



ALEXANDRE DUMAS

ZAĽÚBENÝ ASCANIO

STOPY

STOPY

STOPY

STOPY

ANATOLIJ MARKUŠA

JOSHUA SLOCUM

FRITZ STEUBEN

ADAM BAHDAJ

ELLERY QUEEN

ZBIGNIEW NIENACKI

AGATHA CHRISTIE

JERZY BROSZKIEWICZ

ALEXANDER KAZANCEV

MAYNE REID

66-078-85

14 Kčs 39,--

Geniálny spisovateľ Alexandre Dumas vybral si pre svoj román o nežnej láske Ascania a Kolumby umelecké prostredie zlatotepeckej a sochárskej dielne a slávne obdobie renesancie — 16. storočie. Mladých milencov, vo svojej nevinnosti bezmocných proti spoločenským predsudkom a intrigám, chráni a pomáha im veľký florentský sochár, kovotepec a zlatník Benvenuto Cellini. Len s pomocou svojho mocného majstra môže Ascanio vyhrať zložitý a nebezpečný boj o Kolumbu.

Cellini, postava popravde titanská vo svojej odbojnosti, silé vášni a dramatickosti zážitkov, je tu hlavným hrdinom v pravom zmysle slova. Reprezentuje tvorivý princíp, a to nielen ako umelec, ale aj ako človek vôbec, človek v ktorého živote nejestvuje nemožné. Nepokorí ho kráľ ani pápež, neporazia ho úklady a dýky nepriateľov, neuväznia múry Anjelského hradu. Mocnári i podliaci musia kapitulovať pred nespútanou silou jeho génia a podmanivej osobnosti.

V románe s takýmto protagonistom nechýbajú, pravdaže, vzrušujúce romantické historky, ako je Celliniho neuveriteľný útek z Anjelského hradu, boj o palác Nesle, ktorý dostal od kráľa, no ktorého sa predchádzajúci majiteľ nechce vzdať, a najmä záverečná, keď nadišiel deň Kolumbinho nanúteného sobáša s bohatým starým šľachticom a Ascanio je ešte stále v žalári.





ALEXANDRE DUMAS

ZAĽÚBENÝ ASCANIO

Mladé letá 1985

Translation © Gusta Baricová 1971
Illustrations © Ján Trojan 1971

PRVÝ DIEL



I

ULICA A ATELIÉR

Bolo to v Paríži 10. júla roku pána 1540 o štvrtej hodine popoludní neďaleko univerzity, pri vchode do kostola svätého Augustína, vedľa kropeničky pri dverách.

Po celý čas, kým trvali nešpory, nehybne stál na tomto mieste vysoký a pekný mladík počernej pleti, s dlhými vlasmi a s veľkými čiernymi očami, oblečený jednoducho, ale veľmi elegantne. Ozbrojený bol iba malou dýkou s prekrásne vykladanou pošvou. Hlavu mal sklonenú a celá jeho postava nasvedčovala, že je ponorený do zbožného rozjímania. Úplne tichučko šepkal akési slová, ktoré boli možno modlitbou. Šepkal tak ticho, že ho mohol rozumieť jedine boh a on sám. Ale keď sa bohoslužby chýlili ku koncu, zdvihol hlavu a jeho najbližší susedia mohli začuť tieto slová, povedané polohlasne:

– Tí francúzski mnísi, ako odporne spievajú žalmy! Nemohli by lepšie spievať pred Pannou, ktorá je zvyknutá počúvať spev anjelov? Ale to je vlastne jedno: nešpory sa už končia. Bože môj! Daj, aby som mal dnes viac šťastia ako minulú nedeľu a nech ona aspoň pozrie na mňa svojimi krásnymi očami!

Jeho posledná žiadosť naozaj nebola neopodstatnená, lebo keby dievčina, ktorej modlitba bola určená, naozaj naňho pozrela, bola by sa stretla s tvárou mladíka takou pôvabnou, o akej sa jej nikdy ani nesnívalo, keď čítala krásne starodávne báje, v tom Čase také obľúbené, alebo krásne verše Clémenta Marota, kde sa hovorilo o láske Psyché a o Narcisovej smrti. A naozaj, ako sme už povedali, mladík v skromnom oblečení a s počernou tvárou skrýval nevšednú krásu a naozajstnú eleganciu. Ale nielen to. Jeho úsmev bol plný nežnosti a miloty a rovnako i jeho pohľad.

Nezračilo sa v ňom síce dosť odvahy, ale chvela sa v ňom najväčšia vášeň, akú môžu prezrádzať oči osemnásťročného mladíka.

Keď konečne hrmot stoličiek oznamoval, že bohoslužby sa skončili, náš zaľúbenec (lebo podľa slov, ktoré sme z jeho úst zachytili, čitateľ zaiste pochopil, že na toto pomenovanie mal plné právo) ustúpil trochu nabok a pozeral mlčky na okoloidúcich. Boli to zväčša vážni rehoľníci ,a úctyhodné staršie ženy, správajúce sa skromne, a utešené devy. Ale krásny mladík neprišiel sem kvôli nim, lebo ani okom nemihol pri pohľade na ne, no rezko vykročil, len čo zbadal, že sa blíži dievčina v bielych šatách. Sprevádzala ju vychovávateľka, a to vychovávateľka z dobrého domu a ako bolo vidieť ešte dosť mladá, dosť veselá a na prvý pohľad trochu drsná. Keď sa obidve priblížili až ku kropeničke, náš mladík ponoril prsty do svätenej vody a zdvorilo im ju podal.

Vychovávateľka sa usmiala čo najmilšie, prejaviac tak vďačnosť za zdvorilú pozornosť, dotkla sa mladíkových prstov a na jeho veľkú zlosť podala ona sama svätenú vodu z prstov svojej spoločníčke. I napriek vrúcnej mladíkovej

modlitbe, ktorú sme pred chvíľou počuli, dievčina ustavične klopila oči. Pravda, to bolo iba dôkazom, že o mladíkovej prítomnosti vedela. Jej sklopené oči ho tak hnevali, že keď sa obidve vzdialili, krásavec dupol nohou a zahundral:

– Tu máš, ani dnes si ma nevšimla!

Pravda, to iba dokazovalo, čo sme už spomínali, že mladík mal iba osemnásť rokov.

No len čo ho prešla zlosť, náš neznámy sa rýchle rozhodol a zbehol po chrámových schodoch. Keď videl, že jeho kráska si zahalila tvár závojom, chytila sa vychovávateľky a zamierila vpravo, vykročil aj on vpravo, uvedomiac si, že náhodou aj on má ísť tým smerom. Dievčina kráčala po nábreží až k mostu Saint Michel a prešla po ňom. Náš neznámy mladík zamieril tiež tadiaľ. Potom prešla ulicou de la Barillerie a mostom au Change, a keďže ešte vždy viedla tadiaľ cesta nášho neznámeho, kráčal jednostaj za nimi ako tieň.

Každá pekná dievčina má svoj tieň – zaľúbenca.

Ale beda, pri veľkom väzení krásna hviezda, ktorej družicou sa stal náš neznámy, zrazu zmizla. Brána kráľovského väzenia sa pred ňou zrazu otvorila, len čo vychovávateľka na ňu zaklopala, a hneď sa zasa za ňou zatvorila.

Mladík stál chvíľu zarazený, ale rýchle sa spamätal. Vedel byť rozhodný, pretože tu nebola dievčina, ktorá ho svojou prítomnosťou pripravovala o rozvahu.

Pred bránou väzenia prechádzala sa vážne stráž s pikou na pleci. Náš neznámy mladík si vzal stráž za príklad, trochu sa vzdialil, aby ho nebolo vidieť, ale len natoľko, aby nestrácal z dohľadu bránu, a začal hrdinsky svoju ľúbostnú stráž.

Ak náš čitateľ stál niekedy v živote na stráži, zaiste nám uverí, že najlepším prostriedkom, ako si krátiť čas, je rozprávať sa sám so sebou. Náš mladík bol pravdepodobne už na čosi také zvyknutý, lebo po chvíli začal sám pre seba monológ:

– Určite tam nebýva. Veď dnes ráno po omši i v predchádzajúce dve nedele, keď som sa odvážil prenasledovať ju aspoň očami – aký som bol hlúpy – nešla nábrežím vpravo, ale vľavo a šla okolo brány Neslu a okolo Pré aux Clercs. Bodaj ťa, čo robí vo väzení? Premýšľajme! Možno šla navštíviť niektorého väzňa, možno svojho brata. Úbohá dievčina, zaiste veľmi trpí, lebo zaiste je taká dobrá, aká je krásna! Bodaj to! Mám chuť osloviť ju a úprimne sa jej opýtať, koho tam má, a ponúknuť jej svoju pomoc. Ak by to bol jej brat, zdôveril by som sa majstrovi, ten by mi zaiste poradil. Ak sa niekomu podarilo ujsť z Anjelského hradu tak ako jemu, ten bude určite vedieť, ako sa dostať z tohto väzenia! Teda rozhodnuté – zachránim jej brata. Za takú službu stane sa jej brat určite mojím priateľom na život a na smrť. Potom sa ma zaiste spýta, čo by mohol pre mňa urobiť on, keď ja som mu tak pomohol. Ja sa mu priznám, že milujem jeho sestru, on ma sestre predstaví, ja padnem na kolená a potom uvidíme, či na mňa konečne nepozrie!

Keď sa myšlienky zaľúbeného dostanú na túto cestu, nemožno ich zastaviť. Preto sa náš mladík začudoval, keď počul biť päť hodín a videl, ako sa striedajú stráže.

Nová stráž začala konať svoju povinnosť a mladík tiež svoju. Pokračoval v chôdzi ako predtým a dal sa premýšľať rovnako užitočne ako doteraz.

– Aká je krásna! Aké nevinné je každé jej gesto! Aké ušľachtilé sú jej črty! Na celom širom svete nie je okrem Leonarda da Vinci a božského Raffaela maliar, ktorý by bol hoden maľovať obraz tejto bielej a cudnej dievčiny, hoci by použil všetky svoje najlepšie schopnosti! Ach, bože, prečo nie som radšej maliarom ako cizelérom, sochárom, emajlérom a zlatotepcom! Keby som bol maliarom, nemusel by som ju mať vôbec pri sebe, aby som vedel namaľovať jej obraz. Neprestajne vidím pred sebou jej veľké belasé oči, krásne plavé vlasy, bielu pleť a celú útlu postavu. Keby som bol maliarom, namaľoval by som ju na všetky svoje obrazy, ako maľoval Sanzio Fornarinu a Andrea del Sarto Lukréciu.

A pritom aký strašný rozdiel medzi ňou a Fornarinou. Ani jedna ani druhá nie sú hodný rozviazať remienky na jej obuvi. Čo sa týka Fornariny…

Mladík neskončil ešte svoje porovnávanie, prirodzene, priaznivé pre jeho milú, a už zasa bili hodiny.

Nastúpila druhá stráž.

– Šesť hodín! To je zvláštne, ako čas uteká, – zahundral si mladík. – Ako asi letí pri nej, keď tak uteká čakaním na ňu! Ach, vedľa nej nejestvuje čas, vedľa nej jestvuje len raj. Keby som bol pri nej, pozeral by som len na ňu a hodiny, dni, mesiace, celý život by tak uplynul. Ach, aký by to bol šťastný život!

Mladík privrel rojčivo oči, lebo pred jeho zrakom sa opäť zjavila celkom jasne jeho neprítomná milá.

Už sa striedala tretia stráž.

Hodiny bili osem na všetkých vežiach naokolo, tiene sa začali predlžovať, lebo pravdepodobne aj pred tristo rokmi okolo ôsmej hodiny večer v júli sa začalo zmrákať práve tak ako teraz. Viac nás však prekvapí úžasná vytrvalosť zaľúbencov šestnásteho storočia. Vtedy boli city omnoho tuhšie a mladí odvážlivci nezastavovali sa na polovici cesty ani v láske, ani v umení, ani v boji.

Konečne trpezlivosť mladého umelca, lebo teraz už vieme, čím bol, bola odmenená: brána väzenia sa otvorila po dvadsiaty raz, tentoraz nato, aby prepustila túžobne očakávanú dievčinu. Vedľa nej šla jej vychovávateľka. Asi desať krokov za nimi kráčali dvaja ozbrojení strážcovia z kráľovského väzenia.

Celý sprievod pobral sa späť tou istou cestou, akou prišiel pred tromi hodinami: cez most au Change, ulicou de la Barillerie, cez most Saint Michel a po nábreží. Potom prešiel okolo kostola svätého Augustína a asi po tristo krokoch zahol do zákutia ulice. Tu zastal pred veľkou bránou, vedľa ktorej boli menšie dvierka pre služobníctvo. Vychovávateľka zaklopala. Prišiel otvoriť vrátnik. Obidvaja

strážcovia sa úctivo poklonili a vrátili sa k väzeniu. Náš umelec sa opäť ocitol pred zatvorenou bránou.

Bol by tam vari ostal do druhého dňa, lebo práve sa začínala štvrtá časť jeho snov, keď vtom doňho vrazil podnapitý chodec.

– Hej, milý priateľ, – povedal okoloidúci, – neuraz sa: si človek, alebo stĺp? Ak si stĺp, potom si v práve ty a to právo musím rešpektovať, ale ak si človek, uhni, lebo idem ja!

– Odpustite, – roztržito odpovedal mladík, – ale som cudzincom v tomto dobrom meste Paríži a…

– Ach, pravdaže, to je potom čosi iné, Francúzi sú pohostinní a je mojou povinnosťou, aby som sa vám ospravedlnil. Nuž teda ste cudzinec. Keďže ste mi však povedali, kto ste, musím vám i ja teraz povedať, kto som. Som učiteľ a volám sa…

– Prepáčte, ale skôr ako mi poviete, kto ste, prosím vás, povedzte mi, kde sme.

– Pri bráne Neslu, milý priateľ, a tu pred vami je palác Nesle, – odpovedal učiteľ, ukazujúc na veľkú bránu paláca, z ktorej cudzinec nespúšťal pohľad.

– Výborne! Ak sa však chcem dostať do ulice Saint Martin, kde bývam, – povedal náš zaľúbenec, len aby niečo povedal a aby sa striasol svojho spoločníka, – kadiaľ mám ísť?

– Hovoríte do ulice Saint Martin? Poďte so mnou, odprevadím vás, ja idem tiež tade. Pôjdem až po most Saint Michel a tam vám ukážem cestu ďalej. Teda už som vám povedal, že som učiteľ, že sa vraciam z Pré aux Clercs a že sa volám…

– Neviete, komu patrí tento palác? – spýtal sa opäť neznámy mladík.

– Pravdaže, vari som neabsolvoval univerzitu? Palác Nesle, milý mládenec, patrí nášmu milostivému kráľovi a teraz je v rukách parížskeho kráľovského sudcu Róberta d’Estourville.

– Akože, vari v tomto paláci býva parížsky kráľovský sudca? – skríkol cudzinec.

– To som nepovedal, že v paláci býva parížsky kráľovský sudca, milý chlapče, – odpovedal učiteľ. – Parížsky kráľovský sudca býva vo väzení Grand Châtelet.

– Ach, v Grand Châtelet! Teda tak je to. Ale ako je možné, ak býva v Grand Châtelet, že mu kráľ prenechal ešte palác Nesle?

– To je celá história. Kráľ dal kedysi tento palác nášmu sudcovi, človekovi mimoriadne váženému, ktorý sa staral o naše výsady a rozhodoval v univerzitných sporoch čo najotcovskejšie. To bol prekrásny úrad! Na nešťastie tento vynikajúci sudca bol spravodlivý… v náš prospech, a preto dostal pred dvoma rokmi výpoveď pod zámienkou, že vraj pri súdnom pojednávaní spal. Akoby sudca pri pojednávaní nemohol zívať! Jeho vznešenú funkciu preniesli na parížskeho kráľovského sudcu, čiže jeho povinnosťou je bdieť aj nad univerzitou. Pekný ochranca na moj veru! Akoby sme sa nevedeli ochraňovať my sami. Terajší kráľovský sudca – počúvaš ma, dieťa moje? – terajší kráľovský sudca je veľmi chamtivý, a preto bol presvedčený, že ak má prevziať úrad kráľovského sudcu, má zdediť súčasne aj to, čo k tomu patrí. A tak sa potichu zmocnil veľkého i malého Neslu vďaka ochrane pani d'Étampes.

– Ale podľa toho, čo mi tu rozprávate, on v paláci nebýva.

– Ani na um mu nepríde, žgrlošovi! Myslím, že tam usadil svoju dcéru alebo neter, Kasander starý, peknú dievčinu, ktorá sa volá Kolumba alebo Kolumbina, už ani dobre neviem ako, a drží ju zatvorenú v kúte malého Neslu.

– Ach, veru, – skríkol umelec chvejúcim sa hlasom, lebo prvý raz počul vysloviť meno zbožňovanej dievčiny, – to je naozaj do neba volajúca nespravodlivosť! Tento obrovský palác má byť bývaním len pre jednu jedinú dievčinu a jej vychovávateľku?

– Cudzinec, odkiaľ si prišiel, ak nevieš, že je to celkom prirodzená nespravodlivosť a že pokým my bedári musíme bývať po šiestich v jednej diere, zatiaľ veľkomožný pán má právo, aby sa pohodlne uvelebil sám v tejto obrovskej budove i s jej záhradami, lúkami a herňou!

– Čože, je tam aj herňa?

– Prekrásna, syn môj, prekrásna!

– Ešte čosi. Patrí tento palác Nesle kráľovi Františkovi I.?

– Určite. Ale čo chceš, aby kráľ robil so všetkým svojím majetkom?

– Nech ho dá iným, ak v ňom nebýva kráľovský sudca!

– Vari by si si ho nechcel vypýtať pre seba?

– Prečo nie? Máte rád loptovú hru?

– Som do nej zbláznený.

– Pozývam vás teda, aby ste si sem prišli zahrať jednu partiu na budúcu nedeľu.

– Kam?

– Sem, do paláca Nesle.

– Dobre, platí, slovutný pán veľmajster kráľovských zámkov. Ale teraz sa musíš dozvedieť aj moje meno. Volám sa…

Cudzinec však vedel všetko, čo vedieť chcel, preto nepočúval rozprávanie priateľa, ktorý mu obšírne opisoval, že sa volá Jakub Aubry, že je pisárom na univerzite a že sa práve vracia z Pré aux Clercs, kde sa mal stretnúť so ženou svojho krajčíra. Nešťastnicu zaiste zadržal jej zlý muž, preto neprišla. Nuž musel sa utešovať vínom, keď neprišla Simona. Pomstil sa zlému krajčírovi tým, že sa poriadne opil, čo nemáva vo zvyku.

Keď sa pri tomto rozhovore ocitli dvaja muži pri ulici de la Harte, naznačil Jakub Aubry nášmu neznámemu, kadiaľ má ísť, čo mladík vedel lepšie než učiteľ. Potom sa dohovorili, že na budúcu nedeľu sa stretnú okolo poludnia pred palácom Nesle, rozlúčili sa a pobral i sa každý svojou stranou, jeden vyspevujúc, druhý zadumaný…

Mladík mal nad čím premýšľať, lebo za túto chvíľu sa dozvedel omnoho viac ako za posledné tri týždne.

Teraz už vedel, že jeho zbožňovaná býva v malom Nesli, je dcérou parížskeho kráľovského sudcu, vznešeného pána Róberta d'Estourville, a volá sa Kolumba. Ako vidieť, nepremárnil deň.

Ponorený do svojho rojčenia pustil sa k ulici Saint Martin a zastal pred pekným domom, nad priečelím ktorého bol vytesaný znak kardinála z Ferrary. Tri razy zaklopal.

– Kto je? – ozval sa znútra po chvíli jasný, zvučný hlas.

– Pani Katarína, to som ja, – odpovedal mladík.

– Kto ja?

– Ascanio.

– Ach! Konečne!

Dvere sa otvorili a Ascanio vstúpil.

Mladá pekná dievčina, ktorá mala asi osemnásť či dvadsať rokov, trochu počerná, trochu nízka a živá, ale obdivuhodne peknej postavy, uvítala tuláka veľmi natešene.

– Konečne je tu náš utečenec! Tu je! – kričala a držiac lampu, utekala, ba skôr skackala pred ním dnu oznámiť, že prišiel. Dvere nechala otvorené, ale Ascanio, nie taký pochábeľ ako ona, ich zatvoril.

Hoci sa okolo mladíka vďaka náhleniu pani Kataríny rozhostila tma, kráčal za ňou. Prešiel cez dosť veľký dvor, kde všetky dlaždice lemovala tráva. Vzadu sa vypínala mohutná a pochmúrna budova prísneho zovňajšku. Bolo to tiché a vlhké kardinálovo obydlie, v ktorom kardinál už dlho nebýval. Ascanio prešiel rezko na schody pri vchode, porastené zeleným machom. Vošiel do veľkej dvorany, jedinej miestnosti v dome, kde sa svietilo. Dvorana vyzerala ako kláštorný refektár, zvyčajne smutný, tmavý a prázdny, ale v posledných dvoch mesiacoch sa tu svietilo, žilo a spievalo.

Za dva mesiace sa v tejto chladnej a rozľahlej miestnosti rozprúdil život, pracovalo sa tu, ozýval sa tu smiech, vládol tu ruch a pohoda. Postavili tu desať pracovných stolov, dve

nákovy a v pozadí improvizovanú pec, čím sa obrovská sála poriadne zmenšila. Všade boli náčrty, modely a dosky, plné štetcov, kladív a pilníkov. Celé zväzky kordov s nádherne tepanými rukoviatkami a čepeľami umelecky vyrezávanými, prilbice, panciere a štíty vykladané zlatom, s obrazmi bohov a bohýň v ľúbostných výjavoch, ktoré. akoby chceli dať zabudnúť, na čo sú tieto predmety vlastne určené, to všetko zakrývalo sivé steny dvorany. Slnko vnikalo do miestnosti širokými oknami otvorenými dokorán a vzduch sa podchvíľou ozýval spevom vrtkých a veselých pomocníkov.

Kardinálov refektár stal sa teda ateliérom zlatotepca.

A predsa v tento večer 10. júla 1540 posvätnosť nedeľného dňa vrátila dvorane pokoj a ticho, ktoré tam predtým vládlo po celé stáročie. Iba jeden stôl, na ktorom ešte v neporiadku ostali zvyšky výbornej večere, osvetlený lampou, tak umelecky a nádherne urobenou, akoby bola zo starých Pompejí, dokazoval, že dočasní obyvatelia kardinálovho domu niekedy síce milujú odpočinok, no nie sú priateľmi pôstu. Keď vstúpil Ascanio, v ateliéri boli štyri osoby.

Stará slúžka upratovala stôl, Katarína zapálila práve lampu, mladík v kúte čosi kreslil a čakal na lampu, ktorú Katarína vzala zapáliť, aby mohol pokračovať v práci, a napokon tam bol majster. Stál vzpriamený so založenými rukami a opieral sa o pec. Každý, kto by vstúpil do ateliéru, musel by si ho hneď všimnúť.

Neviem dosť presne povedať, aký život a aká sila vyvierali z tejto osobnosti a pútali pozornosť aj tých, ktorí by mu radi jeho vlastnosti nepriznali. Bol to štíhly muž, vysoký a mocný, asi štyridsaťročný. Michelangelovo dláto alebo Riberov štetec boli by vedeli zachytiť jeho jemný a energický profil alebo farbu jeho počernej tváre, takej výraznej, aby vyjadrili jeho hrdý a takmer kráľovský výzor. Vysoké čelo mu okrášľovalo hrubé obočie, pripravené podchvíľou sa zamračiť. Jeho pohľad, jasný, úprimný a prenikavý, neraz vrhal strašné blesky. Hrejivý úsmev, plný

dobroty a pohody, a kútiky šibalsky rozihraných perí vás súčasne očarúvali i zastrašovali. Dôverným pohybom ruky si hladkal dlhé vlasy a čierne fúziky. Nebola to ruka malá, ale nepokojná, pružná, úzka, usilovná, pevná, pritom aristokratický jemná a elegantná. Podľa pohľadu, podľa slov a pohybu hlavy a podľa výrazných gest rúk i z nenúteného postoja, ktorý pri Ascaniovom príchode zaujal, mohli sme odhadnúť jeho silu: odpočívajúci lev neprestáva byť levom.

Katarína a učeň, ktorý kreslil, očividne kontrastovali. Učeň bol zamĺkly, zamračený, jeho čelo bolo nízke a vráskavé, oči napoly prižmúrené a pery zaťaté. Katarína bola veselá ako vtáča, rozkvitnutá ako kvet, oči sa jej huncútsky smiali a ústa neprestajne ukazovali bieloskvúce zuby. Zdalo sa, že učeň je lakomý na svoje pohyby, lebo sa krčil v kútiku a bol málovravný. Katarína však nevydržala nikdy dlho na jednom mieste, život v nej prúdil a prekypoval, a preto sa musela neprestajne pohybovať a niečím nadchýnať.

Stala sa domácim škriatkom, ozajstným škovránkom svojou živosťou a svojím jasným a veselým hlasom. Správala sa nenútene a bezstarostne, takže majster ju právom nazval Scozzona, čo po taliansky znamená asi toľko ako u nás jašo. Vďaka láskavosti, pôvabu a detskej veselosti bola Scozzona dušou umeleckej dielne. Keď spievala, ostatní mlčali, keď sa smiala, smiali sa s ňou. Keď rozkazovala, bez slova poslúchali, hoci jej nápady nikdy nevyžadovali od nich zvláštne sebazaprenie. Katarína bola svieža a priezračne šťastná a okolo seba šírila dobrú náladu, takže všetci okolo nej sa rozveselili, keď videli jej veselosť.

Čo sa týka jej osudu, bol to starý príbeh, ku ktorému sa ešte vrátime: bola sirotou, a pretože jej rodičia boli chudobní, už od detstva bola odkázaná sama na seba. Ale na šťastie bola určená byť potechou všetkým a okrem toho sa stretla s človekom, ktorému sa stala šťastím.

Keď sme sa zoznámili so všetkými novými hrdinami, vráťme sa k nášmu rozprávaniu tam, kde sme prestali.

– Pozrimeže. Odkiaľ sa vraciaš, tulák? – spýtal sa majster Ascania.

– Odkiaľ prichádzam? Vraciam sa z potulky, ktorú som vykonal kvôli vám, majstre.

– A to ti trvalo od rána doteraz?

– Od rána, majstre.

– Keby si sa radšej priznal, že si behal za nejakým dobrodružstvom!

– Za akým dobrodružstvom by som bol behal, majstre? – protirečil Ascanio.

– To neviem.

– A bolo by to také veľké nešťastie, aj keby to bolo pravda? – zastávala sa ho Scozzona. – Ascanio je taký pekný chlapec, že keby za dobrodružstvom nebehal on, bude behať ono za ním.

– Scozzona! – prerušil ju majster, zachmúriac obočie.

– Ale choďte, azda nebudete žiarliť na toto úbohé milé dieťa? – povedala Katarína a chytila Ascania za bradu.

– Ešte to by tak chýbalo. Ale preboha, prečo ste taký bledý? Ešte ste nevečerali, však, pán tulák?

– To je pravda, nevečeral som, – odpovedal Ascanio.

– Celkom som na to zabudol.

– Naozaj? To už je čosi iné a pridávam sa k majstrovmu názoru: zabudol večerať, určite je zaľúbený. Ruperta, Ruperta! Rýchle! Rýchle prines večeru pre mladého pána Ascania!

Slúžka priniesla výborné jedlo, na ktoré sa náš mladík vrhol, ako ho na to oprávňoval čakaním vyprázdnený žalúdok. Scozzona a majster pozerali na neho s úsmevom: ona so sesterskou účasťou, on s otcovskou nežnosťou. Čo sa týka pomocníka v kúte, ten zdvihol hlavu, len čo Ascanio vstúpil. Len čo však postavila Scozzona pred neho lampu, ktorú mu vzala, keď šla otvoriť dvere, sklonil znova hlavu nad stôl a pustil sa do práce.

– Majstre, povedal som vám už, že som kvôli vam behal celý deň, – pokračoval Ascanio, keď videl, že ani majster,

ani Scozzona nemajú chuť uveriť mu, no predovšetkým sa snažil odvrátiť ich pozornosť od rečí o láske.

– Ako to, že si celý deň behal kvôli mne? Čujme!

– Áno. Vari ste mi včera nepovedali, že je tu zlé svetlo a že si musíme nájsť nový ateliér?

– To je pravda.

– Nuž ja som vám ho našiel.

– Počuješ, Pagolo? – obrátil sa majster na pomocníka v kúte.

– Prosím, majstre? – odpovedal mladík, druhý raz zdvihnúc hlavu.

– Nechaj na chvíľu svoju prácu a poď sem! Našiel nám nový ateliér. Počuješ?

– Odpustite, majstre, ale aj od svojej práce budem počuť, čo hovorí môj priateľ Ascanio. Rád by som dokončil túto štúdiu. Myslím, že je správne dokončiť svoje nedeľné povinnosti, lebo pracovať, to je ako modliť sa.

– Pagolo, milý priateľ, – povedal majster skôr smutne ako nahnevane. – Omnoho lepšie by si spravil, keby si namiesto leňošenia a potĺkania sa vo všedné dni pracoval usilovnejšie vtedy a vo sviatočné dni si našiel zábavu a nechcel sa pokrytecky líšiť od ostatných tým, že v nedeľu sa horlivo tváriš, že pracuješ. Ale ty si sám sebe pánom, preto si rob, ako myslíš. A teraz, Ascanio, syn môj, – pokračoval prívetivo a láskavo, – povedz nám, čo si našiel!

– Už som vám povedal, že som našiel krásny ateliér.

– Aký?

– Poznáte palác Nesle?

– Výborne! Pravdaže, ale musím sa priznať, že len zvonku, lebo dnu som sa ešte nedostal.

– Ale páči sa vám, však?

– Pravdaže, iba…

– Aké iba?

– Iba sa mi zdá, že tam niekto býva.

– Áno, býva tam parížsky kráľovský sudca, pán Róbert d’Estourville, ktorý sa ho zmocnil, hoci naň nemal najmenšie

právo. Napokon, aby som upokojil vaše svedomie, mohli by sme mu celkom dobre ponechať Malý palác Nesle, v ktorom býva tuším niekto z jeho rodiny. Mohli by sme sa uspokojiť s Veľkým palácom Nesle, s jeho dvormi, lúkami, kolkárňou a hernou.

– Vari je tam aj herňa?

– Krajšia než v Santa Croce vo Florencii.

– Dočerta! To je moja láska, dobre vieš, Ascanio.

– Áno, ale okrem toho je to nádherné sídlo. Zo všetkých strán je plno povetria, a akého povetria! Dedinského! Nie je tam ako v tomto hnusnom kúte, kde zarastáme machom a kde na nás slnko nedočiahne. Tam by sme mali na jednej strane Pré aux Clercs, na druhej strane Seinu, a kráľa, vášho veľkého kráľa, máme dva kroky od paláca i s jeho Louvrom.

– Ale dočerta, komu ten palác patrí?

– Komu? Nuž predsa kráľovi.

– Kráľovi? Opakuj to, syn môj, ešte raz! Palác de Nesle patrí kráľovi?

– Veru tak. Pravda, teraz musíme ešte zistiť, či by bol ochotný prepustiť vám také nádherné sídlo.

– Kto? Kráľ? Ako sa volá, Ascanio?

– Myslím, že František I.

– To znamená, že o týždeň je palác Nesle mojím majetkom!

– Ale parížsky kráľovský sudca sa bude pravdepodobne hnevať.

– Na tom nezáleží.

– A čo ak nám nebude chcieť prepustiť ten palác?

– Ak nebude chcieť! Ako sa volám, Ascanio?

– Voláte sa Benvenuto Cellini, majstre!

– To znamená, že ak nebude chcieť kráľovský sudca ustúpiť dobrovoľne, bude musieť ustúpiť násilím. A teraz si poďme ľahnúť. Zajtra sa o všetkom ešte pozhovárame, a keďže bude viacej svetla, budeme na to vidieť jasnejšie.

Na túto majstrovu výzvu každý vstal a od išiel, len Pagolo ostal chvíľu vo svojom kúte. Keď sa mu zdalo, že si

už všetci ľahli, vstal, poobzeral sa okolo seba, obozretne pristúpil k stolu, nalial si veľký pohár vína, razom ho vypil a šiel si ľahnúť aj on.



II

ZLATOTEPEC V ŠESTNÁSTOM STOROČÍ

Keďže sme čitateľa zoznámili s menom umelca Benvenuta Celliniho, boli by sme radi, keby nám dovolil na chvíľu prerušiť dej, aby sme mu hlbšie priblížili tohto cudzinca, ktorý už dva mesiace žije vo Francúzsku a bude jednou z hlavných postáv nášho rozprávania.

Ponajprv však musíme povedať, čím bol zlatotepec v šestnástom storočí.

Vo Florencii je most, ktorý sa nazýva Ponte Vecchio a ešte dnes stojí na ňom plno domčekov. V týchto domčekoch boli klenotnícke obchody.

Ale klenotníci neboli vtedy tým, čím sú dnes. Dnes je zlatotepectvo remeslom, vtedy bolo umením.

A nebolo veru nič krajšieho ako tieto krámiky alebo lepšie povedané predmety, ktoré ich okrášľovali. Boli v nich

prekrásne okrúhle ónyxové misy, olemované papuľami drakov alebo hlavami a telami fantastických zvierat, vypínajúcich sa jedno vedľa druhého, rozťahujúc blankytné krídla celé vysádzané zlatom, a otvorené papule mátoh vyhrážali sa rubínovými očami. Boli tam krčahy z achátu. Okolo ich dna sa Ovíjali zimozeleňové vence, ktoré vystupovali v podobe úch, hore pri otvore sa pekne zaokrúhľovali, ukrývajúc vo svojom smaragdovom lístí niekoľko nádherných tropických vtákov, celých zahalených emailom. Vyzerali ako živé, len sa už-už rozospievať. Boli tam lazuritové popolnice, do ktorých sa nakláňali, akoby sa chceli napiť, dve jašterice vycizelované lak živo, až sa človeku zdalo, že pohli zlatými chvostíkmi, a pomyslel si, že pri najmenšom zašuchotaní zutekajú a utiahnu sa do niektorej škáry v múre. Boli tam kalichy, monštrancie, medaily z bronzu, striebra a zlata. Všetky boli vykladané drahými kameňmi, rubínmi, topásmi, karbunkulmi a diamantmi, nájdenými kdesi v piesku riek alebo v prachu ciest. Napokon tam boli nymfy, najády, bohovia a bohyne, celý nádherný Olymp a vedľa neho Ukrižovaný, kríže a kalvária. Sedembolestná matka vedľa Venuše, Kristus a Apolón, Jupiter, ako vrhá blesky, a Jehova, ako tvorí svet. Všetko bolo nielen veľmi šikovne urobené, ale aj veľmi vkusne zostavené a vymyslené. Boli to predmety naozaj obdivuhodné nielen ako klenoty na ozdobu budoára žien, ale aj ako veľdiela určené, aby urobili nesmrteľným panovníka, toho alebo onoho kráľa alebo génia niektorého národa. Zlatotepci a klenotníci tých čias sa nazývali napríklad Donatello, Ghiberti, Ghirlandajo a Bonvenuto Cellini.

Benvenuto Cellini rozpráva vo svojich pamätiach, ktoré sú zaujímavejšie než najpozoruhodnejšie romány, o dobrodružnom živote umelcov pätnásteho a šestnásteho storočia, keď Tizian maľoval rovno v pancieri a Michelangelo mal na sebe pri práci kord, keď Masaccio a Domenichino zomreli otrávení a Kozmos I. sa zatváral, aby

vynašiel kalenie ocele, pomocou ktorej by mohol rezať porfyr.

Aby sme vás zoznámili s Benvenutom Cellinim, vytrhneme z jeho života epizódu, ktorá ho priviedla do Francúzska.

Benvenuto žil v Ríme, kam ho zavolal pápež Klement VII. Tu nadšene pracoval na krásnom kalichu, ktorý si uňho rozkázal pápež. Pracoval pomaly, lebo chcel tomuto dielu venovať čo najväčšiu pozornosť. Prirodzene, Benvenuto mal aj mnoho závistlivcov. Závideli mu krásne objednávky, ktoré dostával od vojvodov, kráľov a pápeža, a okrem toho aj veľké nadanie, s akým vedel všetkých uspokojiť. A tak sa stalo, že jeden z jeho druhov, zvaný Pompeo, ktorý nemal inú robotu ako ohovárať, využil Benvenutovu pomalosť a ohováral majstra u pápeža, ako a kedy len mohol, neprestajne, bez oddychu, raz ticho, raz nahlas ubezpečoval, že majster nebude s kalichom hotový nikdy, že je zavalený prácou, že pracuje na iných objednávkach na úkor pápežových.

Pompeo podpichoval dovtedy, kým nevyhral. Jedného dňa prišiel do Benvenutovho krámu. Z jeho škodoradostného úsmevu Benvenuto zaraz pochopil, že mu prináša zlú novinu.

– Drahý priateľ, prišiel som, aby som vás oslobodil od nesplniteľného záväzku. Svätý otec jasne vidí, že ste sa oneskorili s kalichom nie pre nedostatok snahy, ale pre nedostatok času. Svätý otec si myslí, že bude dobré, ak budete mať viac času na vašu umeleckú prácu, a preto sa rozhodol, že vás zbaví úradu a starostí rytca mincovne. Prídete síce o tých úbohých deväť dukátov mesačne, ale zato budete mať každý deň o hodinu viac času.

Benvenuto cítil v sebe nemú a zúrivú túžbu vyhodiť posmeškára von oknom, ale ovládol sa. Pompeo si myslel, že sa ho to vonkoncom nedotklo, pretože mu nevidel na tvári najmenší záchvev.

– Ďalej, – pokračoval, – hoci som sa vás zastával, ako sa len dalo, svätý otec sa predsa rozhodol, že zaraz odvolá objednávku kalicha. Kalich chce naspäť v takom stave, v akom sa nachádza. Drahý Benvenuto, bojím sa, že ho chce dať dokončiť niekomu inému.

– To zase nie, nikdy! – skríkol zlatotepec, ani čo by ho poštípal jedovatý had. – Kalich patrí mne, tak ako mincovňa patrí pápežovi. Pápež má právo len na päťsto dukátov, ktoré mi dal ako preddavok. So svojou prácou si urobím, čo budem ja chcieť.

– Dajte si pozor, majstre, – vystríhal ho Pompeo, – na konci tohto odmietnutia čaká vás možno väzenie!

– Pán Pompeo, ste somár, – odpovedal Benvenuto Cellini.

Pompeo odišiel nazlostený.

Na druhý deň navštívili Benvenuta dvaja komorníci svätého otca.

– Posiela nás k tebe pápež, – povedal jeden, – aby si nám dal kalich, ináč ťa odvedieme do väzenia!

– Vážení páni, – odpovedal Benvenuto, – človek, ako som ja, si len právom môže vyslúžiť česť, že si poňho prídu dvaja lučištníci, ako ste vy. Zatvorte ma do väzenia, tu som. Ale upozorňujem vás, že dohotovenie kalicha pre pápeža sa tým neurýchli ani o jedno pichnutie dlátom.

Benvenuto sa pobral s nimi ku guvernérovi, ktorý už pravdepodobne dostal príkazy, pretože ho pozval k stolu. Pri obede mu guvernér dohováral a všemožne na neho naliehal, aby pápežovi urobil po vôli a dokončil mu kalich. Sľuboval mu, že pápež Klement VII., ktorý sa vie veľmi nazlostiť, zaiste sa zmieri, ak ho Benvenuto poslúchne. Ale Benvenuto odpovedal, že pápežovi už šesť ráz ukazoval začatý kalich a že to bolo naozaj všetko, čo od neho môže žiadať. Napokon nepochybuje o tom, že pápež by sa vo svojom hneve mohol naozaj rozhodnúť dať urobiť kalich niekomu inému, nejakému babrákovi, a práve tomu chce zabrániť. Opakuje

znovu, že je ochotný vrátiť pápežovi päťsto dukátov, ktoré mu dal ako preddavok.

Po týchto slovách viac neodpovedal na guvernérovo dohovárame, iba chválil kuchára a výborné víno.

Po hostine všetci jeho krajania, najmilší priatelia a žiaci, vedení Ascaniom, prišli ho poprosiť, aby sa nevrhal do priepasti neuposlúchnutím pápeža Klementa VII. Ale Benvenuto na to odpovedal, že už dávno túžil dokázať hlbokú pravdu, že zlatotepec môže byť tvrdohlavejší než pápež. A keďže sa mu práve teraz naskytla taká krásna príležitosť, nenechá si ju ujsť, lebo sa bojí, že viac sa mu nenaskytne.

Krajania odišli, krčiac plecami, jeho priatelia ho vyhlásili za blázna a Ascanio sa div nerozplakal.

Našťastie Pompeo na Benvenuta nezabúdal a často pápeža upozorňoval:

– Svätý otec, len nenechajte svojho služobníka robiť, čo sa mu zachce. Odkážem tomu tvrdohlavcovi, že môže vrátiť tých päťsto dukátov, ak chce. Pretože je márnotratník a ľahkomyseľník, zaiste nebude mať toľko peňazí pokope a bude nútený kalich vrátiť.

Klement VII. uznal, že je to výborný návrh, a súhlasil, aby Pompeo za ním zašiel. V ten istý večer šiel do cely, ktorú určili Benvenutovi Cellinimu, komorník s odkazom, že svätý otec prijal zlatotepcov návrh a chce, aby mu hneď poslal alebo päťsto dukátov, alebo kalich.

Benvenuto žiadal, aby ho zaviedli k jeho krámu, že tam im dá päťsto dukátov.

Štyria strážcovia sa teda pobrali s Benvenutom. Sprevádzal ich pápežov komorník. Benvenuto vošiel do svojej spálne, vybral z vrecka kľúčik, otvoril malú železnú skrinku, ktorá bola zamurovaná v stene, siahol do nej a vytiahol vrecúško. Odrátal päťsto dukátov, podal ich komorníkovi a potom vyhodil komorníka i štyroch strážcov.

Benvenutovi Cellinimu na česť treba však uviesť aj to, že na rozlúčku dal každému po dukáte za námahu, ktorú s ním

mali, a na chválu strážcov treba povedať, že mu každý z nich preto pri odchode bozkal ruku.

Komorník sa ponáhľal s päťsto dukátmi k pápežovi. Svätého otca však pohľad na peniaze priviedol do zúrivosti a začal Pompeovi nadávať:

– Ty tupec, zaraz choď k môjmu veľkému umelcovi a pozhováraj sa s ním tak prívetivo, ako si len vo svojej hlúposti schopný. Povedz mu, že mu vo všetkom vyhoviem, ak mi ten kalich dokončí.

– Svätý otec, – povedal Pompeo, – nebolo by na to dosť času až zajtra?

– Už dnes večer je prineskoro. Nechcem, aby šiel Benvenuto spať nahnevaný, a preto ihneď urob, čo ti kážem. Keď budem ráno vstávať, nech už mám priaznivú odpoveď.

Pompeo odišiel z Vatikánu skleslý a pobral sa rovno k Benvenutovmu krámu. Ale krám bol zatvorený.

Pozeral dnu kľúčovou dierkou, pozeral škárami vo dverách i v oknách, preskúmal všetky obloky, ale nikde sa nesvietilo. Keď zistil, že všade je tma, rozhodol sa zaklopať opäť, no silnejšie ako predtým. A potom ešte prudšie.

Naveľa otvorilo sa na prvom poschodí okienko a v ňom sa objavil Benvenuto v košeli a s puškou v ruke.

– Kto je? – zakričal Benvenuto.

– Ja, – odpovedal posol.

– Kto ja? – spýtal sa znovu zlatotepec, hoci hneď spoznal svojho známeho.

– Ja, Pompeo.

– Klameš, – odpovedal Benvenuto, – dobre poznám Pompea a viem, že je priveľmi zbabelý, aby sa vybral len tak naverímboha o tomto čase do rímskych ulíc.

– Ale, môj drahý Cellini, prisahám vám, že…

– Mlč, si zlodej, ktorý si prisvojil meno toho chudáka, aby som ti otvoril dvere a aby si ma mohol okradnúť.

– Majster Benvenuto, nech zomriem…

– Ešte slovo, – skríkol Benvenuto a namieril pušku smerom, kde stál jeho spolubesedník, – a tvoje želanie sa splní!

Pompeo vzal nohy na plecia s krikom, že ho chcú zavraždiť, a zmizol za najbližším rohom.

Len čo zmizol, zatvoril Benvenuto okienko, zavesil pušku na klinec a znovu si ľahol, smejúc sa popod fúzy, ako úbohému Pompeovi nahnal strach.

Na druhý deň ráno, keď schádzal do svojho krámu, ktorý už pred hodinou otvorili jeho žiaci, zbadal na druhej strane ulice Pompea. Už od skorého rána obchádzal okolo a čakal, kým sa majster neukáže.

Len čo zbadal Celliniho, pozdravil ho, ako najmilšie vedel a ako azda ešte nikdy nikoho nepozdravil.

– Ach, – skríkol Cellini, – to ste vy, môj drahý Pompeo? Na moj dušu, dnes v noci som skoro zmárnil chlapa, ktorý sa vydával za vás a bol taký bezočivý, že si privlastnil aj vaše meno.

– Naozaj? – odpovedal Pompeo, nútiac sa do úsmevu a pomaly sa približujúc ku krámu, – ako je to možné?

Benvenuto mu porozprával celú nočnú príhodu. Keďže však hovoril o nočnom hosťovi ako o veľkom zbabelcovi, Pompeo sa nepriznal, že to bol on sám. Nakoniec sa ho Benvenuto spýtal, čomu môže ďakovať za jeho milú návštevu.

A tak konečne tlmočil Pompeo odkaz, ktorý poslal pápež Klement VII. svojmu zlatotepcovi.

Čím dlhšie hovoril, tým viac sa Benvenutovi rozjasňovala tvár. Teda Klement VII. už cúva. Zlatotepec bol tvrdohlavejší než pápež. Keď Pompeo skončil, povedal mu:

– Povedzte svätému otcovi, že budem šťastný, ak ho budem môcť poslúchnuť, a že urobím všetko na svete, aby som opäť dosiahol milosť, ktorú som stratil, pravda, nie z vlastnej viny, ale vďaka podlým závistlivcom. Čo sa týka vás, pán Pompeo, viem, že pápež má viacej sluhov, nielen vás. Preto vám radím, aby ste mu navrhli, nech sem

nabudúce namiesto vás pošle niekoho iného. Pán Pompeo, v záujme vášho zdravia nemiešajte sa druhý raz do mojich vecí. Je mi vás ľúto, preto mi viac nechoďte do cesty a pre blaho vašej duše vás žiadam, proste boha, aby som sa nestal vaším Cézarom!

Pompeo nevyčkal ani koniec jeho slov a rýchlo odišiel oznámiť Klementovi VII. Benvenutovu odpoveď. Samozrejme, zamlčal všetko, čo sa týkalo jeho.

O krátky čas nato objednal si Klement VII. u Benvenuta medailu, aby si ho celkom udobril. Majster mu urobil medailu z bronzu, striebra a zlata a osobne mu ju priniesol. Pápež bol ňou nadšený a v obdive povedal, že takú krásnu medailu nevytvorili ani starí majstri.

– Vaša Svätosť, – povedal Benvenuto, – keby som nebol trval na svojom, boli by sme dnes znepriatelení. Nikdy by som si to však nebol odpustil a vy by ste boli stratili oddaného služobníka. Bol by som šťastný, – pokračoval Benvenuto, – keby ste občas vypočuli názor rozumných ľudí, ktorí tvrdia, že treba sedem ráz merať a raz strihať, a okrem toho by Vaša Svätosť urobila múdro, keby ráčila menej počúvať zlé jazyky závistlivcov a ohováračov.

Tak sa udobril Benvenuto s Klementom VII., ktorý by to určite nebol dovolil, keby si nebol naozaj veľmi obľúbil majstra, svojho krajana.

Keď o niekoľko mesiacov po tejto príhode pápež nečakane zomrel, bolesť Benvenuta Celliniho bola naozaj úprimná. Inokedy tvrdý Benvenuto rozplakal sa pri správe o pápežovej smrti a oplakával ho ako malé dieťa celý týždeň.

Pápežova smrť znamenala pre úbohého Benvenuta dvojaké nešťastie. V deň, keď pápeža pochovali, stretol Pompea, ktorého nevidel od chvíle, keď ho požiadal, aby sa mu viac neukazoval na oči.

Pompeo si veľmi dobre zapamätal umelcovu výstrahu a neodvážil sa vyjsť do mesta, iba v sprievode dvanástich zbrojnošov, ktorým platil práve toľko ako pápež vybranej stráži, takže každá prechádzka po meste stála Pompea dva až

tri dukáty. Hoci mal dvanástich zbrojnošov, bál sa stretnúť Benvenuta, lebo sa obával, že by privolal na seba pápežov hnev, keby pri roztržke Benvenuta niekto zranil. Vedel, že pápež má zlatotepca úprimne rád. Keď pápež Klement VII. zomrel, vrátila sa Pompeovi odvaha.

Benvenuto sa vybral do chrámu svätého Petra pobozkať nohy mŕtvemu pápežovi, a keď sa vracal ulicou Banchi, sprevádzaný Ascaniom a Pagolom, stretol sa zoči-voči s Pompeom a jeho dvanástimi zbrojnošmi. Pompeo strašne zbledol, keď zbadal svojho nepriateľa. Poobzeral sa, a keď videl svoj sprievod, dodal si odvahy, a to tým skôr, že Benvenuta sprevádzali len dvaja chlapci. Zastavil sa a ironicky pozdravil Benvenuta kývnutím hlavy, pohrávajúc sa pritom s držadlom svojej dýky v pravej ruke.

Pri pohľade na ozbrojenú skupinku, ktorá ohrozovala majstra, Ascanio zaraz tasil kord, zatiaľ čo Pagolo sa tváril, že je zaujatý niečím iným. Benvenuto nechcel svojho obľúbeného žiaka vystaviť takej presile, preto ho chytil za ruku a zastrčil Ascaniov polovytiahnutý kord opäť do pošvy. Potom pokračoval v ceste, akoby nič nebol videl alebo akoby Pompeov posmech nebol urážajúci. Ascanio svojho majstra nepoznával. Keďže sa však rozhodol odísť bez odplaty, odišiel s ním.

Pompeo, unesený víťazstvom, hlboko sa Benvenutovi poklonil a s úškrnom šiel ďalej, nasledovaný svojimi zbrojnošmi.

Benvenuto si od zlosti hrýzol pery, ale úsmev z tváre mu nezmizol. Kto len trochu poznal zlatotepcovu povahu, tomu sa jeho správanie v tejto chvíli muselo zdať čudné.

Len čo prešli niekoľko krokov, vošiel Benvenuto do jedného krámu pod zámienkou, že chce pozrieť na starú vázu, ktorú nedávno našli v etruských hroboch v Cornete, a rozkázal svojim dvom žiakom, aby šli domov vopred, on o niekoľko minút príde za nimi.

Zaiste ste uhádli, že to bola len zámienka, aby dostal Ascania do bezpečia. O Pagola sa natoľko neznepokojoval,

lebo vedel, že by nepreukázal veľa odvahy. Keď videl, že zmizli za rohom, postavil vázu rýchlo na miesto a vyrútil sa von.

Tromi skokmi ocitol sa na ulici, kde sa stretol s Pompeom. Ale Pompea tam už nebolo. No nebolo ťažké dozvedieť sa, kam sa pobral, lebo ho sprevádzalo dvanásť zbrojnošov. Už prvý človek, ktorého Benvenuto stretol, mu naznačil smer, kadiaľ sa uberal jeho nepriateľ so zbrojnošmi. A Benvenuto sa pustil za nimi ako strela.

Pompeo sa zastavil u lekárnika na rohu ulice de la Chiavica a práve mu rozprával, čo vyparatil Benvenutovi Cellinimu, keď ho zrazu zbadal na ulici. Majstrovi svietili oči a z čela si utieral pot.

Benvenuto natešene skríkol, keď ho zbadali, a Pompeo ani nedokončil vetu.

Bolo jasné, že sa stane niečo strašné.

Žoldnieri sa postavili okolo Pompea a vytiahli kordy.

Určite bolo nezmyselné, aby sa jeden muž postavil proti trinástim, ale ako sme už povedali, Benvenuto bol ako lev a nikdy nepočítal svojich nepriateľov. Rýchlo vytiahol proti trinástim ozbrojencom malú, ale ostrú dýku, ktorú nosieval za pásom, vrhol sa proti nim, ľavou rukou sa rozohnal, odhodil dva alebo tri kordy vpravo a jediným skokom sa ocitol pri Pompeovi. Chytil ho za krk, ale hneď nato sa naňho vrhli žoldnieri.

Bolo vidieť len klbko ľudí, z ktorého sa ozývali výkriky a nad ktorým sa ligotali kordy. Chvíľu sa klbko váľalo po zemi, ale zrazu sa rozdelilo a zdvihol sa z neho muž, ktorý víťazoslávne skríkol. Potom sa mohutným skokom predral z klbka práve tak rýchlo, ako sa do neho dostal, a natešene zdvíhal pravicu, v ktorej sa blýskala zakrvavená dýka: Bol to Benvenuto.

Na dlažbe ostal ležať Pompeo, zvíjajúc sa v poslednom smrteľnom kŕči. Krvácal z viacerých rán a o niekoľko minút bol mŕtvy.

Každý iný okrem Benvenuta bol by sa snažil zachrániť útekom, ale Benvenuto vzal dýku do ľavej ruky, pravou vytiahol kord a postavil sa proti dvanástim žoldnierom.

Ale tí už nemali s ním nič do činenia. Človek, ktorý im platil, bol mŕtvy a platiť už nemohol. Preto sa rozutekali, ako keď do vrabcov strelí, nechajúc Pompeovu mŕtvolu na dlažbe.

V tej chvíli sa zjavil Ascanio a vrhol sa majstrovi do náručia. Vedel dobre, že etruská váza bola len zámienkou, a preto sa čoskoro obrátil a utekal za majstrom. Hoci bežal, čo mu nohy vládali, predsa sa o niekoľko minút oneskoril.



III

DAIDALOS

Benvenuto sa vrátil s Ascaniom rozrušený, nie pre tri rany, ktoré utŕžil, veď boli len ľahké, ale z obavy, čo teraz bude. Pred šiestimi mesiacmi zabil Guascontiho, vraha svojho brata, ale hladko sa zo všetkého dostal vďaka mocnej ochrane pápeža Klementa VII. Napokon, tá smrť bola len odplatou. Tentoraz však už nemal ochrancu, preto bol prípad omnoho vážnejší.

O výčitkách svedomia nemohlo byť ani reči.

Nech si čitateľ nemyslí o zlatotepcovi nič zlé. I keď zabil dvoch ľudí, ďalej hľadal dobro po celý svoj život. Nebál sa nikoho. A potom, kedysi sa týmto veciam nepripisoval význam a ľudský život nemal veľkú cenu. Vladári mali právo odstrániť takýmto spôsobom nepohodlných ľudí. Bolo to právom alebo aspoň zvykom aj ostatných ľudí, ktorí nosili zbraň pri boku a pri každej príležitosti ju použili.

Ak niekto niekomu prekážal, bolo ho treba odstrániť.

Dnes civilizovaní ľudia nepohodlného človeka nezabíjajú, ale ho podplatia.

Vtedy však kolovala inakšia krv v žilách mladých ľudí, neraz im bolo treba púšťať žilu zo zdravotných dôvodov. Ľudia sa bili pudovo. Veľmi málo pre vlasť, veľmi málo pre dámy, ale veľmi často len preto, aby sa bili. Národ proti národu, muž proti mužovi. Benvenuto zaútočil proti Pompeovi z toho istého dôvodu ako František I. proti Karolovi V., Francúzsko a Španielsko sa bili v súboji raz pri Marignane, raz v Pavii. A to celkom jednoducho, bez predhovoru, bez rečí, bez plaču.

V tých časoch malo umenie nezvyčajné postavenie. Uznávali jeho absolútnu moc, bolo kráľovstvom z moci božej. Preto v šestnástom storočí zrodilo sa umenie najprirodzenejšie.

Nemôžeme sa čudovať umelcom tých čias, ktorí sa ničomu nečudovali; musíme pochopiť ich vraždenie, ich bitky, ich potýčky, ktoré vysvetľujú a ospravedlňujú v našich krajinách všetko až dodnes.

Tak sa to robieva.

Benvenuto urobil len to, čo sa robievalo vždy: Pompeo prekážal Cellinimu, Cellini odstránil Pompea.

No takýto krok občas padol do oka polícii, ktorá síce nechránila živých ľudí, ale omnoho viac starostlivosti prejavovala o nich, keď boli mŕtvi.

Podobný záujem priviedol políciu aj k Cellinimu. Keď sa vrátil domov, hádzal do ohňa akési papiere a pripravoval si niekoľko dukátov do vrecka. Vtom prišli k nemu pápežskí drábi, zatkli ho a odviedli do Anjelského hradu. S tým sa Benvenuto dosť ľahko zmieril, lebo do tohto väzenia zatvárali len šľachticov.

Ale Benvenuto si pomyslel ešte čosi: ak človek nadaný jeho obrazotvornosťou vstupuje do Anjelského hradu, musí tuho myslieť na to, ako by sa z neho čo najrýchlejšie dostal.

Keď vošiel do kancelárie veliteľa, ktorý sedel pri stole potiahnutom zeleným súknom a urovnával kopu papierov, povedal:

– Pán veliteľ, strojnásobte všetky zámky, mreže a hliadky! Zatvorte ma do vašej najvyššej cely alebo do najhlbšieho žalára, vaše stráže nech bdejú nado mnou celý deň a neusnú ani v noci, lebo vopred vás upozorňujem, že vám beztak ujdem!

Veliteľ pozrel na väzňa, ktorý sa opovážil hovoriť s ním tak spupne. Spoznal Benvenuta Celliniho, ktorého už pred tromi mesiacmi mal česť posadiť k svojmu stolu.

Hoci ho poznal, alebo možno práve preto, Benvenutovo oslovenie veliteľa veľmi prekvapilo. Bol to Florenťan, volal sa pán Georgio, rytier del Ugolini. Bol to dobrý človek, len bol trochu jašo. Čoskoro sa spamätal z prvého prekvapenia a dal zaviesť Benvenuta do najvyššej cely. Povala tejto cely dotýkala sa už rovnej strechy, po ktorej sa neprestajne prechádzala stráž. Druhý strážca stál dolu pri múre.

Veliteľ upozornil väzňa na všetky tieto podrobnosti, a keď sa mu zdalo, že ich väzeň náležite ocenil, povedal mu:

– Drahý Benvenuto, možno otvoriť zámky, vyvaliť dvere, podkopať dlážku podzemného väzenia, možno sa dostať cez múr, získať si strážcov, uspať žalárnika, ale naozaj nemožno zostúpiť bez krídel z takejto výšky na zem.

– Ale ja zostúpim, – odpovedal Benvenuto.

Veliteľ sa naňho zahľadel a začal veriť, že má pred sebou pomätenca.

– Teda vy nám odletíte?

– Prečo by nie? Vždy som si myslel, že človek by mohol lietať. Ale nemal som dosť času na pokusy. Tu budem mať na ne dosť času, preto by som to rád skúsil. Daidalovo dobrodružstvo je historickou skutočnosťou, a nie bájkou.

– Len si dajte pozor na slnko, môj drahý Benvenuto, – povedal veliteľ so smiechom, – len si dajte pozor na slnko!

– Odletím v noci, – odpovedal Benvenuto.

Veliteľ nebol na túto odpoveď pripravený a nevedel, čo na to odpovedať, preto odišiel celý zarazený.

Benvenuto si však povedal: Za každú cenu musím ujsť! Inokedy by sa nebol znepokojoval kvôli jednému mŕtvemu. Bol by sa obliekol do rúcha kajúcnosti, zúčastnil by sa na nejakej púti a bolo by to vybavené. Ale nový pápež Pavol III. bol muž prísnych zásad, najmä voči Benvenutovi, s ktorým sa pohádal ešte ako monsignore Farnese, lebo mu nezaplatil akúsi vázu. Benvenuto vtedy poriadne zmlátil niekoľkých jeho ľudí. Okrem toho nový pápež ťažko znášal, že kráľ František I. vymáhal prepustenie Benvenuta prostredníctvom pána de Montluc, svojho vyslanca u pápežskej stolice. Keď sa vyslanec de Montluc dozvedel, že Benvenuto je zatknutý, urobil u pápeža všetky kroky, aby ho prepustil, lebo mu chcel pomôcť. Ale sklamal sa a presvedčil sa, že nový pápež Benvenuta nevydá len tak bez trestu. Pápež Pavol III. nebol voči umelcom taký zhovievavý ako jeho predchodca Klement VII. a pre čosi podobné dal už dvoch umelcov obesiť. Benvenuto by sa vari nebol dostal až na šibenicu, ale určite by to odniesol dlhoročným väzením. Preto musel konať na vlastnú päsť a nečakať na výsledok niečích zákrokov. Tým skôr, že pápeža žiadosť Františka I. nazlostila a tak sa pre ňu na Benvenuta napálil, že ani nezniesol, aby pred ním vyslovili jeho meno. To všetko sa Benvenuto dozvedel neskôr od Ascania, ktorý zatiaľ viedol jeho krám a mal preto dovolené navštevovať svojho majstra. Samozrejme, pri týchto návštevách sa zhovárali cez mreže a za účasti svedkov, ktorí dávali pozor na každé slovo, a najmä na to, aby žiak nepodstrčil majstrovi pilník, kord alebo nôž.

Len čo veliteľ zatvoril za sebou dvere Benvenutovej cely, začal sa Benvenuto obzerať po zariadení cely.

Ale čo mohli obsahovať štyri steny jeho nového príbytku? Lôžko, kozub, v ktorom sa dalo kúriť, stôl a dve stoličky. Po dvoch dňoch dostal Benvenuto hlinu a nástroje na modelovanie. Veliteľ väznice sa najprv proti tomu vzoprel, ale napokon predsa súhlasil. Domnieval sa, že

takýmto spôsobom podarí sa mu odviesť majstra od úmyslu ujsť, ktorým bol ako posadnutý. Ešte toho istého dňa spravil Benvenuto sochu obrovskej Venuše.

Nebolo to nič mimoriadne, ale keď si uvedomíme potrebnú trpezlivosť a energiu, bolo to dosť.

Jedného dňa v decembri sa veľmi ochladilo, preto prišli strážcovia a zakúrili v krbe. Súčasne mu dali čistú posteľnú bielizeň, ale špinavú zabudli na druhej stoličke. Len čo sa za strážcami zatvorili dvere, Benvenuto vyskočil, vrhol sa na svoje chudobné lôžko, vytrhol z neho za náručie slamy a na jeho miesto vopchal použitú bielizeň. Potom opäť chytil nástroj a pokračoval v práci. Vtom prišiel jeden zo strážcov; hľadal zabudnutú bielizeň. Spýtal sa aj Benvenuta, či ju nevidel. Benvenuto odpovedal ľahostajne a tváril sa, že je zahrúžený do práce. Tvrdil, že možno niektorý zo strážcových druhov už bielizeň vzal alebo ju azda on sám odniesol a zabudol na to. Zriadenec nemal najmenšie podozrenie, lebo chvíľa, za ktorú sa všetko odohralo, bola taká kratučká a Benvenuto hral tak výborne a prirodzene svoju úlohu, že strážca si nebol istý, kde bielizeň nechal, a radšej o tom nikomu nepovedal, aby ju azda nemusel zaplatiť z vlastného vrecka alebo aby ho nevyhodili zo služby.

Nikto by nepovedal, aké dôležité udalosti zmenia sa niekedy vďaka náhodným zvratom a celkom všedným príhodám; stávajú sa rozhodujúcimi pre celý život a alebo nám dodávajú nové nádeje, alebo nás privedú do zúfalstva. To si uvedomil aj Benvenuto, ktorý videl v celej udalosti, na prvý pohľad takej bezvýznamnej a všednej, prst boží. Preto len čo zriadenec zatvoril za sebou dvere, hodil sa na kolená a ďakoval bohu za pomoc, ktorú mu poslal.

Keďže vedel, že v ten deň sa už nikto nedotkne jeho lôžka, nechal starú prikrývku a plachtu pokojne v slame na posteli.

Ale len čo nadišla noc, začal ich rozrezávať na dlhé pásy široké niekoľko palcov a tuho ich priväzoval jeden o druhý.

Keď bol s tým hotový, otvoril dlátom hlinené brucho Venuše, schoval v ňom svoj poklad a dieru zase čo najpozornejšie zapchal, takže nikto by nebol spoznal, kde na úbohej bohyni urobil tento cisársky rez.

Na druhý deň vošiel veliteľ väznice nečakane do cely, ako mal vo zvyku, ale našiel väzňa pokojne pracovať. Ten chudák sa každé ráno chvel obavou, že jedného dňa nájde celu prázdnu. Bol natoľko úprimný, že každé ráno prejavil veľkú radosť nad tým, že sa s väzňom ešte stretá.

– Benvenuto, úprimne sa vám priznám, že sa pre vás veľmi znepokojujem. Ale začínam veriť, že vaše hrozby, že utečiete, stávajú sa bezpredmetnými.

– Nevyhrážam sa vám, pán Georgio, ja vám to len hlásim, – odpovedal Benvenuto.

– Teda vy ešte vždy dúfate, že uletíte?

– To nie je len nádej na šťastie, to je istota!

– Ale dočerta, ako to chcete vykonať? – skríkol nešťastný veliteľ, ktorého istota, či už úprimná alebo predstieraná, s akou hovoril Benvenuto o svojich úmysloch, privádzala do očividných rozpakov.

– To je moje tajomstvo, pán veliteľ. Ale upozorňujem vás, že moje krídla už začínajú rásť.

Veliteľ mimovoľne pozrel na väzňove ramená.

– Pán guvernér, to je tak, – pokračoval Benvenuto, modelujúc pritom svoju sochu, ktorej nohy práve zaokrúhľoval tak, akoby z nej chcel vytvoriť súperku Venuše Callipygos, – medzi nami panuje zápas a nedôvera. Vy ste sa vyzbrojili ohromnými vežami, hrubými dverami, vyskúšanými zámkami a tisícimi strážcami, ktorí sú neprestajne v pohotovosti. Ja mám iba svoju hlavu a dve ruky, a predsa vás upozorňujem, že vyhrám ja. Pán Georgio, vy ste šikovný muž, ktorý urobil všetky možné opatrenia, preto ak vám aj ujdem, ostane vám útecha, že sa tak nestalo z vašej viny a že si nemusíte robiť ani najmenšie výčitky, že ste nezabudli na nič, aby ste ma tu udržali. A teraz povedzte, čo poviete na túto nohu, vy, veľký milovník umenia?

Jeho rozvaha privádzala úbohého veliteľa do zúfalstva. Tento väzeň sa stal preňho hlavným bodom, na ktorý sa upierali všetky jeho myšlienky i jeho zrak. Zosmutnel, nič nejedol a podchvíľou sa zachvel ako človek, ktorého znezrady prebudia zo sna. Jednej noci začul Benvenuto nad sebou veľký hrmot. Hrmot sa ozýval potom aj z chodby a napokon zastal pri jeho dverách. Dvere sa zrazu otvorili, a tu uvidel pána Georgia v domácom župane a s nočnou čiapkou na hlave. Sprevádzali ho štyria dozorcovia a osem strážcov. Blížil sa k jeho lôžku so strhanou tvárou. Benvenuto si sadol a do očí sa mu vysmial. Veliteľ si nevšímal jeho smiech. Vydýchol si, ako keď sa potápač dostane nad vodu.

– Ach, – zvolal. – Chvalabohu, ten nešťastník je ešte tu. Majú pravdu tí, čo hovoria, že sny klamú.

– Čo sa vlastne stalo? – spýtal sa Benvenuto. – Čomu môžem ďakovať za to, že vás smiem pozdraviť v túto nočnú hodinu, pán Georgio?

– Spravodlivý bože! Ničomu, celkom ničomu a som rád, že som sa tentoraz dostal z toho iba strachom. Snívalo sa mi totiž, že tie potvorské krídla vám predsa len narástli – obrovské krídla, takže ste pokojne lietali nad Anjelským hradom, a že ste na mňa zakričali: „Zbohom, môj drahý veliteľ, zbohom! Nechcel som odletieť bez rozlúčky s vami – odchádzam a dúfam, že už nikdy nebudem mať tú česť stretnúť sa s vami!“

– Akože? Vraj toto som vám povedal, pán Georgio?

– To sú vaše vlastné slová. Ach, Benvenuto, vy ste moje nešťastie!

– Dúfam, že to nemyslíte vážne. Na šťastie to všetko bol iba sen, ináč by som vám tie slová ani neodpustil.

– Na šťastie sa naozaj nič nestalo. Drahý priateľ, ste mojím väzňom, a hoci mi vaša spoločnosť nie je najpríjemnejšia, dúfam, že u mňa ostanete čo najdlhšie.

– Nemyslím, – odpovedal Benvenuto so sebaistým úsmevom, ktorý privádzal jeho návštevníka do zúfalstva.

Veliteľ odišiel, posielajúc Benvenuta do horúceho pekla. Na druhý deň dal rozkaz, aby vo dne v noci každé dve hodiny kontrolovali jeho celu. Tieto prehliadky trvali celý mesiac. Po mesiaci, keď sa zdalo, že Benvenuto už nepomýšľa na útek, prehliadky zredli.

Tento mesiac využil Benvenuto na úpornú prácu.

Ako sme už povedali, hneď po svojom príchode si starostlivo prezrel celu a dozrel v ňom plán, ako sa z nej dostane. Okno bolo zamrežované a mreže prisilné, aby ich mohol vylomiť rukou alebo vypáčiť nástrojom, ktorý mal na modelovanie: Aj komín bol taký úzky a točitý, že by sa väzeň musel premeniť na hada, aby mohol cezeň ujsť ako víla Meluzína. Ostávali len dvere.

Áno, dvere. Pozrime, ako boli spravené.

Boli z dubových dosák hrubých na dva prsty. Zatvárali sa na dve zámky so štyrmi závorami a znútra boli obité železnými platňami, pritlčenými hore aj dolu klincami.

Týmito dverami by sa mohol dostať na chodbu.

Spozoroval, že niekoľko krokov od chodby vedie schodište, ktorým vychádzali stráže na plochú strechu. Každé dve hodiny počul na schodoch kroky, potom na celé dve hodiny zavládlo na schodišti ticho.

Musel by sa teda dostať na druhú stranu dubových dverí hrubých na dva prsty, s dvoma zámkami a štyrmi závorami a okrem toho obitými železnými platňami, pribitými hore aj dolu klincami.

A to bola práca, ktorej sa venoval Benvenuto celý mesiac.

Dlátom pomaly vyťahoval klince, ktorými boli pribité železné platne na dverách. Nechal len štyri na každej strane; tie vytiahne až v posledný deň. Do dier po vytiahnutých klincoch vložil veľmi šikovne napodobené hlavičky klincov z hliny, na ktoré položil železnú glazúru, takže ani najskúsenejšie oko by si nevšimlo zmenu. Na všetkých platniach bolo okolo šesťdesiat klincov, ktoré musel

vyťahovať veľmi obozretne. Pri niektorom klinci mu to trvalo až hodinu. Podujal sa naozaj na ťažkú prácu.

Potom každú noc, keď už hluk na chodbách stíchol a Benvenuto počul nad hlavou len kroky predchádzajúcich strážcov, zažal v kozube veľký oheň a v ňom pri plameni rozžeravil uvoľnené kusy železných platní, ktorými pomaly vypaľoval dubové dvere tak šikovne, že zvonku nebolo nič poznať. Nad ránom prikryl dvere opäť železnými platňami.

Venoval sa tomu celý mesiac, až napokon bol so všetkým hotový. Čakal už len na vhodnú chvíľu, aby mohol uskutočniť svoj úmysel. Niekoľko dní ešte musel počkať, pretože práve bol úplnok.

Keďže už nemal čo robiť, v noci vypaľoval dvere a cez deň dráždil veliteľa. Jedného dňa objavil sa uňho pán Georgio s tvárou ešte nahnevanejšou než obyčajne.

– Môj drahý väzeň, – povedal dobrák, ktorý sa nevedel zbaviť svojej utkvelej myšlienky. – Ešte vždy pomýšľate na to, že odletíte? Prosím vás, povedzte mi úprimne!

– Dnes viac ako inokedy, drahý veliteľ, – odpovedal mu Benvenuto.

– Počúvajte, môžete mi hovoriť, čo chcete, ale som presvedčený, že to nie je možné.

– Nie je to možné, pán Georgio? – odpovedal umelec. – Dobre viete, že toto slovo nepoznám a že som človek, ktorý koná nemožné veci, a to s veľkým úspechom. Nemožné, môj drahý hostiteľ, nemožné? Či neviete, že často na mňa príroda žiarlila, lebo som z rozmaru vytvoril zo zlata, smaragdov a diamantov kvet krajší ako ten, ktorý zavlažuje rosa? A myslíte, že človek, ktorý dokáže urobiť ruže, nedokázal by urobiť krídla?

– Panebože! – skríkol veliteľ. – Verte, že svojou nehanebnou istotou ma privediete o rozum. Ale povedzte, akú podobu chcete dať svojim krídlam, aby vás udržali vo vzduchu?

– Dosť som o tom premýšľal, lebo od tvaru krídel závisí aj moja bezpečnosť.

– No a?

– Pozoroval som všetky vtáky, ktoré pánboh obdaroval krídlami, a dospel som k názoru, že najvhodnejším tvarom boli by pre mňa netopierie krídla.

– Ak by sa vám však naozaj podarilo, že by ste takéto krídla vyrobili, nemyslíte, že by vás v poslednej chvíli opustila odvaha použiť ich?

– Dajte mi všetko, čo k tomu potrebujem, drahý veliteľ, a odpoviem vám, keď budem odlietať.

– A čo k tomu potrebujete?

– Bože môj, takmer nič. Potrebujem len malé kachličky, nákovu, niekoľko pilníkov, klieští a náradie, aby som mohol zhotoviť kostru, a asi dvadsať lakťov voskovaného plátna, aby som mohol vyrobiť blany.

– Dobre, dobre, – odpovedal veliteľ, – to ma upokojuje, lebo hoci ste šikovný, nikdy sa vám nepodarí všetko toto si zaobstarať.

– Uvidíme, – povedal Benvenuto.

Veliteľ vyskočil a chytil sa za hlavu. Bol síce presvedčený, že je to vonkoncom nemožné, ale majstrova neústupčivosť mu tak vŕtala v hlave, že každý vtáčik, ktorý preletel okolo jeho okna, ho vyplašil. Odbiehal k oknu presvedčiť sa, či to neletí náhodou Benvenuto, takú obrovskú moc mala majstrova neústupčivá myšlienka na veliteľovu slabú myseľ.

Ešte toho istého dňa poslal Georgio po najšikovnejšieho mechanika v Ríme a rozkázal mu, aby mu vzal mieru na pár netopierích krídel.

Mechanik nemo vyvalil oči na veliteľa väznice, presvedčený, že sa pán Georgio zbláznil.

Ale keď ustavične naliehal, a okrem toho bol dosť bohatý, aby si mohol podobné bláznovstvá dopriať a neraz si aj doprial, prisľúbil mu, že mu to urobí. O týždeň priniesol veliteľovi pár krásnych netopierích krídel, ktoré sa dali k telu pripnúť železnými pásmi. Pomocou veľmi dômyselne vmontovaných pružín dalo sa s nimi pravidelne mávať.

Pán Georgio zaplatil mechanikovi dohovorenú sumu, odmeral priestor, aký to všetko zaberalo, vošiel do Benvenutovej cely a dôkladne poprezeral každý kút, lôžko, kozub, slamu. Ani len najmenší kúsok neušiel jeho pozornosti.

Potom bez jediného slova odišiel. Bol presvedčený, že Benvenuto nemôže skrývať vo svojej cele podobný pár krídel.

Z toho všetkého vidieť, že hlava úbohého veliteľa väznice bola čoraz popletenejšia.

Keď sa vrátil do svojej pracovne, čakal naňho mechanik, ktorý mu prišiel ešte povedať, že na konci každého krídla je zamontovaný krúžok, do ktorého treba vopchať nohy, aby bolo telo za letu vo vodorovnej polohe.

Len čo mechanik odišiel, pán Georgio zatvoril dvere svojej pracovne, priviazal si kostru krídel na telo, vopchal nohy do kruhov, ľahol si na brucho a snažil sa vzlietnuť.

Robil, čo mohol, ale nepodarilo sa mu to.

Po dvoch či troch zbytočných pokusoch poslal opäť po mechanika.

– Pokúšal som sa vzlietnuť s vašimi krídlami, ale nejde to, – vyrútil sa na neho.

– A ako ste to skúšali?

Pán Georgio opísal všetky podrobnosti svojich nevydarených pokusov.

Mechanik vážne počúval, a keď veliteľ dokončil svoje zážitky, povedal:

– Vonkoncom ma to neprekvapuje. Ležiačky na zemi nemôžete nabrať množstvo vzduchu, potrebné na vzlietnutie. Preto by bolo najlepšie, keby ste vyšli celkom hore na Anjelský hrad a odtiaľ sa hrdinsky spustili na zem.

– A myslíte, že potom by sa mi to podarilo?

– Určite! – odpovedal mechanik.

– Ak ste o tom presvedčený, prečo neurobíte vy ten pokus?

– Krídla sú urobené na vašu mieru, nie na mňa, – bránil sa mechanik. – Ja by som potreboval krídla, ktoré by mali o jednu a pol stopy väčšie rozpätie.

Mechanik pozdravil a odišiel.

– Choď dočerta! – zahundral za ním Georgio.

Za celý deň popáchal veliteľ hŕbu hlúpostí, ktoré boli svedectvom toho, že nemá v hlave všetko v poriadku, lebo čím ďalej, tým viacej sa začínal aspoň v duchu vznášať v nadoblačných výškach.

Večer pred spaním zavolal všetkých sluhov, dozorcov a vojakov.

– Páni, keby ste sa dozvedeli, – povedal im, – že Benvenuto Cellini chce odletieť, nechajte ho odletieť. Len mi to hneď oznámte. Ja ho ľahko dobehnem ešte v noci, lebo ja som ako naozajstný netopier, pokým on je falošný.

Bolo jasné, že úbohý veliteľ sa načisto zbláznil. Dúfali však, že v noci sa upokojí, preto sa rozhodli, že vyčkajú do rána a len potom oznámia všetko pápežovi.

Tej noci bolo strašné počasie. Bolo tma ako vo vreci, pršalo a nikomu ani na um neprišlo, aby sa v tomto nečase pobral von.

Nikomu – okrem Benvenuta, ktorý si práve naopak túto noc vybral na to, aby uskutočnil svoj plán.

Preto len čo odbilo desať hodín a počul, že stráže sa už vystriedali, kľakol na kolená a vrúcne sa pomodlil. Potom sa pustil do práce.

Najprv povyťahoval posledné klince, ktoré ešte držali železnú platňu na dverách. Práve bila polnoc, keď vytiahol posledný klinec.

Potom počul kroky strážcu, ktorý vystupoval na strechu. Bez dychu sa pritisol k dverám a načúval. O chvíľu sa vrátil strážca zo strechy zase na chodbu a nastalo hrobové ticho.

Spustil sa ešte hustejší lejak. S tlčúcim srdcom, ale plný dôvery a nádeje, načúval Benvenuto, ako šľahá dážď do okenných tabúľ.

Pokúsil sa odtrhnúť železné platne. Šlo to bez väčších ťažkostí. Položil ich jednu na druhú k stene.

Potom si ľahol na zem a dlátom začal dlabať do dverí, predtým opálených. Opálené dubové drevo ľahko povoľovalo.

Nakoniec vydlabal do dreva toľkú dieru, aby sa ňou mohol prevliecť.

Potom rýchle otvoril dlátom brucho svojej sochy, vytiahol z nej pozväzované plachty, okrútil si ich okolo tela, za pás zastrčil dláto, ktoré priostril, aby ho mohol prípadne použiť ako zbraň.

Znovu si ľahol na zem, prepchal otvorom dverí hlavu, potom plecia a telo a o chvíľočku sa prešmykol na chodbu.

Vstal, ale nohy sa mu triasli. Musel sa oprieť o stenu, aby nepadol. Srdce mu tĺklo, div mu nevyskočilo z tela, hlavu mal ako v ohni. Celý bol spotený. Rukoviatku dláta držal v dlani tak tuho, akoby mu ho chcel niekto vytrhnúť.

Vôkol však panovalo hlboké ticho, nič sa nepohlo, nebolo počuť ani hláska, a to ho upokojilo. Hmatajúc rukou, prešiel popri stene cez chodbu, až napokon pocítil, že sa stena končí. Zdvihol nohu a pocítil pod ňou schody alebo skôr rebrík, ktorý viedol na strechu.

Pomaly vystupoval po drevených stupienkoch. Pri každom kroku zatajil dych, lebo sa bál, aby schody nezaškrípali. Čoskoro pocítil svieže povetrie, dokonca aj niekoľko kvapiek dažďa naňho padlo, a o chvíľu už stál na streche. Okolo neho vládla hlboká tma, ktorá mu mala byť pomocníkom.

Stráž na streche, aby sa skryla pred dažďom, utiahla sa na šťastie do búdky. Keďže stráže na streche Anjelského hradu boli povinné pozorovať krajinu, a nie strážiť väzňov, búdka bola obrátená otvorenou stranou od schodov, po ktorých vystupoval.

Po kolenách a po rukách plazil sa tichučko na druhú stranu, čo najďalej od búdky. Tam uviazal jeden koniec lana

o veľký kameň, ktorý na niekoľko palcov vytŕčal z muriva, potom sa po tretí raz hodil na kolená a zašepkal:

– Bože, pomôž mi, lebo aj sám si pomáham!

Po týchto slovách sa naklonil ponad okraj a pomaly sa spúšťal dolu, nevšímajúc si odreniny na rukách, nohách a na čele, utŕžené pri zostupe popri nerovnom múre. A tak sa spustil až na zem.

Len čo pocítil pod nohami pevnú pôdu, zmocnila sa ho ukrutná radosť a pýcha. Pozrel späť na obrovskú výšku, skadiaľ sa dostal dolu, a pri tomto pohľade sa nezdržal, aby si hrdo nepovedal:

– Znovu som slobodný!

Ale pocit blaženosti netrval dlho.

Obrátil sa, a nohy sa pod ním podlomili. Pred ním sa vypínal vysoký múr, nedávno postavený, o ktorom nemal ani tušenia. Je teda stratený!

Zdalo sa mu, že sa naňho všetko valí, a bezmocne klesol na zem. Vtom pocítil pod sebou čosi tvrdé. Prešiel po tom rukou a z hrdla sa mu vydral tlmený výkrik radostného prekvapenia: ležalo tu dlhé brvno. Je zachránený!

Ťažko vyjadriť, ako sa v kratučkej chvíli môže striedať radosť a smútok so zábleskami nádeje.

Benvenuto sa chytil brvna, ako sa chytá stroskotanec sťažňa, ktorý ho má udržať nad vodou. Za iných okolností boli by potrební dvaja mocní chlapi, aby brvno vládali zdvihnúť. No vo chvíli zúfalstva bol náš majster obdarený takou silou, že brvno zdvihol a oprel o múr pred sebou.

Pomocou rúk a nôh sa vyšplhal až na koniec brvna, a tak až na koniec múru. Ale zdvihnúť brvno a preložiť ho na druhú stranu už nevládal.

Zase nová prekážka. V očiach sa mu zatmelo, v hlave pocítil závrat a zdalo sa mu, že padá do mora plameňov.

Vtom si spomenul na rozrezanú plachtu, po ktorej sa spustil dolu.

Rýchle sa skĺzol po brvne a utekal na miesto, kde nechal visieť lano. Ale nevládal ho strhnúť, lebo hore ho priviazal veľmi tuho.

Zo všetkých síl sa zavesil na lano a lomcoval ním. Konečne jeden uzol povolil. Benvenuto spadol na zem, na šťastie v rukách zvieral dlhý kus lana.

To mu stačilo. Vrtko vyskočil a plný novej sily vyšplhal sa opäť po brvne, obkročmo si sadol znovu na múr a na koniec brvna priviazal povraz.

Keď sa skĺzol až na jeho koniec, s úžasom spozoroval, že ešte vždy nie je dolu. Až po chvíli rozoznal, že zem nie je už ďaleko, len na niekoľko stôp; pustil sa teda povrazu a v nasledujúcej sekunde sa ocitol na pevnej zemi.

Na chvíľu si ľahol na zem. Bol vyčerpaný, nohy i ruky mal odreté do krvi. Chvíľu pozeral na zakrvavené dlane, keď začul, že hodiny odbíjajú päť. Hviezdy začali blednúť.

Zdvihol sa. Vtom zbadal blížiť sa strážcu, ktorého dovtedy nespozoroval, zatiaľ čo on jeho áno. Je stratený. V tej chvíli vedel, že mu ostáva len jedno: zabiť, alebo nechať sa zabiť. Schytil dláto a vyrútil sa rovno proti stráži. V tej chvíli aj strážca pochopil, že má pred sebou muža nielen ozbrojeného, ale v zúfalstve odhodlaného na všetko. Zvrtol sa chrbtom k nemu, akoby ho vôbec nevidel. Väzeň pochopil, čo tým chce strážca povedať.

Obrátil sa teda aj on a utekal zo všetkých síl k hradbám, nie veľmi vysokým, pod ktorými bola priekopa. Pravda, takáto výška nemohla odradiť muža takého odvážneho, ako bol Benvenuto. Teraz však nemal pri sebe celkom nič, lebo zvyšok povrazu nechal visieť na brvne. Neostávalo mu nič iné. Zachytil sa kruhu, ktorý bol vsadený do okraja hradieb, a potom odporučiac dušu bohu, spustil sa dolu hradbou do priekopy.

Pád ho poriadne omráčil.

Trvalo takmer celú hodinu, kým prišiel opäť k sebe. Svieži vetrík, ktorý sa zdvihne vždy nad ránom, mu k tomu

pomohol. Chvíľu ešte ostal ležať, potom si rukou prešiel po čele a hneď sa rozpornému na všetko.

Na hlave pocítil ostrú bolesť. Čoskoro pochopil, že kvapky, ktoré ucítil na čele a o ktorých si myslel, že je to pot, sú kvapky krvi, ktorá mu pomaly tiekla po hlave a padala na kamene, na ktorých ležal. Je zranený na čele. Znovu zdvihol ruku k čelu, nie aby pozbieral myšlienky, ale aby odhadol, aká hlboká je rana. No nebola taká vážna. Zranená bola len pokožka, kosť nebola poškodená. Benvenuto sa usmial, chcel vstať, ale opäť klesol naspäť. Asi tri palce nad členkom mal zlomenú pravú nohu.

Noha bola taká opuchnutá, že necítil ani bolesť zlomeniny.

Rýchle strhol zo seba košeľu, roztrhal ju na kúsky a tými nohu tuho obviazal, napraviac si ju predtým, ako len najlepšie vedel.

Potom sa štvornožky odplazil k jednej rímskej bráne, ktorá bola iba niekoľko sto krokov od neho.

Trvalo pol hodiny, kým sa v strašnej bolesti dostal až k bráne. Keď bol pri bráne, zistil, že je zatvorená. Zbadal však, že pod ňou je dosť veľká diera, zakrytá kameňom, takže brána nesiaha až na zem. Odvalil kameň a preliezol cez otvor.

Len čo sa odplazil niekoľko krokov ďalej, pribehla k nemu svorka divých psov, ktoré podľa zápachu krvi pochopili, že je ranený, a chceli sa naňho vrhnúť. Benvenuto rýchle vytiahol dláto a jediným zdvihnutím ruky zabil najväčšieho a najzúrivejšieho psa. Ostatné psy sa hneď vrhli na psiu mŕtvolu a pustili sa do nej.

Benvenuto sa plazil až ku kostolu Transpontina. Tam stretol nosiča vody, ktorý práve naberal vodu do džberov a nakladal ich na somárika. Zakričal naňho:

– Počuj, bol som u svojej milenky, ku ktorej som sa dostal síce dvermi, ale od nej som musel utekať oknom. Skočil som z prvého poschodia a zlomil som si nohu. Odnes ma na schody kostola svätého Petra a dostaneš dukát.

Nosič vody bez slova vzal Benvenuta na plecia a odniesol ho na určené miesto. Tam dostal dukát. Natešene ho vopchal do vrecka a ani sa neobzrúc na štedrého darcu, odišiel.

Benvenuto sa odplazil až k palácu monsignora de Montluc, francúzskeho veľvyslanca, ktorý býval niekoľko krokov od chrámu.

Monsignore de Montluc sa umelca ujal tak ochotne a starostlivo, že o mesiac bol Benvenuto zdravý. O dva mesiace dostal milosť a o štyri mesiace už bol na ceste do Francúzska s Ascaniom a Pagolom.

Úbohý veliteľ sa však z toho naozaj zbláznil. Žil ako blázon a tak aj umrel. Neprestajne veril, že je netopierom, a ustavične sa pokúšal vzlietnuť.



IV

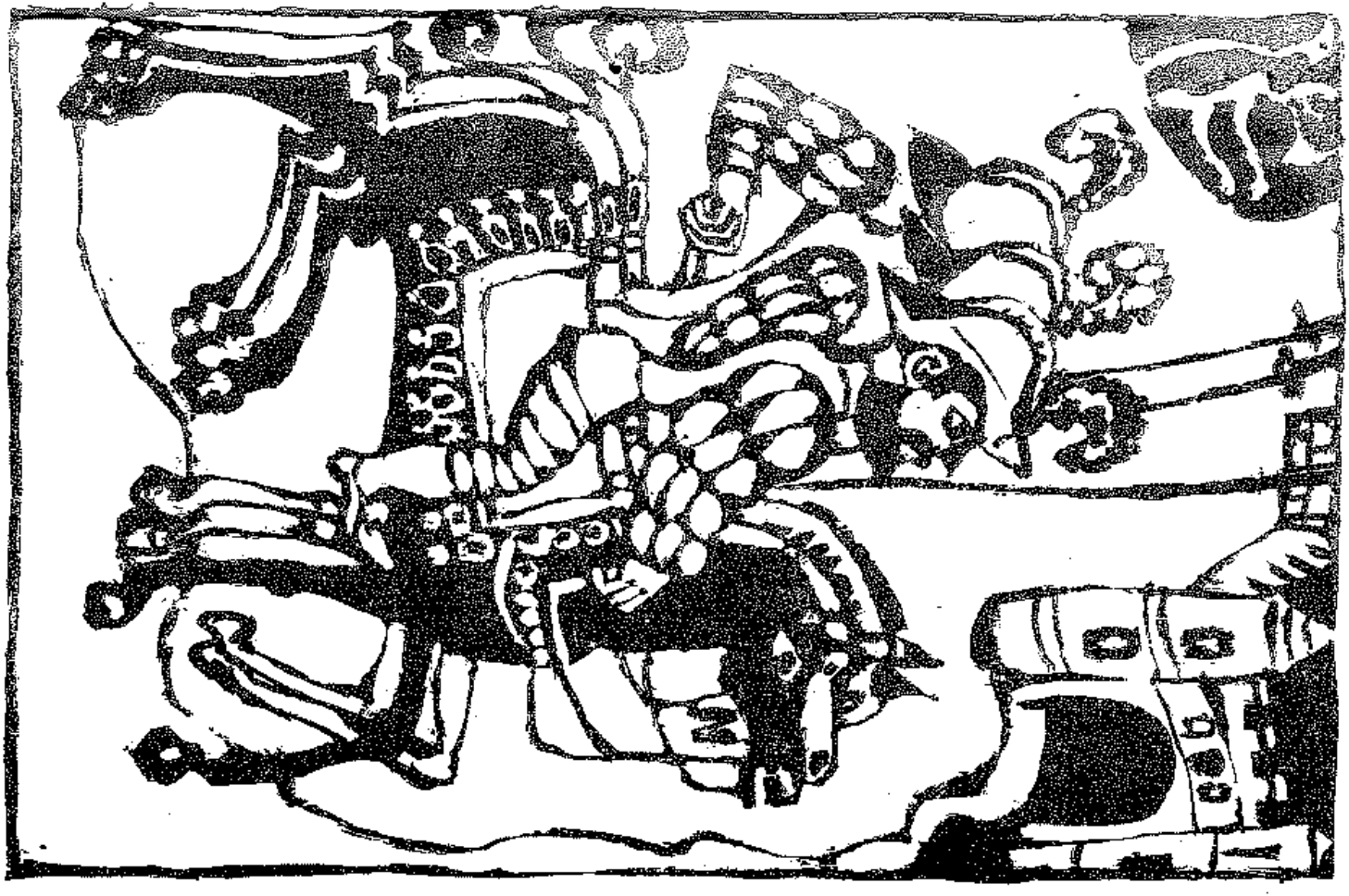
SCOZZONA

V čase, keď Benvenuto Cellini prišiel do Francúzska, sídlil František I. s celým svojím dvorom vo Fontainebleau. Umelec sa tam zastavil, aby ohlásil kardinálovi z Ferrary svoj príchod. Kardinál vedel, že kráľ na Benvenuta nedočkavo čaká, preto mu hneď podal správu o jeho príchode. Ešte toho istého dňa prijal Benvenuta kráľ, ktorý vo svojom uvítaní povedal krásnou a nežnou umelcovou materčinou:

– Benvenuto, prežijete tu niekoľko veselých dní, aby ste sa zotavili zo všetkého žiaľu a útrap. Odpočiňte si, zabavte sa a my zatiaľ budeme rozmýšľať o tom, aké pekné dielo by sme si u vás objednali.

František I. potom ubytoval Benvenuta v zámku a rozkázal, aby mu vo všetkom vyhoveli.





Benvenuto sa razom ocitol uprostred francúzskej kultúry, ktorá v tom čase síce trochu zaostávala za talianskou, ale už sa s ňou púšťala do zápasu a čoskoro ju mala aj prevýšiť. Keď sa tak obzrel okolo seba, ľahko zabudol, že opustil hlavné mesto Toskánska, lebo videl okolo seba umelcov a umenie, ktoré poznal už z Florencie. Po Leonardovi da Vinci a Rossovi bol to teraz Primaticcio.

Benvenuto sa mal stať dôstojným následníkom týchto veľkých majstrov maliarov na najelegantnejšom európskom dvore. Preto nechcel čakať, až dostane objednávku na nejaké zvláštne dielo, ale chcel kráľa predísť a urobiť niečo len tak sám od seba. Vedel, ako veľmi si obľúbil kráľ svoje rozkošné sídlo, preto sa rozhodol, že mu čo najviac zalichotí a vyhotoví sochu, ktorú chcel nazvať Nymfou z Fontainebleau.

Táto nymfa bola krásna. Bola ovenčená dubovým lístím a révou, lebo to najlepšie zodpovedalo povahe okolia, pretože Fontainebleau ležal na rovine a zatienený lesmi vypínal sa uprostred viníc. Nymfa, o ktorej Benvenuto sníval, mala byť spojením gréckych bohýň, ktoré by zodpovedali rázu tohto kraja, a to Ceres, Diany a Erigony. Ich symboly mali byť umiestnené na podstavci nymfy – a kto pozná dielo florentského majstra Celliniho, vie, ako krásne by bol vedel túto myšlienku uskutočniť.

Každý, i ten najväčší umelec, hoci nosí v sebe ideál krásy, potrebuje pre stelesnenie ideálu živý model. No kde nájsť ženu, ktorá by spájala trojnásobnú krásu týchto troch bohýň?

Nebolo pochybností, že keby to bolo v časoch antiky, za čias Feidia alebo Apella, keď krásavice samy prichádzali k umelcom, aby im stáli ako model, bol by Benvenuto ľahko našiel aj na kráľovskom dvore to, čo hľadal. Lebo pri francúzskom dvore bol hotový Olymp najkrajších bohýň v rozkvete krásy: bola tu Katarína Medicejská, ktorá mala vtedy dvadsaťjeden rokov, Margita z Valois, kráľovná Navarrská, ktorú nazývali štvrtou Grácioua desiatou Múzou,

a napokon pani vojvodkyňa d'Étampes, s ktorou sa ešte často stretneme v našom príbehu. O tejto panej sa hovorilo, že je najkrajšou z učených a najučenejšou z krásnych žien. Bolo ich viac, ako si umelec mohol žiadať – ale žiaľ, ako sme už povedali, vtedy už neboli časy Feidiove a Apellove.

Benvenuto musel hľadať inde.

Preto uvítal s veľkou radosťou, keď sa dopočul, že dvor sa chystá na návrat do Paríža. Na nešťastie dvor, ako hovorí Benvenuto, cestoval ako pohrebný sprievod. Najprv šlo tisíc dvesto až tisíc päťsto koni, ktoré sa zastavili všade, kde bolo vidieť dva-tri domy. Večer premárnili štyri hodiny, kým postavili stany, a ráno zase štyri, kým ich poskladali, takže dvor, kým sa dostal z Fontainebleau do Paríža, potreboval na šestnásť míľ päť dní!

Dvadsať ráz za tejto cesty chcel sa Benvenuto oddeliť a poponáhľať sa vopred do Paríža. Ale kardinál z Ferrary ho vždy zadržal. Hovoril, že kráľ si na neho tak zvykol, že by mu iste chýbal, keby ho jeden deň nevidel. A keby sa dozvedel, že sa bez jeho súhlasu vybral vopred do Paríža, považoval by to za netaktnosť. Benvenuto musel krotiť svoju túžbu a počas dlhého čakania každý deň si kreslil na papier svoju Nymfu z Fontainebleau.

Konečne sa teda dostal do Paríža. Jeho prvá návšteva patrila Primaticciovi, ktorý bol vo Fontainebleau pokračovateľom diela Leonarda da Vinci a Rossovho. Primaticcio býval v Paríži už dlho, preto bol pre Benvenuta dobrým prameňom, kde by sa dozvedel, ako nájsť to, čo hľadá, totiž model pre svoju prácu.

Najprv si povedzme niekoľko slov o Primaticciovi.

Signor Francesco Primaticcio, ktorý sa podľa svojho rodiska nazýval aj Bologna, bol žiakom Giulia Romana, u ktorého študoval šesť rokov. Teraz žil vo Francúzsku, kam ho pozval František I., podľa slov vojvodu z Mantovy, veľký preberač umelcov. Ako možno vidieť z diel vo Fontainebleau, Primaticcio bol človek neobyčajne plodný, majster veľkolepej a čistej línie. Tri storočia sa zachovali

voči nemu nevďačné. Ale napokon sila jeho talentu dosiahla zaslúžené uznanie. Bol veľmi všestranný a naplnil kaplnky a paláce náboženskými obrazmi. Zámok vo Fontainebleau je najkrajším dôkazom jeho umenia. Tu ozdobil väčšinu siení mytologickými obrazmi, ktoré čerpali zväčša z Odysey a Iliady. Potom sa od dôb bájí obrátil k časom hrdinským a aj z týchto čias je vo Fontainebleau niekoľko dvorán vyzdobených jeho dielami. Ak chceme oceniť jeho veľké umelecké dielo, spomeňme aspoň toľko, že vo svojich deväťdesiatich ôsmich veľkých obrazoch a sto tridsiatich menších zvečnil krajiny, more, dejiny, portréty, alegórie a obrazy historické.

Bol človekom, ktorý by vedel Benvenuta pochopiť. Preto Benvenuto hneď po svojom príchode letel k nemu s otvoreným náručím. A práve tak ho Primaticcio uvítal.

Po družnom rozhovore dvoch priateľov umelcov, ktorí sa stretli na cudzej pôde, ukázal Benvenuto Primaticciovi svoje náčrtky, vysvetlil mu svoje plány a poprosil ho, aby mu poradil, kde by mohol nájsť potrebný model.

Primaticcio sklonil hlavu so smutným úsmevom.

Tu to nebolo ako v Taliansku, dcére Grécka a súperke svojej matky. Francúzsko bolo v tom čase, tak ako aj dnes, krajinou pôvabu, uhladenosti a zvodnosti. Ale darmo by sme tu hľadali veľkú krásu, ktorá nadchla na brehoch Tibera a Arna Michelangela, Raffaela, Giovanniho z Bologne a Andrea del Sarto. Ako sme už povedali, keby si umelec mohol hľadať model aj medzi šľachtou, určite by čoskoro našiel, čo hľadal. Ale to bolo vylúčené.

Stalo sa teda to, čo Primaticcio predpovedal. Benvenuto si poobzeral všetky modelky, ale ani jedna nemala vlastnosti, o akých sníval pre svoje dielo.

Preto zbytočne zavolal do paláca kardinála z Ferrary, kde dočasne býval, všetky vtedajšie Venuše.

Bol už z toho celý nešťastný, keď sa raz večer vracal domov s tromi svojimi rodákmi, s ktorými sa v Paríži náhodou stretol. Len čo sa s nimi rozlúčil a sám sa uberal

ulicou des Petits Champs, zbadal pred sebou mladé a veľmi pekné dievča. Potešil sa, lebo bola najkrajšia, akú doteraz videl, a najviac sa približovala jeho umeleckému snu. Pobral sa za ňou. Zahla okolo kostola svätého Honorého a zašla do ulice du Pelican. Ešte sa obrátila, či ju neprestajne sleduje, a keď ho videla za sebou, rezko vbehla do jednej brány a zmizla. Benvenuto sa ponáhľal k bráne, otvoril ju a v poslednej chvíli zazrel ešte kus sukne dievčiny, ktorú sledoval, až mu zrazu zmizla vo svetle zadymeného lampáša.

Vyšiel za ňou na prvé poschodie a zbadal ju v druhých pootvorených dverách.

Nevysvetľoval jej príčinu svojej umeleckej návštevy, nepovedal ani slovo, vošiel za ňou do izby, niekoľko ráz ju obišiel, pozorne si ju obzerajúc a premýšľajúc, či tvár a ostatné časti tela sú súmerné natoľko, ako to potreboval. Dievčina pozerala na neho s úžasom ešte väčším, keď ju chytil za ruku a zdvihol jej ju nad hlavu – bola to póza, akú chcel dať nymfe pre Fontainebleau.

V modeli, ktorý tak horúčkovite obzeral, bolo veľmi málo z bohyne Ceres a tiež málo z bohyne Diany, ale zato veľmi mnoho z bohyne Erigony. Majster sa teda rozhodol pre bakchantku, keď videl, že nebude môcť spojiť všetky tri typy, ako pôvodne chcel.

Pre bakchantku našiel naozaj, čo hľadal. Ohnivé oči, korálové pery, úzky driek a mocné boky, ba aj nohy a ruky mali krásny tvar. Jemné dlhé prsty a pleť vznešených žien rozhodli v jej prospech načisto.

– Slečna, ako sa voláte? – spýtal sa konečne s cudzím prízvukom. Úbohá dievčina naňho pozerala čím ďalej tým prekvapenejšie.

– Katarína, prosím, pane, – odpovedala.

– Slečna Katarína, – pokračoval Benvenuto, – tu máte dukát za námahu, ktorú som vám spôsobil. Príďte zajtra ku mne na ulicu Saint Martin do paláca kardinála z Ferrary a dostanete za to ďalší dukát.

Dievčina váhala, lebo sa nazdávala, že si z nej cudzinec robí žarty. Ale dukát dostala a ten dokazoval, že to cudzinec myslí vážne, preto sa po krátkom premýšľaní spýtala:

– O koľkej?

– O desiatej predpoludním. Môžete?

– Samozrejme.

– Môžem sa na vás určite spoľahnúť?

– Prídem.

Benvenuto sa jej potom úctivo pozdravil ako nejakej vojvodkyni a odišiel celý natešený. Sotva sa vrátil domov, spálil všetky svoje náčrtky, urobené podľa predstáv, a vrátil sa do skutočnosti. Len čo mal hotový náčrtok, vstal, rýchle položil na podstavec vosk a pevnou rukou začal modelovať nymfu, stály predmet svojich snov. Práca pokračovala tak rýchle a dobre, že keď na druhý deň ráno zaklopala Katarína na dvere jeho pracovne, veľký kus diela bol hotový.

Ako sme už povedali, Katarína vôbec nepochopila, čo umelec zamýšľa. Preto bola veľmi prekvapená, keď za ňou zatvoril dvere, priviedol ju k začatej soche a vysvetlil jej, prečo ju zavolal.

Katarína bola veselá dievčina. Z celého srdca sa rozosmiala nad tým, ako ju prekvapil, potom povedala, že je veľmi pyšná, že môže byť modelom pre sochu, ktorá je určená kráľovi. Bez ostychu sa vyzliekla a postavila sa do potrebnej pózy s toľkou ľahkosťou a porozumením, že majster, keď sa obrátil, videl ju stáť tak prirodzene, až skríkol od radosti.

Hneď sa pustil do práce. Ako sme už povedali, bol jednou z tých vznešených a silných umeleckých pováh, ktoré čerpajú nadšenie z diela a osvecujú sa prácou. Odhodil kabát, odopäl si golier, vyhrnul rukávy a ponáhľal sa od modelu ku kópii, od prírody k umeniu. Zdalo sa, že bol Jupiterom, schopným objať všetko, čoho sa dotkne. Katarína bola zvyknutá na spoločnosť prostých ľudí a rovnako i na spoločnosť urodzených mladíkov, pre ktorých znamenala zábavku, preto pozerala na majstra nielen s prekvapením, ale

aj s obdivom. Zdalo sa, akoby aj ona podliehala čaru umenia a nasledovala majstra v jeho rozlete. Oči jej horeli a nadšenie sa prenášalo z umelca na model.

Pózovala mu dve hodiny. Keď skončil, vtlačil Kataríne sľúbený dukát a rozlúčil sa s ňou rovnako úctivo ako predchádzajúci večer a požiadal ju, aby prišla na druhý deň o tom istom čase.

Katarína sa vrátila domov a celý deň nešla nikam. Na druhý deň bola v pracovni už desať minút pred určeným časom.

Všetko sa opakovalo ako v predchádzajúci deň. Benvenuto bol opäť v umeleckom vytržení. Ako v rukách Prometea hlina v jeho rukách skoro dýchala. Hlava bakchantky bola už vypracovaná a pôsobila dojmom živej tváre, vynárajúcej sa z beztvarej hliny. Katarína sa usmievala na toto nové stvorenie, ktorému bola sestrou. Ešte nikdy nebola taká šťastná, a čo je zvláštne, nevedela pochopiť pocit, ktorý jej toto šťastie vdýchol.

O deň neskôr pustili sa umelec a modelka do práce v tú istú hodinu. Ale tentoraz sa prihodilo čosi zvláštne: keď sa Katarína vyzliekla, zmocnil sa jej odrazu pocit, aký predtým nepoznala, zahanbila sa, krv sa jej vohnala do tváre. Úbohé dievča pocítilo lásku k umelcovi a láska vyvolala červeň na tvári.

Nasledujúceho dňa to bolo ešte horšie a majster ju musel upozorniť, že nemodeluje Venušu Medicejskú, ale bohyňu Erigonu, opitú vášňou a vínom. Konečne, chýbalo už len trochu trpezlivosti, lebo o dva dni mala byť socha hotová.

Večer na druhý deň urobil majster na soche ešte niekoľko malých opráv, poďakoval sa Kataríne za láskavosť a ochotu a dal jej štyri dukáty. Kataríne vypadlo zlato z ruky. Pre úbohú dievčinu sa dnes večer všetko skončilo. Od tejto chvíle patrila znovu svojmu starému remeslu, ktoré sa jej zhnusilo odo dňa, keď vošla do majstrovho ateliéru. Benvenuto netušil, čo sa dialo v jej vnútri, zdvihol zo zeme rozkotúľané dukáty a vtisol ich opäť Kataríne do dlane. Ešte

raz sa jej poďakoval a stisol jej ruku so slovami, že sa môže na neho obrátiť vždy, keď bude niečo potrebovať. Potom odišiel k svojim žiakom, aby zavolal Ascania pozrieť na dokončenú sochu.

Katarína osamela. Vzala do rúk nástroje, ktoré majster pri svojej práci používal, jeden za druhým vybozkávala a s plačom odišla.

Na druhý deň však znovu vošla do jeho ateliéru. Majster bol sám. Bol prekvapený, že ju znovu vidí, a spýtal sa jej, čo si praje.

Vtedy padla Katarína pred ním na kolená a prosila ho, aby ju prijal za slúžku.

Benvenuto mal srdce umelca, srdce, ktoré pochopí každý cit. Vytušil, čo sa asi odohráva v srdci nešťastnej dievčiny, zdvihol ju a pobozkal na čelo.

Od tej chvíle stala sa Katarína akousi súčasťou pracovne, ktorú obveseľovala detskou úsmevnosťou a oživovala neprestajnou vrtkosťou. Čoskoro sa stala nepostrádateľnou pre všetkých. A pre Benvenuta viac ako pre ostatných. Ona robila všetko, karhala i hladkala Rupertu, ktorá ju síce uvítala s hrôzou, ale čoskoro si ju obľúbila ako všetci ostatní.

Erigona tým nič nestratila, lebo Benvenuto mal teraz svoj model ustavične pred očami, a tak mohol opravovať a zdokonaľovať sochu ako nikdy dosiaľ. Potom odovzdal sochu Františkovi I. Ten bol ňou taký nadšený, že rozkázal umelcovi, aby mu ju urobil zo striebra. Potom sa dlho rozprával so zlatotepcom, spytoval sa ho, ako je spokojný so svojím ateliérom, kde má ateliér a či má v ňom pekné veci. Kráľ si zaumienil, že jedného dňa prekvapí Benvenuta Celliniho v ateliéri, ale nepovedal mu o tom ani slovo.

Nuž tak ďaleko prišli udalosti vo chvíli, keď sa začalo naše rozprávanie a keď sme zastihli Benvenuta pracovať, Katarínu spievať, Ascania rojčiť a Pagola modliť sa.

Na druhý deň ráno po tom, ako sa vrátil Ascanio domov tak neskoro vďaka výletu do okolia paláca Nesle, ktosi prudko zabúchal na hlavnú bránu. Ruperta hneď vstala, aby

šla otvoriť, ale Scozzona – ako pomenoval Benvenuto Katarínu – bola dvoma skokmi von z miestnosti.

O chvíľočku bolo počuť jej hlas napoly potešený, napoly preľaknutý:

– Ach, bože, majstre! Sám kráľ prišiel! Kráľ osobne prichádza navštíviť vašu pracovňu!

A zdesená Scozzona, nechávajúc za sebou otvorené všetky dvere, vrátila sa bledá a trasúca do miestnosti, kde Benvenuto pracoval uprostred svojich žiakov a pomocníkov.



V

KRÁĽ A UMELEC

Naozaj, za Scozzonou vstupoval do dvora kráľ František I. s celou svojou družinou. Za ruku viedol vojvodkyňu d'Étampes. Za nimi šiel kráľ Navarrský s manželkou následníka trónu Katarínou Medicejskou. Následník trónu Henrich II. šiel so svojou tetou Margitou de Valois, kráľovnou Navarrskou. Sprevádzala ich početná šľachta.

Benvenuto vyšiel kráľovi v ústrety a nenútene a bez najmenších rozpakov uvítal aj ostatných členov kráľovskej rodiny, princov, veľmožov a krásne dámy, ako priateľ víta priateľa. A predsa boli medzi prichádzajúcimi najzvučnejšie mená Francúzska a najúžasnejšie krásky z celého sveta. Margita očarovávala, pani d'Étampes nadchýnala, Katarína Medicejská ohromovala, Diana de Poitiers oslňovala. Ale to

všetko vôbec nezarazilo Benvenuta, ktorý bol navyknutý na najčistejšie typy zo staroveku a z talianskeho šestnásteho storočia a ako Michelangelov obľúbený žiak napokon aj na kráľa.

– Prosím, milostivá, aby ste mi dovolili obdivovať po vašom boku, – povedal František I. vojvodkyni d'Étampes, ktorá sa usmiala.

Anna de Pisseleu, vojvodkyňa d'Étampes, po návrate kráľa zo španielskeho zajatia stala sa kráľovou obľúbenkyňou po grófke de Châteubriand a v tom čase bola v plnom rozkvete svojej ozaj kráľovskej krásy. Bola vysokej a štíhlej postavy. Krásnu hlavu niesla dôstojne a s pôvabom, v ktorom sa skrývala aj mačacia úlisnosť aj levia ukrutnosť. Občas sa prejavila ako levica neočakávanými úskokmi a ako levica vynikala vražednými chúťkami. Ale to jej neprekážalo, aby sa pritom netvárila čo najnevinnejšie a oklamala tak aj najpodozrievavejších. Nič nepodliehalo takým zmenám ako úskočná tvár tejto ženy s bledými perami, ktorej úsmev bol dráždivý, aby sa vzápätí stal strašným, s očami, ktoré vedeli hladkať a sľubovať, aby o chvíľu nato hádzali blesky. Jej oči sa otvárali tak pomaly, že sa nikdy nedalo povedať, či ich tak zdvíha z pohodlnosti, alebo na výstrahu. Táto spupná a panovačná žena podmanila si Františka I. a očarila ho. Hrdosť a žiarlivosť ju viedli tak ďaleko, že žiadala Františka I., aby vyzval grófku de Châteaubriand, aby mu vrátila klenoty, ktoré jej dal. Krásna a melancholická grófka splnila túto žiadosť, ale nepriala si, aby šperky zneuctila vojvodkyňa. Vojvodkyňa sa vedela prispôsobovať a pretvarovať a neraz prižmúrila oko, keď sa kráľ z rozmaru zahľadel na niektorú utešenú mladú dievčinu pri dvore. Beztak ju čoskoro opustil a vrátil sa k svojej krásnej a mocnej čarodejníčke.

– Prišiel som vás navštíviť, Benvenuto, lebo sú tomu pomaly už dva mesiace, čo ste zavítali do nášho kráľovstva, a smutné starosti o štátne záležitosti mi doposiaľ nedovolili

ani len pomyslieť na vznešený záujem o umenie. Na vine je môj brat a bratanec cisár, ktorý mi nedá ani na chvíľu pokoj.

– Ak dovolíte, sir, napíšem mu a požiadam ho, aby vám doprial čas byť veľkým priateľom umenia, tak ako ste dokázali, že ste veľkým vojvodcom.

– Vy azda poznáte Karola V.? – spýtal sa Navarrský kráľ.

– Sir, pred štyrmi rokmi mal som tú česť podať v Ríme vlastnoručne urobený misál Jeho svätému Veličenstvu a povedať pred ním reč, ktorá, ako sa zdalo, ho veľmi dojala.

– A čo vám vtedy povedal?

– Že ma už pozná a že videl na pápežovom ornáte moju kovovú sponu, ktorá mi vraj robila veľkú česť.

– Ach, podľa toho vidieť, že ste už trochu zhýčkaný kráľovskými poklonami, – povedal František I.

– To je pravda, mal som šťastie uspokojiť dosť veľký počet kardinálov, vojvodov, kniežat a kráľov.

– Ukážte nám teda niektoré svoje práce, aby som zistil, či nie som horší sudca ako ostatní.

– Sir, doteraz som mal málo času. Dovolím si však ukázať vám vázu a striebornú misu, ktoré som práve začal, no možno nie sú hodny pozornosti Vášho Veličenstva.

Kráľ si obzeral obidva umelecké predmety takmer päť minút bez jediného slova. Zdalo sa, že nad dielom zabudol na majstra. Až keď dámy zvedavo pristúpili k nemu, zvolal:

– Pozrite, milé dámy, aký zázrak! Tvar vázy je celkom nový a odvážny. Aká jemnosť a mäkkosť prejavuje sa vo vypuklých obrázkoch, aké mnohotvárne a pravdivé je držanie postáv! Pozrite len na túto ruku zdvíhajúcu sa nad hlavu: je to pohyb taký prchavý a prostý, až človeka udivuje, že ruka nedokončí ten pohyb. Rozpomínam sa na najlepšie diela zo staroveku a na diela najtalentovanejších talianskych umelcov, ale nič neurobilo na mňa taký hlboký dojem ako toto. Ach, len pozrite, pani z Navarry, na toto krásne dieťa, strácajúce sa v kvetoch, ako sa jeho nožička vznáša vo vzduchu. Aké je to všetko živé, pôvabné a rozkošné!

– Môj veľký kráľ, – povedal Benvenuto, – ostatní mi lichotili, ale vy mi rozumiete.

– Máte ešte niečo iné? – spýtal sa kráľ zvedavo.

– Tu je medaila, ktorá predstavuje Lédu s labuťou, zhotovená pre kardinála Gabriela Cesariniho, tu pečatidlo so svätým Jánom a svätým Ambrózom, a tu schránka na ostatky, ktorú som osobne smaltoval.

– Akože, vy razíte aj medaily? – skríkla pani d'Étampes.

– Ako Cavadone z Milána, milostivá pani.

– A smaltujete zlatom? – spýtala sa Margita.

– Ako Amerigo z Florencie.

– A ryjete aj pečatidlá? – spýtala sa Katarína.

– Ako Lantizco z Perugie. Madame, vari si nemyslíte, že moje nadanie sa obmedzuje len na jemné šperky zo zlata alebo na veľké kusy zo striebra? Viem robiť takmer všetko, chvalabohu. Som dosť šikovný vo vojenských veciach a dva razy som prekazil dobytie Ríma. Dobre tiež píšem sonety, a keby si Vaše Veličenstvo objednalo u mňa báseň, samozrejme len oslavnú, sľubujem, že by som ju nezložil o nič lepšie ani o nič horšie než Clément Marot. Pomocou svojej palice ma môj otec zaúčal do hudby. Táto metóda sa na mne osvedčila, lebo dosť dobre hrám na flautu a na trúbku, čo prinútilo Klementa VII., aby ma ako dvadsaťštyriročného prijal medzi svojich hudobníkov. Okrem toho som vynašiel tajomstvo, ako možno vyrábať výborný prach, a viem zhotoviť aj skvelé chirurgické nástroje. Keby Vaše Veličenstvo viedlo vojnu a ráčilo ma použiť ako zbrojnoša, uvidelo by, že nie som nešikovný a že viem práve tak dobre zaobchádzať s puškou ako cieliť s delom. Ako poľovník zastrelil som až dvadsaťpäť pávov za deň a ako delostrelec zbavil som cisára Oranžského princa a Vaše Veličenstvo som zbavil vojvodu Bourbonského, zradcov, ktorí nemali na mňa šťastie.

– To je výborné! Ale povedzte mi, na čo ste pyšnejší, – prerušil ho mladý následník trónu, – že ste zabili vojvodu, alebo že ste zastrelili dvadsaťpäť pávov?

– Princ, nie som pyšný ani na to, ani na ono. Šikovnosť, ako všetky ostatné dary, pochádzajú od boha, ja som ju iba použil.

– To som veru nevedel, že ste mi už preukázali takú službu, – povedal kráľ, – službu, ktorú vám moja sestra Margita ťažko odpustí. Teda vy ste zabili vojvodu Bourbonského? Ako sa to stalo?

– Panebože, najjednoduchším spôsobom. Vojvodova armáda prišla nečakane pred Rím a vrhla sa na hradby. Šiel som sa na to pozrieť s niekoľkými priateľmi, a keď som odchádzal z domu, mimovoľne som si vzal pušku na plece. Keď som došiel na hradby, videl som, že sa nedá už nič robiť. Povedal som si však, že som neprišiel pre tak málo. Zalícil som pušku na skupinu nepriateľov, ktorá sa mi zdala najhustejšia a najpočetnejšia, a vzal som si na mušku toho, ktorý bol o hlavu vyšší ako ostatní. Vystrelil som, on padol. Zrazu sa ozval veľký krik. Vyvolal ho môj výstrel. Naozaj som zabil Bourbona. Bol to muž o hlavu vyšší než ostatní.

Pokým Benvenuto bezstarostne rozprával tieto svoje príhody, rozšíril sa kruh dám a pánov okolo neho a všetci počúvali hrdinu s úctou a so strachom. Vedľa neho stál František I.

– Môj drahý, podľa toho vidím, – povedal mu, – že skôr ako ste mi venovali ducha, venovali ste mi svoju statočnosť.

– Sir, – odpovedal veselo Benvenuto, – zdá sa, že som váš rodený služobník. Aspoň určitá udalosť z môjho detstva mi to vždy pripomína. Vy máte vo svojom znaku salamandra?

– Áno, s heslom: Nutrisco et extinguo.

Keď som mal päť rokov, bol som raz s otcom v malej miestnosti, kde sa prala bielizeň a kde horel veľký oheň. V ten deň bolo veľmi zima. Ja som sa náhodou priblížil k ohňu a zrazu som zbadal uprostred plameňov malé zvieratko, ktoré sa podobalo jašteričke a dobre sa cítilo v ohnisku. Ukázal som zvieratko otcovi a on – odpustite mi túto hrubú podrobnosť, ale v našom kraji je tak zvykom –

strelil mi poriadne zaucho a láskavo mi povedal: „Netrescem ťa preto, že by si bol urobil niečo zlé, syn môj, ale preto, aby si si zapamätal, že tá malá jašterička, ktorú si videl v ohni, je vlastne salamander. Ani jeden môj známy nevidel to zviera tak ako ty.“ Sir, nebol to pokyn osudu? Verím v predurčenie. Usudzujem tak aj podľa toho, že ako dvadsaťročný mal som sa vybrať do Anglicka s cizelérom Pietrom Toriggianim. Pred odchodom mi však rozprával, že ako dieťa udrel v dielni do tváre nášho majstra Michelangela. Tým povedal všetko. Ani za kniežací titul nebol by som sa vybral na cestu s človekom, ktorý položil ruku na nášho veľkého sochára. Ostal som teda v Taliansku a z Talianska namiesto do Anglicka prišiel som do Francúzska.

– Francúzsko je hrdé na to, že ste si ho vybrali, Benvenuto, vynasnaží sa, aby sa vám necnelo za vlasťou.

– Ach, sir, mojou vlasťou je umenie. A mojím vladárom je ten, kto mi dá tepať najbohatší pohár.

– Akú peknú kompozíciu máte teraz v hlave, Cellini?

– Podobu Krista, sir. Ale nie Krista na kríži, lež Krista v plnej jeho sláve a žiare. Chcem zvečniť jeho nekonečnú krásu. Možno to dokážem.

– Nuž, Benvenuto, zhotovte nám teda Krista pre našu kaplnku, – povedal František I. so zvyčajnou dobromyseľnosťou.

– Sir, ak bude Vaše Veličenstvo také láskavé, objedná si u mňa niečo iné a ja k tomu toto dielo ešte pridám.

– Prečo?

– Lebo som sľúbil bohu, že túto sochu neurobím pre iného vladára ako preňho samotného.

– Výborne, Benvenuto. Teda potrebujem pre svoj stôl dvanásť svietnikov.

– Ach, to je niečo iné, sir, rád vám vyhoviem.

– Bol by som rád, keby tých dvanásť svietnikov bolo dvanásť postáv zo striebra.

– Sir, to bude krásne.

– Postavy budú predstavovať šesť bohov a šesť bohýň a budú také veľké ako ja.

– Presne ako vy, sir.

– Ale veď to je celá báseň, čo tu objednávate, – zvolala vojvodkyňa d'Étampes. – Bude to naozaj prekrásne, však, Benvenuto?

– Mňa nikdy nič neprekvapí, madam.

– Čudovala by som sa, keby iní sochári ako antickí boli schopní urobiť čosi podobné, – povedala vojvodkyňa zlomyseľne.

– Dúfam, že sa mi podarí uskutočniť toto dielo práve tak dobre, ako by ho vyhotovili starí majstri, – povedal jej Benvenuto pokojne.

– Majster Benvenuto, nie ste vy tak trochu hrdopych?

– Nikdy sa nepýšim, madame.

Pri týchto slovách Cellini pokojne pozeral na madame d'Étampes, takže hrdá vojvodkyňa musela voľky-nevoľky sklopiť oči pod pevným a sebavedomým pohľadom, v ktorom nebolo ani trochu hnevu. Hneď sa v nej usídlil pocit nevôle proti Cellinimu, hoci nevedela, z čoho pramení. Až do tejto chvíle verila, že krása je najvyššou mocou; zabudla však na génia.

– Akými pokladmi by sa dalo zaplatiť vaše nadanie? – spýtala sa s povzdychom.

– Zaiste by na to nestačili moje poklady, – poznamenal František I. a hneď doložil: – Benvenuto, pri tejto príležitosti sa rozpomínam, že ste doteraz nedostali viac ako päťsto dukátov platu. Boli by ste spokojný, keby som vám dal ročne toľko ako svojmu maliarovi Leonardovi da Vinci, to znamená sedemsto dukátov, a okrem toho vám zaplatil všetky diela, ktoré pre mňa urobíte?

– Sir, táto ponuka je hodna kráľa, akým je František I., a ak smiem povedať – umelca, akým je Cellini. No dovolil by som si vysloviť ešte jednu prosbu Vášmu Veličenstvu.

– Už vopred súhlasím, Benvenuto.

– Sir, tento palác je pre mňa nevhodný a primalý. Jeden z mojich žiakov našiel budovu, ktorá by bola omnoho vhodnejšia, a najmä vyhovovala by pre prácu na monumentálnych dielach, ktoré si Vaše Veličenstvo ešte objedná. Je to kráľovský majetok a nazýva sa Veľký Nesle. Teraz slúži parížskemu kráľovskému sudcovi, ale ten tam nebýva. Sudca obýva len Malý Nesle, ktorý by som mu s radosťou prenechal.

– Dobre, Benvenuto, ako chcete! – odpovedal František I. – Ubytujete sa vo Veľkom Nesli a bude ma od vás deliť len Seina, ak sa budem chcieť s vami rozprávať a obdivovať vaše umelecké diela.

– Akože, sir, – prerušila kráľa pani d'Étampes, – vy len tak bez všetkého zbavíte majetku človeka mne oddaného a okrem toho šľachtica?

Benvenuto sa na ňu znovu zahľadel a Anna po druhý raz musela sklopiť oči pred jeho pevným a prenikavým pohľadom.

Cellini však odpovedal rovnako dobromyseľne ako predtým:

– Madame, aj ja som šľachtic! Aj moja rodina je vznešeného pôvodu, lebo prvý kapitán Júlia Cézara, zvaný Fiorino, bol z Cellina neďaleko Montefiascone a dal meno mestu Florencia, zatiaľ čo váš kráľovský sudca a jeho predkovia, ak mám dobrú pamäť, nedali meno ešte ničomu. Možno však, – pokračoval Benvenuto, obrátiac sa k Františkovi I. a meniac aj pohľad aj prízvuk, – že som zašiel priďaleko a vyvolám voči sebe veľkú nenávisť, ktorá by ma napokon aj napriek mocnej ochrane Vášho Veličenstva mohla stáť život. Vraj parížsky kráľovský sudca má pre svoju ochranu ozbrojenú stráž?

– Rozprávali mi, – prerušil ho kráľ, – že vraj kedysi v Ríme akýsi zlatotepec Cellini si podržal striebornú vázu, ktorá nebola zaplatená a ktorú uňho objednal monsignore Farnese, vtedajší kardinál, dnešný pápež.

– To je pravda, sir.

– A k tomu vraj všetci kardinálovi ľudia s kordmi v ruke obkľúčili zlatotepcov krám, aby odniesli striebornú vázu.

– Aj to je pravda.

– Ale tento Cellini sa vraj zatarasil a potom s kordom v ruke zahnal kardinálovu čeľaď – a na druhý deň mu kardinál zaplatil.

– Sir, to všetko sa naozaj presne tak stalo.

– A nie ste vy ten Cellini?

– Áno, sir. Nech mi len Vaše Veličenstvo zachová svoju priazeň, a ničoho na svete sa nezľaknem.

– Choďte teda priamou cestou, – odpovedal mu kráľ, usmievajúc sa popod fúzy, – ustavične vpred, lebo aj vy ste šľachtic.

Madame d'Étampes stíchla, ale od tej chvíle prisahala Cellinimu smrteľnú nenávisť, nenávisť urazenej ženy.

– Sir, ešte poslednú prosbu, – povedal napokon Cellini. – Nemôžem vám predstaviť všetkých svojich pomocníkov. Je ich desať a sú medzi nimi Francúzi aj Nemci, všetko dobrí ľudia a šikovní priatelia. Dovoľte však, aby som vám predstavil aspoň dvoch žiakov, ktorých som si priviedol z Talianska, Pagola a Ascania. Predstúp, Pagolo, a zdvihni hlavu a oči, nie bezočivo, ale ako statočný človek, ktorý sa nemusí za nič hanbiť. Možno mu chýba trochu vynaliezavosti, sir, a možno aj trochu nadšenia, ale inakšie je presný a svedomitý umelec. Pracuje síce pomaly, ale je to predsa len dobrý chlapec. Presne rozumie mojim myšlienkam a verne ich pretlmočí. A tu je Ascanio, môj obľúbený a milý žiak, moje vrelemilované dieťa. Ten síce nemá v sebe tvorivú silu, ktorá by ho vrhla medzi dva vojnové voje alebo ktorá by sa odhodlala zachytiť sa pazúrmi leva alebo zubmi tigra za okraj vázy, ale aj jeho obrazotvornosť je veľmi originálna. Dokáže vytvoriť strašné príšery a hrozných drakov. Okrem toho jeho duša, ktorá sa podobá jeho telu, je preniknutá, aby som tak povedal, božským ideálom. Požiadajte ho, aby zhotovil anjela alebo zoskupil nymfy, a nikto nevystihne túto poéziu a pôvab

natoľko ako on. S Pagolom mám štyri ruky, s Ascaniom dve duše. A okrem toho má ma úprimne rád a ja som veľmi šťastný, že mám vedľa seba také čisté a oddané srdce.

Pri týchto slovách stál Ascanio neďaleko majstra, skromne síce, ale bez rozpakov, v postoji plnom elegancie. Pani d'Étampes nemohla odtrhnúť oči od tohto pôvabného mladého Taliana s čiernymi očami a vlasmi, ktorý sa zdal byť živou kópiou Apolóna.

– Ak rozumie Ascanio tak dobre pôvabným veciam, prosím, aby sa niekedy ráno zastavil v mojom paláci a ja mu dám drahokamy a zlato. Potešil by ma, keby z nich zhotovil nejaký zázračný kvet.

Ascanio sa poklonil s milým a vďačným úsmevom.

– Ja zase určujem jemu aj Pagolovi sto dukátov ročne, – pripojil sa k nej kráľ.

– A ja sa pričiním, aby si tieto peniaze obidvaja statočne zaslúžili, sir, – povedal Benvenuto.

– Ale kto je tá pekná dievčina, čo sa schováva tam v kúte? – spýtal sa František I., všimnúc si až teraz Scozzonu.

– Ach, tú si nevšímajte, sir, – odpovedal Benvenuto, mraštiac obočie, – to je jediná z pekných vecí v mojom ateliéri, ktorú nerád ukazujem.

– Vari nie ste žiarlivý, môj Benvenuto?

– Bože môj, sir! Nemám rád, ak sa niekto dotýka mojich vecí. Pravda, nechcem porovnávať, ale pripadá mi to tak, že ak by sa niekto odvážil myslieť na pani d'Étampes, určite by ste zúrili, sir. A Scozzona je mojou vojvodkyňou.

Pani d'Étampes, ktorá neprestajne pozorovala Ascania, zdvihla na tieto slová hlavu a zahryzla sa do pier. Mnohí dvorania nemohli potlačiť úsmev a všetky dvorné dámy si čosi šepkali. Kráľ sa na to celkom úprimne rozosmial.

– Na moj dušu, vaša žiarlivosť je celkom opodstatnená, Benvenuto, a umelec a kráľ majú na to rovnaký názor. Zbohom, milý priateľ, kladiem vám na srdce svoje sochy. Samozrejme, začnete s Jupiterom, a len čo skončíte skicu,

ukážte mi ju. Zbohom a mnoho šťastia v práci a v paláci Nesle!

– To sa ľahko povie, aby som vám ukázal skicu, ale ako sa dostanem do Louvru, sir?

– Oznámim vaše meno pri všetkých bránach s rozkazom, aby vás zaviedli priamo ku mne.

Cellini sa poklonil a spolu s Pagolom a s Ascaniom odprevadili kráľa a jeho dvor až po bránu na ulicu. Tam si Benvenuto kľakol a pobozkal Františkovi I. ruku.

– Sir, – povedal kráľovi vrelo, – prostredníctvom monsignora de Montluc zachránili ste ma už zo zajatia a možno aj pred istou smrťou. Zahrnuli ste ma bohatstvom a poctili ste môj skromný ateliér svojou prítomnosťou. Ale toto všetko ste prevýšili a nemôžem vám byť ani dosť vďačný za to, ako neobyčajne ste vy sám prekonali všetky moje sny. Zvyčajne pracujeme pre osoby, ktoré sú roztrúsené po stáročiach, ale teraz mám šťastie, že som sa dostal pred sudcu, ktorý bude stáť predo mnou vždy živo a jasne. Až doteraz som bol len zlatotepcom budúcnosti, dovoľte mi, sir, aby som sa mohol stať zlatotepcom Vášho Veličenstva.

– Mojím pracovníkom, mojím zlatotepcom, mojím umelcom a mojím priateľom, Benvenuto, ak sa vám tento posledný titul nezdá byť menej ako tie predchádzajúce. Zbohom, či radšej do videnia.

Nemusíme ani hovoriť, že všetci princovia a šľachtici okrem pani d'Étampes napodobnili kráľa a zahrnuli Celliniho priateľským pozdravom a prívetivými slovami.

Len čo všetci odišli a Benvenuto so svojimi dvoma žiakmi osamel na dvore, Ascanio sa mu úprimne poďakoval, no Pagolo to urobil takmer mrzuto.

– Neďakujte mi, deti moje, to nestojí za reč. Ale ak mi chcete naozaj prejaviť vďačnosť, chcel by som, aby ste mi pomohli v niečom, o čom dnes bola reč, vo veci, ktorá mi leží priveľmi na srdci. Počuli ste už, čo som povedal kráľovi o Kataríne. Zodpovedá to najhlbším citom môjho srdca. Drahí priatelia, táto dievčina stala sa nevyhnutnosťou môjho

umeleckého života, lebo je ochotná byť mojím modelom. Okrem toho stala sa nevyhnutnosťou aj v mojom osobnom živote, lebo viem, že ma miluje. Keďže je pekná a vy ste takí mladí ako ona, prosím vás, aby ste na ňu ani nepomysleli. Na svete je dosť iných pekných dievčat. Netrhajte moje srdce prismelými pohľadmi na Scozzonu, nespreneverte sa môjmu priateľstvu. Bdejte nad ňou, keď nebudem tu, a raďte jej ako bratia. Pretože sa dobre poznám, prisahám vám, že by som ju i jej spoluvinníka zabil, keby som spozoroval niečo nepekné.

– Majster, – odvetil Ascanio, – vážim si vás ako svojho učiteľa a milujem vás ako otca. Nemáte sa čoho báť.

– Spravodlivý pane, – zopäl ruky Pagolo, – nech ma boh chráni pred podobným podliactvom. Vari neviem, akým som vám dlžníkom? Nebolo by strašným zločinom, keby som chcel zneužiť vašu svätú dôveru a odplatiť všetky vaše dobré skutky takouto zradou?

– Ďakujem vám, drahí priatelia, – povedal Benvenuto, stískajúc im ruky. – Ďakujem vám tisíc ráz. Som spokojný a dôverujem vám. Pagolo, teraz sa však vráť k svojej práci, lebo som pánu de Villeroi sľúbil na zajtra pečatidlo, na ktorom pracuješ. Ascanio a ja pôjdeme zatiaľ pozrieť na majetok nášho milostivého kráľa, ktorý nám práve prenechal. Na budúcu nedeľu sa ho zmocníme, či už dobrovoľne, alebo násilím, a usadíme sa v ňom.

Potom sa obrátil k Ascaniovi:

– Poď, Ascanio, pozrieme, či ten povestný palác Nesle, ktorý sa ti zdal taký vhodný podľa zovňajšku, je hoden toho mena aj podľa svojho vnútra.

A skôr ako by mohol Ascanio proti tomu niečo namietnuť, poobzeral sa Benvenuto ešte raz po ateliéri, aby sa presvedčil, či je každý pracovník na svojom mieste, potom zľahka pobozkal okrúhlu a ružovú tvár Scozzony, chytil Ascania a vykročili k bráne.



VI

NA ČO SÚ DOBRÉ VYCHOVÁVATEĽKY

Len čo urobili na ulici niekoľko krokov, stretli muža, ktorý mohol mať asi päťdesiat rokov, dosť nízkej postavy, ale živej a jemnej tváre.

– Práve som šiel k vám, Benvenuto, – povedal muž, ktorému Benvenuto priateľsky potriasol ruku. Ascanio ho zdvorilo pozdravil.

– Nesiete mi niečo dôležité, drahý Francesco? – spýtal sa zlatotepec. – Vrátil by som sa s vami. Alebo ste prišli ku mne len tak na návštevu? V tom prípade poďte so mnou.

– Benvenuto, chcem vám čosi poradiť.

– Počúvam, lebo rada je vždy dobrá, ak ju dáva priateľ.

– Ale túto radu môžem dať len vám samému.

– Mladík vedľa mňa je mojím druhým ja, Francesco. Môžete hovoriť.

– Bol by som tak už urobil, keby som bol vedel, že môžem, – odpovedal Benvenutov priateľ.

– Prepáčte, majstre, – povedal Ascanio a ohľaduplne trochu odstúpil.

– Dobre, choď kúsok dopredu, kam sme chceli ísť spolu, dieťa moje drahé, – povedal Benvenuto, – veď tvoje oči sú ako moje. Poobzeraj si všetko do najmenších podrobností. Všimni si, či bude mať ateliér dosť svetla, či je na dvore dosť priestoru na zlievareň a či možno oddeliť náš ateliér od dielne ostatných pomocníkov. A nezabudni na herňu na loptové hry.

Benvenuto potom chytil cudzinca pod pazuchu, kývol Ascaniovi a vrátil sa do ateliéru, nechajúc mladíka ohúreného uprostred ulice Saint Martin.

Naozaj bolo dosť príčin, aby sa cítil zmätený z úlohy, ktorou ho majster poveril. Nebol by cítil o nič menšie rozpaky, keby s ním bol šiel majster. Napokon, všetko sa dozvieme, ak ho budeme sledovať na návšteve, na ktorú sa musel odhodlať sám.

Teda teraz on, čo sa dva týždne neodvážil Kolumbu ani len sledovať a na tretí týždeň ju sledoval, ale neodvážil sa osloviť ju, mal sa jej predstaviť a navštíviť ju! A prečo? Aby si poobzeral palác Nesle, ktorý mal nasledujúcu nedeľu pre Benvenutovo potešenie po dobrom či po zlom vziať Kolumbinmu otcovi.

Bola to situácia nepríjemná pre každého, ale pre zaľúbenca bola priam strašná.

Na šťastie z ulice Saint Martin bolo do paláca Nesle ďaleko. Keby ta nebolo viac ako dva kroky, nebol by sa Ascanio na nič odhodlal, ale keďže mal pol hodiny cesty, pobral sa ta.

Nič nás nezmieri s nebezpečenstvom tak ako čas alebo vzdialenosť, ktorá nás od neho delí. Pre všetky duše silné alebo šťastné je premýšľanie najmocnejším spojencom. K tomuto druhu ľudí patril aj Ascanio. Vtedy neboli mladí ľudia nasýtení životom skôr, ako do neho vstúpili, a všetky

city boli svieže a prejavovali sa úprimne: radosť smiechom a žiaľ slzami. Pretvárka bola neznámym pojmom aj v živote aj v umení a osemnásťročný pekný mladý chlapec nepovažoval za ponižujúce priznať sa, že je šťastný.

V celej tejto nepríjemnej záležitosti cítil Ascanio určitú výhodu. Pôvodne mal nádej, že Kolumbu uvidí až na budúcu nedeľu, a zatiaľ ju uvidí možno už dnes. Získal tak celých šesť dní, a šesť dní v zaľúbencovom živote je šesť storočí.

Čím viac sa blížil k palácu, tým ľahším sa mu všetko zdalo. Pravda, on sám poradil Benvenutovi, aby požiadal kráľa o súhlas k pobytu v tomto paláci a dovolil mu zriadiť si tam ateliér. Mohla by mu však Kolumba zazlievať, že to urobil len preto, aby jej mohol byť nablízku? Nebolo pochybností, že ubytovanie florentského zlatotepca v starom paláci d'Amaury stane sa zaiste na veľkú mrzutosť Kolumbinho otca, lebo ten považoval palác za svoj. Ale bola by to naozaj taká veľká strata, ak pán Róbert d'Estourville v paláci nebýval? Napokon, Benvenuto mal tisíc prostriedkov, aby mohol zaplatiť vysoké nájomné – pohár darovaný kráľovskému sudcovi alebo náhrdelník darovaný jeho dcére (Ascanio by sa rád zaviazal zhotoviť ten náhrdelník), by určite mohol urovnať spory a určite by ich aj urovnal. Ascanio stretol už veľkovojvodov, kráľov a pápežov, ktorí boli ochotní darovať takmer svoje žezlo alebo svoju tiaru za niektorý z nádherných klenotov, ktoré vyšli z majstrových rúk. Nakoniec by to mohlo zájsť tak ďaleko, že by veľkomožný pán Róbert bol dlžný Benvenutovi, lebo keby pán Róbert vyšiel Benvenutovi v ústrety barónsky, Ascanio bol presvedčený, že Benvenuto by odpovedal kráľovsky.

Teda keď prišiel na koniec ulice Saint Martin, mal pocit, že je poslom mieru, vyvolencom, ktorý má zabezpečiť Milád medzi dvoma mocnosťami.

Ascanio by sa vôbec nebol hneval, keby cesta trvala dlhšie – zaľúbenci sú zvláštne bytosti – a preto namiesto toho, aby sa dal cez Seinu previezť člnom, vybral si omnoho

dlhšiu cestu až k mostu aux Moulins. Možno sa pobral touto cestou preto, že tadiaľ sledoval deň predtým Kolumbu.

No nech bol dôvod akýkoľvek, o dvadsať minút stál predsa len pred palácom.

Keď sa ocitol pred klenutou bránou a zastal pred rozkošným malým gotickým palácom, vypínajúcim nad múrmi pyšné štíhle veže, a keď si pomyslel, že za polostiahnutými záclonami býva jeho krásna Kolumba, celý zámok odvážnych slov, ktorý si cestou postavil, rozplynul sa ako hrad z oblakov, keď ho vietor rozveje jediným mávnutím krídla. Stál niekoľko minút. Čakanie bolo o to trápnejšie, že pre veľkú horúčavu bol na nábreží celkom sám. Konečne pochopil, že sa musí rozhodnúť tak alebo onak. Napokon, bol si vedomý, že mu neostáva nič iné ako vojsť do paláca. Dodal si odvahy, pristúpil až k bránke a zdvihol klopadlo. Ktovie, či by bol mal odvahu spustiť klopadlo naozaj, keby sa zrazu bránka nebola otvorila a Ascanio sa neocitol pred majstrom Jakubom, asi tridsaťročným. Bol oblečený napoly ako sluha a napoly ako dedinčan. Bol to záhradník pána d'Estourville.

Obidvaja boli zarazení.

– Čo tu chcete? – spýtal sa záhradník. – Čo si prajete?

Ascanio musel vojsť. Ozbrojil sa všetkou svojou odvahou a statočne odpovedal:

– Chcem si poobzerať palác.

– Čože? Poobzerať si palác? – zvolal záhradník prekvapene. – V mene koho?

– V mene kráľa, – odpovedal Ascanio.

– V mene kráľa, – opakoval záhradník. – Bože môj, azda nám ho kráľ nechce vziať?

– Možno, – odpovedal Ascanio.

– Čo to má znamenať?

– Zaiste chápete, milý priateľ, – odpovedal mu Ascanio pyšne, lebo nadobúdal odvahu, – že nie som povinný skladať vám účty.

– To je pravda, teda s kým chcete hovoriť?

– Pán kráľovský sudca nie je prítomný? – spýtal sa Ascanio, hoci vedel celkom určite, že pán Róbert tam nie je.

– Nie, pane, ten je v Châtelet.

– Kto ho zastupuje v jeho neprítomnosti?

– Je tu jeho dcéra, slečna Kolumba.

Ascanio sa zapýril až po uši.

– A potom je tu ešte pani Perrina. Chcete hovoriť radšej so slečnou Kolumbou, alebo s pani Perrinou?

Otázka, hoci bola jednoduchá, vyvolala v Ascaniovej duši veľký boj. Už-už otváral ústa, aby povedal, že chce hovoriť so slečnou Kolumbou, ale akoby sa tieto odvážne slová bránili prejsť cez jeho pery, povedal, že sa chce rozprávať s pani Perrinou.

Záhradník netušil, aký strašný boj vyvolala v mladíkovi táto otázka, kývol hlavou na znamenie, že poslúchne, a vybral sa cez dvor k vnútornému vchodu do paláca. Ascanio vykročil za ním.

Nebolo to však také jednoduché, lebo z tohto vchodu dostal sa na druhý dvor, cez ten k druhej bránke a touto do dlhej chodby. Až potom otvoril záhradník posledné dvere a povedal:

– Pani Perrina, je tu mladík, ktorý si chce v mene kráľa obzrieť palác.

Potom cúvol, aby uvolnil miesto Ascaniovi. Ten vošiel.

Musel sa chytiť steny, lebo sa mu v očiach zatmelo. Stalo sa čosi prirodzené, s čím on vôbec nepočítal: s pani Perrinou bola tu aj slečna Kolumba. Ocitol sa zoči-voči obidvom.

Pani Perrina sedela pri kolovrátku a priadla. Kolumba vyšívala.

Obidve zdvihli hlavu súčasne a pozreli k dverám.

Pravdaže, Kolumba hneď spoznala mladíka. Čakala ho každý deň, i keď neverila, že by bolo možné, aby raz prišiel až sem. Ascanio, keď videl, že Kolumba na neho pozerá očami plnými nehy, div na mieste neomdlel.

Doteraz myslel na tisíc ťažkostí, na tisíc nebezpečenstiev, ktoré sa mu určite postavia do cesty, keď sa bude chcieť

dostať k svojej milovanej. Prekážky vyprchali, ťažkosti zmizli, všetko sa odohralo tak ľahko, tak rýchlo, tak dobre a tak jednoducho, akoby im boh, dojatý ich čistou láskou, sám dodal odvahu a súhlas k tomuto kroku. Ascanio sa ocitol pred Kolumbou tak neočakávane, že zo všetkého, čo si pre ňu pripravil, zo všetkých ospravedlnení a mnohovravných prejavov nemohol nájsť ani jedinú vetu, ani jediné slovo, ba ani jedinú slabiku.

Kolumba sa ani nepohla a nepovedala ani slovo. Tieto dve mladé a čisté bytosti cítili, že k sebe patria a že spolu splynú, no keď sa stretli takto zoči-voči, zachveli sa, zaváhali a nevedeli nájsť slová.

Pani Perrina sa prvá zdvihla zo stoličky, odložila kužeľ a opierajúc sa o kolovrátok, prerušila náhle ticho.

– Čo to hovoril Raimbault, to nemehlo? – povedala dôstojná vychovávateľka. – Počuli ste, Kolumba?

Keď Kolumba neodpovedala, pokračovala:

– Čo si prajete, mladý pán? – spýtala sa a podišla niekoľko krokov k Ascaniovi. – Ale, bože môj, veď to je ten mladý gavalier, ktorý mi už tri týždne tak zdvorilo podáva svätenú vodu v kostole pri dverách! Čo by ste radi, mladý pán?

– Chcel by som sa s vami rozprávať, – vyjachtal Ascanio.

– Len so mnou? – ohŕdzala sa pani Perrina.

– Len s vami… osamote…

Ascanio si uvedomil, že hovorí strašne hlúpo.

– Poďte teda za mnou, mladý pán, poďte! – zaštebotala pani Perrina a ukázala Ascaniovi na vedľajšie dvere. Vstúpila dnu prvá.

Ascanio hodil na Kolumbu dlhý pohľad, akými vedia zamilovaní tak veľa povedať. Sú to pohľady, nezrozumiteľné a bezvýznamné pre ostatných ľudí, ale veľmi zrozumiteľné pre tých, ktorým sú určené. Kolumbe neuniklo jediné slovo z toho všetkého a samozrejme zachytila aj Ascaniov pohľad. Prudko sa začervenala, sklopila oči na svoju prácu a nemilosrdne začala pichať do začatej ruže, ktorá za nič

nemohla. Ascanio to zbadal a vykročil bližšie ku Kolumbe, ale vtom sa už pani Perrina obrátila, pozývajúc mladíka, aby šiel ďalej. Musel ju nasledovať. Len čo vošiel Ascanio do susedných dverí, klesli Kolumbe bezvládne ruky vedľa tela, hlava sa zaklonila dozadu a z pŕs sa jej vydral hlboký povzdych, ako keď sme síce radi, že niekto milý k nám prišiel, ale z nepochopiteľného strachu si oddýchneme, keď je znovu preč.

Ascanio mal zlú náladu jednak preto, že ho Benvenuto poveril takou úlohou, jednak preto, že nevedel situáciu lepšie využiť, ale najviac ho hnevalo, že ho pani Perrina vyzvala, aby šiel do vedľajšej izby práve vo chvíli, keď mu Kolumba pohľadom naznačila, že chce, aby ostal.

Keď sa s ním vychovávateľka ocitla osamote a spýtala sa ho, načo k nim prišiel, odpovedal jej veľmi smelo, ba takmer bezočivo.

– Drahá pani Perrina, prišiel som, aby ste mi láskavo poukazovali celý palác Nesle od jedného konca po druhý.

– Ukázať vám celý palác? – skríkla pani Perrina. – A načo si ho chcete pozrieť?

– Aby som posúdil, či sa nám hodí, či v ňom budeme môcť pohodlne bývať a či sa nám vôbec vyplatí sťahovať sa sem.

– Čože? Presťahovať sa sem? Vari ste si ho prenajali od pána kráľovského sudcu?

– Nie. Jeho Veličenstvo nám ho dalo.

– Jeho Veličenstvo? – zvolala pani Perrina s rastúcim prekvapením.

– Do nášho vlastníctva.

– Vám?

– Nie celkom mne, ale môjmu majstrovi, drahá pani.

– A kto je vaším majstrom, mladý pán, ak sa smiem spýtať? Zaiste nejaký šľachtic z cudziny.

– Čosi viac, pani Perrina, je to veľký umelec, ktorý sem prišiel z Florencie, aby slúžil Jeho Veličenstvu kráľovi.

– Ach, ach, – čudovala sa vychovávateľka, ktorá tomu vôbec nerozumela, – a čo vlastne robí ten váš majster?

– Čo robí? Robí všetko: prstene, ktoré sa navliekajú na prsty mladým dievčatám, podnosy na kráľovské stoly, sochy do chrámov. Vo voľných chvíľach oblieha alebo bráni mestá a podľa nálady naháňa strach cisárovi alebo pápežovi.

– Kriste pane, – skríkla pani Perrina. – Ako sa ten váš majster volá?

– Benvenuto Cellini.

– To je čudné, ešte nikdy som nepočula jeho meno. K akému stavu patrí?

– Je zlatotepcom.

Pani Perrina zvedavo pozrela na Ascania.

– Zlatotepec? – opakovala. – Klenotník? Myslíte, že pán kráľovský sudca len tak bez všetkého prepustí svoj palác nejakému zlatotepcovi?

– Ak ho neprepustí, tak si ho vezmeme.

– Násilím?

– Áno.

– Ale váš majster sa predsa neodváži postaviť sa proti pánu kráľovskému sudcovi, dúfam.

– Už sa postavil proti trom vojvodom a dvom pápežom.

– Ježišmária! Proti dvom pápežom? Azda to nie je nejaký kacír?

– Je taký dobrý katolík ako vy alebo ja, pani Perrina. Nemusíte sa báť, nie sme spojení s čertom. Ale hoci nie sme spojení s čertom, máme na svojej strane kráľa.

– To je síce dobre, ale pán kráľovský sudca má na svojej strane niekoho ešte lepšieho.

– Koho?

– Pani d’Étampes.

– Teda sme rovnako silní.

– A ak pán d’Estourville odmietne?

– Potom si majster Benvenuto vezme palác sám.

– A čo ak sa zatvorí pán Róbert v paláci ako v pevnosti?

– Majster Cellini bude palác obliehať.

– Ale pán kráľovský sudca má dvadsaťštyri zbrojnošov, na to nezabudnite!

– Majster Benvenuto Cellini má desať učňov, teda sú na tom rovnako, ako vidíte.

– Ale pán d'Estourville je osobne veľmi statočný a výborný zápasník. Pri svadbe Františka I. na turnaji jedného súpera zabil a všetkých ostatných porazil.

– Výborne! Pani Perrina, čosi také práve Benvenuto hľadá. Nášmu majstrovi sa až doteraz nepodarilo nájsť seberovného šermiara, ktorý porazil všetkých svojich súperov tak ako pán d'Estourville. Lenže jeho súperi boli o štrnásť dní zaiste znovu v poriadku, zatiaľ čo súperi, ktorých porazil môj majster, už sa z toho nespamätali, o tri dni si ľahli, zomreli a museli ich pochovať.

– Ako vidím, to sa zle skončí! Zle sa to skončí! – zavzlykala pani Perrina. – Rozpráva sa, že vraj sa dejú strašné veci v dobytých mestách.

– Nebojte sa, pani Perrina, – utešoval ju Ascanio so smiechom, – budete mať do činenia s pokojnými a slušnými víťazmi.

– Ako vám hovorím, mladý pán, – odpovedala pani Perrina, ktorá by sa ruším nebála, keby sa dostala do rúk obliehateľov, – len sa bojím, aby netiekla krv. Čo sa týka vášho susedstva, priznám sa, že by nám bolo veľmi príjemné, pretože nám tu veľmi chýba spoločnosť a pán d'Estourville nás tu zatvoril ako do kláštora, i keď ani jedna z nás chvalabohu nezložila rehoľný sľub. V Písme svätom sa hovorí, že nie je dobré byť človeku samotnému, a keď sa v Písme hovorí o človeku, je to vždy žena! Aj vy si tak myslíte, mladý pán?

– Samozrejme.

– My dve sme tu samy a veru nám je smutno v tomto obrovskom paláci.

– Azda k vám nechodievajú nijaké návštevy? – spýtal sa Ascanio.

– Bože môj dobrý! Drží nás tu ako mníšky, ako som už povedala. Rehoľníčky majú svojich príbuzných alebo priateľov, ktorí ich chodievajú navštevovať k mrežiam. Majú refektár, kde sa zhromažďujú, kde sa môžu pozhovárať a pobaviť. Viem, že to neznamená mnoho, ale je to predsa len aspoň niečo. K nám občas príde len pán kráľovský sudca, aby vyhrešil dcéru, vari preto, že príliš opeknieva. Lebo to je jediná chyba toho úbohého dievčaťa. Mne zase vyčítal, že nad ňou nebdiem dosť prísne. Bože môj, ako by som mohla, keď tá dievčina nevidí inej živej duše na svete a okrem slov, ktoré vymení so mnou, po celý deň vôbec neotvorí ústa, iba ak k modlitbe. Mladý pán, prosím vás, nikomu nepovedzte ani slovo, že sme vás tu prijali, že ste si so mnou pozreli palác a že po prehliadke veľkého paláca vrátili ste sa do malého, aby ste sa s nami trochu porozprávali.

– Akože? – zvolal Ascanio. – Po návšteve veľkého paláca mám sa vrátiť do malého? Teda budem smieť?…

Ascanio sa zarazil, lebo si uvedomil, že prejavuje až priveľkú radosť.

– Som presvedčená, mladý pán, že by nebolo zdvorilé, keby ste opustili malý palác bez jediného slova na rozlúčku. Veď ste boli predstavený slečne Kolumbe, dcére majiteľa domu! Napokon, ak sa vám to nehodí, môžete odísť rovno hlavným vchodom veľkého paláca.

– Nie, nie, nie! – skríkol Ascanio. – Pani Perrina, dúfam, že som práve tak dobre vychovaný ako ktokoľvek iný a že sa viem voči dámam správať zdvorilo. Pani Perrina, prosím vás, teraz si pozrime palác, lebo sa veľmi ponáhľam.

Prirodzene, ponáhľal sa čo najrýchlejšie si pozrieť veľký palác, aby sa čím skôr vrátili do malého paláca. Pani Perrina sa zasa bála, aby ju pri prehliadke neprekvapil kráľovský sudca, preto Ascania nezdržiavala, zvesila zväzok kľúčov, vykročila a Ascanio za ňou.

Pripojme sa k nim a pozrime sa s Ascaniom, ako vyzeral veľký palác, v ktorom sa budú odohrávať hlavné udalosti tohto príbehu.

Palác alebo skôr sídlo Nesle ležal na ľavom brehu Seiny, kde neskôr postavili palác de Nevers a kde neskôr vybudovali mincovňu a Inštitút. Tento palác zakončoval vtedajšie mesto Paríž na juhozápade; za ním boli už len priekopy a zelené lúky Pré aux Clercs. Postaviť ho dal Amaury, pán z Neslu v Pikardii, koncom ôsmeho storočia. Filip Krásny ho kúpil roku 1308 a dal v ňom zriadiť kráľovský palác. Roku 1520 vežu Nesle, pamätník krvi aj prepychu, od paláca oddelili nábrežím. Veža na brehu osamela ako hriešnica odsúdená na pokánie.

Celý palác bol dosť priestranný, preto mu strata veže nechýbala. Bol veľký ako celá dedina. Obklopoval ho vysoký múr. Vchádzalo sa doň veľkou bránou a služobníctvo menšou bránkou. Bránou sa vstupovalo najprv na veľký dvor, obkolesený múrom. Tento štvorcový múr mal jednu bránu vľavo a jednu vzadu. Ak sa vošlo bránou vľavo, ako vošiel aj Ascanio, prišlo sa najprv k prekrásnej malej budove v gotickom slohu zo štrnásteho storočia. To bol malý palác Nesle, pri ktorom bola pekná záhrada. Ak sa vchádzalo hlavnou bránou, prišlo sa najprv k veľkému palácu. Bol postavený z kameňa a mal dve veže, balustrádu, vysoké okná s farebnými sklami a dvadsať koruhvičiek, ktoré škripotali vo vetre. Dnes by mohli v tomto paláci pohodlne bývať zo traja finančníci so svojimi rodinami.

Okrem toho bolo tu niekoľko druhov záhrad a v nich herňa, kolkáreň, dokonca aj dielňa na odliatky a zbrojnica. Za nimi nasledoval dvor pre sliepky, košiare pre ovce, stajne a chlievy. Dnes by tam bolo dosť miesta pre tri veľké gazdovstva.

Pravda, všetko bolo veľmi ošarpané, miestami vo veľmi zlom stave, pretože záhradník Raimbault a jeho dvaja pomocníci nestačili ani len na to, aby udržali v poriadku záhradu malého paláca, kde Kolumba pestovala kvety a pani Perrina zeleninu. No všetko tu bolo priestranné, dobre osvetlené, vkusné. Za trochu peňazí mohli by si v paláci zriadiť ateliér, aký by nemal páru na celom svete.

Napokon, aj keby to všetko bolo omnoho menej vyhovovalo, Ascanio by bol i tak presvedčený, že je to výborné, a bol by tým nadšený, lebo jeho hlavným cieľom bolo byť čím bližšie Kolumbe.

Prehliadka paláca bola veľmi krátka. Mladík si raz-dva všetko obzrel, prebehol a ohodnotil. Pani Perrina za ním ledva vládala, preto mu napokon celá udychčaná odovzdala zväzok kľúčov, ktoré jej Ascanio po prehliadke statočne vrátil.

– A teraz, pani Perrina, čakám na vaše rozkazy, – povedal Ascanio.

– Vráťme sa na chvíľu do malého paláca, ak si myslíte, že sa to sluší a patrí.

– Ako by nie, bola by to najväčšia nezdvorilosť, keby som tak nespravil.

– Ale nepovedzte Kolumbe ani slovo, prečo ste nás navštívili.

– Preboha, a o čom sa mám s ňou rozprávať? – zvolal Ascanio.

– Mladý pán, toho sa bojíte?? Veď ste mi hovorili, že aj vy ste zlatotepcom, však?

– To hej.

– Teda rozprávajte jej o šperkoch. To je rozhovor, ktorý vždy poteší aj to najrozumnejšie srdce. Je predsa dcérou Evinou, nuž miluje všetko, čo sa ligoce. A napokon, to chúďatko dievča má tak málo zábavky, že je pre ňu ozaj požehnaním, ak sa trochu rozptýli. Pravda, najväčším rozptýlením bolo by pre ňu manželstvo. Kedykoľvek k nám príde pán Róbert, vždy mu pošepkám do ucha: „Len ju vydajte, chudinku malú, len ju vydajte!“

Pani Perrina po týchto dôverných slovách, ktoré by zaiste vyvolali nevôľu pána kráľovského sudcu, pobrala sa k malému palácu, kam za ňou vykročil a j Ascanio, a to do komnaty, kde nechali Kolumbu.

Kolumba rojčivo premýšľala na tom istom mieste, kde sme ju zanechali. Iba čo zo dvadsať ráz zdvihla hlavu a

roztúžene uprela oči na dvere, kadiaľ krásny mladík odišiel. Keď začula, že sa blížia kroky, tak usilovne sa pustila do práce, že ani pani Perrina, ani Ascanio nezbadali, že by ju bola čo len na chvíľu prerušila.

– Privádzam vám nášho darcu svätenej vody, drahá Kolumba, naozaj je to on, i keď som ho hneď nespoznala. Chcela som ho odprevadiť hlavnou bránou, ale upozornil ma, že sa s vami nerozlúčil. To je pravda, hoci ste mu predtým nepovedali ani slovo. Ale chvalabohu ani jeden, ani druhý nie ste nemý!

– Pani Perrina, – prerušila ju dievčina celá v rozpakoch.

– Prosím? Azda sa nebudete červenať? Pán Ascanio je slušný mladík a vy ste rozumná slečna. Ako sa zdá, on umelecky spracúva klenoty a drahokamy, ktoré sa páčia takmer všetkým dievčatám. Prinesie nám ich ukázať, ak si prajete, drahé dieťa.

– Nič nepotrebujem, – zašepkala Kolumba.

– Možno dnes nie, to je pravda. Dúfam však, že nezomriete v tejto prekliatej pustovni ako pustovníčka. Kolumba, máte ešte len šestnásť rokov, no príde deň, keď sa z vás stane krásna nevesta, ktorú budú zahŕňať krásnymi šperkami. Stane sa z vás veľká dáma, ktorá bude potrebovať mnoho ozdôb. Preto sa mi zdá, že by bolo lepšie uprednostniť ako radcu radšej tohto mladíka než niekoho iného, kto sa mu umelecky nevyrovná.

Kolumba sa cítila ani na škripci. Ascanio si všimol, že radorečnosť pani Perriny pôsobí Kolumbe len veľmi malú radosť, preto sa ponáhľal svojmu milovanému dievčaťu na pomoc. Predpokladal, že rozhovor s ním bude jej vari predsa len milší ako sebavrava vychovávateľky, ktorá ju iba privádzala do rozpakov.

– Ach, slečna, buďte taká láskavá a dovoľte, aby som vám mohol priniesť na ukážku niektoré svoje práce. Teraz mám pocit, že som ich robil len pre vás a že som myslel len na vás, keď som ich tvoril. Verte, my umelci často k zlatu, striebru a drahokamom pripájame svoje najhlbšie myšlienky.

Veľmi často vkladáme svoje zbožňovanie do diadémov, ktoré korunujú vaše hlavy, do náramkov, ktoré obopínajú vaše ruky, do náhrdelníkov, ktoré bozkávajú váš krk, do kvetov, do vtákov, do anjelov, do náušničiek, ktoré si vešiate do uší, kam vám šepkáme svoje túžby.

Netreba hovoriť, že pri týchto slovách roztápalo sa Kolumbino srdce. Ascanio, tak dlho nemý, konečne prehovoril, a to tak, ako o tom rojčila vo svojich snoch. Dievčina nezdvihla síce zrak od svojej práce, ale i tak cítila, ako sa upiera na ňu horúci pohľad jeho očí, a poddala sa celkom čaru jeho hlasu, ktorému cudzí prízvuk dodával zvláštny pôvab, a to tým skôr, že Kolumba ešte nikdy nepočula takéto slová. Prvý raz sa niesla k jej ušiam nežná a príjemná reč lásky, ktorej mladé dievčatá rozumejú skôr, ako ju mladík vysloví.

– Dobre viem, – pokračoval Ascanio s očami stále upretými na Kolumbu, – dobre viem, že my umelci nemôžeme už nič pridať k vašej kráse. Boh nezbohatne, ak mu ľudia ozdobujú oltáre. Ale aspoň obklopujeme váš pôvab všetkým, čo je príjemné a krásne. A sme šťastní, keď ako úbohí a ponížení tvorcovia čara a lesku pozeráme z hlbokého tieňa na vás, vznášajúce sa do svetla, a upokojujeme svoju poníženosť, nahovárajúc si, že naše umenie vás pozdvihuje ešte viac.

– Ach, pane, – odpovedala Kolumba v rozpakoch, – vaše krásne veci mi pravdepodobne ostanú navždy cudzími alebo aspoň neužitočnými. Žijem v opustenosti a v tme. Mňa síce táto opustenosť a tma netrápia, ba naopak, sú mi celkom milé a myslím, že by som tak chcela ostať naďalej, ale priznám sa tiež, že by som chcela vidieť vaše klenoty, nie kvôli sebe, nie aby som sa nimi ozdobila, ale aby som ich aspoň obdivovala.

Kolumba v obave, či nepovedala primnoho a že by mohla povedať ešte viac, po týchto slovách vstala, pozdravila Ascania a odišla tak náhlivo, že v očiach bystrého pozorovateľa bol by to skôr útek

– No vidíte! – povedala pani Perrina. – Ako vidieť, už sa trochu učí koketovať. Svätá pravda, hovoríte ako kniha, mladý pán. Pravda, aj to viem, že vo vašej krajine poznáte tajomstvo, ako si získavať ľudí. Dôkazom toho je, že ja sama som sa dala hneď do vašich služieb a čestné slovo prajem si, aby vám kráľovský sudca nevyviedol nič zlé! Ale teraz už choďte, mladý pán, a povedzte svojmu majstrovi, aby si dával pozor pred naším pánom. Upozornite ho, že pán d'Estourville je tvrdý človek a že má silnú podporu na dvore. Poraďte svojmu majstrovi, ak mi chce veriť, nech sa vzdá myšlienky bývať vo Veľkom Nesli a dokonca ubytovať sa tu násilím. A čo sa týka vás, dúfam, že sa čoskoro uvidíme. Hlavne však neverte Kolumbe. Ona je i po svojej matke taká bohatá, že by si mohla kúpiť všetky vaše šperky, aj keby boli dvadsať ráz drahšie, ako sú. Ďalej vám radím, aby ste priniesli aj niektoré jednoduchšie veci. Možno ma bude chcieť obšťastniť nejakým darčekom. Chvalabohu, ešte nie som taká stará, aby som sa musela zrieknuť každej parády. Rozumeli ste mi, však?

Po týchto slovách Perrina položila ruku na Ascaniovo plece, aby zdôraznila svoje slová. Ascanio sa strhol ako človek, ktorý sa zrazu prebudí zo sna. Nevedel pochopiť, že naozaj navštívil Kolumbu, a nemohol veriť, že to biele stvorenie, ktorého prívetivý hlas mu ešte znel v ušiach a nežný obraz sa práve tratil jeho očiam, je naozaj tá, za pohľad ktorej by bol dal včera a ešte i dnes ráno svoj život.

Preto plný šťastia a nádeje do budúcnosti sľúbil pani Perrine všetko, čo chcela; veď vlastne ani poriadne nepočúval, čo to hovorí. Vari mu na tom záležalo? Či nebol ochotný dať všetko, čo mal, len aby mohol Kolumbu uvidieť znovu?

Uvedomil si, že dlhšia návšteva mohla by sa zdať nezdvorilosťou, preto sa rozlúčil s pani Perrinou a sľúbil, že na druhý deň príde.

Len čo vyšiel z malého paláca, div sa nezrazil s dvoma mužmi, ktorí práve vchádzali dnu. Podľa spôsobu, akým sa

jeden z nich na Ascania pozrel, a hlavne podľa jeho oblečenia, spoznal v ňom Ascanio kráľovského sudcu.

Aby odvrátil podozrenie od svojej návštevy, ak si ho náhodou kráľovský sudca všimol, odchádzal z tohto kútika sveta, kde by chcel byť kráľom, bez jediného obzretia.

Keď sa vrátil do ateliéru, zastihol Benvenuta pohrúženého do práce. Muž, ktorý ho na ulici zastavil, bol Primaticcio a ako dobrý priateľ náhlil sa Celliniho upozorniť, že pri predpoludňajšej kráľovej návšteve urobil si neobozretný umelec z pani vojvodkyne d'Étampes úhlavnú nepriateľku.



VII

SNÚBENEC A PRIATEĽ

Naozaj, jeden z mužov, ktorí vchádzali do paláca Nesle, keď Ascanio z neho odchádzal, bol pán Róbert d'Estourville, parížsky kráľovský sudca. Čo sa týka toho druhého, hneď sa dozvieme, kto to bol.

Päť minút po Ascaniovom odchode pani Perrina vletela do Kolumbinej izby, kam sa Kolumba utiahla ďalej rojčiť, a vzrušene jej oznámila, že ju vo vedľajšej izbe očakáva otec.

– Otec? – skríkla preľaknuté Kolumba. Potom celkom ticho doložila: – Bože môj, čo ak ho stretol…

– Áno, váš otec, drahé dieťa, – odpovedala pani Perrina len na prvú časť Kolumbinej vety, ktorú začula. – Prišiel s ním ešte jeden starší pán, ktorého nepoznám.

– Ešte starší pán? – opakovala Kolumba, trasúc sa nedobrou predtuchou. – Bože môj, pani Perrina, čo by to

mohlo znamenať? Prvý raz po dvoch či troch rokoch neprišiel otec domov sám!

Ale keďže napriek svojim obavám musela dievčina poslúchnuť, lebo poznala prísnosť svojho otca, pozbierala všetku odvahu a vrátila sa do izby, ktorú pred chvíľou opustila, s vynúteným úsmevom na perách. Hoci úprimne milovala svojho otca láskou oddanej dcéry, otec ju nechal žiť v tejto samote. Preto chvíle jeho návštev boli pre ňu v rade smutných a jednotvárnych dní sviatkom.

Kráčala k otcovi s otvoreným náručím a už otvárala ústa, že ho pozdraví, no kráľovský sudca jej nedoprial čas, aby ho objala a niečo mu povedala. Chytil ju za ruku, predviedol ju pred neznámeho muža, ktorý sa opieral o kozub pokrytý kvetmi, a povedal len toľko:

– Drahý priateľ, predstavujem ti svoju dcéru.

A potom sa obrátil k dcére:

– Kolumba, toto je gróf d’Orbec, kráľovský pokladník a tvoj budúci manžel.

Kolumbe sa vydral z hrdla výkrik, no hneď ho potlačila. Uvedomila si, že musí byť zdvorilá. Cítila, ako sa jej podlamujú kolená, preto sa zachytila stoličky.

Aby milý čitateľ pochopil, akou hrôzou naplnila Kolumbu nečakaná návšteva, musel by nielen chápať jej duševný stav, ale predovšetkým vidieť, ako vyzeral gróf d’Orbec.

Pán Róbert d’Estourville, Kolumbin otec, nebol nijakým krásavcom, to je pravda. Mal husté obočie, ktoré sa zmraštilo pri najmenšej telesnej alebo duševnej prekážke, s ktorou sa stretol, a to mu dodávalo tvrdý výzor. Aj jeho postava mala v sebe čosi ťarbavé a neprívetivo, čo nehovorilo v jeho prospech. Ale popri grófovi d’Orbec bol hotový krásavec. Hranatá hlava kráľovského sudcu, jeho ostré črty prezrádzali aspoň rozhodnosť a silu a jeho malé líščie oči bystrého ducha. Zatiaľ gróf d’Orbec bol vyziabnutý, chudý a suchý, s dlhými rukami ako pavúk, jeho hlas znel tenko ako piskot komára, pohyboval sa pomaly ako slimák, slovom, bol

nielen škaredý, ale priam odporný. Jeho ošklivá tvár prezrádzala aj to, že býva zlostný. Hlavu trochu skláňal na plece, usmieval sa zmyselne a pritom falošne.

Je teda pochopiteľné, že pri pohľade na tohto netvora Kolumba tlmene vykríkla, a to tým skôr, že jej srdce, myšlienky i oči boli plné pôvabu mladého, krásneho muža, ktorý pred chvíľou odišiel z izby, kam jej otec priviedol takéhoto ženícha. Kolumbe sa podarilo na šťastie včas potlačiť výkrik, no tým viac zbledla a zmeravela a s hrôzou pozerala na svojho otca.

– Drahý priateľ, – pokračoval kráľovský sudca, – odpusť Kolumbe jej rozpaky. Je to malá divoška, ktorá už dva roky nevyšla von, lebo sám dobre vieš, aké zlé časy nastali teraz pre mladé a pekné dievčatá, a okrem toho nikto ju nepripravil na moje plány. Pokladal som to za zbytočné, lebo nikoho do toho nič. Okrem toho vôbec nevie, kto si, a nevie, že s tvojím menom, s tvojím bohatstvom a s priazňou, akú požívaš u pani d'Étampes, si v situácii, že môžeš dosiahnuť všetko. Moja dcéra bude však o tom premýšľať a zaiste ocení česť, ktorú nám preukazuješ, ak chceš ku svojej starej sláve pripojiť naše mladé šľachtictvo. Zaiste uzná, že priateľ, ktorého poznám vyše štyridsať rokov…

– Dosť, dosť, môj drahý, to je priveľa! – prerušil ho gróf.

Potom sa obrátil ku Kolumbe s dôvernosťou, ba takmer bezočivosťou, ktorá sa tak veľmi líšila od nesmelosti úbohého Ascania:

– Ale choďte, milé dieťa, len sa spamätajte a zase zavolajte na tváričku rumenec, ktorý vám tak pekne pristane. Ach, dievčatko moje, ja predsa viem, čo je to mladé dievča, ba dokonca i to, čo je to mladá pani, lebo už som bol dva razy ženatý. Je celkom zbytočné, aby ste boli taká vzrušená. Dúfam, že sa ma nebojíte? To by tak ešte chýbalo, – doložil podlízavo, vypäl sa a chudými prstami si začal vykrúcať chabé fúzy. – Možno ma váš otec priskoro poctil menom manžela, čo na mladé srdce vždy hlboko zapôsobí, keď to počuje prvý raz. Ale zvyknete si, moja drahá, a onedlho

budete to meno vyslovovať tak roztomilo, ako vám to len vaše krásne ústa dovolia. Ale veď vy blednete ešte viac… Bože môj, tuším omdlieva.

Gróf d'Orbec roztiahol ruky, aby Kolumbu zachytil, ale tá sa z celej sily vzchopila a uskočila dozadu, akoby sa bála dotyku jedovatého hada, a nazbierala dosť síl, aby mohla povedať týchto niekoľko slov:

– Prepáčte, pane, prepáčte, drahý otec, – vyhŕkla, – odpustite, to nič nebolo, myslela som… totiž, dúfala som…

– Čo si myslela? Čo si dúfala? Len to rýchle povedz, – skočil jej do reči kráľovský sudca a zapichol sa do nej prísnymi a podráždenými očami.

– Že mi azda dovolíte, aby som ostala navždy s vami, môj drahý otec, – povedala Kolumba. – Od smrti našej úbohej mamičky máte len mňa, môžem sa o vás starať so všetkou láskou a oddanosťou. Preto som si myslela…

– Mlč, Kolumba, – odsekol sudca prísne a karhavo. – Ešte nie som taký starý, aby som potreboval ošetrovateľku. Ale ty si už vo veku, keď sa môžeš osamostatniť.

– Bože môj, – zamiešal sa gróf d'Orbec do rozhovoru. – Nezdráhajte sa toľko a rozhodnite sa pre mňa. Prisahám vám, že budete so mnou taká šťastná, ako si len môžete priať, a zaiste bude mnoho žien, ktoré vám to budú závidieť. Dočerta, som bohatý a myslím, že mi budete robiť všetku česť: budete navštevovať dvor a budete mať klenoty, aké vám budú všetci závidieť, azda nie kráľovná, ale pani d'Étampes určite.

Neviem, aké myšlienky zmocnili sa Kolumby pri posledných slovách, ale červeň sa znovu objavila na jej tvári. Napriek prísnemu a výhražnému otcovmu pohľadu dievčina vládala odpovedať grófovi:

– Pán gróf, požiadam svojho otca, aby mi doprial čas pouvažovať o vašom návrhu.

Čo to má znamenať? – skríkol pán d'Estourville prudko. – Ani hodinu, ani minútu! Od tejto chvíle si snúbenicou pána grófa, rozumieš? A bola by si jeho ženou ešte dnes večer,

keby nemusel dnes odísť na svoje grófstvo v Normandii. Napokon, dobre vieš, že moja vôľa je pre teba rozkazom. Uvažovať! To je ohromné. O takejto partii! Drahý priateľ, môžeš sa spoľahnúť, že od tejto chvíle je tvojou. Požiadaš o ňu, kedy ty budeš chcieť. A teraz si poďme pozrieť vaše budúce sídlo.

Gróf chcel ešte chvíľu ostať, aby pripojil zopár slov k tomu, čo povedal dievčaťu predtým. Ale sudca ho chytil za ruku a odviedol. Preto sa uspokojil len s tým, že Kolumbu pozdravil potmehúdskym úsmevom, a odišiel s pánom Róbertom.

Hneď za nimi bočným vchodom vbehla do izby pani Perrina, lebo pred chvíľou začula sudcov zvýšený hlas a myslela si, že ako obyčajne sudca karhá Kolumbu. Pribehla však práve včas, aby ju mohla zachytiť do náručia.

– Ach, bože môj dobrý, – zvolala úbohá dievčina a zakrývala si oči, akoby nechcela vidieť d'Orbecovu tvár, hoci ten už bol vonku. – Bože môj, teda takto sa to má skončiť? Ach, moje sladké rojčenia! Ach, kde ste, moje hrejivé nádeje? Všetko je stratené, všetko je preč, mne ostáva len smrť!

Nemusíme zdôrazňovať, že takýto nárek a Kolumbina bledosť vzrušili aj pani Perrinu a hlavne vyvolali v nej zvedavosť. Kolumba chcela uľaviť svojmu boľavému srdcu, preto začala rozprávať svojej dôstojnej vychovávateľke všetko, čo sa odohralo medzi jej otcom, grófom d'Orbec a ňou. Pritom žalostne nariekala. Pani Perrina mala na to svoj názor. Súhlasila s tým, že ženích nie je ani mladý, ani pekný, ale podľa jej názoru bolo by oveľa väčším nešťastím, keby dievčina ostala starou dievkou. Rozhodla, že pre Kolumbu je omnoho lepšie stať sa ženou muža špatného a starého, ale pritom bohatého a mocného, ako nevydať sa vôbec. Pravdaže, tento názor sa vonkoncom nepáčil dievčine, ktorá radšej odbehla do svojej izbietky, ponechávajúc fantázii pani Perriny, aby si rýchle vysnívala tisíce nových plánov pre

chvíľu, keď sa z vychovávateľky slečny Kolumby stane spoločníčkou grófky d’Orbec!

Kráľovský sudca a gróf začali si zatiaľ obzerať veľký palác, ktorý si pred hodinou obzeral Ascanio s pani Perrinou.

Bolo by zaujímavé, keby múry, ktoré majú vraj uši, mali aj oči a ústa a mohli by rozprávať tým, čo k nim prichádzali, čo videli a počuli od tých, čo práve odišli.

Ale múry mlčali a usmievali sa spôsobom kráľovského sudcu i grófovi, ktorý začal rozprávať:

– Vaša dcérka je naozaj veľmi pekné stvorenie, – povedal, kráčajúc po priestrannom dvore veľkého paláca. – Je to žena, akú práve potrebujem: múdra, nevinná, dobre vychovaná! Len čo prvá búrka prejde, všetko sa upokojí a bude dobre. Verte mi, ja sa v tom vyznám. Všetky mladé dievčatá rojčia o mužovi mladom, krásnom, duchaplnom a bohatom. Bože môj, veď i ja mám aspoň polovicu vlastností, ktoré odo mňa žiadajú. Zaiste to môže o sebe povedať len málo ľudí, a to je už mnoho.

Potom, prejdúc od svojej nastávajúcej manželky k budúcemu vlastníctvu, rozhovoril sa hlučne a dychtivo o jednom i druhom:

– To je ako so starým Neslom. Všetka česť, je to naozaj krásne sídlo, prijmite moju úprimnú poklonu. Bude nám v ňom výborne, mojej žene, mne i všetkým našim pokladom. Toto budú naše obývačky, tu bude moja kancelária, tu bude služobníctvo. Lenže všetko je trochu spustnuté. Pravda, bude to stáť trochu peňazí, ale nájdeme nejakú cestu, aby to Jeho Veličenstvo vzalo na seba. Potom to bude naozaj skvelé sídlo. Aby som nezabudol, d’Estourville, si si naozaj celkom istý, že ti ostane naďalej toto sídlo? Mal by si si to nejako závažnejšie zabezpečiť. Ako sa pamätám, kráľ ti palác nedaroval.

– Nedaroval mi ho, to je pravda, ale nechal ma, aby som si ho vzal – čo je to isté.

– Ale čo ak ťa niekto dobehne a požiada ho o palác riadnou žiadosťou?

– Môžeš si byť istý, že by som ho privítal, ako sa patrí, keby prišiel a chcel si tu uplatňovať nároky. Pokiaľ mám podporu pani d'Étampes a tvoju, zaplatil by mi veľmi draho svoju opovážlivosť! Len sa neboj, ako sa nebojím ja. Palác Nesle mi patrí tak, ako tebe patrí moja dcéra. Spokojne môžeš odísť a čoskoro sa vráť.

Za tohto rozhovoru objavila sa pri hlavnom vchode tretia osoba, ktorú uvádzal záhradník Raimbault. Bol to vikomt de Marmagne.

Aj on bol Kolumbiným nápadníkom, ale nápadníkom bezúspešným. Bol to muž drsného zovňajšku, ryšavec, sukničkár a táraj. Voči ženám bol dotieravý a neraz im slúžil ako pláštik ich ozajstných lások. Bol namyslený na miesto kráľovského tajomníka. Tento úrad mu dovoľoval, aby sa mohol kedykoľvek priblížiť k Jeho Veličenstvu, ako to robievali kráľovské chrty, papagáje a opice. Pravda, kráľovský sudca nebol taký hlúpy, hneď vedel, s kým má do činenia. Odmietol jeho dotieravosť, a to tým skôr, že vikomt už dávno prehýril svoj majetok. Teraz bol odkázaný jedine na dobré srdce Františka I. Pri známych kráľových rozmaroch mohla kráľova štedrosť prestať kedykoľvek; pán vikomt by sa ocitol na suchu a pánu Róbertovi d'Estourville by ostal na krku. Odmietol vikomta de Marmagne veľmi slušne. Pod prísahou najväčšej mlčanlivosti mu prezradil, že jeho dcéra už dlhší čas je zadaná inému. Vďaka tomuto tajomstvu ostali vikomt a pán Róbert d'Estourville naoko najlepšími priateľmi. V skutočnosti však vikomt kráľovského sudcu nenávidel z celej duše a nemohol mu zabudnúť odmietnutie a zasa pán Róbert opovrhoval vikomtom, lebo poznal príliš dobre pomery na kráľovskom dvore a vedel dobre čítať v jeho zákulisí. Preto kráľovský sudca vždy, keď zbadal u seba vikomta, tušil, že mu ochotne prináša nejakú nepríjemnú správu, i keď pod rúškom najlepšieho a najúprimnejšieho priateľstva. Ba bol dokonca ochotný pri takýchto správach aj slzy precediť. Pravda, slzy boli len jedom do otvorenej rany.

Čo sa týkalo grófa d’Orbec, s tým vikomt de Marmagne prerušil takmer všetky styky, ba ich vzťah bolo možné označiť za jedno z vzácnych nepriateľstiev, ktoré sú pri dvore viditeľné aj prostým okom. Gróf opovrhoval vikomtom de Marmagne, pretože vikomt nemal majetok, čiže nemohol žiť, ako sa patrilo na jeho stav. Marmagne opovrhoval grófom d’Orbec, pretože d’Orbec bol už starý, čiže stratil všetky výsady, vyplývajúce z obľúbenosti u dám. Napokon nenávideli sa aj preto, že kedykoľvek sa niekde stretli, vždy jeden druhému niečo vyviedli.

Preto, len čo sa títo dvaja dvorania uvideli, pozdravili sa s úškrnom a chladno, ako je zvykom medzi podobnými ľuďmi v predsieňach kráľovského paláca, úškrnom, ktorý znamenal asi toľko:

„Keby sme my dvaja neboli takí zbabelci, určite by už jeden z nás bol nebožtíkom!“

Prirodzene, našou povinnosťou je, aby sme povedali pravdu, že okrem vecí nepríjemných hovorievali aj veci príjemné, a preto poznamenávame, že obidvaja súperi sa obmedzili len na úškrn a že gróf d’Orbec, sprevádzaný kráľovským sudcom, obrátil sa po tomto pozdrave k hlavnému východu a opustil palác tou istou bránou, ktorou práve vošiel jeho nepriateľ.

Hoci sa obidvaja nenávideli na smrť, ak to bolo potrebné, boli ochotní spojiť sa a poškodiť niekoho tretieho.

Gróf d’Orbec odišiel a kráľovský sudca osamel so svojím priateľom vikomtom de Marmagne.

Ponáhľal sa k nemu s veselou tvárou, hoci prichodiaci sa tváril veľmi smutne.

– Hľa, milý pán kráľovský sudca, – prerušil de Marmagne ticho, ktoré medzi nimi na chvíľu zavládlo. – Vyzeráte veľmi veselý.

– A vy, môj drahý Marmagne, – odpovedal sudca, – vyzeráte veľmi smutný.

– Ako viete, úbohý pán d’Estourville, nešťastie mojich priateľov sa ma dotýka práve tak bolestne ako moje vlastné.

– Áno, áno, poznám vaše dobré srdce, – odpovedal pán Róbert.

– Najmä keď som vás videl takého veselého s vaším nastávajúcim zaťom, grófom d'Orbec, lebo jeho sobáš s vašou dcérou už nie je tajomstvom, a ja vám k tomu zo srdca blahoželám, pán d'Estourville…

– Vy predsa viete už dávno, že ruka mojej dcéry Kolumby bola zadaná, môj drahý Marmagne.

– Áno, ale naozaj nemôžem pochopiť, ako prežijete odlúčenie od takého rozkošného dieťaťa.

– Ach, veď ja sa s ňou nelúčim, – povedal pán Róbert, – Môj zaťa, gróf d'Orbec, dá sem preniesť celú svoju pokladnicu a aj on sa ubytuje vo Veľkom Nesli. Ja budem vo voľných chvíľach bývať v malom paláci.

– Úbohý priateľ! – vzdychol si de Marmagne, klopiac hlavu s výrazom hlbokej bolesti. Jednu ruku položil na plece kráľovského sudcu a druhú zdvihol k očiam, aby si zotrel slzu, ktorej tam nebolo.

– Prečo ma nazývate úbohým priateľom? – spýtal sa pán Róbert. – Azda mi nesiete nejakú nepríjemnú správu?

– Azda som prvý, čo vám tú smutnú správu oznámi?

– Akú? Hovorte!

– Ach, drahý kráľovský sudca, človek musí byť na tomto svete filozofom. Poznám jedno príslovie, ktoré by naše úbohé ľudské pokolenie malo mať ustavične na mysli, lebo skrýva v sebe múdrosť všetkých ľudí.

– Aké príslovie? Povedzte!

– Človek mieni a pánboh mení, drahý priateľ.

– Azda som ja niečo mienil a pánboh to zmení? Prosím vás, rýchle hovorte, o čo ide!

– Určili ste veľký palác Nesle svojmu zaťovi a svojej dcére?

– Samozrejme. Dúfam, že o tri mesiace sa ta nasťahujú.

– Neklamte sám seba, drahý kráľovský sudca, neklamte sám seba! Palác Nesle v tejto chvíli už nie je vaším majetkom. Prepáčte, že vám spôsobím takú bolesť, ale

povedal som si, poznajúc vašu výbušnú povahu, že zaiste bude najlepšie, ak sa túto správu dozviete z priateľových úst, ktoré sa vynasnažia povedať vám ju opatrne, než aby ste sa to dozvedeli z úst nejakého lotra, ktorý by vám to od radosti a natešený vaším nešťastím povedal rovno do očí. Môj drahý priateľ, žiaľ, Veľký Nesle vám už nepatrí.

– A kto mi ho vzal?

– Jeho Veličenstvo.

– Jeho Veličenstvo?

– Kráľ. Podľa toho vidíte, že sa toto nešťastie už nedá napraviť.

– A kedy sa tak stalo?

– Dnes ráno. Keby ma nebola moja služba zdržala príliš dlho v Louvri, boli by ste sa to dozvedeli už skôr.

– Niekto vás oklamal, Marmagne. To je vymyslená správa, ktorú chcú moji nepriatelia rozchýriť, a vy ste sa stali ich hlásnou trúbou.

– Z viacerých príčin by som bol rád, keby ste mali pravdu vy. Žiaľ, nikto mi to nepovedal, ale počul som to na vlastné uši.

– Vy že ste to počuli?

– Počul som, ako kráľ osobne daroval palác inému.

– A komu?

– Talianskemu dobrodruhovi, akémusi zlatotepcovi, ktorého asi poznáte podľa mena, pletkárovi, ktorý sa volá Benvenuto Cellini a ktorý prišiel pred dvoma mesiacmi z Florencie. Kráľ sa doňho neviem prečo zbláznil a dnes ráno ho navštívil aj s celým dvorom v paláci kardinála z Ferrary, kde si onen takzvaný umelec zariadil ateliér.

– A vy, ako hovoríte, boli ste pri tom, keď kráľ daroval palác tomu darebákovi?

– Bol som pri tom, – odpovedal de Marmagne, vyslovujúc tieto slová slabiku za slabikou a kladúc na ne prízvuk pomaly a s rozkošou.

– To je ohromné! – skríkol kráľovský sudca. – Ale ja si naňho počkám, na toho vášho dobrodruha, len nech si po kráľov dar príde!

– Azda by ste sa mu chceli postaviť na odpor?

– Pravdaže.

– Proti kráľovmu rozkazu?

– Proti rozkazu božiemu, proti rozkazu diablovmu, proti rozkazu všetkých, ktorí by sa snažili dostať ma odtiaľto.

– Dajte si pozor, neprenáhlite sa, – pokračoval vikomt de Marmagne, – lebo okrem kráľovho hnevu, ktorému sa vystavujete, treba sa báť aj Benvenuta Celliniho oveľa viac, ako si myslíte.

– Vikomt, viete, kto som?

– On má priazeň Jeho Veličenstva. Možno len dočasne, ale má ju.

– Nezabúdajte, že ja, parížsky kráľovský sudca, zastupujem Jeho Veličenstvo vo väzení Châtelet, že tu bývam pod jeho záštitou, že v krátkom šate, v plášti, s mečom po boku, s klobúkom s perami a s veliteľskou palicou v ruke som jeho zástupcom!

– To všetko je veľmi pekné, ale znovu vás upozorňujem, že ten prekliaty Talian sa ochotne púšťa do boja s každou vrchnosťou a mocou a že vôbec neváha zápasiť so všetkými možnými princami, kardinálmi a pápežmi.

– Viete, že mám zvláštnu pečať, ktorá jediná potvrdí právoplatnosť kráľovskej listiny?

– Hovorí sa tiež, že ten prekliaty bitkár napáda a nehanebne zabíja každého, kto sa mu postaví do cesty.

– Zabúdate, že stráž dvadsiatich štyroch mužov je mi vo dne v noci k službám?

– Aj to sa hovorí, že sa vraj vrhol na akéhosi zlatotepca, na ktorého mal zlosť, hoci ten mal okolo seba šesťdesiatich mužov.

– Zabúdate, že palác Nesle je opevnený, že v múroch sú strieľne, že nad bránou je cimburie, nehľadiac na pevnosť smerom k mestu, ktorá robí palác z tejto strany nedobytným.

– Hovorí sa, že sa vyzná v obliehaní ako Bayard alebo ako Antonio de Leyra.

– To všetko sa ukáže.

– Bojím sa.

– Ja dúfam.

– Počúvajte, drahý priateľ, môžem vám niečo poradiť?

– Ak je rada krátka.

– Nesnažte sa bojovať s niekým, kto je silnejší ako vy.

– Silnejší ako ja? Taký potrimiskár z Talianska? Vikomt, nedráždite ma.

– Chcem vám len poradiť. Mohli by ste obanovať. Myslím to s vami úprimne.

– Vikomt, strácam trpezlivosť.

– Nezabúdajte, že ten človek má na svojej strane kráľa.

– A na mojej strane je vojvodkyňa d'Étampes.

– Jeho Veličenstvo by vari nerado videlo, keby sa niekto postavil proti jeho vôli.

– Ja som to už raz urobil, a s úspechom.

– Áno, viem, šlo o mýtne na moste v Nantes. Ale…

– Aké ale…

– Postaviť sa proti kráľovej vôli, to ani nie je také strašné, pretože kráľ je slabý a dobrý. Horšie je však pustiť sa do boja s človekom takým silným, ako je Benvenuto Cellini.

– Dočerta, vikomt, vy ma nasilu chcete pripraviť o rozum.

– Naopak, chcem, aby ste dostali rozum.

– Dosť, vikomt, dosť! Ten chlap, prisahám vám, mi draho zaplatí nepríjemnú chvíľu, ktorú ste mi pripravili.

– Dal by pánboh, pán sudca, dal by pánboh!

– Dobre, dobre. Dúfam, že viac mi nemáte čo povedať?

– Nie, nie, aspoň myslím, – odpovedal vikomt, akoby hľadal ešte nejakú novinku, ktorá by mohla vhodne doplniť prvú.

– Nuž teda zbohom! – povedal kráľovský sudca.

– Zbohom, môj úbohý priateľ.

– Zbohom.

– Aspoň som vás vystríhal.

– Zbohom.

– Teraz aspoň nemám výčitky. To ma utešuje.

– Zbohom. Zbohom.

– Mnoho šťastia. Ale musím vám povedať celkom úprimne, že hoci vám to prajem, veľmi pochybujem, že sa vám to podarí.

– Zbohom, zbohom, zbohom!

– Zbohom.

Vikomt de Marmagne s povzdychom, predstierajúc ľútosť, stisol sudcovi ruku tak tuho, akoby ho už nikdy nemal uvidieť, a odchádzal, zdvihnúc ruku k nebu.

Kráľovský sudca vykročil za ním a zatvoril za ním bránu na ulicu.

Samozrejme, tento priateľský rozhovor obdivuhodne rozprúdil krv a pohol žič pána d'Estourville. Hľadal, na kom by si mohol vyvŕšiť zlosť, nuž spomenul si na mladíka, ktorého videl vychádzať z bránky, keď kráčal k palácu s grófom d'Orbec. Zavolal si záhradníka Raimbaulta, ktorý už čakal na rozkazy, takým veliteľským hlasom, že ten sa k nemu priblížil celý preľaknutý. Začal sa ho spytovať na mladíka.

Záhradník povedal, že ten mladík prišiel v mene kráľovom a chcel si pozrieť Veľký Nesle. Keďže záhradník nevedel, čo robiť, zaviedol ho k pani Perrine, ktorá ho ochotne všade sprevádzala.

Kráľovský sudca takmer vletel do Malého Neslu, aby si žiadal vysvetlenie od vychovávateľky. Ale tá na nešťastie odišla práve nakupovať týždenné zásoby.

Ostávala teda len Kolumba. Sudcovi však ani na um neprišlo, že by sa tá bola s cudzincom zhovárala, pretože prísne rozkázal pani Perrine, ako sa má správať voči mladým, pekným mládencom. A tak sa jej na nič nepýtal.

Potom odišiel, lebo úradné povinnosti ho volali do Châtelet. Záhradníkovi pod trestom okamžitého prepustenia

rozkázal, aby nedovolil nikomu vojsť do paláca, nech by to bol ktokoľvek a prichádzal v mene kohokoľvek, a hlavne, aby nepúšťal toho dobrodruha, ktorý sa už do paláca votrel.

Na druhý deň, keď Ascanio prišiel aj so šperka mi, ako ho pozvala pani Perrina, uvítal ho Raimbault cez malé zamrežované okienko s odkazom, že palác Nesle je zatvorený pre každého, a hlavne pre neho.

Ako si vieme domyslieť, Ascanio odišiel celý zúfalý. Pravda, ani na chvíľu neobviňoval z tohto zvláštneho uvítania Kolumbu. Dievčina sa naňho síce pozrela iba raz, povedala iba niekoľko viet, ale v tom jedinom pohľade bolo toľko skromnej lásky a v tých slovách toľko ľúbostnej melódie, že od tej chvíle sa Ascanio cítil, akoby mu v duši a v srdci spievali anjeli.

Domyslel si a ako vieme, nie bez príčiny, že ho zazrel pán Róbert d’Estourville a že ten dal tento strašný rozkaz, ktorého on bol prvou obeťou.



VIII

PRÍPRAVY NA ÚTOK A OBRANU

Ascanio sa vrátil k majstrovi a oznámil mu, ako to v paláci Nesle vyzerá. Majster považoval jeho správu za osožnú, preto sa hneď poponáhľal k prvému tajomníkovi kráľovských financií pánu de Neufville, aby si od neho vyžiadal darovaciu listinu. Pán de Neufville mu radil, aby počkal do zajtra, čo sa Benvenutovi zdalo strašne dlho. No napokon uznal za správne zachovať úradný postup. Zmieril sa s tým, hoci ho mrzelo, že mu neverili na prvé slovo. Ale zákon je zákon. Pán de Neufville pozval majstra, aby prišiel na druhý deň, a sľúbil mu, že listinu dovtedy pripraví.

Na druhý deň prišiel Benvenuto na minútu presne. Hneď ho uviedli, čo sa mu zdalo dobrou predzvesťou.

– Vážený pane, presvedčili ste sa, že som hovoril pravdu? – spýtal sa Benvenuto.

– Hovorili ste čistú pravdu, drahý priateľ.

– To je veľmi dobre.

– A kráľ mi rozkázal, aby som vám vyhotovil listinu, ako najlepšie viem.

– To je dobre.

– A predsa… – pokračoval váhavo kráľovský finančný tajomník.

– Čo ešte? Povedzte!

– Bol by som rád, keby som vám mohol dať dobrú radu…

– Dobrú radu? Dočerta, dobrá rada je vzácna vec, pán tajomník, len rýchlo hovorte!

– Radím vám, aby ste si pre svoju prácu vyhľadali iné miesto, nie Veľký Nesle.

– Naozaj? – povedal Benvenuto uštipačne. – Myslíte, že mi nebude vyhovovať?

– Naopak, dokonca považujem za svoju povinnosť povedať vám pravdu, že čosi podobné by ste pre seba asi ťažko našli.

– Nuž teda o čo ide?

– O to, že ten, komu palác teraz patrí, je príliš vysokou osobnosťou, než aby ste sa s ním mohli beztrestne znepriateliť.

– I ja patrím vznešenému kráľovi francúzskemu,– povedal Cellini, – a neustúpim nikdy, ak konám v jeho mene.

– Dobre, ale nezabúdajte, že v našej krajine každý pán je doma svojím kráľom, a ak sa pokúsite vyhnať kráľovského sudcu z domu, v ktorom býva, riskujete svoj život.

– Skôr alebo neskôr všetci musíme zomrieť, – povedal Cellini múdro.

– Vy ste sa teda rozhodli…

– Zabiť čerta skôr, ako zabije on mňa. Len sa na mňa spoľahnite, pán tajomník. Nech sa teda pán kráľovský sudca dobre drží a s ním všetci, čo by sa odvážili postaviť na odpor

kráľovi, najmä ak majster Benvenuto Cellini bude chcieť uskutočniť jeho vôľu.

Takto predniesol pán Nicole de Neufville svoje ľudomilné výstrahy. Potom upozornil Benvenuta, že bude treba splniť niektoré formality, kým bude listina hotová. Ale Benvenuto si pokojne sadol a povedal, že sa z miesta nepohne, pokým mu listinu nedajú, a že sa rozhodol hoci tu aj prespať, ak bude treba. Vraj toto všetko predvídal, preto doma povedal, aby ho nečakali, že sa tak skoro nevráti.

Keď to pán de Neufville videl, s ťažkým srdcom sa rozhodol. Prenechal všetko osudu a vystavil listinu Cellinimu. Pravda, pána Róberta d'Estourville so všetkým oboznámil a poznamenal, že ho k tomu donútila jednak vôľa kráľova a jednak zlatotepcova neústupčivosť.

Benvenuto Cellini sa vrátil domov, nikomu nepovedal, ako chce všetko zariadiť, schoval listinu do skrine, kam zamykal drahokamy, a pokojne pokračoval vo svojej práci.

Zo správy pána de Neufville pán Róbert zreteľne pochopil, že Benvenuto, tak ako mu to oznámil vikomt de Marmagne, rozhodne chce získať palác Nesle, po dobrom alebo po zlom. Kráľovský sudca sa teda pripravil, dal zavolať dvadsiatich štyroch zbrojnošov, na hradbách postavil hliadky a do väzenia v Châtelet odchádzal len v najnevyhnutnejších prípadoch.

Tak sa míňali dni. Cellini pracoval pokojne ďalej a nepúšťal sa do nebezpečného útoku. Ale kráľovský sudca si povedal, že pokoj je len pascou. Nepriateľ chce oklamať jeho bdelosť, aby sa naňho vrhol nečakane. Preto dával neprestajne pozor, napínal sluch a hlavou sa mu rojili bojové myšlienky. Bol to stav ustavičného napätia, horúčky a závratnej úzkosti, takže bola obava, že ak to bude takto trvať ďalej, zblázni sa z toho ako onen veliteľ väzenia v Anjelskom hrade. Nič nejedol, už ani nespával a očividne chudol.

Podchvíľou vytrhol z pošvy kord a začal ním útočiť na múr s výkrikom:

– Len nech príde, len nech príde ten lotor! Len nech príde, čakám ho!

Ale Benvenuto neprichádzal.

Pán Róbert mal občas i chvíle pokoja, keď si hovoril, že umelec mal asi jazyk dlhší ako kord a že sa vari nikdy neodváži uskutočniť svoj podlý úmysel. V takejto jasnej chvíli vyšla Kolumba zo svojej izby a po prvý raz zbadala všetky bojové prípravy. Spýtala sa otca, čo to má všetko znamenať.

– Musím skrotiť jedného bezočivca, to je všetko, – odpovedal jej otec.

Keďže krotiť bezočivých ľudí patrilo k povolaniu kráľovského sudcu, nespýtala sa Kolumba na meno toho bezočivca. A potom, mala dosť svojich starostí, nuž viac sa nevypytovala.

A pritom jediné slovo pána Róberta bolo by stačilo, aby strašne prevrátilo celý jej život. Ten život, ktorý plynul donedávna tak pokojne, tak jednoducho a milo, hoci bola osamelá a bez spoločnosti ľudí. Bol to život pokojných dní a osamelých nocí. To všetko sa podobalo dnes jazeru, kedysi tichému a pokojnému, ktoré rozbúril uragán. Chvíľami sa jej zdalo, že jej duša odumrela a srdce je prázdne. Myslela, že to je výsledok jej samoty. Prázdnotu srdca ospravedlňovala ešte tým, že ako dieťa stratila matku; a tu sa nečakane naplnila celá jej bytosť, jej srdce i duša bolesťou.

Ach, ako ľutovala dni svojej nevedomosti a pokoja, keď trochu neokrôchaná, ale radorečná pani Perrina úplne stačila na jej šťastie, ako spomínala na časy nádeje a viery, keď sa spoliehala na budúcnosť, ako sa spoliehame na priateľa, a na časy detskej dôvery, ktorú cítila voči otcovi. Verila v jeho lásku a otcovskú nehu. Ale túto minulosť zaplašila prítomnosť a budúcnosť, ktorá bola v znamení lásky ošklivého grófa d’Orbec. Otcova nežnosť, ktorej Kolumba tak verila, ukázala sa len ctižiadosťou, schovanou pod masku otcovskej lásky. Prečo sa nenarodila namiesto vo vznešenej a veľmi bohatej rodine radšej ako dcéra prostej rodiny, kde by

sa bola mohla tešiť zo všetkých úprimných citov rodičovskej lásky? Tam by sa určite mohla znovu stretnúť s mladým umelcom, ktorý hovoril tak vzrušene a tak nádherne, s krásnym Ascaniom, ktorý, ako sa jej zdalo, mohol jej poskytnúť šťastie a lásku.

Tlkot Kolumbinho srdca a rumenec na jej tvári prezrádzali, že cudzincov obraz neprestajne zamestnáva jej myseľ, ale Kolumba sa rozhodla, že zaženie krásny sen. A podarilo sa jej to, keď si uvedomila holú skutočnosť. Len čo sa dozvedela, ako otec rozhodol o jej budúcnosti, zakázala Perrine, aby dovolila Ascaniovi prístup k nej, nech by sa o to pokúšal z akýchkoľvek príčin. Pohrozila jej, že by o tom povedala otcovi, keby pani Perrina neposlúchla. Tá sa však bála hnevu pána Róberta, preto poslúchla, a úbohá Kolumba sa domnievala, že z jej strany sa už nemá čoho báť.

Nesmieme si však myslieť, že táto jemná dievčina, taká poslušná, chcela sa stať naozaj obeťou otcových príkazov. Nie, celá jej bytosť sa vzoprela pri myšlienke, že by sa mala spojiť s človekom, ktorému mohla venovať len svoju nenávisť, keby tento cit poznala. V jej hlave sa preháňali tisíce myšlienok na odboj a odpor, myšlienok, ktoré sa zdali byť takým zločinom, že klesala na kolená a prosila boha o odpustenie. Myslela aj na to, že by šla ku kráľovi Františkovi I., hodila by sa na kolená a prosila ho o pomoc. Ale rozpomenula sa, ako jej kedysi rozprávali, že za podobných okolností sa na tento krok odvážila aj Diana de Poitiers a pritom stratila svoju česť. Možno i pani d'Étampes by ju mohla chrániť a možno i zachrániť, keby chcela. Len či by chcela? Neobdarila by ju len úsmevom opovrhnutia a útrpnosti, aký zazrela na perách svojho otca, keď ho prosila, aby ju nechal ešte u seba?

Aj Ascaniov život bol taký vzrušený ako život tej, ktorú miloval. Zaiste už dvadsať ráz od chvíle, keď mu záhradník oznámil rozkaz svojho pána, vrátil sa ku vchodu paláca. Pravda, bolo to vždy včasráno, keď ešte všetci spali, alebo v neskorých nočných hodinách, keď už všetci boli v posteli.

V týchto chvíľach chodil Ascanio spomínať a rojčiť pred múr, ktorý ho delil od jeho života. Ale ani jediný raz sa nepokúšal dostať sa či už riadne alebo tajne do zakázanej záhrady. Sídlila v ňom ešte panická úcta prvých rokov, ktorá milovanú ženu chráni proti láske, akej sa musí neskôr báť.

Pokým cizeloval zlato, vkladal perly alebo lemoval diamanty, zaoberal sa nezmyselnými snami, inakšími, ako boli tie, ktoré spriadal na svojich ranných či nočných prechádzkach alebo v nepokojnom spánku nocí. Všetky jeho túžby smerovali ku dňu, keď sa konečne majster rozhodne zmocniť sa paláca. Vedel určite, že sa tak rozhodne, lebo poznal svojho majstra a videl, že hoci sa tvári pokojne, je ako sopka, ktorá sa chystá vybuchnúť. Očakávaný výbuch oznámil Cellini na budúcu nedeľu. Ascanio ani trochu nepochyboval, že v nedeľu majster svoj zámer aj uskutoční, preto na túto nedeľu upieral všetky svoje nádeje.

Podľa skúseností zo svojich potuliek okolo paláca vedel, že uskutočniť tento plán nebude také jednoduché a bez prekážok; veď na hradbách neprestajne stála stráž. Ascanio si všimol, že palác Nesle sa premenil na ozajstnú baštu. Ak príde k útoku, príde aj k obrane. A keďže posádka podľa všetkého nebola ochotná vzdať sa, bolo isté, že palác bude treba dobyť útokom.

Pri tejto príležitosti mohol Ascanio ľahko dokázať svoju zdatnosť a rytierskosť. Určite bude boj, budú sa dobýjať na hradby, zaiste vznikne niekde požiar. To by bolo čosi, čo potrebuje. Najmä požiar by mu bol vítaný. Oheň, ktorý by ohrozoval Kolumbin život. Ascanio by sa vrhol po ňu na rútiace sa schodište, preliezal by cez horiace izby, prešiel by múrmi blčiacimi v plameňoch. Alebo by začul jej hlas, volajúci o pomoc. Dostal by sa až k nej, vzal by ju takmer zomierajúcu a bezvládnu, stisol by ju vo svojom náručí, pritisol k sebe, cítil by, ako jej tlčie srdce, cítil by jej dych. Potom po tisícich nebezpečenstvách, po tisícich ťažkostiach by ju položil k nohám zúfalého otca, ktorý by odmenil jeho odvahu tým, že by ju dal tomu, kto ju zachránil. Alebo:

utekal by po niektorom tráme nad horiacou priekopou, pritom by sa mu šmykla noha, zrútil by sa s Kolumbou do priepasti a tak by spolu zahynuli, objímajúc sa a pritisnúc k sebe svoje zomierajúce srdcia v poslednom povzdychu, v prvom a poslednom bozku. Ľudia, ktorí márne túžia byť šťastní v spoločnom živote, nazdávajú sa, že najväčším šťastím je spoločne zomrieť.

Ako vieme, všetci naši hrdinovia prežívali dni i noci veľmi vzrušene. Všetci okrem Benvenuta, ktorý akoby bol celkom zabudol na svoje nepriateľské plány voči palácu Nesle, a okrem Scozzony, ktorá o nich vôbec nevedela.

Celý týždeň teda prešiel v rozmanitom vzrušení. Benvenuto Cellini pracoval svedomito celých sedem dní na hlinenom modeli Jupitera, ktorý čoskoro dokončil. Konečne prišla sobota. V ten deň popoludní vstal majster od práce, obliekol si kabátec, zakričal Ascaniovi, aby šiel s ním, a pobral sa k palácu Nesle. Keď prišiel až k jeho hradbám, obišiel ich, preskúmal slabé miesta a urobil si plán obliehania.

Útok nebude ľahký, ako správne povedal kráľovský sudca svojmu priateľovi de Marmagne, ako to potvrdil Ascanio svojmu majstrovi a ako sa o tom mohol presvedčiť aj Benvenuto osobne. Zámok Nesle obklopovali nielen hradby, priekopy a múry, ale mal aj mnoho strieľní a cimburie, ba aj pevnou stavbou mohol dobre vzdorovať, len keď mal dobre zatvorené brány. V takom prípade mohol sa postaviť proti všetkým žoldnierom, ba možno aj kráľovským zbrojnošom. A veru boli to vtedy časy dosť zábavné, každý si mohol utvoriť svoju vlastnú políciu a zaobstarať si vlastné vojsko a stráž.

Benvenuto skončil prieskum a podľa všetkých pravidiel antickej a novodobej stratégie rozhodol sa vyzvať najprv posádku, aby sa vzdala, skôr než začne obliehať. Preto sa obrátil k malej bránke, ktorú už Ascanio poznal, lebo ňou sa dostal vtedy do paláca. Zaklopal a malé zamrežované okienko v bránke sa otvorilo. No tentoraz namiesto pokojnej

záhradníkovej tváre objavila sa tam bojovná tvár halapartníka.

– Čo chcete? – spýtal sa zbrojnoš neznámeho muža, ktorý zaklopal na bránu.

– Chcem prevziať palác, lebo ja som Benvenuto Cellini a stal som sa jeho vlastníkom, – odpovedal zlatotepec.

– Dobre, počkajte, – odpovedal zbrojnoš. A hneď sa podľa rozkazu ponáhľal oznámiť to pánu d'Estourville.

O chvíľu sa vrátil v sprievode kráľovského sudcu. Pán Róbert sa však neukázal von; zatajil dych, schoval sa do kúta za bránku a obklopený niekoľkými mužmi z posádky počúval, aby mohol posúdiť vážnosť situácie.

– Nevieme, čo tým chcete povedať, – odpovedal zbrojnoš.

– Predložte túto listinu kráľovskému sudcovi, – odpovedal Benvenuto. – Je to overený opis darovacej listiny.

Podal listinu cez okienko.

Zbrojnoš zmizol po druhý raz. Ale tentoraz nemusel ísť ďaleko, stačilo mu vystrieť ruku a podať opis kráľovskému sudcovi. Hneď nato sa okienko otvorilo znovu:

– Tu je odpoveď, – povedal zbrojnoš a hodil cez mreže kúsky roztrhanej listiny.

– Dobre, – odpovedal Benvenuto veľmi pokojne. – Do videnia!

Benvenuto bol nadšený pozornosťou, s akou Ascanio sledoval jeho prehliadku miesta, a poznámkami, ktoré pritom robil. Povedal, že by ho hneď vymenoval za veľkého kapitána, keby z neho nechcel urobiť veľkého umelca, čo je omnoho viacej. A potom sa vrátil do svojho ateliéru.

Na druhý deň ukázalo sa na oblohe prekrásne slnko. Predchádzajúceho večera požiadal Benvenuto všetkých svojich pomocníkov, aby prišli do ateliéru, hoci bola nedeľa. Všetci vyhoveli jeho žiadosti.

Keď sa zhromaždili, povedal im majster:

– Milé deti, je pravda, že som vás najal, aby ste pracovali v klenotníckej dielni, a nie aby ste po mojom boku bojovali,

to je jasné. Ale už sme dva mesiace spolu, poznáme sa veľmi dobre, vieme, že ja sa môžem spoliehať vo vážnych veciach na vás a vy všetci a vo všetkom na mňa. Už viete, o čo ide: tento ateliér nám nevyhovuje, nemáme ani dosť miesta, ani dosť vzduchu a odierame si lakte, ak máme pracovať na niečom väčšom alebo trochu náročnejšie zlievať. Ako ste boli všetci svedkami, kráľ mi ráčil dať bývanie omnoho väčšie a pohodlnejšie. Keďže je však priveľmi zaneprázdnený, aby sa mohol starať i o také malichernosti, dovolil mi, aby som sa tam ubytoval sám. Keďže však toto bývanie nemôžem dosiahnuť po dobrom, musím si ho vziať po zlom. Parížsky kráľovský sudca napriek kráľovmu rozkazu nechce odtiaľ odísť – také veci sa dejú v tejto krajine – nevie, s kým má do činenia. Vo chvíli, keď mi niekto niečo odoprie, ja to žiadam; ak nechce dať, vytrhnem mu to. Ste ochotní pomôcť mi v tom? Nechcem vám tajiť, nebude to jednoduché, pôjde do tuhého. Bude to riadny boj. Musíme dobyť hradby a dopriať si podobné ani trochu nie nevinné potešenie. Od kráľovského vojska alebo stráží nemusíme sa báť ničoho, lebo mám dovolenie Jeho Veličenstva. Ale aj my pritom môžeme prísť o život, drahé deti! Preto tí, čo nechcú odísť s nami a radšej ostanú doma, nech sa nehanbia. Chcem len odvážnych mužov. Ak ma necháte len samého s Pagolom a Ascaniom, nebojte sa o nás. Ešte síce neviem, ako to uskutočním, ale myslím si, že sa nespreneverím sám sebe. Pri krvi Kristovej však prisahám, že s pomocou vašich srdc a vašich rúk bude sa musieť pán kráľovský sudca aj s jeho kráľovským súdom báť! A teraz, keď podrobne viete, o čo ide, rozhodnite sa a povedzte, či ma chcete nasledovať.

Všetci jednohlasne zvolali:

– Majstre, ideme za vami všade, kam nás povediete!

– Výborne, deti moje. Teda všetci sa chcete zúčastniť na tomto žarte?

– Všetci.

Určite sa budeme dobre zabávať, tisíc striel okovaných! – skríkol Benvenuto, ktorý sa po dlhom čase ocitol vo svojom živle. – Beztak už dlho hrdzaviem. A teraz von s odvahou a s kordmi! Zaiste nás čaká niekoľko peknych bitiek! Nuž, milé deti, drahí priatelia, ozbrojte sa, urobíme si poriadny plán a premyslíme si vopred každý úder. Nech sa každý z vás pripraví na pekný šerm a teraz nech žije veselosť! Dám vám všetky svoje zbrane, útočné aj obranné, koľko ich len mám, okrem tých, ktoré sú zavesené na stenách, každý si môže vziať, čo len chce. Aj malé delo by sa nám zišlo, žiaľ, posledné delo, ktoré som mal, muselo dať svoj kov na pušky, halapartne, na piky, meče a dýky, na štíty, brnenie a helmice. Ale to nič! Teraz sa len všetci rýchle pripravme na kucapacu, ktorú nám zaplatí sám pán kráľovský sudca!

– Hurá! – zvolali jednohlasne jeho priatelia.

A v celom ateliéri prepukol neobyčajný ruch, sťahovanie a prípravy. Odhodlanosť a majstrov elán prenášali sa aj na ostatných. Hneď si skúšali panciere, mávali mečmi, bodali dýkami a pritom sa smiali a spievali, akoby sa naozaj chystali na nejakú slávnosť alebo zábavu. Benvenuto bol všade, chodil od jedného k druhému, tomu priväzoval opasok, onomu zasa pancier, a cítil, ako rozbúrená krv veselo prúdi v jeho žilách. Ocitol sa vo svojom živle.

Jeho pracovníci sa pri prípravách div nepopukali od smiechu. Zabávali sa na svojom vojnovom a bojovom preoblečení.

– Len pozrite, majstre, Šimon Ľavák si pripäl meč tak isto ako my! Na pravý bok!

– Majstre, pozrite na Jána, – bránil sa Šimon, – ten drží halapartňu, ako bude držať kríž, keď sa stane biskupom.

– A pozrite na Pagola, ten si berie dvoje nohavíc!

– Prečo by nie? – bránil sa Pagolo. – Len pozrite na Nemca Hermanna! Oblieka sa ako nejaký rytier z čias cisára Barbarossu.

Naozaj, Hermann, ktorého nazývali Nemec, a to celkom zbytočne, lebo už krstné meno samotné naznačovalo, akej je

národnosti, obkladal sa železom od hlavy po päty. Podobal sa ktorejsi z tých sôch, ktoré sochári z čias cisára Barbarossu kládli na hroby bojovníkom. Pravdaže, Benvenuto ho priateľsky upozornil, že v tomto brnení bude sa môcť len ťažko pohybovať a že mu bude prekážať ťarcha. Ale Nemec sa tomu len zasmial, vrtko vyskočil zo zeme, akoby bol oblečený do jemného zamatu, chytil obrovské kladivo, ktorým zamával niekoľko ráz nad hlavou, a potom tri razy udrel do nákovy tak prudko, až povyskočila. Potom už nemali námietky a Benvenuto na znak úcty sa len hlboko poklonil pred týmto výkonom. Bol spokojný.

Jedine Ascanio si pripravoval bojový úbor ticho a v ústraní. Netajil sa tým, že sa bojí nebezpečenstva výpravy, na ktorú sa chystajú. Kolumba mu iste neodpustí, že aj on sa odvážil útočiť na jej otca, najmä keby bol boj príčinou nejakého nešťastia. Možno sa Ascanio ocitne bližšie jej očiam, ale vzdiali sa jej srdcu!

Scozzona sa smiala s ostatnými a zároveň plakala, lebo všetko ju znepokojovalo. Zmena a bojová vrava, to by sa jej ešte páčilo, ale nie rany. Prípravy k potýčke ju teda ešte bavili, ale žena v nej sa začala obávať následkov.

Benvenuto ju pozoroval, ako sa smeje a hneď nato plače. Obrátil sa k nej so slovami:

– Ty, Scozzona, zostaneš doma s Rupertou a pripravíš obväzy pre ranených a dobrú večeru pre tých, čo ostanú zdraví.

– Nie, nie, nie! – skríkla Scozzona. – Pôjdem s vami! S vami budem mať odvahu vrhnúť sa aj na kráľovského sudcu a celú jeho čeliadku. Keby som tu ostala s Rupertou, zomrela by som od neistoty a strachu.

– To ti nedovolím, – odpovedal Benvenuto, – prekážalo by mi, keby som musel ustavične myslieť na to, aby sa ti nestalo nejaké nešťastie, moja milá. Budeš tu čakať a modliť sa za nás!

– Počúvajte, Benvenuto, – odpovedala dievčina, akoby ju osvietila spásonosná myšlienka, – pochopte predsa, že sa

nemôžem zmieriť s myšlienkou, aby som tu pokojne ostala, keď vy tam budete možno ranený alebo dokonca zomierať. Ale navrhnem vám čosi, čo nám bude vyhovovať obidvom: namiesto toho, aby som sa modlila za vás tu, pôjdem do najbližšieho kostola a budem sa modliť tam. Nebudem v nebezpečenstve a hneď sa budem môcť dozvedieť o vašom víťazstve alebo porážke.

– Dobre, – súhlasil nakoniec Benvenuto a poznamenal: – Konečne, je samozrejmé, že nejdeme zabíjať iných ani nechať sa zabiť bez toho, že by sme si predtým pokojne nevypočuli svätú omšu. Zájdime najprv do kostola svätého Augustína, ktorý je neďaleko paláca Nesle, a tam ťa, drahá, necháme.

Všetky tieto prípravy zapili dobrým burgundským vínom. Ku všetkým zbraniam útočným i obranným vzali si ešte kladivá, pilníky, rebríky, povrazy – a už sa dali všetci na pochod. Nešli spolu, ale po dvoch a ďaleko za sebou, aby nevzbudzovali zbytočnú pozornosť.

Čosi podobné nebolo síce v tých časoch nezvyčajné a stávalo sa to práve tak často ako dnes zhromaždenie ľudu. No jedno je pravda, na podobné potýčky si ľudia nevyberali nedeľu ani poludnie, pre podobnú zábavu najmenej vhodné. Na to potreboval človek naozaj odvahu, akú mal Benvenuto Cellini. Aby sa odvážil na čosi podobné, musel byť presvedčený o svojom práve a spravodlivosti.

Naši hrdinovia sa pomaly dostali jeden za druhým do kostola svätého Augustína, kde zložili zbrane u kostolníka. Bol to priateľ Šimona Ľaváka. Potom si pobožne kľakli a zúčastnili sa na svätej omši. Prosili boha o milosť, aby vládali premôcť čo najviac sudcových zbrojnošov.

Benvenuto si bol vedomý vážnosti svojho postavenia a zodpovednosti. No i pri jeho pobožnosti a horlivej modlitbe, len čo vstúpil do chrámu, upútalo jeho pozornosť niečo iné. Kúsok za ním, na druhej strane, kľačala mladá dievčina, prekrásnu tvár skláňala nad modlitebnou knižkou. Jej tvár bola taká nádherná, že by bola priviedla do rozpakov aj

svätého, nie ešte sochára. V tejto chvíli Benvenutova umelecká duša prekážala Benvenutovi – dobrému kresťanovi. Nechcel dievčinu obdivovať len sám. Vľavo sa nemohol obrátiť, lebo tam kľačala Katarína, a tá by určite nebola správne pochopila jeho obdiv, preto sa obrátil vpravo, kde stál Ascanio. Chcel ho upozorniť na túto panenskú tvár.

Ale Ascanio to nepotreboval. Od prvej chvíle, ako vošiel do kostola, upreli sa jeho oči na krásnu dievčinu a už sa od nej neodtrhli.

Keď to Benvenuto videl, uspokojil sa len tým, že do neho štuchol lakťom.

– Áno, áno, to je Kolumba, – povedal ticho Ascanio.

– Je naozaj krásna, však?

Bola to naozaj Kolumba, ktorej otec dovolil, aby sa šla pomodliť do kostola svätého Augustína, lebo ani vo sne mu neprišlo na um, že by na poludnie mohlo dôjsť k útoku. Kolumba bola tomu rada, lebo to bola jediná útecha, ktorá jej ostávala. Pani Perrina ju sprevádzala.

– A kto je to tá Kolumba? – spýtal sa Benvenuto celkom prirodzene.

– Ach, pravdaže, veď vy ju ešte nepoznáte. Kolumba je dcérou kráľovského sudcu, pána Róberta d'Estourville. Je naozaj krásna, však? – spýtal sa po druhý raz.

– Nie, nie, – odpovedal Benvenuto. – To nie je Kolumba. To je Hébé, bohyňa mladosti, to je Hébé, ktorú si u mňa náš veľký kráľ objednal, to je Hébé, o ktorej snívam, ktorú som žiadal od boha a ktorú mi boh zoslal po mojich modlitbách!

Benvenuta vôbec nemýlil rozdiel medzi pohanskou bohyňou a dievčinou pobožne pohrúženou do modlitebnej knižky, rozdiel, ktorý by inému umelcovi prekážal. Pokračoval vo svojom chválospeve na jej krásu, nezabúdajúc pritom ani na modlitbu a bojové plány. Vedel sa venovať umeniu, zbožnosti i stratégii súčasne.

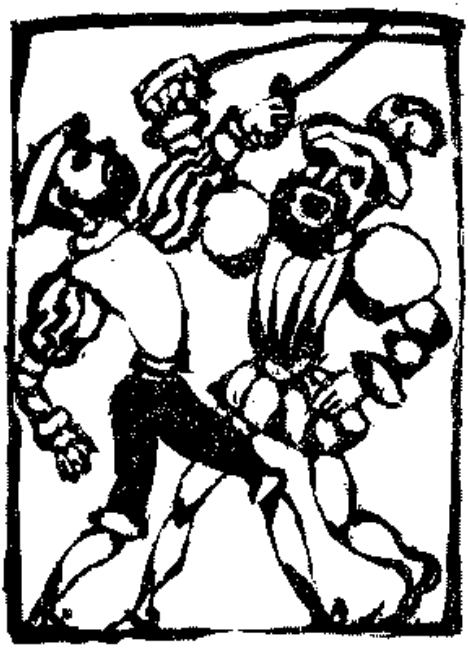
– Otče náš, ktorý si na nebesiach… Len pozri, Ascanio, aký má krásny profil! – Posväť sa meno tvoje, príď kráľovstvo tvoje, buď vôľa tvoja na nebi i na zemi… Len

pozri, aké prekrásne línie má jej telo! – Chlieb náš každodenný daj nám dnes… – A ty hovoríš, že táto dievčina je dcérou toho kráľovského sudcu, darebáka, ktorého chcem zmámiť vlastnou rukou? – A odpusť nám naše hriechy, ako i my odpúšťame našim vinníkom… – Musím sa ta dostať, aj keby mal celý palác vyhorieť! – Amen.

A Benvenuto sa prežehnal, neuvedomujúc si pritom, akú krásnu modlitbu poslal do nebies

Medzitým sa omša skončila. Len čo dospieval kňaz: Ite missa est – Choďte, omša sa skončila! – Benvenuto podal ruku Kataríne. Dievčina ostala v kostole, kde mala čakať na výsledok boja, zatiaľ čo Benvenuto a Ascanio zahľadeli sa ešte raz na Kolumbu. No tá nezdvihla oči od modlitebnej knižky. Sprevádzaní všetkými ostatnými obrátili sa k svätеničke a pokropili sa svätenou vodou. Potom sa zase všetci rozdelili, aby sa stretli v slepej uličke, ktorá bola na polovičnej ceste medzi kostolom a palácom Nesle.

Ako sa dohovorili, Katarína zostala ešte na veľkej omši. Rovnako aj Kolumba a pani Perrina, ktoré prišli už pred hodinou. Pravda, ani jedna z nich netušila, že Benvenuto a jeho priatelia sa práve chystajú znemožniť im akýkoľvek návrat domov, odkiaľ pred chvíľou tak nepremyslene odišli.



IX

ÚTOK

Prišla rozhodujúca chvíľa. Benvenuto rozdelil svojich desať ľudí na dve skupinky: jedna z nich mala sa pokúsiť vyvaliť za každú cenu a všetkými prostriedkami bránu paláca, druhá skupinka mala podporovať akciu prvej a chrániť ju pred strelami zo strieľní a útokmi z cimburia, a najmä mala byť pripravená, keby sa obliehaní pokúsili o nejaký výpad z pevnosti. Tejto druhej skupinke velil Benvenuto a za pobočníka si vzal nášho priateľa Ascania. Na čelo prvej skupinky postavili nášho ďalšieho starého známeho Hermanna, toho dobrého a šikovného Nemca, ktorý vedel tak výborne zápasiť kladivom a päsťou. Hermann si vybral za pomocníka malého Jána, asi pätnásťročného chlapca, ktorý bol vrtký ako veverička, šikovný ako opica a pritom statočný. Tak ako si Goliáš

obľúbil Dávida, obľúbil si aj on z tých istých príčin Jána a huncútsky chlapec si raz navždy obľúbil dobrého Nemca. Malý Ján sa teda postavil hrdo vedľa svojho kapitána na veľkú zlosť Pagola, ktorý sa vo svojom oblečení a hrubom pancieri podobal takmer verne soche komtúra z Dona Juana.

Keď ich Benvenuto takto rozdelil a ešte naposledy si poobzeral vojakov aj ich zbrane, povedal ešte niekoľko slov svojim statočným priateľom, ktorí neváhali vydať sa do nebezpečenstva a možno riskovať i svoj život. Potom každému z nich podal ruku, pobožné sa prežehnal a skríkol:

– Vpred!

Na tieto slová pobrali sa obidve skupinky po nábreží svätého Augustína, ktoré bolo v tom čase celkom prázdne, a o krátku chvíľu ocitli sa pred palácom Nesle.

Benvenuto sa nechcel vrhnúť na nepriateľa bez toho, že by zadosťučinil všetkým zdvorilostiam, zvyčajným v podobných prípadoch. On osobne s bielou šatkou na konci kordu pristúpil k malej bránke, na ktorú klopal už predchádzajúceho večera. A ako večer, tak aj tentoraz privítala ho otázka, čo si želá. Benvenuto opakoval to isté, čo povedal už včera, totiž že chce prevziať palác, ktorý mu kráľ daroval. Žiaľ, tentoraz mu neodpovedal nikto.

Preto sa rozkročil pred bránkou a hlasno a rozhodne skríkol:

– Oznamujem ti, Róbert d’Estourville, pán z Villebonu, parížsky kráľovský sudca, ja, Benvenuto Cellini, zlatotepec, sochár, maliar, strojník a inžinier, že Jeho Veličenstvo kráľ František I. slobodne a ako to bolo jeho právom, dal mi celý majetok Veľkého Neslu. Ale keďže ty ho neprávom a proti kráľovskej vôli držíš a odmietaš mi ho vydať, oznamujem ti, Róbert d’Estourville, pán z Villebonu, parížsky kráľovský sudca, že sa ho zmocním ozbrojenou mocou. Bráň sa teda a vedz, že ak sa zrodí nejaké zlo z tvojho odmietnutia, budeš to ty, kto sa bude za to zodpovedať na zemi i na nebi, pred ľuďmi aj pred bohom!

Benvenuto na chvíľu zmĺkol a čakal. Ale za hradbami bolo naďalej nemé ticho. Benvenuto nabil teda svoju pušku a rozkázal, aby si jeho skupina pripravila zbrane. Potom zvolal jednotlivých veliteľov, a to Hermanna, Ascania a Jána na poradu a povedal im:

– Milí moji, ako vidíte, boju sa nemôžeme vyhnúť. Len si musíme zvážiť, ako sa do nich pustíme.

– Ja vyvalím bránu a vy pôjdete za mnou, – povedal Hermann. – To je predsa jednoduché.

– A čím ju vyrazíš, milý Samson? – spýtal sa ho Benvenuto.

Hermann sa poobzeral a na brehu rieky zbadal dlhý trám, ktorý by štyria ľudia ťažko zdvihli.

– Tamtým trámom, – odpovedal.

Pokojne šiel po trám, hravo ho zdvihol a pripravil tak, aby ho mohol použiť ako páčidlo, a potom sa vrátil ku generálovi.

Medzitým sa začali zbiehať ľudia. Benvenuta to ešte viacej nahnevalo a už-už chcel dať pokyn do útoku, keď sa zrazu na rohu ulice objavil kapitán kráľovskej stráže asi s piatimi alebo šiestimi vojakmi na koňoch. Pravdepodobne ich niektorý horlivý občan upozornil na to, čo sa tu chystá. Kapitán bol priateľom kráľovského sudcu. Hoci vedel, o čo ide, pristúpil k Benvenutovi Cellinimu, akoby ho chcel zastrašiť. Zatiaľ sa jeho ľudia postavili do cesty Hermannovi.

– Čo chcete? – spýtal sa kapitán Benvenuta. – A prečo rušíte pokoj v meste?

– Pokoj mesta ruší len ten, kto odoprie splniť kráľov rozkaz, a nie ten, kto tie rozkazy vykonáva, – odpovedal Cellini.

– Čo tým chcete povedať? – spýtal sa kapitán.

– Chcem povedať len toľko, že mám v rukách darovaciu listinu Jeho Veličenstva kráľa, riadne napísanú. Vyhotovil ju pán Neufville, tajomník financií, a tou som dostal veľký palác Nesle. Ale ľudia, ktorí sú v paláci zatvorení, odmietajú tento rozkaz uznať a nechcú mi vydať môj majetok. Počínam

si podľa slov Písma, ktoré hovorí, že treba dať cisárovi, čo je cisárovo, a beriem si, čo mi podľa práva patrí.

– A vy by ste nám v tom mali pomôcť, a nie naopak, brániť nám v tom, – zvolal Pagolo.

– Mlč, somár, – skríkol Benvenuto a dupol nohou. – Nepotrebujem cudziu pomoc, rozumieš?

– Podľa práva máte pravdu, ale v skutočnosti nie.

– To ako? – spýtal sa Benvenuto a cítil, ako sa mu krv ženie do tváre.

– Právo je na vašej strane, ak sa chcete ujať svojho majetku. Mýlite sa však, ak si myslíte, že sa vám to podarí touto cestou. Tým, že sa vrhnete hlavou proti hradbám, mnoho nezískate. Ak vám môžem dať dobrú radu, a to radu priateľskú, odporúčam vám, aby ste sa obrátili na súd a tam zažalovali parížskeho kráľovského sudcu, že si osvojuje váš majetok. To je jediné, čo vám môžem povedať. Teraz zbohom a mnoho zdaru!

Kapitán kráľovských lučištníkov s úsmevom odišiel. Zhromaždený ľud, keď videl, že sa smeje kapitán, rozosmial sa tiež.

– Kto sa smeje naposledy, ten sa smeje najlepšie, – povedal Benvenuto Cellini. – A teraz, Hermann, vpred, vpred!

Hermann znovu schytil svoju hradu. Zatiaľ sa Cellini, Ascanio a dvaja alebo traja ďalší, ktorí vedeli dobre zaobchádzať so strelnou zbraňou, pripravili na streľbu na hradby. Hermann postupoval ako obrovský baran k bránke, o ktorej si myslel, že je povoľnejšia ako veľká brána.

Ale keď sa k nej blížil, začalo sa naňho sypať kamenie. Nebolo vidieť, kto kamene zhadzuje, lebo kráľovský sudca dal na cimburie postaviť druhý múr kamenia, takže kamene pod náporom rúk padali dolu, aby drvili obliehateľov.

Keď to obliehatelia uvideli, cúvli o krok. Hoci bol útok zhora nečakaný, na šťastie nikto nebol zranený okrem Pagola, ktorý sa vo svojom dvojitom pancieri nemohol dosť rýchlo pohybovať, preto ho kamene zasiahli.

Hermann si však mračno kameňov vôbec nevšímal, tak ako si dub nevšíma krupobitie. Pokračoval smerom k malej bránke, na ktorú zaútočil takými prudkými údermi, že bolo jasné – bránka dlho nevydrží.

Benvenuto a jeho spolubojovníci boli v pohotovosti so svojimi zbraňami. Čakali, pripravení vystreliť na prvého muža, ktorý sa ukáže na hradbách, ale nebolo vidieť nikoho. Zdalo sa, že Veľký Nesle bráni neviditeľné vojsko. Benvenuto zúril, že nemôže ísť na pomoc svojmu statočnému Nemcovi. Vtom si všimol starú vežu Nesle, ktorá bola na druhom konci nábrežia. Jej základy sa kúpali v Seine.

– Hermann, počkaj, – skríkol Cellini. – Počkaj, môj milý chlapče! Palác Nesle je náš, akože sa volám Benvenuto Cellini a akože som zlatotepcom.

Potom kývol na Ascania a na svojich dvoch priateľov a utekal k veži, zatiaľ čo Hermann, uposlúchnuc rozkaz svojho majstra, ustúpil asi o štyri kroky, zdvihol hradu ako halapartňu, postavil sa z dosahu kamenia a čakal, ako generál splní daný sľub.

Benvenuto predpokladal celkom správne, že kráľovský sudca nedal strážiť túto vežu. Vbehol do nej bez odporu, bral štyri schody naraz a o minútu vyletel na terasu. Terasa sa vypínala nad hradbami Veľkého Neslu, ako sa veža dvíha nad celým mestom. Obliehaní, ktorí sa až doteraz mohli dobre skrývať za cimburím, boli zrazu odhalení.

Ozval sa prvý výstrel, guľka zahvízdala povetrím a hneď nato zvalil sa prvý zbrojnoš. Kráľovský sudca jasne videl, že situácia sa teraz zvrtne proti nemu.

V tej chvíli Hermann pochopil, že teraz sa už nemusí ničoho obávať, preto znovu schytil svoju hradu a začal ňou vyrážať bránku, ktorú obliehaní vo chvíli oddychu narýchlo zatarasili.

Ľudia, ktorí sa zišli okolo nich a boli ochotní prizerať sa tomuto divadlu, prirodzene, keď začuli prvý výstrel a výkrik vojaka raneného Benvenutovým výstrelom, videli, že ide do

tuhého, a rozpŕchli sa na všetky strany, ako keď do vrabcov strelí.

Len jeden človek z celého davu ostal stáť.

Bol to náš priateľ Jakub Aubry, učiteľ a pisár. Prišiel na stretnutie s Ascaniom, ako sa dohovorili predchádzajúcu nedeľu, v nádeji, že sa spolu zahrajú.

Stačil mu pohľad na bojisko, aby vedel, o čo ide.

My, ktorí poznáme jeho povahu, nemusíme pochybovať, na čiu stranu sa Jakub Aubry postaví v tejto chvíli. Hrať sa s loptou alebo s puškou, všetko je rovnako hra. Keď videl, že jeho priatelia útočia, pustil sa do hry na ich strane.

– Tak čo, deti? – zvolal a obrátil sa ku skupine, ktorá čakala, až brána povolí, aby sa mohla vrhnúť dnu. – Hráte sa na malé obliehanie? Dočerta! Neútočíte predsa na hniezdočko. Podujali ste sa na ťažkú úlohu a zdá sa mi, že vás je tuším málo na takú pevnú budovu.

– Nie sme sami, – odpovedal mu Pagolo. Obväzoval si pätu a rukou ukazoval na Benvenuta a jeho priateľov, ktorí tak šikovne strieľali na hradby, že kamene sa z nich sypali už omnoho zriedkavejšie než predtým.

– Rozumiem, rozumiem, slávny pán Achilles, – povedal Jakub Aubry, – lebo okrem iných výborných vlastností, ktoré vidím a o ktorých nepochybujem, máte s ním spoločné aj to, že ste ranený na päte. Rozumiem. Už vidím tamto na veži priateľa Ascania a ten vedľa neho je pravdepodobne majster osobne.

– Veru áno, – odpovedal Pagolo.

– A tento tu, čo tak hrozivo búcha na bránu, aj ten patrí medzi vás?

– To je Hermann, – povedal pyšne malý Ján.

– Dočerta, ten to robí naozaj výborne! – zvolal učiteľ. – Musím mu prejaviť svoj obdiv.

A priblížil sa k statočnému Nemcovi s rukami vo vreckách. Vôbec sa nestaral o to, že okolo jeho hlavy pískajú guľky. Nemec pokračoval vo svojej práci s pravidelnosťou výborne zostrojeného stroja.

– Drahý Goliáš, potrebuješ niečo? – spýtal sa ho Aubry. – Ponúkam vám svoje služby.

– Som smädný, – odpovedal mu Hermann, neprerušiac ani na chvíľu útok na bránu.

– Dočerta, to si myslím. Podujali ste sa na takú úlohu, že by sa z toho človek mohol zblaznieť. Chcel by som tu mať aspoň sud piva alebo kvasu, aby som vám mohol ponúknuť.

– Vodu, – skríkol Hermann, – vodu!

– Uspokojili by ste sa s takým nápojom? Teda dobre. Blízko máme rieku, o minútku vás obslúžim.

Jakub Aubry sa poponáhľal k rieke Seine, nabral do čiapky vody a priniesol ju Nemcovi. Ten položil hradu, jedným dúškom vypil z čiapky všetku vodu a vrátil ju učiteľovi prázdnu:

– Ďakujem, – povedal a pustil sa opäť do práce. O chvíľu sa však obrátil k učiteľovi so slovami:

– Choďte oznámiť majstrovi, že to pokračuje, a aby sa pripravil.

Jakub Aubry sa pobral k veži a o chvíľu už stál medzi Ascaniom a Benvenutom Cellinim, ktorí s puškou v ruke tak výborne cielili, že už dvoch alebo troch mužov z obliehaných zneškodnili. Preto sa obliehaní radšej dva razy pozreli na útočníkov, kým sa raz objavili na hradbách.

Ako Hermann odkázal majstrovi, bránka naozaj začala povoľovať. Spozoroval to aj kráľovský sudca, preto začal vyzývať svojich ľudí, aby na Hermanna hádzali kamene. Ale dva výstrely z pušiek hneď zase schladili zápal obliehaných, ktorí sa napriek sudcovým hrozbám i prosbám stiahli teraz do ústrania. Keď to pán Róbert videl a odhadol ustavične rastúce nebezpečenstvo, vyskočil na hradby sám, schytil obrovský kameň obidvoma rukami a chcel ho zhodiť Hermannovi na hlavu.

Ale Benvenuto nebol človek, ktorý sa nechá prekvapiť. Len čo videl, že sa sudca odvážil na hradby, aby uskutočnil svoj úmysel, už si ho vzal Benvenuto na mušku. Beda by bolo bývalo kráľovskému sudcovi, keby to Ascanio nebol

včas spozoroval a netresol do majstrovej hlavne. Výstrel šiel do povetria. Ascanio totiž spoznal Kolumbinho otca.

Benvenuto sa obrátil k Ascaniovi celý červený od zlosti a chcel sa spýtať na príčinu jeho správania. Vtom kráľovský sudca zhodil kameň, a ten z celej sily padol na Hermannovu hlavu. Hoci tento moderný Titan vynikal toľkou silou, toto bolo aj naňho primnoho. Pustil hradu, rozopäl ruky, akoby hľadal nejakú oporu, a keďže sa už nemal čoho zachytiť, spadol v bezvedomí na zem.

Obliehaní i obliehatelia v tej chvíli vykríkli. Malý Ján a traja či štyria jeho priatelia skočili k Hermannovmu telu, aby ho odniesli od hradieb a poskytli mu prvú pomoc. Ale v tej chvíli sa otvorila bránka paláca i veľká brána, z obidvoch sa vyhrnulo asi pätnásť ozbrojencov na čele s kráľovským sudcom, vrhli sa na raneného a na tých, čo mu chceli pomôcť, a tak na nich útočili, že museli cúvnuť, hoci Benvenuto kričal, aby chvíľu vydržali, že hneď bude dolu. Kráľovský sudca využil tú chvíľu a rozkázal svojim ľuďom, aby vzali Hermanna, ktorý ešte vždy ležal v bezvedomí. Jedni ho chytili za ruky, druhí za nohy, ostatní sa postavili pred nich, aby ich bránili pred prípadným útokom. Cellini, Ascanio, Jakub Aubry a traja alebo štyria ďalší skôr ako mohli zbehnúť štyri či päť poschodí veže a dostať sa na ulicu, zbadali už len, ako sa bránka Veľkého Neslu zatvorila za Hermannom a za sudcovými zbrojnošmi.

Nedalo sa poprieť – bola to porážka, ťažká porážka. Cellini, Ascanio a ich priatelia síce docielili, že svojimi puškami niekoľkých vyradili z boja, ale strata týchto niekoľkých ľudí nebola pre kráľovského sudcu ani zďaleka taká vážna ako pre Celliniho strata Hermanna.

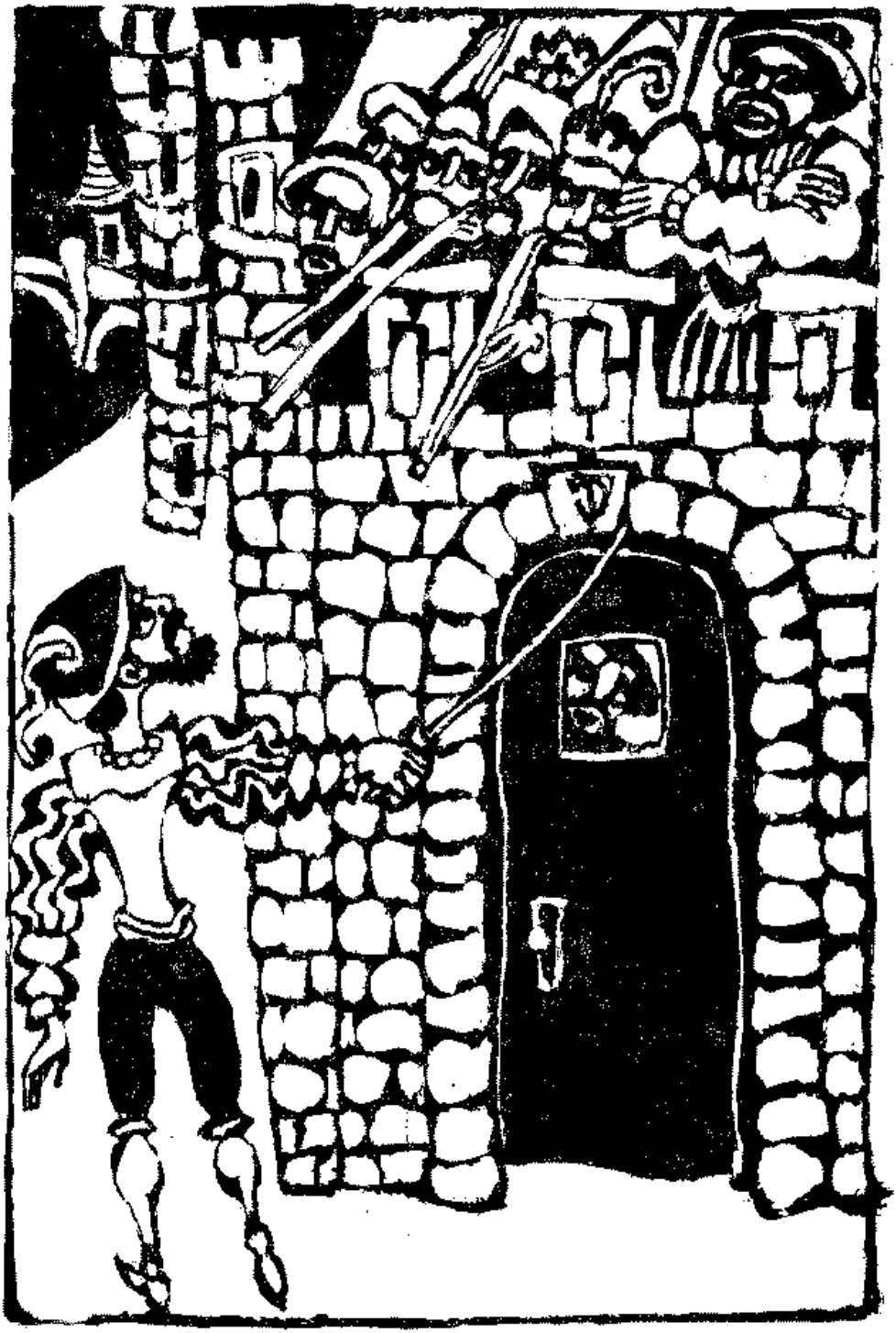
Medzi obliehateľmi zavládlo na chvíľu zdesenie.

Zrazu sa však Cellini a Ascanio na seba pozreli.

– Už viem, – skríkol Cellini, pozerajúc na ľavú stranu, k mestu.

– Aj ja, – pridal sa k nemu Ascanio, hľadiac vpravo do polí.





– Našiel som spôsob, ako donútiť posádku, aby vyšla z pevnosti.

– Aj ja som našiel spôsob, ako vám otvoriť bránku.

– Koľko mužov potrebuješ?

– Jeden mi stačí.

– Vyber si!

– Jakub Aubry, chcete ísť so mnou? – spýtal sa Ascanio.

– Až na koniec sveta, drahý priateľ, až na koniec sveta. Bol by som však celkom rád, keby som mal nejakú zbraň, čosi ako kúsok kordu alebo nejakú dýku, slovom, niekoľko palcov železa, aby som ho mohol do niekoho vraziť, keby sa mi na to naskytla príležitosť.

– Vezmite si kord od Pagola. Ten ho už nebude potrebovať, lebo pravicou si musí držať pätu a ľavicou sa prežehnávať, – povedal Ascanio.

– A na doplnenie svojej výzbroje vezmite si tu moju dýku, – povedal Cellini. – Bodajte ňou, drahý môj, ale nezabudnite ju v rane, lebo tým by ste dali ranenému priveľký dar. Ja sám som tú dýku cizeloval a rukoviatka má cenu rovných sto dukátov.

– A čo čepeľ? – spýtal sa Jakub Aubry. – Rukoviatka má zaiste svoju cenu, ale pre mňa má omnoho väčšiu cenu čepeľ.

– Tá nemá cenu, – povedal Benvenuto, – aj keď som ňou zavraždil vraha svojho brata.

– Výborne, – zvolal učiteľ. – Poďme, Ascanio, berme sa!

– Už idem, – odpovedal Ascanio, okrúcajúc okolo seba niekoľko ráz dlhý povraz a kladúc si na plecia dlhý rebrík. – Teraz som pripravený, poďme!

A obidvaja mladí odvážlivci pustili sa dolu po nábreží. Asi po sto krokoch zahli vpravo a zamierili k zadnej časti paláca, ktorá ústila do polí.

Nechajme teraz Ascania, aby sa pokúsil uskutočniť svoj plán, a sledujme Celliniho, ktorý tiež čosi zamýšľal.

Ako sme už povedali, pozeral Cellini vľavo, smerom k mestu, zatiaľ čo Ascanio vpravo, do polí, kam aj zamieril.

Benvenuto nespúšťal oči z ľavej strany, pretože tam v skupine prizerajúcich sa ľudí zbadal dve ženy. Zdalo sa mu, že v nich spoznal dcéru kráľovského sudcu a jej vychovávateľku.

Naozaj to bola Kolumba a pani Perrina. Po skončení omše vracali sa do malého paláca. Boli zdesené chýrmi, čo si ľudia rozprávali o obliehaní Veľkého Neslu, a teraz ich vyľakalo ešte viac to, čo uvideli na vlastné oči. Zastali medzi davom, chvejúc sa od strachu.

Kolumba, len čo spozorovala, že v boji nastala malá prestávka, a našla miesto, kadiaľ by sa mohla dostať k palácu, pozbierala odvahu, a hoci ju pani Perrina prosila, aby sa nevystavovala nebezpečenstvu, nedala sa zadržať. Bála sa o život svojho otca. Ponáhľala sa k palácu a ponechala pani Perrinu, nech si premyslí, či chce ísť za ňou, alebo nie. Ale pani Perrina z hĺbky srdca ľúbila Kolumbu, preto sa rozhodla, že sa poponáhľa za ňou.

Obidve opustili zvedavý dav ľudí a rýchle vykročili k palácu práve vo chvíli, keď Ascanio a Aubry zmizli za rohom hradieb.

Len čo Benvenuto zbadal, že sa tie dve ženy ponáhľajú k palácu, vybehol im v ústrety a zdvorilo ponúkol Kolumbe ruku:

– Madame, ničoho sa nebojte, – povedal, – ak ráčite prijať moju ruku, veľmi rád vás odvediem k vášmu otcovi.

Kolumba váhala, ale pani Perrina hneď schytila ruku, ktorú jej Benvenuto zabudol ponúknuť.

– Len sa ma chyťte, moja drahá, – povedal, – a prijmite ochranu slušného muža. Pozrite, ako sa pán kráľovský sudca nakláňa cez hradby, bojí sa o vás.

Kolumba sa tiež chytila Benvenutovej ruky a všetci traja vykročili k bránke.

Tam sa Cellini zastavil a držiac ruku Kolumby a ruku pani Perriny, mocne skríkol:

– Pán kráľovský sudca, je tu vaša dcéra, ktorá by sa chcela vrátiť domov. Dúfam, že otvoríte bránku aspoň jej, ak

ju nechcete nechať ako vznešenú rukojemníčku v rukách svojich nepriateľov!

Kráľovský sudca na hradbách neprestajne myslel na svoju dcéru. Nepremyslene ju nechal odísť a nevedel, ako sa vráti. Dúfal, že ju ľudia včas upozornia a že bude naňho čakať vo väzenskej budove v Châtelet. Ale aké bolo jeho prekvapenie, keď uvidel, že Cellini opustil svojich priateľov a rozbehol sa k dvom dámam, v ktorých spoznal Kolumbu a pani Perrinu.

– To je blázon, – hundral si kráľovský sudca popod fúzy. – Nemôžem ju predsa nechať uprostred tých kacírov.

Potom zvolal nahlas:

– Čo je? – a otvoril malé okienko, pritlačiac tvár na mreže. – Čo si prajete?

– Čosi vám navrhnem, – odpovedal Benvenuto. – Ja nechám vojsť slečnu Kolumbu a jej vychovávateľku do paláca, ale len pod tou podmienkou, že vy z neho vyjdete so všetkými svojimi ľuďmi a že budeme bojovať tu zoči-voči. Kto zvíťazí, stane sa pánom paláca, no premoženým beda! Vae victis – sláva víťazom, ako hovorieval náš krajan Brennus.

– Prijímam vaše návrhy, – odpovedal kráľovský sudca, – ale len pod jednou podmienkou. Že vy a vaši ľudia odstúpite a necháte moju dcéru vojsť a mojich ľudí vyjsť.

– Dobre, – súhlasil Cellini. – Ale najprv vyjdite, až potom vojde slečna Kolumba. Len čo bude slečna Kolumba vnútri, hodíte kľúč cez hradby dnu, aby sa nikto z vás nemohol vrátiť.

– Platí, – súhlasil sudca.

– Mám vaše slovo?

– Moje šľachtické slovo! A vaše?

– Slovo Benvenuta Celliniho!

Po týchto slovách sa bránka otvorila. Ľudia kráľovského sudcu vyšli a postavili sa do dvoch radov pred bránku, pán Róbert d’Estourville na čele.

Bolo ich devätnásť. Zatiaľ však Benvenuto Cellini bez Ascania, Hermanna a Jakuba Aubryho mal len osem spolubojovníkov. Okem toho Šimon Ľavák bol zranený, na šťastie na pravej ruke. Ale Benvenuto nebol človek, ktorý sa obzerá na počet nepriateľov; veď vtedy sa vrhol na Pompea a jeho dvanástich drábov. Preto natešene splnil aj on svoj sľub, lebo si zo srdca želal rozhodný čin.

– Teraz sa môžete vrátiť domov, madame, – povedal svojej krásnej zajatkyni.

Kolumba prebehla priestor medzi dvoma tábormi, akoby bola tade preletela iba holubica, ktorej meno niesla, a celá zúfalá sa hodila do náručia kráľovského sudcu.

– Otecko, otecko! Preboha, prestaňte bojovať, – prosila s plačom.

– Choď domov, – skríkol prísne sudca, chytil ju za ruku a odviedol k bránke. – To sú tie tvoje nápady, takto sa končia.

Kolumba sprevádzaná pani Perrinou vošla do paláca. Ak aj nedal strach pani Perrine krídla, určite jej omladil nohy, ktoré už desať rokov nebežali tak ľahko.

Kráľovský sudca zatvoril potom za nimi bránku.

– Kľúč, kľúč! – kričal Cellini.

Kráľovský sudca statočne dodržal slovo, vytiahol kľúč zo zámky a hodil ho cez múr. Kľúč spadol do dvora.

– A teraz, – skríkol Benvenuto Cellini. – Každý na svoje miesto, každý pre seba a boh pre všetkých!

Nastala strašná kucapaca. Zbrojnoši nemali ani čas prilíciť svoje pušky a vystreliť. Benvenuto za podpory svojich siedmich pomocníkov rozdával na všetky strany údery svojím strašným kordom. Zhotovil si ho sám a bol taký ostrý a pružný, že prenikol každý pancier a neodolala mu ani železná košeľa. Zbrojnoši teda odhodili pušky, lebo sa im stali zbytočnými, vytiahli kordy a začali sa brániť. Ale hoci ich bolo mnoho, nevládali odrážať údery, ktoré sa na nich sypali ako krupobitie. Keď boli dvaja či traja z nich zranení a museli opustiť boj, aj ostatní boli nútení ustúpiť.

Kráľovský sudca si čoskoro všimol blížiace sa nebezpečenstvo. Keďže to bol statočný človek a ako sme už hovorili, v bojovej vrave mával veľké úspechy, rýchle sa rozhodol a sám sa vrhol proti strašnému Benvenutovi, pred ktorým každý ustupoval.

– Úbohý zlodej, na mňa, nech sa všetko rozhodne medzi nami dvoma! Uvidíme!

– Na moj dušu, nič si neželám viacej ako toto, pán Róbert, – odpovedal Benvenuto. – A budem vám strašne zaviazaný, ak rozkážete svojim ľudom, aby nás nerušili.

– Nehýbte sa! – poslúchol ho kráľovský sudca.

– Nech sa nikto ani nepohne! – skríkol aj Cellini. Bojovníci ostali na svojich miestach mlčky a nehybne ako bojovníci Homérovi, ktorí prerušili svoj zápas, aby im nič neušlo zo zápasu ich dvoch slávnych vodcov.

Kráľovský sudca a Benvenuto už držali svoje kordy v rukách a mohli sa bez akýchkoľvek príprav vrhnúť jeden na druhého. Pán Róbert bol veľmi šikovný šermiar, ale aj Cellini bol prvotriedny. Pán Róbert už desať alebo dvadsať rokov nemal príležitosť, aby vytiahol svoju zbraň, zatiaľ čo Benvenuto už desať či dvanásť rokov nemal takmer dňa, že by nebol prevetral čepeľ svojho kordu. Hneď pri jeho prvých zásahoch sa kráľovský sudca, ktorý sa spoliehal na svoju šikovnosť, presvedčil, že má súpera lepšieho, než je on.

Ale aj Benvenuto Cellini spozoroval, že sa stretol s odporom, na aký nebol pripravený u človeka v sudcovskom talári, a musel napäť všetky sily, všetku svoju zručnosť a vrtkosť. Bolo obdivuhodné, ako sa jeho kord mihal povetrím ako trojnásobné žihadlo, ohrozujúce neprestajne hlavu a srdce protivníka, ktorý sa len bránil a nebol schopný pripraviť sa na úder. Keď kráľovský sudca videl, že Benvenuta nepremôže, dal sa pomaly na ústup. Na svoje nešťastie pán Róbert bol obrátený k múru, teda dobre vedel, že o niekoľko krokov nebude mať kam ustúpiť. A naozaj, o chvíľu sa ocitol až pri bránke. Podvedome ju hľadal, hoci vedel, že kľúč od nej prehodil cez hradbu.

Len čo sa dostal k bránke, pochopil, že je stratený. Ako divá zver, hnaná húfom psov, pozbieral všetky svoje sily a tri či štyri razy zaútočil na Benvenuta tak prudko, že sa aj ten musel chvíľu brániť. V jednej chvíli dostal sa však k obrane trochu neskôr, takže jeho útočníkovi sa podarilo bodnúť ho. Čepeľ prešla Benvenutovou košeľou a poškriabala ho na hrudi. Benvenuto sa vzoprel ako ranený lev, ktorý sa chce okamžite pomstiť, a zaútočil na kráľovského sudcu s toľkou útočnosťou, že by ho bol určite načisto prepichol, keby sa práve v tej chvíli nebola otvorila bránka, o ktorú sa kráľovský sudca opieral, a to tak prudko, že sa pán d'Estourville zvalil horeznačky – a kord zasiahol toho, kto bránku práve otvoril a zachránil tak pána Róberta od istej smrti.

Stal sa však pravý opak toho, čo by človek za podobných okolností očakával: zranený mlčal, pokým útočník ukrutne skríkol.

Lebo v mužovi, ktorého poranil, spoznal Ascania.

Zatmelo sa mu pred očami. Nevidel už ani Hermanna, ani Jakuba Aubryho, ktorí stáli za zraneným. Vrhol sa na mladíka ako šialenec, objal ho okolo krku a zúfalo hľadal očami, rukami i ústami ranu a kričal:

– Zavraždený, ja som ho zabil! Ascanio, dieťa moje, ja som ťa zabil! – a reval a plakal, ako vedia revať a plakať len levy.

Zatiaľ však Hermann vytiahol kráľovského sudcu z rúk Ascania a Benvenuta, schytil ho, akoby to bolo len dieťa, a zatvoril ho do malej pivničky, kam pán Raimbault pravidelne odkladal svoje náradie. Potom sa postavil pred pivnicu s kordom v ruke a v postoji, akoby chcel chrániť svojho väzňa proti celému svetu.

Jakub Aubry taktiež nelenil, niekoľkými skokmi sa ocitol z dvora na cimburí a kričal z plných pľúc:

– Hrajte, trúbte, vyhrali sme, Veľký Nesle je náš!

Ako sa všetky tieto prekvapenia odohrali, o tom sa náš čitateľ dozvie v nasledujúcej kapitole.



X

VÝHODA OPEVNENÝCH MIEST

Palác Nesle v časti, ktorá sa ťahala od mesta do polí, bol dvojnásobne opevnený hradbami a priekopou, takže z tejto strany ho považovali za nedobytný. Ascanio celkom múdro usúdil, že tu nebude pravdepodobne palác nikto strážiť, preto sa rozhodol podniknúť útok tam, kde nikomu ani na um neprišlo postaviť sa na odpor.

S týmto úmyslom sa vzdialil i s priateľom Jakubom Aubrym a netušil, že v tej istej chvíli, keď on zmizol, na druhej strane sa objavila jeho vrelemilovaná Kolumba a poskytla Benvenutovi mimovoľne prostriedok, ktorým donútil kráľovského sudcu opustiť palác.

Ascaniov zámer bol veľmi chúlostivý a jeho následky mohli byť nebezpečné. Musel sa dostať cez hlbokú priekopu, vyšplhať sa po múre, ktorý bol dvadsaťpäť stôp vysoký a

kde mohol na nich čakať nepriateľ. Až keď sa dostal Ascanio na okraj priekopy, teda na začiatok svojej výpravy, pochopil všetky ťažkosti svojho plánu. Preto sa na chvíľu zamyslel.

Jakub Aubry sa postavil desať krokov za svojím priateľom a pokojne pozeral z hradby na priekopu a z priekopy na hradbu. Okom ich približne odhadol a povedal:

– Drahý priateľ, buď aspoň taký láskavý a povedz mi, prečo ma sem vlastne vlečieš. Chceš vari, aby som ti pomáhal tu v priekope chytať žaby? Áno, áno, pozeráš na svoj rebrík. To chápem. Ale tvoj rebrík meria dvanásť stôp, hradba dvadsaťpäť a priekopa desať. Teda to je rozdiel dvadsaťtri stôp, ak viem dobre počítať.

Ascania na chvíľu zarazila pravdivosť výpočtu, potom sa zrazu udrel po čele a zvolal:

– Ach, to je výborná myšlienka! Len pozrite!

– Kam?

– Tam! Tam!

– Ale to predsa nie je myšlienka, čo mi ukazuješ, to je dub, – zasmial sa učiteľ.

Bol to naozaj obrovský dub, ktorý mohutne vyrastal zo zeme takmer až v samotnej priekope a pozeral zvedavo cez hradby paláca Nesle.

– Čože? Vy nerozumiete? – skríkol Ascanio.

– Ale áno, áno! Už tomu začínam rozumieť. Áno, už to mám. Už som tam. Dub sa vypína až k hradbe, takže nám ostáva len šírka priekopy, a tú náš rebrík prekoná. Ale pod tým je hĺbka, kamarát, hlboká priepasť a na dne poriadne bahno. Dočerta, musíme si dať veľký pozor! Mám na sebe svoje najlepšie šaty a Simonin manžel mi už nechce počkať.

– Pomôžte mi zdvihnúť rebrík, – povedal Ascanio. – To je všetko, čo od vás chcem.

– Veľmi rád, – súhlasil učiteľ. – A ja ostanem dolu. Ďakujem.

Obidvaja sa hneď vyšvihli na vetvy stromu a spojenými silami vytiahli do jeho koruny rebrík, potom ho opatrne

spustili až na náprotivnú stenu hradieb, kam práve na ich veľkú radosť siahal, a pevne ho opreli o hrubú vetvu.

– Dobre, ale čo sa stane, keď sa dostaneme na múr? – spýtal sa Aubry.

– Keď budeme na múre, pritiahneme rebrík k sebe a zostúpime z hradby po rebríku.

– To je jasné. Ale má to jeden háčik: hradba je dvadsaťpäť stôp vysoká a rebrík je len dvanásť stôp dlhý.

– Na to som sa pripravil, – odpovedal Ascanio a ukázal na povraz, okrútený okolo tela.

Potom ho jedným koncom priviazal ku kmeňu a druhý hodil na náprotivnú stranu hradby cez múr.

– Ach, veľký muž, teraz ti rozumiem. Teraz to už chápem, – skríkol Jakub Aubry, – a som šťastný a hrdý na to, že si môžem polámať hnáty spolu s tebou.

– Ale čo to robíte?

– Chcem prejsť, – odpovedal Aubry, odmeriavajúc priestor, ktorý ho delil po rebríku od hradby.

– Nie, ja musím ísť prvý, – povedal Ascanio.

– Mokrý prst platí! – povedal Aubry a podával priateľovi ruku, ktorej dva prsty boli skrčené a tri vystreté.

– Dobre, – súhlasil Ascanio a ukázal na jeden učiteľov prst.

– Vyhral si, – povedal Aubry. – Teda choď, ale zachovaj pokoj, choď chladnokrvne, rozumieš?

– Neboj sa! – odpovedal Ascanio.

A začal vystupovať po visutom moste, ktorý Jakub Aubry pridržiaval v rovnováhe. Rebrík sa síce poriadne prehýbal, ale mladík bol ľahký, teda to šlo. V jednej chvíli sa učiteľovi zdalo, že sa jeho priateľ na rebríku zastavil a potočil – ale Ascanio sa rozbehol a štyrmi skokmi bol na múre. Dostal sa ta teda šťastne a bez nehody. Na hradbe mu mohlo hroziť nebezpečenstvo, ak by ho zbadal niekto z obliehaných. Ale Ascanio sa nemýlil v odhade. Ešte raz sa poobzeral po záhradách paláca a zakričal priateľovi:

– Nikto tu nie je, poď sem!

– Dobre, teda teraz mám ísť ja tancovať na povraze!

A pomaly liezol po rebríku, ktorý teraz na druhej strane pridržiaval Ascanio, vracajúc tak láskavosť, ktorú pred chvíľou preukázal učiteľ jemu. Pretože Aubry nebol o nič menej šikovný ako jeho priateľ, o chvíľu sa ocitol pri ňom na druhej strane.

Potom pritiahli k sebe rebrík, priviazali ho na koniec povrazu, ktorého druhý koniec bol uviazaný na konároch duba, a obidvaja sa spustili šťastne dolu – pravda, Ascanio prvý.

Jakub Aubry ho nasledoval a tak sa šťastne obidvaja ocitli v záhrade.

Teraz museli konať rýchle. Všetko, čo doteraz podnikli, vyžiadalo si dosť času. Ascanio sa bál, aby neprekazil nejako majstrove plány. Obidvaja vytiahli kordy a ako len vládali, ponáhľali sa k bráne, ktorá viedla do prvého dvora, kde bola pravdepodobne posádka paláca. Pri bráne sa Ascanio zastavil, pritisol oko ku kľúčovej dierke a zistil, že dvor je prázdny.

– Benvenuto vyhral! Posádka sa vzdala sama! – skríkol. – Sme pánmi paláca!

Pokúšal sa otvoriť bránu, ale tá bola zamknutá. Obidvaja sa opreli o dvere a snažili sa vytlačiť ich.

– Tu, tu, – ozval sa v tej chvíli hlas, ktorý rozochvel vnútro mladíka. – Tu, pane.

Ascanio sa obrátil a uvidel Kolumbu v okne na prízemí. Dvoma skokmi sa ocitol pri nej.

– Ale, ale, tuším tu máme spojenca, – povedal Jakub Aubry, poberajúc sa za ním. – A o tom ste mi nepovedali ani slovo, vy potmehúd.

– Ach, zachráňte môjho otca, pán Ascanio, – prosila Kolumba a vonkoncom ju neprekvapovalo, že tu vidí mladíka. Jeho prítomnosť sa jej zdala celkom prirodzená. – Počúvajte, oni sa vonku bijú, a je to moja vina. Ach, bože môj! Nedovoľte im, aby sa pozabíjali!

– Nebojte sa, – odpovedal jej Ascanio, utekajúc cez izbu na malý dvor, – nebojte sa, za všetko vám ručím!

– Neznepokojujte sa, – kričal Jakub Aubry, ponáhľajúc sa tou istou cestou. – Buďte pokojná, ručíme za všetko!

Keď sa Ascanio dostal na dvor, začul ešte, že ho niekto volá, tentoraz to však nebol taký milý hlas ako predtým.

– Kto ma volá? – spýtal sa Ascanio.

– Ja, drahý priateľ, ja, – odpovedal hlas so silným germánskym prízvukom.

– Dočerta, – skríkol Jakub Aubry, – to je náš Goliáš! Dočerta, čo robíte v tom kuríne, môj dobrý obor?

Cez okienko malej pivničky spoznal Hermanna.

– Ocitol som sa tu, ani neviem ako. Len mi otvorte, aby som sa mohol ísť biť! Tak rýchlo, rýchlo, rýchlo, lebo ma ruky svrbia!

– Hneď, – odpovedal učiteľ náhlivo a snažil sa Hermanna vyslobodiť.

Zatiaľ sa Ascanio ponáhľal k bránke, ktorá viedla na nábrežie, lebo odtiaľ bolo počuť treskot zbraní. Keď prišiel až k nej a len bránka ho delila od zápasiacich, zľakol sa, aby teraz nepadol do rúk nepriateľa. Zamrežovaným okienkom pozrel von. Pred sebou uvidel strašnú, zúrivú tvár Celliniho. Pochopil, že pán Róbert je stratený. Rýchle vzal kľúč, ktorý ležal na zemi, náhlivo otvoril bránku, nespúšťajúc z mysle sľub daný Kolumbe. Vtom zasiahol jeho plece úder, ktorý by bol určite dostal kráľovský sudca, keby nebolo jeho.

Vieme, aký bol následok tejto udalosti. Zúfalý Benvenuto objal Ascania vo svojom náručí a Hermann zatvoril kráľovského sudcu do pivničky-väzenia, z ktorého sa pred chvíľou vyslobodil on. Jakub Aubry vybehol na hradby a vykrikoval správu o víťazstve svojich priateľov.

Ich víťazstvo bolo naozaj úplné. Ľudia kráľovského sudcu, keď videli, že nepriatelia chytili a hodili do pivničky ich pána, ani nezačali vyjednávať, zložili zbraň. Benvenutovi spolubojovníci vošli zatiaľ na dvor veľkého paláca. Teraz už

bol ich majetkom, nuž zatvorili za sebou bránku, nechajúc sudcových zbrojnošov vonku.

Jedine Benvenuto si nevšímal nič, čo sa deje okolo neho. Držal v náručí Ascania. Vyzliekol mu šaty, rozrezal plášť a napokon sa dostal až k rane. Vreckovkou mu z nej poutieral krv.

– Môj Ascanio, dieťa moje, – opakoval neprestajne. – Je zranený a ja som ho zranil! Čo len na to povie tvoja matka tam hore? Odpusť mi, Štefánia, odpusť mi! Trpíš? Odpovedz! Pôsobí ti bolesť moja ruka? Vari sa tá krv nezastaví? Rýchlo chirurga, rýchlo! Azda nikto nepôjde po dajakého chirurga?

Jakub Aubry sa rozbehol po lekára.

– To nič nie je, drahý majstre, to nič nie je, – upokojoval ho Ascanio. – Iba plece mám zasiahnuté. Neplačte toľko, opakujem vám, že to nič nie je.

A naozaj. Lekár, ktorého o päť minút priviedol Aubry, tiež povedal, že rana je síce hlboká, ale nie je nebezpečná, a hneď ju obviazal.

– Ach, akej ťarchy zbavujete moje srdce, pán doktor! – povedal Benvenuto Cellini. – Moje drahé dieťa, nebudem teda tvojím vrahom? Ale čo ti je, Ascanio môj? Krv ti prudko stúpa do tváre, srdce zjašene tlčie. Ach, pán doktor, musíme ho odtiaľto odniesť, začína mu stúpať horúčka.

– Nie, nie, majstre, – bránil sa Ascanio, – ba práve naopak, už sa cítim omnoho lepšie. Len ma nechajte tu, prosím vás.

– Kde je môj otec? – ozval sa zrazu za Benvenutom hlas, ktorý ho rozochvel. – Čo sa stalo s mojím otcom?

Benvenuto sa obrátil a uvidel Kolumbu bledú a zmeravenú, ako hľadá očami a volá na svojho otca.

– Ach, je zachránený a zdravý, slečna! Zachránený a zdravý, chvalabohu! – zvolal Ascanio.

– Vďaka tomuto úbohému chlapcovi, ktorý zachytil úder, určený vášmu otcovi, – povedal Benvenuto. – Naozaj môžete povedať, pán kráľovský sudca, že vám tento statočný

chlapec zachránil život. – Ale kdeže ste, pán Róbert? – skríkol Cellini, hľadajúc kráľovského sudcu, ktorého nikde nebolo.

– Ten je tu, majstre, – odpovedal Hermann.

– Kde je to tu?

– Tu v tom malom väzení.

– Ach, pán Benvenuto, – žasla Kolumba a rozbehla sa k pivničke. V jej hlase bola prosba aj výčitka.

– Otvorte, Hermann, – kázal Cellini.

Hermann otvoril a kráľovský sudca sa objavil na prahu zahanbený týmto ponížením. Kolumba sa mu vrhla okolo krku.

– Ach, otec môj, otec môj! Nie ste zranený? Nič vám nie je? – pri týchto slovách hľadela na Ascania.

– Nie, – odpovedal kráľovský sudca sucho, – chvalabohu, nič sa mi nestalo.

– A je to pravda, – spytovala sa Kolumba váhavo, – je to pravda, drahý otec, že to bol tento mladík…

– Nemôžem poprieť, že prišiel práve včas.

– Áno, celkom správne, – povedal Cellini. – Áno, pán kráľovský sudca. Prišiel práve včas, aby dostal úder, ktorý patril vám. Áno, slečna Kolumba, tomuto statočnému chlapcovi poďakujte za život svojho otca, a ak sa to pán kráľovský sudca hanbí otvorene priznať, potom je nielen klamár, ale aj nevďačník.

– Dúfam, že to nezaplatí draho, – odpovedala Kolumba a hneď sa zahanbila za svoje slová.

– Ach, slečna, s radosťou by som to zaplatil všetkou svojou krvou.

– Tu vidíte, pán kráľovský sudca, – povedal Cellini, – akú nežnosť viete v ľuďoch vyvolať. Ale aby sa môj drahý Ascanio zbytočne neunavoval. Ranu má obviazanú a myslím, že by bolo dobre, keby si teraz trochu odpočinul.

To, čo Benvenuto povedal kráľovskému sudcovi o službe, ktorú mu ranený preukázal, bola svätá pravda. Pred touto pravdou nemohol cúvnuť ani kráľovský sudca, ktorý

v hĺbke svojho srdca bol tiež presvedčený o pravdivosti týchto slov. Svoju vďačnosť za záchranu života prejavil tým, že pristúpil k Ascaniovi so slovami:

– Pane, dávam vám k dispozícii jednu izbu vo svojom paláci.

– Vo svojom paláci? Pán Róbert, vo svojom paláci? – zasmial sa Benvenuto. Zvyčajná veselosť sa mu vracala úmerne, ako z neho vyprchával strach o Ascaniov život. – Vo vašom paláci? Vari nechcete znovu vyvolávať spor?

– Čože? – skríkol sudca nahnevane – Vy by ste ma azda chceli vyhnať odtiaľto aj s dcérou?

– Ani nápad, pán sudca. Bývate v Malom Nesli. Nuž ponechajte si Malý Nesle a žime ako dobrí susedia. Čo sa týka nás, myslím, že bude najlepšie, keď sa Ascanio hneď usídli vo veľkom paláci, kam za ním prídeme dnes večer. Ak by ste však uprednostňovali boj…

– Ach, môj drahý otec! – skríkla Kolumba.

– Nie, chcem mať pokoj! – odpovedal sudca.

– Ale mier neuzavrieme bez podmienok, – povedal Benvenuto. – Ráčte mi preukázať tú česť a nasledujte ma do veľkého paláca alebo mi spravte potešenie a pozvite ma do malého paláca a tam uzavrieme medzi sebou zmluvu.

– Pôjdem s vami, pane, – povedal sudca.

– Dobre, prijímam, – odpovedal Cellini.

– Slečna, – obrátil sa potom pán d’Estourville na svoju dcéru. – Buďte taká láskavá, vráťte sa domov a čakajte ma tam.

Kolumba si nevšímala neprívetivosť otcových slov, ponúkla mu čelo na bozkanie, potom jediným pohľadom pozdravila všetkých prítomných, takže aj Ascanio si nárokoval časť tohto pohľadu, a odišla.

Ascanio pozeral za ňou, pokým nezmizla. Potom požiadal aj on, aby mohol odísť, lebo na dvore ho už nič nezdržiavalo. Hermann ho schytil do náručia ako malé dieťa a odniesol ho do veľkého paláca.

– Na moj dušu, pán Róbert, – obrátil sa ku kráľovskému sudcovi Benvenuto, keď sa pobrali aj oni a keď sa i jeho oči konečne odtrhli od pôvabného zjavu odchádzajúcej dievčiny. – Na moj dušu, veľmi dobre ste spravili, že ste poslali moju krásnu zajatkyňu do paláca, lebo prítomnosť slečny Kolumby by určite značne ohrozila moje záujmy. Bol by som voči vám omnoho slabší a určite by som zabudol, že som víťazom, lebo by som ostal len umelcom, človekom, ktorý miluje dokonalé tvary a božskú krásu.

Pán d'Estourville odpovedal na túto poklonu iba úškrnom, ktorý sa snažil vyzerať ako prívetivý úsmev. Šiel za zlatotepcom do veľkého paláca, skrývajúc svoju zlú náladu, ako len vládal. V mysli však hľadal pomstu. Cellini, aby ho ešte viac pokoril, poprosil ho, aby si s ním poprezeral jeho nové obydlie. Pozvanie predniesol tak zdvorilo, že ho sudca nemohol odmietnuť. Preto voľky-nevoľky nasledoval nového majiteľa. Ten ho neušetril návštevy ani jediného kútika záhrady, ani jedinej izby v paláci.

– Naozaj, všetko je tu nádherné, – povedal Benvenuto, keď skončili prehliadku, pri ktorej mali každý inakší pocit. – Pán kráľovský sudca, teraz už plne chápem a ospravedlňujem neochotu, s akou ste sa paláca vzdávali. Pravda, nemusím pripomínať, že vždy budete veľmi vítaný, kedykoľvek by sa vám zažiadalo navštíviť môj skromný byt.

– Pane, zabúdate, že sem prichádzam len preto, aby ste mi oznámili svoje podmienky a aby som vám oznámil ja svoje. Nuž čakám!

– Akože, pán Róbert? Mýlite sa, ja čakám na vaše podmienky, a potom si dovolím oznámiť vám svoje želanie. Nech sa páči, povedzte, čo si prajete.

– Hovorte teda.

– Predovšetkým sa musíme dohodnúť na hlavnej podmienke.

– A tá je aká?

– Hlavná podmienka je: po prvé, pán Róbert d'Estourville, parížsky kráľovský sudca, uznáva právo

Benvenuta Celliniho na vlastníctvo Veľkého Neslu, dobrovoľne mu ho prenecháva a vzdáva sa ho on i jeho rodina raz navždy.

– Prijímam, – odpovedal kráľovský sudca. – Ale nie som zodpovedný za to, keby sa kráľovi uráčilo vziať vám to, čo vzal mne, a dať to niekomu inému.

– Ale, ale! V tom by sa mohol skrývať nejaký zlý úmysel, pán kráľovský sudca. Ale to nič, ja už si dokážem obrániť, čo som získal. Ideme ďalej.

– Teraz nasledujem ja, – povedal sudca.

– Celkom správne, – povedal Cellini.

– Po druhé: Benvenuto Cellini sa zaväzuje, že sa nebude snažiť získať Malý Nesle, ktorý je a ostáva naďalej majetkom Róberta d'Estourville, nepokúsi sa ani vniknúť ta ako sused a pod zámienkou priateľstva.

– Dobre, – súhlasil Benvenuto, – i keď táto podmienka nie je veľmi lichotivá. Pravda, ak by mi niekto otvoril dvere, nebudem taký nezdvorilý, aby som ostal stáť pred nimi.

– O tom vydám svoje rozkazy, – odpovedal kráľovský sudca.

– Ďalej.

– Pokračujem. Po tretie, prvý dvor, ktorý je medzi veľkým a malým palácom, bude spoločný obidvom majetkom.

– To je celkom správne, – súhlasil Benvenuto, – zaiste mi veríte, že nemienim slečnu Kolumbu držať ako zajatca, ak by si chcela vyjsť na prechádzku.

– Môžete byť pokojný. Moja dcéra bude vychádzať a vchádzať bránkou, ktorú dám prebúrať na vlastné náklady. Chcem si len zabezpečiť voľné miesto pre kočiare a nákladné vozy.

– To je všetko? – spýtal sa Benvenuto.

– Áno, – odpovedal pán Róbert. A ešte doložil: – Dúfam, že mi dovolíte, aby som si odviezol svoj nábytok?

– Prirodzene, váš nábytok je váš, tak ako veľký palác je môj. A teraz, pán kráľovský sudca, ešte posledná doložka k zmluve – doložka dobrej vôle.

– Hovorte!

– Po štvrté a posledné. Pán Róbert d'Estourville a Benvenuto Cellini sa vzdávajú všetkého hnevu a uzatvárajú medzi sebou úprimný a srdečný mier.

– Rád prijímam, ale s jedinou podmienkou – že nebudete odo mňa chcieť, aby som vám pomáhal proti tým, ktorí by vás prípadne napadli. Súhlasím so záväzkom, že vám nebudem škodiť, ale vôbec sa nezaväzujem pomáhať vám.

– Čo sa toho týka, pán kráľovský sudca, veľmi dobre viete, že sa dokážem obrániť aj sám, však? Teda ak nemáte nijaké námietky, prosím, aby ste láskavo podpísali túto zmluvu! – obrátil sa Benvenuto k nemu, podávajúc mu pero.

– Podpíšem, – prikývol sudca a hlboko si vzdychol.

Kráľovský sudca pripojil podpis k zmluve, potom ju ešte dva razy odpísali a každý z nich dostal jeden odpis.

Potom pán d'Estourville náhlivo odišiel do malého paláca. Ponáhľal sa vyhrešiť úbohú Kolumbu za to, že sa tak nepremyslene ukázala. Kolumba sklonila hlavu a počúvala všetky jeho výčitky. No vôbec ich nevnímala, lebo všetky jej myšlienky boli zaujaté túžbou spýtať sa otca, ako sa darí Ascaniovi. Ale nech sa snažila zo všetkých síl, nebola schopná vysloviť meno krásneho raneného.

Pokým sa toto všetko odohrávalo v malom paláci, Katarína prišla do veľkého paláca, kde sa bez rozpakov vrhla Benvenutovi do náručia a rad-radom stisla ruku Ascaniovi, blahoželala Hermannovi, posmievala sa Pagolovi, plakala, spievala, vypytovala sa a zase sa smiala, jedno cez druhé. Priznala sa, že sa ukrutne bála, lebo niektoré výstrely pušiek zneli až k nej a prerušili jej modlitby. Ale hlavné je, že sa všetko dobre skončilo a že sa všetci okrem štyroch zabitých a troch zranených dostali z boja zdraví. Scozzonina radosť bola taká veľká, že pekne dopĺňala víťazstvo.

Keď sa trochu utíšil hluk, ktorý vyvolal Katarínin príchod, spomenul si Ascanio, prečo vlastne jeho priateľ učiteľ a pisár Jakub Aubry pri tom všetkom bol, rýchle mu podal ruku a obrátil sa k Benvenutovi.

– Majstre, – povedal. – Toto je môj priateľ Jakub Aubry, s ktorým som sa mal dnes zahrať. Žiaľ, ja nemôžem splniť svoj sľub a robiť mu spoločníka. Preto si dovolím poprosiť vás, aby ste sa s ním zahrali namiesto mňa.

– Veľmi rád, – povedal Benvenuto, – ale budete sa musieť dobre držať, pán Aubry.

– Dobre, však uvidíme, majstre.

– Ale s jednou podmienkou. Keďže budeme hneď potom večerať, víťaz bude musieť vypiť o dve fľaše viac ako porazený.

– To znamená, že ma odtiaľto odnesú spitého na mol, majster Benvenuto. Ale to nič. Nech žije veselosť! Ale dočerta, zabudol som, že ma čaká Šimona. No nech len čaká, v nedeľu som čakal ja. Dnes je ona na rade, tým horšie pre ňu.

A obidvaja vzali lopty a lopatky na odrážanie lopty a odišli do záhrady.



XI

SOVY, STRAKY A SLÁVIKY

Keďže bola nedeľa, šiel sa Benvenuto po hre osviežiť do záhrady a poobzerať si svoj majetok. No hneď na druhý deň začalo sa sťahovanie. Vďaka jeho deviatim pomocníkom o dva dni bolo všetko na mieste. Na tretí deň pustil sa Benvenuto pokojne do práce, akoby sa nič nestalo.

Keď kráľovský sudca videl, že je načisto porazený a že celý Benvenutov ateliér i s pomocníkmi a zariadením sa načisto nasťahovali do veľkého paláca, znovu ho pochytila zúrivosť a začal kuť pomstu. Práve bol najlepšie zahrúžený do svojich podlých plánov, keď k nemu prišiel jeho priateľ vikomt de Marmagne. Bolo to na tretí deň, teda v stredu. Marmagne si nevedel odoprieť víťazoslávnu radosť, aby sa ako pravý a oddaný priateľ osobne presvedčil o bolesti a

porážkach svojich priateľov – ako mu kázala jeho závisť a hlúposť.

– Teda vidíte, dobre som vám predpovedal, môj drahý d'Estourville, – kričal na sudcu.

– Ach, to ste vy, vikomt? Dobrý deň, – odpovedal d'Estourville.

– Tak čo, mal som pravdu, alebo nie?

– Žiaľ, áno. Ako sa máte?

– Som rád, že si pri tejto nepríjemnej záležitosti nemám čo vyčítať. Upozornil som vás na to.

– Vrátil sa už kráľ do Louvru?

– Čo na to poviete? Taký obyčajný chlap, robotník, veľké nič. A videli ste, čo dokáže, drahý priateľ?

– Pýtam sa vás, či sa už vrátilo Jeho Veličenstvo z Fontainebleau?

– Áno, a veľmi ľutoval, že nebol v Paríži už minulú nedeľu, aby mohol z niektorej veže Louvru pozerať, ako jeho zlatník zvíťazil nad jeho kráľovským sudcom.

– Azda sa už o tom hovorí na kráľovskom dvore?

– Rozpráva sa, že vraj vás úplne porazil.

– Hm, hm, – povedal sudca mrzuto, lebo rozhovor o jeho neúspechu mu nebol po srsti.

– Vraj vás hanebne premohol. Je to naozaj pravda? – pokračoval de Marmagne.

– Ale…

– Vraj zabil dvoch ľudí?

– Tuším hej.

– Ak by ste chceli na ich miesto iných, mám naporúdzi dvoch Talianov, statočných ľudí a vyučených bitkárov. Nechajú sa trochu draho zaplatiť, ale môžete sa na nich spoľahnúť. Keby ste ich boli mali, možno by sa všetko bolo skončilo ináč.

– Uvidíme. Nehovorím nie. Keby nie kvôli mne, tak kvôli môjmu budúcemu zaťovi grófovi d'Orbec.

– Nech si však hovorí, kto chce, čo chce, nikdy by som nebol povedal, že by vás mohol ten Benvenuto naozaj zmlátiť.

– Kto to povedal?

– Všetci to hovoria. Jedni sa nad tým rozčuľujú ako ja, druhí sa na tom smejú ako kráľ.

– Dosť! Ešte nie je všetkému koniec!

– To si myslím. Predsa sa nebudete babrať s takým niktošom! A kvôli čomu? Z hrabivosti?

– Teraz s ním budem bojovať o česť.

– Keby šlo o milenku, nepovedal by som ani slovo, v takom prípade by ste proti tomu človeku plným právom tasili kord, ale kvôli bývaniu…

– Palác Nesle je kniežacie sídlo.

– To je pravda, ale ani kvôli kniežaciemu sídlu by som nechcel, aby sa o mne hovorilo, že som babrák!

– Viete čo, Marmagne? – zvolal sudca, lebo už strácal trpezlivosť. – Vy ste mi oddaný, a preto i ja vám chcem preukázať priateľskú službu. Som veľmi rád, že sa mi k tomu naskytla príležitosť. Ako šľachtic a kráľovský tajomník by ste naozaj nemali bývať na ulici de la Huchette, drahý vikomt. Nedávno som žiadal pre jedného zo svojich priateľov prostredníctvom pani d'Étampes, ktorá, ako viete, nemôže mi nič odoprieť, nejaký byt, ktorý by si môj priateľ z kráľovských sídel vybral. Nie bez ťažkostí som to dosiahol, ale na nešťastie môjho priateľa nečakane odvolali do Španielska. Preto mi ostali v rukách kráľovské listiny oprávňujúce použiť toto sídlo. Pre seba ho použiť nemôžem, ale nechceli by ste ho vy? Bol by som naozaj šťastný, keby som sa vám mohol takto zavďačiť za vaše služby a za vaše úprimné priateľstvo.

– Drahý d'Estourville, akú veľkú láskavosť mi preukazujete! Pravda, bývam veľmi zle a už neraz som sa na to sťažoval kráľovi.

– Ale len pod jednou podmienkou.

– Akou?

– Pod podmienkou, že si z kráľovských zámkov vyberiete…

– Len dopovedzte, čakám!

– Palác Nesle.

– Ale choďte, to je pasca!

Vôbec nie. Len pozrite, tu je kráľovská poverovacia listina, do ktorej treba už len vpísať meno. Meno toho, komu sa právo prepožičiava, a meno paláca. Nuž teda ja tam vpíšem meno paláca Nesle a vy si ta môžete hneď vpísať mená, aké chcete.

– A čo ten prekliaty Benvenuto?

– Ten nedáva na seba vôbec pozor. Opiera sa o zmluvu, ktorú sme medzi sebou uzavreli. Kto by sa chcel k nemu dostať, nájde všetky dvere otvorené. A kto by prišiel v nedeľu, našiel by všetky miestnosti prázdne. Napokon nejde o to, aby sme odtiaľ Benvenuta vyhnali; chceme sa s ním rozdeliť o veľký palác, ktorý je dosť priestranný aj pre tri alebo štyri rodiny. Benvenuto to zaiste uzná. Tak čo? Spravíte to?

– Píšem mená a tituly na okraj listiny. Vidíte?

– Vidím. No dávajte si pozor, lebo Benvenuto je v skutočnosti strašnejší, ako si myslíte.

– Dobre! Ja si ponechám svojich dvoch bitkárov a raz v nedeľu ho prekvapíme.

– Čo? Vari by ste sa dohadovali s takým chrapúňom, a ešte k tomu z chamtivosti?

– Víťaz má vždy pravdu, a potom, chcem pomstiť priateľa.

– Teda mnoho zdaru, chcel som vás len vystríhať, pán de Marmagne.

– Som vám za to dvojnásobne vďačný – raz za dar a raz za výstrahu.

Marmagne celý nadšený vopchal listinu do vrecka a ponáhľal sa, aby mu medzitým neodišli dvaja bitkári.

– Tak je to dobre, – povedal si pán d’Estourville, trúc si ruky a pozerajúc za odchádzajúcim. – Choď, vikomt,

a z dvoch vecí urob aspoň jednu: alebo ma pomstíš za Benvenutovo víťazstvo, alebo ma Benvenuto pomstí za tvoju škodoradosť. V obidvoch prípadoch budem mať z toho osoh. Narobím zo svojich nepriateľov vzájomných, a tí nech sa bijú, nech sa hoci pozabíjajú, ja budem tlieskať všetkým úderom, lebo z každého budem mať radosť.

Pokým hnev kráľovského sudcu ohrozuje obyvateľov veľkého paláca, pozrime za Seinu, ako sa tam obyvatelia na to všetko pripravili. Benvenuto dôveroval svojej sile, preto sa pokojne a vyrovnane opäť pustil do práce. Pomstu pána d'Estourville netušil, lebo si z nej nič nerobil. Pozrime, ako prežíval svoje dni: vstával včasráno, odchádzal do malého osamelého domčeka, ktorý našiel v záhrade. Jedno jeho okienko viedlo do dvora malého paláca, a tam modeloval malú sošku Hébé. Poobede, teda asi o jednej popoludní, prešiel do ateliéru, kde pracoval na Jupiterovi. Večer, aby sa trochu rozptýlil, šiel sa zahrať s loptou alebo sa prechádzal. A teraz pozrime, ako trávila svoj deň Katarína. Tej bolo všade plno. Ustavične hovorila, spievala, všetko oživovala a cítila sa vo Veľkom Nesli omnoho lepšie než v paláci kardinála z Ferrary. Ascanio sa pre zranenie nemohol ešte pustiť do práce – ale ani on nezaháľal, ani on sa nenudil, sníval…

A keby sme teraz použili právo, ktoré majú v takýchto prípadoch zlodeji, a nepozorovaní by sme sa dostali cez múry Malého Neslu, videli by sme tam asi tento obraz: najprv Kolumbu, ako sedí vo svojej izbietke a rojčí tak ako Ascanio. Môžeme však prezradiť, že Ascaniove sny mali ružovú farbu, zatiaľ čo Kolumbine sny boli chmúrne ako noc. Ostáva ešte pani Perrina, ktorá práve vychádza z malého paláca, aby šla nakupovať. Poďme na chvíľu s ňou.

Zdá sa, že túto dobrú osôbku sme nadlho stratili z očí. Pravda, musíme priznať, že statočnosť nebola jej silnou stránkou, a preto pri všetkých udalostiach, o ktorých sme rozprávali, sedela skromne v izbietke a ani nepípla. Len čo však uzavreli mier, aj na jej tvári sa znovu objavili kvety.

Tak ako sa Benvenuto pustil pokojne do práce, tak sa aj ona vrátila k žartovaniu, ku svojej radorečnosti a zvedavosti, slovom, ku všetkým vlastnostiam domáckej ženy.

Keď šla pani Perrina nakupovať, musela prejsť cez dvor, ktorý bol spoločný pre obidva paláce, lebo novú bránku na malom paláci doteraz neurobili. A náhodou v tej istej hodine a v tej istej chvíli, ako vyšla pani Perrina, vyšla aj Ruperta, slúžka pána Benvenuta. Aj ona šla nakupovať potraviny pre svojho pána. Samozrejme, hneď sa spriatelili a hlavným predmetom ich rozhovoru boli dôvernosti zo života ich pánov. S dojímavou jednomyseľnosťou sa dohodli o spoločnej ceste, a keďže i tá najdlhšia cesta sa dá skrátiť rozhovorom, začali sa zhovárať.

Ruperta sa spytovala pani Perriny na cenu zeleniny a na mená obchodníkov v novej štvrti, ale potom sa pustili do predmetu omnoho dôvernejšieho a zaujímavejšieho.

– Teda váš pán je strašný človek? – spýtala sa pani Perrina.

– Ten? Ak ho neurážate, je nežný ako neviniatko. Ale ak neurobíte, čo chce on, potom sa s ním nedá vydržať. Je spokojný, keď sa všetko robí podľa neho. Má už takú povahu, a ak si niečo vezme do hlavy, nedostane mu to z nej ani päťstotisíc diablov z pekla. Ale ak sa človek tvári, že ho poslúcha, môže ho zaviesť, kam len chce. Ba ešte je aj prívetivý. Mali by ste ho počuť, keď hovorí: „Pani Ruperta,“ to povie tou svojou cudzou výslovnosťou, „dnes sa vám výborne podarilo to baranie stehno, pani Ruperta, váš hrášok je dnes hotová báseň; pani Ruperta, vy ste kráľovnou všetkých kuchárok,“ a tak ďalej – to sú jeho najčastejšie slová a hovorieva ich tak úprimne, že som celá bez seba.

– To je ohromné. Ale vraj zabíja ľudí.

– Ach, áno, ak sa mu niekto postaví na odpor. A zabíja ich dobre. V ich krajine je to zvykom. Ale to len vtedy, ak niekto na neho zaútočí a donúti ho brániť sa. Ináč je to veselý a milý človek.

– Nikdy som ho nevidela. Je to naozaj pravda, že vraj má hrdzavé vlasy?

– Kdeže! Na moj dušu. Má ich práve také čierne ako vy a ja, totiž, ako som mávala. Teda vy ste ho nikdy nevideli? Príďte si ku mne akoby niečo vypožičať, ja vám ho ukážem. Je to pekný človek a výborne vyzerá.

– Aby som nezabudla, keď vravíte pekný človek – čo robí ten váš mladý gavalier a ako sa dnes má? Ten ranený mladý žiak s peknou tvárou, ktorý tak strašne utŕžil, keď chcel zachrániť život pána kráľovského sudcu?

– Ascanio? Vari ho poznáte?

– Vraj či ho poznám! Veď sľúbil mne a mojej panej Kolumbe, že nám ukáže nejaké šperky. Prosím vás, pripomeňte mu to, drahá pani. Ale ešte ste mi nepovedali ani slovo o tom, ako sa má, a Kolumba by strašne rada vedela, že záchranca jej otca je už mimo nebezpečenstva.

– Môžete jej povedať, že sa má veľmi dobre, ba dnes už aj vstal. Ale lekár mu ešte nedovolí vyjsť z izby, hoci by mu veľmi dobre padlo, keby mohol ísť na čerstvé povetrie. Ale na to pečúce slnko nemôže. Vaša záhrada vo veľkom paláci je ako púšť. Okrem bodliakov a pŕhľavy niet tam ani kríka a tých päť či šesť stromov je celkom bez lístia a nedávajú nijaký tieň. Hoci je záhrada veľká, nedá sa tam príjemne poprechádzať. Náš majster sa osviežuje loptovou hrou, ale úbohý pán Ascanio nemôže pohnúť rukou, a tak sa nudí. A pritom náš milý Ascanio je veľmi živý chlapec. Je to môj miláčik, preto o ňom toľko rozprávam. Voči starším ľuďom je vždy zdvorilý. Nie je ako ten medveď Pagolo alebo ako tá divoká Katarína.

– Hovoríte, že ten chudák mladík…

– Sa otravuje, lebo musí celé božie dni sedieť v kresle v zatvorenej izbe.

– Ale pane bože, povedzte tomu úbohému chlapcovi, – povedala dobrosrdečná pani Perrina, – aby prišiel do malého paláca, tam je až-až pekného tieňa. Veľmi rada mu otvorím bránku, aj keď mi to pán kráľovský sudca vyslovene zakázal.

Ale čo! Myslím, že pre dobro jeho záchrancu môžeme byť trochu neposlušní. Hovoríte, že sa nudí, a veru aj my tu uschneme od nudy. Ten mladík nás aspoň trošku rozptýli. Bude nám rozprávať historky zo svojej krajiny, ukáže nám náhrdelníky a náramky a pozhovára sa s Kolumbou. Mladí ľudia sa radi vidia a radi sa porozprávajú, ale v samote len chradnú. Teda dohovorili sme sa, povedzte vášmu Benjamínovi, že sa môže prísť k nám poprechádzať, kedy sa mu zachce. Pravdaže, musí prísť len sám alebo najviac ak s vami, lebo vy ho iste privediete, pani Ruperta. Zabúchajte štyri razy. Prvé tri údery slabé, štvrtý prudký. Ja už budem vedieť, čo to znamená, a prídem vám otvoriť.

– Ďakujem vám za Ascania i za seba. Nezabudnem mu to všetko povedať a som presvedčená, že on zase nezabudne vášmu láskavému pozvaniu vyhovieť.

– Budem sa tešiť, pani Ruperta.

– Do videnia, pani Perrina. Som rada, že som našla takú milú priateľku.

– Ja tiež, pani Ruperta.

Obidve vážené dámy sa potom hlboko poklonili a prívetivo sa rozlúčili.

Záhrady paláca boli naozaj na jednej strane ako suchopár vyprahnuté a spálené, na druhej strane však boli neobyčajne svieže a tienisté. Kráľovský sudca bol priveľký žgrloš, aby sa postaral o poriadok v záhrade veľkého paláca. Len čo palác prevzal, hneď ju dal vyrúbať. Záhradu pri malom paláci však ponechal hlavne preto, že tam bývala jeho dcéra a chcel jej dopriať túto radosť. Raimbault a dvaja pomocníci úplne stačili udržiavať Kolumbinu záhradu.

Záhony boli vždy pekne rozkvitnuté a upravené. Vzadu bola zeleninová záhrada, kráľovstvo pani Perriny. Popri múre veľkého paláca bola ozdobná záhrada, kde pestovala Kolumba kvety. Pani Perrina ju pomenovala rannou záhradou, lebo ju zohrievali lúče predpoludňajšieho slnka. Vtedy tam Kolumba zvyčajne polievala svoje stokrásky a ruže. Treba ešte spomenúť, že do tejto záhrady bolo vidieť

z jedného okna veľkého paláca, a to z okna nad zlievárňou. Stade bolo možno pozorovať každý pohyb krásnej záhradníčky tak, že ona nemala o tom ani potuchy. Druhá časť záhrady sa podľa pani Perriny volala poludňajšou záhradou a končila sa malým lesíkom, kam sa Kolumba v sparných dňoch uchyľovala so svojou knižkou alebo výšivkou. A napokon bola záhrada s alejou, večerná, kam Kolumba po večeri odchádzala a kde trojnásobné stromoradie líp poskytovalo osviežujúci tieň.

Práve toto stromoradie odporúčala pani Perrina nášmu zranenému Ascaniovi na osvieženie a urýchlenie jeho úplného uzdravenia. Vyhýbala sa však povedať o svojich dobrosrdečných úmysloch Kolumbe. Tá priveľmi dodržiavala otcove rozkazy a bola by sa možno postavila proti tomu, aby podnikli niečo proti jeho vôli. A čo by si potom pomyslela pani Ruperta o autorite a vierohodnosti svojej susedy? Nie, keď sa už raz pustila tak ďaleko, slovo dodrží, aj keď si je vedomá svojej ľahkomyseľnosti.

Napokon, naozaj to tejto dobrej žene odpustíme, keď si uvedomíme, že po celé dni od rána do večera nemala okrem Kolumby nikoho, s kým by sa mohla pozhovárať. Dokonca i Kolumba, pohrúžená do svojich myšlienok, jej neraz ani len neodpovedala.

Ľahko si vieme predstaviť, aký nadšený bol Ascanio, keď sa dozvedel, že jeho raj mu otvorili, a ako blahorečil pani Ruperte, že to tak dobre zariadila. Hneď chcel využiť toto pozvanie a Ruperta mala čo robiť, aby ho udržala v izbe aspoň do večera. Vo svojom vnútri bol presvedčený, že pôvodcom toho všetkého bola vlastne Kolumba, ktorá tento návrh pani Perrine nadhodila. Preto div nezblaznel od radosti. Ascanio len horko-ťažko premáhal svoju netrpezlivosť a hodiny sa mu vliekli strašne pomaly. Konečne, konečne bilo päť hodín. Robotníci odišli, aj Benvenuto bol už od samého poludnia mimo ateliéru, pravdepodobne v Louvri.

Keď napokon prišla pani Ruperta slávnostne k nemu, pozeral na ňu tak nadšene ako nikdy doteraz:

– Keďže odbila naša hodina, poďte za mnou, pán Ascanio!

Prešla s Ascaniom cez dvor a štyri razy zaklopala na bránku malého paláca.

– Majstrovi o tom nepovedzte ani slovo, drahá Ruperta, – prosil Ascanio, lebo vedel, že Benvenuto si rád uťahuje zo zaľúbencov, a on nechcel, aby sa majster posmieval jeho hlbokým a čistým citom.

Ruperta sa ho chcela spýtať, prečo vlastne má mlčať, ale vtom prišla pani Perrina a malá bránka pred nimi sa otvorila.

– Poďte, pekný šuhajko, – povedala. – Ako sa mávate? Tá bledosť vám naozaj pristane, radosť je na vás pozrieť. Pani Ruperta, poďte aj vy. Mladý pán, vy choďte alejou vľavo. Aj Kolumba príde o chvíľu do záhrady, o tomto čase chodieva na prechádzku. Snažte sa, aby som veľmi nedostala, že som vás sem zaviedla.

– Akože? Vari slečna Kolumba nevie…

– To by som si navarila! Azda si myslíte, že by s tým súhlasila, aby sme nedodržali rozkazy jej otca? Veď som ju predsa poriadne vychovala! Ale tentoraz som vzala všetku vinu na seba. Napokon, nemôžeme tu ustavične žiť ako pustovnícky. Raimbault nič neuvidí, a keby aj uvidel, ja už viem, ako ho umlčať. A keby prišlo k najhoršiemu, postavila by som sa proti pánu kráľovskému sudcovi ja sama, veru hej.

Pani Perrina si uľahčila na účet svojho pána, ale iba Ruperta sledovala jej výrečnosť.

Ascanio ju takmer nevnímal, len cítil, ako mu srdce prudko tlčie.

Predsa však počul a zapamätal si aspoň posledné slová, ktoré mu povedala pani Perrina, vzdäľujúc sa:

– Tu je alej, kde sa Kolumba vždy večer prechádza, zaiste sem príde aj dnes. Ako vidíte, slnko vám tu neublíži, môj milý maród.

Ascanio sa hlboko poklonil na znak vďačnosti a spravil niekoľko krokov, aby sa pohrúžil do svojich snov a sladkých myšlienok, do čakania plného úzkosti a netrpezlivosti.

Ešte začul, ako pani Perrina upozornila pani Rupertu:

– Tamtá je Kolumbina obľúbená lavička.

Nechal obidve matróny vzdialiť sa a on si šiel sadnúť na lavičku preňho posvätnú.

Čo chcel, kam sa ponáhľal? To nevedel. Túžil po Kolumbe, pretože bola mladá a krásna a pretože aj on bol mladý a krásny. Pritom nemal nijaké podlé úmysly. Jeho jedinou myšlienkou bolo byť v jej blízkosti. Ostatné bolo vedľajšie a on na to nemyslel, tak ďaleko nemyslel. Veď láska nepozná zajtrajšok.

Kolumba neraz myslievala na mladíka, ktorý sa jej zjavil v jej samote ako anjel Gabriel Márii. V hĺbke svojej duše aj ona túžila uvidieť ho znovu, hoci doteraz také túžby nepoznala. Otcove rozkazy si však vážila a nevedela sa im protiviť. Ale jej utkvelá túžba bola taká prudká, že prenikla trojitú hradbu jej srdca s rovnakou odvahou, s akou prešiel Ascanio cez hradby veľkého paláca. Preto prežila tri či štyri dni plné túžby, aby ho uvidela, a v hrôze, čo sa stane, keď sa ocitnú zoči-voči. Jedinou jej útechou boli spomienky a sny pri prechádzkach alebo pri práci. Celý deň sa zatvárala vo svojej izbe. Pravdaže, pani Perrina bola z toho celá zúfalá, lebo takto bola odkázaná sama na seba a na dlhú samovravu. Keď sa slnko pomaly skláňalo na západ, vychádzala Kolumba do stromoradia, ktoré pani Perrina nazvala poeticky večernou alejou. Tam si sadla na lavičku, na ktorej teraz sedel Ascanio, a tam sa zdržiavala, pokým sa nezniesla na zem noc. Tam čakala, kým vyjdú hviezdy, tam načúvala a odpovedala svojim vlastným myšlienkam, až pokým sa nezjavila pani Perrina a neupozornila ju, že už je čas ísť spať.

Preto aj toho večera zbadal Ascanio v zvyčajnú hodinu v záhybe stromoradia, kde sedel na lavičke, Kolumbu, ako s knihou v ruke prichádza k nemu. Kolumba Ascania hneď

nezbadala. Prekvapene sa zarazila, keď uvidela pani Perrinu s neznámou osobou. Ale aj pani Perrina uvidela Kolumbu a ako neohrozený generál hneď zaťala do živého.

– Drahá Kolumba, – povedala, – viem, aké máte dobré srdce, takže som sa mohla bez vášho súhlasu odvážiť pozvať sem na svieže povetrie pod naše stromy úbohého raneného, ktorý zachytil úder určený vášmu otcovi. Viete dobre, že v záhrade veľkého paláca nie je tieň, a lekár povedal, že môže ručiť za jeho život len vtedy, ak bude aspoň hodinu denne na čerstvom povetrí.

Zatiaľ čo pani Perrina hovorila túto svätú, ale výslovnú lož, Kolumba zbadala Ascania a pritom jej tvár zaliala červeň.

Ascanio bol taký rozrušený, že nebol schopný vstať a vyjsť prichádzajúcej dievčine v ústrety.

– Pani Perrina, na to nepotrebujete môj súhlas, ale súhlas môjho otca, – povedala napokon dievčina.

Pri týchto slovách, ktoré síce vyslovila smutne, ale rozhodne, priblížila sa k lavičke, na ktorej sedel Ascanio. Keď počul tieto slová, zopäl ruky:

– Prepáčte, slečna, domnieval som sa… dúfal som… že azda vaše dobré srdce schváli láskavú ponuku pani Perriny. Ale ak tak nie je, potom prosím, – pokračoval prívetivo, ale s nádychom hrdosti, – aby ste ospravedlnili moju nekonečnú smelosť a dovolili mi odísť.

– Ach, veď ja tu nie som paňou domu, – skríkla Kolumba náhlivo a vzrušene. – Zostaňte tu aspoň dnes, i keď otcov zákaz týka sa aj vás, jeho záchrancu. Zostaňte, aspoň sa vám poďakujem.

– Ach, slečna, – pošepkal Ascanio, – ja sa musím poďakovať vám z celého srdca. Ale ak ostanem, nebudem vás rušiť pri vašej prechádzke? Napokon, zdá sa, že som si vybral nevhodné miesto.

– Ach, vôbec nie! – odpovedala Kolumba a mimovoľne si sadla od rozrušenia na druhý koniec lavičky.





Vtedy pani Perrina, ktorá doteraz stála nad nimi nehybne, prekvapená Kolumbinou bezohľadnou odpoveďou, chytila pani Rupertu za ruku a ticho odišli.

Mladí osameli.

Kolumba pozerala do knihy a ani nespozorovala, že jej vychovávateľka odišla. Ale nečítala, lebo pred očami sa jej zatmievalo. Ešte vždy bola vzrušená a celá omámená. Zo všetkých síl snažila sa potlačiť svoje vzrušenie a zmierniť tlkot srdca. Aj Ascanio bol celý zničený. Najskôr cítil hlbokú bolesť, keď videl, že Kolumba ho chcela poslať preč, potom šialenú radosť, keď spozoroval rozpaky tejto tak vrúcne milovanej dievčiny. Bol ešte zoslabnutý a toto všetko na neho tak zapôsobilo, že v prvej chvíli nebol schopný ani slova. V hlave mu závratnou rýchlosťou vírili protichodné myšlienky: „Pohŕda mnou! – Miluje ma!“ vravel si striedavo. Zahľadel sa na mlčiacu Kolumbu, a hoci si to neuvedomil, z očí sa mu vydrali slzy. Nad nimi, nad ich hlavami na strome spieval vták. Vietor sa slabo pohrával s lístím. A z veže kostola svätého Augustína zaznievalo sem v mäkkých vlnách večerné vyzváňanie. Nikdy nebol júlový večer v tomto kúte taký pokojný a tichý. Bola to jedna z tých slávnostných chvíľ, keď duša vstupuje do novej sféry, v ktorej sa taja v jedinej minúte dlhé roky a na ktorú spomíname po celý život. Stačilo, aby tieto dve utešené deti, akoby stvorené jedno pre druhé, akoby si určené, vystreli ruky, a mohli sa spojiť – a predsa sa zdalo, že medzi nimi leží hlboká priepasť. O chvíľu Kolumba zdvihla hlavu.

– Vy plačete? – skríkla zdesene, azda viac, ako chcela.

– Neplačem, – odpovedal Ascanio.

Ale keď zdvihol ruky, videl, že sú zmáčané slzami.

– Naozaj, slzy.

– A prečo? Čo vám je? Mám niekoho zavolať? Bolí vás niečo?

– Bolí ma jediná myšlienka.

– Aká?

– Myslím, že by bolo pre mňa predsa len bývalo lepšie, keby som bol vtedy zomrel.

– Zomrel? Koľko máte rokov, že už hovoríte o smrti?

– Devätnásť. Ale ak mám byť nešťastný, radšej chcem zomrieť.

– A čo vaši rodičia? Zaiste by za vami plakali, – pokračovala Kolumba, túžiac aspoň trochu preniknúť do minulosti toho, o ktorom nejasne cítila, že azda celá jeho budúcnosť bude patriť jej.

– Nemám matku ani otca a okrem môjho majstra Benvenuta nikto nebude za mnou plakať.

– Úbohá sirota!

– Áno, som sirota! Môj otec ma nikdy neľúbil. Matku som stratil, keď som mal desať rokov a keď som začal rozumieť jej láske a splácať jej ju. Môj otec… Ale načo vám to hovorím? Azda vám záleží na mojej matke a na mojom otcovi?

– Ach, áno, len pokračujte, Ascanio.

– Panebože! Vy si pamätáte moje meno?

– Pokračujte, pokračujte, – zašepkala Kolumba. Obidvoma rukami si zakrývala tvár, ktorá horela plameňom.

– Aj môj otec bol zlatotepec, aj moja matka bola dcérou zlatotepca z Florencie, volal sa Raffael del Moro a bol zo vznešenej talianskej rodiny. Lebo v Taliansku, v mojej vlasti, práca zušľachťuje a uvideli by ste mnohé staré a slávne mená nad vchodmi krámov. Aj môj majster Cellini je práve taký urodzený ako kráľ francúzsky, ak nie ešte urodzenejší. Raffael del Moro bol chudobný a vydal svoju dcéru Štefániu proti jej vôli za svojho priateľa, ktorý bol skoro taký starý ako on, ale bohatý. Ale žiaľ, moja matka a Benvenuto Cellini sa milovali, no nemohli sa vziať, lebo ani jeden z nich nemal majetok. Benvenuto teda odišiel do sveta, aby získal slávu a zlato. Bol príliš ďaleko, aby mohol zakročiť proti tomuto sobášu. Gismondo Gaddi, tak sa volal môj otec, nikdy ani len netušil, že matka miluje už iného, a znenávidel ju, lebo ho neľúbila. Môj otec bol človek

násilnícky a žiarlivý. Nech mi odpustí, že ho tu obviňujem, ale odsúdenie detí nemožno nikdy zmierniť. Moja matka veľmi často hľadala pri mojej kolíske útočisko pred jeho surovosťou. Často ju mlátil – nech mi odpustí boh túto spomienku – keď ma pestovala vo svojom náručí. Matka, aby menej cítila bolesť, po každom údere sa naklonila ku mne a bozkávala ma. Spomínam si na tieto údery, ktoré dával môj otec hneď dvojnásobne: mojej matke a mne.

Spravodlivý boh zasiahol môjho otca tam, kde to cítil najbolestnejšie: v jeho bohatstve. Nešťastné špekulácie doliehali naňho jedna za druhou a pripravili ho o všetok majetok. Zomrel od bolesti, že už nemá peniaze, a moja matka zomrela niekoľko dní potom, lebo sa nazdávala, že už ju nikto nemiluje…

Osamel som. Veritelia môjho otca prišli vziať všetko, čo po ňom ostalo, a napriek tomu, že všetko prekutali, nenašli plačúceho chlapca. Niekdajšia slúžka mojej matky ma dva dni kŕmila, ale potom mi ani tá nemohla nič dať, lebo aj ona bola iba žobráčkou.

Nevedela, čo si so mnou počať, a vtedy k nám prišiel muž celý pokrytý prachom, s plačom ma objal, dal starej žene trochu peňazí a odniesol si ma. Bol to Benvenuto Cellini, ktorý si prišiel po mňa do Florencie z Ríma. Obľúbil si ma, naučil ma svojmu umeniu a nechal ma už navždy pri sebe. Ako som vám už povedal, on by bol jediný, kto by oplakával moju smrť.

Kolumba počúvala so sklonenou hlavou a srdcom zovretým nad osudom siroty. Veď aj ona bola napoly sirotou a rozprávanie bolo podobné osudu jej matky, ktorú mohla poznať len jediný deň svojho života. Aj jej matka bola nútená vydať sa za muža, ktorého nenávidela, hoci milovala iného.

– Voči bohu ste nespravodlivý, – vyčítala Ascaniovi. – Veď vás má rád aspoň váš majster. Okrem toho ste videli a poznali svoju matku. Ja sa však neviem rozpamätať ani na bozky svojej matky – zomrela, keď som sa narodila.

Vychovala ma otcova sestra, žena hašterivá a nevľúdna, ale aj tú som oplakávala, keď pred dvoma rokmi zomrela, lebo po celý život som nemala nikoho a k nej som sa pripútala ako brečtan ku skale. Už dva roky bývam tu s pani Perrinou, a hoci tu žijem v úplnej opustenosti a otec len zriedkakedy príde za mnou navštíviť ma, priznám sa vám, že tieto dva roky sú mojím najšťastnejším životným obdobím.

– Veľmi ste trpeli, to je pravda, – povedal Ascanio, – ale ak bola vaša minulosť smutná, to ešte nemusí znamenať, že by aj budúcnosť mala byť taká! Ba naopak, rysuje sa vám skvelá budúcnosť! Ste urodzená, ste bohatá a tiene vašich mladých rokov tým viac dajú zažiariť ďalšiemu životu.

Kolumba smutne zvesila hlavu.

– Ach, mamička, mamička moja, – zašepkala.

Sú chvíle, keď duša zabúda na prítomnosť a na všetky malicherné starosti. V týchto záblesk och vidíme jasne celý náš život, budúcnosť a minulosť, a duše sa zmocní nebezpečný závrat a ošiaľ pochybností. Keď si spomíname na tisícoraké bolesti a tisíce trápení, keď srdce pochytí strašné rozochvenie a smrteľná slabosť a zaľahne naň ťarcha osudu, človek musí byť poriadne silný, aby neklesol.

Tak to bolo aj s týmito deťmi, ktoré už toľko pretrpeli, skoro vždy odkázané len samy na seba. Vo chvíli, keď sa jeden druhému zdôverili s minulosťou takou podobnou, stačilo povedať jediné slovo, aby im patrila spoločná budúcnosť. Ale oni nevedeli vysloviť toto slovo. Ona bola priveľmi nevinná a on priveľmi úctivý.

Ascanio pozeral na Kolumbu nežne a Kolumba s nevinnou dôverčivosťou ten pohľad znášala. Potom zopäl ruky a takmer prosebné povedal dievčine:

– Kolumba, počúvajte, čo vám poviem. Ak si niečo želáte, alebo ak vás trápi nejaké nešťastie, splním každé vaše želanie, hoci by som mal zaň preliať všetku svoju krv. Ak stačí život jedného človeka, aby odstránil nešťastie z vášho života, povedzte jediné slovo, ako by ste ho povedali svojmu bratovi, a ja budem šťastný.

– Ďakujem vám, ďakujem vám, — odpovedala Kolumba. – Na moje jediné slovo vyšli by ste mi v ústrety, to viem. Ale mňa môže zachrániť len boh…

Viac povedať nemohla, lebo v tej chvíli ocitli sa pred nimi pani Perrina a pani Ruperta.

Tak ako mladí zaľúbenci, aj obidve panie využili čas čo najlepšie a teraz ich už spájalo dôverné priateľstvo, založené na vzájomnej sympatii. Pani Perrina poradila pani Ruperte výborný liek proti omrzlinám a pani Ruperta nechcela jej ostať dlžná, preto jej prezradila tajomstvo, ako najlepšie zavárať slivky. Je teda pochopiteľné, že uzavreli priateľstvo na život a na smrť. Sľúbili si, že sa čoskoro zasa stretnú, nech by sa stalo čokoľvek.

– Nuž, Kolumba, – povedala pani Perrina, blížiac sa k lavičke, – ešte vždy mi to zazlievate? Nebolo by hanbou, keby sme sem nedovolili prístup tomu, bez pomoci ktorého bol by náš dom už bez pána? Nie je vari našou povinnosťou, aby sme toho mladíka vyliečili z rany, ktorú dostal kvôli nám? Len pozrite, pani Ruperta, či už nevyzerá lepšie a či už nie je menej bledý, ako keď sem prišiel?

– Svätá pravda, – súhlasila pani Ruperta. – Nikdy nemal takú živú farbu, ani keď bol naozaj zdravý.

– Len si pomyslite, Kolumba, – pokračovala pani Perrina, – či by to nebola bezohľadnosť, keby sme nepodporovali zdravie, ktoré sa tak pekne začína vracať. Nezabúdajte, že cieľ posväcuje prostriedky. Zaiste mi dovolíte, aby som mu zajtra zasa otvorila, keď sa zvečerí. Drahé dieťa, aj vám to prospeje. Budete mať nevinnú zábavu, lebo tu budeme aj my s pani Rupertou. Naozaj, Kolumba, aj vy sa musíte trochu rozptýliť. A potom, veď nikto z nás neprezradí pánu kráľovskému sudcovi, že sme prekročili jeho rozkaz. Napokon sama ste nedávno pánu Ascaniovi dovolili, aby vám prišiel ukázať klenoty, a keďže ich dnes zabudol, prinesie ich zajtra.

Kolumba pozrela na Ascania. Zbledol a s úzkosťou očakával jej odpoveď.

Tejto úbohej dievčine, takmer zajatej a zotročenej, veľmi lichotilo, ak sa na ňu obrátil niekto so žiadosťou o súhlas a ak mohla jediným slovom vyvolať šťastie alebo smútok. Každý má rád svoju moc. Nedávno ponížili Kolumbu nehanebné slová grófa d'Orbec. Úbohá zajatkyňa nemohla teraz odolať túžbe, aby uvidela záblesk šťastia v Ascaniových očiach, a preto povedala celá zapýrená, no s úsmevom:

– Pani Perrina, na čo ma to navádzate?

Ascanio chcel čosi povedať, ale nezmohol sa na viac, len zopäl ruky. Vstať nemohol, lebo nohy mu vypovedali službu.

– Ďakujem, moja krásna pani, – povedala Ruperta s hlbokou poklonou. – Poďme, Ascanio, ešte ste prislabý a je načase, aby ste šli domov. Podajte mi ruku.

Ascanio sotva pozbieral sily, aby sa mohol rozlúčiť a povedať niekoľko slov vďačnosti. Svoje slová však doplnil pohľadom, do ktorého vložil celú svoju dušu. A poslušne sa pobral za gazdinou, so srdcom plným radosti.

Kolumba v zamyslení klesla na lavičku; zmocnil sa jej a omámil ju cit, aký predtým nepoznala.

– Teda zajtra! – povedala pani Perrina víťazoslávne svojim hosťom, keď ich zaviedla až k bráne. – Teraz môžete prísť, mladý pán, ak chcete, každý deň celé tri mesiace.

– Prečo len tri mesiace? – spýtal sa Ascanio, ktorý si myslel, že sem bude chodiť neprestajne.

– Môj drahý, – usmiala sa pani Perrina, – preto, lebo o tri mesiace sa Kolumba vydáva za grófa d'Orbec.

Ascanio sa musel zo všetkých síl ovládnuť, aby nespadol.

– Kolumba sa vydáva za grófa d'Orbec? – vzdychol. – Ach, bože. Sklamal som sa teda, Kolumba ma nemiluje.

V tej chvíli však už pani Perrina zatvárala za nimi bránku a pani Ruperta bola niekoľko krokov pred ním, takže nepočuli jeho vzdych.



XII

KRÁĽOVA KRÁĽOVNÁ

Spomenuli sme už, že Benvenuto odišiel o jedenástej zo svojho ateliéru a nepovedal, kam ide. Pobral sa do Louvru, aby oplatil Františkovi I. návštevu, ktorú mu kráľ preukázal v paláci kardinála z Ferrary.

Kráľ dodržal svoje slovo. Meno Benvenuta Celliniho bolo známe pri všetkých bránach a všetky sa pred ním otvorili. Iba jediná ostala zatvorená: dvere kráľovskej rady. František I. sa radil o štátnych záležitostiach s kráľovskými radcami. Hoci jeho príkazy o Cellinim boli jasné, nikto sa neodvážil zaviesť umelca ku kráľovi na takéto dôležité zhromaždenie, kým si vopred nevyžiadal kráľov súhlas.

V tých časoch bolo Francúzsko naozaj vo vážnej situácii. Až doteraz sme veľmi málo hovorili o verejných udalostiach

tých čias, lebo sme predpokladali, že naši čitatelia chcú radšej počuť o veciach srdca ako o politických veciach. Napokon sme však dospeli tak ďaleko, že sa nemôžeme vyhnúť aspoň krátkemu pohľadu na vtedajšie Francúzsko a Španielsko, či skôr na Františka I. a na Karola V., lebo v šestnástom storočí králi ešte znamenali národ.

V čase, o ktorom rozprávame, politické kolísania, ktorých následky obidvaja panovníci tak často pocítili, zlepšili trochu postavenie Františka I. a zhoršili postavenie Karola V. Naozaj, veci sa veľmi zmenili od povestnej zmluvy v Cambrai, ktorú uzavreli vlastne dve ženy: Margita Rakúska, teta Karola V., a vojvodkyňa z Angoulêmu, matka Františka I. Táto zmluva, ktorá bola doplnkom zmluvy madridskej, určila, že kráľ španielsky prenechá Burgundsko kráľovi francúzskemu, začo sa francúzsky kráľ vzdá svojich lénnych práv na Flámsko a Artois. Okrem toho obidvaja mladí princovia, ktorí slúžili svojmu otcovi ako rukojemníci, mali mu byť vrátení za sumu dva milióny dukátov. Napokon dobrá kráľovná Eleonóra, sestra Karola V., ktorá bola najprv zasnúbená vrchnému veliteľovi ako odmena za jeho zradu a potom ju vydali za kráľa Františka I., ako záruka mieru mala sa vrátiť teraz na francúzsky dvor s obidvoma deťmi, ktorým bola dobrou matkou. To všetko spravili veľmi úprimne a dodržiavali to obidve strany.

Je samozrejmé, že František I. sa zriekol svojho milánskeho vojvodcovstva len veľmi nerád. Donútilo ho k tomu zajatie, ale i tak považoval zrieknutie len za dočasné. Preto len čo nadobudol zase slobodu a svoju moc, pobral sa znovu obzrieť si Taliansko. Vo svojich snahách sa opieral o pomoc rímskeho dvora, preto oženil svojho syna Henricha, ktorý sa medzitým stal následníkom kráľovského trónu vďaka smrti svojho staršieho brata Františka, s Katarínou Medicejskou, neterou pápeža Klementa VII.

Na nešťastie vo chvíli, keď František I. skončil už všetky prípravy na svoj zamýšľaný vpád, pápež Klement VII. zomrel a jeho nástupcom sa stal Alessandro Farnese. Na trón

svätopeterský nastúpil pod menom Pavol III. Pápež Pavol III. sa rozhodol, že sa so svojou politikou nepridá ani k cisárovi, ani k francúzskemu kráľovi a bude udržiavať rovnováhu medzi Karolom V. a Františkom I.

Cisára upokojil pápežov postoj, prestal sa báť francúzskych výprav, naopak, sám sa pripravoval na výpravu do Tunisu, ktorého sa zmocnil povestný korzár Chair-Eddin, slávny aj pod menom Červenofúz. Ten vyhnal Muleja Hassana, zmocnil sa krajiny a spustošil celú Sicíliu.

Výprava sa vydarila a Karol V. zničil tri či štyri lode admirála Solimana a víťazoslávne vošiel do neapolského prístavu.

Tam sa dozvedel správu, ktorá ho ešte viac upokojila: Karol III., vojvoda Savojský, hoci bol z matkinej strany strýkom Františka I., na základe rád svojej novej manželky Beatrix, dcéry portugalského kráľa Emanuela, odvrátil sa od francúzskeho kráľa. Následok toho bol, že František I. podľa starých zmlúv s Karolom III. nadarmo od neho žiadal, aby zvolal svoje vojsko, a musel si vynútiť prechod cez Alpy, kadiaľ mal dovtedy vďaka týmto zmluvám cestu vždy otvorenú.

Ale Karola V. z jeho pokoja vyrušil nečakaný úder. Kráľ totiž vpadol do Savojska tak rýchle, že takmer razom zabral celé vojvodstvo bez toho, že by vojvoda tušil, že jeho krajinu niekto napadol. Brion, ktorý bol veliteľom armády, zmocnil sa Chambéry, objavil sa na končiaroch Álp a ohrozoval tak Piemont práve vtedy, keď Francesco Sforza, zrejme zhrozený podobným vývojom udalostí, nečakane zomrel a zanechal milánske vojvodstvo bez dediča, čím pre Františka I. vznikla nielen omnoho väčšia pravdepodobnosť zmocniť sa ho, ale dokonca právo na to!

Brion zostúpil do Talianska, zmocnil sa Turína, rozložil svoj tábor na brehoch Sésia a čakal.

Karol V. vďaka tomu opustil Neapol a vybral sa do Ríma. Víťazstvo, ktoré dosiahol nad odvekým nepriateľom kresťanstva, prinieslo mu víťazoslávny príchod do hlavného

mesta kresťanského sveta. Tento slávnostný príchod pápeža natoľko nadchol, že proti svojmu zvyku zabudol na mieru a v poradnom zbore obvinil Františka I. z odpadlíctva. Opieral sa pritom o skutočnosť, že kráľ chránil protestantov a uzavrel alianciu s Turkami. Cisár Karol V. sa rozpomenul potom na všetky potýčky, ktoré mal s kráľom Františkom I. a ktoré podľa jeho názoru vyvolal len on, a prisahal, že začne vyhladzovaciu vojnu proti svojmu švagrovi.

Všetky tieto nešťastia spravili z Františka I. kráľa práve takého obozretného, ako bol dovtedy dobrodružný. Keď videl, že ho súčasne ohrozuje vojsko španielske a vojsko cisárovo, dal strážiť Turín Annebautovi a zavolal Briona, aby chránil len hranice.

Všetci tí, čo poznali hrdinského ducha Františka I., nemohli pochopiť tento ústup. Mysleli si, že vo chvíli, keď kráľ ustúpi o jediný krok späť, považuje sa za porazeného. Táto domnienka ešte viac podnietila pýchu Karola V., ktorý sa sám postavil na čelo svojich vojsk a rozhodol sa napadnúť Francúzsko z juhu.

Poznáme výsledky tohto kroku: Marseille, ktoré sa vedelo postaviť na odpor veliteľovi z Bourbonu i Pescarovi, dvom najväčším bojovníkom tých čias, nemalo ani len príležitosť na odpor proti Karolovi V., ktorý bol síce veľkým politikom, ale malým generálom. Karol V. sa nedal vyrušovať a tiahol rovno na Avignon. No Montmorency sa rozložil medzi Duranceou a Rhônom tak rázne, že Karol V. sa nadarmo pokúšal preraziť. Po šiestich týždňoch márnych pokusov odrazený na čele, zahnaný na krídlach, ohrozený, že ho odrežú od jeho zadných vojov, rozkázal Karol V. ústup, ktorý bol skôr útekom. Takmer padol do rúk svojich nepriateľov. Tak sa mu konečne podarilo dostať sa do Barcelony, kam prišiel bez vojska a bez peňazí.

Všetci, čo očakávali výsledok tohto ťaženia, aby sa priklonili na tú alebo onú stranu, prihlásili sa za týchto okolností proti Karolovi V. Henrich VIII. vyhnal svoju manželku Katarínu Aragónsku, aby si vzal svoju milenku

Annu Boleynovú. Soliman sa potom vrhol na kráľovstvo neapolské a na Uhorsko. Protestantské nemecké kniežatá utvorili tajnú ligu proti cisárovi. A napokon obyvatelia Gentu, ktorí už mali plné zuby poplatkov, ktoré od nich ustavične vymáhali pre vojny proti Francúzsku, sa vzbúrili a poslali posolstvo Františkovi I. s ponukou, aby sa im postavil na čelo.

Uprostred tohto všeobecného hnutia, ktoré ohrozovalo osud Karola V., začalo sa nové vyjednávanie medzi Karolom V. a Františkom I. Obidvaja panovníci sa stretli v Aigues Mortes. Totiž František I. sa rozhodol pre mier preto, že Francúzsko mier veľmi potrebovalo. Pravda, predpokladal, že časom všetko dosiahne, keď nie brannou mocou, tak priateľskou dohodou.

Oznámil teda Karolovi V., akú ponuku mu spravili Genťania, a súčasne mu navrhol voľný prechod cez Francúzsko do Flámska.

To bol predmet porady, na ktorú sa zišla kráľovská rada, keď Benvenuto zaklopal na dvere a keď František I., ktorému oznámili príchod veľkého umelca, rozkázal, aby ho priviedli. Teda aj Benvenuto mohol vypočuť koniec porady.

– Áno, páni, – povedal František I., – áno, mám ten istý názor ako pán de Montmorency. Mojím snom je, aby sme s cisárom uzavreli mier trvalý, aby sme pozdvihli svoje tróny vysoko nad celý kresťanský svet a vyhladili všetky obce, spolky a ľudové zhromaždenia, ktoré si nárokujú právo klásť jednou rukou hranice našej kráľovskej moci tým, že nám druhou rukou odopierajú peniaze našich poddaných. Chcel by som, aby do lona viery a pápežskej jednoty vrátili sa zase všetci odpadlíci, nad ktorými je naša matka cirkev taká zarmútená. A napokon, mojím snom je snaha spojiť všetky svoje sily proti nepriateľom Kristovým, vyhnať sultána z Konštantinopolu, aj keby to bolo len kvôli tomu, aby som dokázal, že nie je mojím spojencom, a založiť v Konštantinopole druhé cisárstvo, ktoré by bolo prvému súperom čo do lesku, sily a veľkosti. Taká je moja túžba,

páni, a snom ju nazývam preto, že sa nechcem nechať priveľmi unášať nádejou na úspech a nechcem sa považovať za porazeného, keby mi azda budúcnosť ukázala neuskutočniteľnosť tohto sna. Keby sa mi však tento sen vydaril, keby som mal Francúzsko a Turecko, Paríž a Konštantinopol, Západ a Východ – uznajte, páni, že by to bolo vznešené!

– Podľa toho, sir, – povedal vojvoda de Guise, – ste pevne rozhodnutý odmietať Genťanom ochranu a vzdať sa bývalých majetkov domu Burgundského?

– Rozhodnuté! Cisár uvidí, že som práve taký lojálny spojenec ako lojálny nepriateľ. Predovšetkým však žiadam, rozumejte mi dobre, aby mi vrátili milánske vojvodstvo. Patrí mi dedičským právom a investitúrou cisárov a ja ho budem mať na moju šľachtickú česť. Dúfam však, že sa tak stane bez toho, že by som musel porušiť priateľstvo so svojím švagrom Karolom.

– A chcete navrhnúť Karolovi V., aby prešiel cez Francúzsko s úmyslom skrotiť vzbúrencov v Gente? – doložil Poyet.

– Áno, pán kancelár, – odpovedal kráľ. – Rozkážte pánu de Fréjusovi, aby ho ešte dnes šiel pozvať v mojom mene. Ukážeme mu, že sme odhodlaní na všetko, aby sme zachovali mier. No keby chcel vojnu…

Hrozivý a majestátny pohyb sprevádzal túto nedokončenú vetu. V tej chvíli zbadal kráľ svojho umelca, ktorý skromne stál pri dverách.

– Keby však chcel vojnu, – pokračoval, – potom pri Jupiterovi, o ktorom mi Benvenuto pravdepodobne prináša správu, prisahám, že to bude vojna krvavá, strašná, zúrivá. Benvenuto, čo je s mojím Jupiterom?

– Sir, – odpovedal Cellini, – prinášam vám model vášho Jupitera. Ale viete, o čom som rozmýšľal, keď som na vás pozeral a počúval vás? Sníval som o fontáne pre Fontainebleau. O fontáne, nad ktorou by sa zdvíhala obrovská, asi šesťdesiatstopová socha, ktorá by držala

v pravici zlomený oštep a ľavicou by sa opierala o meč. Sir, lalo socha by predstavovala Marsa, totiž Vaše Veličenstvo – lebo vy ste odvaha sama. Odvahu používate spravodlivo a na svätú obranu svojej slávy. Sir, počkajte, to ešte nie je všetko. V štyroch rohoch podstavca tejto sochy budú sedieť štyri postavy: poézia, maliarstvo, sochárstvo a štedrosť. O tom som sníval, keď som na vás pozeral a počúval vás, sir.

– Benvenuto, tento váš sen ožije v mramore alebo v bronze, želám si to, – povedal kráľ s veliteľským prízvukom, ale pritom sa priateľsky usmieval.

Všetci prítomní tlieskali, lebo každý uznal kráľa dôstojného byť sochou a sochu dôstojnú kráľa.

– Zatiaľ si však pozrime vášho Jupitera, – povedal kráľ.

Benvenuto vytiahol model spod svojho plášťa a postavil ho na stôl, okolo ktorého sa pred chvíľou spriadal osud sveta.

František I. pozeral na dielo s výrazom obdivu, o tom nebolo pochybností.

– Konečne som našiel muža podľa svojho srdca, – povedal.

Potľapkal Benvenuta po pleci a pokračoval:

– Drahý priateľ, neviem, kto má väčšiu radosť, či knieža, keď sa stretne s umelcom, ktorý už vopred rozumie všetky jeho myšlienky, alebo umelec, ktorý sa stretne s kniežaťom, ktorý mu dobre rozumie. Myslím, že moja radosť je väčšia.

– Ach, nie, sir, – zvolal Cellini. – Nepochybujem, že ja mám väčšiu radosť.

– Ale nie, Benvenuto, ja mám väčšiu radosť.

– Neodvážim sa protirečiť Vášmu Veličenstvu, ale predsa…

– Nuž dobre teda, pripustime, že máme obidvaja rovnakú radosť, milý priateľ.

– Sir, nazvali ste ma svojím priateľom, – povedal Benvenuto, – a týmto slovom ste zaplatili sto ráz všetko, čo som až doteraz pre Vaše Veličenstvo urobil a ešte urobím.

– Nuž chcem ti dokázať, že to nie je len prázdne a nepremyslené slovo, Benvenuto. Ak som ťa nazval priateľom, naozaj ním si. Prines mi môjho Jupitera, dokonči ho čím skôr, a na moju česť, dám ti všetko, čo si budeš priať, ak to len bude môcť kráľovská ruka dať. Páni, počuli ste? Keby som na svoj sľub zabudol, pripomeňte mi ho!

– Sir, – zvolal Benvenuto, – ste veľký a vznešený kráľ a ja sa hanbím, že len tak málo môžem urobiť pre vás, ktorý ste toľko urobili pre mňa.

Cellini potom pobozkal ruku, ktorú mu kráľ podal, schoval sochu zase pod plášť a odišiel z radnej dvorany so srdcom plným pýchy a radosti.

Keď vychádzal z Louvru, stretol sa s Primaticciom, ktorý do Louvru práve vchádzal.

– Kam sa tak veselo uberáte, drahý Benvenuto? – zvolal na Celliniho, ktorý šiel okolo neho a ani ho nezbadal.

– Ach, to ste vy, Francesco? – obrátil sa Benvenuto. – Áno, som veselý, lebo odchádzam práve od nášho veľkého, vznešeného a božského Františka I.

– A stretli ste sa s pani d'Étampes? – spýtal sa Primaticcio.

– Kráľ mi povedal také veci, že sa ani neodvážim opakovať ich, hoci sa hovorí, že skromnosť nie je mojou silnou stránkou.

– Ale čo vám povedala pani d'Étampes?

– Nazval ma svojím priateľom, rozumiete, Francesco? Tykal mi, ako tyká svojim maršalom. A nakoniec mi povedal, že keď bude môj Jupiter hotový, môžem od neho žiadať akúkoľvek láskavosť, vopred mi sľubuje, že mi to splní.

– Ale čo vám sľúbila pani d'Étampes?

– Aký ste vy zvláštny človek, Francesco!

– Prečo?

– Lebo mi ustavične hovoríte o pani d'Étampes, hoci ja vám rozprávam o kráľovi.

– Nuž ja poznám dvor lepšie ako vy, Benvenuto, a vy ste môj krajan a priateľ. Priniesli ste mi trochu ovzdušia nášho krásneho Talianska a ja vás chcem z vďačnosti uchrániť od veľkého nešťastia. Počúvajte, Benvenuto, vojvodkyňa d'Étampes je vašou nepriateľkou, a to úhlavnou nepriateľkou. Už som vám to raz povedal, ale vtedy som sa toho len bál, no dnes som o tom presvedčený. Vy ste túto ženu urazili, a ak si ju neudobríte, zničí vás. Benvenuto, pani d'Étampes je i kráľovou kráľovnou.

– Bože môj, čo to rozprávate? – zasmial sa Cellini, – ja že som urazil pani d'Étampes? A čím?

– Ach, dobre vás poznám, Benvenuto, a hneď som pochyboval o tom, že by ste si boli niečoho vedomý, práve tak ako ona nie si je vedomá svojho odporu voči vám. Ale čo sa dá robiť? Ženy sú už raz také, nenávidia i milujú, a ani nevedia prečo. Nuž veru vojvodkyňa d'Étampes vás nenávidí.

– A čo chcete odo mňa? Čo mám robiť?

– Čo chcem? Chcem, aby pochlebovač zachránil sochára.

– Ja a pochlebovač kurtizány?

– Mýlite sa, Benvenuto, – povedal mu s úsmevom Primaticcio, – mýlite sa. Pani d'Étampes je veľmi pekná a každý umelec to musí uznať.

– I ja som o tom presvedčený, – súhlasil Benvenuto.

– Teda jej to povedzte, povedzte jej to rovno do očí, a nie mne! Nechcem od vás nič viac, iba toľko, aby ste sa stali najlepšími priateľmi na svete. Vy ste ju urazili z rozmaru umelca. Preto vy musíte urobiť prvý krok k zmiereniu.

– Ak som ju urazil, – povedal Cellini, – nestalo sa tak úmyselne alebo zo zlomyseľnosti. Povedala mi niekoľko škodoradostných slov, ktoré som si nezaslúžil. Preto som jej odpovedal, ako si zaslúžila.

– Na tom nezáleží. Na tom nezáleží. Zabudnite, čo vám povedala, Benvenuto, a vynasnažte sa, aby aj ona zabudla, čo ste jej povedali vy. Opakujem vám, je to veľmi pomstychtivá žena, veľmi panovačná a drží v ruke kráľovo

srdce. Ten síce miluje umenie, ale ešte viac lásku. Uvidíte, že budete pykať za svoju odvahu, Benvenuto. Poštve na vás vašich nepriateľov. Bola to práve ona, čo dodala kráľovskému sudcovi odvahu, aby sa postavil na odpor. Pozrite, teraz idem do Talianska. Na jej rozkaz pôjdem do Ríma. Táto cesta je zameraná proti vám a ja sám, váš priateľ, som nútený byť nástrojom jej pomsty.

– Načo idete do Ríma?

– Načo? Sľúbili ste kráľovi, že chcete súperiť so starými majstrami, a viem, že viete dodržať svoje slovo. Vojvodkyňa sa však domnieva, že sa len tak vystatujete, a keďže vás chce zničiť porovnávaním so starými sochami, posiela ma do Ríma, aby som tam ja, maliar, zhotovil modely najkrajších antických sôch, najmä Laokoona, Venuše a neviem čoho.

– To je naozaj strašne prefíkaný spôsob pomsty, – skríkol Benvenuto. Hoci sa nebál o svoju prácu, predsa ho znepokojila možnosť, že by jeho diela mali porovnávať s dielami najstarších majstrov. – Ale aby som musel ustúpiť žene, to neurobím nikdy, nikdy! – doložil, zatínajúc päste.

– Kto vám hovorí, aby ste ustúpili? Pozrite, navrhujem vám jednu cestu. Ascanio sa jej páči a chce mu dať nejakú prácu. Požiadala ma, aby som mu povedal, nech sa u nej zastaví. Teda nie je nič ľahšieho, než aby ste šli do paláca d'Étampes so svojím žiakom a krásnej vojvodkyni ho sám predstavili. Využite túto príležitosť, vezmite si so sebou niektorý z tých krásnych šperkov, aké viete urobiť len vy, najprv jej ho ukážte, a keď uvidíte, že sa jej ligocú oči, ponúknite jej ho ako hold, ktorý je hoden len jej. Ona to prijme, rozkošne sa vám zaďakuje, dá vám za to nejaký dar hoden zase vás – a už si získate jej priazeň. No ak vám ostane táto žena nepriateľkou, potom sa už vopred vzdajte všetkých veľkých myšlienok, ktoré sa vám roja v hlave. Žiaľ, i ja som bol nútený spočiatku sa tu krčiť, aby som sa mohol neskôr vzpriamiť v celej svojej výške. Až dovtedy som sa musel prizerať, ako všade uprednostňujú toho

darebáka Rossa. Vždy a všade ho strkali predo mňa a nado mňa. Dokonca ho vymenovali za strážcu koruny.

– Ste k nemu nespravodlivý, Francesco, – namietal Cellini, lebo nevedel zatajiť svoje úprimné názory. – Je to predsa veľký maliar.

– Myslíte?

– Som o tom presvedčený.

– I ja som o tom presvedčený, a to je tiež príčina, prečo ho nenávidím. Napokon, práve jeho používali proti mne. Ja som však vyhovel ich úbohej márnomyseľnosti, a dnes som veľký Primaticcio. Používajú ma zase proti iným, aj proti vám, Benvenuto. Robte to teda tak, ako som to robil ja, a určite neobanujete, že ste poslúchli moju radu. Prosím vás o to kvôli vám a kvôli sebe, prosím vás o to v mene vašej slávy a vašej budúcnosti, lebo obidve sú ohrozené, ak budete naďalej tvrdohlavý.

– To je naozaj ťažko! – povedal Cellini, ktorý už očividne ustupoval.

– Ak to neurobíte kvôli sebe, urobte to aspoň pre nášho veľkého kráľa. Chcete zničiť jeho srdce tým, že ho donútite, aby sa musel rozhodovať medzi ženou, ktorú miluje, a umelcom, ktorého obdivuje?

– Dobre teda, urobím to kvôli kráľovi! – povedal Cellini. Určite bol rád, že našiel konečne dostatočnú výhovorku pre svoju samoľúbosť.

– Výborne, – súhlasil Primaticcio. – Zaiste však chápete, že by som bol stratený, keby sa jediné slovo z toho, čo som vám povedal, dozvedela vojvodkyňa.

– Dúfam, že o mne nepochybujete, – povedal Benvenuto.

– Ak Benvenuto niečo sľúbi, tým je povedané všetko, – potvrdil Primaticcio.

– Máte moje slovo.

– Dobre teda a zbohom, braček.

– Šťastnú cestu do Ríma!

– Aj vám mnoho šťastia!

Priatelia si ešte raz stisli srdečne pravicu, kývli si na znak porozumenia a rozišli sa.



XIII

NÁLADOVÁ ŽENA

Palác d'Étampes nebol priveľmi vzdialený od paláca Nesle. Preto našim čitateľom nebude čudné, že tak ľahko prechádzame od jedného k druhému.

Ležal na nábreží svätého Augustína a rozkladal sa pozdĺž celej ulice Gilles le Gueux. Hlavný vchod bol z ulice l'Hirondelle. František I. daroval tento palác svojej milenke za to, že súhlasila stať sa ženou Jacqua Desbrossa, grófa de Penthièvre, ako dal vojvodstvo d'Étampes a vladárstvo v Bretagni Jacquovi Desbrossovi, grófovi de Penthièvre za to, že si vzal kráľovu milenku.

Kráľ sa zo všetkých síl vynasnažil, aby sa tento dar stal dôstojným krásnej Anny d'Heilly. Dal upraviť starý palác podľa moderného vkusu a na pochmúrnom a prísnom priečelí ako pod čarovným prútikom objavili sa jemné kvety

renesancie. Podľa starostlivosti, ktorú venoval kráľ tomuto novému obydliu, dalo sa tušiť, že tam bude pravdepodobne častým hosťom vojvodkyne. Nemenej nádherne upravili aj vnútro paláca, ktorého komnaty boli zariadené naozaj s prepychom, hodným kráľovnej, omnoho krajšie než izby pravej kráľovnej, skvelej a statočnej Eleonóry, sestry Karola V. a zákonitej manželky Františka I. O tej sa však hovorilo málo v spoločnosti, ba dokonca aj na dvore.

Keby sme mohli bezohľadne vniknúť včasráno do komnaty vojvodkyne, našli by sme ju ležať na pohovke a opierať si krásnu hlavu o utešenú ruku, zatiaľ čo druhou si ľahostajne prehrabúvala bohaté gaštanové vlasy so zábleskmi zlata. Annine holé nohy zdajú sa ešte menšími a belšími vo vysokých papučkách z čierneho zamatu a jej voľný a nedbanlivo prehodený odev dodáva tejto krásavici neodolateľné čaro.

Pravda, aj kráľ je tu, ale stojí pri okne a nepozerá na vojvodkyňu. Udiera prstami pravidelne na okno a zdá sa, že je veľmi zamyslený. Bezpochyby premýšľa o vážnej otázke prechodu Karola V. cez Francúzsko.

– Čo tam robíte, sir? A prečo sa ku mne obraciate chrbtom? – spýtala sa znepokojená vojvodkyňa.

– Skladám na vás verše a myslím, že som ich dokončil, – odpovedal František I.

– Ach, rýchle mi ich povedzte, prosím vás, môj krásny korunovaný básnik!

– Veľmi rád, – odpovedal kráľ so sebavedomím veršotepca so žezlom. – Počúvajte!

Zatiaľ čo svet sladko drieme,
pozerám sa na brieždenie.
Do zorničky oči vpíjam v úžase a očarení,
nedivím sa Phoebovi, že bol do nej zaľúbený.
Aj mne lásku pripomína k najskvostnejšej vojvodkyni,
akoby sa usmievala na mňa zrakmi žiarivými
ona, ktorej každý pohľad ako úsvit zory márni,

že i teraz žiada sa mi volať, kričať v sveta strany:
Oj, bohovia nesmrteľní, vráťte sa včas na nebesá,
kým vás hriešne neopantá pôvabom, čo zorou skvie sa.

– Ach, aké krásne verše! – skríkla vojvodkyňa tlieskajúc. – Teraz môžete pozerať na zorničku, ako dlho len chcete, už nebudem na ňu žiarliť, lebo jej ďakujem za tieto krásne verše. Prosím vás, povedzte mi ich ešte raz!

František I. teda zopakoval svoje zdvorilostné verše, no druhý raz mu už Anna nezatlieskala, ale zmĺkla.

– Čo je, krásna pani? – spýtal sa kráľ, ktorý čakal znovu potlesk.

– Sir, musím vám dnes ráno ešte dôraznejšie opakovať, čo som vám povedala už včera večer: básnik má ešte menej výhovoriek než rytiersky kráľ, aby dovolil beztrestne urážať svoju paniu, lebo ona je nielen jeho milenkou, ale aj múzou.

– Vy zlá, ešte raz sa k tomu vraciate, – povedal kráľ a v jeho hlase bolo cítiť nevôľu. – V takom niečom vidieť urážku, bože môj! Váš hnev je krutý, vládkyňa moja jediná, keď vaše pazúriky vás nechávajú zabúdať na moje verše!

– Nenávidím práve tak, ako milujem, kráľ môj.

– A predsa som vás prosil, aby ste Benvenutovi nezazlievali. Je to veľké dieťa, ktoré nevie, čo hovorí. Hovorí rovnako bláznivo, ako bláznivo sa bije, a môžem vás ubezpečiť, že nemal najmenší úmysel nejako sa vás dotknúť. Napokon dobre viete, že odpúšťať je darom bohov, moja drahá bohyňa, a preto tomu bláznovi odpustite pre lásku ku mne.

– Odpustite bláznovi! – povedala Anna nevľúdne.

Ach, určite bláznovi, – opakoval František I. – Videl som ho včera a sľúbil mi skvelé veci. Je to človek, ktorý podľa mojej mienky nemá páru a ktorý ma zveční pre budúcnosť ako Andrea del Sarto, Tizian a Leonardo da Vinci. Predsa dobre viete, ako mám rád svojich umelcov, moja milovaná vojvodkyňa, preto vás prosím, aby ste boli voči nim zhovievavá a k Benvenutovi aj priaznivá. Ach, bože, to sú

len aprílové chmáry, rozmar ženy a vrtoch umelca majú predsa len viac čara ako nuda. Teda odpustite umelcovi, ktorého mám rád, vy, jediná moja láska!

– Som vašou slúžkou a poslúchnem vás, sir.

– Ďakujem. Odmenou za túto láskavosť, ktorú mi dáva dobrota ženy, môžete teraz žiadať dar, aký sa vám bude páčiť, z moci kniežaťa. Žiaľ, už sa rozvidnieva a budem vás musieť opustiť. Dnes mám kráľovskú radu, ach, to je nudné! Môj švagor Karol V. mi robí kráľovské remeslo príliš trpkým! Kladie pascu namiesto rytierskeho zápasu, pero namiesto kordu, to je hanba! Nazdávam sa, že bude treba vynájsť celkom nový slovník, aby človek mal čím pomenovať celú tú vedu a všetky tie čachry-machry, čo patria k vládnutiu. Zbohom, moja drahá láska, pokúsim sa, aby som bol jemný a prísny súčasne. Ste šťastná, že nemáte nijaké iné starosti, len zostať krásnou, k čomu vás nebo obdarilo všetkým, čo treba. Zbohom, nevstávajte, moje páža ma očakáva v predsieni. Do videnia a myslite na mňa!

– Neprestajne, sir.

Poslal jej rukou posledný pozdrav, zdvihol záclonu a odišiel, nechávajúc osamote krásnu vojvodkyňu. Tá, verná sľubu, ktorý kráľovi dala, začala hneď myslieť na niečo celkom iné ako na neho.

Pani d'Étampes mala veľmi živú povahu, prudkú a ctižiadostivú. Najprv robila všetko možné, aby si získala kráľovu lásku, ale keď ju mala úplne, čoskoro jej nestačila a začala sa nudiť. Admirál Brion a gróf Longueval, ktorých nejaký čas milovala, a Diana de Poitiers, ktorú neprestajne nenávidela, ju nezamestnávali dostatočne. Už niekoľko dní prázdnotu jej duše začal napĺňať nový cit. Začínala znovu žiť vďaka novej nenávisti a novej láske. Nenávidela Celliniho a milovala Ascania. Myslela na jedného aj na druhého, pokým ju komorníčky obliekali.

Keďže ostával už len účes, mohli jej ohlásiť návštevu parížskeho kráľovského sudcu a vikomta de Marmagne.

Oni dvaja patrili k jej najoddanejším prívržencom medzi dvoma tábormi, ktoré sa pri dvore utvorili: s vojvodkyňou na jednej strane a s Dianou de Poitiers na druhej strane. Je známou pravdou, že priatelia sú nám vítaní, keď myslíme na nepriateľov. Preto aj pani d'Étampes veľmi milo podala ruku na pobozkanie zamračenému kráľovskému sudcovi a usmievajúcemu sa vikomtovi.

– Pán kráľovský sudca, – povedala mu nahnevano, v čom nebolo nič predstierané, a so súcitom, v ktorom nebolo nič urážlivé. – Dozvedeli sme sa, ako hnusne sa zachoval voči vám ten taliansky grobian, voči vám, nášmu najlepšiemu priateľovi, a veľmi nás to pobúrilo.

– Madame, – povedal d'Estourville, hlboko sa pokloniac, – naozaj by som sa hanbil, keby môj vek a moje postavenie ušetril nehanebník, ktorý sa nezastavil ani pred vašou krásou a pôvabom.

– Ach, – odpovedala Anna, – myslím len na vás. Čo sa týka urážky mojej osoby, kráľ, ktorý je priveľmi zhovievavý voči týmto nehanebným cudzincom, ma žiadal, aby som na to zabudla. Nuž tak na to zabúdam.

– Ak je to naozaj tak, madame, potom by bola zbytočná prosba, s ktorou sme si dovolili prísť za vami, a prosíme vás, aby ste nám dovolili odísť bez toho, že vám o tom povieme.

– Čože, pán d'Estourville? Vari nie som vaša priateľka v každom čase, keby sa čo robilo? Len hovorte, hovorte, lebo sa budem hnevať na takého nedôverčivého priateľa.

– Nuž, madame, ide o toto. Myslel som si, že môžem použiť láskavosť, ktorej sa mi dostalo vďaka vášmu pričineniu od kráľa, v prospech pána vikomta de Marmagne, aby sa mohol usídliť v niektorom kráľovom paláci. Mysleli sme na Velký Nesle, ktorý teraz padol do takých zlých rúk.

– Ach, veru, – povedala vojvodkyňa, – počúvam vás veľmi pozorne.

– Madame, vikomt túto ponuku prijal najprv nadšene, ale teraz, po starostlivej úvahe, premýšľa, lebo sa bojí toho strašného Benvenuta.

– Prepáčte, môj vážený priateľ, – prerušil ho vikomt de Marmagne, – veľmi zle si to vysvetľujete. Nebojím sa Benvenuta, bojím sa kráľovho hnevu. Vôbec sa nebojím, že by ma zabil ten taliansky grobian, ako sa pani vojvodkyňa vyjadrila. Naopak, bojím sa, aby som nezabil ja jeho. Tým by som privolal na seba kráľov hnev, lebo sa zdá, že až priveľmi si obľúbil tohto sluhu.

– A ja som sa opovážil dať pánu vikomtovi nádej, že by azda pani vojvodkyňa jeho žiadosť podporovala.

– Vždy som podporovala svojich priateľov, – povedala pyšne vojvodkyňa. – Napokon, máte azda lepšiu priateľku, než som ja? Spravodlivosť? Azda by ste nekonali v tom prípade podľa kráľovho želania?

– Jeho Veličenstvo, – povedal de Marmagne, – sám rozkázal, aby dali palác Nesle Benvenutovi. Keby sme teraz podnikli niečo proti tomu, vyzeralo by to ako pomsta. A čo potom, keby som toho Celliniho naozaj zabil, lebo si vezmem dvoch ľudí, na ktorých sa môžem úplne spoľahnúť!

– Ach, bože, – vzdychla si vojvodkyňa a zasmiala sa, ukazujúc pritom krásne biele zuby. – Kráľ naozaj ochraňuje ľudí živých, myslím však, že by sa veľmi nestaral o ľudí mŕtvych. Na mŕtvom by už nemal čo obdivovať. Verím, že by čoskoro na neho zabudol a myslel by len na lásku ku mne. A vy, Marmagne, zabúdate, že ten človek ma verejne a strašne urazil?

– Vojvodkyňa, treba si však jasne uvedomiť, pokiaľ až môžeme ísť, – povedal rozvážne vikomt.

– Ach, vikomt, hovoríte predsa dosť jasne.

– Nie, madame, ak dovolíte, poviem vám všetko, lebo chcem, aby ste to aj vy všetko vedeli. Je možné, že s tým čertovským chlapom si ozbrojenou rukou neporadíme. Preto sa vám priznám, že použijeme naňho pascu. Keby nám cez deň unikol, nájdeme ho večer alebo ho vystriehneme v noci v nejakej opustenej uličke… Moji ľudia nemajú len kordy, ale aj dýky, madame.

– Pochopila som, – odpovedala vojvodkyňa a nepohol sa jej na tvári ani jediný sval, ani nezmenila farbu pri slovách o chystanej vražde.

– Tak čo, madame?

– Nuž, vikomt, vidím, že ste opatrný človek a že by nebolo múdre byť vaším nepriateľom.

– Ale aký je váš názor, madame?

– Je to naozaj vážna vec a možno bude treba, aby sme o tom ešte rozmýšľali. Ale ako som vám už povedala, každý vie, a ani kráľovi nie je tajomstvom, že ten muž ťažko urazil moju hrdosť. Nenávidím ho… práve tak ako svojho manžela alebo pani Dianu. Som presvedčená, že vám môžem sľúbiť… čo je, Isabeau, prečo ma vyrušujete?

Posledné slová vojvodkyne patrili komornej, ktorá vstúpila celá nesvoja.

– Bože môj, milostivá pani, – povedala Isabeau, – prosím mnoho ráz o odpustenie, ale je tu ten florentský umelec, ten Benvenuto Cellini, a prináša krásnu pozlátenú vázu. Nemožno si predstaviť nič krajšieho. Veľmi zdvorilo mi povedal, že chce tú vázu darovať Vašej Milosti, a veľmi pekne prosí, aby ste mu preukázali česť, aby vás mohol zdržať aspoň minútu.

– To je pekné, – odpovedala vojvodkyňa a v hlase jej bolo cítiť, že jej hnev týmto umelcovým krokom trochu ochabol. – Čo si mu povedala, Isabeau?

– Že milostivá pani ešte nie je oblečená a že jej to idem oznámiť.

– Veľmi dobre. Zdá sa, – doložila vojvodkyňa, obzerajúc sa na zarazeného kráľovského sudcu, – že náš nepriateľ sa umúdril a začína uznávať, akú máme cenu a čoho sme schopní. Ale to nič, tak lacno sa z toho nedostane a hocijaké ospravedlnenie ani neprijmem. Musí ešte viac pocítiť, ako ma urazil a ako sa hnevám. Isabeau, povedz mu, že si mi jeho návštevu ohlásila a že som rozkázala, aby počkal.

Isabeau odišla.

– Povedala som vám, pán vikomt, – obrátila sa vojvodkyňa na vikomta, ale už omnoho pokojnejšie a zhovievavejšie, – že to, čo chcete podniknúť, je veľmi vážne a že by som vám nemohla poskytnúť pomoc pri niečom, čo je napokon predsa len vraždou alebo zákerným činom.

– Ale veď vás tak strašne urazil, – dovolil si pripomenúť kráľovský sudca.

– Dúfam, že aj odplata bude taká. Ten strašný horenos, ktorý vzdoroval panovníkom, čaká vonku v predsieni a počká ešte dve hodiny v tomto očistci. To bude dosť veľký trest za jedno neopatrné slovo. Človek nesmie byť vonkoncom nemilosrdný, pán kráľovský sudca. Odpustite mu, tak ako mu odpustím ja o dve hodiny. Alebo mám vari nad vami menej moci, ako má kráľ nado mnou?

– Ráčte dovoliť, milostivá, aby som sa s vami teraz rozlúčil, – vstal kráľovský sudca s úklonom, – lebo nechcem svojej najväčšej a jedinej panovníčke sľúbiť niečo, čo by som neskôr nemohol splniť.

– Vy chcete odísť? To nie, – skríkla vojvodkyňa, ktorá chcela mať za každú cenu svedkov svojho triumfu. – Dúfam, že tu ostanete, aby ste spoločne so mnou ponížili môjho nepriateľa, takže budeme pomstení razom dvaja. Vám a vikomtovi dávam tieto dve hodiny a ani mi za to neďakujte. Hovorí sa, že vraj vydávate svoju dcéru za grófa d’Orbec? – To je krásna partia, naozaj, hovorím krásna, ale chcela som povedať dobrá. Ale, pane, sadnite si predsa. Viete, že na tento sobáš potrebujete môj súhlas? Ešte ste ma oň síce nežiadali, ale môj súhlas dostanete. D’Orbec mi je rovnako oddaný ako vám. Dúfam, že to vaše krásne dieťa čoskoro uvidíme a že gróf d’Orbec sa nebude hnevať, keď ju uvediem na dvor. Ako sa volá?

– Kolumba, madame.

– To je krásne a nežné meno. Hovorieva sa, že mená majú vplyv na osud. Ak je to naozaj tak, potom vaše dieťa má zaiste nežné srdce a bude trpieť. Čo už zase chcete, Isabeau, čo sa stalo?

– Nič, madame, len povedal, že bude čakať.

– Ach, áno, dobre, už som naňho zabudla. Áno, áno, pán d’Estourville, dajte si pozor na Kolumbu. Gróf je práve z takého cesta ako môj muž a práve taký žgrloš a možno bude ochotný vymeniť svoju ženu za nejaké vojvodstvo. Preto aj ja si musím dávať pozor, najmä ak je naozaj krásna, ako sa o nej hovorí. Zaiste mi ju čoskoro predstavíte, aby som sa mohla pripraviť na obranu.

Vojvodkyňa takto dlho nezáväzne hovorila, žiariac nádejou na víťazstvo, a pritom len ťažko premáhala zvedavosť, ktorá už prenikla všetkými jej údmi.

– Ešte pol hodiny, a dve hodiny pokánia budú za nami. Až potom oslobodíme úbohého Benvenuta z jeho múk. Ak sa vžijeme do jeho situácie, uznáme, že asi strašne trpí, lebo na podobné čakanie nie je zvyknutý. Louvre je preňho vždy otvorený a aj ku kráľovi má hocikedy prístup. Veru, hoci si to plne zaslúži, predsa mi ho je ľúto. Už sa zaiste otravuje! A pritom nemôže uľaviť svojmu hnevu. Tomu sa budem ešte dlho smiať! Bože, čo sa robí? Aké sú to hlasy? Aký krik…

– Nebude to ten prekliaty chlap, ktorý už má dosť čakania? – spýtal sa kráľovský sudca, lebo dúfal, že je to naozaj tak.

– Na to musím ísť pozrieť, – zbledla vojvodkyňa. – Poďte so mnou, páni, len poďte!

Benvenuto si vzal k srdcu reč svojho priateľa Primaticcia a ako palmu mieru odhodlal sa vziať vojvodkyni d’Étampes malú striebornú pozlátenú vázu. Vzal so sebou aj Ascania. Viedol ho, lebo bol ešte veľmi slabý a bledý po noci plnej žiaľu. Pobrali sa k palácu d’Étampes. Najprv stretol slúžku, ktorá sa rozhodla ohlásiť takú včasnú návštevu veliteľke. Už s ňou stratil dobrú polhodinu vyjednávaním a veľmi ho to podráždilo. Konečne sa objavila Isabeau. Súhlasila, že ho vojvodkyni ohlási. Vrátila sa s odkazom od panej, že sa oblieka a že musia chvíľu čakať. Ozbrojil sa teda trpezlivosťou, sadol si na lavicu vedľa Ascania, ktorý,

unavený cestou, horúčkou i svojimi myšlienkami, upadol do horúčkovitého stavu a premáhala ho slabosť.

Takto prešla hodina. Benvenuto začal počítať minúty. Konečne si však pomyslel, že obliekanie vojvodkyne je predsa len dôležitá vec, a povedal si, že pre štvrťhodinku viac alebo menej nebude si kaziť dobrodenie tohto kroku, ku ktorému by sa pravdepodobne tak ľahko znovu neodhodlal. Ale aj tak čoskoro začal počítať sekundy.

Ascanio zatiaľ bledol čoraz viac. Majstrovi chcel zamlčať, že sa zle cíti, hrdinsky premáhal bolesť a sprevádzal ho bez slova ponosy. Ráno nič nejedol, a hoci sa tomu bránil, začal pociťovať, že ho opúšťajú sily. Benvenuto strácal trpezlivosť a začal sa dlhými krokmi prechádzať po predsieni.

Prešla štvrťhodina.

– Nie je ti zle, milé dieťa? – spýtal sa Cellini Ascania.

– Ach, nie, majstre. Skôr vy sa zle cítite. Prosím vás, len buďte trpezlivý, už to nebude dlho trvať.

V tej chvíli šla práve Isabeau okolo.

– Vašej panej to akosi dlho trvá, – povedal Benvenuto.

Zlomyseľná dievčina šla k oknu a pozrela na hodiny na dvore.

– Čo chcete, veď čakáte ešte len pol druha hodiny! Na čo sa teda žalujete? – odvrkla.

Cellini sa strašne zamračil a ona sa rozosmiala.

Benvenuto sa premáhal z celej sily. Sadol si. Položil si ruky na hruď a čakal nemo a vážne. Zdalo sa, že je pokojný, no vnútri ním lomcovala zlosť. Dvaja sluhovia predo dvermi naňho pozerali pokojne a vážne, ale on to pokladal za výsmech.

Znovu prešla štvrťhodina. Benvenuto sa zahľadel na Ascania. Postrehol, že je bledší ako kedy doteraz a že naňho idú mdloby.

– Ale teraz už mám toho dosť! – skríkol nazlostene. – Tá to určite robí úmyselne. Chcel som veriť tomu, čo mi povedali, a počkať zo zdvorilosti. Ale ak ma chce urážať,

nech sa dozvie, že na to nie som zvyknutý. Ak je to urážka, potom nie som človekom, ktorý by sa nechal urážať, a to ani od ženy nie. Poď, Ascanio!

Po tých slovách nevedel sa viac Benvenuto opanovať, schytil rukou nevľúdnu lavicu, na ktorej sedel, zdvihol ju a tresol ňou o zem tak prudko, že sa prelomila. Sluhovia vyskočili proti nemu, ale on povytiahol dýku, a to ich zastavilo. Ascanio, preľaknutý vyčíňaním svojho majstra, chcel vstať, no vzrušenie pohltilo všetky jeho sily. Klesol v bezvedomí späť. Benvenuto si to v prvej chvíli ani nevšimol.

Vtom sa však objavila na prahu bledá a nahnevaná vojvodkyňa.

– Áno, odchádzam, – skríkol hromovým hlasom Benvenuto, ktorý ju videl veľmi dobre, – povedzte tej žene, že si odnášam svoj dar, aby som ho venoval neviem komu, hoci prvému povaľačovi, ktorého stretnem a ktorý ho bude viac hoden ako ona. Povedzte jej, že ak ma považuje za svojho sluhu, potom sa mýli. My umelci nepredávame svoju poslušnosť a úctu, ako ona predáva svoju lásku! A teraz mi spravte miesto! Poď so mnou, Ascanio!

A obrátil sa k svojmu milovanému žiakovi. Až vtedy uvidel, že Ascanio má oči zatvorené, hlavu ovisnutú a zmodranú a opiera sa o stenu.

– Ascanio! – skríkol Benvenuto, – Ascanio, preboha, zamdlel, azda zomiera! Ach, môj drahý Ascanio, aj tomu je na vine tá žena!

Benvenuto sa obrátil s hrozivým pohybom ruky proti vojvodkyni d’Étampes a pritom sa snažil odniesť v náručí Ascania.

Vojvodkyňa v zlostnom zmeravení nemohla až doteraz povedať ani slovo, nevládala urobiť jediný pohyb. Ale keď uvidela Ascania bledého ako krieda, s ovisnutou hlavou, s vlasmi rozstrapatenými, takého krásneho v bledosti a takého pôvabného v mdlobách, nevedela sa premôcť, vrhla sa k nemu a ocitla sa pred Benvenutom takmer na kolenách, zvierajúc v rukách Ascaniovu ruku ako on.

– Ach, to úbohé dieťa zomiera! Pane, ak ho odnesiete, zaiste zomrie. Potrebuje okamžite pomoc! Jérôme, rýchlo utekaj po pána Andreja! Nechcem, aby odtiaľto odišiel v takom stave, počujete? Odíďte, alebo ostaňte tu, ale jeho tu nechajte!

Benvenuto sa prenikavo zahľadel na vojvodkyňu a so strachom na Ascania. Pochopil, že sa nestane nič, ak ponechá svojho milovaného žiaka Ascania na starosť pani d'Étampes. Uznal, že by bolo potrebné preniesť Ascania s najväčšou opatrnosťou. Rýchle sa teda rozhodol, ako vždy, lebo rýchle rozhodovanie bolo jednou z dobrých vlastností alebo chýb Celliniho.

– Madame, ale vy ste zaňho zodpovedná! – upozornil ju.

– Áno, svojím životom! – súhlasila vojvodkyňa.

Benvenuto nežne pobozkal svojho žiaka na čelo, potom sa zahalil do svojho plášťa, ruku položil na dýku a hrdo odišiel, vrhnúc na vojvodkyňu pohľad plný nenávisti a opovrhnutia. Na obidvoch šľachticov ani len nepozrel.

Anna sledovala svojho nepriateľa, kým neodišiel, očami plnými zúrivosti. Ale potom sa zrazu jej tvár zmenila, jej oči sa s nepokojným smútkom sklonili nad pôvabného chorého. Láska nastúpila namiesto hnevu, z tigrice sa stala gazela.

– Pán Andrej, – skríkla na svojho osobného lekára, len čo pribehol, – pozrite sa naňho a zachráňte ho. Je ranený a zomiera.

– To nič nie je, – odpovedal doktor Andrej po krátkej prehliadke. – Sú to len mdloby.

Nakvapkal Ascaniovi do úst niekoľko kvapiek posilňujúceho prostriedku, ktorý nosieval vždy pri sebe.

– Už prichádza k sebe, – zvolala vojvodkyňa, – už sa pohol! Teraz však potrebuje pokoj, však? Preneste ho do mojej izby a položte ho na lôžko, – rozkázala sluhom.

Potom sa však sklonila, aby ju počuli len oni, a ticho povedala:

– Najprv však ešte rozkaz pre vás: ak sa vám vykĺzne o tom čo len jediné slovíčko, zaplatíte za jazyk svojou hlavou! Choďte!

Sluhovia sa zachveli a poklonili. Potom Ascania jemne zdvihli a odniesli.

Vojvodkyňa osamela s kráľovským sudcom a s vikomtom de Marmagne, ktorí sa tak stali mimovoľnými svedkami jej pohany. Pani d'Étampes na nich pozrela s opovrhnutím, najmä na posledného, ale hneď potlačila tieto myšlienky a povedala síce trpko, ale pokojne:

– Povedala som vám, vikomt, že vec, o ktorej ste hovorili, je vážna. Ale nezáleží na tom a nebudem o tom uvažovať. Ako dúfam, mám dosť moci, aby som si mohla dovoliť zasiahnuť zradcu práve tak, ako by som sa vedela vyrovnať s tými, ktorí by zradili moju dôveru. Dúfam, že tentoraz sa kráľovi uráči trestať! Ale ja sa chcem pomstiť! Trest by hovoril o urážke, pomsta ju pochová. Páni, vy ste sa vedeli ovládať natoľko, že ste svoju pomstu oddialili, aby ste veci neuškodili. Za to vás chválim. Ale teraz buďte opatrní, aby vám pomsta neunikla. Sľúbte mi to, aby som sa nemusela obracať na iných! Vikomt de Marmagne, máte rád otvorené slová: zaručujem vám beztrestnosť ako katovi. Len vám ešte chcem dať jednu radu. Vy a vaši zbrojnoši odložte kordy a vezmite dýky. Tak to bude najlepšie. Konajte rýchle a spoľahlivo. To je najlepšia odpoveď. Zbohom, páni!

Po týchto slovách, ktoré hovorila vojvodkyňa príkro a nesúvislo, ukázala šľachticom dvere. Vikomt de Marmagne a kráľovský sudca sa neobratne poklonili, nevediac v rozpakoch povedať ani slovo na ospravedlnenie, a odišli celí zarazení.

– Ach, bodaj by som nebola ženou a nemusela potrebovať takýchto zbabelcov! – povedala Anna, pozerajúc za nimi, pery opovržlivo zaťaté. – Ach, ako nenávidím všetkých týchto chlapov, kráľovského milenca, lotrovského manžela, sluhu v livreji, okrem jedného, ktorého napriek všetkému obdivujem, a druhého, ktorého na šťastie milujem.

Vošla do izby, kde ležal ranený Ascanio. Keď sa k nemu priblížila, otvoril oči.

– Nič to nebolo, – povedal majster Andrej pani d'Étampes. – Mladík má ranu na pleci a únava, duševné napätie a možno aj hlad zapríčinili chvíľkovú mdlobu. Dal som mu kvapky, a tie ju celkom zahnali. Teraz je už zase celkom zotavený a zaiste znesie, ak ho na nosidlách prenesú domov.

– Dobre, majstre, – odpovedala mu vojvodkyňa a vtisla mu do rúk vrecúško s peniazmi. Lekár sa hlboko poklonil a odišiel.

– Kde som? – spýtal sa Ascanio, keď sa spamätal a snažil sa usporiadať si myšlienky.

– Ste pri mne, Ascanio, pri mne! – odpovedala vojvodkyňa.

– U vás, madame? Ach, áno, poznávam vás, ste vojvodkyňa d'Étampes, už si spomínam. A kde je Benvenuto? Kde je môj majster?

– Nehýbte sa, Ascanio! Váš majster je v bezpečí, nebojte sa oňho. V tejto chvíli už doma pokojne obeduje.

– Ale ako to, že ma tu nechal?

– Stratili ste vedomie, a preto vás zveril do mojej opatery.

– A ste si istá, že mu nehrozí nijaké nebezpečenstvo, že odišiel bez akejkoľvek ujmy?

– Opakujem vám to a ubezpečujem vás, Ascanio, nikdy nebol tak málo v nebezpečenstve ako v tejto chvíli. Aký ste nevďačný! Ja, vojvodkyňa d'Étampes, nad vami bdiem, starám sa o vás, ošetrujem vás s oddanosťou sestry, a vy mi rozprávate len o svojom majstrovi!

– Ach, madame, prepáčte mi a prijmite moju vďačnosť, – odpovedal Ascanio.

– No konečne, už bolo načase, – povedala vojvodkyňa a s úsmevom sklonila hlavu.

A pani d'Étampes začala sa mu prihovárať najvyberanejšími slovami, aké ovládala tak skvelo. Do svojej

reči vkladala všetku svoju nežnosť a do výrazov, ktorými sa dotýkala jeho, toľko vrúcnosti, že pomaly ale iste zamotávala mladého krásavca do svojich sietí. Pridobre poznala všetky tajomstvá zvodnosti, a keď spozorovala, že chlapec sa jej snaží vytrhnúť, lákala ho k sebe a k svojmu cieľu inou cestou. Použila všetky prostriedky, aké mala a pre ktoré ju nazývali z učených najkrajšou a z najkrajších najučenejšou. Ale keď videla, že mladý muž snaží sa už tretí alebo štvrtý raz vstať, povedala, zdržiavajúc ho:

– Ascanio, hovoríte tak výrečne a so zápalom o vašom krásnom zlatotepeckom umení, že je to pre mňa vlastne novým poznatkom a že teraz budem vidieť aj myšlienku všade tam, kde som až doteraz videla len ozdobu. Podľa vašich slov je teda váš Benvenuto v tom umení naozajstný majster?

– Madame, môj majster v tom smere prekonal aj samého Michelangela.

– Verím vám, aj keď tým zmierňujete nenávisť, ktorú voči nemu cítim pre jeho hnusné správanie sa voči mne.

– Ach, nesmiete si všímať jeho hrubosť, madame, lebo ona skrýva najúprimnejšiu a najoddanejšiu dušu. Benvenuto je však veľmi netrpezlivý a prudký. Myslel si, že ho nechávate čakať úmyselne, a táto urážka…

– Povedzte radšej táto zlomyseľnosť, – opravila ho vojvodkyňa v rozpakoch ako rozmaznané dieťa. – Je pravda, že som nebola ešte upravená, keď váš majster prišiel, a že som trochu predlžovala obliekanie. Nebolo to odo mňa pekné! Ako vidíte, spovedám sa vám úprimne. Napokon, nevedela som, že ste s ním aj vy, – doložila živo.

– Samozrejme, madame, ale Cellini nie je dosť bystrozraký a dal sa pomýliť všeobecnou mienkou. Myslí si, že ste zlá a strašná, vy, ktorá ste taká dobrá a rozkošná. Len preto v nevinnom žarte videl urážku.

– Myslíte? – odpovedala vojvodkyňa, nevediac skryť úsmev.

– Ach, odpustite mu, milostivá, keby vás poznal, verte mi, že by vás prosil na kolenách o odpustenie, že sa mýlil.

– Nehovorte už tak, nakoniec by ste dokázali prehovoriť ma, aby som si ho obľúbila. Ja mu to však nemôžem odpustiť a musím ho potrestať. Začnem tým, že mu získam súpera.

– To nebude ľahké, madame.

– Nebude, Ascanio, nebude, lebo tým súperom budete vy, jeho žiak. Aspoň mi dovoľte, aby som mu nemusela priamo robiť poklony, lebo to sami protiví. Vás Cellini veľmi chválil. Dúfam, že dáte poéziu svojho diela do mojich služieb. A keďže vy sám necítite odpor svojho majstra ku mne, dúfam, že tento náš vzťah aspoň svojou snahou trochu okrášlite.

– Madame, poslúchnem vaše rozkazy a dávam do vašich služieb všetko, čo viem a čo dokážem. Ste ku mne taká milá, s toľkým záujmom ste sa spytovali na moju minulosť a na moje nádeje, že som vám už teraz úplne oddaný telom a dušou.

– Milý chlapče, ešte som pre vás nič neurobila a žiadam len toľko, aby ste mi venovali časť svojho nadania. Povedzte, snívate o nejakom krásnom šperku? Mám tu nádherné perly. Chceli by ste ich premeniť na nejaký utešený výtvor? Mohla by som vám povedať, ako si to predstavujem ja? Keď som vás videla pred chvíľou ležať takého bledého a s hlavou takou ovisnutou, spomenula som si na ľaliu, ktorej vrcholec zlomila búrka. Prosím vás, urobte mi z perál a striebra ľaliu, ktorú by som nosila na živôtiku, – povedala zaliečavo.

– Ach, madame, ste priveľmi láskavá.

– Ascanio, hovoríte, že som dobrá a že mám dobrú snahu? Dovoľte mi, aby som sa mohla stať vašou dôverníčkou, vašou priateľkou, neschovávajte predo mnou nič, čo zamýšľate, nezatajujte mi svoje bolesti, lebo vidím, že ste veľmi smutný. Sľúbte mi, že prídete ku mne vždy, kedykoľvek budete potrebovať pomoc alebo radu.

– Ale to je ďalšia láskavosť, ktorú mi prejavujete, a nie vďačnosť za to, čo ja chcem spraviť pre vás.

– Sľubujete mi to?

– Žiaľ, to by som vám bol mohol sľúbiť ešte včera, milostivá. Ešte včera by som bol zo srdca rád využil vašu láskavosť, ktorú by som bol azda aj potreboval, ale dnes mi už nikto nemôže pomôcť.

– Akože?

– Určite, madame.

– Ach, trpíte, vy určite trpíte, Ascanio.

Ascanio smutne zvesil hlavu.

– Ascanio, zatajujete niečo pred svojou priateľkou, a to nie je dobre, nekonáte správne, – pokračovala vojvodkyňa, berúc ruku mladíka a nežne ju stískajúc.

– Madame, môj majster sa bude zaiste kvôli mne znepokojovať a okrem toho sa bojím, aby som vás neobťažoval. Cítim, že som sa už celkom zotavil. Preto mi dovoľte, prosím, aby som mohol odísť.

– Ako sa ponáhľate odísť odo mňa. Počkajte predsa, aspoň pokým vám pripravia nosidlá. Neodmietajte to, je to rozkaz lekára a tiež môj rozkaz.

Anna zavolala sluhu, dala mu patričné pokyny, a potom rozkázala Isabeau, aby priniesla perly a niekoľko drahokamov. Podala ich Ascaniovi:

– Teraz vám vraciam slobodu, – povedala, – ale len čo sa zotavíte, moja ľalia bude prvou vecou, ktorou sa budete zapodievať, však? Zatiaľ na ňu myslite, prosím, a len čo budete hotový so svojím náčrtkom, príďte mi ho ukázať.

– Áno, pani vojvodkyňa.

– A nenechajte ma, aby som musela premýšľať, ako by som sa mala odvďačiť ja vám. Vy spravíte to, čo si žiadam, a ja chcem ako odplatu urobiť to, čo si prajete vy, Ascanio. Len mi povedzte, čo by ste si želali? Milý chlapče, vo vašom veku máme predsa vždy nesplnené túžby, bolesť srdca, túžbu očí alebo pier. Azda mi neveríte, že mám moc pomôcť vám, a preto nechcete zo mňa spraviť svoju dôverníčku?

– Viem, – odpovedal Ascanio, – madame, že máte všetku moc a právom si ju zaslúžite. No mne nemôže pomôcť nikto v situácii, v akej som sa ocitol.

– Teda mi to konečne povedzte! – zvolala vojvodkyňa d'Étampes. – Zo srdca si to želám.

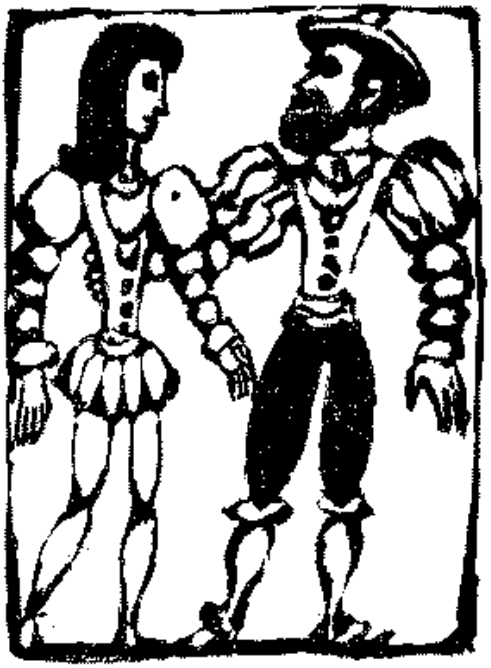
Potom však zmiernila svoj veliteľský tón:

– Prosím vás.

– Ach, bože môj! – skríkol Ascanio. Bolesť znovu ochromila jeho sily. – Madame, zhovárate sa so mnou tak láskavo. Viem, že môj odchod skryje moju hanbu a moje slzy, preto sa obrátim na vás nie s prosbou ako k vojvodkyni, ako by som to bol spravil včera, ale zdôverím sa vám ako žene. Keby som sa bol s vami stretol včera, bol by som vám povedal: „Milujem Kolumbu a som šťastný!" Ale dnes? Dnes vám môžem povedať len toľko: „Kolumba ma nemiluje, preto mi neostáva nič iné ako zomrieť!" Zbohom, madame, poľutujte ma!

Ascanio náhlivo pobozkal ruku pani d'Étampes, ktorá stála pred ním nemá a meravá. Náhlivo odišiel preč.

– Sokyňa, sokyňa! – zaštekala Anna, akoby sa prebúdzala zo sna. – Ale ona ho nemiluje. On bude milovať mňa! Chcem to!… Ach, áno, prisahám, že ma bude milovať a že zabijem Benvenuta!



XIV

ZÁKLADOM ĽUDSKÉHO ŽIVOTA JE BOLESŤ

Nech nám čitateľ odpustí smútok a pochmúrnosť tohto názvu. Musíme priznať, že základom tejto kapitoly tak ako celého života je bolesť. Nie je to nová pravda, povedal by mudrc, ale je v nej aspoň aká-taká útecha, a to nás azda ospravedlní u čitateľov, ktorých zavedieme od beznádejnosti k beznádejnosti.

Naši priatelia boli vo chvíli, keď sa k nim vraciame, veľmi smutní, počínajúc Benvenutom a končiac Jakubom Aubrym. Uvidíme, ako sa ich smútok zmocňoval pomaly ale isto, tak ako sa príliv pomaly a s istotou zmocňuje brehu.

Opustili sme Celliniho v obavách o Ascaniov osud. Po návrate do Veľkého Neslu už ani nepomyslel na hnev voči pani d'Étampes. Hlavu mal plnú myšlienok na chorého Ascania.

Vieme si predstaviť, akú mal radosť, keď uvidel, že sa otvárajú dvere, aby vošli dnu sluhovia s nosidlami. Ascanio z nich vrtko vyskočil, aby mu stisol ruku a uistil ho, že sa zase cíti dobre. No Benvenutovo čelo sa zamračilo hneď po prvých Ascaniových slovách a pri jeho rozprávaní sa chmúril čoraz väčšmi.

– Majstre, napravím za vás chybu a viem, že sa mi za to len poďakujete a nebudete mi to zazlievať. Mýlili ste sa o pani d'Étampes. Necíti voči vám nenávisť, ani sa na vás nehnevá. Váži si vás a obdivuje vás. Naproti tomu treba uznať, že vy ste sa voči nej správali hrubo, ako voči žene i ako voči vojvodkyni. Majstre, pani d'Étampes nie je len krásna ako bohyňa, ale je aj dobrá ako anjel, skromná a nadšená, jednoduchá a veľkorysá a má naozaj zlaté srdce. To, v čom ste dnes ráno videli bezohľadnosť z pomsty, bola len detská zlomyseľnosť. Prosím vás o to kvôli vám, veď vy nebývate nespravodlivý, a nie kvôli sebe. Veď mňa prijala a ošetrovala s toľkou dojemnou milotou! Prosím vás, prestaňte s tou nespravodlivou nenávisťou. Zaručujem vám, že to neoľutujete. Zabudnite na to… Majstre, prečo mi neodpovedáte? Skláňate hlavu. Azda som vás niečím urazil?

– Počúvaj, syn môj, – povedal Benvenuto vážne. – Často som ti opakoval, že podľa mojej mienky je na svete len jediná vec, ktorá je večne krásna, večne mladá, večne plodná: posvätné umenie. Ale napriek všetkému verím, som presvedčený a dúfam, že jestvujú nežné duše, pre ktoré je láska veľkým a hlbokým citom, ktorý môže urobiť človeka šťastným na celý život – ale to je vzácnosť. Veď čo je zvyčajne láska? Rozmar jedného dňa, radostné združenie, v ktorom sa ľudia navzájom klamú, neraz s dobrým úmyslom. Ascanio, rád sa takejto láske vysmievam, to vieš. Posmievam sa jej túžbam a posmievam sa jej slovám. Ale

nehaním rozmary tejto lásky, ba naopak, priznávam sa, že sa mi dokonca páči: má svoje dobré a drobné radosti, má svoju nežnosť a má aj žiarlivosť, prudké vášne. No jej rany nebývajú smrteľné. Zvyčajne sa z nich rodí komédia alebo tragédia, ale na tie si po čase spomíname len ako na divadelné predstavenie. Musíme priznať, že ženy sú síce rozkošné stvorenia, ale podľa môjho názoru poznajú alebo rozumejú len svojej obrazotvornosti, svojim predstavám. Aspoň väčšina z nich. Kto by im dával viacej, bol by alebo hlupák, alebo blázon. Ascanio, pozri napríklad na Scozzonu: určite by sa veľmi zľakla, keby nazrela na chvíľu do mojej duše. Ja ju však nechávam len na jej prahu a ona je práve preto šťastná, veselá, smeje sa a spieva. Tieto premenlivé spojenia majú však jeden a ten istý pevný základ, ktorý umelcovi celkom stačí: zbožňovanie formy a čistej krásy. To je ich jedna stránka, vďaka ktorej ich nepodceňujem, hoci sa z nich smejem. Ale počúvaj, Ascanio, sú ešte iné lásky, nad ktorými sa neusmievam, ale pri ktorých sa chvejem. Sú to lásky strašné, nerozumné a neuskutočniteľné ako sen.

„Ach, azda sa nedozvedel niečo o mojej vrúcnej láske ku Kolumbe?“ zľakol sa v duchu Ascanio.

– Tieto lásky, – pokračoval Cellini, – neprinášajú ani radosť, ani šťastie, a predsa zachvátia celú bytosť. Sú to upíry, ktoré pomaly vyciciavajú celú našu bytosť a nebadane ničia našu dušu. Osudne nás zovrú vo svojom náručí, vo svojich pazúroch a my sa z nich nemôžeme vyslobodiť. Ascanio, týchto lások sa vystríhaj. Uvidíš, že sú to len preludy, s ktorými nikam nezájdeš, hoci im musíš dať telo i dušu a takmer s radosťou im obetuješ svoje dni.

„Už je to tu! Vie všetko!“ pomyslel si Ascanio.

– Syn môj, – pokračoval Benvenuto, – ak je ešte čas, pretrhni puto, ktoré by ťa spútalo navždy. Ponesieš síce jeho pečať, ale pokús sa aspoň vytrhnúť jej svoj život.

– Ale kto vám povedal, že ju milujem? – spýtal sa žiak majstra.

– Ak ju nemiluješ, chvalabohu! – povedal Benvenuto, lebo si myslel, že Ascanio chce zapierať. – Ale dávaj si pozor, lebo dnes ráno som pochopil, že ona miluje teba.

– Dnes ráno? O kom to hovoríte? Čo tým chcete povedať?

– O kom? O pani d'Étampes.

– O pani d'Étampes? – zvolal žiak prekvapene. – Ale vy sa určite mýlite, veď to je nemožné. Hovoríte, že ste pochopili, že pani d'Étampes ma miluje?

– Ascanio, mám štyridsať rokov, mám za sebou kus života a rozumiem tomu. Podľa pohľadov, aké táto žena upierala raz na teba a raz na mňa, podľa spôsobu, ako sa k tebe správala, prisahám ti, že ťa miluje. Podľa nadšenia, s akým si ju pred chvíľou obhajoval, právom som sa obával, že aj ty miluješ ju. Nuž, milý Ascanio, povedal som ti, že by si bol stratený. Bola by to láska, ktorá by ťa celého strhla, no keby ťa opustila, zanechala by ťa bez ilúzie, bez viery, bez nádeje. Neostávalo by ti nič iné, len aby si aj ty miloval tak, ako milovali teba, aby si sa vrhol na lásku stravujúcu a ničiacu, aby si aj do iných sŕdc preniesol nenávisť a zášť, akú si pocítil sám na sebe.

– Majstre, – povedal Ascanio, – neviem, či ma pani d'Étampes miluje, ale jedno je isté, že ja ju nemilujem.

Benvenuto bol však len spola presvedčený o pravdovravnosti svojho žiaka. Myslel si, že Ascanio chce pred ním všetko zatajiť. Preto v nasledujúcich dňoch sa s ním o tom nezhováral, iba podchvíľou sa naňho smutne pozrel.

Pravda, musíme priznať, že sa netrápil až tak veľmi pre Ascaniov osud. Skôr sa zdalo, že jeho niečo trápi. Stratil svoju niekdajšiu bezprostrednú veselosť a svojrázne nápady. Predpoludním býval vždy zatvorený vo svojej izbietke nad zlievárňou a vyslovene rozkázal, aby ho tam nevyrušovali. Zvyšok dňa trávil prácou na obrovskej soche Marsa. Venoval jej zvyčajnú horlivosť, ale už o nej nerozprával s takým nadšením ako predtým. Najmä v Ascaniovej

prítomnosti vyzeral zarazený, v rozpakoch a akoby sa hanbil. Zdalo sa, že sa svojmu obľúbenému žiakovi vyhýba ako veriteľovi alebo sudcovi. Slovom, bolo jasne vidieť, že nejaká bolesť alebo vášeň vtrhli do tejto silnej a hlbokej duše a nivočili ju.

Ale ani Ascanio nebol šťastný. Bol presvedčený, ako to povedal pani d'Étampes, že Kolumba ho nemiluje. Gróf d'Orbec, ktorého poznal len podľa mena, bol v jeho žiarlivých očiach mladým a pekným šľachticom a myslel si, že dcéra pána d'Estourville je šťastná, ak je snúbenicou takého šľachtica. Zaiste nemá vôbec čas spomenúť si na úbohého umelca; aj keby bol v sebe udržal aspoň malú a prchavú nádej, ktorá nikdy neopúšťa srdce naplnené láskou, stratil túto nádej úplne tým, že sa priznal ku svojej láske pani d'Étampes a prezradil jej meno sokyne. Bolo jasné, že pani d'Étampes sa teraz bude snažiť zo všetkých síl, aby urýchlila túto svadbu, hoci predtým by sa bolo možno dalo nejako svadbu prekaziť alebo aspoň oddialiť. Okrem toho určite prenasleduje Kolumbu so všetkou svojou žiarlivou nenávisťou. Áno, Benvenuto mal pravdu. Láska tejto ženy bola naozaj niečím strašným, zabíjajúcim, zatiaľ čo Kolumbina láska bola by zaiste to vznešené a nebeské, o čom hovoril majster. Ale toto šťastie, žiaľ, Kolumba schovávala pre iného.

Bol taký zaujatý svojou chorobnou skľúčenosťou, že ani nepomyslel na ľaliu, ktorú si pani d'Étampes uňho objednala, a vo svojom žiarlivom hneve ani sa nechcel vrátiť do malého paláca, hoci Ruperta ho prosila a vyčítala mu, ustavične sa ho spytovala, ale on neodpovedal na jej otázky. Často si opakoval udalosti onoho dňa, keď sa s ňou po prvý raz zhováral, udalosti, ktoré boli preňho teraz také kruté. Chcel znova vidieť Kolumbu, chcel, aby sa mu zodpovedala, ale z čoho vlastne? Len z tých šialených vidín, ktoré si sám stvoril? Napokon si zmyslel, že sa jej prizná k láske ako ku zločinu a že ona vo svojej dobrote pochopí jeho nešťastie a

uteší ho. Ale ako sa má zase k nej vrátiť, ako sa má ospravedlniť v jej očiach?

Ascanio sa utápal v týchto naivných a smutných úvahách. Nevedel sa rozhodnúť ani tak, ani onak.

Kolumba očakávala Ascania s obavami a s radosťou na druhý deň po tom, čo ho pani Perrina ohúrila prezradením preňho takej strašnej noviny. Ale nadarmo počítala dievčina hodiny a minúty, darmo pani Perrina počúvala. Keď sa Ascanio zotavil, mohol predsa využiť Kolumbin láskavý súhlas a prísť, ale on neprišiel, aby sprevádzaný Rupertou zaklopal podľa dohovoru štyri razy na bránku Malého Neslu. Čo to má znamenať?

Azda je Ascanio chorý, azda je smrteľne chorý, azda mu je veľmi zle, preto nemôže prísť. Tak si myslela Kolumba. Strávila celý večer na kľačadle, plakala a modlila sa. Keď sa prestala modliť, uvedomila si, že neprestala plakať. Pochytil ju strach, strach, ktorý bol novým citom v jej srdci. Naozaj sa mala čoho báť, lebo za ten krátky čas zmocnil sa Ascanio natoľko všetkých jej myšlienok, že kvôli nemu zabúdala na boha, na otca i na svoje blížiace sa nešťastie.

Dnes myslela len na neho. Ascanio trpel len niekoľko krokov od nej. Možno zomieral bez toho, že by ju mohol vidieť. Pravda, teraz nebola chvíľa na úvahy, iba na plač. Až keď ho zachránia, až potom začne ona premýšľať.

Na druhý deň to bolo ešte horšie. Perrina dávala pozor na Rupertu, a len čo ju uvidela, hneď šla za ňou, ani nie tak preto, aby nakupovala zásoby, ako preto, aby sa dozvedela, čo je vlastne nového. Ruperta jej mohla oznámiť, že Ascanio nie je vážne chorý, ale na Rupertine otázky odpovedal, že do malého paláca nepôjde, a keď sa ho spýtala prečo, ani jej neodpovedal. Tvrdohlavo mlčal. Obidvom ženám tento stav robil veľké starosti a hneď začali o všetkom uvažovať. Veru nemohli tomu rozumieť.

Kolumba však neuvažovala dlho, len si povedala:

„Vie všetko, dozvedel sa, že sa o tri mesiace stanem ženou grófa d’Orbec, preto ma už nechce ani vidieť.“

Pravda, v prvej chvíli jej zbožňovateľov hnev lichotil. Prečo, ťažko povedať. Ale keď o tom uvažovala dlhšie, začala to Ascaniovi zazlievať. Vari mohol veriť, že ona nie je zúfalá z takého sobáša? „Teda mnou pohŕda," povedala si. Aj preto sa naňho hnevala a preto si vlastne povedala, že sa s Ascaniom viac nestretne, hoci v kútiku srdca ho čakala, aby sa mu mohla ospravedlniť.

Trpela vo svojom úzkostlivom svedomí a trpela vo svojej ohrdenej láske.

Ale nebola to jediná láska, ktorou Ascanio pohrdol. Bola tu ešte iná, omnoho väčšia, omnoho netrpezlivejšia, ktorá túžila po šťastí tak, ako nenávisť túži po pomste.

Pani d'Étampes neverila, ani veriť nemohla v hlbokú lásku Ascania ku Kolumbe.

– Je to chlapec, ktorý nevie, čo chce, – povedala si, – jednoducho sa zahľadel do prvého pekného dievčaťa, čo videl prejsť okolo seba. Ale narazil na nevšímavosť pojašenej horenosky a táto prekážka podráždila jeho hrdosť. Ach, len čo zacíti, čo je pravá láska, láska vrúcna a hlboká, len čo pochopí, že ja, vojvodkyňa d'Étampes, ktorej vrtochy ovplyvňujú celé kráľovstvo, ho milujem… len sa to musí dozvedieť.

Vikomt de Marmagne a parížsky kráľovský sudca trpeli vo svojej nenávisti práve tak ako Anna a Kolumba vo svojej láske. Smrteľne sa hnevali na Benvenuta, najmä de Marmagne. Benvenuto bol príčinou, že tá žena ním opovrhovala a pokorovala ho, Benvenuto mu prekážal, aby mohol prejaviť svoju šikovnosť, lebo pred výstupom v paláci d'Étampes mohol ho dať zabiť na ulici. Ale teraz, keď Benvenuto vojvodkyňu tak strašne urazil, bolo jeho povinnosťou, aby naňho zaútočil priamo a vyhľadal ho hoci v jeho byte. Pri tejto myšlienke sa de Marmagne triasol strachom. A človek veru ťažko odpúšťa niekomu, vďaka komu si uvedomil vlastnú zbabelosť.

Teda všetci trpeli. Ba aj Scozzona bývala zamyslená. Niekdajšia veselá Scozzona sa už nesmiala, už nespievala a

jej oči boli veľmi často červené od plaču. Benvenuto ju totiž už nemiloval, bol voči nej chladný, ba neraz aj grobiansky.

Úbohú Scozzonu po celý čas trápila myšlienka, ktorá ju div o rozum nepripravila. Chcela sa stať Benvenutovou manželkou. Keď prišla k nemu, myslela si, že bude preňho len hračkou, ale keď s ňou umelec zaobchádzal ako so ženou, a nie ako s pobehlicou, zdalo sa tomuto prostému dievčaťu, že ju táto nečakaná úcta pozdvihla. Pocítila voči svojmu dobrodincovi hlbokú vďačnosť a pritom aj naivnú pýchu, že sa voči nej tak pekne správa, S radosťou súhlasila, aby stála Cellinimu ako model, a keď videla, že ju toľko ráz zvečnil a toľko ráz obdivoval v bronze, v striebre a v zlate, privlastňovala si jednoducho polovicu umelcovho úspechu. Veď predsa tie krásne tvary, ktoré ľudia toľko ráz vychvaľovali, patrili omnoho viac jej než umelcovi. Ochotne sa červenala, keď Benvenuta chválili, aké čisté sú línie a aké vábivé sú tvary tej alebo onej sochy.

Scozzona bola presvedčená, že sa stala nevyhnutnou pre slávu milovaného muža a že sa stala súčasťou tejto slávy tak, ako sa stala súčasťou jeho srdca.

Úbohé dieťa! Nevedela, že pre umelca nikdy nebola tou skrytou dušou, tým tajným božstvom, ktoré každý tvorca vzýva a ktoré ho práve robí tvorcom. Nazdávala sa, že keď Benvenuto napodobňuje jej postoje a jej pôvab, vďačí jej za všetko. Preto sa vo svojej dôverčivosti pomaly začala domýšľať, že umelec, ktorý z nej urobil svoju milenku, urobí z milenky manželku.

Nevedela zatajiť svoje želanie a celkom otvorene ho majstrovi vyjadrila.

Cellini ju vážne vypočul a potom povedal:

– Uvidíme.

V skutočnosti bol by však omnoho radšej dal prednosť návratu do Anjelského hradu a ešte raz si zlámal nohu na úteku. Nie azda že by nenávidel Scozzonu. Mal ju rád naozaj nežne a trochu na ňu aj žiarlil, ako sme spozorovali, ale predovšetkým zbožňoval svoje umenie. Jeho pravou a

zákonitou manželkou bolo doteraz sochárstvo. A potom, keby sa oženil, nestratil by svoju bohémsku voľnosť? Nebol by otec rodiny na ťarchu umelcovi? A napokon, keby sa mal oženiť s každou svojou modelkou, musel by žiť v mnohoženstve, a to veru v niekoľkonásobnom.

– Keď prestanem milovať a modelovať Scozzonu, – povedal si Benvenuto, – nájdem jej nejakého dobrého chlapca, ktorý by nevidel ďaleko ani do minulosti, ani do budúcnosti, ktorý by videl pred sebou len peknú ženu a pekné veno, ktoré by som jej dal. Tým uspokojím Scozzoninu meštiacku túžbu nosiť meno zákonitého manžela.

Lebo Benvenuto bol presvedčený, že Scozzona túži po manželovi a že jej neveľmi záleží na tom, kto by to bol.

Zatiaľ teda nechal, aby sa ctižiadostivá slečna utešovala snami. Ale od čias, čo sa usídlil vo Veľkom Nesli, majster sa zmenil. Už o tom nikdy nehovoril. Scozzona spozorovala, že ju už ani v živote, ani pri práci nepotrebuje tak veľmi ako predtým. Ba nemala už ani tú moc, aby veselosťou zahnala mračno smútku, ktorým sa mu pokrývalo čelo. Keď začal majster modelovať sošku Hébé, už mu k nej Scozzona nestála ako model. Úbohá dievčina chcela prebudiť Celliniho k niekdajšej láske tým, že sa začala pred jeho očami zaujímať o Ascaniovu priazeň, ale Benvenuto sa na to vonkoncom nehneval a vôbec nežiarlil. Neostáva jej teda naozaj nič iné, len aby sa vzdala krásnych snov a bola opäť len úbohou ponižovanou dievčinou ako kedysi?

Ešte musíme spomenúť Pagola a povedať, že ani on nebol nikdy taký smutný a mlčanlivý ako od istého času.

Mohli by sme predpokladať, že azda aspoň veselý učiteľ Jakub Aubry, náš starý známy, ušiel tejto nákazlivej smútkovej chorobe – ale naopak: aj on skrýval vo svojom vnútri bolesť. Šimona, ktorá naňho v deň obliehania Veľkého Neslu nadarmo dlho čakala, vrátila sa rozzúrená do manželského domova a nechcela sa už ani za nič stretnúť s učiteľom. Aubry, aby sa jej pomstil, povedal, že si už nedá

u jej manžela nič šiť, ale táto pomsta nemala účinok. Krajčíra to veľmi nepríjemne prekvapilo, lebo Jakub Aubry síce veľmi rýchlo opotreboval svoje šaty, menej však vrecká a z úsporných dôvodov neplatil. Keď sa teda skončil pomer so Simonou, ktorá sa vždy vedela postarať, aby sa tieto protivy vyrovnávali, sebecký krajčír zistil, že česť obliekať Jakuba Aubryho nezodpovedá strate, ktorú mal z toho, že ho obliekal zadarmo.

Náš úbohý priateľ sa teda ocitol v dvojakom nedostatku: chýbala mu milenka a chýbali mu šaty. Na šťastie sme ho však poznali ako mladíka, ktorý si starosti nepripúšťal veľmi k srdcu. Našiel teda čoskoro peknú útechu, ktorá sa nazývala Gervaisa. Ale Gervaisa sa držala mnohých zásad, ktoré on považoval za bláznivé: ustavične mu unikala a nadarmo si lámal hlavu, ako by ju pripútal k sebe. Okrem toho stratil aj zdroj pitia a jedla, lebo nehanebný krčmár bol bratancom nehanebného krajčíra a nechcel mu viac dávať na úver.

Teda všetci, ktorých mená sme tu uviedli, boli nešťastní, počnúc kráľom, ktorého znepokojovala otázka, či Karol V. bude, alebo nebude chcieť prejsť cez Francúzsko, až po pani Perrinu a Rupertu, ktoré sa veľmi hnevali, že nemohli pokračovať vo svojich rozhovoroch. Keby naši čitatelia boli schopní a mali právo a nemilú povinnosť ako antický Jupiter vypočuť si všetky náreky a všetky želania pozemských smrteľníkov, potom by smutný zbor našich hrdinov znel asi takto:

Jakub Aubry: – Keby sa mi Gervaisa prestala vysmievať do očí!

Scozzona: – Keby Benvenuto našiel aspoň jediný dôvod žiarliť!

Pagolo: – Keby Scozzona znenávidela majstra!

Marmagne: – Keby som mal šťastie stretnúť toho Celliniho samého!

Pani d’Étampes: – Keby len Ascanio vedel, ako ho milujem!

Kolumba: – Keby som ho uvidela aspoň na minútu, aby som sa mu mohla ospravedlniť!

Ascanio: – Keby sa aspoň ospravedlnila!

Benvenuto: – Keby som sa mohol so svojím trápením priznať aspoň Ascaniovi!

Všetci: – Ach, ach, ach!



XV

RADOSŤ JE LEN BOLESŤOU, KTORÁ SA OBRÁTILA NA DRUHÝ BOK

Všetky tieto túžobné želania mali sa splniť do konca týždňa. Lenže výsledok mal urobiť tých, ktorých sa týkali, ešte nešťastnejšími a smutnejšími, než boli predtým. Tak už to býva: každá radosť nesie v sebe zárodok nešťastia.

Predovšetkým Gervaisa sa prestala smiať Aubrymu do očí. Bola to zmena, ktorú si učiteľ vrúcne želal, ako si spomíname. Jakub Aubry našiel zlaté puto, ktoré malo väčšmi pripútať mladú a ľahkomyseľnú dievčinu. Tým putom bol zlatý prsteň, ktorý cizeloval sám Benvenuto a ktorý predstavoval dve spojené ruky.

Musíme ešte poznamenať, že odo dňa obliehania Jakub Aubry zahorel úprimným priateľstvom a obdivom

k otvorenej a podmaňujúcej energii florentského umelca. Ani mu neskákal do reči, čo bolo naozaj neslýchané! Pozeral na neho a počúval ho s úctou, ako nikoho predtým. Obdivoval jeho diela s nadšením veľmi úprimným a veľmi vrelým, hoci im veľmi nerozumel. Na druhej strane sa Cellinimu páčila jeho otvorenosť, odvaha a zdravý humor. Aubry vedel zaobchádzať s loptou dosť dobre na to, aby sa mohol brániť, ale vždy prehral. Ani pri stole nezaostával viac ako o jednu fľašu. Slovom, zlatotepec a učiteľ sa stali najlepšími priateľmi na svete a Cellini, ktorý pokladal svoje bohatstvo za nevyčerpateľné, jedného dňa ho donútil, aby si od neho vzal malý prstienok tak prekrásne cizelovaný, že by bol určite zviedol Evu, keby nebolo poruke jablko.

Keď sa nasledujúceho dňa dostal prstienok z ruky Jakuba Aubryho na ruku Gervaisinu, pochopila, že ide o vážnu vec, a zvážnela aj ona. Učiteľ dúfal, že teraz už bude Gervaisa jeho. Úbohý blázon! Práve naopak. On bol teraz jej.

Scozzone sa podarilo prebudiť v Benvenutovom srdci iskričku žiarlivosti, ako si želala. Povedzme, ako sa to stalo.

Raz večer, keď jej zaliečame a milota nezasiahli svoj cieľ a vôbec nenarušili majstrovu neprístupnú vážnosť, zatvárila sa slávnostne.

– Benvenuto, – povedala, – viete, že vyzeráte, akoby ste už vôbec nemysleli na záväzky voči mne?

– Aké záväzky, moja drahá? – spýtal sa Benvenuto neprítomne, akoby očami hľadal na povale vysvetlenie tejto výčitky.

– Vari ste mi sto ráz nesľúbili, že si ma vezmete?

– Už sa nepamätám, – povedal Benvenuto.

– Vy sa nepamätáte?

– Nie. Len sa mi zdá, že som odpovedal: uvidíme.

– No a čo, už ste uvideli?

– Áno.

– A čo ste uvideli?

– Že som ešte primladý, aby som ti nateraz mohol byť niečím iným ako milencom, drahá Scozzona. Neskôr sa k tomu ešte môžeme vrátiť.

– Pane, ale ja nie som taká hlúpa, aby som sa uspokojila s takou nejasnou odpoveďou a aby som na vás musela neprestajne čakať.

– Rob, čo chceš, moja drahá, a ak sa veľmi ponáhľaš, choď radšej hneď!

– Len mi povedzte, čo máte proti manželstvu? Azda by sa tým niečo zmenilo vo vašom živote? Urobili by ste šťastnou úbohú dievčinu, ktorá vás miluje, to by bolo všetko.

– Čo by sa tým zmenilo v mojom živote, Scozzona? – opakoval vážne Cellini. – Vidíš tuná tú sviečku, ktorá slabým svetielkom ledva osvetľuje túto veľkú sálu? Len čo pritlačím na knôt zhasínač, nastane tu tmúca tma. Manželstvo je ako zhasínač. A teraz zase rozsvieť sviečku, Scozzona, lebo tmu nenávidím!

– Rozumiem, – povedala Scozzona náhlivo a rozplakala sa. – Máte príliš slávne meno, aby ste ho mohli dať len tak dievčaťu, ktoré vám dalo svoju dušu, svoj život, všetko, čo malo a mohlo dať, ktoré je ochotné kvôli vám všetko podstúpiť, ktoré dýcha len pre vás a miluje len vás.

– Viem, Scozzona, a ubezpečujem ťa, že som ti za to z hĺbky duše vďačný.

– S radosťou som prijala vašu opustenosť za svoju a snažila som sa čo najviac ju obveseliť. Vedela som, že ste žiarlivý, a nikdy som ani len nepozrela na krásny sprievod urastených lukostrelcov a zbrojnošov, vždy som si zapchávala uši pred lichôtkami iných mužov, a to tu.

– Aj tu? – prerušil ju Benvenuto.

– Áno, aj tu, dokonca aj tu. Počujete?

– Scozzona, – skríkol Benvenuto, – dúfam, že to nebol niektorý z mojich priateľov, ktorý by si dovolil pohaniť svojho majstra?

– Ten muž by si ma vzal, keby som chcela, – pokračovala Scozzona, vysvetľujúc si Celliniho hnev ako prejav lásky.

– Scozzona, povedz, kto je ten nehanebník? Dúfam, že to nie je Ascanio.

– Je to niekto, kto mi povedal už sto ráz: „Katarína, majster vás zneužíva, nikdy si vás nevezme, na to je príliš hrdý. Ste taká dobrá a taká pekná. Ach, keby vás miloval tak, ako vás milujem ja, a keby ste ma chceli milovať, ako milujete jeho…“

– Povedz mi meno toho zradcu! – skríkol nahnevane Benvenuto.

– Ale ja som to ani nepočúvala, – pokračovala Scozzona, nadšená úspechom. – Vôbec som ho nepočúvala, ba naopak, povedala som mu, že jeho zaliečame je zbytočné. Vyhrážala som sa mu, že vám všetko poviem, ak bude pokračovať. Milovala som len vás, bola som celkom slepá a nahovárač bol pre mňa ničím so svojimi krásnymi rečami a nežnými pohľadmi. Áno, áno, len sa tvárte, akoby vám to bolo ľahostajné a akoby ste tomu nechceli veriť, ale aj tak to bude pravdou.

– Scozzona, neverím ti, – povedal Benvenuto, keď videl, že musí použiť celkom iný prostriedok, ak sa chce dozvedieť od nej meno toho, kto jej dvoril.

– Čože? Vy mi neveríte? – skríkla nahnevaná Scozzona.

– Nie.

– Myslíte, že klamem?

– Myslím, že zveličuješ.

– Myslíte, že mňa nemôže nikto milovať?

– To som nepovedal.

– Ale myslíte si to.

Benvenuto sa usmial, lebo videl, že našiel cestu, ako donútiť Katarínu, aby hovorila.

– A predsa ma miluje, je to svätá pravda, – skríkla Scozzona.

Benvenuto sa znovu pochybovačné usmial.

– Pane, miluje ma viac, ako ste ma vy milovali a ako by ste ma mohli ešte milovať.

Benvenuto sa rozosmial.

– Som zvedavý, kto by mohol byť tým krásnym Medorom.

– Nevolá sa Medor, – povedala Katarína.

– Ako sa teda volá? Amadis?

– Ani Amadis sa nevolá. Volá sa…

– Galaor?

– Volá sa Pagolo, ak to chcete vedieť.

– Aha, teda ten pajác Pagolo, – zamrmlal Cellini.

– Áno, je to ten pajác Pagolo, – odpovedala Scozzona, urazená pohŕdavým tónom, s akým Cellini vyslovil meno svojho soka. – Dobrý chlapec z dobrej rodiny, usadený, tichý, pobožný. Z toho by bol dobrý manžel.

– To je tvoj názor o ňom?

– Áno.

– A nedala si mu nikdy nijakú nádej?

– Ja som ho ani nepočúvala. Ach, aká som bola hlúpa! Ale nabudúce…

– Máš pravdu, Scozzona, musíš ho vypočuť a odpovedať mu.

– Ako to? Čo to hovoríte?

– Radím ti, aby si ho vypočula, keď ti začne hovoriť o láske, a neodmietala ho. Ostatné je už mojou vecou.

– Ale…

– Len sa neboj, mám svoj plán.

– Výborne. Dúfam však, že ho za to nepotrescete. Chudáčik, vyzerá, akoby sa spovedal z hriechov, keď hovorí: „Milujem vás!“ Zahrajte mu, ak chcete, ale nie svojím kordom. Prosím o milosť pre neho.

– Budeš spokojná s mojou pomstou, Scozzona, lebo tá pomsta sa obráti v tvoj prospech.

– Ako to?

– Táto pomsta splní všetky tvoje zbožné želania.

– Čo tým chcete povedať?

– To je moje tajomstvo.

– Ach, keby ste videli jeho tvár, keď chce byť nežný, – pokračovala naivná dievčina, – človek nemôže ostať ani päť

minút smutný. Vy zlý, vás teda predsa ešte zaujíma, keď vášmu smejkovi niekto dvorí. Teda predsa milujete aspoň trochu svoju úbohú Scozzonu?

– Áno. Ale musíš ma poslúchať vo všetkom čo sa týka Pagola, a do poslednej litery musíš vyplniť pokyny, ktoré ti dám.

– Len sa nebojte, viem hrať komédiu ako každý iný. Zaiste nebude dlho trvať a zase mi povie: „Katarína, ešte vždy ste taká krutá?“ A ja sa spýtam: „Prečo, pán Pagolo?“ Poviem mu to síce chladno, ale povzbudzujúco. Len čo zbadá, že už nie som taká prísna, bude si myslieť, že zvíťazil nad celým svetom. A čo urobíte vy, Benvenuto? Kedy sa mu pomstíte? Bude to dlho trvať? Bude to zábavné? Budeme sa smiať?

– Budeme sa smiať, – súhlasil Benvenuto.

– Ale budete ma stále milovať?

Benvenuto ju pobozkal na čelo, čo je najlepšou odpoveďou, lebo bozk odpovedá na všetky otázky a neodpovedá na nič.

Úbohá Scozzona ani netušila, že tento bozk je už začiatkom pomsty.

Vikomt de Marmagne zastihol konečne podľa svojho želania Benvenuta samotného. Povedzme, ako sa to stalo.

Povzbudzovaný hnevom kráľovského sudcu, podpichovaný spomienkou na pohŕdavosť pani d’Étampes, a najmä podpichovaný ostrohou svojej strašnej chamtivosti, rozhodol sa, že so svojimi dvoma žoldniermi napadne leva v jeho klietke, a vybral si na to deň svätého Eliga, sviatok cechu zlatotepcov, deň, keď ateliér bol prázdny. Uberal sa na nábrežie so zdvihnutou hlavou a tlčúcim srdcom a s dvoma drábmi, kráčajúcimi desať krokov za ním.

– Hľa, – ozval sa hlas vedľa neho, – krásny mladý pán, ktorý ide pravdepodobne za nejakým ľúbostným

dobrodružstvom a má vznešený vzhľad pre svoju paniu a dvoch drábov pre jej muža.

Marmagne sa obrátil, lebo si myslel, že ho oslovil niektorý priateľ, ale videl len neznámeho, ktorý šiel tou istou cestou ako on a ktorého v zamyslení nezbadal.

– Stavím sa, že som povedal pravdu, pán šľachtic, – pokračoval neznámy, prechádzajúc zo samovravy do rozprávania. – Stavím svoje vrecúško proti vášmu, hoci neviem, čo je v ňom, napokon je mi to jedno, ak vyhráte. Ach, len mi nič nehovorte, buďte mlčanlivý v láske, to je našou povinnosťou. Čo sa týka mňa, volám sa Jakub Aubry, som učiteľ a práve som sa vybral na rande so svojou milou Gervaisou Philipotovou. Je to veľmi pekná dievčina, ale medzi nami povedané, strašne cnostná, ktorá sa dala obmäkčiť iba prsteňom. Pravda, ten prsteň je klenot, klenot obdivuhodnej práce, dielo Benvenuta Celliniho.

Až do tejto chvíle vikomt de Marmagne ledva počúval rozprávanie dotieravého táraja a vyhýbal sa odpovedi. Ale pri mene Benvenuta Celliniho spozornel.

– Dielo Benvenuta Celliniho? Dočerta! To je dar takmer kráľovský na učiteľa.

– Ach, pravdaže, môj milý barón… ste barón, gróf, alebo vikomt?

– Vikomt, – odpovedal de Marmagne, hryzúc sa do pier nad nehanebnou dotieravosťou učiteľa, dúfajúc, že sa dozvie niečo užitočné.

– Pochopíte predsa, môj drahý vikomt, že som ho nekúpil. Hoci som tiež umelec, nepchám peniaze do takých maličkostí. Sám Benvenuto mi ho daroval na dôkaz vďačnosti za služby, ktoré som mu preukázal, keď chcel raz v nedeľu vziať Veľký Nesle kráľovskému sudcovi.

– Vy ste teda jeho priateľ? – spýtal sa de Marmagne.

– Jeho najdôvernejší priateľ, vikomt, a som na to hrdý. Medzi nami je priateľstvo na život a na smrť. Zaiste aj vy ho poznáte, však?

– Áno.

– Ste veľmi šťastný. Je to vznešený génius, však, môj drahý? Prepáčte, povedal som vám „môj drahý“, to len tak zo zvyku. Napokon, i ja som šľachtic. Moja matka to aspoň tvrdila môjmu otcovi vždy, keď ju bil. Teda ako som vám už povedal, som obdivovateľ, dôverník a brat veľkého Benvenuta Celliniho, a preto aj priateľ jeho priateľov a nepriateľ jeho nepriateľov, lebo tento vznešený zlatotepec má tiež mnoho nepriateľov. Predovšetkým je to pani d’Étampes, potom parížsky kráľovský sudca, ten bosorák, potom akýsi Marmagne, dlhánisko, ktorého možno tiež poznáte. Aj ten si vraj brúsi zuby na Veľký Nesle. Ale ten sa prekvapí, ako ho pekne prijmú.

– Vari Benvenuto niečo tuší o jeho úmysloch? – spýtal sa Marmagne, ktorý sa zrazu začal veľmi zaujímať o učiteľove slová.

– Upozornili ho na to, ale pst… nikomu ani slova, nech si len ten Marmagne zlíže trest, ktorý si zaslúži.

– Podľa toho, čo počujem, Benvenuto si dáva pozor? – spýtal sa vikomt.

– Pozor? Benvenuto si dáva pozor neprestajne. V jeho vlasti by ho boli neviem koľko ráz zavraždili, ale chvalabohu, vždy sa z toho dostal.

– A čo ste počuli o jeho strážach?

– Ja tomu nerozumiem tak, že by mal azda najatých strážcov ako ten starý zbabelec kráľovský sudca, to nie, naopak. Dnes napríklad je celkom sám. Predpokladám, že jeho priatelia sa šli zabávať do Vanvres. Mal som sa s ním dnes hrať loptovú hru, ale na nešťastie prišla do toho Gervaisa, ktorá je, čo sa týka môjho priateľstva, môjmu drahému Benvenutovi veľkou súperkou. Uznáte, že som uprednostnil Gervaisu.

– V tom prípade by som si dnes mohol zahrať namiesto vás, však? – spýtal sa de Marmagne.

– Len ta choďte, výborne sa zabavíte, drahý vikomt. Odovzdajte odo mňa môjmu drahému priateľovi Benvenutovi odkaz, že ho dnes večer navštívim. Dohovorené

znamenie je: tri rázne údery. Túto opatrnosť zaviedol kvôli darebákovi Marmagneovi, o ktorom predpokladá, že naňho chystá nejakú pascu. Poznáte vikomta de Marmagne?

– Nie.

– Škoda, boli by ste mi povedali, ako vyzerá.

– Prečo?

Aby som mu dal príučku palicou, keby som ho niekde stretol. Neviem ani prečo, ale hoci som ho nikdy nevidel, môj drahý, mám toho Marmagnea v žalúdku. Ak mi raz príde pod ruku, potom ho poriadne doriadim. Ale prepáčte, práve som pri kostole svätého Augustína a musím vás opustiť. Ale ešte niečo, prosím, ako sa vlastne voláte, môj drahý?

Vikomt však odišiel, akoby túto otázku ani nepočul.

– Ale, ale, – hovoril si Jakub Aubry, pozerajúc za ním, – tuším by ste radi zachovali inkognito. To je naozaj vznešené – ale ako si prajete, ako si prajete, môj drahý vikomt.

A Jakub Aubry s rukami vo vreckách, pohojdávajúc sa z boka na bok, ako mal vo zvyku, a pískajúc si zamieril k ulici du Battoir, na konci ktorej bývala Gervaisa.

Vikomt de Marmagne potom pokračoval vo svojej ceste k Veľkému Neslu.

Ako povedal Aubry, Benvenuto bol naozaj doma sám: Ascanio šiel niekam za svojimi snami, Katarína šla s Rupertou navštíviť priateľku a všetci ostatní šli na púť k svätému Eligovi do Vanvres.

Majster bol v záhrade a modeloval z hliny gigantickú sochu Marsa, ktorého obrovská hlava pozerala ponad strechy Veľkého Neslu a mohla dovidieť až do Louvru, keď vtom malý Ján, keďže mal v ten deň službu pri bráne, nechal sa pomýliť tromi údermi vikomta de Marmagne. Považoval ho za priateľa, preto ho pozval ďalej aj s jeho dvoma drábmi.

Benvenuto síce nepracoval ako Tizian v pancieri, ale aspoň ako Salvator Rosa, majúc kord po boku a dláto v ruke. Marmagne hneď videl, že nezískal mnoho, keď prekvapil

Celliniho, lebo prekvapil ozbrojeného človeka. To bolo všetko.

Vikomt sa ani nesnažil, aby zakryl nehanebnú zbabelosť. Keď sa ho Cellini veliteľským tónom, ktorý vyzýval k okamžitej odpovedi, spýtal, načo k nemu prichádza, odpovedal:

– Nemám s vami nič do činenia. Volám sa vikomt de Marmagne, som kráľov tajomník a tu mám kráľov rozkaz, – doložil, zdvíhajúc listinu nad hlavu. – Dáva mi časť Veľkého Neslu. Preto prichádzam, aby sme sa dohovorili, ako zabezpečiť všetko potrebné v tej časti paláca, ktorú mi dali a ktorú budem obývať.

Po týchto slovách de Marmagne, ustavične sledovaný dvoma drábmi, obrátil sa k bráne paláca.

Benvenuto schytil dláto, ktoré mával vždy pri sebe, a jedným skokom sa ocitol na schodoch a pred bránou paláca.

– Stojte! – skríkol strašným hlasom. Vystrel pravicu proti vikomtovi:

– Ešte krok a ste mŕtvola!

Vikomt sa naozaj na chvíľu zastavil, hoci mohol očakávať, že hneď nastane zúrivý boj.

Sú ľudia, ktorí majú dar naháňať hrôzu. Z očí im lietajú blesky, ich pohyby, ich postoj desí, sú ako levy. Ich oči naháňajú strach. Ich silu cítiť zďaleka. Dupocú, vraštia obočie, rozširujú nozdry a aj tí najstatočnejší pred nimi cúvnu. Divému zvieraťu stačí, keď niekto útočí na jeho mláďa, aby zježilo srsť a nahlas zavrčalo, a už toho má každý dosť. Ľudia, o ktorých hovoríme, sú tiež takí. Chrabrí spoznajú nebezpečenstvo na prvý pohľad a napriek vnútornému pobúreniu vyrazia rovno proti nemu. Ale slabí, bojazliví, zbabelí chvejú sa a ustupujú, len čo zacítia nebezpečenstvo.

Marmagne, ako sme sa už dozvedeli, nebol veru hrdinom a z Benvenuta nebezpečenstvo len tak sršalo.

Keď vikomt začul zlatotepcov strašný hlas a videl, ako vystiera proti nemu ruku s rozkazovačným gestom, pochopil,

že dláto, kord a dýka, ktorými bol umelec ozbrojený, znamenali smrť preňho i pre jeho drábov.

Malý Ján, keď videl, že pán je v nebezpečenstve, ozbrojil sa kopijou.

Marmagne pochopil, že prehral a že bude mať šťastie, ak sa z toho osieho hniezda, do ktorého vliezol tak ľahkomyseľne, dostane so zdravou kožou.

– Dobre, dobre, – povedal, – pán zlatotepec. Chceli sme len vedieť, či chcete poslúchnuť rozkazy Jeho Veličenstva, alebo nie. Opovrhujete týmito rozkazmi, odmietate splniť ich. Dobre. Obrátime sa na toho, kto vás naučí uposlúchnuť ich. Ale nedúfajte, že vám spravíme tú česť, že by sme sa s vami doťahovali. Dobrú noc.

– Dobrú noc, – odpovedal Benvenuto, smejúc sa z plného hrdla. – Ján, odprevaď tých pánov!

Vikomt a obidvaja jeho zbrojnoši s hanbou odišli z Veľkého Neslu; vyhnal ich muž a odprevádzalo dieťa.

Takýto smutný koniec malo teda vikomtovo želanie: „Kiež by som našiel Benvenuta samého!“

Keďže nášho statočného vikomta sklamal osud v jeho túžbach ešte väčšmi než Jakuba Aubryho a Scozzonu, zúril ako zmyslov zbavený.

– Pani d’Étampes mala teda pravdu, – povedal si, – som nútený poslúchnuť jej radu: musím zahodiť kord a nabrúsiť dýku. Ten čertovský chlap je naozaj taký, ako sa o ňom hovorí. Je to tvrdý oriešok a veľmi nepohodlný. Jasne som čítal v jeho očiach, že by som bol mŕtvy, keby som bol urobil jediný krok vpred. Dnes som síce partiu stratil, no uvidí, ako sa mu odplatím. Dobre sa drž, Benvenuto, dobre sa drž!

A obrátil sa na svojich poctivých a skúsených drábov, ktorí si tiež neželali nič iné, len statočne si zarobiť peniaze tým, že by alebo zabili, alebo boli zabití. Povedal im, že môžu ísť domov, a oni ochotne splnili pánov rozkaz. Ubezpečili ho, že pri zákernom prepadnutí budú mať väčšie šťastie. Ale de Marmagne bol už opatrnejší a povedal, že na toto stretnutie nepôjde už on osobne, ale ponechá to na nich,

aby si to s Benvenutom vybavili sami a aby dokázali, akí sú udatní. To si želali aj oni dvaja.

Potom im odporúčal, aby o všetkom nepovedali nikomu ani slovo, a odišiel ku kráľovskému sudcovi. Oznámil mu svoje skalopevné rozhodnutie, že bude omnoho bezpečnejšie, ak vyčkajú na vhodný deň, keď pôjde Benvenuto niektorou opustenou uličkou sám a ponesie peniaze alebo nejakú cennú vec. Potom sa ich drábi na neho vrhnú a verejnosť bude presvedčená, že ho zavraždili zlodeji.

Teraz nám už ostáva len povedať, ako sa splnili túžobné želania pani d'Étampes, Ascania a Celliniho.



XVI

KRÁĽOVSKÝ DVOR

Ascanio zatiaľ skončil náčrtok ľalie. Či zo zvedavosti alebo z túžby, ktorá priťahuje nešťastných k tým, ktorí ich ľutujú, pobral sa do paláca d'Étampes. Boli práve asi dve hodiny popoludní a o tomto čase sedávala vojvodkyňa vždy vo svojom salóne. Tu v pravom slova zmysle trónila, obklopená celým dvorom. Ale práve tak ako v Louvri platili rozkazy, čo sa týka Celliniho, tak tu platili rozkazy ohľadom Ascania. Ascania zaraz zaviedli do čakárne a vojvodkyni hneď ohlásili jeho návštevu. Zachvela sa radosťou pri myšlienke, že mladík ju uvidí v celom jej lesku, a pošepky dala komornej Isabeau, ktorá jej oznámila Ascaniov príchod, niekoľko rozkazov. Po týchto rozkazoch vrátila sa Isabeau

po Ascania, bez slova ho vzala za rukú a viedla na chodbu, kde zdvihla ťažkú záclonu a Ascania ticho postrčila. Ocitol sa v prijímacom salóne vojvodkyne, a to hneď za kreslom kráľovnej paláca, ktorá ho cítila blízko seba viac podľa rozrušenia ako podľa závanu vetra, ktorý spôsobilo zdvihnutie a spustenie záclony. Podala mu svoju krásnu ruku, aby ju pobozkal, dozadu ponad plece tak, že Ascanio sa perami takmer dotýkal jej šije.

Ako sme už povedali, vojvodkyňa bola obklopená takmer celým dvorom. Po jej pravici sedel vojvoda de Medina Sidonia, vyslanec Karola V., potom pán de Montbrion, guvernér Karola Orleánskeho. Kráľov druhý syn sedel po jej ľavici. Ostatná spoločnosť stála v kruhu okolo nej.

Okrem hlavných osobností kráľovstva, bojovníkov, štátnikov, vysokých úradníkov, umelcov, boli tu ešte predstavitelia protestantskej strany, ktorú pani d'Étampes tajne podporovala. Potom všetci veľmoži od dvora a priatelia kráľovej obľúbenkyne. Bol to skvelý spoločenský obraz, ktorý na prvý pohľad naozaj oslňoval. Rozhovor bol veľmi živý, trúsili žarty hlavne na Dianu de Poitiers, milenku následníka trónu a nepriateľku pani d'Étampes. Ale Anna sa nezúčastňovala na tomto žartovaní a do rozhovoru sa zamiešala len krátkymi poznámkami ako:

– Ale choďte, páni, len nijaké zlomyseľnosti o Diane, Endymion by sa zaiste hneval.

Alebo:

– Tá úbohá pani Diana, ktorá sa vydávala v deň, keď som sa narodila.

Okrem týchto niekoľkých šikovných postrehov hovorila pani vojvodkyňa len so svojimi bezprostrednými susedmi. Robila tak polohlasom, ale veľmi živo a práve dosť hlasno, aby to mohol počuť aj Ascanio, skromný a stratený medzi toľkými šľachticmi.

– Áno, pán de Montbrion, – povedala dôverne krásna vojvodkyňa svojmu susedovi vľavo, – musíme z vášho žiaka urobiť obdivuhodného princa, lebo pravým budúcim kráľom

je on. Som nadšená týmto krásnym dieťaťom a som presvedčená, že bude obdarovaný všetkými vlastnosťami, potrebnými pre svoj vznešený úrad, keby nám boh vzal jeho otca. Henrich II., medzi nami povedané úbohý panovník, bude kráľom Francúzska, dobre. My budeme mať však svojho, francúzskeho kráľa a jeho staršiemu bratovi necháme pani Dianu a Paríž. My pôjdeme s Karolom, a s nami celý výkvet Paríža. Dvor bude tam, kde bude on, pán Montbrion. Uňho bude všetok lesk, jeho budú nasledovať všetci veľkí umelci ako Primaticcio, rozkošní básnici, ako je Clément Marot, ktorý sa chveje tamto v kútiku bez slova, čo je nepochybným dôkazom, že by nám veľmi rád povedal svoje verše. Všetci títo ľudia sú omnoho viac ctižiadostiví ako prospechársky a omnoho viac túžia po sláve ako po peniazoch. Kto ich bude mať na svojej strane, bude vždy slávny a veľký. Pravda, bude potrebné, aby mal tiež všetko ostatné, v čom by sa mohli títo ľudia slniť. Následník francúzskeho trónu miluje len turnaje, preto si nechal kopije a kordy, zatiaľ čo my vezmeme perá a štetce. Ach! Nebojte sa, pán de Montbrion, nedám sa nikdy utláčať Dianou, kráľovnou čakateľkou! Nech si len čaká na svoje kráľovstvo času a náhody, ja si zatiaľ dva razy urobím svoje kráľovstvo! Čo poviete na vojvodstvo Milánske? Tam by ste neboli tak veľmi vzdialený od našich priateľov v Ženeve. Viem, že nové nemecké učenie vám nie je ľahostajné. Ale pst! O tom sa ešte pozhovárame a poviem vám veci, ktoré vás prekvapia. Je mi ľúto. Prečo sa Diana stala ochrankyňou katolíkov? Ona protežuje, ja protestujem – to je predsa jednoduché.

Potom spravila veliteľský pohyb rukou a sprevádzala ho prenikavým pohľadom, čím urobila koniec svojmu dôvernému priznaniu, ktoré div nepriviedlo guvernéra Karola Orleánskeho o rozum. Chcel síce niečo na to odpovedať ale vojvodkyňa sa už obrátila k vojvodovi de Medina Sidonia.

Povedali sme, že Ascanio to všetko počul.

– Nuž, pán vyslanec, – spýtala sa vojvodkyňa. – Rozhodne sa už konečne cisár prejsť cez Francúzsko? Napokon nemôže sa tomu vyhnúť a urovnaná cesta je vždy lepšia ako morská priepasť. Jeho bratanec Henrich VIII. by ho dal uniesť bez najmenších výčitiek. A aj keby unikol Angličanom, padol by do rúk Turkom. Na druhej strane by sa postavili proti jeho prechodu protestantské kniežatá. Čo robiť? Musí teda prejsť cez Francúzsko alebo, a to by bol do neba volajúci zločin, vzdať sa úmyslov a potrestať vzburu Genťanov, jeho drahých krajanov. Veď náš veľký cisár Karol je pôvodom z Gentu. Napokon to bolo vidieť na malej úcte, ktorú prejavil voči Jeho Veličenstvu kráľovi. Kvôli týmto spomienkam je dnes skromný a ohľaduplný, pán de Medina. Ach, my mu dobre rozumieme. Bojí sa, aby francúzsky kráľ nepomstil väzňa zo Španielska a aby väzeň v Paríži nezaplatil zvyšok nenávisti, ktorú je ešte dlžný zajatcovi escoriálskemu. Ale nech je pokojný. Ak nerozumie našej rytierskej čestnosti, tak dúfam, že o nej aspoň počul rozprávať.

– Určite, pani vojvodkyňa, – povedal vyslanec, – poznáme úprimnosť Františka I., ak ide len o neho, ale bojím sa…

Vojvoda sa zarazil.

– Bojíte sa našepkávačov, však? – odpovedala vojvodkyňa. – Ach, áno, dobre viem, že poznámka, ktorá by vyšla z krásnych úst, alebo poznámka, ktorá by vyznela ako duchaplný žart, určite by zaúčinkovala na kráľovho ducha. Ale záleží od vás, pán vyslanec, aby ste spravili potrebné opatrenia. Vieme, ako sa to robí. Študovali sme diplomaciu a ja sama som žiadala kráľa, aby aj zo mňa spravil vyslanca. Myslím, že mám na to veľké predpoklady a nadanie. Veľmi dobre cítim, že by bolo trápne pre Karola V. vydať kus svojho cisárstva, aby vyslobodil seba alebo aby si zabezpečil nedotknuteľnosť. Pravda, ináč je Flámsko jedným z krásnych kvetov jeho koruny. Je to celé dedičstvo po jeho príbuznej z matkinej strany Márii Bourbonskej a bolo by

bolestné vzdať sa jediným prečiarknutím pera dedičstva po svojich predkoch, najmä ak sa toto dedičstvo premenilo na veľké vojvodstvo a mohlo by vyrásť v malú monarchiu. Ale o čom to hovorím ja, ktorá sa bojím politiky, lebo sa hovorí, že politika mení človeka na ošklivca, najmä ženy. Pravda, občas mi vykĺzne nejaké slovo o štátnych záležitostiach, ale ak Jeho Veličenstvo nástojí a chce lepšie poznať môj názor, vždy ho prosím, aby ma ušetril od týchto nudných záležitostí. Niekedy prehrávam tým, že sa odpovedi vyhnem a nechám ho ďalej premýšľať. Vy, taký šikovný diplomat a znalec ľudí, tvrdíte, že práve tie slová, ktoré sú akoby len nadhodené, môžu niekedy veľmi ovplyvniť kráľa. Vraj slová, akoby zachytené zo vzduchu, majú takmer vždy väčší účinok ako dlhá reč, ktorú nikto ani nepočúva. To je možné, pán vojvoda de Medina, to je možné. Ja som len úbohá žena, ktorá sa zamestnáva len hlúposťami a malichernosťami, zatiaľ čo vy sa vyznáte tisíc ráz lepšie než ja vo všetkých týchto vážnych veciach. Niekedy však lev potrebuje mravca a niekedy malý čln môže zachrániť posádku lode. Pán vojvoda, na svete sme preto, aby sme si rozumeli, a ide naozaj len o to rozumieť si.

– Keby ste chceli, madame, – povedal vyslanec, – potom by to bola rýchle hotová vec.

– Kto dáva dnes, dostáva zajtra, – pokračovala vojvodkyňa bez toho, že by odpovedala priamo, – môj ženský pud ma vždy viedol k tomu, aby som Františkovi I. radila len vo veciach veľkých a veľkorysých. Ale pud sa niekedy obracia chrbtom k rozumu. Je potrebné myslieť aj na záujem Francúzska, to je samozrejmé. Ale dôverujem vám, pán de Medina. Rada by som poznala váš názor, ale myslím, že cisár urobí dobre, ak sa spoľahne na kráľovo slovo.

– Ach, keby ste vy boli pri nás, madame, zaiste by neváhal.





– Majster Clément Marot, – povedala vojvodkyňa, akoby ani nepočula posledné vyslancove slová, prerušila zrazu rozhovor, – majster Marot, nemáte pri sebe náhodou nejaký pekný madrigal alebo peknú báseň, ktorú by ste nám mohli zarecitovať?

– Madame, – povedal básnik, – básne a madrigaly sú pod vašimi krokmi prirodzenými kvetmi, rozkvitajúcimi v slnku vašich krásnych očí. Celé desaťveršie som našiel už tým, že som pozrel na vás.

– Naozaj, majstre? Radi si vás vypočujeme. Ach, pán kráľovský sudca, buďte nám vítaný a prepáčte mi, že som vás hneď nezbadala. Máte azda nejaké správy o vašom nastávajúcom zaťovi, našom priateľovi d'Orbec?

– Áno, madame, – odpovedal pán d'Estourville, – oznamuje mi, že urýchli svoj návrat. Preto dúfam, že ho čoskoro uvidíme.

Za vojvodkyňou ozval sa vzdych, len ťažko tlmený, pri ktorom sa zachvela.

Neobzrela sa však na toho, kto si tak vzdychol, len povedala:

– Všetci ho srdečne uvítame. A čo vy, pán vikomt de Marmagne, našli ste pošvu svojej dýky?

– Nie, madame, ale som na stope a viem, kde a ako ju budem môcť nájsť.

– Teda mnoho zdaru, pán vikomt, mnoho zdaru. Ste hotový, majster Clément? Sme samé uši.

– Je to báseň na vojvodstvo d'Étampes, – povedal Clément Marot.

Salónom sa ozval šum súhlasu a básnik začal zvučným hlasom recitovať toto desaťveršie:

Údolie Tempe toľko krásy tají,
že je opradené leskom starých bájí.
Vyviera v ňom prameň, taký svieži, číry,
aký nepoznali ani v Tesálii,
skadiaľ vraj Jupiter, ľudských citov kráľ,

do francúzskych luhov preniesť ho kázal.
Potom meno Tempe, krátke a priskromné,
na Étampes zmenil osobne,
a to všetko preto, že tam kráska žila,
nad všetky žiariaca rozprávková víla.

Madame d'Étampes zatlieskala a ďakovala úsmevom. Za ňou tlieskali všetci ostatní a usmievali sa.

– Ako vidíme, – povedala, – súčasne s Tempe preniesol Jupiter do Francúzska aj Pindara.

Po týchto slovách sa vojvodkyňa zdvihla a za ňou celá spoločnosť. Táto žena mala pravdu, ak si myslela, že ona je pravou kráľovnou. Preto sa kráľovským pohybom ruky rozlúčila so všetkými prítomnými. Všetci ju pri odchode pozdravili ako kráľovnú.

– Počkajte tu, – povedala ticho Ascaniovi.

Ascanio poslúchol.

Keď všetci odišli, už tu nebola milostivá a vznešená kráľovná, ale skromná a vášnivá žena, ktorá sa prihovárala mladíkovi.

Ascanio, ktorý sa narodil v biede a ktorý bol vychovaný ďaleko od spoločnosti, takmer v kláštornom polosvete ateliéru, Ascanio, hosť nezvyknutý na paláce, kam len veľmi zriedkakedy sprevádzal svojho majstra, bol zarazený, zmätený, oslnený všetkým tým jasom, ruchom i hovorom. Jeho ducha zmocnilo sa čosi ako závrat, keď počul hovoriť pani d'Étampes jednoducho a hneď zasa vrtošivo o vážnych problémoch a spájať v jedinej dôvernej vete osudy kráľov a úspech kráľovstva. Táto žena tu na každého prenášala časť svojich bolestí a radostí, rovnakou rukou pretínala reťaze i rúbala koruny. A táto panovníčka nad najvyššími vecami sveta, pyšná voči svojim urodzeným pochlebovačom, obracala sa na Ascania nielen s nežným pohľadom ženy, ktorá miluje, ale dokonca s prosebným výrazom otrokyne, ktorá sa bojí. Z prostého diváka stal sa odrazu hlavnou osobou deja.

Pravda, vrtošivá vojvodkyňa veľmi šikovne pripravila tento divadelný efekt. Ascanio cítil nadvládu, ktorú táto žena získavala nad ním, hoci sa tomu bránil. A ako neskúsené dieťa ozbrojil sa chladom a odmeranosťou, aby zakryl svoje rozpaky. Alebo možno videl medzi sebou a vojvodkyňou kráčať ako tieň obraz cudnej Kolumby v jej bielych šatách a s rozžiarenou tvárou.



XVII

LÁSKA A VÁŠEŇ

– Madame, – povedal Ascanio vojvodkyni, – žiadali ste odo mňa ľaliu, pamätáte sa? Rozkázali ste mi, aby som vám priniesol náčrtok, len čo ho dokončím. Dnes ráno som ho skončil a som tu.

– Na to máme čas, – odpovedala vojvodkyňa hlasom sirény a s úsmevom. – Len si sadnite. Najprv mi povedzte, čo robí vaša rana, môj milý nemocný?

– Som už celkom zdravý, madame, – odpovedal.

– Máte uzdravené rameno, ale tu? – povedala vojvodkyňa, ukazujúc rukou na mladíkovo srdce pohybom, v ktorom bolo plno pôvabu a citu.

– Prosím vás, madame, aby ste zabudli na toto moje bláznovstvo. Veľmi si vyčítam, že som rým obťažoval Vašu Jasnosť.

– Ach, a čo je príčinou vášho smútku? Prečo tak mračíte čelo? Prečo hovoríte tak prísne? Zaiste vás všetci tí ľudia, čo tu boli, nudili. Mňa tiež. Nenávidím ich a hnusia sa mi, ale pritom sa ich bojím. Ach, ako som sa ponáhľala, aby som bola len s vami. Určite ste si všimli, ako som ich s ľahkým srdcom prepustila.

– Máte pravdu, milostivá. Cítil som, že nie som na svojom mieste v tejto vznešenej spoločnosti ja, chudobný umelec. Prišiel som vám len ukázať ľaliu.

– Ach, bože, hneď. Hneď, Ascanio, hneď, – pokračovala vojvodkyňa, skláňajúc hlavu. – Ste veľmi chladný a zamračený na svoju priateľku. Prednedávnom ste boli taký rozkošný a odvážny. Čo je príčinou tejto zmeny, Ascanio? Zaiste ten váš majster, ktorý ma nenávidí. Čo vám o mne hovoril? Pozrite, buďte úprimný: určite sa s vami o mne rozprával. Zaiste vám povedal, že je nebezpečné, aby ste mi dôverovali, a že za priateľstvom, ktoré som vám preukázala, skrýva sa nejaká pasca. Zaiste vám povedal niečo také, povedzte! Že vás nenávidím, však?

– Povedal mi, že ma milujete, madame, – odpovedal Ascanio a pozeral pritom uprene na vojvodkyňu.

Pani d'Étampes na chvíľu zmĺkla a ponorila sa do tisícich myšlienok, ktoré sa jej preháňali mysľou. Zaiste si želala, aby Ascanio vedel o jej láske, ale chcela mať dosť času, aby ho na to mohla pripraviť a potlačiť jeho lásku ku Kolumbe, ako sa len najnenápadnejšie dá. Teraz, keď celý jej plán padol, pochopila, že môže zvíťaziť len celkom otvorene a v boji na plnom slnku. Vo chvíli sa rozhodla.

– Nuž, – povedala, – áno, je to pravda, milujem ťa. Je to vari zločin? Je to azda chyba a môže vari niekto rozkázať svojej láske alebo svojej nenávisti? Nebol by si sa nikdy dozvedel, že ťa milujem. A načo, veď ty miluješ inú. Ale majster ti všetko prezradil, on ti odhalil moje srdce a dobre spravil, Ascanio. Len na mňa pozri a uvidíš toľko citu, že ťa dojme. Teraz ide o teba, Ascanio, aby si miloval aj ty mňa.

Anna d'Étampes, povaha silná a panovačná, ctižiadostivá, sa nudila. Mala síce doteraz niekoľko milencov, ale lásku nepoznala. Zviedla kráľa, admirál Brion ju zaujímal, gróf de Longueval sa jej páčil, ale pri všetkých týchto pletkách hlava hrala úlohu srdca. Konečne našla lásku mladú a naozajstnú, nežnú a hlbokú, za ktorou toľko túžila, nikdy nepoznanú, ale iná žena ju chcela o ňu pripraviť. Tým horšie pre tú ženu. Zaiste nemala tušenie, s akou neuhasiteľnou vášňou bude bojovať! Anna vkladala do svojej lásky všetku ráznosť, všetku silu svojej duše. Kolumba zaiste ani len netušila, aký strašný môže byť osud mať za sokyňu vojvodkyňu d'Étampes, tú vojvodkyňu, ktorá chcela mať Ascania len pre seba a ktorá jediným pohľadom, jediným slovom mohla zničiť všetko, čo sa postavilo do cesty medzi ňu a jeho. Hľa, teraz boli kocky hodené, ctižiadostivosť, márnomyseľnosť a krása kráľovskej milenky mali ododnes slúžiť len jej láske k Ascaniovi a jej žiarlivosti na Kolumbu.

Úbohá Kolumba, ktorá sa v tej chvíli skláňala nad výšivkou, alebo sedela pri kolovrátku, či modlila sa na kľačadle.

Ascanio pocítil pred takouto láskou, úprimnou a strašnou, len úľak a prekvapenie. Benvenuto mu správne hovoril a Ascanio teraz chápal, že nejde už o nijaký vrtoch. Jemu síce nechýbala sila zápasiť, ale skúsenosť, ktorá klame a podmaňuje. Mal sotva dvadsať rokov a bol príliš nevinný na to, aby sa vedel pretvarovať. Vo svojej prostote sa nazdával, že azda spomienka na Kolumbu a na meno dievčaťa mu bude dostatočnou zbraňou obrannou aj útočnou, mečom aj štítom súčasne. Ale naopak, tým len ešte viac vrážal osteň do srdca pani d'Étampes, ktorá by sa ho vari pri láske bez sokyne a bez zápasu čoskoro nasýtila.

– Počúvajte, Ascanio, – pokračovala vojvodkyňa už pokojnejšie, keď videla, že mladík mlčí a že ho zarážajú jej slová. – Dnes zabudnime na moju lásku, ktorú odhalilo vaše neopatrné slovo. Myslime teraz len na vás. Verte, že vás

milujem omnoho viac kvôli vám ako kvôli sebe samej. Prisahám vám to. Chcem ožiariť váš život, ako ste vy ožiarili môj. Ste sirota, pokladajte ma teda za svoju matku. Počuli ste, čo som povedala Montbrionovi a Medinovi, a určite by ste si mohli myslieť, že som tak hovorila len zo ctižiadostivosti. Áno, som ctižiadostivá, ale len pre vás samého. Už dávno som snívala o tom, aby som pre syna Francúzska utvorila nezávislé vojvodstvo v srdci Talianska. Keby som tam bola kráľovnou ja, kto by tam bol ozajstným kráľom? Vy! Pre vás by som zmenila svoje miesto v cisárstve i v kráľovstve! Ach, Ascanio, vy ma ešte nepoznáte, vy ešte neviete, aká som! Len pozrite, ako jasne a otvorene rozvíjam pred vami všetky svoje plány. A teraz buďte aj vy ku mne taký úprimný a zdôverte sa mi so všetkým! Aké máte želania, ktoré by som mohla splniť? Aké máte vášne, aby som im mohla slúžiť?

– Madame, ak môžem byť úprimný aj ja k vám, a taký otvorený, ako ste boli vy, rád vám poviem pravdu práve tak, ako ste mi ju povedali vy. Netúžim po ničom, nič si neželám, len Kolumbinu lásku.

– Ale veď ona vás nemiluje, veď vy sám ste mi to povedali!

– Vtedy som si tak myslel, to je pravda. Ale dnes o tom pochybujem.

Ascanio sklopil oči a ticho doložil:

– Vy ma milujete naozaj?

Vojvodkyňa ostala ako obarená touto úprimnou otázkou. Chvíľu bolo ticho, ale to stačilo, aby sa vojvodkyňa znovu spamätala.

– Ascanio, dnes už nehovorme o veciach srdca. Už som vás o to prosila a znovu vás o to prosím. Pozrite, pre vás mužov nie je láska zmyslom života. Nechceli by ste radšej poctu, bohatstvo alebo slávu?

– Ach, áno, áno. Už mesiac si to vrúcne želám, – odpovedal Ascanio, ktorého proti jeho vôli zvádzala svojou neústupčivosťou.

Nastala znovu pomlka.

– Milujete Taliansko? – pokračovala Anna neodbytne.

– Áno, madame, – odpovedal Ascanio. – Tam kvitnú pomaranče, a pod nimi sa tak pekne a nežne rozpráva. Tam je priezračné povetrie a všetko hladká a okrášľuje.

– Ach, keby som vás ta mohla uniesť, vás samého a len pre seba. Kde by som ja mohla byť všetkým pre vás a vy všetkým pre mňa. Bože môj! – zvolala vojvodkyňa celá roztúžená.

No ešte vždy sa bála, aby Ascania nezastrašila ešte viac, preto pokračovala pokojnejšie.

– Myslela som si, že najviac milujete umenie.

– Hej, ale predovšetkým chcem milovať. Milovať! – odpovedal Ascanio. – Ach, to nie som ja, čo vdychuje celú svoju bytosť do svojich prác, ale môj majster Cellini. Veľkým, obdivuhodným umelcom je len on. Ja som iba jeho úbohým žiakom, to je všetko. Šiel som za ním do Francúzska nie preto, aby som tu získal majetok alebo slávu, ale len preto, že som ho mal rád a nechcel som sa od neho odtrhnúť, lebo v tom čase bol pre mňa všetkým. Ja nemám svoju vlastnú vôľu, ja nemám silu byť samostatným. Stal som sa zlatotepcom pre neho, lebo si to on želal, práve tak ako som sa stal cizelérom, lebo on sa vždy nadchýnal pre toto umenie.

– Teda počúvajte, – povedala vojvodkyňa, – nebolo by vaším snom žiť v Taliansku, byť všemocným, takmer kráľom? Podporovať umelcov, v prvom rade Celliniho, dávať mu bronz, striebro a zlato na cizelovanie, odlievanie a modelovanie? A okrem toho všetkého milovať a byť milovaným? Povedzte, Ascanio, nie je toto vaším snom?

– Bol by to raj, milostivá pani, ale keby tam bola so mnou Kolumba, ktorá by milovala mňa a ja by som miloval ju.

– Ustavične len Kolumba a Kolumba! – skríkla vojvodkyňa. – Dobre teda, ak sa tento predmet tak nástojčivo a neprestajne vracia do našich viet a do našich myslí. Pretože Kolumba je tiež jednou tretinou tu medzi nami a ustavične je

pred vašimi očami a vaším srdcom – hovorme o nej a o mne bez pretvárky, úprimne. Dobre viete, že ona vás nemiluje.

– Ach, už nie som o tom tak skalopevné presvedčený, madame! – zvolal Ascanio.

– Ale veď ona sa vydáva za iného! – zasmiala sa vojvodkyňa.

– Možno ju k tomu núti jej otec, – odpovedal Ascanio.

– Jej otec ju núti! Vari si myslíte, že keby ste ma milovali, ako milujete ju, a keby som ja bola na jej mieste, že by bola na svete nejaká moc a sila, ktorá by nás mohla od seba odlúčiť? Ach, ja by som opustila všetko, utiekla by som, pribehla by som k vám a vám by som zverila do ochrany svoju lásku, svoju česť, svoj život! Nie, nie, hovorím vám, ona vás nemiluje a teraz vám môžem povedať ešte niečo – že ani vy nemilujete ju!

– Ja? Ja? Ja že nemilujem Kolumbu? Hovoríte, že ju nemilujem, madame?

– Nie, vy ju nemilujete. Klamete sám seba. Vo vašom veku už potrebu milovať považuje človek za lásku. Keby ste boli uvideli mňa skôr, boli by ste sa zaľúbili do mňa, a nie do nej. Ach, keď si pomyslím, ako ste sa mohli do mňa zaľúbiť! Ale nie, musíte sa sám rozhodnúť. Nepoznám síce Kolumbu. Možno je krásna, čistá, taká, akú si ju predstavujete. Ale mladé dievčatá nevedia milovať. Vaša Kolumba by vám nemohla povedať to, čo som vám povedala ja a čím opovrhujete. Priveľmi by sa hanbila, ostýchala by sa. Ale ja som vám vyznala lásku otvorene a tak som sa s vami aj rozprávala. Vy ma podceňujete, vy si myslíte, že azda zabúdam na svoju úlohu ženy len preto, že som sa nepretvarovala. Jedného dňa, keď budete lepšie poznať svet, keď tak hlboko vniknete do života, že sa dostanete až k jeho bolestiam, až potom uznáte, aký ste boli voči mne nespravodlivý, až potom ma budete obdivovať. Ale ja nechcem, aby ste ma obdivovali, Ascanio, ja chcem, aby ste ma milovali. Opakujem vám, Ascanio, keby som vás milovala menej, mohla by som sa voči vám správať

šikovnejšie, premyslenejšie, koketnejšie. Ale priveľmi vás milujem, aby som vás chcela zviesť. Chcem vaše srdce dostať, nechcem ho dobývať. Kam povedie vaša láska k tomu dieťaťu? Povedzte! Budete trpieť, môj drahý, to je všetko. Zatiaľ však ja vám môžem byť užitočná v mnohých veciach. Trpela som už za dvoch a boh mi vari dovolí, aby presilu môjho utrpenia pričítal vám k dobru. A potom všetko svoje bohatstvo, všetku svoju moc, všetku svoju skúsenosť položím k vašim nohám. Pripútam svoj život k vášmu a ušetrím vám všetko možné sklamanie i všetky pochybnosti. Ak chce umelec získať slávu, musí sa neraz stať nízkym, pochlebovačným, podlým. So mnou sa nemusíte ničoho podobného báť. Budete neprestajne stúpať a ja budem vašou podnožkou. Ascanio, pri mne si zachováte hrdosť, vznešenosť a čistotu.

– A čo Kolumba, madame, čo s ňou? Azda nie je aj ona nepoškvrnenou perlou?

– Milý môj, verte mi, – odpovedala vojvodkyňa, prechádzajúc zo vzrušenia do trudnomyseľnosti, – vaša biela, vaša nevinná Kolumba vám pripraví jednotvárny a suchopárny život. Vy obidvaja sa priveľmi vznášate nad oblakmi: boh nestvoril anjelov, aby spojil jedného s druhým, ale aby zlých urobil lepšími.

Vojvodkyňa povedala toto všetko tak presvedčivo a úprimne, že Ascanio pocítil nežnú ľútosť.

– Madame, vidím, že ma naozaj milujete, a hlboko ma to dojíma. Ale milovať je ešte príjemnejšie!

– Ach, to je svätá pravda! Aké pravdivé je, čo ste teraz povedali! Vaše odmietanie mi je milšie ako kráľove najsladšie slová. Ach, prisahám vám, že milujem prvý raz v živote!

– A čo kráľ? Madame, vy ho azda nemilujete?

– Nie, som jeho milenkou, ale neľúbim ho.

– Ale on vás predsa miluje.

– Ach, bože, – vzdychla si Anna, pozerajúc uprene na Ascania a stískajúc jeho ruky vo svojich. – Bola by som taká

šťastná, vari naňho naozaj žiarlite? Je možné, že vás znepokojuje kráľ? Počúvajte, až doteraz som bola pre vás vojvodkyňou, bohatou, vznešenou, mocnou, ktorá sa vám núkala, že bude odstraňovať koruny a ničiť tróny. Mali by ste radšej prostú ženu, osamelú, bez spoločnosti, v jednoduchých bielych šatách a s poľnými kvetmi vo vlasoch? Ascanio, to by ste chceli? Opustime Paríž, spoločnosť, dvor. Odíďme, utečme do niektorého kútika v Taliansku, niekam k Neapolskému zálivu. Som ochotná a pripravená! Ach, Ascanio, lichotilo by vám aspoň trochu, keby som vám obetovala svojho korunovaného milenca?

– Madame, – odpovedal Ascanio, ktorý cítil, ako jeho srdce mäkne v plameňoch takej horúcej lásky, – mám srdce príliš hrdé a príliš náročné, prekážala by mu vaša minulosť.

– Minulosť! Ach, to ste zase vy, vy krutí muži! Minulosť! Vari môže byť niektorá žena zodpovedná za minulosť, ak udalosti, ktoré túto minulosť spôsobili, sú neraz mocnejšie ako ona sama? Keby vás víchrica odniesla, keby vás odrazu nejaký vír života nečakane odvial do Talianska a keby ste sa vrátili o rok, o dva, o tri, vyčítali by ste Kolumbe, ktorú dnes tak strašne zbožňujete, že poslúchla svojich rodičov a že si vzala grófa d’Orbec? Vyčítali by ste jej to? Trestali by ste ju za to, že poslúchala rodičov? Keby o vás nič nevedela, keby vám nič nepripomínala, keby, majúc už dosť všetkého utrpenia a bolestí, na chvíľu zúfalá túžila aspoň trochu nazrieť do toho raja, ktorého brána bola pred ňou zatvorená a ktorý sa nazýva láska, keby milovala niekoho iného než svojho manžela, lebo toho ani milovať nemôže, keby vo chvíli poblúznenia dala svoju dušu inej duši – bola by to žena stratená vo vašich očiach? Bola by vo vašom srdci zneuctená? Bola by ženou, ktorá by nikdy nemohla dúfať v šťastie, lebo by vám nemohla dať za vašu minulosť svoju a za vaše srdce svoje? Ach, opakujem vám, je to nespravodlivé a kruté!

– Madame!

– Kto vám hovorí, že toto nie je môj príbeh? Počúvajte, čo vám hovorím, a verte, o čom vás ubezpečujem. Opakujem vám, že som trpela za dvoch! Boh odpúšťa žene, ktorá trpela, ale vy jej odpustiť nechcete! Nechápete, že je väčším a krajším zážitkom zdvihnúť sa z priepasti, do ktorej sme spadli, ako ísť okolo priepasti s páskou šťastia na očiach a nevidieť ju? Ach, Ascanio, Ascanio, myslela som si, že ste oveľa lepší ako ostatní, lebo ste mladší a krajší…

– Madame!

– Podajte mi ruku, Ascanio, a jediným skokom dostanem sa zo dna priepasti až k vášmu srdcu. Chcete? Zajtra by som prerušila styky s kráľom, s dvorom, so spoločnosťou. Ach, ja som statočná v láske! Napokon, nechcem sa robiť lepšia, ako som. Verte mi, že by som vám obetovala len málo. Všetci títo ľudia nemajú ani toľkú cenu čo váš jediný pohľad. Ale keby ste mi verili, nechali by ste ma, aby som si podržala svoju moc a pokračovala vo svojich zámeroch v záujme vašom i mojom. Spravila by som vás veľkým, ako sú tí ostatní, ktorí sa stali veľkými pomocou lásky. Všetci ste ctižiadostiví, jeden skôr, druhý neskôr, ale nakoniec všetci. Čo sa týka kráľovej lásky, tá vás nemusí znepokojovať! Jeho pozornosť obrátim na inú ženu, ktorej venuje srdce, pokým ja si udržím jeho ducha. Teda vyberte si, Ascanio! Alebo budete mocný vďaka mne a so mnou, alebo budem ponížená vami a pre vás. Pozrite, pred chvíľou, ako ste videli, bola som na tomto kresle a najmocnejší muži od dvora sa korili pri mojich nohách. Sadnite si na moje miesto a ja sa skloním k vašim nohám. Ach, ako mi je tu dobre, Ascanio! Aká som šťastná, že môžem na vás pozerať. Vy blednete, Ascanio? Ach, keby ste mi chceli aspoň povedať, že ma raz budete milovať, či skôr či neskôr!

– Madame, madame, – zvolal Ascanio, schovávajúc si tvár do dlaní a súčasne si zakrývajúc oči a uši. Cítil, ako ho slová a pohľad sirény očarúvajú.

– Nehovor mi madame a nenazývaj ma ani Annou, – povedala vojvodkyňa, zdvíhajúc mladíkove ruky, – hovor mi

Lujza. To je tiež moje meno, ale nikto mi tak nehovorí. Týmto menom ma budeš oslovovať len ty. Lujza, Lujza… Ascanio, však je to nežné meno?

– Poznám meno, ktoré je ešte nežnejšie! – odpovedal Ascanio.

– Ach, daj si pozor, Ascanio, – skríkla vojvodkyňa urazene. – Ak ma necháš takto trpieť, dostaneme sa možno tak ďaleko, že ťa budem práve tak nenávidieť, ako ťa milujem.

– Bože môj, madame, – odpovedal mladík, krútiac hlavou, akoby chcel striasť zo seba jej čaro. – Bože môj, ako ma blazniete a mätiete moju dušu. Sníva sa mi to? Alebo mám horúčku? Stal som sa obeťou snov? Ak používam príkre slová, odpustite mi, lebo sa musím prebudiť. Vidím vás tu pred sebou, pri svojich nohách, vás, takú krásnu a zbožňovanú, vás, kráľovnú! Človek nemôže stáť pred toľkým pôvabom a nestratiť pritom rozum. Ach, naozaj, povedali ste, že ste sa ocitli v priepasti, ale namiesto toho, aby ste sa z nej sama dostali, ešte mňa chcete do nej stiahnuť. Namiesto toho, aby ste vystúpili so mnou z nej, chcete, aby som sa vrhol do nej aj ja s vami. Ach, prosím vás, neskúšajte tak veľmi moju slabosť!

– To nie je ani skúška, ani zvádzanie, ani sen: ide len o krásnu budúcnosť nás dvoch! Milujem ťa, Ascanio, milujem ťa!

– Dnes milujete, ale jedného dňa budete ľutovať, že ste ma milovali, jedného dňa mi budete vyčítať, čo ste urobili z môjho života, alebo čo som urobil ja z vášho.

– Ach, nepoznáš ma, – skríkla vojvodkyňa, – ak si myslíš, že som taká slabá, aby som to oľutovala. Pozri, chceš mať záruku?

Anna si vrtko sadla za stolík, na ktorom ležal atrament a papier, chytila pero a napísala niekoľko slov.

– Pozri na to a teraz ešte pochybuj, ak sa opovážiš! – povedala.

Ascanio vzal do rúk lístok a čítal:

„Ascanio, milujem Ťa, nasleduj ma, kam pôjdem ja, alebo dovoľ, aby som šla ja, kam pôjdeš Ty

Anna d'Heilly“

– Ach, to nie je možné, madame! Viem, že moja láska by bola pre vás potupou.

– Potupou? – skríkla vojvodkyňa. – Akoby som nepoznala potupu! Mám na to priveľa hrdosti. A moja hrdosť je aj mojou cnosťou!

– Ach, ja poznám cnosť omnoho nežnejšiu a omnoho čistejšiu, – povedal Ascanio, pútajúc svoju pozornosť zúfalou spomienkou na Kolumbu.

Tento úder zasiahol rovno do srdca. Vojvodkyňa vstala, celá sa trasúc od rozčúlenia.

– Ste tvrdohlavé a kruté dieťa, Ascanio, – vyjachtala. – Chcela som vám ušetriť mnoho trápenia, ale vidím, že len bolesť vás naučí poznať život. Ascanio, vy sa ku mne vrátite, zranený, krvácajúci, rozpoltený, a až potom spoznáte, akú cenu mám ja a akú cenu má Kolumba. Pravda, ja vám aj potom odpustím, lebo vás milujem, ale dovtedy sa stane všeličo strašné! Do videnia.

A pani d'Étampes odbehla, celá sa trasúc nenávisťou i láskou, zabúdajúc, že nechala v Ascaniových rukách dva riadky, ktoré napísala vo chvíli očarenia.



XVIII

LÁSKA A SEN

Len čo bol Ascanio z dosahu pani d'Étampes, hneď zmizol osudný vplyv, ktorý z tejto ženy sálal. Videl jasne nielen do seba, ale aj ďalej. Rozpomenul sa na všetko, čo povedal. Kolumba ho mohla milovať, hoci ho milovala vojvodkyňa d'Étampes. Urobil však chybu, keď sa jej zdôveril so svojou láskou. Keby statočná a úprimná duša tohto mladíka bola schopná pretvarovať sa, všetko by bolo zachránené, ale takto si pobúril proti sebe neľútostnú a obávanú vojvodkyňu. A nastávajúci zápas bol tým krutejší, že ohrozoval Kolumbu.

Ale tento vzrušujúci a nebezpečný rozhovor s Annou Ascaniovi predsa len v niečom poslúžil. Odnášal si z neho dôveru v seba samého a povzbudenie. Jeho myseľ bola opitá divadlom, ktoré sa práve odohralo, teraz sa však zase začala

prebúdzať k činnosti a odvahe, a to natoľko, že sa rozhodol podniknúť všetko, len aby sa dozvedel, ako ďaleko môžu smerovať jeho nádeje. Musí vniknúť do Kolumbinej duše, aj keby v nej našiel len ľahostajnosť. Keby Kolumba naozaj milovala grófa d'Orbec, načo by sa púšťal do boja s pani d'Étampes? Z človeka sklamaného, odkopnutého, nešťastného a zúfalého spravila by, čo by sa jej zachcelo. Potom by sa stal ctižiadostivým, spupným a zlým. Ale čo by na tom záležalo? Najsamprv však musí zahnať pochybnosti a pevným krokom načrieť až na dno svojho osudu. Potom záväzok pani d'Étampes mu zaručoval budúcnosť.

Ascanio kráčal po nábreží, hľadiac za slnkom, ktoré sa v plameňoch strácalo za čiernou vežou Neslu, a v duchu sa rozhodol. Len čo sa vrátil do paláca, vyhľadal niekoľko šperkov a potom s odvahou zaklopal štyri razy na bránku Malého Neslu.

Pani Perrina bola na šťastie blízko. Prekvapená a zvedavá ponáhľala sa otvoriť. Ale keď uvidela žiaka, považovala za svoju povinnosť tváriť sa urazene.

– Ach, to ste vy, pán Ascanio? – povedala. – A čo by ste radi?

– Milá pani Perrina, rád by som ukázal tieto šperky slečne Kolumbe. Je v záhrade?

– Áno, vo svojej aleji. Ale chvíľku na mňa počkajte, mladý pán.

Ascanio, keďže dobre poznal cestu, ponáhľal sa tak rýchlo, že na vychovávateľku celkom zabudol.

– Naozaj, keď sa to tak vezme, – povedala si pani Perrina, zastaviac sa v hlbokom zamyslení, – myslím, že bude najlepšie, ak za nimi vôbec nepôjdem a nechám Kolumbu, aby si sama vybrala sponky a darčeky. Azda by nebolo správne, keby som bola pri tom, keď bude pre mňa vyberať nejaký darček. Prídem, až keď si ona vyberie, potom sa budem môcť viac zdráhať a odmietať. Tak bude najlepšie. Radšej ostanem tu a nebudem privádzať to dobré srdce do rozpakov.

Ako vidieť, táto dobrá pani si výborne rozumela.

Kolumba za tých desať dní zistila, že Ascanio je jej najmilšou myšlienkou. Táto neskúsená a čistá dievčina ani nevedela, čo je to láska, ale mala jej plné srdce. Hovorila si, že jej sny nie sú azda ničím zlým. Ospravedlňovala sa tým, že sa už s Ascaniom nikdy nestretne a už sa mu nebude môcť ospravedlniť rovno do očí.

Všetky večery trávievala na lavičke, kde raz sedel vedľa nej, v duchu sa s ním rozprávala, počúvala ho, tam sústredila celú svoju dušu do spomienky na neho. Keď sa zvečerievalo a hlas pani Perriny ju volal domov, vracala sa pomaly. Vtedy sa jej znovu zmocnili spomienky, ale celkom inakšie. Myslela na otcove rozkazy, na grófa d'Orbec a na letiaci čas. Jej bezsenné noci boli kruté, ale predsa nie natoľko, aby celkom vyhladili čaro jej večerných vidín.

Vtedy večer ako zvyčajne Kolumba práve oživovala vo svojich spomienkach peknú hodinku, ktorú tu strávila s Ascaniom, keď zrazu zdvihla oči a vykríkla.

Stál pred ňou a ticho ju pozoroval.

Pochopil, že sa zmenila, ale uvedomil si, že je ešte krajšia. Bledosť a smútok pekne pristali jej súmernej tvári. Zdalo sa, že ešte menej ako inokedy patrila na zem. Ascanio, obdivujúc jej krásu, pôvabnejšiu ako kedy predtým, znovu sa vrátil k myšlienkam, ktoré pani d'Étampes na chvíľu zahnala. Ako by ho mohol tento nebeský zjav niekedy milovať?

Tak sa ocitli zoči-voči tieto dve obdivuhodné deti, ktoré sa už tak dlho milovali a ani si to nestačili povedať a ktoré si zapríčinili už toľko bolestí. Obidvaja mohli teraz, keď sa ocitli osamote, v jedinej minúte preniesť sa cez celý priestor, ktorý každý sám osebe prešli krok za krokom vo svojich snoch. Teraz si mohli všetko vysvetliť, nájsť svoje srdcia a dať zažiariť v plnom lesku radosti všetkým svojim citom, ktoré až doteraz namáhavo potláčali.

Na to však boli obidvaja priveľmi nesmelí, a hoci ich vzrušenie zo stretnutia obidvoch prezradilo, ich anjelské duše sa našli až po chvíľke.

Kolumba mlčala a pýrila sa, ale zrazu sa spamätala. Ascanio, bledý od vzrušenia, položil si chvejúcu ruku na tlčúce srdce. Ich pery prehovorili takmer razom:

– Odpustite, slečna, ale dovolili ste mi, aby som vám niekedy ukázal šperky, – povedal.

– Som rada, že vás vidím zdravého, pán Ascanio, – povedala ona.

Obidvaja stíchli. Hoci hovorili súčasne, dobre vnímali jeden druhého, lebo Ascanio, ktorému dodal odvahu úsmev, ktorý ich spoločné slová mimovoľne vyvolali na perách krásnej dievčiny, povedal už trochu pokojnejšie.

– Vy sa ešte ráčite pamätať, že som bol zranený?

– Pani Perrina a ja sme boli znepokojené a prekvapené, že ste sa u nás neukázali, – povedala Kolumba.

– Nemienil som už prísť.

– Prečo?

Ascanio v tejto rozhodnej chvíli hľadal nejaký strom, o ktorý by sa mohol oprieť; potom pozbieral všetky sily a chvejúcim sa hlasom povedal:

– Teraz sa vám môžem priznať. Miloval som vás.

– A teraz?

Výkrik, ktorý vykĺzol Kolumbe, bol by zaiste zahnal všetky pochybnosti u skúsenejšieho zaľúbenca, ako bol Ascanio. Uňho to znamenalo len slabučké oživenie nádeje.

– Teraz? Žiaľ, teraz som si uvedomil, aká vzdialenosť nás rozdeľuje, – pokračoval smutne, – lebo viem, že ste šťastnou snúbenicou vznešeného grófa.

– Šťastnou? – prerušila ho Kolumba s trpkým úsmevom.

– Akože? Vari grófa nemilujete? Bože môj! Ach, povedzte, nie je vás hoden?

– Je bohatý, je mocný, zaiste je spoločensky vysoko nado mnou, ale už ste ho niekedy videli?

– Nie a bojím sa spýtať, ako vyzerá. Napokon neviem, prečo by som ho mal vidieť. Bol som presvedčený, že je mladý, príjemný a že sa vám páči.

– Je starší ako môj otec a naháňa mi hrôzu, – povedala Kolumba, skrývajúc tvár v dlaniach. Celé jej telo sa chvelo veľkým odporom, ktorý už nevedela premôcť.

Ascania sa zmocnila radosť, klesol na kolená, zopäl ruky, bledý a s očami privretými, ale z jeho zreničiek svietila nevýslovná radosť a na jeho bledých perách vynoril sa utešený úsmev nekonečného šťastia.

– Ascanio, čo vám je? – spýtala sa Kolumba preľaknuto.

– Čo mi je? – odpovedal mladík, nachádzajúc vo výbuchu svojej radosti rovnakú odvahu, akú mu predtým dodávala jeho bolesť. – Čo mi je… milujem ťa, Kolumba.

– Ascanio, Ascanio, – zašepkala Kolumba s výčitkou i radosťou, síce len nežnou, no znejúcou ako sľub.

Rozumeli si dobre, ich srdcia sa našli a skôr, ako si to uvedomili, ich pery sa spojili.

– Drahý priateľ, – povedala Kolumba, jemne ho odstrkujúc.

Pozerali na seba ako vo vytržení: stretli sa dvaja anjeli. V živote nebýva mnoho podobných chvíľ.

– Teda keď nemilujete grófa d’Orbec, – začal po chvíli Ascanio, – môžete milovať mňa.

– Drahý priateľ, – povedala Kolumba nežne a vážne. – Doteraz ma jedine môj otec bozkával na čelo, a to žiaľ zriedkakedy. Som hlúpe dievča, ktoré nepozná život. Ale podľa rozochvenia, ktoré váš bozk vo mne vyvolal, som cítila, že je mojou povinnosťou, aby som odo dnes patrila len vám alebo nebesiam. Áno, ak by bolo ináč, som presvedčená, že by to bol zločin! Vaše pery posvätili ma za vašu snúbenicu a vašu ženu. Aj keby mi môj vlastný otec povedal nie, verila by som jedine hlasu, ktorý mi hovorí áno. Tu je moja ruka, patrí vám.

– Anjeli v raji, počúvajte ju a záviďte mi! – skríkol Ascanio.

Šťastie zaľúbencov nedá sa ani vykresliť, ani opísať. Tí, čo prežili niečo podobné, nech si spomenú. Nemožno tlmočiť a opakovať slová, pohľady, stisky rúk týchto dvoch čistých a krásnych detí. Ich biele duše sa spájali ako dva potôčiky bez toho, že by zmenili svoje povahy alebo farbu. Ascanio ani tieňom zlej myšlienky nedotkol sa cudného čela svojej zbožňovanej. Kolumba sa s dôverou opierala o plece svojho snúbenca.

Keď sa zamilujeme, každý z nás snaží sa milovanej osobe tlmočiť čo najviac zo svojho života: z prítomnosti, z minulosti i z budúcnosti. Preto len čo boli schopní súvislé sa rozprávať, Ascanio a Kolumba začali rozprávať o všetkých svojich bolestiach a o všetkých svojich nádejach posledných dní. Bolo to naozaj prekrásne. Rozprávali si navzájom svoje zážitky. Obidvaja mnoho pretrpeli, keď si však o svojom utrpení hovorili, obidvaja sa smiali.

Ale keď začali hovoriť o budúcnosti, zvážneli a zosmutneli. Čo im chystá zajtrajšok? Boli stvorení jeden pre druhého, ale ľudské záujmy vyhlasovali ich spojenie za nezmyselné a neprípustné. Čo robiť? Ako prinútiť grófa d'Orbec, aby sa vzdal myšlienky spraviť Kolumbu svojou ženou? Ako donútiť parížskeho kráľovského sudcu, aby dal svoju dcéru remeselníkovi?

– Žiaľ, drahý priateľ, – povedala Kolumba, – sľúbila som vám, že budem patriť len vám alebo nebesiam, ale teraz vidím jasne, že musím zomrieť.

– Nie, – povedal Ascanio. – Mne! Dve deti, ako sme my, by v živote mnoho nedokázali, ale porozprávam sa so svojím drahým majstrom Benvenutom Cellinim. Je to mocný človek, Kolumba, a pozerá na všetko triezvo. Správa sa sebavedome a čo si zaumieni, to aj vykoná. On ťa dá mne. Ja síce neviem, ako to urobí, ale verím tomu. Má rád prekážky. Porozpráva sa s Františkom I. a prehovorí tvojho otca. Benvenuto odstráni všetky priepasti medzi nami. Jedinú vec by nemohol urobiť, ale tú si urobila ty sama – milovať ma. Ostatné bude jednoduché. Vidíš, drahá, verím v zázraky.

– Drahý Ascanio, vy dúfate, a ja tiež. Chcete, aby som aj ja niečo podnikla? Len povedzte. Poznám niekoho, kto si poradí s mojím otcom. Chcete, aby som napísala pani d'Étampes?

– Pani d'Étampes? – skríkol Ascanio. – Bože, na tú som celkom zabudol!

A tu Ascanio celkom prosto a skromne rozprával, ako sa dostal k vojvodkyni, ako mu vyznala lásku a ako pred hodinou povedala, že je úhlavnou nepriateľkou tej, ktorú on miluje. Ale čo, Benvenuto bude mať len trochu ťažšiu úlohu, nič viac. Pani d'Étampes nie je nepriateľ, ktorého by sa veľmi bál.

– Drahý priateľ, – povedala Kolumba, – dôverujte majstrovi, ja dôverujem zasa vám. Porozprávajte sa s Cellinim čo najskôr a nech on rozhodne o našom osude.

– Zajtra sa mu so všetkým zdôverím. Veď on ma má úprimne rád. Ach, Kolumba, čo ti je, že si zrazu tak zosmutnela?

Každá veta z Ascaniovho rozprávania bolestne zasahovala srdce nežnej dievčiny a niekoľko ráz pri spomenutí pani d'Étampes stisla mu prudko ruku.

– Ascanio, pani d'Étampes je veľmi krásna, aj kráľ ju miluje. Nezanechala vo vás hlboký dojem?

– Milujem teba! – bránil sa Ascanio.

– Počkajte tu na mňa! – povedala Kolumba.

O chvíľu sa vrátila s krásnou sviežou bielou ľaliou.

– Ascanio, – povedala, – keď budete pracovať na ľalii zo zlata a drahých kameňov pre tú ženu, pozrite podchvíľou na prostú ľaliu z Kolumbinej záhrady.

A práve tak koketne, ako by to dokázala len pani d'Étampes, vtisla na ľaliu ľahký bozk a dala ju Ascaniovi. V tej chvíli objavila sa na konci aleje pani Perrina.

– Zbohom a do videnia! – povedala rýchle Kolumba, kladúc ruku na pery svojho milého. Bolo to náhlivé pohladkanie, ale aké pôvabné.

Vychovávateľka podišla k nim:

– Moje milé dieťa, – obrátila sa ku Kolumbe, – poriadne ste vyhrešili toho utečenca a vybrali ste si zo šperkov niečo krásne?

– Nech sa páči, pani Perrina, – povedal Ascanio a podával tej dobrej žene skrinku s klenotmi, ktorú priniesol, ale doteraz ani neotvoril. – Slečna Kolumba a ja sme sa rozhodli, že si vyberiete sama, čo by sa vám najviac páčilo, a že zajtra sa vrátim po ostatné.

Po týchto slovách rýchle odbehol, celý naradostený pozrúc ešte raz na Kolumbu pohľadom, ktorý jej povedal všetko, čo jej povedať mal.

Kolumba skrížila ruky na prsiach, aby v nich zatvorila svoje prekypujúce šťastie, a zostala nehybne stáť, zatiaľ čo pani Perrina si obzerala umelecké zázraky, ktoré priniesol Ascanio.

Žiaľ, nešťastnú dievčinu čoskoro prebudili z týchto snov. Pred ňou stála žena sprevádzaná jedným z ľudí kráľovského sudcu.

– Urodzený pán gróf d’Orbec, ktorý sa pozajtre vráti, – povedala žena, – poslal ma, aby som odo dnes slúžila milostivej. Poznám všetky najnovšie a najkrajšie strihy šiat. Urodzený pán gróf a vznešený pán kráľovský sudca mi rozkázali, aby som ušila pre milostivú nádherné šaty z brokátu, lebo pani vojvodkyňa d’Étampes predstaví milostivú kráľovnej v deň odchodu Jeho Veličenstva do Saint Germain, teda o štyri dni.

Po všetkom tom, čoho mala Kolumba plné srdce a dušu, ľahko pochopíme, aké zúfalstvo vyvolala v nej táto správa.



XIX

LÁSKA A MYŠLIENKA

Nasledujúceho rána odhodlal sa Ascanio vložiť do rúk majstra svoj osud. Zamieril k jeho súkromnej pracovni, kde Cellini každý deň predpoludním pracoval. Vo chvíli, keď chcel už-už zaklopať na dvere pracovne, ktorú Benvenuto nazýval svojou celou, počul hlas Scozzony. Myslel si, že tam stojí ako model, preto ticho odišiel. Veď o chvíľu sa vráti. Šiel sa poprechádzať do záhrady Veľkého Neslu. Premýšľal, ako všetko majstrovi porozpráva a čo mu asi Cellini na to odpovie.

Ale Scozzona tam nebola ako model. Doteraz nikdy nevstúpila do majstrovej súkromnej pracovne. Mrzelo ju to, bola zvedavá, ale majster nestrpel, aby ho vyrušovali. Preto sa majster poriadne nahneval, keď sa zrazu obrátil a uvidel pred sebou Katarínu, ako vyvaľuje dokorán krásne oči. Žiaľ, jej túžba dostať sa raz do tejto svätyne nenašla mnoho, čo by mohla obdivovať. Na stenách bolo niekoľko obrazov, pred

oknom zelená záclona, potom tam ešte stála socha Hébé a niekoľko sochárskych nástrojov dopĺňalo zariadenie pracovne.

– Čo tu hľadáš? Vari ma chceš prenasledovať až do samého pekla? – povedal Benvenuto, keď zbadal pred sebou Katarínu.

– Ach, majstre, – odpovedala Scozzona tým najnežnejším hlasom, – veď ja vás neprenasledujem. Ale je pravda, že vás naozaj nechcem opustiť, a ak by bolo treba, pôjdem za vami až do samého pekla. Prišla som sem len preto, že tu je jediné miesto, kde sa môžem s vami rozprávať tajne.

– Teda ponáhľaj sa, rýchle von s tým, čo mi chceš povedať!

– Ach, bože, Benvenuto, – skríkla, keď zbadala sochu, – aká krásna tvár! To je vaša Hébé? Nemyslela som si, že ste s ňou tak ďaleko. Aká je krásna!

– Naozaj? – povedal Benvenuto.

– Ach, áno, je veľmi pekná a teraz už chápem, prečo ste ma nechceli za model pre podobnú sochu. Kto vám bol modelom pre ňu? – pokračovala nepokojne Scozzona. – Veď som nevidela nijakú ženu ani sem prichádzať, ani odchádzať.

– Buď ticho. A potom, moja drahá, ty si sem určite neprišla preto, aby si sa zhovárala o sochách.

– Nie, majstre, prišla som sem kvôli nášmu Pagolovi. Benvenuto, poslúchla som vás. Využil včera večer vašu neprítomnosť a začal mi tárať o svojej večnej láske. Ja som ho vypočula, ako ste mi kázali, až do konca.

– Ach tak, ten zradca! A čo ti povedal?

– Ach, zomrela by som od smiechu a neviem, čo by som bola dala za to, keby ste boli bývali pritom. Ako sa so mnou rozprával, pracoval na zlatej spone, ktorú ste mu dali urobiť, preto držal pilník v ruke, dával ním dôraz svojim slovám. „Drahá Katarína,“ povedal, „zomieram od lásky k vám. Kedy sa konečne zľutujete nad svojím mučeníkom? Povedzte mi jediné slovo, prosím vás. Len pozrite, čomu sa pre vás vystavujem: keby som nedokončil túto sponku, zaiste

by majster niečo vytušil, a keby niečo uhádol, určite by ma nemilosrdne zavraždil. Ale pre vaše krásne oči som schopný všetkého. No tá prekliata práca mi ide pomaly. Katarína, povedzte, prečo milujete Benvenuta? Ani len vďačný vám za to nie je a naďalej je voči vám ľahostajný. Ja by som vás miloval tak vrúcne a pritom múdro! Nikto by to nespozoroval, vašu povesť by som nepošpinil a mohli by ste sa úplne spoľahnúť na moju mlčanlivosť. Pozrite," pokračoval, lebo moje mlčanie mu dodávalo odvahu, „už som našiel bezpečné a tajné miesto, kde by som sa mohol s vami stretávať bez obáv!" Ach, Benvenuto, nikdy by ste neuhádli skrýšu, kam ma chcel ten potmehúd zaviesť! Stavím sa s vami, o čo chcete, že to neuhádnete. Také čosi si môžu vymyslieť len oči neprestajne uprené na prácu a čelo sklonené nad pracovným stolom. Viete, kam ma chcel uložiť so svojimi prekypujúcimi citmi? Počúvajte: do hlavy vašej veľkej sochy Marsa. Vraj sa ta možno dostať po rebríku. Presviedčal ma, že vraj je tam celkom pekná izbička, kam vraj odnikiaľ nevidieť, ale pritom je prekrásny rozhľad na okolie.

– To je naozaj skvelá myšlienka, – odpovedal Benvenuto so smiechom. – A čo si mu na to odpovedala, Scozzona?

– Odpovedala som mu tým, že som sa rozosmiala, nevedela som potlačiť smiech, a to Pagola strašne nazlostilo. Rozhneval sa na mňa, že vraj on ma ľúbi, ale ja som bez srdca, vraj chcem jeho smrť a podobne. Takto mi rozprával asi pol hodiny a pritom mi ustavične šermoval kladivom a pilníkom pred očami, lebo bol strašne rozrušený.

– A čo si mu nakoniec povedala, Scozzona?

– Čo som mu povedala? Vo chvíli, keď ste búchali na bránu a on konečne položil na stôl hotovú sponku, chytila som ho vážne za ruku a povedala som mu: „Pagolo, hovorili ste ako poklad!" To ho strašne dojalo, ako ste videli na jeho tvári, keď ste vošli.

– Teda si urobila hlúposť, Scozzona. Nemala si ho tak trápiť.

– Povedali ste mi, aby som ho vypočula, a ja som vás poslúchla. Myslíte, že je jednoduché počúvať pekných chlapcov? Čo ak sa jedného krásneho dňa stane nejaké nešťastie?

– Musíš ho nielen vypočuť, ale mu aj odpovedať. To je nevyhnutne potrebné. Rozprávaj sa s ním najprv pokojne, trpezlivo a láskavo. Ak sa dostaneš tak ďaleko, potom ti poviem, čo máš robiť ďalej.

– Viete, že to môže zájsť priďaleko? Aspoň by ste mali byť pri našom rozhovore.

– Neboj sa, Scozzona, objavím sa v pravej chvíli. Len sa na mňa spoľahni a poslúchaj presne moje rady. A teraz choď, drahá, a nechaj ma pracovať.

Katarína odbehla a smiala sa už vopred tomu, čo spraví Pagolovi Benvenuto.

No len čo odišla, Benvenuto nepokračoval v práci, ako Kataríne povedal, ale ponáhľal sa k oknu, ktoré viedlo do záhrady Malého Neslu, a zostal pri ňom. Čosi pozoroval. Zrazu ho zo zamyslenia vyrušilo klopanie na dvere.

– Tisíc hrmených! – skríkol nazlostene. – Kto to zase ide? Dočerta, vari ma nemôžete nechať pokojne pracovať?

– Prepáčte, drahý majster, – ozval sa Ascaniov hlas. – Ak vás vyrušujem, radšej pôjdem.

– To si ty, dieťa moje? Ach, nie, ty ma vôbec neobťažuješ. Čo sa stalo, čo potrebuješ?

Benvenuto sa spamätal a sám šiel v ústrety svojmu obľúbenému žiakovi.

– Vyrušil som vás vo vašej samote a pri práci, – ospravedlňoval sa Ascanio.

– Nie, Ascanio, ty si vždy vítaný.

– Majstre, musím sa vám zdôveriť s tajomstvom a musím od vás žiadať veľkú láskavosť.

– Hovor! Chceš moju peňaženku, alebo moju radu?

– Drahý majstre, tuším budem potrebovať oboje.

– Tým lepšie. Som tvoj telom i dušou, Ascanio. Ale aj ja sa ti musím vyspovedať, lebo hoci nie som vinníkom, trápili

by ma výčitky, kým mi nedáš rozhrešenie. Ale rozprávaj najprv ty.

– Nuž teda, majstre… Ale, preboha, akú sochu ste to začali? – skríkol Ascanio.

Zbadal sochu Hébé a spoznal v nej Kolumbu.

– To je Hébé, – odpovedal Benvenuto s rozžiarenými očami. – Je to bohyňa mladosti. Však je krásna?

– Ach, nádherná! Ale ja ju poznám, to nie je len predstava, ale skutočnosť.

– Si prostoreký. A keďže si už poodhalil závoj, musíš ho zdvihnúť úplne a tvoje tajomstvo príde na rad predsa len až po mojom tajomstve. Teda sadni si, Ascanio, a čítaj v otvorenej knihe môjho srdca. Ty potrebuješ mňa, aby som ti pomohol, a ja potrebujem teba, aby si ma vypočul. Mne stačí, ak budeš o všetkom vedieť, lebo tým sa mi poriadne uľaví.

Ascanio si sadol bledší než odsúdenec, ktorý čaká, až mu prečítajú rozsudok smrti.

– Si Florenťan, Ascanio, a vari ani netreba, aby som sa ťa pýtal, či poznáš príbeh Danteho Alighieriho, Jedného dňa uvidel na ulici dievčinu, ktorá sa volala Beatrice, a zamiloval sa do nej. Beatrice zomrela, ale on ju ľúbil ďalej, lebo si zamiloval jej dušu. Ozdobil jej hlavu vencom hviezd a postavil si ju do raja. Potom sa oddával vášni, venoval sa poézii a filozofii, a keď sa konečne očistený utrpením a myšlienkami dostal k nebeskej bráne, kde ho mala opustiť múdrosť, ani sa nezastavil, hoci nemal vodcu, lebo na prahu zbadal zrazu Beatrice, svoju lásku, ktorá naňho čakala.

Ascanio, aj ja som mal takú lásku. Zomrela ako Danteho Beatrice. Miloval som ju z celého srdca. Až doteraz to bolo tajomstvom, o ktorom vedela len ona a ja. Hoci neviem odolať kráse a neraz som podľahol vábeniu žien, moja láska k nej ostala nedotknutá. Umiestnil som svoj ideál príliš vysoko, aby ho mohlo zašpiniť bahno. Ako človek vrhal som sa bezstarostne do rozkoší, ale ako umelec ostal som verný tajnej snúbenke. Môžem sa ti priznať, že ak som vytvoril

niečo krásne, ak sa mi podarilo vyčariť z bronzu alebo z mramoru život, ďakujem za to len skutočnosti, že dvadsať rokov som mal pred sebou žiarivú vidinu, ktorá mi po celý čas radila a podporovala ma.

Ascanio, možno sú rozdiely medzi veršotepcom a zlatotepcom, medzi cizelérom myšlienok a cizelérom zlata. Dante sníval, zatiaľ čo ja musím vidieť. Jemu stačí meno Mária, ale ja potrebujem okrem toho vidieť tvár Madony. Jeho výtvor si len predstavujeme, môjho sa dotýkame. To je dôvod, prečo moja Beatrice nebola pre mňa ako pre sochára dosť, alebo až priveľa. Moja duša prekypovala citom, ale ja som musel hľadať formu. Anjelská žena, ktorá osvietila môj život, bola naozaj krásna, najmä srdcom, ale nepredstavovala ten typ krásy, ktorý som zbožňoval ja. Zdalo sa mi, že musím hľadať inde a nájsť čosi iné.

Ascanio, myslíš, že keby sa ideál sochára objavil predo mnou živý a ja by som mu našiel miesto vo svojom srdci, že by som sa stal nevďačným a neverným ideálu básnika? Myslíš, že by sa mi už neobjavovala moja mŕtva kráska, lebo by začala žiarliť na žijúcu ženu? Veríš tomu? Ascanio, spytujem sa to práve teba a jedného dňa pochopíš, prečo sa s touto otázkou obraciam na teba, a nie na niekoho iného. Raz pochopíš, prečo sa trasiem pred tvojou odpoveďou, ako keby to bola odpoveď mojej Beatrice.

– Majstre, – povedal vážne a smutne Ascanio, – som primladý, aby som mal vyhranený názor na také vážne myšlienky. Na dne srdca si však myslím, že ste jedným z vyvolených ľudí a ak ste sa ocitli na tejto ceste, nie je to náhoda.

– Ascanio, ty tomu veríš, však? Si presvedčený, že tohto živého anjela, môj stelesnený ideál krásy, poslal boh a že anjel nebeský sa nemusí hnevať, keď som pre žijúcu krásu zabudol na mŕtvu. Áno, našiel som svoj sen, žije, vídam ho a môžem sa ho takmer dotýkať. Ascanio, vzor všetkej krásy, všetkej čistoty, typ nekonečnej dokonalosti, za akým my umelci túžime, žije neďaleko mňa, dýcha a každý deň ho

môžem obdivovať. Ach, všetko, čo som až doteraz stvoril, nebude ničím proti tomu, čo spravím odteraz. Hébé, o ktorej tvrdíš, že je krásna, a ktorá je naozaj mojím veľdielom, ma ešte neuspokojuje. Môj oživený sen stojí vedľa svojho obrazu a zdá sa, že je sto ráz krajší. Ascanio, budem čakať. V mojej predstave vynárajú sa tisíce bielych anjelov, ktoré sa tej dievčine podobajú. Vidím ich, cítim ich a ony sa jedného dňa zrodia. A teraz, Ascanio, chceš, aby som ti ukázal svojho krásneho génia, ktorý ma inšpiruje? Možno ešte bude neďaleko nás. Vždy ráno, keď sa slnko na oblohe prebúdza, žiari mi ona tu dolu. Pozri!

Benvenuto odtiahol záclonu a prstom ukazoval svojmu žiakovi záhradu Malého Neslu.

V zelenej aleji sa pomaly so sklonenou hlavou prechádzala Kolumba.

– Aká je krásna, však? – pýtal sa nadšene Benvenuto. – Feidias a Michelangelo nestvorili nič tak nádherne čisté. Len antické diela sa vyrovnajú tejto mladej a pôvabnej hlave. Aká je len krásna!

– Áno, veľmi krásna, – vzdychol si Ascanio a bezmocne a bezmyšlienkovite klesol na stoličku.

Chvíľu panovalo ticho. Benvenuto s nadšením pozoroval svoj ideál. Ascanio zosmutnel.

– Majstre, – odvážil sa žiak na niekoľko slov. – Ale kam vás povedie vaša umelecká vášeň? Čo urobíte?

– Ascanio, – odpovedal Cellini, – dievčina, čo zomrela, nemohla byť mojou a ani nebola. Boh mi ju len ukázal, ale neobdaril ma ľudskou láskou k nej. To je zvláštne. Ba nedoprial mi ani to, aby som pocítil, čím pre mňa bola. Uvedomil som si to, až keď zomrela. V mojom živote je len matnou spomienkou, len chvíľkovým obrazom, ktorý sa mihol pred mojimi očami. Ale ak si ma pochopil správne, uveríš, že Kolumba je omnoho bližšia môjmu životu i môjmu srdcu. Odvážim sa milovať ju a odvážim sa povedať: bude mojou!

– Ale ona je dcérou parížskeho kráľovského sudcu! – povedal Ascanio chvejúcim sa hlasom.

– Aj keby bola dcérou samého kráľa, Ascanio, chcem ju. Dosiahol som všetko, čo som dosiahnuť chcel, a za ničím som netúžil tak vrúcne ako za ňou. Ešte neviem, ako sa dostanem k svojmu cieľu, ale musí sa stať mojou ženou, to je isté!

– Vašou ženou? Kolumba vašou ženou?

– Obrátim sa na svojho veľkého kráľa, – pokračoval Benvenuto, – ak bude chcieť, oživím celý Louvre a Chambord sochami. Pokryjem jeho stoly podnosmi a svietnikmi, a keď si za to všetko budem pýtať ako odmenu Kolumbu, nebol by Františkom I., keby mi ju odmietol. Ach, dúfam v jeho priazeň. Pôjdem si po ňu uprostred celého zhromaždeného dvora. Ešte teraz, kým kráľ odíde do Saint Germain, vyberieme sa k nemu a odnesieme mu striebornú soľničku, lebo je už hotová, a náčrtky na bránu vo Fontainebleau. Všetci to budú obdivovať, lebo je to krásne. Ale kráľ to bude obdivovať viac ako ostatní a ocení to. A podobné prekvapenia mu pripravím každý deň. Nikdy som necítil v sebe plodnejšie a tvorivejšie sily. Môj mozog pracuje vo dne v noci. Ascanio, láska ma zmnohonásobila a omladila. Len čo František I. uvidí, že zaraz vyhoviem každému jeho želaniu, len čo ho vysloví, začnem klásť svoje požiadavky. Urobí ma veľkým, stanem sa bohatým. Parížsky kráľovský sudca nech by bol sto ráz kráľovským sudcom, príbuzenstvo so mnou bude preňho cťou. Ascanio, ver mi, že div o rozum neprídem, keď si na to pomyslím! Ona má byť mojou! Dobrotivé nebo! Ascanio, rozumieš mi? Ona má byť mojou! Objím ma, syn môj, lebo od chvíle, čo som sa ti so všetkým priznal, môžem sa ti zdôveriť aj so všetkými svojimi nádejami. Teraz cítim, že moje srdce je pokojnejšie. Akoby si až ty dával oprávnenosť mojej radosti. Všetko, čo som ti porozprával, pochopíš až neskôr! Mám pocit, že ťa mám ešte radšej od chvíle, čo som sa ti vyspovedal. Si dobrý, že si ma vypočul. Objím ma, Ascanio!

– Majstre, a čo ak vás nemiluje?

– Ach, mlč, Ascanio! Myslel som na to, začal som ti závidieť tvoju mladosť a krásu. Ale upokojuje ma to, čo si povedal o nevyspytateľných cestách osudu. Ona ma čaká. Lebo koho by mohla milovať? Nejakého nafúkanca od dvora, ktorý by jej nebol hoden? Napokon, aj keby jej bol ktokoľvek určený, i ja som šľachtic a okrem toho som génius.

– Hovorí sa, že gróf d'Orbec je jej snúbencom.

– Gróf d'Orbec? Tým lepšie! Poznám ho! Je kráľovským pokladníkom a uňho vždy dostávam potrebné zlato a striebro pre svoje práce alebo peniaze, ktoré mi dáva Jeho Veličenstvo. Gróf d'Orbec je starý žgrloš, mrzút a dedo, ktorý nič neznamená, tú česť mu neurobím, aby som vyháňal takú obludu z jej priazne. Nie, Ascanio, ona si zamiluje mňa nie pre mňa, ale pre seba samu, lebo ja budem dôkazom jej lásky. Uvidí, že jej rozumiem, že ju zbožňujem a že ju urobím nesmrteľnou. A potom, povedal som: „Chcem ju!" Ubezpečujem ťa, že vždy, keď som povedal toto slovo, aj som vyhral. Nejestvuje ľudská moc, ktorá by mohla vzdorovať mojej vášni. Ako vždy pôjdem rovno k cieľu s neodvratnosťou osudu. Hovorím ti, bude mojou, aj keby som mal prevrátiť celé kráľovstvo. Keby sa mi azda niektorý súper chcel postaviť do cesty, potom sto hrmených, poznáš ma, Ascanio, nech si dá pozor, zabil by som ho touto rukou, ktorá teraz drží tvoju. Ale odpusť, Ascanio. Ja som sebec. Zabudol som, že aj ty sa mi chceš s niečím zdôveriť a že ma chceš požiadať o nejakú službu. Nikdy ti nebudem môcť splatiť dlhy ako treba, drahé dieťa, ale hovor, hovor konečne! Aj tebe splním každé želanie.

– Mýlite sa, majstre, jestvujú niektoré veci, ktoré sú len v moci božej, a teraz vidím jasne, že sa môžem spoliehať len na neho! Nechám teda svoje tajomstvo odpočívať medzi svojou bezmocnosťou a jeho mocou.

Ascanio odišiel.

Cellini zatvoril za ním dvere, odtiahol zelenú záclonu, posunul svoj podstavec bližšie k obloku a pokračoval v práci. Jeho srdce bolo naplnené radosťou z prítomnosti a istotou do budúcnosti.

DRUHÝ DIEL



I

AKO SA PREDÁVA ČESŤ

Dnes majú Kolumbu predstaviť kráľovnej.

Sme v jednej z veľkých sál Louvru. Zhromaždil sa tu celý dvor. Po omši pôjdu všetci do Saint Germain. Čakajú už len na kráľa a kráľovnú, aby dvor vošiel do kaplnky. Okrem niektorých dám, ktoré sedia, celá spoločnosť stojí. Podaktorí sa prechádzajú a zhovárajú. Hodvábne a brokátové šaty šuchocú, kordy zvonia, nežné i nenávistné pohľady sa križujú a na všetky strany sa dojednávajú ľúbostné schôdzky alebo súboje. Je tu ohlušujúci ruch, úžasný vír elegancie. Nádherné šaty, strihy podľa poslednej módy, očarujúce tváre. Od bohatej a hýrivej pestrosti šiat líšia sa pážatá oblečené po taliansky alebo po španielsky. Stoja vystreté, s kordom po boku a s rukou na korde. Je to nádherný obraz plný lesku, vzrušenia, živosti i veľkoleposti. Všetko, čo by

sme o ňom mohli povedať, bolo by len slabým odvarom. Nechajme ožiť všetkých týchto elegantných a usmievavých šľachticov. Vráťte život všetkým šikovným a uhladeným dámam, vložte im do úst hovor, múdry a pritom naivný, a k tomu najkrajšiu francúzštinu šestnásteho storočia – a budete mať aspoň približnú predstavu o tom nádhernom dvore, najmä ak si pripomeniete úslovie Františka I.: „Dvor bez dám je rok bez jari alebo jar bez kvetov.“ Dvor Františka I. bol večnou jarou, kde sa pýšili najkrajšie a najvzácnejšie kvety krajiny.

Po prvom prekvapení, ktoré vyvolal zmätok a hluk, a keď sa rozišli niektoré skupinky, bolo ľahko rozlíšiť dva tábory, ktoré sa tu utvorili: jeden tábor sa vyznačoval farbou fialovou, to bol tábor pani d’Étampes, druhý, oblečený do modrých farieb, bol táborom pani Diany de Poitiers. Tajní prívrženci reformácie patrili do prvého tábora, tuhí katolíci do druhého. V tom druhom tábore bolo vidieť chudú a bezvýraznú tvár následníka francúzskeho trónu. Duchaplnú a veselú tvár Karola Orleánskeho, kráľovho druhého syna, bolo vidieť v prvom tábore. A teraz znásobte rozdielnosť politickú i náboženskú žiarlivosťou žien a súperením umelcov a budete mať dostatočne jasný obraz vzájomnej nenávisti. Keby vás azda prekvapovala, vysvetlí vám ju množstvo opovržlivých pohľadov a hrozivých pohybov, ktoré nevedela zakryť pred očami pozorovateľov ani pretvárka na dvore.

Obidve nepriateľky, Diana a Anna, sedeli na náprotivných koncoch sály. Hoci boli dosť ďaleko od seba, ani jedna ironická poznámka nepotrebovala viac ako niekoľko sekúnd, aby sa dostala od úst k ústam a až do uší tej druhej, a práve tak rýchle vrátila sa po tých istých kuriéroch a tou istou cestou každá odpoveď na ňu.

Uprostred duchaplných slov medzi šľachticmi, oblečenými do zamatu a do hodvábu, prechádzal sa ľahostajne a vážne v dlhom doktorskom rúchu Henri Estienne, ktorý sa hlásil srdcom na stranu reformistov, zatiaľ

čo dva kroky od neho a nemenej nevšímavo voči okoliu stál Pietro Strozzi, bledý a zamyslený utečenec z Florencie. Opieral sa o stĺp a vo svojom vnútri spomínal na vzdialenú vlasť, kam sa mohol vrátiť len ako väzeň a kde by našiel pokoj len v hrobe. Netreba pripomínať, že tento ušľachtilý taliansky utečenec, po praslici príbuzný Kataríne Medicejskej, je hlboko naklonený katolíckej strane.

Okolo kráčajú pohrúžení do rozhovoru o vážnych štátnických záležitostiach, podchvíľou sa zastaviac, aby dodali väčší dôraz svojmu rozhovoru, starý Montmorency, ktorému kráľ pred necelými dvoma rokmi zveril hodnosť vrchného veliteľa armády, uvoľnený od čias, keď Bourbon padol do nemilosti, a kancelár Poyet, hrdý na príjmy dane z lotérie, ktorú práve zaviedol na kráľovský rozkaz, daný vo Villers Coterets.*

Benediktín a františkán Francois Rabelais sa nepridával k nijakej skupine, nepúšťal sa s nikým do rozhovoru, len s úsmevom otŕčal biele zuby, sliedil, pozoroval, smial sa, zatiaľ čo Triboulet, obľúbený šašo Jeho Veličenstva, prepletal sa medzi prechádzajúcimi so svojím hrbom a úškrnmi, používajúc skrčenú postavičku na to, aby si mohol lepšie uťahovať z iných. Robil tak bez nebezpečenstva a možno aj bez bolesti.

---

* Bolo to naozaj vo Villers Coterets, v malej osade v Aisneskom departemente, kde mal František I. zámok. Tam podpísal povestný rozkaz, ktorý rozhodol, že listiny panovníckych dvorov nebudú sa písať po latinsky, ale v reči národnej. Tento zámok stojí dodnes, hoci už nie je taký krásny ako kedysi, a hlavne neslúži svojmu pôvodnému poslaniu. Stavbu začal František I., ktorý tam dal vytesať svoje salamandre, a dokončil Henrich II., ktorý zámok ozdobil začiatočnými písmenami svojho mena a mena svojej manželky Kataríny Medicejskej. Ešte dnes tam vidieť tieto písmená, a to spojené – čo je naozaj zaujímavé, lebo sa v tom veľmi výrazne odzrkadľuje duch času – stuhou lásky, ktorá súčasne objíma polmesiac Diany de Poitiers. Je to veľmi pekná, musíme však pripustiť, že trochu nezvyčajná trilógia, pozostávajúca zo začiatočných písmen a znaku manželky, manžela a jeho milenky. (Poznámka autora.)

Clément Marot, básnik, utešený v rúchu kráľovského komorníka, vyzeral ešte rozpačitejší ako v deň svojho prijatia v paláci d'Étampes. Bolo na ňom vidieť, že vo vrecku schováva a rád by zarecitoval niektoré zo svojich novonarodených desaťverší alebo niektorý sonet-sirotu. Aj on sa presvedčil, že inšpirácia prichádza sama a že človek nie je pánom nad ňou. Pri mene pani Diany prišla mu na um krásna myšlienka. Zápasil, bojoval, no múza nie je milenkou, ale vládkyňou: verše sa zrodili samy od seba, rýmy sa zasnubovali jeden s druhým, ani nevedel ako. Slovom, toto nešťastné desaťveršie ho strašne trápilo. Určite bol oddaný pani d'Étampes rovnako ako pani Margite Navarrskej. Prikláňal sa k strane protestantskej, o tom nemožno pochybovať. Možno hľadal v duchu nejaké desaťveršie proti pani Diane, ale zatiaľ sa v ňom zrodili nešťastné verše na jej počesť. Slovom, keď sa už v jeho mozgu zrodili verše na počesť katolíčky, nevedel sa zdržať a ovládnuť napriek svojej oddanosti protestantizmu; musel sa s nimi celkom tichučko zdôveriť niektorému svojmu priateľovi.

Nešťastný Marot to aj spravil. Ale prostoreký kardinál de Tournon, ktorému zveril verše, povedal, že sú to verše krásne, nádherné a veľkolepé. Pošepkal ich ďalej vojvodovi Lotrinskému, a ten ich zaraz tlmočil pani Diane. V tej chvíli začalo sa na strane modrých veľmi šepkať. Marota ihneď zavolali do tejto skupinky a žiadali ho, aby im povedal svoje verše. Keď fialoví videli, že Marot sa prediera pomedzi ľudí a mieri k pani Diane, podišli aj oni bližšie k básnikovi. Ten bol celý uveličený, ale aj preľaknutý. Napokon aj pani d'Étampes zvedavo vstala, vraj aby videla, ako sa ten duchaplný mamľas Marot blýska chválou na pani Dianu.

Úbohý Clément Marot vo chvíli, keď chcel začať, poklonil sa ešte raz pred Dianou de Poitiers, ktorá sa naňho usmiala, potom sa poobzeral okolo seba. Zbadal pani d'Étampes, ktorá sa tiež usmievala. Úsmev jednej bol pôvabný, úsmev druhej výstražný. Marota z jednej strany

hrialo a z druhej strany mrazilo, preto začal trasúcim a neistým hlasom tieto verše:

Och, ako som túžil byť v koži Phoeba,
nie že by mi bolo zázračných bylín treba
na liečenie bôľu, ktorý srdce zlomí –
niet takého lieku, čo by pomohol mi.
Ani sídlo v nebi ma až tak nevábi,
ani boh rozkoší a jeho pôvaby,
nechcem byť rebelom kráľa.
Stačí mi nádej malá,
že budem Phoebom v očiach jednej dámy –
Phoebovej milej, prekrásnej Diany.

Len čo Marot povedal poslednú slabiku, už modrí začali tlieskať, ale fialoví zachovali hrobové ticho. Marot, povzbudený súhlasom a dotknutý mlčaním, po chvíli sa spamätal a hrdo šiel podať svoje veľdielo Diane de Poitiers.

– Prekrásnej Diane, – povedal ticho, klaňajúc sa jej, – rozumiete, madame: krásna, neporovnateľne krajšia než všetky ostatné.

Diana mu zaďakovala najnežnejším pohľadom a Marot sa vzdialil.

– Verše na krásnu ženu môže človek písať celkom ľahko, aj keď už napísal verše na najkrajšiu, – poznamenal básnik ako na ospravedlnenie, keď prechádzal okolo pani d'Étampes. – Pamätáte sa, najkrajšia v celom Francúzsku?

Anna mu odpovedala nenávistným pohľadom.

Dve skupiny našich známych stáli obďaleč. Prvú tvoril Ascanio a Cellini. Druhú gróf d'Orbec, vikomt de Marmagne, pán d'Estourville a Kolumba, ktorá prosila svojho otca, aby sa nemiešal do tohto veľkého davu, aký videla prvý raz, lebo jej naháňal strach. Gróf d'Orbec zo zdvorilosti nechcel opustiť svoju snúbenicu, lebo kráľovský sudca ju mal po omši predstaviť kráľovnej.

Ascanio a Kolumba, hoci sa tu cítili nesvoji, len čo sa trochu poobzerali, našli jeden druhého a ukradomky na seba podchvíľou pozerali. Tieto dve čisté a ostýchavo deti vychovávané v samote, ktorá tvorí veľké srdcia, cítili by sa veľmi opustené a stratené v elegantnom a skazenom dave, keby neboli mohli chvíľami na seba pozrieť a pohľadom si dodať odvahu.

Odo dňa vyznania sa nevideli. Ascanio sa nadarmo niekoľko ráz snažil dostať do malého paláca. Keď zaklopal, namiesto pani Perriny prišla vždy otvoriť nová komorná a neľútostne ho zahnala. Ascanio nebol ani dosť bohatý, ani dosť odvážny, aby si kúpil jej náklonnosť. Napokon, aj tak by mal pre Kolumbu len smutné správy, a na tie mala ešte vždy dosť času. Tými smutnými správami bolo vyznanie, s ktorým sa mu zdôveril majster o svojej láske ku Kolumbe. Teraz sa už nemohol spoliehať na jeho pomoc, ba dokonca sa musel pripraviť na boj proti nemu.

Na čo sa teraz spoliehať, to Ascanio vedel. Povedal to aj Cellinimu – teraz ho mohol zachrániť len boh. Bol odkázaný na seba a vo svojej naivnosti sa rozhodol, že sa pokúsi obmäkčiť a dojať pani d'Étampes. Len čo nás opúšťa nádej, na ktorú sme sa spoliehali, vrhneme sa zväčša nesprávnym smerom hľadať pomoc. Všemocná Benvenutova energia nielenže Ascaniovi prekážala, dokonca sa obrátila rovno proti nemu. Mladý a dôverčivý Ascanio chcel sa obrátiť na vojvodkyňu, lebo sa mu zdala byť mocná, veľkorysá a nežná. Rozhodol sa, že sa pokúsi získať pre svoje starosti zľutovanie a porozumenie ženy, ktorá ho milovala. Povedal si, že keby ho aj toto posledné a také krehké útočište sklamalo, musí sa vo svojej opustenosti uchýliť len k vyčkávaniu, čo sa stane. Preto šiel s Benvenutom na kráľovský dvor.

Vojvodkyňa d'Étampes sa vrátila na svoje miesto. Ascanio sa zamiešal medzi ostatných dvoranov, dostal sa za ňu a podarilo sa mu priblížiť sa až k jej kreslu. Vojvodkyňa sa obrátila a zbadala ho.

– Ach, to ste vy, Ascanio? – povedala dosť chladne.

– Áno, pani vojvodkyňa. Sprevádzam svojho majstra Benvenuta a dovolil som si priblížiť sa k vám, lebo som nedávno nechal vo vašom paláci náčrtok ľalie, ktorú ste si ráčili u mňa objednať. Chcel som iba vedieť, či neráčite byť veľmi nespokojná.

– Naopak, myslím, že návrh je veľmi pekný, – odpovedala pani d'Étampes trochu prívetivejšie. – Znalci, ktorým som ho ukázala, najmä pán de Guise, ktorý je tu tiež prítomný, mali ten istý názor. Len či bude aj vyhotovenie také krásne, ako je návrh? A potom aj keby ste mi to mohli zaručiť, je tu ešte otázka, či moje kamene na to stačia?

– Madame, dúfam, že áno. Ale do piestika kvetu by som chcel dať veľký diamant, ktorý by sa tam chvel ako kvapka rosy. Ale to by bola azda privysoká cena pre dielo, zverené takému bezvýznamnému umelcovi, ako som ja.

– Ach, takéto výdavky si môžeme dovoliť, Ascanio.

– Diamant takej veľkosti by mal cenu asi dvestotisíc dukátov, madame.

– Budeme o tom uvažovať. Ale zatiaľ vás prosím o jednu láskavosť, Ascanio, – povedala vojvodkyňa tlmeným hlasom.

– Som vám k službám, madame.

– Práve pred chvíľou, keď som šla počúvať nechutné verše toho Marota, videla som na druhej strane dvorany grófa d'Orbec. Obzrite sa láskavo za ním a povedzte mu, že by som sa s ním rada zhovárala.

– Čo, madame… – skríkol Ascanio a jeho tvár pri mene grófa d'Orbec zbledla.

– Vari ste nepovedali, že ste mi k službám? – začudovala sa pani d'Étampes pyšne. – A potom, ak vás aj žiadam o túto láskavosť, tak len preto, že aj vy by ste mali mať záujem na mojom rozhovore s grófom d'Orbec, lebo by vám mohol byť podnetom na rozmýšľanie, pravda, ak zaľúbenci vôbec vedia rozmýšľať.

– Madame, poslúchnem vás, – odpovedal Ascanio v strachu, aby si nepohneval tú, od ktorej čakal pomoc.

– Dobre. Prosím vás, hovorte s grófom po taliansky, mám na to svoje dôvody, a potom sa vráťte s ním sem ku mne.

Ascanio, aby ešte viacej nenahneval a nepoštval proti sebe obávanú nepriateľku, odišiel. Opýtal sa jedného z mladých šľachticov s fialovými stuhami, či nevidel grófa d'Orbec a či nevie, kde je.

– Pozrite, – odpovedal mu šľachtic, – gróf d'Orbec je tamtá stará opica, čo sa rozpráva s parížskym kráľovským sudcom a stojí vedľa tej utešenej dievčiny.

Utešenou dievčinou bola Kolumba, ktorú si všetci záletníci zvedavo obzerali. Čo sa týkalo tej starej opice, Ascanio si naozaj nemohol ako soka želať nič lepšie. Chvíľu ho pozoroval, potom sa obrátil k nemu, na veľký Kolumbin údiv ho oslovil a po taliansky ho požiadal, aby šiel za ním k pani d'Étampes. Gróf sa ospravedlnil svojej snúbenici a priateľom a ponáhľal sa poslúchnuť vojvodkynin rozkaz. Ascanio šiel za ním. Najprv však pohľadom upokojil nešťastnú Kolumbu, úplne pomýlenú týmto nečakaným odkazom a predovšetkým pohľadom na posla tohto odkazu.

– Ach, dobrý deň, gróf, – povedala pani d'Étampes, len čo k nej prišiel d'Orbec. – Som veľmi rada, že vás vidím. Musím vám oznámiť dôležité veci. Páni, myslím, že prejde dobrá štvrťhodina, kým prídu Ich Veličenstva. Využijem tú chvíľu na rozhovor so starým priateľom grófom d'Orbec.

Všetci šľachtici okolo vojvodkyne sa na tieto zrozumiteľné slová rýchlo rozlúčili a nechali ju samu s kráľovským pokladníkom v jednom z veľkých výklenkov okien, takých priestranných, aké bývajú dnešné salóny. Ascanio chcel odísť s ostatnými, ale na vojvodkynino kývnutie ostal.

– Kto je tento mladík? – spýtal sa gróf.

– Talianske páža, ktoré nerozumie jediné francúzske slovo. Môžete pred ním hovoriť tak otvorene, akoby sme boli sami.

– Nuž, madame, – začal gróf, – poslúchnem slepo vaše rozkazy a nehľadám ich príčiny. Vy ste vyjadrili želanie, aby sme moju nastávajúcu manželku predstavili dnes kráľovnej. Kolumba je tu aj so svojím otcom. Ale teraz, keď som poslúchol vaše rozkazy, chcel by som vedieť, prečo ste mi ich dali. Madame, žiadal by som priveľa, keby som prosil malé vysvetlenie?

– Ste najoddanejší medzi mojimi vernými priateľmi, d'Orbec. Na šťastie ostáva mi ešte mnoho, čo by som mohla vykonať ja pre vás, hoci neviem, či budem môcť splatiť jedného dňa všetok svoj dlh, no pokúsim sa o to. Úrad kráľovského pokladníka, ktorý som vám dala, je len základným kameňom, na ktorom chcem vybudovať vaše šťastie, gróf.

– Madame, – odpovedal gróf d'Orbec, ukláňajúc sa až po zem.

– Chcem sa s vami rozprávať otvorene. V prvom rade musím vám však prejaviť svoj obdiv. Práve som videla vašu Kolumbu. Je naozaj rozkošná. Je trochu nesmelá, no tým pôvabnejšia. A predsa som si lámala hlavu – ale to len tak medzi nami – prečo vy, muž taký vážny, odmeraný a obozretný, chcete sa zosobášiť s takou mladou a neskúsenou dievčinou? Rada by som vedela, aký cieľ tým sledujete. Zaiste v tom niečo väzí, lebo vy nie ste človek, ktorý by robil niečo len tak naverímboha.

– To si myslím! Raz to predsa musím skončiť, madame. A potom, jej otec je už starý chlap a svoje dukáty určite nechá svojej dcére.

– Koľko má rokov?

– Bude mať päťdesiatpäť alebo šesťdesiat.

– A koľko máte vy, gróf?

– I ja mám skoro toľko, ale on je už veľmi zničený.

– Začínam tomu rozumieť a chápem vás. Bola som presvedčená, že ste boli povznesený nad obyčajný cit a že vás vonkoncom nezviedol pôvab toho dievčatka.

– Ach, madame, na to som ani nemyslel, bolo by mi jedno, aj keby bola špatná, no ak je pôvabná, tým lepšie.

– Výborne, gróf, lebo inak by ste ma sklamali.

– A teraz, keď mi rozumiete, madame, ráčte mi povedať…

– Ach, áno. Snívali sa mi o vás krásne sny, d'Orbec, – prerušila ho vojvodkyňa. – Ako viete, chcela by som vás vidieť na mieste Poyeta, ktorého nenávidím, – povedala a vrhla nenávistný pohľad na kancelára, ktorý sa prechádzal s hlavným veliteľom vojsk.

– Akože? Hovoríte o jednej z najvyšších hodností v kráľovstve?

– Vari nie ste skvelý muž? Moja moc je však krehká. Zdá sa mi, že vládnem na okraji priepasti. Práve teraz tŕpnem smrteľným strachom. Kráľ má teraz za milenku ženu bezvýznamného človeka, akéhosi sudcu Férona. Ak bude Féronova žena márnivá a ctižiadostivá, sme stratení. Myslím, že rozhodne musím zakročiť proti tomuto kráľovmu rozmaru. Veľká škoda, že už nenájdem ženu, ako bola malá vojvodkyňa de Brissac, ktorú som Jeho Veličenstvu našla ja. To bola žena slabá a nežná, naozajstné dieťa. Budem za ňou ustavične plakať, lebo u kráľa neznamenala pre mňa nijaké nebezpečenstvo. Veď hovorila ustavične o mojich prednostiach. Úbohá Mária! Vzala na seba všetky bremená môjho postavenia a mne prenechala len jeho výhody. Ale tejto Féronke musíme Františka I. vytrhnúť. Ja som už spotrebovala celú zbrojnicu svojich zvodov a viac zbraní nemám.

– Ako to, madame?

– Veru tak, už mám v moci len jeho ducha, jeho srdce je už inde. Potrebovala by som nejakú pomocníčku. Rozumiete mi? Ale kde ju nájsť? Musela by to byť priateľka oddaná, úprimná, spoľahlivá. Zaplatila by som jej zlatom a poctami.

D’Orbec, pomôžte mi ju nájsť! Ani netušíte, ako veľmi je náš kráľ a panovník prostým človekom. Bojím sa, aby človek nezvíťazil nad kráľom. Keby sme boli pri ňom dve, nie dve sokyne, ale dve spojenkyne, nie dve milenky, ale dve priateľky, keby jedna držala Františka a druhá Františka I., potom by Francúzsko bolo naše. A pritom za akých podmienok! Karol V. sa sám vrhá do našej pasce. Keby sme mu mohli podľa svojej ľubovôle určiť výkupné, ťažiť z jeho neobozretnosti a založiť si na tom skvelú budúcnosť! D’Orbec, priznám sa vám, čo zamýšľam. Diana, ktorá sa vám tak páči, nemala by jedného dňa vplyv na naše šťastie a vy by ste sa mohli stať… Ale, hľa, prichádza kráľ.

Takto hovorila pani d’Étampes – málo, a každého tak donútila, aby si ostatné domyslel. Do iných zasievala rozhodnutia a myšlienky tak, ako to vyhovovalo jej, a ostatnú prácu už prenechala lakomstvu, ctižiadosti a skazenosti. V pravej chvíli vedela rozhovor skončiť.

Bolo to veľké umenie, akým by mali byť obdarení mnohí básnici a veľmi mnohí milenci.

Gróf d’Orbec, ktorý tiež túžil nielen po zisku, ale aj po sláve, ktorý bol ochotný podplácať a nechať sa podplácať, vojvodkyni dokonale rozumel, lebo neraz sa oči vojvodkyne obrátili smerom ku Kolumbe. Keďže bol Ascanio priamy a šľachetný, nevedel preniknúť až na dno všetkej podlosti. Vycítil však, že tento nezvyčajný a nepríjemný rozhovor určite skrýva v sebe nejaké nebezpečenstvo pre jeho milovanú Kolumbu, a preto preľaknuto pozrel na pani d’Étampes.

Vtom už komorník hlásil príchod kráľa a kráľovnej. Vo chvíli bola celá spoločnosť na nohách a každý držal klobúk v rukách.

– Pozdravujem vás, páni! – povedal František I. odo dverí. – Musím vám hneď oznámiť veľkú novinu. Náš drahý brat cisár Karol V. je v tejto chvíli na ceste do Francúzska, ak už nie je na francúzskej pôde. Páni, pripravme sa, aby sme ho prijali dôstojne. Nemusím vari opakovať svojej

vernej šľachte, k čomu nás naše veľké pohostinstvo zaväzuje. V tábore Zlatej zástavy sme ukázali, že vieme kráľa prijať kráľovský. O necelý mesiac bude Karol V. v Louvri.

– A ja, páni, – povedala kráľovná Eleonóra nežným hlasom, – ďakujem vám už vopred v mene svojho kráľovského brata za prijatie, ktoré mu pripravíte.

Na tieto slová odpovedali výkrikmi: – Nech žije kráľ! Nech žije kráľovná! Nech žije cisár!

Zrazu sa ktosi predral pomedzi dvoranov až ku kráľovi. Bol to Triboulet, dvorný šašo.

– Sir, – oslovil kráľa, – dovolíte, aby som mohol Vášmu Veličenstvu venovať dielo, ktoré som dal vytlačiť?

– Veľmi rád, šašo, – odpovedal kráľ. – Musím však vedieť názov tej knihy a o čom sa v nej hovorí.

– Sir, toto dielo má názov *Zborník bláznov* a bude obsahovať zoznam najväčších nezmyslov, aké sa kedy na zemi zrodili. Aby ste vedeli, čo všetko v knihe je, hneď na prvej strane som napísal meno kráľa bláznov minulých i budúcich.

– A kto je týmto mojím spolubratom, koho mi dávaš za bratanca a akého vladára si zvolil? – spýtal sa František I.

– Karol V., sir, – odpovedal Triboulet.

– Akože, Karol V.!? – spýtal sa kráľ.

– Veru on.

– A prečo Karol V.?

– Lebo len Karol V. ním môže byť. Väznil vás v Madride a je dosť veľkým bláznom, keď sa vybral do kráľovstva Vášho Veličenstva.

– A čo ak sa dostane bez nehody až do srdca môjho kráľovstva? – povedal František I.

– Potom mu sľubujem, že jeho meno v knihe prečiarknem a napíšem tam iné meno.

– Aké? – spýtal sa kráľ.

– Vaše, sir. Lebo ak ho necháte prejsť, budete ešte väčším bláznom ako on.

Kráľ sa rozosmial. Dvorania tiež.

Len úbohá Eleonóra zbledla.

– Dobre, – povedal František I., – môžeš hneď napísať moje meno namiesto mena cisárovho, lebo som dal svoje šľachtické slovo a aj ho dodržím. Čo sa týka venovania, prijímam ho. A tu je cena za prvý výtlačok, ktorý vyjde.

Po tých slovách František I. vytiahol plný mešec a hodil ho Tribouletovi. Ten ho chmatol do zubov a štvornožky sa vzdialil, vrčiac pritom ako pes, ktorý si odnáša kosť.

– Madame, – povedal kráľovnej parížsky kráľovský sudca, blížiac sa k nej s Kolumbou. – Vaše Veličenstvo mi zaiste dovolí, aby som využil túto radostnú chvíľu a za týchto šťastných okolností predstavil vám svoju dcéru Kolumbu, ktorú ste ráčili prijať do počtu svojich čestných dám.

Dobrá kráľovná obrátila sa niekoľkými milými a obodrujúcimi slovami k úbohej Kolumbe, ktorá bola v rozpakoch, lebo kráľ na ňu po celý čas hľadel s obdivom.

– Na moju šľachtickú dušu, pán kráľovský sudca, – povedal František I. s úsmevom, – viete, že ste sa previnili urážkou nášho veličenstva, ak ste našim očiam tak dlho skrývali takúto perlu, ktorá by tak pekne vynikala v korune krásavíc, obklopujúcich našu kráľovnú? Pán Róbert, ak vás za túto spreneveru nepotrestáme, poďakujte za to nemému zakročeniu tých krásnych sklopených očí.

Kráľ potom zdvorilo pozdravil krásne dievča, vykročil do kaplnky a za ním celý dvor.

– Madame, – povedal vojvoda de Medina Sidonia, ponúkajúc ruku vojvodkyni d'Étampes. – Ak sa vám páči, necháme prejsť všetkých a počkáme trochu vzadu. Tam si budete môcť najlepšie vypočuť tých niekoľko správ, ktoré by som vám veľmi rád oznámil tajne.

– Som vám k službám, pán vyslanec, – odpovedala vojvodkyňa. – Gróf d'Orbec, vy však neodchádzajte, môžete všetko povedať pred mojím starým priateľom, je ako moje

druhé ja, aj pred týmto mladíkom, ktorý hovorí len po taliansky.

– Ich mlčanie bude také dôležité pre vás, madame, ako pre mňa a od chvíle, ako ste ma ním ubezpečili, prosím. Teda sme akoby sami, preto prejdem hneď bez okolkov k jadru veci. Viete, že Jeho Veličenstvo sa odhodlalo prejsť cez Francúzsko a že už možno stojí na francúzskej pôde. Môj kráľ vie, že bude musieť prejsť pomedzi nenávisť dvoch nepriateľov. Ale on verí, že kráľ sa zachová rytiersky, lebo aj vy, madame, ste mu odporúčali dôverovať mu. Dobre viem, že viac ako ktokoľvek iný a viac ako ten či onen minister máte vplyv na kráľa Františka I., že môžete vplývať na jeho ducha a náladu. Preto si dovolím spýtať sa vás: prečo by ste sa chceli postaviť proti nám? Nebolo by to ani v záujme štátu, ani v záujme vašom.

– Ďalej, vojvoda, zaiste ste nepovedali ešte všetko, však?

– Nie, madame. Karol V. je dôstojným nástupcom Karola Veľkého a to, čo by neúprimný spojenec mohol od neho žiadať ako výkupné, chce mu dať ako dar, ba nechce zabudnúť ani na odmenu za pohostinstvo a radu.

– Výborne! To bude znamenať, že treba konať nielen veľkoryso, ale aj obozretne.

– Kráľ František I. vždy veľmi horlivo túžil po vojvodstve Milánskom, madame. Karol V. chce tento kraj – predmet ustavičných vojen medzi Francúzskom a Španielskom – uvoľniť svojmu švagrovi za ročný poplatok.

– Rozumiem, – prerušila ho vojvodkyňa. – Cisárove financie nie sú v najlepšom stave, to vieme všetci. Okrem toho vojvodstvo Milánske je zničené mnohými vojnami a váš cisár by bol veľmi rád, keby preniesol svoje povinnosti voči tomuto kraju na nášho kráľa. Pán de Medina, to odmietam a musíte aj vy sám uznať, že podobný návrh nemožno prijať.

– Ale, madame, s kráľom už začali vyjednávať o tejto veci a Jeho Veličenstvo bolo s tým veľmi spokojné.

– To viem, ale ja to odmietam. Ak sa môžete zaobísť bezo mňa, tým lepšie.

– Madame, cisár trvá hlavne na tom, aby ste boli na jeho strane. Všetko, čo by ste žiadali za to…

– Môj vplyv nie je tovar, ktorý sa predáva a kupuje, pán vyslanec.

– Ach, madame, veď to nikto nehovorí!

– Počúvajte! Ubezpečujete ma, že váš pán žiada moju podporu, a medzi nami povedané má pravdu. Dobre. Aby som ho uistila, že mu chcem pomôcť, žiadam menej, ako on ponúka. Dávajte pozor! Poviem vám, čo by mal spraviť. Mal by sľúbiť Františkovi I. investitúru vojvodstva Milánskeho a potom, keď bude von z Francúzska, rozpomenie sa na madridskú zmluvu, ktorá bola tiež porušená, a zabudne na svoj sľub.

– Akože, madame? Veď to by znamenalo vojnu!

Počkajte, pán de Medina. Jeho Veličenstvo sa bude zaiste hnevať, ba bude sa aj vyhrážať. Váš cisár teda privolí, aby sa vybudoval samostatný milánsky štát, a dá ho bez akéhokoľvek povinného poplatku Karolovi Orleánskemu, kráľovmu druhému synovi, a tak cisár neposilní svojho súpera. Za to sa určite vyplatí dať niekoľko dukátov a myslím, že proti tomu nemôžete nič namietať. Ak ide o to, čo by som si želala ja osobne, ako ste práve povedali, ak prejaví Jeho Veličenstvo súhlas s mojimi plánmi, navrhujem, aby Jeho Veličenstvo pustilo na zem predo mnou pri našom prvom stretnutí nejaký pekný kamienok. Ak toho bude hoden, ja ho zdvihnem a nechám si ho na pamiatku na dávnu alianciu, uzavretú medzi nástupcom cézarov, kráľom španielskym a indickým a mnou.

Potom sa vojvodkyňa d’Étampes naklonila k Ascaniovi, ktorý bol celý vydesený týmito hnusnými a záhadnými plánmi, nad ktorými aj vojvoda de Medina sa znepokojoval, zatiaľ čo gróf d’Orbec bol nimi nadšený.

– To všetko len kvôli tebe, Ascanio, – povedala ticho mladému umelcovi. – Zabrzdím a zničím Francúzsko, len

aby som si získala tvoje srdce. Pán vyslanec, – povedala znovu nahlas, – ako znie vaša odpoveď?

– Jedine sám cisár môže sa rozhodnúť v takejto vážnej záležitosti, madame. No napriek tomu si myslím, že príjme dohodu, ktorá ma takmer ľaká, lebo sa mi zdá, že je pre nás výhodná.

– Aby som vás upokojila, poviem vám, že sa mi zdá byť výhodnou aj pre mňa, preto som ochotná prihovoriť sa u kráľa, aby dohodu prijal. Aj my ženy máme svoju vlastnú politiku, a tá je niekedy hlbšia ako tá vaša. Môžem vám však prisahať, že moje úmysly nie sú pre vás vonkoncom nebezpečné. Radím vám však, aby ste predsa len pouvažovali o tom, či by nemohli byť nebezpečné. Verte, že po celý čas, čo budem čakať na rozhodnutie Karola V., nezabudnem ani na jednu príležitosť, aby som konala proti nemu. Zaväzujem sa tiež, že sa pousilujem zo všetkých síl, aby ho náš kráľ zdržal tuná ako zajatca.

– A to má byť začiatok našej aliancie, madame?

– Pán vyslanec! Štátnik, ako ste vy, musí predsa hneď na prvý pohľad vidieť, že dôvodom k tomu je jedno: zahnať akékoľvek podozrenie, že som zamiešaná do veci. Keby som sa otvorene postavila na vašu stranu, bol by to vari najlepší prostriedok, aby sa všetko pokazilo. Len ma nechajte naoko pôsobiť ako vašu nepriateľku. Tak budem mať omnoho viac príležitostí pracovať vo váš prospech, pravda, len v tom prípade, ak váš cisár moju ponuku prijme.

– Ach, madame, – odpovedal vojvoda de Medina, ukláňajúc sa pred vojvodkyňou, – aká škoda, že ste kráľovnou, boli by ste skvelým vyslancom!

Po týchto slovách sa vojvoda rozlúčil s pani d’Étampes celý nadšený, ako nečakane sa zvrtlo vyjednávanie.

– Teraz je rad na mne, aby som hovorila jasne a bez vykrúcania, – povedala vojvodkyňa grófovi d’Orbec, keď osamela s ním a s Ascaniom. – Gróf, teraz máme na starosti tri veci: prvá, aby moja vec v tejto chvíli ostala pevná, bez akéhokoľvek otrasu, lebo to je dôležité aj pre mojich

priateľov. Ďalej: len čo to bude za nami, Karol Orleánsky bude pokračovať v šľapajach Františka I. a ja urobím z neho vojvodu milánskeho. Dúfam, že bude za to vďačnejší než francúzsky kráľ, ktorý zo mňa urobil to, čím som. A po tretie: krása vašej Kolumby veľmi zapôsobila na Jeho Veličenstvo. Gróf, obraciam sa preto na vás ako na človeka, ktorý je povznesený nad zvyčajné predsudky. V tejto chvíli držíte osud pevne vo svojich rukách: chcete, aby pokladník d'Orbec nastúpil na miesto kancelára Poyeta, alebo ak sa mám vyjadriť jasnejšie, aby Kolumba, grófka d'Orbec, nastúpila na miesto Márie de Brissac?

Ascanio sa zachvel strachom, ale gróf d'Orbec si nevšimol toto zachvenie, lebo potmehúdsky hľadel do očí pani vojvodkyne d'Étampes.

– Chcem byť kancelárom, – odpovedal stručne.

– Dobre. Sme teda zachránení, ale čo kráľovský sudca?

– Ach, pre toho ľahko nájdeme nejaké miesto, – odpovedal gróf. – Len vás prosím, aby to bolo miesto skôr výnosné než čestné. Aspoň sa s tým všetkým stretnem, keď ten starec s pakostnicou odíde na druhý svet.

Ascanio sa už nevedel dlhšie zdržať.

– Madame, – Skríkol a vykročil za ňou.

Ale nemal čas pokračovať a gróf nemal čas začudovať sa, lebo v tej chvíli sa otvorili dvere a vchádzal celý dvor. Madame d'Étampes prudko schytila Ascaniovi ruku, mykla ho za sebou a nazlosteným, no chvejúcim sa hlasom mu pošepkala:

– Nuž, chlapče, teraz vidíš, ako sa dievčina stáva kráľovskou milenkou a kam nás neraz proti vlastnej vôli zavedie život.

Potom stíchla. Do jej vážnych slov zaznel smiech a veselosť kráľa a jeho dvoranov, ktorí zaplavili celú sálu.

František I. žiaril radosťou, že príde Karol V. Pri tej príležitosti budú slávnosti, vítania, prekvapenia a on, kráľ, bude mať zasa krásnu úlohu. Celý svet bude pozerať na Paríž a na kráľa. S naozajstnou detskou radosťou myslel na túto

zaujímavú drámu, ktorej všetky nitky budú v jeho rukách. Mal takú povahu, že všetko posudzoval iba podľa trblietavého zovňajšku, nie podľa vážnosti veci. Bol presvedčený, že vojny treba považovať za turnaje a kraľovanie za zábavku. František I. mal myseľ bohatú na dobrodružné, nezvyčajné a poetické myšlienky a zo svojho kraľovania urobil divadelné predstavenie a zo sveta divadelné hľadisko.

Preto deň pred prípravami k lesku, ktorým oslní svojho súpera a celú Európu, bol nezvyčajne láskavý a mal lepšiu náladu než hocikedy predtým.

Triboulet využil túto príležitosť, kráľovu žiariacu a prívetivú tvár a zvalil sa pred ním práve vo chvíli, keď vchádzal do sály.

– Ach, sir, ach, sir, – plakal šašo. – Musím sa s vami rozlúčiť a Vaše Veličenstvo sa musí spriateliť s myšlienkou, že ma stratí. Preto nariekam viac pre vás ako pre seba samého. Čo sa stane s Vaším Veličenstvom bez Tribouleta, ktorého máte tak rád?

– Čože, blázon, ty ma chceš opustiť? A to práve vo chvíli, keď tu bude len jeden šašo pre dvoch kráľov?

– Áno, sir, vo chvíli, keď tu bude len jeden šašo a dvaja králi.

– Ale ja tomu všetkému nerozumiem, Triboulet! Zostaneš, rozkazujem ti to.

Ak musím, dobre. Ohláste toto kráľovské rozhodnutie pánu de Vieillevilleovi, ktorému som povedal, čo sa hovorí o jeho žene. Pre tú jednoduchú príčinu mi on prisahal, že mi najprv odtrhne uši a potom vytrhne dušu… Vraj ak vôbec nejakú mám, doložil ten nehanebník, a Vaše Veličenstvo by mu malo dať vyrezať jazyk za toto rúhanie.

– Choď, choď, – odpovedal kráľ. – Neboj sa, môj úbohý blázon. Ten, kto by sa opovážil pripraviť ťa o život, bude v nasledujúcej štvrťhodine visieť.

– Sir, bolo by vám to naozaj ľahostajné?

– Čo?

– Keby ste ho nechali obesiť o štvrť hodiny skôr. Mne by to totiž bolo milšie.

Všetci sa smiali a kráľ najviac. Potom si kráľ všimol Pietra Strozziho, vznešeného vyhnanca.

– Pán Pietro Strozzi, – povedal mu, – myslím, že je to už dávno, dokonca veľmi dávno, čo ste od nás žiadali naturalizačnú listinu. Je to naozaj hanba, že vy, čo ste vo svojej vlasti tak hrdinsky bojovali na strane Francúzov a pre Francúzsko, ešte vždy nepatríte k našej vlasti, hoci vás vaša vlasť odmieta. Dnes večer vám odovzdá môj sekretár naturalizačnú listinu. Neďakujte mi. Karol V. sa musí s vami stretnúť ako s Francúzom, bude to vám i mne na česť… Ach, to ste vy, Cellini? Nikdy neprídete s prázdnymi rukami. Čo to máte, milý priateľ? Ale počkajte chvíľu, aj ja mám pre vás niečo. Chcem, aby bolo vidieť, ako si vás vážim, a preto, pán sekretár, okrem naturalizačných listín pre Pietra Strozziho pripravíte ich aj pre môjho priateľa Benvenuta. Večer mu ich odnesiete. Nemusí platiť nijaký poplatok. Mám dojem, že zlatotepec by nemohol len tak ľahko zaplatiť päťsto dukátov ako Strozzi.

– Sir, – odpovedal Benvenuto, – ďakujem Vášmu Veličenstvu, ale prosím o prepáčenie, ja vlastne neviem, čo je to naturalizačná listina.

– Čože? – začudoval sa úprimne Le Macon, kráľov sekretár, zatiaľ čo sa kráľ z celého hrdla smial Benvenutovej úprimnosti. – Majster Benvenuto, vari neviete, že naturalizačné listiny sú najväčším vyznamenaním, ktoré môže kráľ darovať cudzincovi, a že tým činom sa stávate Francúzom?

– Teraz tomu začínam rozumieť, sir, a ďakujem, – odpovedal Cellini, – ale aj tak prosím, aby ste ma ospravedlnili, lebo srdcom som už dávno poddaným Vášho Veličenstva, načo by mi bola ešte listina?

– Vraj načo? – odpovedal František I., ktorého neopúšťala veselosť. – Poslúži nám k tomu, aby som vás, Benvenuto, mohol teraz, keď ste Francúzom, urobiť

šľachticom, pánom du Grand Nesle, čo som až doteraz nemohol spraviť. Pán sekretár, pripojíte k naturalizačným listinám aj definitívne venovanie zámku. Benvenuto, teraz už rozumiete, načo je naturalizačná listina?

– Áno, sir, a ďakujem, tisíc ráz ďakujem. Mohlo by sa povedať, že naše srdcia si rozumejú, aj keď sa nezhovárajú, lebo táto milosť je prvým krokom na ceste k nezvyčajnej láskavosti, o ktorú chcem jedného dňa požiadať a ktorej dnešná vaša láskavosť je už akousi súčasťou.

– Benvenuto, vieš, že som ti sľúbil všetko. Prines teda môjho Jupitera a pýtaj si, čo len chceš!

– Áno, Vaše Veličenstvo má dobrú pamäť a dúfam, že jeho odpoveď bude priaznivá. Áno, Vaše Veličenstvo si vypočuje želanie, ktoré je tak trochu želaním celého môjho života, lebo už dnešnou láskavosťou umožňuje mi splniť nasledujúce želanie.

– Môj veľký umelec, stane sa, čo si želáte. Zatiaľ nám však ukážte, čo to držíte v rukách.

– Sir, tu je strieborná soľnička, doplnok vázy a podnosu.

– Benvenuto, ukážte mi to rýchlo!

Kráľ si pozorne a mlčky obzeral prekrásne dielo, ktoré mu podal Cellini.

– Ach, to je nedorozumenie, to je omyl! – skríkol napokon.

– Prosím, sir? – spýtal sa Benvenuto smutne prekvapený. – Vaše Veličenstvo nie je s tým spokojné?

– Ale áno, pane. Ale ako ste mohli takú krásnu vec pokaziť striebrom? Musíte mi to urobiť zo zlata, Cellini. Hnevám sa na vás, musíte to začať znovu.

– Prosím, sir, aby ste neboli pri mojich prácach taký márnivý, – odpovedal Benvenuto stiesneno. – Bojím sa, aby bohatstvo kovu nebolo na ujmu hodnote mojej myšlienky. Pre večnú slávu je omnoho lepšie pracovať z hliny ako zo zlata, sir. Umelcovo meno sa nezachová tak dobre v zlate ako v hline, sir. Neviem, či strieborný pohár, za ktorý by

dalo Vaše Veličenstvo desaťtisíc dukátov, neroztavia raz za desať dukátov.

– Myslíte si vari, že francúzsky kráľ bude musieť dať jedného dňa ako zálohu Lombarďanom soľničky zo svojho stola?

– Sir, cisár konstantinopolský dal Benátčanom ako zálohu Kristovu tŕňovú korunu.

– Ale francúzsky kráľ ju vykúpil, pane.

– Áno, to viem. Ale predsa len nezabúdajte na nebezpečenstvo vzbury a vyhnanstva! Som z krajiny, odkiaľ Mediciovcov tri razy vyhnali a znovu zavolali späť, a len takí králi, ako ste vy, Veličenstvo, majú tú česť a slávu, že ich majetok im nemôže nikto vziať.

– Dobre, Benvenuto, dobre. No ja chcem predsa len soľničku zo zlata a môj pokladník vám na ňu ešte dnes vyplatí tisíc dukátov starej váhy. Gróf d'Orbec, počuli ste? Ešte dnes, lebo nechcem, aby Cellini strácal ani jednu minútu. Zbohom, Benvenuto, len pokračujte: kráľ myslí na Jupitera. Zbohom, páni, myslite na Karola V.

Karol potom zišiel po schodišti, aby sa pripojil ku kráľovnej, ktorá si už sadala do kočiara, zatiaľ čo kráľ vysadol na koňa, aby ju sprevádzal.

Benvenuto pristúpil ku grófovi d'Orbec a povedal mu:

– Pán pokladník, ráčte pre mňa pripraviť zlato, koľko potrebujem. Chcem poslúchnuť rozkaz Jeho Veličenstva. Hneď sa vrátim domov po vak a o pol hodiny som u vás.

Gróf sa poklonil na znak súhlasu a Cellini odišiel sám, nadarmo hľadajúc očami Ascania.

Medzitým sa de Marmagne ticho rozprával s kráľovským sudcom, ktorý neprestajne držal Kolumbu za ruku.

– Naskytla sa naozaj skvelá príležitosť a už aj utekám, aby som na to upozornil svojich ľudí. Povedzte grófovi d'Orbec, aby Benvenuta zdržal čo najdlhšie.

A hneď potom zmizol. Nato sa pán d'Estourville priblížil ku grófovi d'Orbec, najprv mu niečo zašepkal do ucha a potom doložil nahlas:

– Gróf, ja zatiaľ odvediem Kolumbu do Malého Neslu

– Dobre, – odpovedal d’Orbec. – A večer mi príďte oznámiť výsledok.

Rozlúčili sa a kráľovský sudca sa naozaj pobral s dcérou do malého paláca. Ascanio ich sledoval zďaleka, ani na chvíľu ich nespustil z očí. S láskou pozeral za svojou drahou Kolumbou.

Kráľ zatiaľ už stúpal do strmeňov, aby sa vyšvihol do sedla, pod ktorým sa vypínal prekrásny hrdzavý kôň, dar Henricha VIII.

– Dnes máme pred sebou dlhú cestu, – povedal a dodal:

Koníček môj, pohni cvalom,
ako víchor rýchlosť naber…

– Ach, pravda, to sú len dva verše, rýchle nájdite ďalšie dva, Marot, alebo vy, majster Melin de Saint Gelais! – povedal František I.

Marot sa poškriabal po hlave, ale Saint Gelais ho predbehol a hneď šťastne doplnil kráľa:

Hoci ty si Bucefalom,
väčší som než Alexander!

Zo všetkých strán sa ozval potlesk. Kráľ už sedel na koni a rukou zhovievavo kývol básnikovi, ktorý ho tak pohotovo a pekne doplnil.

Jedine Marot odchádzal mrzutejší než inokedy.

– Neviem, čo dnes ľuďom na dvore bolo, ale všetci boli takí hlúpi, – hundral si popod nos.



II

ŠTYRI DRUHY ZBOJNÍKOV

Benvenuto prešiel rýchle cez Seinu a vzal si nie vak, ako povedal, ale malý košík, ktorý mu dala ešte vo Florencii jedna sesternica. Keďže si chcel po zlato zájsť hneď a nemal poruke ani jedného pomocníka, ani Ascania, lebo ten sa ešte nevrátil, a keďže boli už dve hodiny popoludní, dlho nepremýšľal a pobral sa s košíkom sám do ulice Froid Manteau, kde býval gróf d'Orbec. Cestou sa síce obzeral okolo seba, ale nespozoroval nič, čo by ho bolo znepokojilo.

Keď prišiel ku grófovi d'Orbec, ten mu povedal, že mu nemôže dať zlato hneď, lebo musí vybaviť ešte niektoré formality, zavolať pisára a notára, napísať zmluvu. Nakoniec sa gróf ospravedlnil, lebo vedel, že Cellini býva

v podobných veciach veľmi netrpezlivý. Hovoril tak prívetivo a vierohodne, že Cellini musel všetky dôvody uznať a uveriť, že to všetko treba a on musí chvíľu čakať.

Cellini chcel túto chvíľu využiť na to, aby predsa zavolal niekoľko svojich robotníkov, čo by mu pomohli preniesť zlato. Gróf d'Orbec sa však hneď ponúkol, že do Neslu niekoho pošle. Potom sa začal rozprávať s Benvenutom o jeho prácach, o priazni, ktorou ho zahŕňa kráľ, a o podobných veciach, len aby ho zdržal. Benvenuto nemal ani najmenšie podozrenie, najmä grófa nepodozrieval, lebo vonkoncom nemal dôvod myslieť si, že je jeho nepriateľom. Benvenuto mal síce v pláne okradnúť ho o Kolumbinu priazeň, ale o tejto túžbe nevedel nikto, len on sám a Ascanio. Preto na pokladníkove poklony odpovedal dosť ochotne.

Potom zase bol potrebný istý čas, aby našli také zlato, aké si kráľ želal. Notár dlho neprichádzal. Vraj takú zmluvu nemožno zostaviť za minútu. Slovom, kým konečne odzneli posledné zdvorilosti a Benvenuto sa chystal vrátiť do paláca, blížila sa už noc. Benvenuto sa spýtal, ako pochodil sluha, ktorý bol upovedomiť jeho robotníkov. Ten mu však odpovedal, že ani jedného robotníka nezastihol, preto sa mu ponúkol, že mu ochotne odnesie zlato on sám. Benvenuta sa však začala zmocňovať nedôvera, preto ochotnú ponuku odmietol.

Položil zlato do košíka, chytil obidve držadlá a pretože mal ruku mocnú, zlato v košíku bolo akoby zakryté a nieslo sa mu omnoho ľahšie než vo vaku. Pod plášťom mal oblečenú drôtenú košeľu s rukávmi, po boku krátky kord a za pásom dýku. Vykročil rýchlym, ale ráznym krokom. Všimol si, že niekoľko sluhov sa pred jeho odchodom ticho zhováralo a potom zmizlo. Nevidel však, že by sa boli pobrali tým smerom, kadiaľ mal on namierené.

Dnes by bolo hračkou dostať sa z Louvru k palácu Nesle, ale v tých časoch bola taká cesta hotovou výpravou. Človek musel ísť kus proti Seine až po most Saint Michel, potom

zase kus po druhej strane rieky a napokon po opustenom nábreží k palácu Nesle. Nemôžeme sa preto čudovať, že v tých časoch pouličných zlodejov a darebákov zmocnil sa Benvenuta napriek všetkej jeho odvahe nepokoj, lebo niesol veľkú a lákavú sumu.

Kým sa nad mestom začalo zmrákať, čakali štyria muži podozrivého vzhľadu zahalení do veľkých plášťov na nábreží Saint Augustin neďaleko kostola. Na tomto mieste lemovali breh Seiny len múry a nábrežie bolo celkom pusté. Pokým čakali, videli prejsť okolo len kráľovského sudcu, ktorý viedol Kolumbu do malého paláca. Úctivo ho pozdravili, ako sa na jeho úrad patrí.

Ticho sa rozprávali. Klobúky mali potisnuté do čela a ukryli sa do kúta ku kostolu. Dvaja muži sú naši známi. Sú to tí dvaja, ktorých de Marmagne vzal na svoju nešťastnú výpravu proti Veľkému Neslu. Volali sa Ferrante a Fracasso. Ich dvaja kamaráti, ktorí sa živili tým istým nestatočným remeslom, nazývali sa Prokop a Maledent. Aby sme nepochybovali o pôvode týchto darebákov, musíme priznať, že boli pozbieraní skade tade. V mierových časoch bol Prokop právnikom, Ferrante pedantom, Fracasso rojkom a Maledent hlupákom.

Ale v bitkách boli všetci štyria ako diabli.

Teraz sledujme ich milý a priateľský rozhovor. Z toho budeme môcť posúdiť, akí to boli chlapi a aké nebezpečenstvo hrozilo nášmu dobrému priateľovi Benvenutovi.

– Fracasso, – povedal Ferrante, – dúfam, že nás zase nezadrží ten hrdzoš vikomt a že naše úbohé kordy budeme môcť vytiahnuť z pošiev skôr, ako na nás zareve zbabelec: „Späť!“ a prikáže nám utekať.

– Dobre, ale ak chce všetko nebezpečenstvo prenechať na nás, nech nám dá aj celý zisk, – povedal Fracasso. – Akým právom si ten chlap necháva pre seba päťsto dukátov? Aj keď uznám, že päťsto dukátov je pre nás slušnou odmenou. Je to celkom fajn, že každý z nás dostane stodvadsapäť

dukátov, najmä keď si pomyslím, že v zlých časoch musel človek zabiť človeka pre mizerné dva dukáty.

– Pre mizerné dva dukáty, páni moji?! – skríkol Maledent. – Fuj, to len kazíš ceny a remeslo. Nehovorte o takých veciach, keď som tu ja. Keby nás niekto počúval, ešte by si nás mohol zmýliť.

– Čo chceš, Maledent, – povedal Fracasso smutne, – život je boj a tiež má svoje tienisté stránky. Niekedy sú chvíle, že by človek zabil druhého pre mizerný krajec chleba. Ale vráťme sa k nášmu predmetu. Moji milí kamaráti, myslím, že dvestopäťdesiat dukátov je predsa len viac ako stodvadsaťpäť, a tak si myslím, že by sme mohli odmietnuť účtovať s tým veľkým zlodejom de Marmagne, keď už toho chlapa šťastlivo odprevadíme na druhý svet.

– Milý brat, zabúdate, že to by znamenalo porušiť našu zmluvu, – odpovedal vážne Prokop. – To by znamenalo oklamať toho, kto nás najal, a ja som za dôslednosť na obidvoch stranách. Vyplaťme tých päťsto dukátov vikomtovi de Marmagne do posledného groša, to je môj názor. Ale počkajte, len čo si ich vopchá do vrecka a povie, že sme slušní a statoční ľudia, potom neviem, čo by nás mohlo zadržať, aby sme sa na neho nevrhli a peniaze mu nevzali?

– To je ohromné! – súhlasil nadšene Ferrante. – Prokop, bol si vždy veľmi pohotový a okrem toho si mal vždy veľkú obrazotvornosť.

– Bože môj, to sa dá ľahko vysvetliť tým, že som študoval právo, – odpovedal Prokop skromne.

– Ale nemiešajme jednu vec s druhou, – pokračoval Ferrante vážne. – Vyjadrite sa všetci! Pôjdeme rovno k cieľu! Nech vikomt celkom spokojne spí na obidvoch ušiach. Aj na neho príde rad. Teraz ide hlavne o toho florentského zlatotepca. Vraj aby sme boli bezpečnejší, máme tu byť štyria. Zvyčajne môže takúto prácu vykonať jeden a celú odmenu si môže vopchať do vrecka sám. Ale aj tu máme do činenia s kapitálom, ktorý je sociálnou pliagou, preto bude lepšie, ak sa zárobok rozdelí medzi niekoľkých

priateľov. Budeme sa musieť poponáhľať a urobiť dobrú a čistú prácu, lebo nepôjde o obyčajného človeka, ako sme to už skúsili Fracasso a ja. Navrhujem preto, aby sme ho prepadli všetci štyria odrazu. Zaiste tu bude každú chvíľu. Pozor! Chladnú krv, dobrú nohu, dobré oko, a najmä si dávajte pozor na jeho talianske útoky, ktoré na nás určite vyskúša.

– Veď my to poznáme, Ferrante, – odpovedal Maledent pohŕdavo. – Len nech ukáže, čo vie. Raz som vtrhol do paláca Bourbormais zo súkromných príčin. Ráno ma prekvapilo skôr, než som mohol zadosťučiniť svojej povinnosti, a preto som sa musel schovať v paláci až do nasledujúcej noci. Najvhodnejšia sa mi na to zdala zbrojnica zámku. Bolo tam plno bojových trofejí, halapartní, pancierov, kyrysov, kordov a mečov a všelijakých brnení. Vliezol som do jedného z nich, spustil som kryt na tvár a nehybne som sa postavil na podstavec.

– To je ohromne zaujímavé, – prerušil ho Ferrante, – pokračuj, Maledent, lebo lepšie by sme veru nevyužili svoj čas ako rozprávaním o bojových chvíľach. Teda hovor!

– Nevedel som, že toto brnenie je určené synom hradného pána, aby sa na ňom cvičili so zbraňou. Čoskoro vošli do zbrojnice dvaja lagani asi dvadsaťroční, každý si vzal jednu kopiju a kord a začali šermovať a útočiť na moje brnenie. Milí priatelia, zaiste mi nebudete veriť, ale hovorím vám, že som na všetky tieto údery a útoky ostal stáť nehybne, akoby som bol z dreva a vrástol do zeme. Na šťastie títo mládenci nemali mnoho sily. Ale prišiel ich otec, ktorý ich začal učiť, ako mieriť na pancier. Na šťastie môj patrón svätý Maledent, ktorého som potichu vzýval, odvrátil odo mňa všetky údery. Napokon ten prekliaty otec chcel ukázať svojim deťom, ako sa zdvíha kryt z tváre, vzal oštep a prvým zásahom odhalil moju bledú a sinavú tvár. Myslel som, že som stratený.

– Úbohý priateľ, – prerušil ho smutne Fracasso, – to si mohol čakať!

– Len si pomyslite, keď ma zbadali takého bledého a preľaknutého, určite ma považovali za ducha niektorého svojho predka, lebo aj otec aj synovia vzali nohy na plecia a ušli, ani čo by ich čert odniesol. A čo vám mám ešte povedať? Ja som sa tiež obrátil k nim chrbtom a ufujazdil som, ale opačným smerom. Ale to nič, z toho aspoň vidíte, že som chlap na mieste.

– Priateľ Maledent, v tomto prípade je hlavnou vecou neprijímať údery, ale ich aj rozdávať, – povedal Prokop. – Najkrajšie by bolo, keby obeť padla bez pípnutia. Pozrite, na jednej zo svojich ciest po Flámsku dostal som za úlohu zbaviť jedného zákazníka štyroch dôverných priateľov, ktorí cestovali spoločne. Chcel mi najprv dať ešte troch kamarátov, ale povedal som, že si celú vec vezmem na starosť ja sám, alebo že to nevezmem vôbec. Dohovorili sme sa tak, že budem konať, ako sám chcem, a pretože zabijem štyroch ľudí, dostanem odmenu za štyroch. Poznal som cestu, ktorou šli.

Čakal som na nich v akomsi zájazdnom hostinci, kadiaľ určite museli prejsť.

Aj krčmár bol kedysi v našom cechu. Opustil remeslo, aby sa stal krčmárom, čo mu umožňovalo aj naďalej okrádať pocestných bez toho, že by sa niečoho bál. Ostalo v ňom čosi dobré, takže som sa nemusel vôbec namáhať, aby som ho získal pre svoj plán za desatinu mojej odmeny. Takto sme sa teda dohovorili a čakali sme na svojich štyroch gavalierov, ktorí sa čoskoro objavili v zákrute. Zastavili sa v hostinci, aby si naplnili žalúdky a opatrili kone. Krčmár im však povedal, že maštaľ je taká malá, že by ta nevošli naraz, aby šli jeden za druhým. Prvý ta teda vošiel, ale nevychádzal. Druhý bol netrpezlivý, preto šiel pozrieť dnu, ale ani on sa dlho neukazoval. Konečne aj tretiemu bolo hlúpe čakať, a preto vošiel do maštale aj on. Keď sa neukazoval, štvrtý sa tomu začudoval a nadával, akí sú šuchtaví. Nato mu povedal krčmár: „Už viem, prečo nejdú. Zaiste vyšli zadným východom!“

Tieto slová povzbudili môjho posledného gavaliera. Vošiel za svojimi kamarátmi a vy ste už určite pochopili, že ja som bol v maštali. A pretože už mi to nemohlo uškodiť, dovolil som tomu poslednému, aby slabo vykríkol, kým sa rozlúčil so životom. Ale ten náš očakávaný umelec neprichádza. Len aby sa mu niečo nestalo! O chvíľu bude tmavá noc, – doložil Prokop.

– Musíte si dať pozor, – povedal Fracasso, – aby ten Benvenuto nevyviedol čosi také, ako sa stalo mne na prechádzkach na brehu Rýna. Vždy som mal rád tie miesta, lebo je tam pekne a akosi clivo. Rýn je riekou rojkov. Teda ja som rojčil na brehu Rýna a predmetom môjho rojčenia bolo toto: Mal som na druhý svet poslať šľachtica menom Schreckenstein, ak ma pamäť neklame. Nuž nebolo to také ľahké, lebo chodieval von len so svojím sprievodom. Preto som sa rozhodol: obliekol som sa ako on a raz večer čakal som naňho a na jeho sprievod. Keď som videl, ako sa tmavou nocou blíži celá jeho spoločnosť, zúfalo som sa vrhol na Schreckensteina, ktorý kráčal trochu vpredu. Podarilo sa mi vziať mu z hlavy klobúk s perom. Dal som si ho na hlavu a zaujal som miesto, ktoré mu právom pred jeho sprievodom patrilo. Pritom som ho tresol prudko mečom do hlavy a začal som kričať, napodobňujúc jeho hlas: „Pomoc! Pomoc! Zbojníci!“ Spravil som to tak výborne, že Schreckensteinovi ľudia sa vrhli na svojho pána, ležiaceho na zemi. Ja som zatiaľ využil zmätok a zmizol som v kroví. Ten statočný šľachtic si ani nestihol uvedomiť, že ho zabili jeho vlastní ľudia.

– To bolo odvážne, – povedal Ferrante, – ale ak pozriem na svoju mladosť, ktorú mám dávno za sebou, vidím tam čin, ktorý bol ešte odvážnejší. Tak ako ty mal som sa stretnúť so šľachticom, ktorý chodieval von len v sprievode niekoľkých ozbrojených ľudí. Bolo to v lese v Taliansku. Vyšiel som na cestu, kadiaľ mal ísť, vyliezol som na vysoký dub a ľahol som si na hrubý konár, ktorý vyčnieval rovno nad cestou. Tam som premýšľal a čakal. Slnko vychádzalo a jeho prvé

lúče predierali sa sviežimi konármi a machom obrastenými vetvami stromov. Okolo mňa sa šírilo svieže ranné povetrie, ktorým sa rozliehali zvuky vtákov, keď zrazu…

– Pst! – prerušil ho Prokop. – Počujem kroky. Pozor! To je on!

– Dobre, – zahundral Maledent, obzerajúc sa rýchlo okolo seba. – Okolo nás je všetko opustené a tiché. To je dobre.

Ani sa nepohli a ani nepípli. V hustom tieni nebolo vôbec rozoznať ich tmavé a hrozivé postavy, ale zato bolo vidieť ich svietiace oči a ich ruky, chvejúce sa na pošvách. Čakali s horúčkovitou nedočkavosťou. V tom zákutí tvorili skupinku, ktorá by bola hodna štetca Salvatora Rosu.

Bol to naozaj Benvenuto, ktorý sa blížil náhlivým krokom a ako sme už povedali, zmocnilo sa ho podozrenie, preto sa skúmavo pozeral do tmy pred sebou. Napokon, on bol zvyknutý pozerať do tmy, preto zaraz zbadal, keď sa dvadsať krokov pred ním vynorili z úkrytu zbojníci. Skôr ako sa mohli na neho vrhnúť, prikryl košík čiapkou a vytrhol z pošvy kord. So zvyčajnou chladnokrvnosťou, ktorá ho neopustila ani teraz, snažil sa obrátiť chrbtom ku kostolu a takto sa kryl pred útočníkmi.

Vrhli sa na neho. Nemohol im ujsť, zbytočné bolo kričať o pomoc, palác bol vzdialený päťsto krokov. Ale Benvenuto nebol začiatočníkom v podobných situáciách a prijal zbojníkov statočne.

Ako začal rozdávať údery, preblysla mu hlavou myšlienka, že pasca je pripravená vyslovene na neho. Keby sa mu podarilo pomýliť útočníkov a zaviesť ich na nepravú stopu, vyhral by on. Preto sa im začal vysmievať výkrikmi prekvapenia:

– Milí hrdinovia, čo vám to prišlo na um? Čo ste sa zbláznili? Čo chcete od úbohého vojaka, ako som ja? Chcete vari moju čiapku? Alebo vás láka môj kord? Počkaj, počkaj, hej, ty, daj si pozor na uši! Ak sa vám zažiada moja čepeľ,

musíte si ju vybojovať. Zdá sa mi, že ste zlodeji, ale veru máte zlý nos, chlapci moji.

Po týchto presvedčivých slovách namiesto aby pred nimi cúvol, začal útočiť, ale tak, že postupoval krok-dva popri múre. Pritom sa tváril, akoby nič neniesol. Šlo to dosť ľahko, lebo kord ovládal skvele, preto útočníci boli presvedčení, že v druhej ruke určite nemá nič. Nuž po chvíli začali pochybovať, či je to naozaj on, a odvaha ich opúšťala.

– Vari sme sa naozaj pomýlili, Ferrante? – spýtal sa Fracasso. – Bojím sa, že áno. Tento chlap vyzerá omnoho menší, alebo ak je to on, potom určite nenesie zlato a ten prekliaty vikomt si z nás urobil bláznov.

– Ja a zlato? – skríkol Benvenuto, ľahko pritom šermujúc. – Ja mám zlatú len rukoviatku, vlastne z pozlátenej medi. Ale ak ju chcete, sľubujem vám, že ju zaplatíte drahšie, ako keby bola zo zlata a patrila niekomu inému: preto vás na to upozorňujem už vopred.

– Dočerta! – povedal Prokop. – Je to naozaj vojak. Ten klenotník by určite nebol schopný takto tuho bojovať. Vybavte si to s ním vy ostatní, ak chcete, ale ja sa nebijem len pre slávu.

A Prokop začal s nadávkami cúvať. Útoky ostatných tiež slabli umenie s rastúcimi pochybnosťami, najmä po Prokopovom ústupe. Benvenuto, keď videl, že ho už natoľko neohrozujú, snažil sa obrátiť k palácu, ale pritom neprestajne s útočníkmi bojoval a bránil sa. Takto vliekol skupinku zbojníkov k svojmu domovu.

– Tak len pekne za mnou, statoční chlapci, – povedal Benvenuto, – odprevaďte ma až domov do Červeného domu, kde ma dnes večer čaká moje dievča. Jej otec je vinárnikom. Cesta nie je bezpečná a ja budem naozaj rád, ak ma bude niekto sprevádzať.

Po tomto žarte vzdal sa prenasledovania aj Fracasso a šiel za Prokopom.

– My sme blázni, Ferrante, – povedal Maledent. – Veď to nie je Benvenuto.





– A predsa je to on, je to on, – skríkol Ferrante, ktorý zazrel košík so zlatom na Benvenutovej ruke, keď pri prudšom pohybe odhrnul plášť.

Ale už bolo príliš neskoro. Palác bol už len na päťdesiat krokov a Benvenuto začal z plného hrdla kričať o pomoc do tichej noci:

– Pomoc, priatelia z Neslu, pomoc, poďte sem!

Fracasso si uvedomil, že je to naozaj Benvenuto, rozohnal sa za ním, pribehol aj Prokop, aby pomohol Ferrantovi zdvojnásobiť s Malendentom útoky. Benvenutovi pomocníci už netrpezlivo čakali majstra, preto na prvý výkrik vybehli von a obrovský Hermann, malý Ján, Šimon Ľavák i Jakub Aubry vyrútili sa von s pikami. Keď ich zbojníci zbadali, vzali nohy na plecia.

– Ale veď počkajte, moji drahí! – kričal Benvenuto za utečencami. – Nechcete ma odprevadiť ešte kúsok? Ach, vy darebáci, neboli ste schopní vziať jedinému mužovi tisíc zlatých dukátov, pod ktorými mu už ruka šla odkvätnúť!

Zbojníkom sa podarilo iba škrabnúť Benvenuta na ruke. Traja zutekali ticho, len Fracasso vrieskal. Pri posledných úderoch dostal totiž taký prudký zásah do oka, že mu ostali stopy nadlho, čo ešte zväčšilo jeho clivý výraz tváre.

– A teraz, drahé deti, – povedal Benvenuto priateľom, keď kroky utekajúcich zanikli v diaľke, – po tomto krásnom výkone si musíme dopriať dobrú večeru. Drahí priatelia, poďte so mnou zapiť moje vyslobodenie. Ale nevidím medzi vami Ascania! Kde je Ascanio?

Pamätáme sa, že Ascanio opustil svojho majstra už pri odchode z Louvru.

– Ja viem, kde je, – povedal malý Ján.

– Kde, dieťa moje? – spýtal sa Benvenuto.

– Na konci záhrady Veľkého Neslu, kde sa už pol hodiny prechádza. Chceli sme sa s pánom učiteľom rozprávať s ním, ale prosil nás, aby sme ho nechali samého.

– To je čudné, – povedal Benvenuto. – Vari nepočul môj krik? Prečo nepribehol ako ostatní? Nečakajte ma a večerajte

sami, deti moje, – obrátil sa Benvenuto k svojim priateľom. – Aj ty si tu, Scozzona?

– Ach, bože, vraj vás chceli zabiť, majstre, je to pravda?

– Veru hej.

– Strašné! – skríkla Scozzona.

– Ale nič sa nestalo, milé dieťa, celkom nič, – opakoval Benvenuto, aby upokojil úbohú Katarínu, ktorá obelela ako stena. – Teraz dones víno, a to najlepšie, pre týchto statočných chlapcov. Scozzona, vezmi si od pani Ruperty kľúče od pivnice a ty sama vyber víno!

– Ale vy teraz neodídete, však? – spýtala sa Scozzona.

– Nie, neboj sa. Len pohľadám Ascania, ktorý je v záhrade Veľkého Neslu. Musím sa s ním porozprávať o vážnych veciach.

Scozzonini priatelia vrátili sa do ateliéru, zatiaľ čo Benvenuto zamieril do záhrady. V tej chvíli vyšiel mesiac, takže majster mohol ľahko zbadať Ascania. Namiesto prechádzky liezol Ascanio na rebrík, pristavený pri múre Malého Neslu. A keď sa dostal až na koniec múru, vytiahol rebrík, oprel ho na druhej strane a zmizol.

Benvenuto si prešiel rukami po tvári ako človek, ktorý neverí vlastným očiam. Potom sa rýchlo rozhodol, šiel rovno do svojej izby, vyliezol na okno a v nasledujúcej chvíli stál už na múre Malého Neslu. Potom sa zachytil konárov viniča, ktorý sa ťahal až sem, ticho sa spustil do Kolumbinej záhrady. Ráno spŕchlo a vlhká zem tlmila Benvenutove kroky.

Pritisol ucho k zemi a niekoľko minút ticho počúval. Napokon začul v diaľke šepot, ktorý ho viedol. Vstal a opatrne kráčal ďalej, šmátrajúc okolo seba. Zastavoval sa za každým krokom. Konečne sa dostal do druhého stromoradia, ktoré pretínalo záhradu, a tam v tme spoznal, ba skôr si domyslel, že je to ona, Kolumba, oblečená do bielych šiat. Sedela vedľa Ascania na lavičke, ktorú už poznáme. Rozprávali sa ticho, ale veľmi živo a zreteľne.

Benvenuto sa schoval do húštiny stromov, potom sa pomaly prikradol a načúval.



III

SEN JESENNEJ NOCI

Bol krásny jesenný večer, tichý a jasný. Mesiac rozohnal takmer všetky mračná a tie, čo ešte ostali na oblohe, naháňali sa na sýtobelasej ploche posiatej striebornými hviezdami. Okolo dvojice, ktorá sa rozprávala v záhrade Malého Neslu, aj okolo muža, čo ju počúval, ležalo ticho a pokoj. Zatiaľ však vnútro všetkých troch chvelo sa vzrušením.

– Moja drahá Kolumba, – povedal Ascanio, netušiac, že Benvenuto stojí za nimi celý meravý a bledý a nepočúva jeho slová ušami, ale vníma ich srdcom. – Drahá moja snúbenica, ach, aký podiel mám na vašom osude, beda! Keď sa dozviete o nešťastí a o hrozivej budúcnosti, určite ma budete preklínať, že som sa stal poslom takých správ.

– Mýlite sa, drahý priateľ, – odpovedala Kolumba, – za všetko, čo mi poviete, budem vás žehnať. Pozerám na vás,

ani čo by vás sám pánboh poslal. Nikdy som nepočula hlas svojej matky, ale cítim, že by som ju bola počúvala tak, ako počúvam vás. Hovorte teda, Ascanio, a ak máte strašné správy, nebojte sa, váš hlas mi pomôže zmieriť sa s tým, čo mi poviete.

– Zavolajte si na pomoc všetku svoju odvahu a všetky svoje sily, – povedal Ascanio.

A začal jej rozprávať, čo sa odohralo za jeho prítomnosti medzi pani d'Étampes a grófom d'Orbec. Vyrozprával jej o celom tom sprisahaní, zmiešanine zrady proti záujmom kráľovstva a plánov pripraviť ju o česť. Snažil sa oboznámiť jej nevinnú a neskúsenú dušu s podlým prísľubom kráľovského pokladníka a vysvetliť čistej dievčine, ako ďaleko až ide v ukrutnej nenávisti a nehanebnosti urazená márnomyseľnosť kráľovej milenky. Len Kolumba mohla jasne pochopiť, aký hnus cíti jej milovaný, aká hrôza a opovrhnutie sa ho zmocnili. Chvela a triasla sa ako on, ako brečtan, ktorý sa nemá o čo oprieť.

– Drahý priateľ, musíme celý tento podlý plán pripraviť ma o česť oznámiť môjmu otcovi. Otec nemá ani tušenia o našej láske. Vám ďakuje za svoj život a zaiste vás vypočuje. Ach, ručím vám, že môj osud vytrhne z rúk grófa d'Orbec.

– Bože môj! – bola celá Ascaniova odpoveď.

– Drahý priateľ, – pokračovala Kolumba, ktorá pochopila pochybnosť a nedôveru vo vzdychu svojho milého. – Alebo vari podozrievate aj môjho otca? Azda aj on je spoluúčastníkom niečoho takého odporného? Krivdili by ste mu, Ascanio! Nie, môj otec nevie o ničom, netuší celkom nič, o tom som presvedčená, a hoci mi nikdy neprejavoval mimoriadnu nežnosť, určite by nechcel vlastnými rukami pošpiniť ma takou hanbou a nešťastím.

– Prepáčte, Kolumba, – povedal Ascanio, – ale váš otec nie je zvyknutý vidieť nešťastie za svojím šťastím. Nový titul, nový úrad zakryjú jeho hanbu a ako hrdý dvoran bude presvedčený, že ako kráľova milenka budete šťastnejšia než

ako umelcova manželka. Kolumba, nesmiem vám nič zatajiť, gróf d'Orbec povedal vojvodkyni d'Étampes, že ručí za vášho otca.

– Spravodlivý bože, to nie je možné! – skríkla dievčina. – Ascanio, videli ste to niekedy, že by otcovia predávali vlastné deti?

– Tak to robievali vo všetkých krajinách a vždy, môj úbohý anjel, a tým skôr v dnešných časoch a v tejto krajine! Nepredstavujte si svet podľa obrazu svojej duše a ľudí podľa seba. Je to naozaj tak, Kolumba, najurodzenejšie mená Francúzska nehanebne súhlasili s kráľovou neviazanosťou a obetovali jej mladosť a krásu svojich žien a dcér. Ale na kráľovskom dvore je to všedná vec a váš otec, keby sa vám chcel ospravedlniť, ľahko by sa mohol odvolať na podobné prípady. Moja milá, prosím ťa, odpusť mi, že moje slová tak nemilosrdne mrazia tvoju čistú a nevinnú dušu pri dotyku s ošklivou skutočnosťou. Ale musí to tak byť a ja ti musím ukázať priepasť, do ktorej ťa ženú.

– Ascanio, Ascanio, – zvolala Kolumba, schovávajúc si hlavu na mladíkovo plece, – teda aj môj otec je proti mne? Hanbím sa čo i len opakovať to! Ale kam sa mám podieť? Len do vášho náručia, Ascanio! Áno, vy ma musíte zachrániť. Hovorili ste už so svojím majstrom, ktorého ste mi spomínali, s mocným Benvenutom, ktorý je taký dobrý a taký veľký? Mám ho veľmi rada, lebo aj vy ho máte rád!

– Nie, Kolumba, nie, to nesmieš! – skríkol Ascanio.

– Prečo? – prekvapila sa dievčina.

– Lebo vás miluje, lebo namiesto toho, aby sme sa spoliehali na neho ako na nášho priateľa, on je naším nepriateľom, ktorého budeme musieť odstrániť. Je to nepriateľ, počujete, a to najstrašnejší z našich nepriateľov. Počúvajte.

Ascanio začal Kolumbe rozprávať, ako vtedy, keď sa chcel so všetkým zdôveriť Benvenutovi, prezradil mu on svoje tajomstvo. Ako zhýčkaný zlatotepec Františka I., ktorému kráľ vždy urobil po vôli, mohol od kráľa žiadať

čokoľvek, on mu to splní, len čo dokončí sochu Jupitera. Benvenuto sa mu priznal, že sa rozhodol požiadať kráľa o Kolumbinu ruku.

– Bože môj, potom nám naozaj ostávaš len ty, – povedala Kolumba. Krásne oči zdvihla k nebu. – Každý spojenec sa stáva naším nepriateľom a z každého prístavu sa stáva len úskalie. Naozaj sme takí opustení?

– Žiaľ, až priveľmi, – odpovedal mladík. – Môj majster je pre nás práve taký nebezpečný ako váš otec, Kolumba. Naozaj, – povedal Ascanio smutne, – Benvenuto, môj priateľ, môj ochranca, môj otec, môj boh! A ja ho musím dnes takmer nenávidieť. A predsa, povedzte, Kolumba, ako by som mu mohol niečo vyčítať? Veď podľahol čaru, ktorému musí podľahnúť každý ušľachtilý duch, čo vás stretne. Jeho zločin je zločinom, ktorého som sa dopustil aj ja. Pravda, s jediným rozdielom, že vy ma milujete, preto mi je odpustené. Ale čo robiť? Bože môj, už dva dni si kladiem rovnakú otázku a vôbec neviem, či ho začínam nenávidieť, alebo či ho ešte vždy zbožňujem. Miluje vás, to je svätá pravda. Ale aj mňa mal vrúcne rád! Preto sa moja duša chveje a zmieta uprostred tohto zmätku ako trstina v búrke. Čo spraví, keď mu poviem o plánoch grófa d'Orbec? Dúfam, že vás z toho dostane. Ale ak sa postavíme proti sebe ako nepriatelia – ak sa mu priznám, že ja, jeho žiak, som mu sokom – potom jeho vôľa, všemocná ako osud, bude vari práve taká slepá ako osud. Zabudne na Ascania, aby mohol myslieť len na Kolumbu; odvráti zrak od muža, ktorého mal rád, aby sa upriamil len na ženu, ktorú miluje. Ja zmýšľam rovnako ako on, medzi vami a ním by som neváhal. Cítim, že by som bez výčitiek obetoval minulosť svojho srdca jeho budúcnosti a zem nebu. Prečo by som konal inakšie? Je to muž a bolo by neprirodzené, keby obetoval svoju lásku. Budeme teda bojovať proti sebe, ale ako sa budem môcť postaviť proti nemu ja, taký slabý a osamelý? Kolumba, ak sa jedného dňa dostanem tak ďaleko, že budem musieť nenávidieť toho, ktorého som mal tak dlho úprimne rád,

nechcel by som mu dať ničím pocítiť utrpenie, ktoré on vyvolal vo mne, keď sa mi priznal so svojou láskou k vám.

Benvenuto znehybnel za stromom ako socha. Cítil, ako mu na čelo vystúpili studené kvapôčky potu. Ruku si kŕčovite položil na srdce.

– Ach, drahý priateľ, – povedala Kolumba, – veľmi ste trpeli a ešte budete veľmi trpieť. Ale napriek tomu pokojne očakávajme budúcnosť. Nezväčšujme našu bolesť, lebo ešte nie je všetko stratené. Zaiste by ste radšej videli, keby som patrila Benvenutovi, ako grófovi d'Orbec, však? Ale ešte radšej by ste videli, keby som patrila všemohúcemu, ako Benvenutovi, však? Ak nebudem patriť vám, verte, radšej zomriem. Dobre si to zapamätajte, Ascanio. Alebo budem vašou ženou na tomto svete, alebo vašou nevestou po smrti. To je sľub, ktorý som vám už raz dala a ktorý aj splním, verte, Ascanio!

– Ďakujem, môj drahý anjel, ďakujem, – odpovedal Ascanio. – Zabudnime teda na celý svet okolo nás a sústredme svoj život na tento malý kútik, kde práve sme. Kolumba, ešte si mi nepovedala, že ma miluješ. Ba tak trochu sa mi zdalo, že ma máš rada preto, že ma musíš mať rada.

– Mlč, Ascanio, mlč radšej, – bránila sa Kolumba. – Áno, chcem posvätiť svoje šťastie tým, že spravím z neho svoju povinnosť. Milujem ťa, Ascanio, milujem ťa.

Benvenuto nemal viac síl udržať sa dlhšie na nohách. Klesol na kolená a hlavu oprel o strom. Pozeral do prázdna. Len ucho natŕčal za hlasom mladých a dychtivo počúval.

– Kolumba moja, – opakoval Ascanio. – Milujem ťa a čosi mi šepká, že budeme spolu šťastní, že boh neopustí svojho najkrajšieho anjela. Ach, bože, v tejto radosti ani nemyslím na hĺbku bolesti, ktorá sa ma zmocní, keď ma opustíš.

– Veď práve preto musíme myslieť na zajtra, – povedala Kolumba. – Pomáhajme si, Ascanio, aby nám aj boh pomohol. Nebolo by úprimné, aby sme tajili pred majstrom

Benvenutom našu lásku. Vystavovali by sme sa vážnemu nebezpečenstvu. Ak chceme bojovať proti pani vojvodkyni d'Étampes a grófovi d'Orbec, bude správne, ak mu všetko povieme, Ascanio.

– Poslúchnem ťa, drahá Kolumba, lebo tvoje slová sú pre mňa rozkazom. A potom, aj moje srdce mi ustavične hovorí, že máš pravdu, že vždy máš pravdu. Ale ukrutne ho tým zraním. Usudzujem tak podlá seba. Možno sa jeho cit ku mne zmení na nenávisť, možno ma vyženie. Ako sa budem môcť potom postaviť na odpor ja, cudzinec, bez opory, bez útočišťa proti takým mocným nepriateľom, ako je vojvodkyňa d'Étampes a kráľov pokladník? Kto by mi pomohol, aby som prekaził plány tejto nebezpečnej dvojice? Kto by mi chcel pomáhať v takom nerovnom boji? Kto by mi podal pomocnú ruku?

– Ja, – ozval sa za nimi hlboký a vážny hlas.

– Benvenuto! – skríkol žiak skôr, ako sa obrátil. Kolumba vykríkla a rýchlo vstala. Ascanio pozeral na majstra a duša sa mu zmietala medzi hnevom a priateľstvom.

– Áno, som to ja, Benvenuto Cellini, – povedal umelec, – ja, ktorého vy nemilujete, slečna Kolumba, ktorého ani ty nemáš rád, Ascanio, ale ktorý vás oboch ochráni.

– Čo hovoríte? – skríkol Ascanio.

– Hovorím, aby ste si znovu sadli, tentoraz vedľa mňa, lebo sa musíme dohovoriť. Nemusíte mi nič vysvetľovať. Celý váš rozhovor som vypočul. Prepáčte mi, že som vás počúval, ale verte, je lepšie, ak viem všetko, lebo ste hovorili o veciach smutných a pre mňa strašných. Ale hovorili ste aj o dobrom. Ascanio mal v niečom pravdu a v niečom nie. Slečna, pre vás bol by som sa s ním znepriatelil. Ale pretože ho milujete, tým sa vyriešilo všetko. Buďte šťastní. Zakázal vám, aby ste ma mala rada, ale ja vás k tomu donútim tým, že vás vybojujem pre neho.

– Drahý majstre! – skríkol Ascanio.

– Veľmi trpíte, pane? – spýtala sa úprimne Kolumba.

– Ach, to nič, – odpovedal Benvenuto. Slzy sa mu tisli do očí, ale premáhal sa. – Vy viete, ako trpím. Tento nevďačník by to vari ani nespozoroval. Ale ženy si všetko všimnú. Áno, trpím, nechcem vás klamať. Ale to preto, že vás strácam. No pritom som šťastný, že vám budem môcť byť na osoh, lebo ma budete musieť poslúchnuť. Mýlil si sa, Ascanio, moja Beatrice je žiarlivá a nechcela sokyňu. Ascanio, ty sám musíš teraz dokončiť sochu Hébé. Zbohom, môj najkrajší a posledný sen!

Benvenuto hovoril namáhavo a nesúvisle. Kolumba sa k nemu pôvabne a súcitne naklonila. Položila ruku na jeho ruky a prívetivo sa mu prihovorila:

– Vyplačte sa, milý priateľ, vyplačte!

– Áno, máte pravdu, – povedal Cellini.

Chvíľu bolo ticho. Počuli, ako sa chveje vnútorným dojatím. Človek takej pevnej vôle, ako bol on, uľavoval si dlho potláčanými slzami. Ascanio a Kolumba chápali jeho hlbokú bolesť.

– Ascanio, už dvadsať rokov som neplakal okrem dňa, keď som ťa poranil, okrem dňa, keď som videl tiecť tvoju krv, – povedal pokojnejšie. – Ale toto je strašný úder. Verte, pred chvíľou som sa cítil tam pod stromami tak úboho, že som sa chcel prebodnúť. Zadržalo ma jedine to, že ma potrebujete. Vy ste mi zachránili život. Všetko je v poriadku. Kolumba, Ascanio vám môže dať o dvadsať rokov viac šťastia než ja. A potom, veď on je moje dieťa. Vy budete spolu šťastní. Ako otca bude ma to tešiť. Benvenuto vie premôcť seba samého, tak ako premôže vašich nepriateľov. Mojím údelom je trpieť. Možno z každej slzy vyrastie krásna socha, tak ako z každej Danteho slzy vyrástol utešený spev. Vidíte, Kolumba, vrátim sa ku svojej starej láske, k milovanému sochárstvu. Táto láska ma neopustí nikdy. Dobre ste spravili, že ste ma nechali plakať. Všetok smútok z môjho srdca odišiel so slzami. Slzy ma očistili a zo žiaľu sa vyliečim tak, že zachránim vaše šťastie.

Ascanio chytil majstrovu ruku a tuho ju stisol. Kolumba chytila jeho druhú ruku a zdvihla ju k perám. Benvenuto si zhlboka vydýchol, zdvihol hlavu a povedal im:

– Milé deti, netrápte ma, berte na mňa ohľad. Bude lepšie, ak to už nebudeme spomínať. Kolumba, odo dnes budem vaším priateľom, nič viac. Budem vaším otcom. Všetko ostatné je len sen. Ale teraz sa porozprávajme o tom, čo treba urobiť, a o nebezpečenstve, ktoré nám hrozí. Pred chvíľou som vás počul, ako hovoríte o svojich plánoch. Bože, akí ste ešte strašne mladí! Ani jeden, ani druhý neviete, čo je život. Mimovoľne sa vystavujete neozbrojení úderom osudu. Myslíte si, že zvíťazíte nad zlom, chamtivosťou a nad všetkými bezohľadnými vášňami len svojou dobrotou a úsmevom. Moji drahí blázonkovia, ja na vašom mieste by som bol mocný, neústupčivý a úskočný. Som na to zvyknutý, ale vy? Vy ste stvorení len pre šťastie a mier, moji drahí anjeli, preto budem bdieť ja, aby sa vám vaše sny splnili. Ascanio, hnev nesmie zachmúriť tvoje bledé čelo. Kolumba, bolesť nesmie narušiť nádherné črty vašej tváre. Vezmem vás do ochrany, dvojica s nežnými očami. Pomôžem vám preniesť sa cez všetky úskalia života, cez všetky jeho trápenia. Nezranených a neporušených vás opustím, až keď budete šťastní. Potom budem na vás pozerať a tešiť sa z vás. Musíte mi však slepo dôverovať. Budem konať po svojom, trochu prudko, trochu nezvyčajne, vás to možno aj naľaká, Kolumba. Budem ako vojak, ktorý kráča rovno za cieľom a nestará sa, čo mu príde do cesty. Pravda, hľadím viac na statočnosť svojich plánov ako na morálku svojich prostriedkov. Ak chcem modelovať krásnu sochu, vôbec ma netrápi, že si od hliny zašpiním prsty. Len čo sochu dokončím, ruky si umyjem a už je dobre. Kolumba, vaša jemná a citlivá duša môže pokojne prenechať na mňa zodpovednosť za všetko, čo urobím. Mám pred sebou mocného protivníka, lebo gróf je ctižiadostivý, kráľovský sudca ziskuchtivý, vojvodkyňa prešibaná. Všetci traja sú nekonečne mocní. Ste v ich moci a v ich rukách. Dvaja

z nich majú nad vami aj právo. Možno bude treba použiť lesť a násilie. Ale urobím to tak, aby ste vy dvaja stáli mimo toho boja, lebo vás nie je hoden. Pozrite, Kolumba, ste ochotná zavrieť oči a nechať sa viesť? Keď vám poviem: „Urobte to!“ Urobíte to naozaj? Keď poviem: „Zostaňme tu!“ Zostanete? „Poďte!“ Pôjdete?

– Čo na to povie Ascanio? – zaváhala Kolumba.

– Kolumba, – odpovedal jej Ascanio. – Benvenuto je veľký a dobrý. Má nás rád a odpúšťa nám bolesť, ktorú sme mu spôsobili. Neboj sa, poslúchnime ho.

– Majstre, rozkážte a ja vás poslúchnem, – súhlasila Kolumba.

– Dobre, milé dieťa. Mám ešte jednu prosbu, ktorá sa vám bude možno zdať neľahká, ale musíte sa odhodlať. Potom budete vy dvaja len čakať a všetko ostatné prenecháte voľnému toku udalostí a mne. Aby som získal od vás ešte väčšiu dôveru, aby ste sa nebáli zveriť sa do rúk človeka, ktorého život bol azda trochu pestrý, hoci jeho srdce ostalo čisté, rozpoviem vám príbeh svojej mladosti. Žiaľ, všetky takéto historky sa podobajú jedna druhej a na konci každej z nich čaká bolesť. Ascanio, chcem ti povedať, ako moja Beatrice, anjel, o ktorom som ti rozprával, vstúpila do môjho života. Dozvieš sa, že som sa rozhodol prenechať ti Kolumbu, keď pochopíš, že touto obeťou ešte len. začínam splácať dlh sĺz, ktoré som zapríčinil tvojej matke. Áno, tvojej matke! Svätici z raja. Beatrice znamená blažená, Štefánia korunovaná.

– Majstre, sľúbili ste mi, že jedného dňa mi poviete celý príbeh.

– Áno, a teraz prišla chvíľa, keď vám musím všetko rozpovedať. Kolumba, potom mi budete väčšmi dôverovať, keď spoznáte všetky okolnosti môjho vzťahu k Ascaniovi.

Benvenuto stisol do svojich rúk ruky obidvoch zaľúbencov a pod trblietajúcimi sa hviezdami začal rozprávať vážnym a pokojným hlasom. Okolo panovalo ticho a pohoda noci plnej vôní.



IV

ŠTEFÁNIA

– Bolo to pred dvadsiatimi rokmi. Ja som mal vtedy dvadsať ako ty, Ascanio. Pracoval som vo Florencii u zlatotepca, ktorý sa volal Raffael del Moro. Bol to dobrý majster, len vkus mu chýbal. Keďže mal radšej záhaľku ako prácu, veľmi ľahko sa dal zviesť na roztopašnosti a keďže často nemal peňazí, brával si zlato a striebro z dielne. Často som ostával doma sám, aby som dokončil niektorú začatú prácu. V tých časoch som si pri práci spieval, ako to robieva Scozzona. Všetci povaľači z mesta chodievali k majstrovi Raffaelovi alebo z dlhej chvíle, alebo pre zábavku, lebo mal v meste povesť slabého človeka, ktorý sa nevie hádať. Pravda, tak si nemohol nahonobiť nijaký majetok. Takmer

neprestajne bol bez peňazí. Stal sa z neho najmenej dôveryhodný zlatotepec vo Florencii.

Ba nie. Mal priateľa, ktorému dôverovali ešte menej ako jemu, hoci pochádzal zo vznešenej umeleckej rodiny. U toho však nešlo o nepresnosť v platení. Jeho priateľ Gismondo Gaddi bol neschopný a okrem toho hnusný žgrloš. Všetko, čo mu dali do dielne, vychádzalo z nej alebo zničené, alebo nevydarené, takže nijaký zákazník vari okrem cudzincov mu nedal prácu. Preto sa Gismondo vrhol na iný spôsob zárobku. Začal požičiavať na vysoké úroky peniaze synom z dobrých florentských rodín, ktorí holdovali hýrivému životu. Tento obchod mu vynášal mnoho peňazí, lebo Gaddi požičiaval len na vysoké úroky. Bol veľmi obozretný, ale požičiaval každému: krajanom i cudzincom, židom i kresťanom. Bol by požičal aj svätému Petrovi na kľúče od raja a satanoví na jeho majetok v pekle.

Vari nemusím zdôrazňovať, že požičiaval aj môjmu úbohému Raffaelovi del Moro, ktorý žil z ruky do úst a ustavične mal starosti. Spriatelili sa, lebo boli susedmi. Del Moro bol svojmu susedovi veľmi zaviazaný, lebo mu vždy požičal peniaze, zatiaľ čo Gaddi v ňom videl statočného a poriadneho dlžníka. Slovom, boli najlepšími priateľmi a Gismondo za nič na svete nevynechal nijakú zábavku, na ktorú ho pozval Raffael del Moro.

Del Moro bol vdovec. Mal šestnásťročnú dcéru, ktorá sa volal Štefánia.

Z hľadiska sochárskeho nebola Štefánia krásna, hoci hneď na prvý pohľad človeka zaujala. Mala vysoké čelo, pod ktorým bolo takmer vidieť, ako vrú jej myšlienky. Prívetivé oči, zamatovo čierne, boli plné nehy a úprimnosti, keď na vás pozerala. Tvár mala nezvyčajne bledú. Ako slabý lúč osvetľuje jesenné ráno, tak jej tvár osvetľoval smutný a krásny pohľad. Aby som nezabudol, jej hlavu okrášľovali nádherné čierne vlasy. Ruky mala ani kráľovná.

Štefánia chodievala vždy trochu naklonená ako ľalia v búrke. Bola ako socha melanchólie. Ale keď vstala, jej

krásne oči ožili, a keď rukou dávala rozkaz, musel ju človek obdivovať. Ascanio, podobala sa ti, ibaže ty máš vo výraze menej slabosti a smútku. Krásne a nežné tvary jej tela boli v súlade s jej jasným vnútrom. Del Moro, ktorý sa dcéry skôr bál, než ju miloval, hovorieval, že do hrobu vložil len telo svojej ženy, jej duch že ostal žiť v Štefánii.

V tých časoch som bol horkokrvný a pojašený mládenec, ktorý má rád dobrodružstvá. Nado všetko som ľúbil slobodu. Príliš horúca krv vo mne neprestajne vrela a búrila sa v šialených potýčkach a ľúbostiach. Pracoval som však práve tak, ako som miloval – to znamená vášnivo. Hoci som bol ľahkomyseľný, bol som Raffaelovým najlepším pracovníkom a jediným, čo ešte kedy-tedy zarobil pre majstra nejaký groš. Ale to, čo som robil, robil som skôr len pudovo a náhodilo. Horlivo som študoval antických majstrov. Celé dni som vydržal stáť v múzeu s ceruzou v ruke, načrtával som, kreslil a maľoval podľa vzorov aténskych a rímskych majstrov, až som sa dostal k čistej a presnej forme. No len som napodobňoval, netvoril som sám. Ale aj tak som bol najšikovnejším pracovníkom majstra del Moro, ktorého tajným želaním bolo, aby som si vzal jeho dcéru.

Ale ja som sa vonkoncom nestaral o to založiť si rodinu. Túžil som po voľnosti a slobode, niekedy som trávil celé dni mimo domu. Vracal som sa celý dolámaný od únavy, ale o niekoľko hodín som sa pozbieral a dobehol som všetko, čo som zameškal, ba predbehol som aj ostatných. Bol som divoch. Pre jedno slovo som sa bil, ale na druhej strane jediný pohľad vedel rozohriať moje srdce. Akým skvelým manželom bol by som býval!

Ale vzrušenie, ktoré som cítil pri Štefánii, sa vonkoncom nepodobalo vzrušeniu, aké vo mne vyvolávali krásne ženy v Porta del Prato alebo v Borgo Pinti. Takmer som sa jej bál. Bol by som sa vysmial každému, kto by mi bol povedal, že ju milujem inakšie ako sestru. Keď som sa vracal z niektorej svojej potulky, neodvážil som sa ani len pozrieť na ňu.

Nebola prísnejšia než inokedy, ale bola smutná. Ak ma však únava alebo mimoriadna horlivosť pridržali pri práci a obzrel som sa na Štefániu, stretol som sa s jej nežným pohľadom a prívetivým slovom. To, čo som cítil k nej, malo v sebe čosi vážne a posvätné, čomu som dobre nerozumel, ale čo ma očarúvalo. Veľmi často som si uprostred búrlivej radosti spomenul na Štefániu. Priatelia sa ma hneď spýtali, prečo som zosmutnel. Neraz, keď som sa dostal do ťažkej situácie, vyslovil som jej meno a pamätám sa, vždy som vyšiel z boja nezranený. Ale nežný cit k tejto krásnej, nevinnej a nežnej dievčine ostával na dne môjho srdca ako v chráme.

Štefánia sa správala k ostatným mojim lenivým priateľom veľmi chladne a odmietavo, ale ku mne bola zhovievavá a dobrá. Bol som pyšný a šťastný, že ma uprednostňuje, ale nevedel som si to dosť dobre vysvetliť. Ak si niektorý robotník dovolil poznámku, že majstrova dcéra je do mňa zaľúbená, zahnal som ho tak zlostne a nahnevano, že mu prešla chuť povedať to ešte raz.

Nehoda, ktorá sa stala Štefánii, mi dokázala, ako hlboko sa zapísala do môjho srdca.

Jedného dňa bola v dielni, neskryla dosť rýchle svoju bielu ruku a jeden nešikovný robotník, zrejme opitý, jej poranil dlátom dva prsty. Nešťastná dievčina skríkla, ale hneď nato nás ubezpečila, že ju to nebolí. Hnevala sa, že sa neovládla a vykríkla, preto sa nasilu usmievala. Mimovoľne zdvihla ruku, ktorá bola celá zakrvavená.

V tej chvíli by som bol toho robotníka zabil, keby som nebol myslel len na ňu.

Gismondo Gaddi, ktorý bol pritom, zvolal, že pozná lekára neďaleko od nás, a odbehol poňho. Prekliaty ránhojič obviazal Štefánii ruku a potom k nej chodieval každý deň. Vo svojom remesle sa však vyznal tak mizerne, že sa rana zapálila a začala hnisať. Pritom ten somár učene vyhlásil, že napriek všetkým jeho snahám Štefánii asi ochromie pravá ruka.

Raffael del Moro bol priveľký bedár, aby mohol zavolať iného lekára. Ja som sa však nedal pomýliť ránhojičovými slovami. Vybehol som do svojej izby, vyprázdnil som mešec, v ktorom boli všetky moje úspory, a letel som k Giacomovi Rastellimu z Perugie, pápežovmu lekárovi a najšikovnejšiemu chirurgovi z celého Talianska. Úpenlivo som ho prosil, aby šiel so mnou, a keďže suma, ktorú som priniesol, bola slušná, šiel so mnou so slovami: „Och, zaľúbenci!“ Poprezeral si ranu a povedal, že o štrnásť dní Štefánia bude používať ruku práve tak ako tú zdravú. Mal som chuť toho vážneho muža vyobjímať. Obviazal Štefánii poranené prsty a trochu sa jej uľavilo. O niekoľko dní bolo treba vyčistiť ranu.

Štefánia ma požiadala, aby som bol pri tejto operácii a dodával jej odvahu. Ale ja sám som potreboval odvahu. Cítil som, akú mám malú dušičku. Majster Giacomo používal veľmi hrubé nástroje, ktoré pôsobili Štefánii ešte väčšiu bolesť. Nevládala potlačiť chvenie, ktoré sa prenieslo aj na mňa. Studený pot mi vyrazil na čelo.

Bolo to nad moje sily: veľké a hrubé nástroje mučili jej jemné prsty a mučili aj mňa. Vstal som, poprosil som majstra Giacoma, aby prácu prerušil a aby počkal aspoň štvrť hodiny.

Zbehol som do ateliéru, a tam, akoby ma bol ovládol nejaký dobrý duch, rýchlo som zhotovil nožík. Bol veľmi jemný a rezal ako britva. Vrátil som sa k chirurgovi, a ten hneď začal operovať tak ľahko, že moja nemocná necítila takmer nijakú bolesť. O päť minút bolo všetko hotové a o štrnásť dní mi podala ruku na pobozkanie, ruku, ktorú som vraj zachránil ja.

Naozaj by som nevedel opísať všetky muky, ktoré som prežíval, keď som videl trpieť svoju úbohú trpiteľku, ako som jej vtedy hovoril.

Utrpenie bolo akoby hlavným jej znakom. Nebola šťastná. Neporiadnosť a dôverčivosť jej otca ju veľmi trápili. Jej jedinou útechou boli modlitby, lebo ako všetci nešťastníci

aj ona bola veľmi pobožná. Keď som vstúpil do kostola, videl som Štefániu v kútiku modliť sa a plakať.

Bezstarostnosť majstra del Moro pričasto ju vrhala do nešťastí. Niekedy sa obrátila dôverčivo a pritom veľkoryso na mňa, až ma to očarúvalo. Dobrá dievčina mi hovorila s prostorekosťou vznešených srdc:

„Benvenuto, prosím vás, aby ste v noci pracovali a dokončili tento relikviár alebo túto kanvicu, lebo už nemáme vôbec peňazí!“

Čoskoro som si zvykol ukázať jej každú prácu, Ona ma povzbudzovala, radila mi a usmerňovala ma, lebo mala mimoriadny vkus. Osamelosť a bolesť zväčšili a vycibrili jej vkus a cit. Jej prosté, no pritom vážne slová pomohli mi neraz lepšie vniknúť do tajomstva umenia a ukázali mi nové cesty.

Raz som dostal objednávku pre kardinála. Mal som zhotoviť medailu. Na jednej strane bola jeho podobizeň, na druhú stranu som vymodeloval Krista, vznášajúceho sa nad vodou, ako drží za ruku Petra a pýta sa ho:

„Prečo si pochyboval?“

Štefánii sa kardinálova podobizeň veľmi páčila, lebo sa mi naozaj vydarila. Potom celé dielo ticho a dlho pozorovala a napokon povedala:

„Postava Krista je veľmi pekná, a keby to bol Apolón alebo Jupiter, nič by som proti nej nenamietala. Ale Ježiš by mal byť omnoho krajší. Táto tvár vyniká čistotou čŕt, ale kde je v nej cit? Obdivujem človeka, ale hľadám boha. Benvenuto, nezabúdajte, že ste nielen umelcom, ale aj kresťanom. Moje srdce neraz krvácalo alebo zapochybovalo. Keď som sa zdvihla zo svojho poníženia, akoby mi Kristus ruku podával: „Prečo si pochybovala?“ Benvenuto, vy ste urobili jeho tvár omnoho menej peknú, než som ju videla ja v predstave. V jeho tvári videla som smútok utrápeného otca a pritom aj úsmev odpúšťajúceho kráľa. Jeho čelo žiarilo a ústa sa usmievali. Bol ešte väčší, lebo bol dobrý.“

„Počkajte, Štefánia!“ povedal som.

Zničil som všetko a rovno pred jej očami začal som tvoriť novú tvár.

„Teraz je to dobre?“ spýtal som sa.

„Áno,“ odpovedala so slzami v očiach, „tak, naozaj tak sa mi zjavila Spasiteľova nežná tvár v hodinách môjho smútku. Teraz ho poznám, v tejto tvári je milosrdenstvo i dôstojnosť. Benvenuto, pracujte vždy tak. Skôr ako sa chytíte vosku, chyťte sa najprv myšlienky. Spracujte si ju najprv len vo svojej predstave, a keď ju už máte, dajte jej dušu. Veď prsty sú len sluhami vášho rozumu.“

Takéto rady mi dávalo šestnásťročné dievča! Keď som osamel, o všetkom som premýšľal a videl som, že mala pravdu. Osvietila môjho ducha. Snažil som sa spojiť myšlienku a formu tak, aby sa zjednotili a splynuli v mojich rukách.

Bože, aká prekrásna bola moja mladosť a aké hlboké sú spomienky na ňu. Deti moje, tento náš krásny spoločný večer pripomína mi všetky večery, ktoré som strávil vedľa Štefánie na lavičke pri dome jej otca. Ona hľadela na oblohu a ja na ňu. Je tomu už dvadsať rokov, no predsa sa mi zdá, akoby to bolo včera. Vystieram ruku a zdá sa mi, že ona je pri mne. Ale ste tu vy, moje drahé deti, to je dobre.

Vždy, keď som ju uvidel v jej bielych šatách, pokoj a mier ovládli moje vnútro. Neraz sme si pri rozlúčke nepovedali ani slovo, ale ja som si i tak odnášal krásne a dobré myšlienky, ktoré ma robili lepším a väčším.

Ale všetko malo svoj koniec tak ako každé šťastie.

Raffael del Moro nemohol už ďalej trieť biedu. Svojmu dobrému susedovi bol dlžný dvetisíc dukátov. Ale ako ich zaplatiť, to nevedel. Pomyslenie na to ho vháňalo do zúfalstva. Chcel zachrániť aspoň svoju dcéru. Jednému robotníkovi z dielne sa zdôveril s myšlienkou, že by mi ju rád dal za ženu. Vraj nech sa on so mnou porozpráva. Robotník patril však medzi tých hlupákov, ktorých som poriadne vykrstil, keď mi vyčítali moju náklonnosť k Štefánii. Ten chlap nenechal Raffaela ani dohovoriť.

„Tej myšlienky sa vzdajte, majstre!“ povedal mu. „Ručím vám, že ten návrh by nemal úspech.“

Zlatotepec bol hrdý, bál sa, že ho podceňujem pre jeho chudobu, preto o tom viac nehovoril.

O nejaký čas prišiel Gismondo Gaddi žiadať svoj dlh. Raffael ho prosil, aby mu nejaký čas ešte počkal.

„Viete čo,“ povedal mu Gaddi, „dajte mi ruku vašej dcéry. Ona je dobrá a pekná a ja vám odpustím všetky dlhy.“

Del Moro bol celý bez seba od radosti. Gaddiho považoval za človeka lakomého, trochu prchkého a žiarlivého, ale bol bohatý, a to je práve vec, ktorú si chudobný najviac váži. Keď sa Raffael zdôveril svojej dcére, akú nečakanú ponuku dostal, neodpovedala mu ani slovo. Len neskôr, keď sme opúšťali lavičku, kde sme strávili spolu celý večer, a vracali sme sa domov, povedala mi:

„Benvenuto, Gismondo Gaddi požiadal o moju ruku a otec s tým súhlasil.“

Po tých slovách odišla a ja som vyskočil, akoby som bol dostal zaucho. Potom ma pochytila čudná zúrivosť, vybehol som z Florencie a blúdil som po poliach.

Celú noc som behal ako bez zmyslov. Ľahol som si do trávy, plakal som a tisíce bláznivých, zúfalých a zúrivých myšlienok sa mi preháňalo pobúrenou dušou.

„Štefánia ženou toho Gismonda!“ hovoril som sám sebe, keď som sa spamätal a snažil sa trochu si urovnať myšlienky. Určite by mi dala prednosť, preto mi to len tak stručne povedala, aby zaútočila na moje priateľstvo a žiarlivosť. Žiarlil som, a to zúrivo. Ale mal som na to nejaké právo? Gaddi je starý človek a grobian, ale povedzme si úprimne, ktorá žena by mohla byť šťastná so mnou? Vari nie som grobian, rojko, búrlivák, ktorý je každú chvíľu pripravený biť sa, hádať sa a mať ľúbostné dobrodružstvá? Vedel by som sa krotiť? Veru nikdy. Pokým bude horúca krv prúdiť v mojich žilách, dovtedy budem mať ustavične ruku na dýke a jednou nohou budem von z domu.

Nešťastná Štefánia, čo sa tá pre mňa naplakala a nasužovala! Vídaval som ju bledú a zvädnutú, nenávidel som seba a nenávidel som ju ako živú výčitku. Zaiste zomrie od žiaľu, a ja som ju zabil. Nie, nie som stvorený pre tiché a čisté radosti rodiny, to cítim. Potrebujem slobodu, voľnosť, priestor, búrku omnoho viac ako mier a jednotvárne šťastie. Určite by som vo svojich nemotorných rukách zlomil túto jemnú a krehkú kvetinu. Utrápil by som svojimi výčinmi drahú dievčinu, zbožňovaniahodnú dušu. A seba by som zničil výčitkami. Ale bude šťastnejšia s Gismondom Gaddim? Prečo si ho teda berie? Bolo nám tak dobre!

Napokon Štefánia dobre vie, ako sa umelec ťažko prispôsobuje tvrdým putám meštiackych nevyhnutností manželského života. Musel by som sa zriecť všetkých snov o sláve, zriecť sa budúcnosti svojho mena, vzdať sa umenia, ktoré žije z voľnosti a sily. Aký môže byť umelec, ktorý je uväznený v kúte domáceho krbu? Dante Alighieri, Michelangelo, môj majster, povedzte! Ako by ste sa smiali, keby ste videli svojho žiaka hojdať deti alebo odprosovať ženu?! Nie, nie, kvôli sebe musím byť neoblomný a kvôli Štefánii veľkorysý. Zostanem sám a smutný so svojím snom a osudom.

Drahé deti, vidíte, nerobím sa krajším, ako som. V mojom rozhodnutí bolo sebectvo, ale bolo v ňom aj mnoho živej a úprimnej nežnosti k Štefánii. Vtedy sa mi zdalo, že vo svojom rojčení mám pravdu.

Nasledujúceho rána vrátil som sa pomerne pokojný do ateliéru. Aj Štefánia vyzerala pokojná. Len trochu bledšia ako zvyčajne.

Tak prešiel mesiac. Jedného dňa mi povedala pri rozlúčke:

„Benvenuto, o osem dní stanem sa ženou Gismonda Gaddiho.“

Vtedy som mal čas zahľadieť sa na ňu. Stála predo mnou smutná, ruku na srdci, zlomená žiaľom. Jej krásny úsmev bol taký clivý, že mi bolo do plaču. Pozerala na mňa s bolesťou,

ale bez najmenšej výčitky. Môj anjel chystajúci sa opustiť zem chcel mi dať zbohom. Chvíľu stála nehybná a nemá, potom sa pobrala domov.

Viac som ju nemal vidieť.

Aj tentoraz som vybehol von za mesto prostovlasý, ale do Florencie som sa nevrátil ani na druhý deň, ani v nasledujúce dni. Utekal som, utekal, až som prišiel do Ríma.

Zostal som v Ríme päť rokov, začínal som byť známy a slávny, získal som pápežovo priateľstvo, prežil som plno súbojov a ľúbostí, mal som úspech v umení, ale nebol som spokojný. Čosi mi chýbalo. Vo všetkých búrkach nebolo jediného dňa, aby som nepozrel smerom k Florencii. Nespal som jedinú noc, aby som nevidel vo sne bledú a smutnú Štefániu, ako stojí na prahu domu svojho otca a pozerá na mňa.

Po piatich rokoch som dostal z Florencie list, ktorý mal na sebe čiernu pečať. Čítal som ho znova a znova, preto ho viem dodnes naspamäť. Počúvajte:

Benvenuto, zomriem. Benvenuto, milovala som Vás!

Poviem Vám, aké som mávala sny. Poznala som Vás práve tak dobre ako Vy sám. Predvídala som vo Vás Vašu silu a vedela som, že raz budete veľkým. Vo Vašom širokom čele, vo Vašich ohnivých očiach, vo vášnivých pohyboch videla som génia, a ten by bol kládol na ženu, ktorá by nosila Vaše meno, ťažké povinnosti. Bola by som ich prijala, aj keby ste ma neurobili svojou. Bola by som bývala Vašou priateľkou, sestrou a matkou. Vedela som, že Vaša vznešená bytosť patrí všetkým. Ja by som si bola nárokovala len právo byt Vám tešiteľkou v prázdnych chvíľach a oslobodzovať Vás z Vašich pochybností. Boli by ste ostali voľným, priateľ môj, vždy a všade. Príliš som bola zvyknutá na Vašu bolestnú neprítomnosť, na všetky chúťky Vašej bujnosti, na Vaše rozmary a vrtochy duše, milujúcej búrky. Všemocná príroda má tiež požiadavky. Čím dlhšie sa orol vznášal vysoko, tým

dlhšie si musí odpočinúť na zemi. Ale keby ste sa boli zobudili zo všetkých týchto preludov, ktoré sú časťou života génia, boli by ste sa vrátili ku mne, milý priateľ. Bola by som vás znovu našla a boli by ste opäť patrili len mne! Nebola by som Vám vyčítala hodiny zabudnutia, lebo by ma neurážali. Keďže som dobre poznala Vaše búrlivé srdce, bola by som ostala v kútiku, skrytá pred pohľadmi všetkých, v samote. Samotu mám rada. Bola by som na Vás čakala a modlila sa za Vás.

Taký bol môj život.

Keď som videla, že ma opúšťate, podrobila som sa vôli božej i Vašej, zatvorila som oči a položila svoj osud do rúk povinnosti: môj otec mi kázal vydať sa, zakryť jeho hanbu, nuž poslúchla som ho. Môj muž bol tvrdý, prísny, neľútostný. Nebol spokojný s tým, že som bola poslušná, žiadal odo mňa viacej lásky, ako som bola schopná, a trestal ma za každú mimovoľnú bolesť. Odovzdala som sa do vôle božej. Boh ma odmenil tým, že mi dal syna. Bozky môjho syna mi štyri roky nedovolili pocítiť strádanie, údery a napokon aj biedu. Môj manžel chcel získať primnoho, celkom sa zničil a minulý mesiac zomrel zo žiaľu nad tým, že vyšiel na mizinu. Nech mu boh odpustí, ako mu odpúšťam ja.

Cítim, že sa blíži aj moja posledná hodina, lebo som prežila mnoho útrap. Benvenuto, Vám nechávam svojho syna.

Možno je to takto lepšie. Možno by som ja slabá žena nebola stačila na úlohu, ktorú som si pri Vás vytýčila. Môj syn Ascanio (podobá sa mi) bude silnejším a trpezlivejším sprievodcom vášho života. Bude Vás milovať lepšie, možno aj viac ako ja. Na neho nežiarlim.

Urobte pre moje dieťa všetko to, čo by som bola urobila ja pre Vás.

Zbohom, môj priateľ, milovala som Vás a milujem Vás, opakujem Vám to bez začervenania a bez výčitky, a to i na prahu večnosti, lebo moja láska bola svätá. Zbohom. Buďte

veľký a ja budem šťastná. A niekedy pozrite hore, aby som mohla nazrieť do Vašich očí.

Vaša Štefánia

A teraz, Kolumba a Ascanio, budete mi dôverovať? Ste ochotní urobiť to, o čo vás požiadam?

Obidvaja odpovedali ako jeden.



V

DOMOVÉ PREHLIADKY

Dva dni nato, ako v záhrade Malého Neslu pod trblietajúcimi sa hviezdami rozprával Benvenuto tento príbeh, jeho ateliér mal od rána nezvyčajný vzhľad. Majster pracoval na zlatej soľničke, ktorej zlato tak statočne schovával pred štyrmi zbojníkmi, čo ho chceli oň olúpiť a ešte aj o život ho pripraviť. Ascanio cizeloval ľaliu pre pani d'Étampes, Jakub Aubry pohodlne rozvalený na pohovke otravoval tisícimi otázkami Celliniho, ale ten mu neodpovedal, a tak bol učiteľ nútený odpovedať si na ne sám. Pagolo ukradomky pozeral na Katarínu, ktorá čosi robila. Hermann a ostatní pomocníci pilovali, klopkali, odlievali, cizelovali, len Scozzonin spev obveseľoval pokoj pracovnej pohody.

Malý Nesle nebol taký pokojný. Zmizla Kolumba. Všetko bolo hore nohami. Hľadali, volali. Pani Perrina si mohla hrdlo vykričať a kráľovský sudca, po ktorého poslali, snažil sa v bedákaní dobrej vychovávateľky nájsť aspoň maličkú stopu, ktorá by ho viedla za stratenou dcérou, možno utečenkou.

– Pani Perrina, hovoríte, že ste ju videli naposledy včera večer, niekoľko minút po mojom odchode? – pýtal sa kráľovský sudca.

– Áno, pane, bože môj, to je strašné. Tá nešťastná dievčina bola trochu smutná. Vyzliekla sa z tej dvornej parády a obliekla si jednoduché biele šaty… Všetci svätí a svätice, zmilujte sa nad nami, lebo povedala: „Pani Perrina, večer je taký krásny, pôjdem sa prejsť do mojej aleje.“ Bolo asi sedem hodín večer. Pani Pulcheria, ktorá mala byť slečne Kolumbe dozorkyňou, pobrala sa, ako mala vo zvyku, do izby, aby ďalej šila pre Kolumbu výbavu. Myslela si, že je všetko v poriadku. Ja som zatiaľ šla čosi robiť dolu do sály. Ani neviem, ako dlho som tam bola, možno sa mi unavené oči zatvorili proti mojej vôli, nuž zaspala som tam.

– Ako vždy, – skočila jej do reči nasrdená Pulcheria.

– Jedno je však isté, – pokračovala pani Perrina, akoby si nebola všimla pichľavú poznámku, – že som o desiatej opustila kreslo a šla sa pozrieť do záhrady, či tam ešte je Kolumba. Kričala som, ale nikto sa mi neozval. Myslela som si, že sa už potichu vrátila do izby, ako to urobila už tisíc ráz. Ale milosrdenstvo božie, kto by si bol pomyslel… Ach, pán kráľovský sudca, na svoje svedomie môžem povedať, že neušla s nejakým milencom, ale že to bol únosca! Vychovala som ju predsa v prísnych zásadách…

– A dnes ráno, – prerušil ju netrpezlivo kráľovský sudca, – dnes ráno?

– Dnes ráno, keď som si uvedomila, že sa ešte neukázala… Bože môj, zľutuj sa nad nami!

– Ale choďte dočerta so svojím lamentovaním! – skríkol kráľovský sudca. – Rozprávajte mi stručne, bez všetkých tých orácií. Teda čo sa stalo dnes ráno?

– Ach, pán sudca, predsa mi nemôžete zakázať, aby som plakala, kým ju nenájdeme. Dnes ráno ma znepokojilo, že ju nevidím – veď inokedy vstávala vždy zavčasu – šla som zaklopať na dvere jej izby, aby som ju zobudila. Keď sa neozvala, vošla som. Nebola tam! Posteľ bola nedotknutá. Začala som kričať, stratila som hlavu, a vy chcete, aby som neplakala.

– Pani Perrina, priviedli ste azda niekoho, kým som tu nebol? – spýtal sa prísne kráľovský sudca.

– Sem? Prosím vás! – urazila sa pani Perrina, lebo v tomto smere bolo jej svedomie trochu háklivé. – Pán sudca, vari ste to nezakázali? Ako by som si mohla dovoliť nedodržiavať vaše rozkazy? Že by bol niekto sem vošiel? To si vyprosujem!

– Napríklad ten Benvenuto, ktorý sa opovážil povedať, aká krásna je moja dcéra. Nesnažil sa azda získať vás?

– Ešteže čo! To by sa bol skôr odvážil vyliezť na mesiac. Toho by som bola pekne privítala, verte mi!

– Teda vy ste nikdy nepustili do Malého Neslu nijakého muža, nijakého mladíka?

– Mladíka? Pane bože! Mladíka! Prečo nepoviete hneď že čerta?

– Teda kto bol ten pekný mládenec, – zamiešala sa do reči Pulcheria, – ktorý prišiel, odkedy som tu, desať ráz zaklopať na bránku a ktorému som desať ráz zatvorila dvere pred nosom?

– Pekný mládenec? Moja milá, máte vlčiu tmu. Či to nebol gróf d’Orbec? Ale, pravdaže, už viem, možno to bol Ascanio. Viete, pán kráľovský sudca, to dieťa, čo vám zachránilo život. Hej, hej, už si spomínam. Dala som mu opraviť sponky na topánky. Ale veď ten je ešte decko, žiačik. Moja drahá, vezmite si okuliare. Napokon, nech povedia tieto múry a dlaždice, či ho tu videli.

– To stačí, – prerušil ju prísne kráľovský sudca. – Ak ste sklamali moju dôveru, prisahám vám, že mi to draho zaplatíte. Teraz pôjdem k Benvenutovi. Neviem, ako ma ten chlap prijme, ale musím ta ísť.

Hoci to kráľovský sudca neočakával, Benvenuto ho prijal prívetivo. Keď videl d'Estourville jeho ochotu, chladnokrvnosť a vľúdnosť, ani sa neopovážil hovoriť o svojom podozrení. Povedal len toľko, že jeho dcéra sa predchádzajúci večer naľakala, v ukrutnom strachu sa niekde skrýva a možno bez Benvenutovho vedomia hľadala útočište niekde vo Veľkom Nesli. Alebo sa možno snažila prejsť cezeň a cestou niekde zamdlela. Slovom, klamal najhlúpejšie, ako len vedel.

Cellini počúval jeho táranie a domnienky zdvorilo, bol pritom milý a tváril sa, akoby nespozoroval, že je to vymyslené. Ba urobil ešte viac, ľutoval kráľovského sudcu z celej duše a presviedčal ho, že by bol šťastný, keby mohol vrátiť otcovi dcéru, ktorú vždy obklopoval takou dojímavou nežnosťou a pozornosťou. Utečenka konala teda nepremyslene, uvedomí si to a určite sa čoskoro vráti pod bezpečnú a nežnú ochranu. A potom, aby dokázal, aký ochotný je vyjsť pánu kráľovskému sudcovi v každom smere v ústrety, povedal, že by ho rád sprevádzal pri prehliadke Veľkého Neslu a že s ním prejde nielen Veľký Nesle, ale čo len chce.

Kráľovský sudca bol dojatý týmito poklonami a umelcovou úslužnosťou. Vo svojom vnútri cítil, že si ich nezaslúži. Sprevádzaný Benvenutom začal dôkladnú prehliadku všetkých miestností Veľkého Neslu, ktoré veľmi dobre poznal. Neobišli ani jedny dvere, nijaký výklenok, nijakú skriňu alebo truhlicu, do všetkého vopchal nos a všetko poprezeral. Keď skončil v paláci, pobral sa do záhrady, do maštali, kôlni, do šmykne, slovom, prešiel všade a všetko si čo najprísnejšie poprezeral. Benvenuto mu pritom veľmi ochotne pomáhal, podával mu všetky kľúče, sám ho upozorňoval na tú alebo onú izbičku, chodbičku alebo kútik,

ktorý si pán Róbert zabudol prezrieť. Napokon mu poradil, aby na každom dôležitejšom mieste nechal jedného zo svojich ľudí ako stráž, keby azda utečenka chcela ujsť medzitým z jednej miestnosti do druhej.

Asi po dvoch hodinách bezvýsledného hľadania si pán d'Estourville pomyslel, že si už všetko poprezeral, nič nevynechal, preto odišiel z Veľkého Neslu. Zaďakoval sa Benvenutovi tisíc ráz za jeho ochotu sprevádzať ho a prosil ho o ospravedlnenie, že vyrušoval.

– Príďte, kedy sa vám zapáči, – povedal zlatotepec. – A ak budete musieť hľadať znovu, prosím, môj dom je pre vás otvorený celý deň, akoby bol váš. Napokon, máte na to právo, pán kráľovský sudca, lebo sme podpísali zmluvu, že budeme žiť ako dobrí susedia.

Kráľovský sudca nevedel, ako najlepšie by ukázal umelcovi svoju vďačnosť, preto okrem ďakovania začal chváliť aj obrovskú sochu Marsa, ktorú práve umelec robil. Benvenuto ho ochotne zaviedol k soche a ukazoval mu ju zblízka. Bol to naozaj obor, lebo socha mala osemnásť metrov a jej spodok mal obvod vyše dvadsať krokov.

Pán d'Estourville odišiel veľmi nešťastný. Teraz bol presvedčený, že jeho dcéra, keďže sa neskryla vo Veľkom Nesli, našla úkryt v meste. Ale v tom čase mesto bolo už trochu priveľké, aby mohol svojou vecou obťažovať samotného šéfa polície. A potom, uniesli ju, alebo ušla? Bola obeťou cudzieho násilia, alebo konala podľa vlastného rozhodnutia? Trpel neistotou, z ktorej nevedel nájsť východisko. Dúfal, že ak podľahla násiliu, podarí sa jej ujsť, a ak ušla, vráti sa sama. Čakal pomerne trpezlivo, no predsa sa aj dvadsať ráz za deň spýtal na ňu Perriny. Tá bez prestania prisahala pri všetkých svätých, že neprijala v paláci nikoho. A vskutku jej ani na um neprišlo podozrievať Ascania.

Celý tento i nasledujúci deň prešli bez akýchkoľvek správ. Kráľovský sudca vyburcoval všetkých svojich podriadených a poslal ich hľadať na všetky strany. Pravda,

nepovedal im, o koho ide, ani o čo ide, len letmo im čosi naznačil, aby sa to priveľmi nerozchýrilo. A z pochopiteľných príčin všetko hľadanie bolo bezvýsledné.

Kráľovský sudca vonkoncom nebol Kolumbe nežným otcom. Hoci nebol zúfalý, bol veľmi rozrušený. Nie zo žiaľu, ale z urazenej pýchy. Veď Kolumba príde teraz o výbornú partiu, ktorú jej našiel, a ak sa o tom dozvedia ľudia, čoskoro bude toho plný dvor a on bude terčom posmechu a poznámok o tejto nepríjemnej príhode. No Kolumbinmu ženíchovi musel o všetkom povedať. Grófa d'Orbec zarmútila celá záležitosť len asi natoľko ako obchodníka, ktorý sa dozvie, že stroskotala loď s jeho tovarom. Drahý gróf bol filozof, preto povedal svojmu nádejnému svokrovi, že to nemusí vôbec znamenať odsunutie sobáša, ak sa celá vec nerozkričí. Keďže bol človekom, čo sa vyznal v tlačenici, využil situáciu na to, aby kráľovskému sudcovi prezradil čosi o plánoch pani vojvodkyne d'Étampes s Kolumbou.

Kráľovského sudcu oslnilo šťastie, ktoré by ho mohlo stretnúť, a preto sa jeho žiaľ zdvojnásobil. Preklínal nevďačnú dcéru, ktorá ušla pred takým úžasným a nádherným osudom.

Našich čitateľov nebudeme unúvať podrobným rozhovorom svokra a zaťa o tejto dôvernej záležitosti. Uspokojíme sa tým, že im povieme, aký naozaj dojemný bol ich žiaľ a stratené nádeje. A keďže nešťastie ľudí zbližuje, obidvaja vážení dvorania sa rozišli ešte priateľskejší, než boli predtým. Nevzdávali sa krásnej budúcnosti, ktorá možno na nich čaká.

Dohovorili sa, že o všetkom budú mlčať. Vojvodkyňa d'Étampes bola však príliš dôverná priateľka a príliš nadšená spoluvinníčka, preto jej to museli oznámiť.

Bolo zaujímavé, že vojvodkyne sa celá udalosť dotkla omnoho citeľnejšie než otca a ženícha. Ale my vieme, že

práve ona mohla kráľovského sudcu oboznámiť so všetkým a usmerniť jeho hľadanie.

Vedela o láske Ascania a Kolumby a okrem toho urobila ho svedkom takmer celého sprisahania. Mladík si zrejme uvedomil, že česť dievčaťa, ktoré miloval, môže byť naozaj ohrozená, a preto použil zúfalé riešenie. Ale veď Ascanio sám povedal vojvodkyni, že Kolumba ho nemá rada, a ak je to naozaj tak, pravdepodobne sa nepridala na jeho stranu. A potom, vojvodkyňa neverila, že by sa Ascanio odvážil na nejaký smelý čin. Mala dojem, že je príliš bojazlivý na niečo podobné a že by si určite rozmyslel znepriateliť si ju, veď bola jeho mocnou ochrankyňou. No pri tom všetkom jej prefíkané ženské srdce, opierajúce sa o nepotlačiteľnú žiarlivosť, jej našepkávalo, že je to predsa len Veľký Nesle, kde treba Kolumbu hľadať, a okrem toho treba si posvietiť na Ascania.

Pani d'Étampes nesmela však pritom prezradiť, ako získala podobné presvedčenie, lebo by sa bola musela priznať, že miluje Ascania a že vo svojej zaslepenej neobozretnosti zdôverila sa mladíkovi so všetkými svojimi plánmi s Kolumbou. Preto obidvoch dvoranov presviedčala, že by sa veľmi mýlila, keby nebol Benvenuto vinníkom, Ascanio spoluvinníkom a Veľký Nesle útočiskom Kolumby. Kráľovský sudca sa bránil, ako vedel. Povedal, že všetko poprezeral a prekutal, ale ju nepresvedčil. Vraj má na to svoje dôvody. Tak tvrdohlavo trvala na svojom názore, že napokon sudca predsa začal pochybovať, hoci predtým bol presvedčený, že hľadal dobre.

– Napokon, – povedala vojvodkyňa, – zavolám Ascania ja a na všetko sa povypytujem, nebojte sa.

– Ach, madame, ste príliš láskavá, – povedal kráľovský sudca.

– A vy ste príliš hlúpy, – povedala cez zuby vojvodkyňa.

A rozlúčila sa s nimi.

Začala rozmýšľať, ako by zavolala mladíka. Ešte si nič nevymyslela, keď jej oznámili, že prišiel Ascanio. Možno

chce splniť túžby pani d'Étampes. Ale Ascanio prišiel pokojný a chladný.

Madame d'Étampes pozrela na neho tak skúmavo, akoby chcela čítať až na dne jeho srdca. No zdalo sa jej, že Ascanio to nevidí.

– Madame, – povedal, klaňajúc sa jej. – Prišiel som vám ukázať objednanú ľaliu. Je takmer hotová. Chýba jej už len tá kvapka rosy za dvetisíc dukátov, ktorú ste mi sľúbili poslať.

– Dobre. A čo tvoja Kolumba? – znela odpoveď pani d'Étampes.

– Madame, ak tým myslíte slečnu d'Estourville, potom vás vrúcne prosím, aby ste jej meno predo mnou ani nevyslovili. Áno, madame, veľmi vás o to prosím, aby sme už o nej nehovorili.

– Ach, vy sa hneváte? – prekvapila sa vojvodkyňa, skúmavo pozerajúc na Ascania.

– Nech cítim čokoľvek, aj keby som mal prísť u vás do nemilosti, dovolím si poprosiť vás, aby som s vami nemusel už o nej hovoriť. Prisahal som, že všetko, čo by mi ju pripomínalo, ostane mŕtve a pochované na dne srdca.

„Teda som sa mýlila?" pomyslela si vojvodkyňa. „Ascanio o tom všetkom nič nevie? Možno dievčinu uniesol niekto iný, a preto je pre moje plány bezpredmetná. Možno však svojím útekom poslúži záujmom môjho srdca!?"

Potom povedala nahlas:

– Ascanio, žiadali ste ma, aby som už o nej nehovorila. Teda môžem hovoriť aspoň o sebe? Ako vidíte, prosili ste ma, a ja nenalieham, ale možno iný predmet nášho rozhovoru bude pre vás ešte nepríjemnejší ako prvý? Možno…

– Prepáčte, madame, že vás preruším, – povedal mladík, – ale veľkodušnosť, s akou ste mi ráčili urobiť láskavosť, o ktorú som vás prosil, dodáva mi odvahu, aby som vás mohol poprosiť aj o čosi iné. Hoci som zo šľachtickej rodiny, jednako som chudobný a bezvýznamný chlapec,

ktorý bol vychovaný v tme zlatotepeckého ateliéru ako v kláštore. Odtiaľ ma zrazu preniesli do nádherného prostredia, kde sa mám zamiešať do osudu kráľovstva a kde ja, slaboch, mám mať za nepriateľov mocných veľmožov a za soka samotného kráľa! A akého kráľa, madame! Františka I., najmocnejšie kresťanské knieža! Zrazu som narazil na najväčšie mená a stretol sa s osudmi najslávnejších ľudí. Miloval som beznádejne a bol som milovaný. A kto ma miloval? Vy, najkrajšia, najvznešenejšia žena celej krajiny. To všetko vyvolalo zmätok vo mne i okolo mňa. To všetko ma skormútilo, zničilo, pomýlilo, madame. Bojím sa ako trpaslík medzi obrami. Nemám jedinú jasnú myšlienku, jediný pocit, ktorý by som si mohol jasne uvedomiť. Cítim sa, akoby som bol stratený medzi všetkými tými zložitými láskami, medzi nezmieriteľnými nenávisťami, medzi veľkými vášňami a pletkami. Madame, dovoľte mi, aby som si mohol trochu vydýchnuť, prosím vás. Dovoľte stroskotancovi, aby sa mohol spamätať, chorému, aby nadobudol znovu sily. Ako dúfam, čas dá znovu všetko do poriadku v mojej duši i v mojom živote. Len mi doprajte trochu času, madame! A vrúcne vás prosím, aby ste dnes videli vo mne len umelca, ktorý sa vás prišiel spýtať, či sa vám páči ľalia, moje dielo.

Vojvodkyňa pozerala na Ascania nedôverčivo a prekvapene. Nechcelo sa jej veriť, že by tento mladík, takmer ešte dieťa, vedel hovoriť tak vzletne, vážne a premyslene. Hoci nechcela, cítila, že ho musí poslúchnuť, a preto hovorila len o jeho ľalii. Zasýpala ho chválou a radami a sľúbila mu, že urobí všetko, aby mu mohla čím skôr poslať veľký diamant, ktorý by doplnil jeho dielo. Ascanio sa jej zaďakoval a lúčil sa s ňou so slovami najhlbšej vďačnosti a úcty.

– Je to naozaj ten istý Ascanio? – spytovala sa sama seba, keď odišiel. – Ani čo by bol starší o desať rokov! Kto mu dal tú takmer chvályhodnú rozvážnosť? Azda bolesť? Alebo

šťastie? Je úprimný, alebo mu len radí ten prekliaty Benvenuto? Kázal mu to niekto, alebo si to zmyslel on sám?

Anna sa nevedela ovládnuť. Hlboký závrat, aký sa zmocňoval pomaly všetkých, čo začali bojovať s Benvenulom Cellinim, zmocňoval sa aj jej. Aj keď bola nebojácna, rozkázala niekoľkým ľuďom, aby striehli na Ascania a sledovali každý jeho krok na občasných vychádzkach. Ale nepodarilo sa jej niečo odhaliť. Nakoniec zavolala znovu k sebe kráľovského sudcu a grófa d'Orbec a poradila im, aby ešte raz neohlásení poprehľadávali celý palác.

Poslúchli. No hoci prekvapili Benvenuta uprostred práce, aj tentoraz ich pozdravil veľmi zdvorilo a ochotne, ba bol ešte milší ako prvý raz, keď ho navštívil sám sudca. Akoby ho ani trochu neurážala ich prítomnosť, bol voči nim láskavý. Priateľsky rozprával grófovi d'Orbec o pasci, ktorú mu niekto pripravil, keď odchádzal od neho so zlatom. Bolo to práve v ten deň, keď zmizla slečna d'Eslourville. Ako predtým, aj teraz sprevádzal obidvoch návštevníkov po celom paláci a snažil sa zo všetkých síl, aby kráľovský sudca čo najlepšie splnil svoju svätú otcovskú povinnosť. Povedal, že je šťastný, že ho páni našli doma, lebo o dve hodiny musí ísť do Romorantina. František I. bol taký láskavý a pozval ho, že ho spolu s inými umelcami predstaví cisárovi.

Politické udalosti postupovali práve tak rýchlo ako naše rozprávanie. Karola V. povzbudil sokov verejný sľub a tajné ubezpečenie pani d'Étampes, preto bol už len niekoľko dní cesty vzdialený od Paríža. Bola určená delegácia, ktorá ho mala uvítať, preto kráľovský sudca a gróf D'Orbec našli Celliniho už v cestovných šatách.

– Ak opustí Paríž s celou svojou družinou, – povedal ticho d'Orbec kráľovskému sudcovi, – potom to určite nebol on, čo uniesol Kolumbu, a potom tu nemáme čo robiť.

– Veď som vám to hovoril, keď sme sem šli, – hneval sa sudca.

No predsa začali prehliadku veľmi dôkladne. Benvenuto chodil chvíľu s nimi, viedol ich, ale keď videl, že prehliadku robia veľmi podrobne, ospravedlnil sa, že o pol hodiny musí odísť a ešte musí všeličo rozkázať robotníkom, lebo chce, aby bolo všetko pripravené na odliatie dokončenej Jupiterovej sochy, kým sa vráti.

Benvenuto sa naozaj vrátil do ateliéru, rozdelil všetkým prácu, potom im prikázal, aby poslúchali Ascania, akoby tu bol on sám, nato mu pošepkal po taliansky niekoľko slov, všetkých pozdravil a už-už chcel opustiť palác na pripravenom koni, ktorého malý Ján držal na prvom dvore.

Vtom pribehla Scozzona a odtiahla majstra nabok:

– Majstre, viete, že keď vás tu nebude, ocitnem sa v ošemetnej situácii?

– Prečo, moja milá?

– Pagolo ma prenasleduje čoraz väčšmi.

– Naozaj?

– Ustavične mi hovorí o svojej láske.

– A čo si mu odpovedala?

– Čo ste mi kázali. Vždy mu poviem, že uvidíme a že možno všetko príde do poriadku.

– Výborne.

– Čože? Výborne? Ale vy neviete, že on berie vážne všetko, čo mu poviem, a tak si to môže nesprávne vysvetľovať. Pred dvoma týždňami ste mi povedali, ako sa mám voči nemu správať, však?

– Tuším hej, ale už sa dobre nepamätám.

– Ja mám teda lepšiu pamäť. Prvých päť dní som mu odpovedala jemnými radami: nech sa radšej obzrie za iným dievčaťom. Ďalších päť dní som ho počúvala mlčky, a to bola dosť háklivá odpoveď. Ale vy ste mi tak kázali a ja som vás poslúchla. Napokon v posledných piatich dňoch som sa rozhodla, že mu budem rozprávať o mojich záväzkoch voči vám, a včera som konečne prišla tak ďaleko, že som ho prosila, aby bol veľkorysý. A predstavte si, požiadal ma, aby som sa rozhodla.

– Ak je to naozaj tak, to už je čosi iné, – usúdil Benvenuto.

– Tak čo mám robiť? – spýtala sa Scozzona.

– Počúvaj, drahá. V prvých troch dňoch mojej neprítomnosti mu dovolíš, nech si myslí, že ho ľúbiš. Po troch dňoch mu vyznáš lásku aj ty.

– Akože, vy mi radíte takéto čosi?! – skríkla Scozzona urazená majstrovou prílišnou dôverou.

– Len sa neboj. Nič si nemusíš vyčítať, tak ti to kážem ja.

– Viem. Ale ak sa budem toľký čas zmietať medzi vedomím vašej ľahostajnosti a jeho lásky, sám pánboh vie, či sa doňho nakoniec naozaj nezaľúbim.

– Ale choď! Za šesť dní? Azda sa necítiš dosť silná, aby si šesť dní vydržala jeho zaliečame?

– Eštože čo! Sľubujem vám to. Ale nie aby ste sa tam zdržali sedem dní!

– Neboj sa, drahá, vrátim sa práve včas. Zbohom, Scozzona.

– Zbohom, majstre, – odpovedala Katarína, zamračená, usmiata i plačúca odrazu.

Pri posledných slovách Benvenuta Celliniho prišli k nim sudca a gróf d'Orbec.

Keď ich nechal Benvenuto samých, mohli sa pohybovať voľnejšie, nuž začali hľadať ako diví. Poprezerali sýpky, senníky, pivnice, klopkali na múry, odťahovali nábytok. Na chodbách nechávali strážiť sluhov; boli nedočkaví ako veritelia, trpezliví ako poľovníci. Sto ráz sa vrátili, dvadsať ráz prezerali jedno miesto, a keď prehliadku skončili, vracali sa celí červení a spotení, ale nenašli najmenšiu stopu.

– Páni, – obrátil sa k nim Benvenuto, sediac už na koni. – Nič ste nenašli, však? Tým horšie, tým horšie! Viem, akú bolesť cítia vaše citlivé srdcia, ale hoci s vami súcitím a veľmi rád by som vám pomohol hľadať, musím odísť. Prijmite teda môj pozdrav. Ak by ste azda museli ísť do Veľkého Neslu v čase mojej neprítomnosti, nech sa páči. Vôbec sa neostýchajte a cíťte sa tu ako doma. Kázal som,

aby bol dom ako váš. Jediné, čo ma utešuje, je myšlienka, že kým sa vrátim, pán kráľovský pokladník, budete už mať svoju krásnu nevestu. Zbohom, páni!

Potom sa obrátil k svojim priateľom. Tí medzitým vyšli von a stáli na nádvorí všetci okrem Ascania. Pravdepodobne sa nechcel stretnúť zoči-voči so svojím sokom.

– Zbohom, deti. Ak by si chcel za mojej neprítomnosti pán kráľovský sudca poprezerať palác po tretí raz, nezabudnite ho prijať ako niekdajšieho pána tohto sídla.

Po týchto slovách malý Ján otvoril bránu a Benvenuto odcválal.

– Vidíte jasne, že sme hlupáci, môj drahý, – povedal gróf d'Orbec kráľovskému sudcovi. – Ak niekto unesie dievča, neodíde potom do Romorantina, akoby sa nič nestalo!



VI

KAROL V. VO FONTAINEBLEAU

Karol V. len po veľkom premýšľaní a s veľkým strachom odhodlal sa vstúpiť na francúzsku pôdu, kde mu boli nepriateľmi vzduch i zem. Veď s kráľom tejto krajiny zaobchádzal ako so svojím väzňom veľmi nedôstojné a ako sa hovorilo, jeho staršieho syna, následníka trónu, vraj otrávil. Európa čakala, že František I. všetko svojmu súperovi kruto odplatí, len čo sa mu dostane do rúk. Ale Karol V., ktorý sa zahrával s osudmi kráľovstiev, bol príliš hrdý a odvážny, aby ustúpil pred týmto nebezpečenstvom. Preto si najprv dobre pripravil a preskúmal pôdu na francúzskom kráľovskom dvore, a potom sa statočne pobral cez Pyreneje.

Na francúzskom dvore mal niekoľkých úprimných priateľov a okrem toho spoliehal sa pri svojej ceste na tri

okolnosti: na ctižiadostivosť pani d'Étampes, na namyslenosť vrchného veliteľa vojsk de Montmorency a na kráľovu rytierskosť.

Vieme už, ako a prečo mu chcela slúžiť vojvodkyňa. Čo sa týka veliteľa vojsk, to bola iná vec. Prijatie štátnikov všetkých krajín a všetkých čias je len otázkou dohôd. Národy vtedy veľmi často nemali ani len tušenie, prečo bol uzavretý ten alebo onen spolok, prečo prišiel ten alebo onen panovník a prečo ho vítali. A tak to bolo aj s vedúcimi osobnosťami vtedajších štátov. Tak napríklad veliteľa vojsk de Montmorency trápila neodbytná myšlienka, že od tejto návštevy závisí šťastie Francúzska. Zmyslel si, že predovšetkým musí uspokojiť ctižiadostivosť Karola V., ktorý za dvadsaťpäť rokov svojho panovania dvadsať rokov bojoval proti francúzskemu kráľovi. Pritom sa veliteľ vojsk neveľmi staral o to, čo na to povedia ostatní spojenci Francúzska, najmä Turci a protestanti, a že sa tým pripraví o najlepšiu príležitosť, aby mohol Flámsko pripojiť ku korune Františka I.

Kráľ slepo dôveroval veliteľovi de Montmorency, ktorý bol donedávna úhlavným a nebezpečným nepriateľom cisára Karola V., ba spôsobil mu aj veľké škody. Napokon sa však rozhodol ináč a svoj názor vedel kráľovi vtĺkať tak húževnato, že kráľ napokon súhlasil. Nechal veliteľovi vojsk voľnú ruku a okrem toho nielen že poslúchal jeho rady, ale tak trochu sa ho aj bál. Veliteľ vojsk vedel byť strašný, vedel vyčíňať a medzi jeho príšernými výčinmi objavil sa občas aj nejaký obesenec.

Za takýchto podmienok mohol Karol V. celkom spoľahlivo veriť priateľstvu veliteľa de Montmorency.

Okrem toho počítal s veľkorysosťou svojho soka Františka I. Ten totiž tvrdil, že jeho kráľovstvo nie je mostom, na ktorom sa vyberá mostné a mýtne, a pýšil sa, že si nedá platiť za svoju pohostinnosť. Potmehúdsky Karol V. teda vedel, že sa môže spoľahnúť na slovo kráľa a šľachtica.

Keď sa však cisár ocitol na francúzskej pôde, nevedel sa zbaviť obáv a pochybností. Čakali ho obidvaja kráľovi synovia, vyšli mu v ústrety a zahrnuli ho všemožnými poctami a pozornosťou. No prefíkaný monarcha sa chvel pri pomyslení, že by všetka táto predstieraná srdečnosť skrývala v sebe iba pascu. Hovorieva sa, že v cudzom kraji sa zle spí. Na slávnosti, ktoré sa poriadali na cisárovu počesť, prichádzal s tvárou nepokojnou a ustarostenou. Čím hlbšie vnikal do srdca krajiny, tým bol smutnejší a zachmúrenejší.

Vždy, keď vchádzal do niektorého mesta, spytoval sa v duchu uprostred búrlivého vítania pod slávobránou, či je toto mesto súdené stať sa jeho väzením. Ale potom si povedal: „Ani toto mesto to nie je, lebo celé Francúzsko je mojím žalárom. Všetci ochotní a úctiví dvorania sú mojimi väzniteľmi.“ Z hodiny na hodinu vzrastala v ňom strašná obava tigra, ktorý sa ocitol v klietke a všade okolo seba videl len mreže.

Jedného dňa pri vychádzke na koni Karol Orleánsky, malý huncút, ako zástupca kráľa a kráľovský syn, chcel vznešeného hosťa zabaviť. Nečakane prišiel odzadu k cisárovi a z roztopašnosti ho chytil za ruku s výkrikom:

– A teraz ste mojím väzňom!

Karol V. od laku smrteľne zbledol.

Tento úbohý domnelý väzeň sa konečne v Châtellerault stretol s Františkom I., ktorý ho bratsky prijal a na druhý deň mu v Romorantine predstavil celý svoj dvor, pyšnú a uhladenú šľachtu, slávu krajiny, i umelcov a spisovateľov, pýchu kráľovstva. Začali sa najkrajšie slávnosti a prekvapenia. Cisár sa správal ku všetkým milo, ale v srdci sa chvel a vyčítal si svoju neobozretnosť. Občas vyšiel včasráno z hradu na vychádzku a bol celý šťastný, keď videl, že sa môže voľne pohybovať. Hneď nato mu však prišlo na um, či naňho nestriehnu zobďaleč. Často zmenil nečakane smer cesty, čo Františka I. veľmi mrzelo, lebo tým mu kazil všetky jeho prípravy na prijatie.

Keď boli už len dva dni cesty od Paríža, spomenul si s hrôzou, čím bol Madrid pre francúzskeho kráľa. Hlavné mesto bolo by pre cisára najdôstojnejším, ale aj najnebezpečnejším väzením. Preto sa zastavil a prosil kráľa, aby mohol ísť rovno do Fontainebleau, o ktorom tak veľa počul. To prekazilo všetky plány Františka I. Bol však priveľmi dobrým hostiteľom, aby prejavil svoje sklamanie. Rýchlo požiadal kráľovnú, aby sa so všetkými dámami vybrala do Fontainebleau.

Cisár sa trochu upokojil, keď sa stretol so svojou sestrou kráľovnou Eleonórou a videl jej dôveru v svojho kráľovského manžela. Bezpečným hosťom kráľa Františka I. necítil sa však ani chvíľu.

V deň cisárovho príchodu bola v lese pri Fontainebleau poľovačka. Poľovačky patrili medzi najväčšie radosti Františka I. Hoci pre Karola V. znamenalo to len únavu, chytil sa tejto novej príležitosti, aby sa presvedčil, že nie je väzňom. Pustil sa za zverou s vetrom opreteky, až sa dostal na lesnú pustatinu. Zrazu bol celkom sám, voľný ako vzduch nad ním a slobodný ako vtáci okolo neho. To ho upokojilo a znovu sa mu vrátila dobrá nálada. Zarazil sa, keď ho po skončení poľovačky prišiel pozdraviť jeho kráľovský hostiteľ, držiac v ruke ešte zakrvácaný oštep.

– Ale, drahý braček, len veselo! – povedal František I. Karolovi V. Chytil ho priateľsky pod pazuchu a viedol ho do Dianinej galérie, ktorá sa pýšila obrazmi od Rossa a Primaticcia. – Na moj veru ste taký nastrašený, ako som bol ja v Madride. Ale, drahý môj brat, zaiste uznáte, ja som mal na to vážne dôvody, lebo som tam bol väzňom, zatiaľ čo vy ste mojím hosťom. Ste voľný a stojíte tu v predvečer triumfu. Zabávajte sa teda s nami, ak nie na slávnostiach, ktoré sú príliš prchavé pre takého veľkého politika, ako ste vy, tak aspoň myšlienkou, že čoskoro skrotíte veľkých flámskych pijanov, ktorí vám zapríčinili túto mrzutosť. Alebo ešte lepšie, zabudnite na rebelantov a zabávajte sa len so svojimi priateľmi. Vari sa vám môj dvor nepáči?

– Je skvelý, milý brat, – bránil sa Karol V. – A závidím vám ho. Aj ja mám dvor, ako ste videli, ale to je dvor vážny a prísny, pochmúrne zhromaždenie štátnikov a generálov. Vy tu máte okrem štátnikov a generálov, ako de Montmorency a Dubellay, aj učencov – Duchâtela, Lascarisa; básnikov a umelcov – Marota, Jeana Goujona, Primaticcia, Benvenuta; ba i krásne ženy, ako Margitu Navarrskú, Dianu de Poitiers, Katarínu Medicejskú a mnohé iné. Drahý môj brat, naozaj začínam veriť, že by som vymenil svoje zlaté pole za vaše kvetinové záhony.

– Ale medzi tými kvetmi ste ešte nevideli ten najkrajší, – povedal naivne František I. bratovi svojej manželky Eleonóry.

– Ešte nie a zomieram od nedočkavosti, aby som mohol obdivovať ten zázrak, – odpovedal cisár, ktorý v kráľovej narážke tušil pani d'Étampes. – No už teraz si trúfam povedať, že vaše kráľovstvo je najkrajšie na svete, brat môj.

– Ale vám zase patrí najkrajšie grófstvo, Flámsko, a najkrajšie vojvodstvo Milánske.

– Jedno z nich ste minulý mesiac odmietli, – povedal cisár s úsmevom, – a ďakujem vám za to. Ale pritom túžite za tým druhým, však? – doložil cisár s povzdychom.

– Ach, brat môj, milosť! – povedal František I. – Dnes nehovorme o vážnych veciach. Po príjemnej poľovačke nechcel by som si kaziť radosť slávnosti.

– Priznám sa vám, – pokračoval Karol V. s úsmevom lakomca, ktorý vie, že treba vyrovnať svoj dlh, – že vojvodstvo Milánske mi leží na srdci a že by som si priam dušu vytrhol, keby som vám ho daroval.

– Povedzte radšej, keby som vám ho vrátil, brat môj. To slovo bude vhodnejšie a možno zmenší váš smútok. Ale teraz nejde o to, ale o zábavu. O Miláne budeme sa rozprávať neskôr.

– Či vám ho už darujem, alebo vrátim, – povedal cisár, – budete mať jednu z najkrajších krajín sveta. Lebo vy ju určite budete mať, brat môj. Rozhodol som sa a všetky

záväzky voči vám splním, ako ste vy splnili záväzky voči mne.

– Ach, bože, – skríkol František I., lebo už strácal trpezlivosť, že rozhovor sa ustavične vracal k vážnym veciam. – Za čím ešte banujete, brat môj? Či nie ste kráľom španielskym, cisárom nemeckým, grófom flámskym a pánom, či už vplyvom alebo mečom, celého Talianska? Od úpätia Álp až na koniec Kalábrie?

– Ale vy máte Francúzsko! – vzdychol si Karol V.

– Vy máte Indiu a jej poklady. Máte Peru a jeho bane.

– Ale vy máte Francúzsko!

– Máte takú veľkú ríšu, že v nej nikdy nezapadá slnko.

– Ale vy máte Francúzsko!… Čo by povedalo Vaše Veličenstvo, keby som ja poškuľoval na tento diamant medzi všetkými kráľovstvami tak zaľúbene, ako vy túžite za Milánom, perlou vojvodstva?

– Pozrite, milý brat, – povedal vážne František I. – O všetkých týchto veciach ja premýšľam skôr podvedome. Ale tak ako sa u vás hovorí: „Nedotýkajte sa kráľovnej!“, tak ja hovorím: „Nedotýkajte sa Francúzska!“

– Ach, vari nie sme švagrovia a spojenci? – zapochyboval Karol V.

– Ale áno, – súhlasil František I. – A ja dúfam, že v budúcnosti nič nenaruší naše príbuzenstvo a zväzok.

– I ja dúfam, – súhlasil cisár. – Ale môžem zodpovedať za budúcnosť a zaručiť napríklad, aby sa môj syn Filip nepohneval s vaším Henrichom? – pokračoval s chamtivým úsmevom a potmehúdskym pohľadom.

– Tento spor by nebol pre nás nebezpečný, – odpovedal František I., – ak Tiberius bude následníkom Augusta.

– Čo mi záleží na učiteľovi! – odpovedal Karol V. prudko. – Cisárstvo ostane vždy cisárstvom a Cézarov Rím bol vždy Rímom, aj keď cézari boli cézarmi už len podľa mena.

– Áno, ale cisárstvo Karola V. nie je cisárstvom Oktaviana, milý braček, – povedal František I. už vzrušene.

– Boj o Páviu bol krásny, ale nebolo to Actium. Oktavianus bol bohatý a vy, hoci máte poklady v Indii a bane v Peru, máte financie vyčerpané, ako sa šepká. Ani v jednej banke vám už nechcú požičať ani na trinásť, ani na štrnásť percent. Vaše vojsko bez žoldu musí drancovať Rím, aby sa uživilo, a keď už Rím vydrancovalo, začína sa búriť.

– A vy zasa, brat môj, – odpovedal Karol V., – predali ste kráľovský majetok, ako viem, a musíte šetriť Luthera, aby vám nemeckí princovia požičali peniaze.

– Pritom ani nespomínam vaše kortesy, – pokračoval František I., – lebo nie sú zďaleka také pohodlné ako senát. Môžem byť hrdý, že som vždy dokázal kráľa udržať nad stranami.

– Len si dávajte pozor, aby vás váš parlament nedal jedného dňa pod ochranu.

Zhovárali sa čoraz prudšie, obidvaja sa rozohňovali čoraz väčšmi a ich stará nenávisť, ktorá ich dlho rozdeľovala, začínala sa znovu vynárať. František I. zabúdal na pohostinnosť a Karol V. na rozvážnosť. Francúzsky kráľ sa zbadal prvý, že je vo svojom dome.

– Ale moje šľachtické slovo, hádam sa nezačneme hnevať, brat môj drahý? – povedal kráľ so smiechom. – Upozorňoval som vás predsa, že sa nesmieme zhovárať o vážnych veciach, že taký rozhovor musíme prenechať našim ministrom a pre seba si musíme zachovať dobré priateľstvo. Sľúbme si to raz navždy, že máte celý svet okrem Francúzska, a už o tom nehovorme!

– A okrem Milána, brat môj, – poznamenal Karol V. Uvedomil si, že bol nerozvážny, preto to chcel napraviť slovami: – Lebo Miláno je vaše. Sľúbil som vám ho a sľub znovu opakujem.

Keď sa uistili o vzájomnom priateľstve, otvorili sa dvere a zjavila sa v nich pani d’Étampes. Kráľ jej šiel hneď v ústrety, vzal ju za ruku a priviedol ju pred cisára. Ten ju videl síce prvý raz, no vedel, ako sa dohodla s pánom de Medina, preto si ju pozorne prezeral.





– Brat môj, vidíte túto krásnu dámu? – spýtal sa kráľ s úsmevom.

– Nielen že ju vidím, ale aj obdivujem jej krásu, – odpovedal Karol V.

– A viete, čo by chcela tá dáma?

– Azda nechce Španielsko? Som ochotný dať jej ho.

– Nie, brat môj, to nechce.

– Teda čo?

– Chce, aby som vás zdržal v Paríži tak dlho, kým neroztrháte Madridskú zmluvu a nesplníte slovo, ktoré ste mi práve dali.

– Dobrú radu treba poslúchnuť, – povedal cisár, ukláňajúc sa hlboko pred vojvodkyňou, nielen aby prejavil zdvorilosť, ale najmä preto, aby zakryl bledosť, ktorá sa v tej chvíli rozliala po jeho tvári.

Nemal čas povedať viac ani slovo. Kráľ nestihol uvidieť účinok svojich slov, vyslovených zo žartu, ktoré bral Karol V. vážne, lebo vtom sa otvorili dvere znovu a do galérie vchádzal celý dvor.

Do hostiny chýbalo ešte pol hodiny, preto sa galériou rozprúdil hlučný a pestrý hovor, ako sme to už spomínali pri podobnej príležitosti v Louvri. Bola to zmiešanina urodzených a uhladených veľmožov a šľachticov, spestrená najrozličnejšími a najpôvabnejšími kvetmi ženskej krásy. Zmiešanina nielen pestrých a živých farieb, ale aj zaľúbených, žiarlivých a nenávistných pohľadov, zdvorilostí a zlomyseľností, ako to už býva.

Karol V., keď videl vstupovať veliteľa vojsk pána de Montmorency, ktorého považoval za svojho najspoľahlivejšieho spojenca, vyšiel mu v ústrety a ustúpil s ním a so svojím vyslancom de Medina do ústrania, v pokoji sa porozprávať.

– Podpíšem všetko, čo budete chcieť, pán de Montmorency, – povedal cisár, lebo poznal spoľahlivosť starého vojaka, – pripravte mi listinu, ktorou prepúšťam

vojvodstvo Milánske, i keď je to jeden z najkrajších kvetov mojej koruny. Prenechávam vám ho načisto.

– Listinu?! – skríkol veliteľ vojsk, odmietajúc jednoznačne a horlivo cisárovu opatrnosť, ktorá mohla vzbudzovať dojem nedôvery. – Listinu, sir! Čo by na to povedalo Jeho Veličenstvo? Nijakú listinu, sir, nijakú listinu. Vaše slovo stačí. Vari Vaše Veličenstvo prišlo do Francúzska vďaka nejakej listine? Myslíte si vari, že by sme mali menej dôverovať my vám, ako ste dôverovali vy nám?

– Máte pravdu, pán de Montmorency, – odpovedal cisár, podávajúc mu ruku. – A aj budete mať pravdu.

Pán de Montmorency odišiel.

– Úbohý hlupák. Však, pán Medina? – povedal cisár. – Robí politiku, tak ako si krtkovia robia dieru – naslepo.

– Ale čo kráľ, sir? – spýtal sa Medina.

– Kráľ sa priveľmi spolieha na svoju veľkosť, než aby pochyboval o našej veľkosti. Bude taký naivný, že nás nechá odísť a my ho potom necháme čakať. Nechať čakať, pane, to neznamená nedodržať slovo, len oddialiť ho. To je všetko! – povedal Karol V.

– A čo madame d'Étampes? – spýtal sa Medina.

– To ešte uvidíme, – rozhodol cisár, pohrávajúc sa s prekrásnym prsteňom, ktorý mal na palci ľavej ruky a ktorý bol ozdobený veľkým diamantom. – Budem sa s ňou musieť pozhovárať osobne.

Pokým sa úsečne a tlmeno rozprával cisár s ministrom, vysmievala sa pani d'Étampes nemilosrdne pánu de Marmagne za prítomnosti pána d'Estourville za jeho nočné dobrodružstvo.

– Azda o vašich ľuďoch rozpráva Benvenuto tú podarenú historku? Vraj ho prepadli štyria zbojníci, a pretože mal len jednu ruku voľnú, nechal tých pánov, aby ho pekne odprevadili domov. Vikomt, neboli ste aj vy medzi tými zdvorilými sprievodcami?

– Madame, – odpovedal úbohý de Marmagne rozpačito. – Nebolo to celkom tak, ako to rozpráva Benvenuto, nebol taký strašný hrdina.

– To hej, nepochybujem o tom, že si pribásnil a okrášlil niektoré podrobnosti, ale v podstate má pravdu on, pán vikomt. A v podobnej situácii je dôležitá práve podstata veci.

– Madame, sľubujem vám, že sa mu odplatím a že tentoraz budem mať viac šťastia, – bránil sa de Marmagne.

– Pardon, vikomt, tu nejde o odplatu, ale o celkom novú hru. Vyzerá to tak, že prvé dve kolá vyhral Cellini.

– Áno, ale vďaka tomu, že som pritom nebol aj ja, – zahučal de Marmagne v čoraz väčších rozpakoch. – Tí darebáci využili moju neprítomnosť a ušli.

– Ach, Marmagne, radím vám, aby ste sa vopred vzdali víťazstva. S Cellinim nemáte šťastie, – povedal sudca.

– Myslím, že máme obidvaja rovnaké šťastie s Cellinim, môj drahý sudca, – povedal Marmagne. – Myslím, že historky, ktoré kolujú okolo dobytia Veľkého Neslu a okolo záhadného zmiznutia jednej obyvateľky Malého Neslu, svedčia o tom, že ani vám s Cellinim šťastie nežičí. Ale aspoň to je pravda, že ak nežičí vám, snaží sa to vynahradiť vašej rodine.

– Pán de Marmagne! – skríkol prudko kráľovský sudca. Rozzúril sa, keď videl, že správa o jeho otcovskom nešťastí sa už rozšírila. – Pán de Marmagne, neskôr mi vysvetlíte, čo chcete povedať týmito slovami.

– Ale, páni, páni, – napomínala ich vojvodkyňa. – Prosím, aby ste nezabúdali, že som tu ja. Obidvaja sa mýlite. Pán kráľovský sudca, nemôžete zazlievať tým, ktorí vedia hľadať, že hľadajú namiesto tých, ktorí hľadať nevedia. Pri porážke treba sa spojiť proti spoločnému nepriateľovi a nedávať mu ešte do rúk tromf, že premožení sa navzájom pohrdúsia. Už ideme do jedálne. Prosím vašu ruku, pán de Marmagne. Ak sila a muži stroskocú pri Cellinim, uvidíme, či úskok ženy nepripraví ho o jeho nepremožiteľnosť. Vždy som bola presvedčená, že spojenci

len prekážajú, radšej som bojovala sama. Nebezpečenstvo je síce väčšie, ale aspoň sa nemusí človek s nikým deliť o víťazstvo.

– Nehanebník! Pozrite, ako dôverne sa rozpráva s naším veľkým kráľom! Človek by si myslel, že je to nejaký urodzený šľachtic, a zatiaľ je to len úbohý cizelér!

– Mýlite sa, vikomt. Neviete, že aj on je šľachtic, a to jeden z najväčších šľachticov? Poznáte vari mnoho ľudí medzi našimi najstaršími šľachtickými rodinami, ktorých predok by bol zástupcom Júlia Cézara, v znaku mal tri ľalie a odznak rodu d'Anjou? Nie kráľ povýšil cizeléra, keď sa s ním rozpráva, ale ako vidíte, páni, cizelér preukázal česť kráľovi.

František I. a Cellini sa naozaj v tej chvíli rozprávali tak priateľsky a srdečne, ako to naučili veľkí tohto sveta umelcov, ktorých vybralo samo nebo.

– Benvenuto, ako ďaleko ste s Jupiterom? – spýtal sa kráľ.

– Sir, už pripravujem preňho pec, – odpovedal Benvenuto.

– Kedy skončíte to veľké dielo?

– Len čo sa vrátim z Paríža, sir.

– Vezmite si našich najlepších zlievačov, Cellini, nezabudnite na nič, len aby sa vám práca podarila. Ak potrebujete peniaze, len povedzte, som tu.

– Viem, že ste najväčším, najšľachetnejším a najveľkodušnejším kráľom na svete, – odpovedal Benvenuto. – Ale vďaka platu, ktorým ma obdarilo Vaše Veličenstvo, som boháč. Čo sa týka odliatia sochy, vezmem si to na starosť ja osobne. Bojím sa všetkých francúzskych zlievačov, nie azda preto, že by to boli neschopní ľudia, ale bojím sa, že by dielu cudzieho umelca nevenovali patričnú pozornosť. A priznám sa, že výsledku svojho Jupitera pripisujem príliš veľkú dôležitosť, než aby som dovolil, aby sa mi do toho miešal niekto iný.

– Výborne, Cellini, výborne! – súhlasil kráľ. – Takto môže hovoriť len naozajstný umelec.

– A potom, – doložil Benvenuto. – Chcem získať právo na splnenie sľubu, ktorý mi dalo Vaše Veličenstvo.

– To je správne. Ak budem spokojný, musím vás niečím obdarovať. Nezabudol som na to. Napokon, aj keby som zabudol, zaviazal som sa vám pred svedkami, však, Montmorency, však, Poyet? A náš pán veliteľ vojsk a pán kancelár mi pripomenú dané slovo.

– Ach, Vaše Veličenstvo ani len netuší, ako sa zvýšila cena vášho slova odo dňa, keď ste mi ho dali.

– Dobre, aj ho dodržím, to je isté. Ale sieň je už otvorená, k stolu, páni, nech sa páči.

František I. potom zamieril ku Karolovi V. a spolu s ním postavil sa na čelo sprievodu, v ktorom boli najvznešenejšie osobnosti. Obidvaja panovníci vstupovali do hodovej siene spolu a sadli si naproti sebe. Karol V. si sadol medzi kráľovnú Eleonóru a vojvodkyňu d'Étampes, František I. medzi Katarínu Medicejskú a Margitu Navarrskú.

Bola to vyberaná hostina, preto tu bolo veselo. František I. bol vo svojom živle pri slávnostiach, radosti a zábave, pielo sa zabával naozaj kráľovský a zo srdca sa smial všetkým táraninám Margity Navarrskej. Karol V. sa správal preukrutné pozorne k pani d'Étampes. Všetci ostatní rozprávali o umení a politike.

Po zákuskoch priniesli pážatá nádoby na umývanie, ako bolo zvykom. Pani d'Étampes vzala z rúk sluhu kanvicu a misu zo zlata, ktoré boli určené pre Karola V., práve tak ako Margita Navarrská Františkovi I. naliala vodu do misky, kľakla si na koleno podľa španielskeho zvyku a tak podala misku cisárovi. Cisár si omočil končeky prstov vo vode. Uprene sa zadíval na krásnu a vznešenú služobnicu a nakoniec nechal padnúť na dno kanvice nádherný prsteň, ktorý mal predtým na palci.

– Vaše Veličenstvo stratilo prsteň, – povedala Anna, ponárajúc krásne prsty do kanvice, a jemne podávala šperk Karolovi V.

– Nechajte si ten prsteň, madame, – povedal ticho cisár. – Je v takých nádherných a vznešených rukách, že ho nemôžem vziať späť.

Potom doložil tichšie:

– To je splátka na účet za vojvodstvo Milánske.

Vojvodkyňa sa usmiala a stíchla. K jej nohám padol kamienok, ale ten kamienok mal hodnotu jeden milión.

Keď sa celá spoločnosť poberala z hodovnej siene do salóna a zo salóna do plesovej siene, zastavila pani d'Étampes Benvenuta Celliniho, ktorého k nej zaniesol prúd hostí.

– Pán Cellini, – začala vojvodkyňa, podávajúc mu prsteň, ktorý znamenal základ priateľstva medzi ňou a cisárom, – tu je diamant, prosím, keby ste ho láskavo odovzdali vášmu žiakovi Ascaniovi, aby ním korunoval moju ľaliu. Je to tá kvapka rosy, ktorú som mu sľúbila.

– Tá kvapka spadla naozaj z prsta Aurory, madame, – povedal umelec s úsmevom trochu škodoradostným a s predstieranou zdvorilosťou.

Potom pozrel na prsteň a zachvel sa. Spoznal v ňom diamant, ktorý kedysi vkladal do prsteňa pre pápeža Klementa VII. a ktorý sám priniesol od pápeža cisárovi.

Ak sa Karol V. zbavil takéhoto šperku, a ešte k tomu v prospech ženy, zaiste šlo o nejakú tajnú dohodu, o nejaký záhadný dohovor alebo tajné priateľstvo medzi madame d'Étampes a cisárom.

Pokým cisár Karol V. prežíva vo Fontainebleau dni, a najmä noci raz plné strachu, druhý raz učičíkaný dôverou, zatiaľ čo podvádza, klame, sľubuje, odvoláva a znovu sľubuje, pozrime na Veľký Nesle. Presvedčme sa, čo je nového medzi obyvateľmi, ktorí tam ostali.



VII

ZAKLIATY MNÍCH

V celom paláci nastal poplach. Zakliaty mních, starý strašidelný hosť zo zrúcaného kláštora, z ktorého vyrástol palác ď Amaury, zjavoval sa znovu už tri či štyri dni. Pani Perrina ho videla, ako sa v noci prechádza po záhradách Veľkého Neslu v dlhom bielom rúchu. Kráčal tak ľahučko, že nezanechával ani stopy na zemi a nerobil najmenší hluk.

Ale ako mohla pani Perrina, ktorá bývala v malom paláci, vidieť zakliateho mnícha prechádzať sa o tretej hodine ráno v záhradách Veľkého Neslu? To nemôžeme povedať, lebo by sme boli príliš prostorekí. Ak chceme všetko verne opísať, musíme čitateľov zasvätiť do všetkých podrobností, najmä keď ide o osoby, ktoré sú v popredí nášho rozprávania, a ak ide o podrobnosti, ktoré vrhnú jasné svetlo do nášho príbehu.

Len čo zmizla Kolumba, Pulcheria sa stala zbytočnou, preto po odchode kráľovského sudcu jedinou paňou v malom

paláci stala sa pani Perrina. Záhradníka Raimbaulta a jeho pomocníkov prijal pán d'Estourville z úsporných dôvodov len na dennú prácu. Preto bola pani Perrina jedinou vládkyňou v Malom Nesli. Cítila sa však osamelá, a preto sa celý deň nudila a v noci zomierala od strachu.

Čoskoro si našla liek proti samote aspoň cez deň. Bolo to priateľstvo s pani Rupertou, ktorá jej ochotne otvorila bránu Veľkého Neslu. Požiadala ju, aby mohla navštevovať svojich susedov, a oni jej žiadosť ochotne splnili.

Pani Perrina pri návštevách svojej susedky prišla do styku aj s ostatnými obyvateľmi paláca. Pani Perrina bola síce úctyhodná matróna, no nie doslovne. Hoci mala tridsaťšesť rokov, hovorievala o sebe, že má dvadsaťdeväť. Mala urastenú postavu, bola mocná, ináč ešte vrtká a naozaj pôvabná. Preto bolo veľkou udalosťou, keď sa ukázala v ateliéri, kde horlivo tepali, klopkali, liali a brúsili ako najatí desiati či dvanásti mládenci. Vždy boli veselí, mali radi hry a víno v nedeľu a vo sviatok, no nežné pohlavie vždy. A tak o tri či štyri dni ochoreli traja naši starí známi na jednu a tú istú chorobu.

Bol to malý Ján, potom Šimon Ľavák a Nemec Hermann.

Čo sa týka Ascania, Jakuba Aubryho a Pagola, unikli tomuto čaru, lebo ich očarovala iná krása.

Možno aj u ostatných sa vznietila iskrička ohňa, ale možno sa báli, že ich postavenie je prinízke, preto skôr než vzbĺkol požiar, naliali na ňu vodu svojej pokory a iskru zahasili.

Malý Ján sa zaľúbil až po uši. Pravda, pani Perrina bola rozvážna a podobné bláznovstvo neopätovala.

Šimon Ľavák mal sľubnejšiu budúcnosť a dával nádej na trvácnejší oheň, ale pani Perrina bola veľmi poverčivá.

Privádzalo ju do rozpakov, keď videla, ako sa Šimon prežehnáva ľavou rukou. Potom si spomenula, že by musel aj sobášny list, keby sa raz brali, podpisovať ľavou rukou. Bola presvedčená, že dohovor podpísaný ľavou rukou mohol by priniesť nešťastie obidvom. Pani Perrina nechcela

prezradiť príčinu svojho odporu k ľavej ruke, ale hneď pri Šimonových prvých zaliečaniach odradila ho raz navždy.

Ostával Nemec Hermann. Hermann, to bolo naozaj čosi iné.

Hermann nebol už naivný ako malý Ján a nemal nijakú vadu ako Šimon Ľavák. V celom Hermannovom vzhľade bolo čosi statočné, priame, čo sa pani Perrine páčilo. Okrem toho, že nemal pravú ruku na ľavej strane a ľavú na pravej, počínal si s obidvoma rukami tak šikovne, že sa zdalo, akoby mal obidve pravé. Bol to naozaj skvelý človek a rešpektoval všetky zásady. Preto sa pani Perrina rozhodla pre Hermanna.

My však vieme, že Hermann bol nesmelej povahy a na tú nesmelosť narážali všetky zvodné úsmevy, vábivé pohľady a ponuky pani Perriny. Uspokojil sa len tým, že na ňu pozeral veľkými očami. No hoci pozeral, nič nevidel. Preto sa pani Perrina uchýlila k inému riešeniu. Rozhodla sa pre prechádzky. Po nábreží, po záhradách malého, neskôr veľkého paláca. A pritom Hermann bol jej vyvoleným sprievodcom. Bol veľmi šťastný. Jeho veľké srdce zrazu bilo prudšie o niekoľko úderov, len čo sa pani Perrina k nemu bližšie pritisla. Ale či to zavinila jeho nesmelosť, alebo vari nedostatočná znalosť francúzštiny, náš milý Hermann sa obmedzil len na to, že ticho počúval vzdychy vládkyne svojich snov. Nezmohol sa na nič viac ako na pár viet: „Toprý ten, slečna," a „Tofidenia, slečna," vzrušený pozdrav na zvítanie a pri rozlúčke s pani Perrinou, medzitým však uplynuli aj dve hodiny. Pani Perrina by bola radšej videla, keby jej priateľ zlou výslovnosťou čo len raz za pol hodiny povedal slovo-dve, aby podľa toho posúdila, aké pokroky robí jeho srdce vo vzťahu k nej.

Ale namiesto slov spĺňal Hermann tieto želania v kútiku srdca skutkom. Srdce statočného Nemca milovalo čím ďalej tuhšie. Pomaly sa stávalo priam sopkou, i keď málo výrečnou. Napokon aj sám Hermann spozoroval, že pani Perrina nie je voči nemu ľahostajná, preto sa začal pripravovať na veľkú udalosť – na vyznanie lásky. Pani

Perrina to skúseným zrakom čoskoro pochopila. Už poznala jeho bojazlivosť, preto si raz večer všimla, aký je celý nesvoj. Chcela mu dodať odvahy úprimným stisnutím ruky. Hermanna tak potešil a vzrušil dojemný prejav sympatie, že sa chcel odmeniť tým istým spôsobom. Stisol jej tiež pravicu a na jeho veľké prekvapenie pani Perrina prenikavo skríkla. Vo veľkom vzrušení zabudol Hermann na svoju silu. Myslel si, že čím tuhšie stisne, tým lepšie zdôrazní svoje city a tým vernejšie ju presvedčí o sile svojej lásky. Nuž div že nerozdrvil ruku úbohej vychovávateľky.

Jej výkrik ani čo by bol Hermanna obaril, ale pani Perrina sa zľakla, aby nestratil poslednú kvapku odvahy práve vo chvíli, keď sa odvážil na svoj prvý pokus, preto sa naňho usmiala a rozťahujúc prsty, čo jej pri stisnutí priam zlepil, povedala:

– Nič sa nestalo, nič sa nestalo, milý pán Hermann, celkom nič sa nestalo.

– Tisíc ráz fás prosím o prepáčenie, slečna Perrina, – ospravedlňoval sa Nemec lámanou francúzštinou. – Ale to preto, že fás prifelmi milujem. Stisol som fám ruku len tak, ako fás milujem. Tisíc ráz fás prosím o prepáčenie!

– To nič, pán Hermann, to nič. Dúfam, že vaša láska je úprimná a ani jedna žena by sa za ňu nemusela hanbiť.

– Ach, poše, praftaše, – potvrdzoval Hermann. – Moja láska je úprimná. Ale ešte som nemal otfaha hoforit fám o nej. Ale ket fy ste už pofedali, priznám, še fás milujem, ba še fás felmi milujem, slečna Perrina.

– Pán Hermann, myslím, že vám môžem tiež čosi povedať, lebo vás považujem za statočného muža, ktorý nie je schopný vystavovať klebetám úbohú ženu… Bože môj, ako by som to len povedala, – začala neisto pani Perrina.

– Ach, len hoforte, prosím! – skríkol Hermann.

– Nuž teda… ale ja by som to nemala povedať.

– Ale nie, nie, pofecte!

– Nuž priznám sa vám, že ani mne nie sú ľahostajné vaše city.

– Točerta! – skríkol Hermann celý bez seba od radosti.

A tak raz večer po tomto vzájomnom vyznaní, keď pani Perrina odvádzala svojho Romea až k bránke veľkého paláca, Uvidela v záhrade veľkého paláca pri svojom návrate biele zjavenie, o ktorom sme už hovorili. Podľa názoru vychovávateľky mohol to byť iba zakliaty mních. Je zbytočné pripomínať, že pani Perrina sa vrátila domov polomŕtva a vo svojej izbe sa zabarikádovala.

Na druhý deň vedeli všetci v ateliéri o nočnom zjavení. Pani Perrina to rozprávala celkom jednoducho, o podrobnostiach sa nechcela rozširovať.

Zjavil sa jej zakliaty mních. To bolo všetko. Nech sa jej spytovali, koľko len chceli, viac z nej nemohli dostať.

Po celý deň nehovorili o ničom inom, len o zakliatom mníchovi. Jedni verili, že to bol nejaký prízrak, druhí sa tomu smiali. Ascanio neveril v nijaký prízrak a postavil sa na stranu neveriacich.

Strana neveriacich sa skladala z malého Jána, Šimona Ľaváka, Jakuba Aubryho a z Ascania.

Stranu veriacich tvorila pani Ruperta, Scozzona, Pagolo a Hermann.

Večer sa všetci zišli na druhom dvore malého paláca. Pani Perriny sa ráno pýtali na pôvod zakliateho mnícha. Chcela však celý deň, aby sa mohla na celý príbeh rozpomenúť. A keď sa blížila noc, bola konečne ochotná porozprávať im strašnú povesť. Pani Perrina sa vyznala v podobných veciach. Dobre vedela, že strašidelný príbeh by mnoho stratil na cene a účinku, ak by im ho rozprávala za bieleho dňa, ale znie celkom ináč, ak im ho porozpráva za šera alebo večer.

Jej poslucháčmi boli: Hermann, sadol si po jej pravici, pani Ruperta po ľavici, Pagolo a Scozzona si sadli spolu, Jakub Aubry si ľahol do trávy k svojim priateľom malému Jánovi a k Šimonovi Ľavákovi. Ascanio povedal vopred, že nemá rád ženské táraniny a že nie je na ne zvedavý.

– Slečna Perrina, putete nám rospráfat prípech o sakliatom mníchofi? – ozval sa Hermann, zatiaľ čo všetci ostatní sa usádzali tak, aby mohli počúvať čo najpohodlnejšie.

– Áno, – začala pani Perrina, – porozprávam vám ho, ale upozorňujem vás, že je to naozaj strašidelný príbeh a že by bolo lepšie nerozprávať vám ho o tomto čase. Ale veď my sme tu všetci zbožní, a statoční sú aj tí, čo neveria, a okrem toho pán Hermann má toľko sily, že by zahnal aj samého čerta, keby sa zjavil medzi nami, nuž počúvajte.

– Parton, slečna, parton, ak by sa tu sjafil čert, je isté, še môšete rátat so mnou. No račej sa putem pit s mnoho mušmi, ale s čertom nie.

– Ale ja by som sa s ním bil, keby sa tu ukázal, slečna Perrina, – povedal Jakub Aubry. – Len pokračujte a nebojte sa.

– Pute tam aj nejaký uhliar, slečna Perrina? – spýtal sa Hermann.

– Uhliar? – začudovala sa pani Perrina. – Nie, pán Hermann.

– Topre, tak nič.

– A prečo uhliar?

– Lepo v potobných prípehoch je v Nemecku uhliar. Ale to nič, aj pez neho to môše pyt pekný prípech. Nuš teda, slečna Perrina, počúvame.

– Ponajprv musím povedať, že na mieste, kde teraz sedíte, – začala pani Perrina, – ešte predtým, ako tu stál palác Nesle, sídlili mnísi. Boli to najkrajší muži, akých človek mohol uvidieť, a najmenší z nich bol asi taký ako pán Hermann.

– Bodaj ťa, to boli pekní mnísi, – skríkol Jakub Aubry.

– Ticho, táraj! – okríkla ho Scozzona.

– Áno, ticho, táraj! – opakoval pán Hermann.

– Už mlčím, už mlčím, len pokračujte, pani Perrina.

– Najmä predstavený kláštora bol vynikajúci človek. Menoval sa Enguerrand, – pokračovala rozprávačka. –

Všetci mali čierne a lesklé fúzy, čierne a ligotajúce sa oči. Ale predstavený mal fúzy najčernejšie a oči najživšie. Boli to však pobožní mnísi a viedli prísny život. Spievali lak nádherne a dojímavo, že ľudia neľutovali niekoľko míľ cesty, aby mohli počúvať spev týchto mníchov. Aspoň som tak počula.

– Chudáci mnísi, – povedala pani Ruperta.

– To je zaujímavé, – povedal Jakub Aubry.

– Moc saujímafé, – opakoval Hermann.

– Jedného dňa, – pokračovala pani Perrina, natešená slovami súhlasu a chvály, ktoré sprevádzali jej rozprávanie, – priviedli k predstavenému mladého krásneho muža, ktorý žiadal, aby mohol ako novic vstúpiť do kláštora. Nemal síce čierne fúzy, ale zato mal krásne veľké čierne oči ako z ebenu a dlhé čierne lesklé vlasy. Prijali ho bez premýšľania. Mladý krásny muž povedal, že sa volá Antonio, a žiadal, aby ho pridelili do služby k predstavenému Enguerrandovi. Ten s tým súhlasil. Povedala som vám, že mnísi mali krásne hlasy. Aj Antonio mal prekrásny hlas, svieži a príjemný. Keď v nedeľu spieval, všetci boli nadšení, mnísi aj ostatní poslucháči. V jeho hlase bolo nezvyčajné čaro, ktoré pripomínalo a vyvolávalo myšlienky omnoho viac svetské ako duchovné. Ale mnísi boli takí čistí a nevinní, že ten rozdiel ani nespozorovali. Sám predstavený Enguerrand si nevšimol v jeho hlase nič svetské. Bol taký nadšený, že mu prikázal, aby nabudúce spieval sám odpovede na predspevy striedavo s organom.

Nový mních sa správal vzorne a slúžil neuveriteľne horlivo a oddane. Jediné, čo mu mohli azda vyčítať, bolo to, že pozeral na predstaveného neprestajne s blčiacimi očami.

Don Enguerrand mu jedného dňa povedal:

„Kam pozeráte, Antonio?“

„Na vás, milý otec,“ odpovedal mních.

„Pozerajte do svojej modlitebnej knižky, Antonio. Kam to zasa pozeráte?“

„Na vás, milý otec.“

„Pozerajte na kríž, ku ktorému sa modlíme.“

Predstavený don Enguerrand spytoval svoje svedomie a musel si veru priznať, že odkedy je v kláštore a v jeho službách nový mních Antonio, prenasledujú ho zlé myšlienky častejšie ako predtým. Viac ráz za deň zhrešil nečistými myšlienkami. Uchyľoval sa k modlitbe, spovedal sa, spytoval si svedomie, ale raz darmo, musel neprestajne na Antonia myslieť. Úbohý don Enguerrand bol z toho celý zúfalý. S hrôzou pozoroval, že to isté sa deje aj s ostatnými mníchmi; aj oni začali byť roztržití a aj ich sa začali zmocňovať osídla hriechu. Teraz im už nestačila niekoľkominútová spoveď, ale spovedali sa tak dlho, až napokon museli posunúť hodinu večere.

A zatiaľ sa šírila po okolí čudná správa, až sa dostala aj do kláštora. Veľmož zo susedného zámku stratil dcéru Antóniu, a to práve takým záhadným spôsobom, ako sa stratila naša úbohá Kolumba. Len s tým rozdielom, že Kolumba je anjel, zatiaľ čo Antónia bola pravdepodobne posadnutá diablom. Úbohý veľmož hľadal utečenku v horách a dolinách, ale márne, práve tak ako náš pán kráľovský sudca. Nakoniec si nešťastný veľmož nevedel inej rady ako prehľadať kláštor, a to preto, že v kláštoroch sa veľmi často skrývali ľudia, ktorí sa nechceli ukázať na svetlo božie. Veľmož teda požiadal dona Enguerranda, aby mu dovolil prehľadať kláštor. Ten ochotne súhlasil, lebo dúfal, že mu to pomôže odhaliť tajomstvo, ktoré znepokojovalo jeho i ostatných mníchov. Žiaľ, nadarmo hľadali. Veľmož chcel už odísť zúfalejší než predtým. Vtedy mnísi prichádzali na večerné modlitby a museli prejsť okolo neho a predstaveného. Mimovoľne na nich pozrel, ale keď prechádzal okolo neho posledný, veľmož skríkol:

„Bože, veď to je Antónia! To je moja dcéra!“

Antónia, jeho dcéra, zbledla ako ľalia.

„Čo tu robíš v tomto posvätnom rúchu?“ skríkol na ňu veľmož.

„Čo tu robím, otec? Vášnivo ľúbim dona Enguerranda,“ odpovedala dcéra.

„Zaraz odídeš z tohto kláštora, ty nešťastnica!“ okríkol ju veľmož.

„Len ako mŕtvola odídem odtiaľto, drahý otec,“ odpovedala Antónia.

Po tých slovách ušla do kaplnky a našla si medzi mníchmi svoje zvyčajné miesto. Predstavený bol ako obarený. Rozzúrený veľmož chcel ísť za svojou dcérou, ale predstavený ho prosil, aby neznesväcoval sväté miesto a počkal, kým sa bohoslužby skončia.

Otec teda súhlasil a šiel za donom Enguerrandom do kaplnky.

Bohoslužby boli už pri predspeve a organ velebne hral. Organu odpovedal prekrásny, ale ironický, trpký a strašný hlas; bol to hlas Antónie. Srdcia všetkých sa zachveli. Organ začal znovu, ešte mohutnejšie, akoby chcel prehlušiť a zakryť rušivý dojem hriešneho hlasu dolu medzi mníchmi. Ale Antónia odpovedala organu ešte zúrivejšie, ešte nehanebnejšie, ešte pohoršujúcejšie. Všetci preľaknuto počúvali, ako sa skončí strašný súboj modlitby a rúhania, zápas medzi bohom a satanom. Do hrobového ticha a napätého očakávania zapadal organ ako hromový chorál sťa odpoveď na rúhavý spev. Antónia sa pokúsila ešte raz odpovedať, ale tentoraz to bol len ostrý strašný výkrik, podobný smiechu prekliateho. Potom klesla bledá a bezduchá na dlažbu kaplnky. Keď ju zdvihli, bola mŕtva.

– Bože môj, – skríkla pani Ruperta.

– Úbohá Antónia, – ozval sa bojazlivo Hermann.

– Chúďa, – povedal Jakub Aubry.

Ostatní sedeli ticho, tak na nich zapôsobil príbeh, ktorý vyrozprávala pani Perrina. Scozzona si osušila slzy a Pagolo sa prežehnal.

– Čo sa týka predstaveného, – pokračovala pani Perrina, – ten, keď videl, ako boh bleskom zrazil hriešnicu, dúfal, že vykĺzol z čertových osídel. Ale mýlil sa, lebo bol to on sám,

čo poskytol pohostinstvo človeku posadnutému diablom. Nasledujúcej noci, len čo zaspal, zobudilo ho rinčanie reťazí. Otvoril oči, obrátil sa mimovoľne k dverám a tu videl, ako sa dvere samy otvárajú a medzi nimi stojí prízrak oblečený do bieleho rúcha novicov. Priblížil sa k jeho posteli, chytil ho za ruku a povedal mu:

„Som Antónia, Antónia, ktorá ťa miluje. Boh mi dal všetku moc nad tebou, lebo si hrešil myšlienkami.“

Každú noc sa strašné zjavenie vrátilo o polnoci nezmieriteľné a neústupčivé, takže napokon don Enguerrand sa rozhodol vybrať sa na púť do Svätej zeme. Vďaka milosti božej zomrel práve vo chvíli, keď si kľakol v Jeruzaleme pred boží hrob.

Ale Antónia sa neuspokojila. Prenasledovala všetkých mníchov, a keďže medzi nimi bolo len málo takých, čo nezhrešili túžbou po nej, začala ich každú noc navštevovať, neľútostne ich prebúdzala a kričala na nich príšerným hlasom:

„Som Antónia, som Antónia, milujem ťa.“

Taký je teda príbeh o zakliatom mníchovi.

Ak kráčate večer po ulici a ak sa vám prilepí na päty nejaký biely alebo sivý prízrak, ponáhľajte sa domov. To je zakliaty mních, ktorý hľadá nejakú obeť.

Potom kláštor zbúrali a mysleli si, že zakliaty mních zmizne, ak na mieste kláštora postavia palác. Ale ako sa zdá, zakliaty mních si priveľmi obľúbil toto miesto. Objavuje sa v rozličnom čase. A teraz sa ten nešťastník zasa zjavil, pánboh nám odpusť všetky hriechy!

– A zbav nás zlého.

– Amen, – povedala pani Ruperta, prežehnajúc sa.

– Amen, – povedal Hermann.

– Amen, – povedal Jakub Aubry so smiechom.

A každý počúvajúci povedal amen podľa toho, aký dojem naňho spravilo rozprávanie o zakliatom mníchovi.



VIII

ČO MOŽNO VIDIEŤ V NOCI Z KORUNY TOPOĽA

Na druhý deň, keď sa mal vrátiť kráľovský dvor z Fontainebleau, povedala zase pani Ruperta celému včerajšiemu zhromaždeniu, že tentoraz musí povedať ona čosi úžasné.

Pravda, všetci boli zvedaví, čo. Bolo to o tom istom čase a na tom istom mieste ako včera.

Všetci sa cítili ešte voľnejšie, keďže Benvenuto napísal Ascaniovi, že sa zdrží vonku o dva alebo tri dni dlhšie, lebo chce pripraviť sieň, kde budú Jupitera vystavovať, a že hneď, ako sa vráti, začne Jupitera odlievať.

Kráľovský sudca sa zastavil v paláci len na chvíľu, aby sa spýtal, či nevedia niečo nové o Kolumbe. Pani Perrina mu odpovedala, že všetko je po starom. Sudca potom odišiel do Châtelet.

Obyvatelia obidvoch palácov sa tešili úplnej slobode vďaka neprítomnosti obidvoch pánov.

Jakub Aubry mal mať v ten večer schôdzku s Gervaisou, ale zvedavosť zvíťazila nad láskou, alebo si možno myslel, že Rupertino rozprávanie bude kratšie ako rozprávanie pani Perriny, teda skončí sa tak, že ešte stihne včas prísť na dohovorené miesto.

A teraz počúvajme rozprávanie pani Ruperty:

To, čo rozprávala, ležalo jej neprestajne pred očami. Keď sa vrátila do svojej izby, triasla sa na celom tele, hoci mala nad posteľou sväté relikvie. Bála sa, aby k nej neprišla na návštevu strašná Antónia.

Najradšej by bola zatarasila dvere, ale to by bolo aj tak zbytočné. Stará kuchárka sa pridobre vyznala vo zvykoch duchov a vedela, že tí nepoznajú zatvorené dvere. Rada by bola zatarasila okno, vedúce do záhrady Veľkého Neslu, ale bývalý majiteľ zabudol urobiť okenice a dnešný majiteľ si pravdepodobne myslel, že je zbytočné robiť si podobné výdavky.

Boli tam teda len obyčajné záclony. Ale aj tie boli teraz preč, lebo nedávno ich poslali do práčovne. Cez okno bolo teda vidieť von.

Ruperta vošla do izby, pozrela pod posteľ, poprezerala všetky skrine, nenechala ani jediný kút bez prehliadky. Vedela, že diabol nezaberie mnoho miesta, keď chce schovať rohy, pazúry a chvost, ba bola presvedčená, že istý diabol ostal zatvorený vo fľaši niekoľko rokov.

Izba bola úplne prázdna, nikde ani najmenšej stopy po zakliatom mníchovi.

Ľahla si preto čo najpokojnejšie, ba dokonca aj lampu zhasla. Len čo si ľahla, pozrela na okno a uvidela, že pred oknom je nejaký tieň, ktorý jej zacláňa ligotajúce sa hviezdy.

Mesiac nesvietil, lebo bola posledná štvrť.

Roztriasla sa od strachu a už chcela niekoho zavolať alebo zabúchať, keď si uvedomila, že ten tieň je veľká socha boha Marsa, ktorá stála rovno pod jej oknom. Preto sa znovu pozrela na domnelé strašidlo, a len vtedy celkom zreteľne rozoznala všetky obrysy boha vojny. To ju hneď upokojilo, nuž teda ľahla si znovu spať.

Ale spánok, poklad chudobných, ktorý im boháč neraz závidí, si nenechá rozkazovať. Neraz ho nadarmo čakajú na jednom mieste, a on sa zbytočne usadí na inom, Ruperta teda naň nadarmo čakala, nadarmo ho privolávala.

Napokon okolo polnoci ju premohla únava. Zmysly dobrej ženy sa pomaly otupili, nie veľmi pospájané myšlienky sa rozsypali, ako keď sa korálky pretrhnú. Len jej srdce, ešte vždy rozrušené strachom, bdelo naďalej. Ale napokon aj ono zaspalo. Všade bolo ticho, len lampa horela.

Ale tak ako všetky veci majú koniec, tak mala aj lampa, a to o dve hodiny neskôr, ako Rupertu premohol spánok. Lampa nemala už oleja, začala slabnúť, potom svetlo niekoľko ráz zažmurkalo, odrazu sa ešte raz rozhorelo a zhaslo načisto.

A práve v tom čase sníval sa Ruperte strašný sen. Snívalo sa jej, že keď sa vracala večer od pani Perriny, prenasledoval ju zakliaty mních. Ale na šťastie Ruperta, hoci to nie je zvykom spiacich, si uvedomila, že má nohy ako pätnásťročná, vzala ich teda na plecia a utekala tak rýchlo, že zakliaty mních, hoci sa zdalo, že ani nekráča po zemi, len sa vznáša, dobehol ju práve vo chvíli, keď mu pričapila pred nosom dvere. Ruperta ho počula vo sne, ako sa vonku zlostí a búcha na dvere. Pravda, ako si ľahko môžeme domyslieť, ani jej na um neprišlo, aby sa ponáhľala otvoriť mu. Rozsvietila lampu, vybehla hore, preskakujúc štyri schody naraz, vbehla do svojej izby, hodila sa na posteľ a zhasla lampu.

V tej chvíli, ako lampa zhasínala, uvidela zrazu hlavu zakliateho mnícha v okne. Ako jašterička vyliezol po múre a

snažil sa dostať cez okno dnu. Ruperta počula vo sne, ako nechtami škriabe na okná.

Samozrejme, pri takomto sne nemožno ani myslieť na spánok, preto sa Ruperta zobudila so zježenými vlasmi. Oblieval ju studený pot. Oči mala vyvalené a mimovoľne pozrela na okno. A tu sa nezdržala a strašne skríkla.

Hlava obrovskej Marsovej sochy vrhala oheň z očí, z nosa, z úst a z uší.

Najprv si myslela, že ešte spí a že je to pokračovanie sna, až keď sa poštípala, uverila, že naozaj bdie. Rýchle sa prežehnala, pomodlila, ale strašné zjavenie nezmizlo.

Ruperta si dodala odvahu, vystrčila ruku, schytila metlu a dala sa z celej sily búchať o povalu. Hermann spal nad ňou, nuž dúfala, že ho jej poplach zobudí a pribehne jej na pomoc.

Ruperta však mohla búchať, koľko len chcela, Hermann sa neozýval, akoby nič nepočul.

Zmenila teda smer a začala búchať na podlahu, aby prebudila Pagola.

Pagolo spal v izbe pod Rupertou. Ale bol práve taký hluchý ako Hermann. Pani Ruperta mohla búchať, koľko len chcela, ani sa len nepohol.

Nuž opustila teda smer kolmý, aby sa uchýlila k smeru vodorovnému. Jej susedom bol Ascanio, preto začala búchať metlou na jeho izbu.

Ale ani u Ascania sa nič nepohlo a všade bolo ticho. Bolo isté, že ani jeden z tých mužov nie je doma. V jednej chvíli si Ruperta dokonca myslela, že možno ich všetkých troch zakliaty mních odniesol.

Ale táto myšlienka sa jej predsa len nezdala pravdepodobná. A keďže si uvedomila, že nadarmo by niekoho zvolávala, a cítila, ako sa jej zmocňuje čoraz väčšia hrôza, rozhodla sa, že vopchá hlavu pod vankúš a bude čakať.

Čakala hodinu, čakala hodinu a pol, ba možno dve hodiny, potom si dodala trochu odvahy, pomaly odtiahla

prikrývku, otvorila jedno oko, potom druhé. Zjav zmizol. Marsova hlava zhasla, všetko zaplavila tma.

Hoci všade panovalo ticho a nikde nebolo nič, čo by mohlo Rupertu znepokojovať, mala spánok skazený na celý zvyšok noci. Nešťastná žena upierala neprestajne zrak do tmy a natŕčala uši. Tak bdela až do svitania, keď prvé lúče prebúdzajúceho sa dňa oznamovali, že hodina duchov už odbila.

To rozprávala Ruperta a musíme povedať, že jej rozprávanie vyvolalo väčší rozruch ako rozprávanie pani Perriny predchádzajúci večer. Všetkých poslucháčov rozprávanie zaujalo, najmä Hermanna a pani Perrinu, Pagola a Scozzonu. Muži sa ospravedlňovali, že ju nepočuli, a hovorili to tak rozpačito, až sa musel Jakub Aubry smiať. Zato pani Perrina a Scozzona ani nedýchali. Červenali sa a bledli a keby bol deň, bolo by na ich tvárach vidieť, ako menia farbu.

– Pani Perrina, – začala Scozzona, ktorá sa spamätala prvá. – Teda vy ste videli zakliateho mnícha prechádzať sa po záhrade Veľkého Neslu.

– Tak ako vidím vás, milé dieťa, – odpovedala pani Perrina.

– A vy, Ruperta, videli ste svetlo v Marsovej hlave?

– V duchu to vidím ešte aj teraz.

– Nuž teda ten prekliaty zbojník si vybral pravdepodobne Marsovu hlavu za svoje obydlie, – povedala pani Perrina. – U duchov je to celkom prirodzené, prechádza sa a straší v určitých hodinách, a keď už toho má dosť, vráti sa späť do hlavy. Sochy a duchovia si rozumejú ako zlodeji na púti. Všetci sú zaprisahanci pekla a ten falošný boh Mars celkom dobrácky poskytuje prístrešie strašnému zakliatemu mníchovi.

– Pani Perrina, naozaj? – spýtal sa naivný Hermann.

– Pán Hermann, som o tom presvedčená.

– To človeku naháňa aš husiu košu, na moj prafdu, – zamrmlal Hermann.

– Veríte v strašidlá, Hermann? – spýtal sa Aubry.

– Feru áno.

Jakub Aubry pokrčil plecami. V duchu sa rozhodol, že celej záhade príde na koreň. Preňho to nebolo nič ťažké, lebo v paláci bol ako doma, prichádzal a odchádzal, kedy sa mu zachcelo. Povedal si, že za Gervaisou pôjde zajtra, ale dnes zostane vo Veľkom paláci až do desiatej večer. O desiatej sa so všetkými rozlúči. Bude sa tváriť, že ide domov, ale neodíde, vylezie na topoľ, ktorý dobre poznal, a odtiaľ, schovaný v konároch, zoznámi sa bližšie so strašidlom.

Všetko sa stalo tak, ako si to učiteľ zaumienil. Opustil ateliér sám, nikto ho neodprevádzal ako inokedy. Potom s buchotom zatvoril bránku, akoby už bol vonku, rýchlo sa vrátil, prebehol k topoľu, chytil sa prvého konára, vyšvihol sa naň a o chvíľu vyliezol až do koruny stromu. Tam sa usadil práve proti hlave sochy a tak, aby videl do Veľkého i Malého Neslu, do záhrad a do dvora, takže nič nemohlo ujsť jeho pozornosti.

V čase, keď sa Jakub Aubry usalašil vo svojom hniezde, konala sa veľká slávnosť v Louvri, ktorého všetky okná boli osvietené. Karol V. sa totiž konečne rozhodol opustiť Fontainebleau a ísť do Paríža. Preto sa obidvaja panovníci vrátili ešte v ten večer do hlavného mesta.

Tam pripravili cisárovi slávnostné prijatie. Bola veľká hostina, hry a ples. Po Seine sa kĺzali gondoly s hudobníkmi, osvetlené farebnými lampiónmi, a zastavovali sa pod pamätným balkónom, z ktorého o tridsať rokov neskôr Karol IX. strieľal na svoj ľud. Člny bohato ovešané kvetmi prevážali z jedného brehu na druhý hostí, ktorí prichádzali zo štvrte Saint Germain do Louvru alebo sa do tejto štvrte vracali.

Medzi pozvanými bol prirodzene aj vikomt de Martnagne.

Ako sme už spomenuli, bol to vysoký krásavec s fádnym rumencom na bledej tvári. Bol presvedčený, že je šťastný človek. Zdalo sa mu, že jedna mladá grófka, ktorej manžel bol práve v tom čase s vojskom v Savojsku, zahľadela sa na neho významným pohľadom. Požiadal ju o tanec a zdalo sa mu, že ruka tanečnice nebola ľahostajná pri stisku jeho ruky. Slovom, keď videl, že dáma jeho myšlienok odchádza, domyslel sa, že si praje, aby ju nasledoval, a s nádejou vykročil za ňou. Musel prejsť niekoľkými ulicami a dostal sa do blízkosti Veľkého Neslu. Len čo sa tam ocitol, počul za sebou kroky.

Bola asi jedna hodina po polnoci. Ako sme už povedali, mesiac vchádzal do poslednej štvrte, takže bolo tma. Okrem toho vieme tiež, že medzi morálnymi vlastnosťami, ktorými príroda obdarila vikomta de Marmagne, odvaha nehrala hlavnú úlohu. Začali ho znepokojovať kroky, ktoré zneli ako ozvena jeho vlastných krokov. Tuhšie sa zahalil plášťom, ruku mimovoľne oprel u rukoväť kordu a zrýchlil krok.

Ale to mu málo osožilo. Kroky, ktoré ho prenasledovali, zrýchlili sa tiež, ba zdalo sa, že sú ešte rýchlejšie než jeho. Uvedomil si, že ho tie kroky určite dobehnú, ak sa poriadne nepoponáhľa. Nuž rozhodol sa pre krok, ktorý sa nazýva skôr behom. Ale vtom sa k ozvene krokov pridal aj hlas.

– Bože môj, vážený šľachtic, – ozval sa ktosi, – celkom dobre ste spravili, že ste pridali do kroku, lebo toto miesto nie je vhodné na prechádzky, najmä o tomto čase. Ako už iste viete, tu prepadli môjho dobrého priateľa Benvenuta, najvzácnejšieho umelca. V tejto chvíli je vo Fontainebleau a nemá ani tušenia, čo sa uňho robí. Ako sa zdá, máme rovnakú cestu, môžeme teda ísť spolu, a keby sme sa stretli s nejakými zbojníkmi, zaiste si to dva razy rozmyslia, kým sa do nás pustia. Ponúkam vám teda bezpečnosť svojho sprievodu, ak mi urobíte tú česť, že pôjdeme spolu.

Hneď pri prvých slovách, ktoré povedal náš učiteľ, Marmagne spoznal priateľský hlas. Pri mene Benvenuta Celliniho spomenul si na pisára-táraja, ktorý mu už raz

povedal cenné správy o pomeroch vo veľkom paláci. Preto zastal, pomysliac si, že spoločnosť Jakuba Aubryho môže byť preňho dvojnásobne užitočná. Učiteľ ho môže sprevádzať a okrem toho môže mu dať nejaké správy o nepriateľovi, a tie môže on vo svojej nenávisti dobre využiť. Preto, sa zvítal s učiteľom tentoraz prívetivejšie.

– Dobrý večer, mladý priateľ, – povedal de Marmagne ako odpoveď na slová dobrého priateľa, akým sa mu vo tme Jakub Aubry zdal. – Čo ste to hovorili o pánu Benvenutovi, ktorého som mal stretnúť v Louvri, ale on huncút ostal vo Fontainebleau?

– Ach, toto je ale náhoda! A šťastná náhoda! – zvolal Jakub Aubry. – Naozaj? To ste vy, môj milý vikomt de… Zabudli ste mi vtedy povedať svoje meno, alebo som si ho nezapamätal. Idete z Louvru? Bolo to pekné a zábavné, užili ste si tam? Zaiste ste mali zase veľké šťastie, milý pán šľachtic. Ako by aj nie, taký dobyvateľ sŕdc, ako ste vy!

– Na moj veru, vy ste tuším jasnovidec, – odpovedal de Marmagne naduto. – Áno, môj drahý, prichádzam z Louvru, kde mi kráľ povedal niekoľko veľkých lichôtok a kde by som bol určite ostal, keby mi istá rozkošná malá grófka nebola dala znamenie, že uprednostňuje samotu pred veľkým ruchom. A vy skadiaľ?

– Skadiaľ idem? – rozosmial sa Aubry. – Na moj veru vlastne až teraz ste mi to pripomenuli. Môj drahý, práve som videl čudné veci. Úbohý Benvenuto! Moje čestné slovo, naozaj si to nezaslúži.

– Čo sa stalo drahému priateľovi?

– Keďže prichádzate z Louvru, musím vám povedať, že ja prichádzam z Veľkého Neslu, kde som strávil dve hodiny, visiac na konári ako papagáj.

– Bodaj ťa, to nie je práve pohodlné.

– To nič, to nič. Neľutujem, že ma chytili kŕče, drahý môj, lebo som videl čosi, že pri spomienke na to div nepuknem od smiechu.

Jakub Aubry sa naozaj tak srdečne rozosmial, že nakazil aj vikomta de Marmagne, hoci ten nevedel, o čo ide.

Keďže nemal tušenie, prečo sa pisár smeje, prestal sa smiať prvý.

– Ale teraz, keď som sa dal strhnúť vašou veselosťou, predsa by som sa len rád dozvedel, čo je príčinou vášho smiechu. Viete, že som verným priateľom Benvenuta, hoci som vás uňho nikdy nevidel. Pravda, priznám sa, že moje povolanie nedovoľuje, aby som sa príliš zamestnával spoločenskými vecami, a svoj voľný čas venujem radšej priateľkám ako priateľom. Jedno je však pravda; všetko, čo sa týka jeho, týka sa aj mňa. Môj drahý Benvenuto. Povedzte mi teda, čo sa deje za jeho neprítomnosti vo veľkom paláci? Veľmi ma to zaujíma, ubezpečujem vás, že viac, ako vám môžem povedať.

– Čo sa tam deje? Ale nie, to je veľké tajomstvo, – odpovedal Aubry.

– Tajomstvo aj pre mňa? – povedal Marmagne. – Tajomstvo, hoci mám úprimne rád Benvenuta a teším sa úprimne z poklôn, ktoré mu strúhal František I.? Ach, to nie je od vás pekné, – tváril sa de Marmagne urazene.

– Keby som si bol istý, že nepoviete o tom nikomu, môj drahý – ale dočerta, ako sa vlastne voláte, drahý priateľ? Povedal by som vám to, lebo priznám sa vám, že ma čosi priam núti, aby som sa s tým niekomu zdôveril.

– Tak hovorte! – opakoval de Marmagne.

– A nepoviete to nikomu?

– Nikomu, prisahám.

– Vaše čestné slovo?

– Slovo šľachtica.

– Predstavte si teda… Ale najprv, môj drahý, poznáte príbeh o zakliatom mníchovi?

– Počul som o tom čosi. To je strašidlo, ktoré sa vraj zjavuje občas vo Veľkom Nesli.

– Veru tak. Nuž ak to poznáte, potom vám môžem rozprávať to ostatné. Predstavte si, že pani Perrina…

– Kolumbina vychovávateľka?

– Áno, tá. Vidím, že ste naozaj domácim priateľom. Predstavte si teda, že pani Perrina pri nočnej zdravotnej prechádzke videla vraj zakliateho mnícha, ktorý sa tiež prechádzal v záhrade Veľkého Neslu, zatiaľ čo pani Ruperta… Poznáte pani Rupertu?

– Nie je to slúžka u Celliniho?

– Tá. Pokým pani Ruperta raz v bezosnú noc videla svietiť oči, nos a ústa veľkej sochy boha Marsa, ktorú ste videli v záhrade Veľkého Neslu.

– Áno, to je naozaj veľdielo, – povedal Marmagne.

– Veľdielo, to je to pravé slovo. Napokon, Cellini neurobí nič všedné. Nuž teda tieto dve úctyhodné dámy sa dohovorili, že tieto dve zjavenia mali jednu príčinu a že diabol, ktorý sa prechádza v noci v rúchu zakliateho mnícha po záhrade, vracia sa, len čo kohút prvý raz zakikiríka, do hlavy sochy, ktorá je dôstojným útočiskom toho darebáka. Tam ho pália také strašné plamene, že oheň vychádza očami, nosom a ušami sochy.

– Čo mi to tu rozprávate za čertovskú táraninu, môj drahý priateľ? – zapochyboval de Marmagne, lebo nevedel, či si pisár z neho uťahuje, alebo hovorí vážne.

– Je to rozprávanie o strašidle, môj drahý, nič iné.

– Môže taký vzdelaný mladík, ako ste vy, veriť podobným hlúpostiam?

– Ešteže čo, ja tomu neverím, – odpovedal Jakub Aubry. – Nuž to bolo príčinou, prečo som chcel stráviť noc v korune topoľa. Chcel som prísť na koreň veci a pozrieť, aký čert vzrušuje celý palác. Tváril som sa, akoby som odchádzal, a namiesto toho, aby som zatvoril bránku Veľkého Neslu za sebou, zatvoril som ju pred sebou, prešmykol som sa v tme, takže ma nikto nevidel, prišiel som k topoľu, ktorý som si vybral, a o päť minút visel som už v jeho korune práve oproti hlave boha Marsa. A teraz hádajte, čo som videl?

– Ako by som to mohol uhádnuť?

– To je práve to. Museli by ste byť čarodejníkom, aby ste uhádli čosi také. Najprv som videl, ako sa otvára veľká brána. Viete, ktorá?

– Áno, poznám ju, – odpovedal de Marmagne.

– Videl som, ako sa otvára brána, a videl som človeka, ktorý vystrčil von nos, aby sa presvedčil, či nie je niekto na dvore. Bol to Nemec Hermann.

– Áno, Hermann, ten veľký Nemec, už viem, – opakoval de Marmagne.

– Keď sa spoľahlivo presvedčil, že dvor je prázdny, rozhliadol sa všade inde, len nie na strom, lebo sa mu nemohlo ani snívať, že som tam, ako si môžete domyslieť. Potom vyšiel z bránky, zatvoril za sebou, zišiel po niekoľkých schodoch, ktoré tam sú, a šiel rovno do dvora Malého Neslu. Tri razy zaklopal. Na to znamenie vyšla z Malého Neslu žena a šla otvoriť bránku. Tou ženou bola pani Perrina, naša priateľka, ktorá, ako sa zdá, má rada prechádzky pod hviezdami v spoločnosti nášho Goliáša.

– Naozaj? Ach, úbohý kráľovský sudca!

– Len počkajte, počkajte! To ešte nie je všetko. Sledoval som ich, ako vchádzali do malého paláca, keď som zrazu začul zaškrípanie. Obrátil som sa a uvidel som, ako sa otvára okno. V ňom sa zjavil Pagolo, ten zbojník Pagolo! Kto by to bol na neho povedal. Videl som Pagola, ako sa opatrne obzeral, tak ako Hermann, potom zliezol na balkón o poschodie nižšie a z toho zasa na ďalší, až sa dostal k oknu… hádajte, k čiernu oknu, vikomt?

– Ako by som to mohol vedieť? Vari k oknu pani Ruperty?

– Ale kdeže, Scozzony! Nikoho iného ako Scozzony! Tej, čo je vrelemilovaným modelom Benvenuta! Je to na moj veru pekná brunetka. Človek chápe toho darebáka.

– Naozaj, to je veľmi podarené, – odpovedal de Marmagne. – A to bolo všetko, čo ste videli?

– Počkajte predsa, počkajte, môj drahý! To najlepšie si nechávam na koniec. Len počkajte, nie sme ešte tak ďaleko, ale už tam čoskoro budeme, len buďte pokojný.

– Počúvam, na moj dušu je to naozaj zábavné, – povedal de Marmagne.

– Len počkajte, uvidíte, čo bude. Pozeral som teda na Pagola, ktorý lietal od jedného balkóna k druhému riskujúc, že si zláme chrbticu, keď vtom som začul iný hluk, ktorý prichádzal skoro od koreňa stromu, na ktorý som vyliezol. Pozrel som dolu a uvidel som Ascania. Obozretne ako líška zakrádal sa do zlievárne.

– Benvenutov obľúbený žiak Ascanio?

– Veru ten, priateľ môj, veru ten. Taký chlapčisko ešte, človek by mu dal rozhrešenie aj bez spovede, veru ten. Potom verte prvému dojmu!

– A načo ta šiel Ascanio?

– To je práve ono, načo? I ja som si to hneď pomyslel. Ale o chvíľu som sa nemusel už na nič spytovať, lebo Ascanio, keď zistil, tak ako Hermann a Pagolo, že ho nikto nemôže vidieť, vytiahol zo zlievarne vysoký rebrík, oprel ho o plecia boha Marsa a vyliezol naň. Pretože rebrík bol na opačnej strane ako ja, stratil som ho z očí. Ale práve vo chvíli, keď som sa snažil zistiť, kam zmizol, rozsvietili sa oči sochy.

– Čože? – skríkol de Marmagne.

– Hovorím čistú pravdu, môj drahý, a priznám sa vám, že by mi bolo bývalo všelijako, keby som nebol vedel, čo tomu predchádzalo. Ale vďaka tomu, že som videl Ascania liezť hore, nepochyboval som o tom, že on je pôvodcom svetla.

– Ale čo robil Ascanio o tom čase v hlave sochy?

– To som sa spytoval aj ja sám seba. Pretože v tej chvíli mi nemohol nikto na podobnú otázku odpovedať, rozhodol som sa,, že sa presvedčím sám. Otvoril som oči, ako som len najlepšie vedel, a vďaka očiam sochy podarilo sa mi tajomstvo odhaliť, na moj dušu. Bol tam duch oblečený do bieleho rúcha, duch ženy, k nohám ktorej si Ascanio úctivo

kľakol ako pred madonou! Na nešťastie sa madona obrátila ku mne chrbtom, takže som jej nevidel do tváre, videl som len jej šiju. Môj drahý vikomt, to bola šija naozaj krásna. Ten duch mal šiju ako labuť, bielu ako sneh, len si predstavte! Ascanio na ňu pozeral zbožne, ten nehanebník, takým vrúcnym pohľadom, že som bol hneď načistom, že tým duchom môže byť len nejaká žena. Čo na to poviete, môj drahý? To je pekná vec schovávať milenku do hlavy sochy!

– Veru hej, to je originálna myšlienka, – odpovedal de Marmagne so smiechom, ale pritom premýšľal. – Ozaj originálna myšlienka. A vy nemáte ani tušenia, kto bola tá žena?

– Čestné slovo. Ani potuchy nemám. A čo vy?

– Ani ja. A čo ste potom urobili?

– Ja? Tak som sa rozosmial, že som stratil rovnováhu, a keby som sa nebol zachytil konára, bol by som si určite väzy zlámal. A keďže som sa už potom nemal na čo pozerať a okrem toho pádom som sa dostal o polovicu nižšie, zliezol som dolu, ticho som prešiel k bránke a pomaly som vyšiel, smejúc sa na celé ústa. Vtom som stretol vás a vy ste ma mimovoľne donútili, aby som vám všetko porozprával. A teraz mi pekne povedzte, čo si o všetkom myslíte. Ste Benvenutov priateľ, nuž poraďte mi, ako sa mám zachovať. Čo sa týka pani Perriny, do tej ma nič. Tá milá pani je už plnoletá, a preto si je sama sebe paňou. Ale čo sa týka Scozzony a Venuše, ktorá býva v Marsovej hlave, to je už iná reč.

– Boli by ste radi, keby som vám povedal svoj názor a dal radu, čo máte teraz spraviť?

– Veru tak. Naozaj neviem, drahý priateľ… pán… nemôžem si nikdy spomenúť na vaše meno.

– Myslím, že by ste mali mlčať. Tým horšie pre ľudí, ktorí sú dosť hlúpi, aby sa nechali klamať. Teraz, môj drahý Jakub Aubry, ďakujem vám za vašu milú spoločnosť a za veľmi príjemný rozhovor. Ale už som pri cieli svojej cesty a

aby som sa vám odplatil za vašu zhovorčivosť dôverou – tu býva predmet mojich snov.

– Zbohom, môj milý, drahý a príjemný priateľ, – lúčil sa Jakub Aubry, stískajúc vikomtovi ruku. – Dali ste mi múdru radu, zariadim sa podľa nej. A teraz mnoho šťastia a nech Amor bdie nad vami!

Potom sa rozlúčili. De Marmagne vykročil ulicou Hautefeuille, Jakub Aubry ulicou Poupée, aby potom prešiel na ulicu de la Harpe, na konci ktorej býval.

Vikomt klamal nášho dôverčivého pisára, keď mu tvrdil, že nemá ani najmenšie tušenie, kto by mohol byť tým ženským duchom, ktorého Ascanio obdivoval. Jeho prvou myšlienkou bolo, že obyvateľkou Marsa môže byť jedine Kolumba, a čím dlhšie o tom uvažoval, tým viac sa utvrdzoval v tejto domnienke. Ako sme už spomínali, de Marmagne bol rovnako zaujatý proti kráľovskému sudcovi, proti grófovi d'Orbec i proti Cellinimu. A tak sa ocitla jeho nenávisť v nepríjemnej situácii, lebo nemohol jedných nazlostiť, aby tých druhých nepotešil. Keby mlčal, gróf d'Orbec a kráľovský sudca by sa nič nedozvedeli, ale Benvenuto by mal radosť. No keby všetko prezradil, priviedol by síce Benvenuta do nepríjemnej situácie, ale kráľovský sudca by našiel svoju dcéru a gróf d'Orbec svoju nevestu. Preto sa rozhodol, že si celú vec poriadne rozmyslí a rozhodne sa tak, aby mal z toho čo najväčší úžitok.

Nerozhodnosť vikomta de Marmagne nemala však dlhé trvanie. Aj keď nepoznal pravú príčinu, vedel, že pani d'Étampes má záujem na sobáši grófa d'Orbec s Kolumbou. Myslel si, že toto odhalenie by mu pomohlo, aby v očiach vojvodkyne nadobudol ocenenie za bystrozrakosť, ak už u nej stratil uznanie za odvahu. Keď sa na druhý deň zobudil, rozhodol sa, že sa nechá ohlásiť u vojvodkyne a všetko jej povie. Rozhodnutie aj uskutočnil.

Vďaka šťastnej náhode, ktorá tak často slúži zlým činom, všetci dvorania boli v Louvri, kde vzdávali hold Františkovi I. a cisárovi, takže pani d'Étampes, keď sa

zobudila, mala pri sebe len svojich dvoch najvernejších, čiže kráľovského sudcu a grófa d’Orbec, keď jej ohlásili vikomta de Marmagne.

Vikomt sa úctivo pozdravil a vojvodkyňa sa s úsmevom poďakovala. Do úsmevu vložila pýchu, priateľstvo i opovrhnutie. Ale de Marmagne sa už neznepokojoval pre ten úsmev, lebo ho už poznal a videl ho u vojvodkyne nielen pri sebe, ale aj pri iných. A potom, mal v rukách prostriedok, aby jediným slovom ten pohŕdavý úsmev premenil na úsmev plný láskavosti.

– Pán d’Estourville, už sa vaše stratené dieťa vrátilo domov? – obrátil sa na kráľovského sudcu.

– Ešte vždy rovnako žartujete, vikomt! – okríkol ho hrozivo pán d’Estourville, červenejúc od zlosti.

– Ach, nehnevajte sa, vážený priateľ, nehnevajte sa, – bránil sa de Marmagne. – Veď ja vám to hovorím preto, že ak ste ešte nenašli Kolumbu, holubičku, ktorá odletela, ja viem, kde si vystavila hniezdo.

– Vy? – s výrazom najúprimnejšieho priateľstva obráti la sa naňho vojvodkyňa. – A kde? Rýchlo hovorte, prosím vás, rýchlo, môj drahý Marmagne.

– V hlave sochy boha Marsa, ktorú Benvenuto vymodeloval v záhrade Veľkého Neslu.



IX

MARS A VENUŠA

Čitatelia uhádli pravdepodobne pravdu tak ako aj de Marmagne, hoci sa na prvý pohľad zdala trochu nezvyčajná. Bola to naozaj hlava obra, ktorá slúžila Kolumbe za útulok. Mars poskytol skrýšu Venuši, ako sa vyjadril Jakub Aubry. Bolo to druhý raz, čo Benvenuto prepožičal svojmu dielu život, aby umelec pomohol človeku. Okrem myšlienky a génia vkladal do svojich sôch aj svoj osud. Ako sa pamätáme, kedysi vložil do sochy pomôcky k úteku z väzenia. Teraz vložil do sochy Kolumbinu slobodu a Ascaniovo šťastie.

Keď sme sa už dostali v našom rozprávaní až sem, v záujme čitateľa musíme sa vrátiť trochu naspäť.

Ked Cellini skončil rozprávanie o osude Štefánie, nastalo hlboké ticho. Benvenuto vo svojich smutných spomienkach

videl medzi jasnými i tmavými tieňmi, ktoré sa prehnali jeho životom, v pozadí smutnú a pokornú tvár Štefánie. Zomrela dvadsaťročná. Ascanio so sklonenou hlavou snažil sa pripomenúť si bledé črty tváre ženy, ktorá sa skláňala nad jeho kolískou a neraz ho prebudila slzou, ktorá stiekla na jeho detskú tvár. Kolumba pozerala nežne na Benvenuta a myslela na to, že aj jeho milovala mladá a čistá dievčina. Jeho hlas znel jej takmer tak milo ako Ascaniov. Medzi týmito dvoma mužmi, ktorí ju úprimne milovali, cítila sa bezpečná ako dieťa na lone svojej matky.

– Tak čo, – spýtal sa Benvenuto po chvíli, – zdôverí sa Kolumba mužovi, ktorému Štefánia zverila svojho Ascania?

– Vám, drahý otec, i vám, milý brat, – odpovedala Kolumba s pôvabnou skromnosťou, podávajúc mu obidve ruky, – vám odovzdám slepo svoj život, aby ste ma ochránili pre môjho ženícha.

– Ďakujem, moja najdrahšia, ďakujem, že mu veríte, – povedal Ascanio.

– Sľubujete teda, že ma vo všetkom poslúchnete, Kolumba? – spýtal sa znovu Benvenuto.

– Vo všetkom, – súhlasila Kolumba.

– Nuž počúvajte, drahé deti. Vždy som bol presvedčený, že človek dokáže to, čo chce, ak mu pomáha boh hore a čas tu dolu. Aby som vás ochránil pred grófom d’Orbec a pred zneuctením, aby ste mohli patriť Ascaniovi, na to potrebujem čas, Kolumba. Vy sa máte o niekoľko dní stať grófovou ženou. Predovšetkým je dôležité, aby sme tento hanebný sobáš oddialili, však, Kolumba, dcéra moja? Dieťa moje, v živote bývajú chvíle, keď treba urobiť čosi, aby sme prekazili zločin. Budete odvážna a silná? Bude mať vaša láska, taká čistá a oddaná, aj trochu odvahy? Povedzte!

– Nech Ascanio odpovie namiesto mňa, – odpovedala Kolumba s úsmevom, obracajúc sa k mladému mužovi. – Od neho záleží, čo budeme robiť.

– Nebojte sa, majstre, Kolumba bude statočná, – sľuboval Ascanio.

– Kolumba, pretože dôverujete našej oddanosti rovnako ako svojej nevinnosti, chceli by ste opustiť tento dom a ísť odvážne so mnou?

Ascanio prekvapene odskočil. Kolumba chvíľu mlčala, pozerala raz na Ascania, raz na Benvenuta, potom vstala a skromne povedala:

– Kam mám ísť?

– Kolumba! – zvolal Benvenuto, dojatý jej dôverčivosťou. – Ste šľachetné a statočné dievča. Všetko záleží od vás. Ak ste sa odhodlali veriť mi, sme zachránení, no nesmieme strácať ani chvíľočku. Nech nám v túto poslednú hodinu pánboh pomáha, musíme ju využiť poriadne. Podajte mi ruku, Kolumba, a poďme!

Dievčina si zakryla tvár závojom, akoby chcela schovať rumenec, a vykročila za majstrom a za Ascaniom. Bránka medzi malým a veľkým palácom bola zatvorená, ale kľúč bol v nej. Benvenuto ju tichučko otvoril.

Keď prišla Kolumba k bránke, zastala.

– Počkajte chvíľočku, – prosila vzrušene.

Nevinná dievčina si kľakla na prahu domu, ktorý opúšťala, lebo v ňom nemala istotu, a pomodlila sa. Pravdepodobne prosila odpustenie pre svojho otca za to, čo na ňu chystal. Potom pokojne vstala a smelo vykročila za Cellinim. Ascanio ju nasledoval s tlčúcim srdcom. Láskyplne pozeral na jej štíhlu postavu, ktorá sa matne črtala v tme. Takto prešli cez bránku Veľkého Neslu. Spev a smiech robotníkov, ktorí večerali a odpočívali, doliehal veselo a bezstarostne až k našim trom priateľom. Tí kráčali znepokojení a neistí, ako to už vo vážnych chvíľach života býva.

Keď prišli až k podstavcu sochy, Benvenuto sa zastavil a Kolumbu na chvíľu opustil. Odišiel do zlievarne a vrátil sa odtiaľ s dlhým rebríkom, ktorý oprel o sochu. Mesiac, nočný lampáš na oblohe, osvetľoval celý tento výjav bledým jasom. Majster postavil rebrík a kľakol si pred Kolumbu. Dojemná úcta zračila sa v jeho pohľade.

– Moje milé dieťa, objím ma a dobre sa ma drž, – vyzval dievčinu.

Potom sa obrátil k Ascaniovi: – Milý Ascanio, dovoľ otcovi odniesť milovanú dcéru.

A mocný zlatotepec, nesúc drahocenné bremeno, vystúpil na rebrík tak zľahka, akoby niesol vtáča. Kolumba, opierajúc hlavu o majstrovo plece, pozerala cez závoj do mužnej a láskavej tváre svojho záchrancu. Cítila k nemu dôveru, akú ešte necítila vo svojom krátkom živote k nikomu. Cellini zasa pocítil odhodlanie urobiť pre túto dievčinu všetko, čo bude v jeho silách, veď on by za ňu dal bez zachvenia aj život, ani by nad tým nepremýšľal. Kázal svojmu srdcu, aby ostalo pokojné, a ono ho poslúchlo.

Keď vyšiel až ku krku sochy, otvoril malé dvierka, vstúpil do hlavy sochy a tam postavil Kolumbu na zem.

Vnútro tejto ohromnej hlavy sochy, ktorá merala takmer šesťdesiat stôp, tvorila malá izba asi osem stôp široká a desať stôp vysoká. Povetrie a svetlo vnikali do nej otvormi očí, nosa, úst a uší. Túto izbičku upravil Cellini, keď pracoval na hlave sochy. Schovával do nej nástroje, ktoré každodenne používal, aby ich nemusel päť alebo šesť ráz za deň nosiť hore-dolu. Neraz si priniesol so sebou raňajky a postavil ich na stolík, ktorý stál uprostred tejto nezvyčajnej jedálne, takže často ani na obed neopustil vysoké lešenie. Izbička sa mu veľmi zišla, lebo bola pohodlná. Okrem stolíka dal si sem priniesť aj malú posteľ, kde popoludní v poslednom čase aj odpočíval. Bolo teda celkom prirodzené, že mu prišlo na um presťahovať Kolumbu do tejto skrýše, ktorá sa mu zdala byť omnoho bezpečnejšia ako všetky iné, čo by jej mohol poskytnúť.

– Kolumba, tu musíte ostať, – povedal dievčine. – Pravda, môžete odtiaľto vyjsť len v noci, moje drahé dieťa. Tu budete skrytá a pod ochranou nášho priateľstva, aby sa nám vydarilo, čo som si zaumienil. Dúfam, že Jupiter dokončí to, čo začal Mars, – doložil s úsmevom, narážajúc na kráľov sľub. – Vy mi nerozumiete, ale ja viem, čo tým

myslím. My máme pre seba Olymp a vy máte raj. Za týchto podmienok musíme zvíťaziť! Pozrite, Kolumba, usmejte sa trochu, ak nie nad prítomnosťou, tak aspoň nad budúcnosťou. Hovorím vám celkom vážne, že musíme dúfať. Dôverujte mi. Bol som vo väzení omnoho tvrdšom, ako je vaše, verte, a moja nádej mi dala zabudnúť na moje väzenie. Kolumba, neuvidíte ma odo dnes až do dňa, kým sa nám všetko dobre neskončí. Ascania menej podozrievajú a nesledujú ho tak ako mňa, príde na vás občas pozrieť a bude nad vami bdieť. Jemu dávam za úlohu, aby izbu robotníka premenil na izbu rehoľníčky. Preto vo chvíli, keď odchádzam, pripomínam vám ešte raz: urobili ste všetko, čo ste urobiť mohli, vy dôverčivé a odvážne dieťa. To ostatné je už mojou vecou. Uvidíme, ako sa to skončí. No nech sa stane čokoľvek, nezabúdajte na mňa a nepochybujte o svojom priateľovi, aj keby ste sa dostali do situácie ešte zúfalejšej, než v akej ste boli alebo v akej ste teraz. Ak by ste sa ocitli už pred oltárom, kde by vás vaše „áno“ navždy spojilo s grófom d’Orbec – nepochybujte o svojom priateľovi a otcovi, milé dieťa. Spoliehajte sa na boha a na nás. Prídem včas, za to vám ručím. Veríte mi a máte dosť odvahy?

– Áno, – odpovedala dievčina pokojne.

– Dobre. A teraz zbohom, Kolumba. Nechám vás tu vo vašej malej samote. Keď všetci pospia, Ascanio príde a prinesie vám, čo budete potrebovať. Zbohom, Kolumba.

Podal jej ruku, ale dievčina nastavila čelo, ako to robievala svojmu otcovi. Benvenuto sa zachvel, prešiel si rukou oči, zaháňajúc myšlienky, ktoré sa mu hrnuli do hlavy, i vášne, čo zmietali jeho srdcom, vtisol na čisté čelo dievčaťa otcovský bozk a zašepkal:

– Zbohom, drahá Štefániina dcéra!

Zišiel náhlivo dolu, kde ho už čakal Ascanio, a pokojne odišli spolu medzi pomocníkov, ktorí boli už po večeri a sedeli pri pohárikoch.

Nový život, doteraz netušený, začal sa pre Kolumbu, ale cítila sa v ňom ako kráľovná.

A teraz sa poobzerajme po jej vzdušnej izbičke.

Ako sme už spomínali, bolo tu lôžko a stolík. Ascanio pridal k tomu malú stoličku, obtiahnutú zamatom, potom benátske zrkadlo, malú knihovníčku plnú nábožných kníh, ktoré si Kolumba sama žiadala, potom kríž, prekrásne cizelovaný, a napokon striebornú vázu, taktiež majstrovo dielo, a do tej každú noc prinášal Ascanio čerstvé kvety.

Do malej škrupinky, ktorá skrývala toľko dievčenského pôvabu a nevinnosti, sa to všetko zmestilo.

Kolumba cez deň zväčša spala. Odporúčal jej to Ascanio, lebo sa bál, aby sa neprezradila nejakým mimovoľným buchotom. Prebúdzala sa pri východe hviezd a za spevu slávika, kľakla si na lôžku pred kríž a dlho sa horlivo modlila. Potom sa upravila, učesala krásne dlhé vlasy a rojčila. Potom Ascanio pristavil k soche rebrík a zaklopal na malé dvierka. Ak už bola Kolumba oblečená, otvorila svojmu priateľovi, a ten ostal u nej až do polnoci. Ak bolo pekne, o polnoci Kolumba zišla dolu, ale Ascanio sa vrátil do Veľkého Neslu a niekoľko hodín si pospal. Zatiaľ sa Kolumba prechádzala, spomínajúc na chvíle, keď rojčila vo svojej aleji. Možno sa jej sny čoskoro splnia. O dve hodiny vracala sa dievčina ako biele zjavenie do svojho malého úkrytu, kde čakala ráno, dýchajúc vôňu kvetov, ktoré natrhala, aby osviežila malé hniezdo. Načúvala pritom piesne slávikov v Malom Nesli a ranný budíček kohútov na susedných dvoroch.

Krátko pred brieždením prichádzal Ascanio znovu pozrieť na svoju malú snúbenicu a prinášal jej jedlo na celý deň, ktoré vzal pani Ruperte vďaka Celliniho spoluúčasti. Vtedy sa pustili s Kolumbou do milých a dôverných rozhovorov, skromných spomienok a manželských plánov. Niekedy Ascanio mlčal a len pozeral na svoj idol. Kolumba mu dovolila, aby na ňu hľadel, koľko len chce, a usmievala sa. Neraz sa prechádzali mlčky. Niekedy to znamenalo viac, ako by si mohli povedať slovami. Vari ich srdcia nehovorili všetko, čo si chceli povedať, aj bez slov?

Bolesť a samota v mladom veku očisťujú a posmeľujú dušu a udržujú ju sviežou. Kolumba, hrdá a statočná deva, bola mladá, veselá a možno aj pochabá dievčina ako ostatné. Boli dni, keď rojčili, dni, keď sa smiali, dni, keď sa hrali ako malé deti, ale bolo zvláštne, že tieto dni alebo lepšie povedané noci, pretože mali obrátený deň a noc, sa míňali veľmi rýchlo, a to tým viac, čím viac ich žiarivá láska vykvitnutá v tieni potrebovala deň, aby sa mohla jasnejšie zaskvieť.

Ascanio nezastrašil nesmelú a čistú dievčinu, ktorá ho nazývala bratom, ani jediným slovíčkom. Boli odkázaní jeden na druhého a mali sa radi. Ale práve preto, že boli sami, najlepšie cítili za seba zodpovednosť, lebo sa nesmierne ľúbili a svoju lásku si vážili ako božstvo.

Len čo zornička začala pozlacovať strechy domov, Kolumba smutne posielala preč svojho priateľa, ale ako robievala Júlia Romeovi, aj ona ho desať ráz volala naspäť. Alebo jeden alebo druhý zabudli na niečo vážne. Nakoniec sa však predsa museli rozlúčiť a Kolumba sa ponorila až do poludnia do svojich snov. Usínala ako anjel, ukolísaná myšlienkami, ktoré klokotali v jej srdci, a spevom vtákov, ktorí oživovali lipy jej niekdajšej záhrady. Pravda, Ascanio pri odchode vzal aj rebrík.

Vždy ráno hádzala Kolumba vtáčatám omrvinky do úst sochy. Títo odvážni zbojníci prilietali si po chlieb a rýchlo s ním zasa zmizli. Ale to len spočiatku, neskôr si zvykli, pretože vtáčatá rozumejú duši mladého dievčaťa, okrídlenej ako ony. Ostávali pri nej dlho a spevom jej splácali obed. Jeden odvážny stehlík dokonca vletel do izbietky a zvykol si zobať z ruky mladej dievčiny, a to ráno i večer. Keďže noci začínali byť chladné, raz sa dal stehlík ochotne chytiť, Kolumba si ho skryla na hruď a tam ostal spať aj pri Ascaniovej návšteve a na Kolumbinej prechádzke. Tento dobrovoľný zajatec vracal sa potom každý večer. Zrána sa pustil do spevu, Kolumba ho vzala, podala ho Ascaniovi, aby ho bozkal, a potom mu vrátila slobodu.





Tak plynul Kolumbin život v hlave sochy.

Len dve udalosti narušili tento pokoj. Tými dvoma udalosťami boli dve domové prehliadky kráľovského sudcu. Raz sa Kolumba zobudila a vyskočila, keď začula hlas svojho otca. Nebol to sen. Jej otec bol v záhrade pod ňou a Benvenuto mu hovoril:

– Pýtate sa na túto sochu, pán d'Estourville? Je to socha boha Marsa, ktorú si Jeho Veličenstvo František I. láskavo objednal pre Fontainebleau. Je to malý klenot šesťdesiat stôp vysoký, ako ráčite vidieť.

– Je to veľkolepá a krásna socha, – pochvaľoval pán d'Estourville. – Ale poďme ďalej, Mars nie je to, čo hľadám.

– Toho by ste veru ľahko našli. Odišli ďalej.

Kolumba kľačala s rukami zdvihnutými a mala chuť skríknuť, zavolať na svojho otca: – Otec, otec môj, tu som! – Starec hľadal svoju dcéru a možno ju oplakával. Ale myšlienka na grófa d'Orbec, na hanebné plány pani d'Étampes, spomienka na rozhovor, ktorý vypočul Ascanio, to všetko ju zdržalo. Pri druhej návšteve sa jej tento pocit už nezmocnil, pretože hlas ošklivého grófa sa zmiešal s hlasom kráľovského sudcu.

– Je to zvláštna socha, postavená ako dom, – povedal d'Orbec, stojac pri podstavci kolosa. – Ak vydrží cez zimu, budú si tam môcť na jar lastovičky postaviť hniezda.

Ráno v ten deň, keď hlas jej starého snúbenca vyvolal v nej takú hrôzu, priniesol jej Ascanio list od Celliniho.

„Milé dieťa,“ písal Benvenuto, *„musím odísť, ale nebojte sa. Pripravím všetko pre Vaše oslobodenie a pre Vaše šťastie. Kráľovské slovo mi zaručuje úspech a kráľ, ako viete, nikdy neporušil dané slovo. Dnes odídem, ale nebuďte zúfalá. Hovorím Vám znovu, drahá dcéra, aj keby ste sa ocitli pred oltárom, keby ste už kľačali a chystali sa vysloviť slová, ktoré zaväzujú navždy, spoľahnite sa na osud! Prisahám Vám, zakročím v pravý čas.*

Zbohom.

Váš otec
Benvenuto Cellini“

Tento list potešil Kolumbu a oživil jej nádej, ale mal ten nešťastný následok, že dodal úbohým deťom nebezpečnú istotu. Mladosť nepozná umiernené city. Skáče od zúfalstva k najväčšej dôverčivosti. Pre mladých je obloha alebo plná búrok, alebo sa skvie azúrom. Dvojnásobne ich upokojovala neprítomnosť kráľovského sudcu i Celliniho list, preto zanedbávali potrebnú opatrnosť a viac sa venovali láske ako obozretnosti. Kolumba si už nedávala taký pozor na to, kam ide, preto ju uvidela Perrina, ktorá na šťastie videla v nej prízrak zakliateho mnícha. Aj Ascanio rozsvietil lampu skôr, ako zatiahol záves, a preto videla Ruperta svetlo. Rozprávanie obidvoch matrón prebudilo zvedavosť Jakuba Aubryho. Zvedavý pisár, tak ako Horácio v Škole žien, všetko prezradil tomu, pred kým mal všetko najviac zatajiť. Výsledok jeho dôverčivosti poznáme.

Ale vráťme sa do paláca d’Étampes.

Keď sa spýtali vikomta de Marmagne, ako prišiel na toto skvelé odhalenie, nechcel odpovedať a zahalil sa rúchom tajomstva. Pravda bola príliš jednoduchá a príliš málo by ctila toho, kto ju odhalil. Radšej si želal, aby verili, že tajomstvo odhalil s veľkými ťažkosťami, po zápasoch a úskokoch; že len tým ďakuje za skvelé odhalenie, nad ktorým žasli. Ako sme už hovorili, vojvodkyňa sa celá rozžiarila. Chodila hore-dolu po komnate a zasýpala vikomta otázkami. Teda už chytili malú rebelantku, ktorá spôsobila poplach. Pani d’Étampes sa sama hneď chcela vybrať do Veľkého Neslu, aby sa tam presvedčila na vlastné oči o šťastí svojich priateľov. Napokon po tom, čo sa stalo, či už išlo o útek, alebo o únos, bolo jasné, že dievčinu nemohli nechať naďalej v Malom Nesli. Vojvodkyňa sa však ponúkla, že si ju vezme na starosť a že ju ubytuje vo svojom paláci. Nikde by ju nemohli lepšie ustrážiť a zaopatriť ako u nej. Tu bude lepšie skrytá než u svojej vychovávateľky

alebo dokonca u svojho snúbenca, lebo ona, vojvodkyňa, ju bude strážiť ako sokyňu.

Potom vojvodkyňa rozkázala, aby priniesli nosidlá.

– Všetko ostalo takmer tajomstvom, – povedala pani d'Étampes kráľovskému sudcovi. – D'Orbec, vy nie ste zlý človek, ktorý by sa pohoršil nad tým detským vrtochom, však? Preto nevidím najmenšiu príčinu, ktorá by bola prekážkou, aby sa konal sobáš a aby sa splnili naše plány.

– Ach, madame, veľmi rád, s nadšením, – vzdychol si nadšene pán d'Estourville.

– Za tých podmienok, ako sme sa dohovorili, pani vojvodkyňa? – spýtal sa d'Orbec.

– Pravdaže, za tých podmienok, môj drahý gróf. Čo sa týka Benvenuta, ktorý je určite spoluvinníkom pri únose, alebo dokonca vinníkom, drahý vikomt, buďte si istý, že my vás pomstíme tak, že pomstíme aj seba.

– Madame, hovorí sa však, že kráľ vo svojom umeleckom zápale vyslovil voči umelcovi také záväzky, že ak sa mu podarí odliať Jupitera, som presvedčený, že Benvenuto dosiahne svoj cieľ, – povedal de Marmagne.

– Nebojte sa, to si už ja vezmem na starosť a pripravím mu v ten deň prekvapenie, o akom sa mu ani nesníva. Len ma nechajte konať.

Vojvodkyňa nebola už dávno taká horlivá ako teraz, taká vrtká a prívetivá. Nevedela zatajiť svoju radosť. Hneď rozkázala kráľovskému sudcovi, aby zavolal svojich zbrojnošov. A čoskoro nato kráľovský sudca, gróf d'Orbec a de Marmagne zastali pred bránou Veľkého Neslu. Za nimi sa niesla pani d'Étampes. Tá síce ostala na svojich nosidlách na nábreží, kde ich čakala, ale podchvíľou sa netrpezlivo vykláňala.

Bol práve čas, keď robotníci obedovali, takže vo Veľkom Nesli boli v tej chvíli len Ascanio, Pagolo, malý Ján a ženy. Benvenuta čakali až v nasledujúci večer alebo azda ešte neskôr. Ascanio návštevníkov uvítal. Myslel si, že ide

o tretiu domovú prehliadku, a preto sa tej návšteve nepostavil na odpor, ba uvítal ich čo najzdvorilejšie.

Kráľovský sudca, jeho priatelia a všetci ostatní zamierili rovno k zlievarni.

– Otvorte túto bránku, – povedal sudca Ascaniovi.

Mladíkovo srdce sa zovrelo strašnou predtuchou. Ale možno sa mýli. Keďže sa bál, aby najmenšie zaváhanie nevzbudilo sudcovo podozrenie, vybral kľúče.

– Vezmite tento veľký rebrík, – rozkázal sudca svojim zbrojnošom.

Zbrojnoši poslúchli a pod vedením pána d'Estourville kráčali rovno k soche. Tam sa kráľovský sudca zastavil, oprel rebrík o sochu a chystal sa vyjsť hore. Ale Ascanio, bledý od hnevu i hrôzy, položil nohu na prvý štebel.

– Čo tam chcete, páni? – skríkol. – Táto socha je majetkom môjho majstra. Poveril ma strážiť ju a prvý, kto by sa jej chcel dotknúť, bude mŕtvy!

Vytiahol spoza pása jemnú dýku, ktorá bola taká ostrá, že razom prerezala dukát.

Kráľovský sudca kývol svojim zbrojnošom, a tí sa vrhli na Ascania s pikami. Ascanio sa zúfalo bránil a obidvoch zranil, pochopil však, že by bolo všetko zbytočné, lebo zatiaľ im aj ostatní priskočili na pomoc. Okrem toho bol tu aj kráľovský sudca, de Marmagne a d'Orbec. Musel ustúpiť presile. Obkľúčili ho, zviazali, zapchali mu ústa a zaviazali oči. Kráľovský sudca začal vystupovať na rebrík a za ním dvaja zbrojnoši, lebo sa bál, či ho tam nečaká nejaké prekvapenie.

Kolumba všetko videla a počula. Otec ju našiel zamdletú, lebo keď videla Ascania klesať, zľakla sa, že je už mŕtvy.

Kráľovský sudca bol viac nazlostený ako znepokojený. Schytil Kolumbu, prehodil si ju cez plece a zišiel dolu. Potom všetci vykročili k nábrežiu. Vpredu viedli spútaného Ascania, ktorého gróf d'Orbec starostlivo strážil. Pagolo videl, ako mu odvádzajú druha, no ani sa nepohol. Malý Ján

ušiel. Scozzona nemala ani tušenie, čo sa deje, ale predsa im chcela prekaziť cestu. Postavila sa do bránky a kričala:

– Čo si to dovoľujete, páni? Prečo nám beriete Ascania? Aká je to žena?

V tej chvíli však spadol závoj z Kolumbinej tváre a Scozzona spoznala v nej model sochy Hébé.

Keď si to uvedomila, vzpriamila sa a bledá od žiarlivosti nechala prejsť kráľovského sudcu, jeho priateľov, zbrojnošov a všetkých ostatných.

– Čo to znamená a prečo ste zviazali toho mladíka? – spýtala sa pani d'Étampes, keď videla Ascania zviazaného, bledého a krvácajúceho. – Zaraz ho rozviažte!

– Madame, ten chlap sa postavil proti nám zúfalo na odpor. Zranil dvoch mojich ľudí. Určite je majstrovým spoluvinníkom a myslím, že je preto nevyhnutné, aby som ho odviedol na bezpečné miesto.

Gróf d'Orbec pošepkal ticho vojvodkyni do ucha:

– Tak strašne sa podobá talianskemu pážaťu, ktoré som u vás videl a ktoré bolo pri celom našom rozhovore, že by som prisahal, že je to ono, keby nemal iné oblečenie a nehovoril rečou, o ktorej ste tvrdili, že jej vonkoncom nerozumie.

– Máte pravdu, pán kráľovský sudca, – povedala živo vojvodkyňa d'Étampes, odvolajúc rozkaz, ktorý dala zbrojnošom. – Máte pravdu, ten mladík by mohol byť nebezpečný. Postarajte sa teda oňho!

– Väzňa odveďte do Châtelet! – rozkázal kráľovský sudca.

– A my, – povedala vojvodkyňa, vedľa ktorej posadili Kolumbu, ešte vždy v mdlobách, – my ideme do paláca d'Étampes!

V nasledujúcej chvíli bolo počuť dupot koňa.

Malý Ján uháňal ako blesk, aby oznámil Cellinimu, čo sa stalo v paláci.

Ascania odviedli do väzenia v Châtelet bez toho, že by uvidel vojvodkyňu a vytušil, že ona má nejaký podiel na udalosti, ktorá pochovala všetky jeho nádeje.



X

DVE SOKYNE

Pani d'Étampes si veľmi želala, aby mohla uvidieť Kolumbu, o ktorej toľko počula, a konečne dosiahla viac, ako očakávala: to úbohé dieťa ležalo pred ňou zamdleté.

Žiarlivá vojvodkyňa sa po celú cestu pozerala na ňu. Keď videla, aká je krásna, jej oči, rozpálené hnevom, do podrobností pozorovali celú tvár dievčiny, skúmali každú črtu, počítali jednu za druhou kladné vlastnosti jej dokonalej postavy a tváre. Dievčina bola teraz v jej moci a v jej rukách. Teraz boli proti sebe dve ženy, ktoré túžili za láskou toho istého muža a bojovali o jeho srdce. Jedna plná nenávisti, druhá slabá, ale milovaná. Jedna s leskom svojho postavenia, druhá so svojou neporušenou mladosťou. Jedna s vášňou, druhá s nevinnosťou. Obidve ženy, také rozdielne, sa

konečne stretli a narazili na seba. Ťažké zamatové šaty vojvodkyne ležali na jednoduchých bielych šatách Kolumby.

Anna nebola o nič menej bledá ako Kolumba. Jej tiché pozorovanie privádzalo do zúfalstva túto pyšnú ženu a pochovávalo všetky jej nádeje. Zašepkala osinenými perami: „Je pekná, naozaj je pekná, veľmi, naozaj neklamal!“ No hnev jej nedovolil prejaviť toto zistenie inakšie ako tým, že prudko stisla slabú bielu Kolumbinu ruku, ktorú držala. Kolumba sa prudko mykla od bolesti, prebrala sa z mdlôb a otvorila na ňu veľké oči so slovami:

– Ach, madame, to bolí.

Pani d’Étampes, keď zbadala, že Kolumba otvára oči, hneď jej pustila ruku.

Ale bolesť nielen priviedla Kolumbu k životu, ale vrátila jej všetky zmysly. Krátko vykríkla a meravo sa zahľadela na vojvodkyňu, nevediac hneď pozbierať všetky svoje myšlienky. Po chvíli sa ozvala:

– Kto ste, madame, a kam ma to takto odvádzate?

Ale zrazu akoby jej svitlo, zachvela sa a skríkla:

– Ach, vy ste vojvodkyňa d’Étampes. Áno, už viem.

– Buďte ticho! – povedala Anna veliteľsky. – Buďte ticho. O chvíľu budeme samy a potom sa budete môcť čudovať a kričať, koľko sa vám zachce.

Svoje slová sprevádzala tvrdým a pohŕdavým pohľadom. Ale Kolumbu neprinútil mlčať jej pohľad, ale vlastná hrdosť. Mlčala teda, pokým neprišli k palácu vojvodkyne d’Étampes, kde na pokyn vojvodkyne šla za ňou do modlitebne.

Len čo dve sokyne osameli zoči-voči, premeriavali jedna druhú bez jediného slova. Výraz ich tvárí bol rozdielny. Kolumbina tvár bola pokojná, lebo nádej v prozreteľnosť a dôvera v Benvenuta ju obodrovali. Anna zúrila nad týmto pokojom, ale zúrivosť, hoci sa zračila na jej tvári, ešte potláčala. Verila vo svoju všemocnú vôľu a bola si istá, že zničí túto krehkú bytosť.

Prvá prerušila ticho vojvodkyňa.

– Milá priateľka, začala tónom, ktorý mal znieť nežne, no prezrádzal zlomyseľnosť poznámky, – teda už sme zasa v otcových rukách. To je správne, ale dovoľte mi, aby som prejavila uznanie nad vašou odvahou. Na svoj vek ste veľmi odvážna, moja milá.

– Lebo boh je na mojej strane, madame, – odpovedala Kolumba skromne.

– Slečna, o akom bohu hovoríte? Aha, určite o Marsovi, – odpovedala vojvodkyňa d'Étampes a prižmúrila bezočivé oči, ako mala vo zvyku.

– Madame, poznám len jedného boha. Dobrého ochrancu, ktorý odporúča v šťastí milosrdenstvo a vo veľkosti pokoru.

– Dobre, slečna, dobre, – povedala vojvodkyňa. – Som rada, ak môžete hovoriť o mravopočestnosti, a blahoželala by som vám k tomu, keby som nemala skôr dojem, že chcete svojou bezočivosťou ospravedlniť svoju nehanebnosť.

– Madame, – odpovedala Kolumba bez roztrpčenia, len slabo pokrčiac plecami. – Vôbec sa nesnažím ospravedlňovať sa pred vami. Neviem totiž, akým právom ma obviňujete. Ak sa ma bude pýtať môj otec, odpoviem mu s úctou a bolesťou. Ak mi bude robiť výčitky, vynasnažím sa ospravedlniť sa mu. Ale až dovtedy, madame, musíte strpieť moje mlčanie.

– Rozumiem, môj hlas vás vyrušuje, lebo by ste omnoho radšej ostali sama so svojimi myšlienkami na toho, koho milujete.

– Nijaký hluk, nech by bol aký nepríjemný, nie je schopný zakázať mi myslieť na neho, madame, najmä keď je nešťastný.

– Vy sa opovažujete priznať sa, že ho milujete?

– Práve v tom je medzi nami rozdiel, madame. Vy ho milujete, hoci si netrúfate priznať sa k tomu.

– Vy nehanebnica, ešte si dovoľujete urážať ma! – skríkla vojvodkyňa d'Étampes.

– Vôbec nie, – odpovedala Kolumba prívetivo. – Nechcem vás urážať, len vám odpovedám, lebo ma nútite povedať, čo si myslím. Nechajte ma samu so svojimi myšlienkami, a ja vás nechám samu s vašimi plánmi.

– Dobre, pretože sa priečiš a myslíš si, že si dosť silná, aby si mohla zápasiť so mnou tým, že sa priznáš k svojej láske, priznám sa aj ja. Ale spolu s láskou prezradím aj svoju nenávisť. Áno, milujem Ascania a teba nenávidím. Veď načo by som to zapierala. Jedine tebe to môžem povedať, lebo tebe jedinej to nikto neuverí, áno, milujem Ascania.

– Tak potom vás ľutujem, madame, – povedala súcitne Kolumba, – lebo Ascanio miluje mňa.

– Áno, to je pravda, Ascanio ťa miluje. Ale ja ťa pripravím o jeho lásku. Ak budem môcť, zvediem ho, alebo ak bude treba, oklamem ho, alebo ak to bude nevyhnutné, siahnem aj k zločinu. Rozumieš? Som Anna d'Heilly, vojvodkyňa d'Étampes.

– Madame, Ascanio bude milovať tú, ktorú on bude chcieť.

– Počúvajte! – skríkla vojvodkyňa, nazúrená jej neoblomnou dôverčivosťou. – Veríte, že jeho láska je jediná na svete a že ani jednu na svete nemožno s ňou porovnať?

– To nehovorím, madame. Ak ho milujem ja, môže ho milovať aj niekto iný, pochybujem však, že by ste ho mohli milovať vy.

– Čo chceš urobiť v jeho prospech ty, hoci tvrdíš, že ja by som nikdy nedosiahla, aby ma miloval tak, ako miluje teba? Čo si mu doteraz obetovala? Len smutný život a nudu samoty.

– Nie, môžem mu dať mier a pokoj.

– Pred kým si ho uprednostnila? Pred smiešnou láskou grófa d'Orbec?

– Nie, madame; pred svojou poslušnosťou voči otcovi.

– Čo mu môžeš dať? Môžeš z neho spraviť boháča, môžeš ho spraviť mocným a obávaným?

– Nie, madame, ale dúfam, že ho spravím šťastným.

– Ja však môžem urobiť preňho omnoho viac, – povedala vojvodkyňa d'Étampes. – Získam preňho kráľovu priazeň, to znamená bohatstvo, tituly, pocty, ktoré zložím k jeho nohám. Bude vládnuť ako kráľ.

– Áno, to je možné, – odpovedala Kolumba s úsmevom. – Vaša láska mu dá všetko, čo nie je z lásky.

– Dosť už tých vašich urážajúcich rečí! – skríkla prudko vojvodkyňa, cítiac, ako jej krok za krokom mizne pôda pod nohami.

Na chvíľu zmĺkli. Kolumba bola pokojná, zatiaľ čo vojvodkyňa premáhala v sebe zlosť. Po chvíli však črty jej tváre trochu zmäkli. Rozhostila sa jej na tvári nežnosť a z jej očí zažiarila láskavosť, či úprimná, alebo predstieraná, nevedno. Napokon sa vojvodkyňa znovu pustila do zápasu prvá, lebo jej hrdosť chcela za každú cenu, aby ona skončila ako víťaz.

– Pozrite, Kolumba, keby vám niekto povedal: Obetuj preňho život! Čo by ste spravili? – spýtala sa takmer s účasťou.

– Dala by som ho s radosťou.

– A ja tiež! – skríkla vojvodkyňa s dôrazom, ktorý dokazoval silu lásky, ak nie úprimnosť obete. – Ale vaša česť by tiež mohla padnúť za obeť? – pokračovala.

– Ak rozumiete pod slovom česť moju povesť, tak potom áno. Ale keby ste pod slovom česť rozumeli moju cnosť, potom nie.

– Čože? Azda nie je ešte vaším milencom?

– Je mojím snúbencom, to je všetko, madame.

– Ach, ona ho nemiluje, – pokračovala vojvodkyňa. – Ona ho nemiluje. Uprednostňuje česť pred ním.

– Madame, keby vám niekto povedal: „Vzdaj sa v jeho prospech všetkých titulov, celej svojej slávy, obetuj mu kráľa, ale nie tajne, to by bolo príliš ľahké, ale verejne!“ a keby vám povedali: „Anna d'Heilly, vojvodkyňa d'Étampes, opusti pre jeho skromnú cizelérsku prácu svoj palác, svoje

bohatstvo, svojich dvoranov?“ spýtala sa Kolumba nahnevane.

– Odmietla by som to v jeho vlastnom záujme, – odpovedala vojvodkyňa, akoby nevedela klamať pod prenikavým a skúmavým pohľadom svojej sokyne.

– Vy by ste to odmietli?

– Áno.

– Ach, vy ho nemilujete! – skríkla Kolumba. – Uprednostňujete pocty a preludy pred ním.

– Hovorím vám jasne, že pre neho si chcem ponechať svoje postavenie! – bránila sa vojvodkyňa, zúfalá nad týmto novým víťazstvom svojej sokyne. – Hovorím vám, že si chcem zachovať svoje postavenie len preto, aby som sa mohla oň podeliť s ním. Všetci muži si to skôr či neskôr vážia.

– Áno, – súhlasila Kolumba s úsmevom. – Ale Ascanio nepatrí medzi tých mužov.

– Mlčte! – skríkla Anna druhý raz, dupnúc nohou od zúrivosti.

Ľstivá a mocná vojvodkyňa nemala šťastie dokázať nadvládu nad dievčinou, ktorú chcela spočiatku zastrašiť zvýšeným hlasom. Na jej zlostné alebo zlomyseľné otázky Kolumba odpovedala pokojne a rozvážne, a to pani d’Étampes ešte viac rozčuľovalo. Začala si uvedomovať, že ju slepá vášeň a nenávisť zviedli na zlú cestu. Preto zmenila taktiku.

Nerátala s tým, že sa u tejto dievčiny stretne s takou krásou ducha, a keďže nemohla svoju sokyňu pokoriť, rozhodla sa, že ju prekvapí iným spôsobom.

Kolumba sa nezľakla výbuchov jej zlosti, cúvla len do dôstojného a studeného mlčania. Vojvodkyňa sa rozhodla inakšie. Nečakane sa priblížila ku Kolumbe s milým úsmevom a chytila ju priateľsky za ruku.

– Prepáčte, milé dieťa, ale mne sa zdá, že som sa nechala trochu uniesť. Nesmiete mi to zazlievať. Máte oproti mne toľko predností, že je celkom prirodzené, ak na vás žiarlim.

Určite ma považujete za zlú ženu tak ako všetci ostatní. V skutočnosti nie ja som zlá, ale osud bol zlý ku mne. Teda odpustite mi. Hoci sme sa obidve zaľúbili do Ascania, to nie je dôvod, aby sme na seba nevraživo pozerali. A potom, najmä vy musíte byť zhovievavá, lebo on miluje len vás. Ak chcete, budeme sestrami. Hovorme spolu otvorene a ja sa vynasnažím zahladiť nepríjemný dojem, ktorý som vo vás vyvolala neopodstatneným hnevom.

– Madame, – povedala Kolumba odmerane a mimovoľne odtiahla ruku.

Potom však doložila:

– Hovorte, počúvam vás.

– Ach, – uľavila si veselo pani d'Étampes, tváriac sa, že dokonale chápe jej odmeranosť. – Nebojte sa, malá divoška, nežiadam od vás priateľstvo bez toho, že by som vám dala záruku. Pozrite, aby ste dobre vedeli, kto som, aby ste ma poznali tak, ako sa poznám sama. Niekoľkými slovami vám chcem opísať svoj život. Moje srdce sa vonkoncom nepodobá môjmu životu. Ľudia priveľmi ohovárajú úbohé ženy, o ktorých sa hovorí, že sú veľké. Závisť sa mýli. Závistlivci nás preklínajú namiesto toho, aby nás úprimne ľutovali. Milé dieťa, rada by som napríklad vedela, čo si o mne myslíte? Buďte úprimná. Považujete ma za skazenú, však?

Kolumba naznačila pohybom rozpaky, lebo nevedela odpovedať na takúto otázku.

– Ale ak som skazená, – pokračovala pani d'Étampes, – je to vari moja vina? Kolumba, vy ste boli doteraz šťastná, preto neopovrhujte príliš ženami, ktoré trpeli. Vy ste doteraz žili v statočnej samote. Priala by som vám, aby ste nikdy nemuseli vedieť, čo to znamená byť odchovaná ctižiadosťou. Lebo ženám, ktorým je určené toto utrpenie, tak ako víťazom je určený vavrínový veniec, ukazuje sa život len po ligotavej stránke. Taká žena nemusí milovať, musí sa len páčiť. Tak sa stalo, že v mojej mladosti všetky moje myšlienky smerovali len k tomu, aby som zvriedla kráľa. Krásu, ktorou boh

obdarúva ženy, aby ju vymenili za úprimnú lásku, ja som musela vymeniť za titul. Z pôvabu som urobila pascu. Kolumba, povedzte, čo sa môže stať z úbohého dieťaťa, zajatého vo veku, keď ešte poriadne nepozná, čo je dobro a čo je zlo, ba ktorému neprestajne hovoria: „Dobro, to je zlo. Zlo, to je dobro.“ Povedzte, čo si o tom myslíte? Iní si zúfali nado mnou, ale ja som si nezúfala. Boh mi odpustí, lebo som nemala pri sebe nikoho, kto by mi ho bol pripomenul. Ako som mohla skončiť opustená, slabá, bez opory? Klamstvo a osídla boli odvtedy celým mojím zmyslom života. A verte mi, nebola som stvorená pre túto strašnú úlohu. Dôkazom toho je, že som sa zaľúbila do Ascania. A ďalším dôkazom toho je, že keď som cítila k nemu lásku, cítila som sa šťastná aj pokorená súčasne. A teraz, moje drahé dieťa, povedzte, či ste mi rozumeli?

– Áno, – odpovedala dôverčivo Kolumba. – Klamali ste samu seba falošnou nádejou a verili ste, že je to pravda.

– Kolumba, ľutujete ma? – spýtala sa vojvodkyňa. – Dovolili by ste mi milovať Ascania zobďaleč, opustenej a beznádejne zaľúbenej? Nebola by som vašou sokyňou, lebo on by ma neľúbil. Odplatila by som sa vám tým, že by som sa vynasnažila nahradiť vám matku, ktorú ste stratili j viedla by som vás a ochraňovala. Poznám svet, jeho klamstvá a nástrahy a všetky úskalia. Verte, naozaj by ste sa mohli na mňa spoľahnúť, lebo som vám povedala o sebe všetko. Bola som dieťaťom, ktorému do srdca vštepovali vášne ženy – to je celá moja minulosť. Poznáte aj moju prítomnosť. Je hanbou byť verejne kráľovou milenkou. Mojou budúcnosťou je moja láska k Ascaniovi, ale nie jeho láska, lebo vy sama ste povedali, že Ascanio ma nebude ľúbiť nikdy. Ale práve preto, že i ja som o tom presvedčená, moja láska ostane čistá a očistí aj mňa. Teraz závisí od vás, aby ste hovorili so mnou úprimne a so všetkým sa mi zdôverili. Drahé dieťa, rozprávajte mi o vašom živote!

– Madame, môj život je veľmi krátky a veľmi prostý, – odpovedala Kolumba. – Mala som len tri lásky. Milovala

som, milujem a budem milovať boha, otca a Ascania. Kým som Ascania nepoznala, láska k nemu bola len snom. Teraz je bolesťou. Ale verím v jej budúcnosť.

– Výborne! – súhlasila vojvodkyňa, potláčajúc v srdci žiarlivosť a v očiach slzy. – Ale hovorte ďalej, Kolumba! Čo zamýšľate urobiť teraz? Ako chcete vy, úbohé dieťa, postaviť sa proti takej mocnej sile, ako je plán vášho otca a vôľa grófa d'Orbec? Okrem toho, kráľ vás videl a ľúbi vás.

– Ach, bože môj, – zašepkala Kolumba.

– Pretože však táto vášeň bola dielom vašej sokyne d'Étampes, bude povinnosťou Anny d'Heilly, vašej priateľky, aby vás od nej oslobodila. Na kráľa už nemyslime. Teraz ostáva váš otec a grófa. Veru nebude jednoduché bojovať proti ich ctižiadosti tak ako proti prchavej a plytkej láske Františka I.

– Ach, buďte taká dobrá a zachráňte ma pred nimi, tak ako ma zachránite pred kráľom, – prosila Kolumba.

– Poznám len jedinú možnosť, – povedala vojvodkyňa d'Étampes po chvíli premýšľania.

– Akú?

– Ale vy by ste sa zľakli a nesúhlasili by ste so mnou.

– Ach, ak k tomu potrebujem len odvahu, tak hovorte, prosím.

– Poďte sem a počúvajte, – povedala vojvodkyňa, priťahujúc si Kolumbu priateľsky na stoličku pri svojom kresle a objímajúc ju rukou okolo pása. – No nezľaknite sa mojich prvých slov.

– Vari je to také strašné? – spýtala sa Kolumba.

– Vy ste obdarovaná prísnou a nepoškvrnenou cnosťou, milá moja. Žiaľ, žijeme však v takom svete a v takých časoch, keď nevinnosť je len o jedno nebezpečenstvo viac, lebo vás vystavuje nechránenú vašim nepriateľom. Nemôžete ich poraziť zbraňami, aké používajú oni, keď útočia na vás. Teda premôžte sa, zostúpte z výšin svojho sna a znížte sa na úroveň skutočnosti. Pred chvíľou ste povedali, že by ste Ascaniovi obetovali svoju povesť. Nežiadam od

vás ani to. Obetujte mu len vonkajšie zdanie lásky a vernosti. Skúste bojovať sama a slabá proti svojmu osudu. Vy, dcéra šľachtica, snívate o svadbe so zlatotepcom! To je šialenstvo! Vypočujte si a poslúchnite rady úprimnej priateľky. Nevzpierajte sa im, nechajte sa viesť, ostaňte v duši čistá, akoby ste boli Ascaniovou ženou, ale vydajte sa za grófa d'Orbec. Keď budete mať jeho meno, urobíte, ako sama budete chcieť. Ako grófka d'Orbec docielite všetko. Ale takto, kto vám dá za pravdu vo vašom boji? Nikto. Ani ja sama vám nemôžem pomôcť proti autorite zákonitého otca. Môžem vám však pomôcť vždy, ak bude treba prekaziť výpočty vášho manžela. Poslúchnite ma. Ak chcete byť nezávislou, tvárte sa, že chcete stratiť slobodu. Potom sa oprite o myšlienku, že Ascanio je vaším naozajstným manželom, že sobáš s kýmkoľvek je len pretvárka. Potom sa zariaďte podľa toho, čo vám bude kázať vaše srdce. Vaše svedomie bude spokojné a spoločnosť vám dá za pravdu, lebo ste zachovali poslušnosť otcovi.

– Madame, madame, – zhrozila sa Kolumba. Vstala a odťahovala ruky od vojvodkyne, ktorá ju chcela zadržať. – Neviem, či vám dobre rozumiem, ale mám dojem, že mi radíte čosi hnusné.

– Čo hovoríte? – zarazila sa vojvodkyňa.

– Hovorím len toľko, že statočnosť nie je taká premenlivá, madame. Hovorím, že vaše mudrovanie ma núti hanbiť sa za vás. Pod rúškom priateľstva, ktorým chcete zakryť svoju nenávisť, vidím pascu, ktorú mi pripravujete. Chcete ma pripraviť o česť v Ascaniových očiach, však? Viete, že Ascanio nebude milovať ženu, ktorou bude musieť opovrhovať, však?

– Nuž áno, – rozosmiala sa vojvodkyňa. – Už mám toho dosť, aby som si ustavične kládla masku. Ak sa nechceš chytiť do osídla, ktoré som ti pripravila, padneš do priepasti, do ktorej ťa zhodím. Či sa ti chce, či nie, vydáš sa za grófa d'Orbec.

– V tom prípade ma ospravedlní násilie, ktorého sa stanem obeťou. Ale aj keď ustúpim, ak vôbec ustúpim, zachovám si aspoň svoje nedotknuté presvedčenie.

– Teda ty chceš ešte bojovať?

– Všetkými prostriedkami, ktoré má v moci úbohé dievča. Upozorňujem vás, že budem hovoriť „nie“ do poslednej chvíle. Ak položíte moju ruku do ruky toho muža, aj vtedy poviem „nie“. Ak ma donútite, aby som si kľakla pred tvár kňaza, pred jeho tvárou poviem „nie“.

– Ale čo na tom záleží? Ascanio bude aj tak veriť, že si podľahla a súhlasila so sobášom.

– Dúfam, že nepodľahnem, madame.

– O koho sa chceš pritom opierať?

– O jedného boha tam hore a o jedného človeka tu dolu.

– Ten muž je vo väzení.

– Ten muž je voľný, madame.

– Kto je to?

– Benvenuto Cellini.

Vojvodkyňa zaškrípala zubami, keď počula meno muža, ktorého považovala za svojho najúhlavnejšieho nepriateľa. Ale vo chvíli, keď chcela zopakovať toto meno s kliatbou, páža zdvihlo záves a oznámilo príchod kráľa.

Vojvodkyňa d’Étampes odbehla rýchlo z komnaty a s úsmevom na perách ponáhľala sa v ústrety Františkovi I., aby ho odviedla do svojej izby. Sluhom dala znamenie, aby dávali pozor na Kolumbu.



XI

BENVENUTO MÁ STAROSTI

Hodinu po Ascaniovom uväznení a po únose Kolumby Benvenuto Cellini šiel na koni po nábreží svätého Augustína. Opúšťal kráľa a jeho dvor. Cestou ho zabával nekonečnými príhodami, aké vedel rozprávať len on, a spestroval ich osobnými dobrodružstvami. No len čo sa ocitol sám, vrátil sa k svojim myšlienkam. Rukou povolil uzdu a jeho čelo sa pokrylo vráskami. Myslel na odliatie Jupitera, od ktorého závisela nielen jeho umelecká sláva, ale aj šťastie jeho drahého Ascania. Bronz vrel v jeho hlave skôr ako v peci.

Keď prišiel pred bránu paláca, na chvíľu zastal. Prekvapilo ho, že nepočuje klopanie nástrojov. Palác bol nemý a tichý, akoby tam nebolo živej duše. Potom dva razy zaklopal, ale nikto mu nešiel otvoriť. Až po treťom zaklopaní prišla Scozzona.

– Ach, majster, konečne ste prišli! – zvolala, len čo zbadala Benvenuta. – Škoda, že ste neprišli o dve hodiny skôr.

– Čo sa stalo? – spýtal sa Cellini.

– Kráľovský sudca, gróf d'Orbec a vojvodkyňa d'Étampes prišli sem.

– A potom?

– Začali hľadať.

– No a?

– Našli v hlave sochy boha Marsa Kolumbu.

– To nie je možné!

– Vojvodkyňa d'Étampes odviedla Kolumbu k sebe a kráľovský sudca dal odviesť Ascania do väzenia.

– Ach, niekto nás zradil! – skríkol Benvenuto a udrel sa do čela, zlostne dupnúc nohou. A ako vždy jeho prvou myšlienkou bolo pomstiť zradu. Nechal koňa vojsť do stajne, on vybehol do dielne a skríkol:

– Všetci sem! Všetci!

O chvíľu sa zhromaždili všetci robotníci.

Majster každého prísne vypočúval, ale nikto nemal najmenšie tušenie, kde sa skrýva Kolumba. Na chvíľu podozrieval majster Pagola, ale ani ten o celej veci nevedel nič. Nadarmo podozrieval aj Hermanna a Šimona Ľaváka, tí tiež o ničom nevedeli.

Keď videl, že nemá čo pomstiť ani čo vyzvedať, rýchlo sa rozhodol, ako mal vo zvyku, presvedčiť sa, či je kord na svojom mieste a či dýka dobre zapadá do pošvy. Rozkázal všetkým, aby bol každý na svojom mieste, aby ich mohol nájsť, len čo ich bude potrebovať, a potom rýchlo opustil ateliér, zbehol po schodoch a ponáhľal sa preč.

Jeho tvár, krok i každý jeho pohyb prezrádzali veľké vzrušenie. Hlavou mu preletovali tisíce myšlienok, plánov a obáv. Vo chvíli, keď Ascania najviac potreboval, lebo na odlievanie Jupitera potreboval nielen všetkých svojich žiakov, ale najmä toho najšikovnejšieho, nemal ho po ruke. Kolumbu uniesli. Bál sa, aby uprostred svojich nepriateľov

nestratila odvahu. Jej čistá a vznešená dôvera, jediná hradba proti všetkým podlým myšlienkam a plánom, mohla by sa zachvieť a opustiť ju uprostred toľkých hrozieb a úkladov.

A medzi všetkými tými myšlienkami vrela spomienka na to, ako povedal kedysi Ascaniovi, že vojvodkyňa d'Étampes sa kruto pomstí. Vtedy mu Ascanio odpovedal s úsmevom: „Neodváži sa zničiť ma, lebo ja by som ju potom zničil jediným slovom!" Benvenuto chcel poznať tajomstvo. Ale vtedy mu mladík povedal: „Majster, dnes by to bola zrada. Počkajte na deň, keď to bude obrana."

Benvenuto rešpektoval jeho diskrétnosť a čakal. Teraz by sa mu však Ascanio veľmi zišiel. Preto sa rozhodol vyhľadať ho.

Benvenutovu myšlienku nasledovalo hneď rozhodnutie. Len čo si povedal, že sa musí k Ascaniovi dostať, už klopal na bránu väzenia. Okienko sa otvorilo a strážca sa ho spýtal, kto je. Za ním v tieni stál ešte jeden muž.

– Volám sa Benvenuto Cellini, – odpovedal zlatotepec.

– Čo chcete?

– Chcel by som sa zhovárať s väzňom, ktorý je tu zatvorený.

– Ako sa volá?

– Ascanio.

– Ascanio má prísne väzenie a nesmie sa s nikým stretnúť.

– A prečo má Ascanio prísne väzenie?

– Lebo je obžalovaný z činu, za ktorý môže dostať trest smrti.

– Tým vážnejší dôvod, aby som ho videl.

– Pán Cellini, máte čudnú logiku, – povedal posmešne muž, ktorý sa schovával v tieni. – Tu vo väzení nie sme zvyknutí na podobné nápady.

– Kto sa mi posmieva, keď sa slušne pýtam? Kto sa mi posmieva, keď prosím? – nahneval sa Benvenuto

– Ja, – odpovedal hlas. – Ja, Róbert d'Estourville parížsky kráľovský sudca. Pán Cellini, na každého raz príde

rad. Každý boj sa skladá z útoku a z odplaty. Vy ste vyhrali prvé kolo, ja druhé. Vy ste mi protizákonne vzali môj palác, ja som vám podľa zákona vzal vášho žiaka. Vy ste mi nechceli vrátiť palác, ja vám nevrátim žiaka, to je isté. Ale veď vy ste statočný a podnikavý a okrem toho máte celú armádu priateľov, ktorí sú vám oddaní. Preto vpred, slávny dobyvateľ pevností, vpred, slávny šplhač po múroch! Dobyvateľ brán, vpred! Poďte dobývať Châtelet, čakám vás!

Po týchto slovách sa okienko zatvorilo.

Benvenuto zúrivo skríkol a vrhol sa na dvere, ale hoci údery jeho mocných rúk a nôh boli prudké, dvere sa ani nepohli.

– Len smelo, milý priateľ, len búchajte a kopte, – kričal kráľovský sudca spoza brány. – No zbytočne robíte hluk. A keby to trvalo dlho, dajte si pozor na zbrojnošov! Châtelet nie je palác Nesle, ako vidíte. Väzenie patrí nášmu pánu kráľovi a uvidíme, či ste vo Francúzsku väčším pánom než kráľ.

Benvenuto hľadal očami okolo seba, až zbadal na brehu vyvalený medzník, ktorý by ťažko zdvihli dvaja chlapi. Pobral sa rovno k nemu, zdvihol ho ľahko na plece – ale stihol s ním spraviť len niekoľko krokov.

Zaváhal. Možno by vyvalil jednu bránu, ale za ňou nájde stráž a takýmto spôsobom sa dostane ľahko do väzenia aj on. Do väzenia vo chvíli, keď od jeho slobody závisí sloboda Ascaniova. Pustil teda medzník, až sa zaboril do zeme.

Kráľovský sudca ho pravdepodobne sledoval okienkom, lebo bolo počuť ďalší výbuch smiechu.

Benvenuto odtiaľ takmer ušiel, aby ho nepremohla túžba rozbiť si hlavu o prekliaty múr.

Pobral sa rovno do paláca d’Étampes.

Nebolo by všetko stratené, keby sa mohol stretnúť s Kolumbou, ak sa nemohol stretnúť s Ascaniom. Možno sa Ascanio vo svojej ľúbostnej dôverčivosti zveril dievčine so svojím tajomstvom, ktoré odmietol povedať majstrovi.

Spočiatku šlo všetko dobre. Brána paláca bola otvorená. Prešiel cez dvor a vošiel do predizby, kde stál pestro oblečený sluha, najmenej šesť stôp vysoký a štyri stopy široký.

– Kto ste? – spýtal sa zlatotepca, obzerajúc si ho od hlavy po päty.

Za iných okolností bol by mu Benvenuto odpovedal spôsobom, na aký bol zvyknutý, ale tentoraz šlo o to, aby sa stretol s Kolumbou a aby zachránil Ascania. Preto sa ovládol.

– Som Benvenuto Cellini, florentský zlatotepec, – odpovedal.

– Čo chcete?

– Rád by som videl slečnu Kolumbu.

– Slečnu Kolumbu nemôžete vidieť.

– A to prečo?

– Lebo jej otec, pán d'Estourville ju dal pod ochranu pani vojvodkyne d'Étampes a rozkázal jej, aby nad ňou bdela.

– Ale ja som jej priateľ.

– Tým väčší dôvod, aby ste boli podozrivý.

– Hovorím však, že ju nevyhnutne musím vidieť, – odpovedal Benvenuto a už sa začal rozohrievať.

– Ja vám zase hovorím, že ju neuvidíte, – odpovedal sluha.

– Môžem aspoň hovoriť s pani vojvodkyňou d'Étampes?

– Nie, ani s tou.

– Ani ja, jej zlatotepec?

– Ani vy, ani nikto iný.

– Aha, teda som už poznačený! – skríkol Benvenuto.

– Veru tak, – odpovedal sluha, – udreli ste klinec po hlavičke.

– Milý priateľ, vieš, že som zvláštny človek, – povedal Benvenuto s hrozbou v hlase, ktorá zvyčajne predchádza výbuch hnevu, – a že vstupujem tam, kam mi je vstup zakázaný?

– Ako to dokážete? Spravte mi tú radosť.

– Ak ide o dvere, ako sú tieto, a o chlapa, ako napríklad ty…

– No čo? – spýtal sa sluha.

– No tak, – odpovedal Benvenuto, doložiac hneď slová činom, – potom odkopnem toho chlapa a vyrazím dvere.

A pritom mocným úderom päsťou zvalil sluhu na všetky štyri a jediným úderom nohy vyvalil dvere.

– Pomoc, pomoc! – rozkričal sa sluha.

Jeho zúfalý výkrik bol však zbytočný, lebo Benvenuto, len čo rozrazil dvere, ocitol sa zoči-voči sluhom, ktorí akoby na neho čakali. Uvedomil si, že vojvodkyňa sa pravdepodobne dozvedela o jeho príchode a urobila potrebné opatrenia.

Za iných okolností bol by sa Benvenuto vrhol kordom i dýkou na túto háveď a zaiste by s nimi čoskoro zúčtoval, ale pretože šlo o kráľovu milenku a jej palác, mohol by mať jeho čin nepríjemné následky. Ako často inokedy, aj tentoraz zdravý rozum zvíťazil nad horúcou krvou, takže v nasledujúcej chvíli schoval kord späť do pošvy, z ktorej ho už napoly vytiahol, a cúvajúc ustupoval z levovej jamy, až prišiel bez nehody na chodbu, potom na dvor a napokon von z paláca. Náhlivo sa pobral k Louvru, lebo sa rozpornému, že v tejto veci najlepšie by mu mohol pomôcť kráľ, ku ktorému mal hocikedy prístup. Na jeho priazeň sa mohol spoľahnúť.

Preto vykročil svojím zvyčajným odmeraným krokom a na prvý pohľad vyzeral celkom pokojný. Ale iba vyzeral, lebo ťažké kvapky potu, ktoré sa mu rinuli po čele a po tvári, svedčili o tom, že v sebe tuho bojuje, aby utíšil rozbúrenú krv. Jeho násilníckej povahe sa nič nehnusilo tak veľmi, ako keď sa niečo zbytočne vlieklo. Nemal rád prekážky v podobe zatvorených dverí alebo nehanebného a bezočivého sluhu. Mocní ľudia nikdy nie sú takí zúfalí, ako keď sa im postaví do cesty zbytočná prekážka. Benvenuto by bol dal desať rokov života, keby niekto z okoloidúcich bol doňho vrazil, aby si mohol na ňom schladiť svoj hnev. Zúrivo a zlostne

pozeral okolo seba, či nie je nablízku niekto, komu sa už nechce žiť a chcel by sa ľahko a rýchlo dostať na druhý svet.

O štvrť hodiny neskôr už vstupoval do dvorany pážat v Louvri a pýtal sa, či ho môžu predviesť ihneď k Jeho Veličenstvu. Chcel všetko vyrozprávať kráľovi, chcel sa odvolať na jeho láskavosť a poprosiť ho, aby mu umožnil aspoň sa stretnúť s Ascaniom, ak by nemohol vyžiadať jeho prepustenie z väzenia. Cestou premýšľal, čo všetko kráľovi povie, a pretože bol, ako vieme, obdarený výrečným jazykom, bol celkom spokojný s tým, čo si pre kráľa pripravil. No aj tak všetky tieto novinky, prekážky, s ktorými sa stretol a nevládal odstrániť, potýčky s grobianskymi sluhami, to všetko naňho zapôsobilo, ako ho už dobre poznáme, tak, že v ňom vrela krv, srdce mu prudko tĺklo, ruky sa triasli od rozčúlenia. Celý deň života akoby sa sústredil do jedinej minúty.

Teda v takomto stave bol Benvenuto, keď sa obrátil na páža s otázkou, či môže mať tú česť predstúpiť pred kráľa.

– Nie, kráľ neprijíma, – odpovedal mladík.

– Vari ma nepoznáte? – spýtal sa Benvenuto prekvapene.

– Ale áno, veľmi dobre.

– Som Benvenuto Cellini a Jeho Veličenstvo mi sľúbilo, že ma hocikedy prijme.

– Nemôžete vstúpiť práve preto, že sa voláte Benvenuto Cellini, – odpovedalo páža.

Benvenuto stál ako prikovaný.

– Ach, to ste vy? – obrátil sa mladík na jedného z dvoranov, ktorý prišiel súčasne so zlatotepcom, – to ste vy, pán de Termes? Ráčte vstúpiť. Nech sa páči, pán gróf de la Faye. Prosím, markíz de Prés.

– A čo ja? Počujete? – skríkol Benvenuto, blednúc od zlosti.

– Vy? Kráľ sa pred desiatimi minútami vrátil a povedal mi: „Keby sa ten nehanebný Florenťan ukázal, povedzte mu, že ho nechcem vidieť, a poraďte mu, aby sa ovládol, ak

nechce na vlastnej koži skúsiť väzenie Châtelet tak ako Anjelský hrad.“

– Pomoc, trpezlivosť moja! – skríkol hrozivo Benvenuto Cellini. – Spravodlivý bože, nie som zvyknutý, aby ma králi nechávali čakať. Vatikán sa vyrovná Louvru a Lev X. Františkovi I., a predsa som nečakal pred dverami Vatikánu, ani pred dverami Leva X. Ale rozumiem, všetkému rozumiem. Kráľ bol u pani d’Étampes a tam ho nahuckali proti mne. Áno, určite je to tak. Ale nesmiem strácať trpezlivosť kvôli Ascaniovi a kvôli Kolumbe!

Aj keď sa rozhodol ostať trpezlivým, musel sa oprieť o stĺp. Srdce sa mu div nepuklo, nohy sa pod ním podlamovali. Táto posledná urážka nielen že sa dotýkala jeho hrdosti, ale aj jeho priateľstva. Dušu mu naplnil smútok a zúfalstvo a na stisnutých perách, zaťatých pästiach a v zamračenom pohľade bolo vidieť, aká prudká je jeho bolesť.

O minútu sa trochu spamätal, prudkým pohybom odhodil z čela vlasy a pevným krokom vyšiel. Všetci, čo boli prítomní, hľadeli za ním s neskrývaným obdivom.

Benvenuto vyzeral pokojný len vďaka svojej obrovskej duševnej sile, ktorou sa vedel v potrebnej chvíli ovládnuť, lebo v skutočnosti bol vydesenejší a zmätenejší než prenasledovaný jeleň. Chvíľu chodil po uliciach bez toho, že by si uvedomoval, kadiaľ kráča. Pred očami sa mu niesli mračná, nepočul nič okrem prudkého tepu krvi v spánkoch a ani nevedel, či je to všetko sen, alebo skutočnosť. Jemu, Benvenutovi, miláčikovi kniežat, pápežov a kráľov, stalo sa už po tretí raz, že mu pred nosom zatvorili dvere! Jemu, Benvenutovi, pred ktorým sa každé dvere otvárali dokorán, len čo sa ozvali jeho kroky. Ale hoci sa tri razy sklamal a ponížili ho, nemal právo, aby si vylial zlosť. Musel skryť rumenec svojej hanby, pokým sa mu nepodarí oslobodiť Kolumbu a Ascania. Zdalo sa mu, že ľudia, ktorí kráčajú okolo neho celkom ľahostajne, cudzí a zaujatí svojimi starosťami, vidia mu na čele vypálenú trojnásobnú pohanu,

ktorú utrpel. Bola to možno jediná chvíľa v živote tohto veľkého človeka, keď začal pochybovať o sebe. Ale asi po štvrťhodine slepého blúdenia, náhlivého a neurčitého, sa spamätal, zdvihol hlavu. Ochabnutosť ho prešla, znovu pocítil chuť bojovať ďalej.

– Dobre, – skríkol nahlas, lebo sa nevedel ovládnuť. – Mohli vyhodiť človeka, ale azda nevyhodia umelca. Len hlavu hore, umelec, nech sa zahanbia, keď budú musieť obdivovať moje dielo. Len odvahu. Jupiter dokáže, že nie je len kráľom bohov, ale aj učiteľom a pánom ľudí.

Po týchto slovách zamieril Benvenuto unášaný zápalom mocnejším ako on sám smerom k Tournelles, bývalému kráľovskému sídlu, kde býval hlavný veliteľ vojsk Anne de Montmorency.

Aj tu musel čakať netrpezlivý Benvenuto celú hodinu, kým prišiel naňho rad, lebo vojenského ministra potrebovali mnohí dvorania a prosebníci. Napokon ho zaviedli k nemu.

Anne de Montmorency bol človek vysokej postavy, len trochu zohnutý vekom, studený, nadutý a suchý, s ostrým a úsečným vyjadrovaním. Neprestajne sa zlostil a nikto nevedel, či vie mať aj dobrú náladu. Bol by považoval za hriech, keby ho bol niekto videl smiať sa. Ako sa len mohol zapáčiť tento mrzutý starec tomu prívetivému a uhladenému kniežaťu, ktoré vtedy vládlo vo Francúzsku? Možno to vysvetliť len zákonom príťažlivosti protikladov: František I. poznal tajomstvo, ako prepúšťať spokojných tých, ktorých odmietol, zatiaľ čo Montmorency vedel prepúšťať rozzúrených tých, ktorým urobil po vôli. Bol priemerne nadaný a kráľovu dôveru si získal len tým, že bol neústupčivým vojakom a bezohľadným veliteľom.

Keď k nemu Benvenuto vstúpil, prechádzal sa de Montmorency dlhým krokom po izbe. Na Benvenutov pozdrav odpovedal len kývnutím hlavy. Potom sa zastavil a prenikavým pohľadom skúmal umelca:

– Kto ste? – spýtal sa.

– Benvenuto Cellini.

– Čím ste?

– Kráľovým zlatotepcom, – odpovedal umelec prekvapený, že prvá otázka a odpoveď na ňu mu nestačila.

– Ach, áno, už si spomínam, – zahučal de Montmorency. – Poznám vás. Tak čo chcete, čo si želáte, môj drahý? Mám u vás urobiť azda nejakú objednávku? Ak ste s tým počítali, tak vám hovorím už vopred, že ste zbytočne strácali čas. Čestné slovo, nerozumiem tomu blazneniu za umením, aké dnes všade zúri. Takmer by sa dalo povedať, že je to nákazlivá choroba, ktorá postihla každého okrem mňa. Nie, sochárstvo nie je mojím koníčkom, veríte, majster zlatotepec? Musíte sa s touto vecou obrátiť na iných, dobrú noc.

Benvenuto sa prudko mykol.

– Ale preto si ešte nemusíte zúfať. Určite nájdete dosť dvoranov, ktorí sa budú chcieť opičiť po kráľovi, a hlupákov, ktorí budú zo seba robiť znalcov. Čo sa týka mňa, poslúchnite. Ja sa držím svojho remesla, a tým je vojna. A sto ráz mi je milšia prostá dedinčanka, ktorá mi každých desať mesiacov porodí jedného vojaka, ako nepríjemný sochár, ktorý mi narobí plno pajácov z bronzu, čo nie sú súci na nič, len aby kvôli nim zdraželi delá.

– Pán gróf, – ozval sa Benvenuto, ktorý počúval celé toto dlhé rúhanie s trpezlivosťou, ktorá prekvapovala aj jeho samého. – Pán gróf, neprišiel som sa s vami rozprávať o umení, ale o cti.

– Ach, to je iná reč. Čo chcete odo mňa? Hovorte rýchlo!

– Pán gróf, pamätáte sa, ako mi Jeho Veličenstvo sľúbilo, že len čo mu prinesiem odliatu sochu Jupitera, splní každé moje želanie? Kráľ poveril vás a kancelára Poyeta, aby ste mu pripomenuli záväzok v prípade, že by naň zabudol.

– Spomínam si. A potom?

– Pán gróf, blíži sa rozhodujúca chvíľa, keď vás poprosím, aby ste oživili kráľovu pamäť. Urobíte to?

– Pane, preto ste sem prišli? – skríkol de Montmorency. – Aby ste ma žiadali o niečo, čo mám urobiť? Preto ma obťažujete?

– Pán gróf!

– Ste bezočivý, pán zlatotepec. Počujte, hlavný veliteľ vojsk Anne de Montmorency nepotrebuje nikoho, aby mu pripomínal, že má byť statočným človekom. Kráľ mi kázal, aby som mu to pripomenul, a to je obozretnosť, ktorú by mal využívať častejšie, hoci mu to nechcem vyčítať. Teda urobím to, aj keby mu mala byť táto pripomienka nepríjemná. Zbohom, pán Cellini. Nech predstúpi ďalší.

Po týchto slovách sa veliteľ vojsk obrátil k Benvenutovi chrbtom a kývol, že môže vojsť ďalší prosebník.

Benvenuto pozdravil veliteľa vojsk, ktorého surová úprimnosť sa mu dokonca páčila, a odišiel, poháňaný ustavične tou istou horúčkou a vrúcnou myšlienkou, ku kancelárovi Poyetovi, ktorý býval neďaleko.

Kancelár Poyet bol pravým opakom mrzutého a vždy od hlavy po päty obrneného Anne de Montmorency. Bol zdvorilý, uhladený, zhovorčivý, zahalený do kožušín a hermelínu. Nebolo z neho vidieť nič iné ako lysú lebku s trochou sivých vlasov, duchaplnými a nepokojnými očami a úzkymi perami, a bielu ruku. Bol iste rovnako statočný a čestný ako veliteľ vojsk, ale nebol taký otvorený.

Aj u neho musel Benvenuto čakať pol hodiny. Ale pomaly si už na to zvykol.

– Pán kancelár, prišiel som vám pripomenúť slovo, ktoré mi dal kráľ vo vašej prítomnosti a ktorého ste nielen svedkom, ale aj ručiteľom.

– Viem, čo chcete povedať, pán Benvenuto, – prerušil ho Poyet, – a som ochotný pripomenúť Jeho Veličenstvu tento sľub. Upozorňujem vás však, že po stránke právnej ústny sľub nezaväzuje kráľa k ničomu, ani ak ho dal pred svedkami, a preto ak kráľ ten sľub splní, urobí to len z dobrej vôle a aby dodržal slovo šľachtica.

– I ja tomu tak rozumiem, pán kancelár, – odpovedal Henvenuto, – prišiel som vás len poprosiť, aby ste včas splnili úlohu, ktorou vás poveril kráľ, a ostatné nechám na láskavosť Jeho Veličenstva.

– Výborne, – povedal Poyet, – v takom prípade som vám, milý pane, k službám.

Benvenuto opúšťal kancelára omnoho pokojnejší, ale krv mu ešte vždy vrela a ruky sa mu neprestajne chveli. Jeho myseľ bola pobúrená netrpezlivosťou, urážkami a hnevom a taká rozrušená, že pred očami sa mu objavovali vidiny, ktoré pomaly začali splývať: žiarivý obraz Štefánie, dom, kde býval del Moro, väzenie v Anjelskom hrade a napokon Kolumbina záhrada. Sledujúc tieto vidiny, cítil priam nadľudskú silu a mal pocit, akoby aj on žil mimo sveta spolu s nimi.

V takejto nálade sa vrátil do paláca de Nesle.

Všetci žiaci a pomocníci ho očakávali, ako im kázal.

– Milé deti, začneme odlievať Jupitera, – kričal už odo dverí a ponáhľal sa do ateliéru.

– Dobrý deň, majstre, – povedal Jakub Aubry, ktorý vošiel za majstrom, veselo si pospevujúc. – Azda ste ma nepočuli, ani nevideli? Kráčam za vami už päť minút po nábreží a neprestajne za vami kričím. Šiel som tak rýchlo, že som sa úplne zadychčal. Ale čo ste všetci takí smutní ako odsúdenci?

– Do zlievárne! – pokračoval Benvenuto a neodpovedal Jakubovi Aubrymu, ktorého zatiaľ zbadal kútikom oka a začul jedným uchom. – Do zlievárne! A nech sa nám naše dielo podarí! Bože nebeský, pomôž nám! Ach, milý priateľ, – pokračoval, obracajúc sa raz na Aubryho, raz na ostatných spolupracovníkov. – Ach, môj drahý Jakub, mám smutnú správu! Ako len vedeli využiť moju neprítomnosť!

– Čo sa stalo, majstre? – spýtal sa Aubry, naozaj znepokojený vzrušením Celliniho a hlbokým smútkom ostatných.

– Ale prineste smrekové drevo, deti, dobre vyschnuté. Viete predsa, že ho odkladám už šesť mesiacov. Čo sa stalo, milý Jakub? Môj Ascanio je vo väzení v Châtelet a Kolumba, dcéra kráľovského sudcu, ktorú miluje, rozkošná dievčina, v rukách vojvodkyne d'Étampes, svojej nepriateľky. Našli ju v soche Marsa, kam som ju schoval. Ale my ju zachránime. Kam ideš, Hermann? Drevo nie je v pivnici, ale v kôlni.

– Ascanio je zatknutý! Kolumbu odvliekli? – skríkol Aubry.

– Áno, nejaký nehanebný špehúň ich vypátral, chúdence moje, a vyzradil ich tajomstvo, ktoré som skrýval aj pred vami, môj drahý Jakub. Ale keby sa mi podarilo chytiť toho chlapa!… A teraz do zlievárne, moji milí! Do zlievárne! Ale to ešte nie je všetko. Kráľ ma nechce ani vidieť, mňa, ktorého nazýval svojím priateľom. Potom verte priateľstvu ľudí! Pravda, králi nie sú ľudia, sú predsa len kráľmi. Zbytočne som šiel do Louvru, nemohol som sa dostať k nemu a nemohol som mu povedať ani jediné slovo. Ach, ale moja socha prehovorí namiesto mňa. Urobte, čo treba, nestrácajte ani minútu. Tá žena, ktorá uráža úbohú Kolumbu! Ten nehanebný kráľovský sudca, ktorý sa mi posmieva! Ten žalárnik, ktorý mučí Ascania! Ach, aké to boli strašné vidiny, čo som dnes mal, môj drahý Jakub. Desať rokov svojho života by som dal tomu, kto by sa mohol dostať k väznenému Ascaniovi, porozprávať sa s ním a priniesť mi tajomstvo, pomocou ktorého by som mohol skrotiť tú pyšnú vojvodkyňu. Totiž Ascanio pozná tajomstvo, ktoré má tú moc. Len jeho šľachetné srdce mu nedovolilo, aby mi ho prezradil! Ale to je jedno, Štefánia, neboj sa, nestrachuj sa o svoje dieťa! Budem ho chrániť až do svojho posledného dychu a zachránim ho! Áno, zachránim! Len keby som vedel, kde je ten zradca! Zahrdúsil by som ho vlastnými rukami! Kiež by som žil ešte aspoň tri dni, Štefánia, lebo sa mi zdá, že oheň, ktorý ma spaľuje, spáli môj život. Keby

som zomrel skôr, ako budem môcť dokončiť svojho Jupitera, to by bolo strašné. Chlapci, do zlievárne, do zlievárne!

Pri prvých slovách Benvenuta Celliniho Jakub Aubry strašne zbledol, lebo pochopil, že pravdepodobne on bol príčinou všetkého toho nešťastia. No čím dlhšie hovoril Benvenuto, tým viac sa menilo tušenie na istotu. Možno sa však sám na niečo odhodlal, lebo ticho zmizol, zatiaľ čo Cellini v horúčkovitom zhone utekal do zlievárne, nasledovaný robotníkmi, vykrikujúc ako zmyslov zbavený:

– Do zlievárne, deti moje!



XII

S AKÝMI ŤAŽKOSŤAMI SA STRETÁVA SLUŠNÝ MUŽ, AK SA CHCE DOSTAŤ DO VÄZENIA

Úbohý Jakub Aubry vybehol z Veľkého Neslu. Bol presvedčený, že to on vyzradil Ascaniovo tajomstvo. Ale kto bol ten, čo vyzradil ďalej toto tajomstvo? To predsa nemohol byť onen šľachtic, ktorému to vtedy rozprával. Šľachtic a urobiť čosi také, fuj! Skôr to bol ten chlap Henriet alebo azda Robin alebo Charlot alebo dokonca Guillaume! Úbohý Aubry sa topil v dohadoch, pretože vyzradil tajomstvo takmer tuctu svojich známych. Ale nech už to vyzradil ktokoľvek, hlavné je, že on bol najväčším a prvým vinníkom. Tým nehanebným a darebáckym špehúňom, o ktorom hovoril Benvenuto, bol jedine on. Namiesto toho, aby svoje tajomstvo ukryl na tri zámky vo svojom srdci, vytáral ho všetkým svojim známym a jeho ošklivý jazyk

zavinil nešťastie Ascaniovi, bratovi! Jakub si trhal vlasy, päsťami sa tĺkol do hlavy, zahŕňal sa nadávkami najhoršieho druhu a nenachádzal dosť urážok priliehavých na svoju hlúposť.

Výčitky boli také ostré a privádzali ho do takého zúfalstva, že možno po prvý raz vo svojom živote začal premýšľať vážne. Napokon, aj keby hlavu dal za to, alebo si prebodol hruď, alebo urobil čosi podobné, tým by Ascaniovi nepomohol. Naopak, musí urobiť čosi také, čím by napravil zlo, ktoré spôsobil. Nesmie strácať čas zbytočným a neužitočným zúfalstvom.

Statočný Jakub si spomenul na Benvenutove slová: „Dal by som desať rokov života tomu, kto by sa mohol dostať k väznenému Ascaniovi, porozprávať sa s ním a priniesť mi tajomstvo, pomocou ktorého by som mohol skrotiť tú pyšnú vojvodkyňu.“ A tak, ako sme už povedali, začal premýšľať, hoci to nemal vo zvyku.

Výsledkom jeho usilovného premýšľania bolo rozhodnutie dostať sa do Châtelet. Ak sa mu podarí dostať sa ta, už sa dostane aj k Ascaniovi.

Benvenuto sa celkom zbytočne pokúšal dostať sa do väzenia ako návštevník. A Jakub Aubry nechcel stroskotať tým istým spôsobom ako v iných veciach šikovný majster. Jeho názor bol opačný. Povedal si, že sa môže dostať do Châtelet omnoho ľahšie ako väzeň. Len čo bude vo väzení, potom sa už nájde nejaký prostriedok, aby sa dostal k Ascaniovi, pozhováral sa s ním a vylákal z neho tajomstvo. Potom by sa musel dostať z väzenia von, zašiel by za Benvenutom, oznámil by mu Ascaniovo tajomstvo a nakoniec by sa kajúcne priznal k svojmu zločinu a poprosil o odpustenie.

A tak, nadšený svojou bohatou obrazotvornosťou a hrdý na svoju hlbokú oddanosť, pobral sa k väzeniu.

– Teraz musíme múdro uvažovať, – hundral si Jakub Aubry, kráčajúc k väzeniu, ktoré sa stalo teraz cieľom všetkých jeho túžob, – musíme múdro uvažovať, aby sme

nepopáchali nejaké ďalšie hlúposti. Musíme prísť na koreň veci, a to nie je veru ľahko, lebo celý tento príbeh sa mi zdá taký zamotaný, ako keď držím Gervaise vlnu a zmyslím si, že ju pobozkám. Musím si všetko zopakovať: Ascanio miloval Kolumbu, dcéru kráľovského sudcu. Dobre. Pretože kráľovský sudca ju chcel vydať za grófa d'Orbec, Ascanio ju uniesol. Dobre. Potom nevedel, čo si s ňou počať, a schoval ju do hlavy sochy boha Marsa. Výborne! Tá skrýša bola na moj dušu ohromná a tie zvery nemuseli… ale poďme ďalej, k sebe sa vrátim neskôr. Vyzerá to tak, že vďaka môjmu vyzradeniu šiel kráľovský sudca po svoju dcéru a dal zatvoriť Ascania. Som dvojnásobný somár! Ale čo má s tým spoločné vojvodkyňa d'Étampes? Nenávidí Kolumbu, ktorú majú všetci radi. Prečo? Aha, už viem. Určité narážky priateľov, Ascaniove rozpaky, keď sa hovorilo o vojvodkyni… pani d'Étampes sa zahľadela do Ascania, preto nenávidela svoju sokyňu. Jakub, priateľ môj, si naozaj darebák, ale pritom si aj vtipný chlapík. To je dobre. Ale teraz, čo to má Ascanio v rukách, čím by mohol zničiť vojvodkyňu? Ako sa dostal kráľ do celej tej kucapace spolu s akousi Štefániou? Prečo sa Benvenuto každú chvíľu odvoláva na Jupitera? To je trochu pohanské pre dobrého katolíka, či nie? Dočerta, keby mohol človek do toho aspoň trochu nazrieť! No nemusím všetkému rozumieť. Svetlo nájdem len v Ascaniovom väzení. Teda hlavné je, aby som sa dostal do väzenia. Ostatné už nejako urobím.

Po týchto slovách dostal sa Jakub Aubry k cieľu svojej cesty. Zabúchal na bránu Châtelet. Okienko sa otvorilo a drsný hlas strážcu sa ho spýtal, čo chce.

– Chcem jeden brloh vo vašom väzení, – odpovedal Aubry.

– Jeden brloh? – čudoval sa strážca.

– Áno, brloh, a to najtmavší a najhlbší, aj ten bude lepší, ako si zaslúžim.

– A prečo?

– Som veľký zločinec.

– Aký zločin ste spáchali?

– Ach, naozaj, aký zločin? – spýtal sa Jakub sám seba, lebo nebol pripravený na podobnú otázku.

Hoci si pred chvíľou povedal všelijaké poklony, pochopil, že jeho obrazotvornosť pokrivkáva, a preto znovu opakoval:

– Aký zločin?

– No veď, aký zločin, – naliehal strážca.

– Hádajte, – odpovedal Jakub.

Potom doložil:

– Ten chlap sa predsa musí vyznať v zločinoch lepšie než ja. Nech mi povie zoznam a ja si už vyberiem.

– Zavraždili ste niekoho? – spýtal sa ho strážca.

– Ešteže čo, – zľakol, sa Jakub, lebo jeho svedomiu sa protivila myšlienka, že by ho mohli považovať za vraha. – Čo si to o mne myslíte, priateľ?

– Kradli ste? – pokračoval strážca.

– Kradol? Ešteže čo.

– Tak čo ste teda spáchali? – skríkol dozorca netrpezlivo. – Nestačí len vydávať sa za zločinca, musíte povedať, aký zločin ste spáchali.

– Hovorím vám predsa, že som darebák, že by som si zaslúžil, aby ma lámali na kolese, aby som sa dostal na šibenicu!

– Ale zločin, aký zločin ste spáchali?

– Zločin? Zradil som priateľa.

– To nie je zločin, – odpovedal strážca. – Dobrú noc!

A zabuchol okienko.

– To že nie je zločin? Tak čo je to teda?

Jakub Aubry chytil obidvoma rukami klopadlo a tĺkol ním z celej sily.

– Čo je to tu za lomoz? – ozvalo sa z väzenia.

– Nejaký blázon sa sem chce dostať, – odpovedal strážca.

– Ak je to blázon, nepatrí sem, ale do nemocnice.

– Do nemocnice?! – skríkol Aubry a vzal nohy na plecia! Do nemocnice posielajú len žobrákov a povaľačov, a nie

ľudí, ako som ja, ktorí majú ešte vždy niekoľko grošov v kešeni. Do nemocnice! Len si predstavte toho hlúpeho strážcu, ktorý mi chce tvrdiť, že zrada priateľstva nie je zločin! Ako vidieť, aby som mal tú česť dostať sa do väzenia, musím niekoho alebo zavraždiť, alebo okradnúť. Ale to je nad moje sily! Už to mám… Čo keby som zviedol nejaké pekné mladé dievča? To nie je také strašné. Áno, ale koho? Hádam Gervaisu?

A napriek svojim starostiam učiteľ sa rozosmial.

– Doteraz sa to nestalo, ale mohlo by sa to stať! Už to mám, už mám celý svoj zločin: zviedol som Gervaisu.

A Jakub Aubry sa rozbehol k domu, kde bývala mladá krajčírka, prebehol šesťdesiat schodov, ktoré viedli do jej bytu, a jediným skokom sa ocitol uprostred izby, kde našiel dievčinu v utešených domácich šatách, ako si hladí volániky na živôtiku.

– Ach, – vykríkla Gervaisa prívetivým hlasom. – Ach, ako ste ma naľakali.

– Gervaisa, moja drahá Gervaisa, – začal Jakub Aubry, vrhnúc sa k svojej milej s otvoreným náručím. – Musíš mi zachrániť život, drahá moja.

– Len chvíľu počkajte, – pokračovala Gervaisa, používajúc hladidlo ako štít, – čo chcete, pán tulák? Už som vás nevidela tri dni.

– Gervaisa, som nešťastný, spravil som hlúposť. Ale pretože ťa milujem, utekám k tebe so svojím nešťastím. Gervaisa, naozaj mi musíš zachrániť život.

– Aha, rozumiem, pravdepodobne si sa opil v niektorej vinárni, alebo si sa s niekým pohádal. Prenasledujú ťa, chcú ťa vrhnúť do väzenia, a ty ideš prosiť svoju nešťastnú Gervaisu, aby ťa schovala. Choď si do väzenia, len si choď do väzenia a mňa nechaj na pokoji.

– Práve to je to, za čím túžim, moja drahá Gervaisa. Chcem sa dostať do väzenia, ale tí lotri ma tam nechcú pustiť.

– Ach, bože môj, Jakub, – skríkla preľaknuto dievčina, – čo si sa zbláznil?

– Práve to isté hovorili aj oni a chceli ma poslať do nemocnice, ale ja chcem ísť do väzenia.

– Ty chceš ísť do Châtelet? A čo tam chceš robiť, Aubry? Châtelet je príšerné väzenie. Vraj človek nikdy nevie, kedy sa z neho dostane von, ak sa tam raz ocitne.

– A predsa sa ta musím dostať. Musím! – skríkol pisár. – To je jediná možnosť, ako ho zachránim.

– Koho chceš zachrániť?

– Ascania.

– Koho? Ascania? Toho mladíka, žiaka vášho priateľa Benvenuta?

– Áno, toho, Gervaisa. Je vo väzení a ja som ho ta dostal.

– Spravodlivý bože!

– Preto ta musím ísť za ním a musím ho zachrániť.

– A prečo sa dostal do Châtelet?

– Lebo sa zaľúbil do dcéry kráľovského sudcu a zviedol ju.

– Úbohý chlapec! Vari za to sa môže človek dostať do väzenia?

– Áno, Gervaisa. Teraz konečne rozumieš. Schovával ju. Ja som odhalil ich skrýšu a ako somár, hlupák a darebák rozprával som to celému svetu.

– Okrem mňa, – bránila sa Gervaisa. – To sa ti podobá.

– Vari som ti o tom naozaj nehovoril?

– Nepovedal si mi ani slovo. Iným to vieš rozprávať, ale mne nie. Sem chodíš len objímať ma, napiť sa alebo vyspať sa. Ale nikdy mi nepovieš niečo zaujímavé. Mohol by si vedieť, že to zaujíma každú ženu.

– Nuž, drahá Gervaisa, čo robíme teraz? – spýtal sa Jakub. – Ako vidím, rozprávame sa.

– Áno, lebo ma potrebuješ.

– Pravda, mohla by si mi urobiť dobrú službu.

– Akú?

– Mohla by si povedať, že som ťa zviedol.

– Ale veď to je pravda, ty zlý, zviedol si ma.

– Ja?! – skríkol Jakub Aubry prekvapene. – Ja? Gervaisa, ja som ťa zviedol?

– Žiaľ, áno, už je to raz tak. Zviedol si ma, nepekne si ma zviedol krásnymi slovami a falošnými sľubmi.

– Krásnymi slovami a falošnými sľubmi?

– Áno, vari si mi nepovedal, že som najkrajšie dievča z celej štvrte Saint Germain des Prés?

– To hej a opakujem to ešte raz.

– Nepovedal si mi, že zomrieš láskou, ak tá nebudem ľúbiť?

– Naozaj som to povedal? To je ohromné, na to sa ani nepamätám.

– A že by si si ma vzal, keby som ťa ľúbila?

– Gervaisa, to som nepovedal. Nikdy!

– Naozaj si to povedal.

– Nikdy, nikdy, nikdy, Gervaisa. Môj otec ma donútil prisahať ako Hamilkar Hanibala.

– Čo?

– Musel som prisahať, že zomriem ako mládenec, tak ako on.

– Ach! – skríkla Gervaisa, volajúc slzy na pomoc svojim slovám. – Ach, takíto ste všetci. Sľuby vás nič nestoja, a keď úbohú dievčinu zvediete, už ani nepamätáte, čo ste sľúbili. Teda i ja prisahám, že to bolo naposledy, čo si ma dobehol.

– Dobre spravíš, Gervaisa, – povedal učiteľ.

– A keď si pomyslím, – plakala dievčina ďalej, – že jestvujú zákony proti zlodejom, proti vreckárom a podvodníkom, ale nejestvujú zákony proti darebákom, ktorí zničia úbohé dievčatá.

– Jestvujú také zákony, – povedal Jakub Aubry.

– Naozaj? – spýtala sa Gervaisa.

– Určite, veď ako vidíš, úbohého Ascania poslali do väzenia za to, že zviedol Kolumbu.

– A dobre spravili, – odpovedala Gervaisa, ktorú stratená poctivosť nikdy nebolela tak ako od tej chvíle, keď sa Jakub

Aubry rozhodol, že túto jej hanbu neprikryje svojím menom.
– Áno, celkom dobre spravili a želala by som si, aby si aj ty s ním sedel v chládku.

– Ach, bože môj, práve to si želám aj ja, – skríkol pisár. – A ako som ti už povedal, spolieham sa pritom na teba, moja drahá Gervaisa.

– Ty sa spoliehaš na mňa?

– Veru hej.

– Len sa posmievaj, nevďačník.

– Neposmievam sa, Gervaisa. Hovorím len, či by si mala odvahu…

– Akú odvahu?

– Obžalovať ma pred sudcom.

– Z čoho?

– Že som ťa zviedol. Ale ty sa to nikdy neodvážiš.

– Čože, vari by som sa neodvážila povedať to? – skríkla Gervaisa urazene. – Ja že by som sa neodvážila povedať pravdu?

– Nezabúdaj, že tam treba prisahať, Gervaisa.

– Budem prisahať.

– Ty by si prisahala, že som ťa zviedol?

– Áno, aj sto ráz.

– Dobre, teda všetko ide, ako som chcel, – povedal učiteľ veselo. – Bál som sa, že odmietneš prisahať, to je vážna vec.

– Áno, zaraz ta idem odprisahať a teba pošlú do chládku, ty darebák.

– Dobre.

– Tam si nájdeš svojho Ascania.

– Skvelé!

– Tam budeš mať dosť času, aby ste sa spoločne kajali.

– Nič iné si neželám.

– Kde je vyšetrujúci sudca?

– V justičnom paláci.

– Už tam utekám.

– Tak utekajme spolu, Gervaisa.

– To hej, spolu, tak ťa aspoň hneď potrescú.

– Gervaisa, opri sa o mňa, – povedal učiteľ.

– Poď, – povedala krajčírka.

Obaja sa pobrali k justičnému palácu, tak ako chodievali v nedeľu na vychádzku na Pré aux Clercs alebo na Montmartre.

Ale čím bližšie prichádzali k justičnému palácu, tým pomalšie Gervaisa kráčala. Keď prišla až k schodom, ledva sa vliekla. Napokon pri dverách vyšetrujúceho sudcu jej nohy vypovedali službu a úbohý učiteľ pocítil na sebe celú ťarchu jej tela.

– Čo je, vari už nemáš odvahu?

– Nie, – odpovedala Gervaisa, – ale vyšetrujúci sudca je predsa len veľmi zvedavý človek, však?

– Je to taký istý človek ako každý iný…

– Áno, ale treba mu rozprávať také veci…

– Teda mu ich povieš.

– Ale budem musieť prisahať.

– Teda budeš prisahať.

– Jakub, si si naozaj istý, že si ma zviedol?

– Pravdaže, – odpovedal Jakub, – napokon, vari si mi to pred chvíľou nehovorila aj ty?

– Áno, to je pravda, myslím však, že teraz sa mi to zdá celkom inakšie než doma.

– Ale choď, – odporoval Jakub, – ako vidieť, už ustupuješ. To som si mohol myslieť!

– Jakub, milý priateľ, – skríkla zrazu Gervaisa. – Odveď ma domov!

– Ale veď si mi sľúbila, že ta pôjdeš.

– Jakub, už ti nebudem nič vyčítať, už ti nič nepoviem. Milovala som ťa, lebo si sa mi páčil. To je všetko.

– Už je to tu! Toho som sa najviac bál. Ale už je príliš neskoro.

– Prečo neskoro?

– Prišla si sem na mňa žalovať, tak budeš žalovať.

– Jakub, nikdy, nikdy! Ty si ma nezviedol, Jakub, to ja som priveľmi koketovala.

– Teda dobre.

– Napokon, dievča možno zviesť len raz, – bránila sa Gervaisa so sklopenými očami.

– Ako to – len raz?

– Keď miluje prvý raz.

– Tak?! To hovoríš práve ty, čo si mi vždy tvrdila, že si predtým nikoho nemilovala?

– Jakub, odveď ma domov!

To zasa nie! – skríkol Jakub, zúfalý, že je zrazu taká neochotná, a pobúrený dôvodom, o ktorý sa opierala. – To nie, veru nie.

A zaklopal na sudcove dvere.

– Čo to robíš? – skríkla Gervaisa.

– Vidíš predsa, klopem.

– Vstúpte! – ozval sa hundravý hlas.

– Ja nejdem, – odmietala Gervaisa a zo všetkých síl sa snažila vyšmyknúť sa mu z rúk. – Nejdem.

– Vstúpte! – opakoval znovu huhňavý hlas, ale už hlasnejšie.

– Jakub, budem kričať, budem volať o pomoc, – bránila sa Gervaisa.

– No tak teda vstúpte! – ozval sa huhňavý hlas po tretí raz už omnoho bližšie.

Súčasne sa otvorili dvere.

– Čo chcete? – spýtal sa vysoký chudý muž oblečený v čiernom. Už pohľad naňho vystrašil Gervaisu.

– Slečna sem prišla, – začal Aubry, – aby ma zažalovala, lebo som ju zviedol.

Vopchal Gervaisu do tmavej izby, špinavej a odpornej, ktorá bola predizbou vyšetrujúceho sudcu.

Gervaisa slabo skríkla, spola od hrôzy, spola od prekvapenia, a šla si sadnúť alebo lepšie povedané klesnúť na lavicu pri stene.

Jakub Aubry z obavy, aby naňho dievčina nekričala, alebo aby za ním nevybehla, ušiel po chodbách až na dvor,

odkiaľ sa dostal von na nábrežie a k mostu svätého Michala, po ktorom sa musela Gervaisa nevyhnutne vrátiť.

Konečne ju o pol hodiny zbadal.

– No, – volal na ňu už zďaleka. – Ako to bolo?

– Žiaľ, donútil si ma k veľkému cigánstvu, ale dúfam, že boh mi odpustí, pretože som to urobila s dobrým úmyslom.

– Beriem to na seba, – povedal Aubry. – No a čo bolo?

Ani poriadne neviem, – odpovedala Gervaisa. – Tak som sa hanbila, že sa ani nepamätám, o čom sa hovorilo. Viem len to, že pán vyšetrujúci sudca sa ma všeličo spytoval a že som mu odpovedala raz áno a raz nie. Len neviem, či som mu na všetko odpovedala dobre.

– Nešťastnica! Už vidím, že si sama seba obvinila z toho, že si ma zviedla.

– Ach, nie, – bránila sa Gervaisa. – Myslím, že sa o tom ani nehovorilo.

– Majú aspoň moju adresu, aby ma mohli zatknúť? – spýtal sa učiteľ.

– Áno, – vzdychla si Gervaisa, – dala som im ju.

– Teda dobre, dúfajme, že ostatné zariadi boh, – odpovedal Aubry.

Potom odprevadil Gervaisu do jej bytu, aby sa zotavila po falošnom udaní. On sa pobral domov plný dôvery v budúcnosť.

A naozaj, nevedno, ako sa to stalo, ale na druhý deň ráno našiel Jakub Aubry doma predvolanie, aby prišiel k vyšetrujúcemu sudcovi.

Toto predvolanie bolo splnením Jakubových najodvážnejších túžob. Ale keď ho prečítal, pocítil, že mu čosi ako mráz prebehlo po chrbte. Musíme však priznať, že nádej na stretnutie s Ascaniom a túžba zachrániť priateľa, ktorého uvrhol do záhuby, rýchlo zahnali od nášho učiteľa túto nepatrnú známku slabosti.

Predvolanie bolo na poludňajšiu hodinu a keď ho dostal, bolo ešte len deväť hodín ráno. Preto utekal ešte raz

k Gervaise, ktorá bola rozrušená ešte od predchádzajúceho dňa.

– Tak čo je? – spýtala sa.

– Čo je? – opakoval Jakub a víťazoslávne jej mával pred očami kúskom papiera. – Tu je to.

– Na ktorú hodinu?

– Na poludnie. To je aspoň všetko, čo som z toho vedel vyčítať.

– Teda nevieš, z čoho ťa obžalovali?

– Dúfam, že z toho, že som ťa zviedol, drahá moja.

– Nezabudni, že si ma o to ty sám požiadal.

– Pravdaže. A som ochotný vopred ti sľúbiť, že poviem, že si sa veľmi bránila.

– Teda mi nezazlievaš, že som súhlasila?

– Ba práve naopak, budem ti zaviazaný vďakou.

– Nech sa stane čokoľvek?

– Nech sa stane čokoľvek.

– Napokon, povedala som všetko len preto, že si ma k tomu donútil.

– Pravdaže.

– A odpustíš mi, ak som v zmätku povedala niečo iné, než o čo si ma žiadal?

– Nielen že ti odpustím, moja drahá, moja božská Gervaisa, ale odpúšťam ti už vopred.

– Ach, práve týmito slovami si ma zničil, – povedala so vzdychom Gervaisa.

Z toho vidieť, že naozaj nemala čisté svedomie.

Až štvrť hodiny pred dvanástou sa rozpomenul Jakub Aubry, že ho predvolali na poludnie. Rozlúčil sa s Gervaisou, a pretože to bolo dosť ďaleko, rozbehol sa. Práve vyzváňali na poludnie, keď zaklopal na dvere vyšetrujúceho sudcu.

– Vstúpte, – ozval sa známy huhňavý hlas.

Tentoraz nebolo treba opakovať výzvu, lebo Jakub Aubry s úsmevom na perách, s nosom hore a s čiapkou na uchu vošiel k mocnému čiernemu mužovi.

– Ako sa voláte? – spýtal sa sudca.

– Jakub Aubry, – odpovedal učiteľ.

– Vaše povolanie?

– Pisár a učiteľ.

– Čo ste urobili?

– Zvádzal som dievčatá.

– Ach, teda to ste vy, proti ktorému tu včera podala obžalobu slečna…

– Slečna Gervaisa Perretta Popinotová.

– Áno, sadnite si a čakajte, kým na vás príde rad.

Jakub si sadol a čakal, ako mu dlhý čierny muž rozkázal. Päť či šesť osôb rozličného výzoru, veku a pohlavia čakalo ako on. A keďže prišli skôr ako on, prirodzene aj skôr vošli dnu. Lenže rozdiel medzi nimi bol ten, že jedni vchádzali a vychádzali sami, zatiaľ čo iných sprevádzal jeden alebo dvaja strážcovia z väzenia. Jakub Aubry túžil mať tú česť, aby ho sprevádzali, lebo takto poctených odvádzali hneď do Châtelet, a ta sa chcel dostať aj on.

Konečne volali Jakuba Aubryho, učiteľa a pisára.

Jakub Aubry hneď vstal a vletel do pracovne vyšetrujúceho sudcu tak nadšene, akoby šlo o niečo veľmi príjemné.

V kancelárii vyšetrujúceho sudcu boli dvaja muži: jeden vyšší, černejší, suchší a chudší ako ten v predsieni, čo sa Jakubovi Aubrymu ešte pred piatimi minútami zdalo nemožnosťou: bol to zapisovateľ. Druhý, tučný, mocný, malý a okrúhly s veselými očami, usmiaty a dobráckeho výzoru, bol vyšetrujúci sudca.

Úsmev Aubryho a jeho sa križovali. Učiteľ by bol najradšej radostne stisol sudcovi ruku, takú náklonnosť pocítil k tomuto váženému úradníkovi.

– Hahaha! – zasmial sa vyšetrujúci sudca, pozerajúc uprene na pisára.

– Na moj dušu, je to tak, pán sudca, – odpovedal Jakub.

– Vyzeráte naozaj veselý chlapík, – povedal sudca. – Tak si teda vezmite stoličku a sadnite si.

Jakub Aubry poslúchol, sadol si, prehodil nohu cez nohu a veselo sa hojdal.

– Tak teda, – povedal sudca, šúchajúc si ruky, – tak teda pozrime, pán zapisovateľ, čo tu udala žalobkyňa.

Zapisovateľ vstal, vďaka svojej vysokej postave sa nahol ponad celý stôl, na ktorom ležala hora spisov, a vzal fascikel s menom Jakuba Aubryho.

– Tu je to, – povedal zapisovateľ.

– Pozrime, kto žaluje? – spýtal sa vyšetrujúci sudca.

– Gervaisa Perretta Popinotová, – odpovedal zapisovateľ.

– Áno, áno, – súhlasne prikývol učiteľ.

– Neplnoletá, devätnásťročná, – poznamenal zapisovateľ.

– Čože? Neplnoletá? – skríkol Aubry.

– Tak aspoň udáva vo svojej výpovedi.

– Nešťastná Gervaisa, – povedal Aubry. – Mala pravdu, keď mi povedala, že bola taká zmätená, že ani nevedela, čo hovorí. Mne samému sa priznala, že má dvadsaťdva rokov. Napokon, na tom nezáleží. Teda dobre, devätnásťročná.

– Teda vy, milý fešák, ste obžalovaný, že ste zviedli neplnoleté dievča, hahaha, – zasmial sa vyšetrujúci sudca.

– Hahaha, – zasmial sa Aubry, deliac sa o veselosť s vyšetrujúcim sudcom.

– Za priťažujúcich okolností, – pokračoval zapisovateľ, vrhajúc svoj sykavý hlas medzi veselý smiech sudcu a učiteľa.

– Za priťažujúcich okolností, – opakoval sudca.

– Do čerta, to ma teší, tie priťažujúce okolnosti, – povedal Jakub Aubry.

– Lebo žalobkyňa celých šesť mesiacov ostávala nemá a hluchá voči všetkým prosbám, voči všetkému vábeniu obžalovaného…

– Šesť mesiacov? – začudoval sa Jakub. – Pardon, pán zapisovateľ, myslím, že je to omyl.

– Šesť mesiacov, pane, tu je to napísané! – odpovedal čierny muž a jeho hlas nepripúšťal nijaké pochybnosti.

– Teda dobre, šesť mesiacov, – odpovedal Jakub. – V skutočnosti mala Gervaisa povedať…

– Spomínaný Jakub Aubry, zúfalý nad jej ľahostajnosťou, vyhrážal sa jej…

– Ach, ach, – skríkol Jakub.

– Ach, ach, – vzdychol sudca.

– Ale menovaná Gervaisa Perretta Popinotová sa správala tak slušne a tak statočne, že odvážlivec žiadal o odpustenie a sľuboval, že sa polepší, – čítal ďalej zapisovateľ.

– Ach, ach, – zašepkal Jakub.

– Ach, ach, – vzdychol sudca.

– Úbohá Gervaisa, – povedal si Jakub zase pre seba a pokrčil plecami. – Kam tá podela rozum?

– Ale toto polepšenie iba predstieral, – pokračoval ďalej zapisovateľ. – Na nešťastie žalobkyňa vo svojej nevinnosti a prostote dala sa týmto polepšením zlákať a raz večer, keď prijala nepremyslene od neho večeru, primiešal jej menovaný Jakub Aubry do pohára s vodou…

– Do jej pohára? – prerušil ho učiteľ.

– Žalobkyňa povedala, že do pohára s vodou, – pokračoval zapisovateľ. – Menovaný primiešal do jej vody nejaký opojný nápoj.

– Počúvajte, pán zapisovateľ, – skríkol Jakub, – dočerta, čo to tu vlastne čítate?

– Výpoveď obžalobkyne.

– To nie je možné, – bránil sa Jakub.

– Je to tam napísané? – spýtal sa sudca.

– Áno, napísané, – potvrdil zapisovateľ.

– Pokračujte!

– Napokon, – povedal si Jakub, – čím väčším vinníkom budem, tým lepšie. Aspoň sa dostanem k Ascaniovi do Châtelet. Tak teda len čítajte ďalej, pán zapisovateľ.

– Teda priznávate sa? – spýtal sa sudca.

– Priznávam.

– Ach, vy lotor, – povedal vyšetrujúci sudca a rozosmial sa, šúchajúc si ruky.

– Takže úbohá žalobkyňa, – pokračoval zapisovateľ, – strácajúc zdravý rozum, priznala sa napokon svojmu priateľovi, že ho miluje.

– Ach, – ozval sa Jakub.

– Vy šťastný darebák, – povedal vyšetrujúci sudca a jeho malé očká žiarili.

– Ale, – bránil sa Jakub. – Z toho všetkého nie je ani slovo pravdy.

– Vy to nepriznávate?

– Veru nie.

– Píšte! – povedal sudca. – Obžalovaný hovorí, že nie je vinný ani z jedného zo skutkov, ktoré mu kladú za vinu.

– Počkajte, počkajte, – skríkol Jakub, ktorý si zrazu spomenul, že by ho nikdy neposlali do väzenia, keby zapieral.

– Teda nepopierate všetko? – spýtal sa sudca.

– Priznávam sa, že čosi je na tom pravdy, nie síce vo forme, ale v samotnej podstate.

– Napokon, ak ste sa priznali, že ste jej nasypali niečo do pohára, môžete sa priznať aj k tomu ostatnému.

– Samozrejme, – súhlasil Jakub, – pretože som sa priznal k tomu nápoju, priznávam sa, priznávam sa, pán zapisovateľ… Ale v skutočnosti mala Gervaisa povedať…

– Ale to ešte nie je všetko… – prerušil ho zapisovateľ.

– Ako, vraj to nie je všetko?

– Zločin, z ktorého sa obžalovaný zodpovedá voči dievčine Gervaise, mal strašné následky. Nešťastná Gervaisa spozorovala, že sa stane matkou.

– Ale toto je už naozaj trochu priveľa! – skríkol Jakub.

– Zapierate otcovstvo? – spýtal sa sudca.

– Nielen že zapieram otcovstvo, ale nepriznávam sa ani k tehotenstvu.

– Píšte, – povedal sudca, – že obžalovaný sa nepriznáva nielen k otcovstvu, ale ani k tehotenstvu, a preto sa bude tento bod vyšetrovať podrobnejšie.

– Počkajte, počkajte, – skríkol Aubry, lebo si uvedomil, že ak by Gervaisu usvedčili z klamstva v jedinom bode, celý ten dom z karát by sa zrútil. – Počkajte chvíľu, Gervaisa to naozaj povedala tak, ako to pán zapisovateľ pred chvíľou čítal?

– Povedala to tak slovo za slovom, – odpovedal zapisovateľ.

– Teda ak to tak povedala, – pokračoval Aubry, – teda ak to tak povedala, teda…

– Tak čo teda? – spýtal sa vyšetrujúci sudca.

– Tak je to asi pravda.

– Napíšte, že obžalovaný sa priznáva k vine vo všetkých bodoch obžaloby.

Zapisovateľ písal.

„Dočerta!“ pomyslel si Jakub. „Ak Ascanio dostal osem dní v Châtelet len za to, že sa dvoril Kolumbe, čo potom ja, ak som zvádzal Gervaisu, ak som ju opil, ak som ju zviedol. Pri najlepšom môžem počítať s tromi mesiacmi väzenia. Na moj dušu, chcel by som mať istotu, že to tak bolo. Napokon, všetka česť Gervaise, sebe neublížila a celkom dobre by obstála vedľa Jany z Arcu.“

– Teda, – prerušil sudca jeho zmätené myšlienky, – priznávate všetky zločiny, z ktorých ste teraz obžalovaný?

– Priznávam, pán sudca, – odpovedal Jakub bez premýšľania, – priznávam ich všetky, a keby ste chceli, tak ešte aj iné. Som veľký hriešnik a nemusíte ma vôbec šetriť, pán vyšetrujúci sudca.

– Nehanebný darebák! – zahučal sudca tónom, akým strýko vo veselohre hovorieva so svojím synovcom, – nehanebný darebák!

Potom sklonil na hruď okrúhlu hlavu, lesklú a opuchnutú, a hlboko sa zamyslel. Po niekoľkých minútach premýšľania povedal, zdvihnúc hlavu a pritom i ukazováčik pravej ruky:

– Pretože, píšte, pán zapisovateľ, – pretože, máte? Pretože menovaný Jakub Aubry, učiteľ a pisár, priznal, že zviedol dievčinu Gervaisu Perrettu Popinotovú krásnymi sľubmi a predstieraním lásky, odsudzujeme menovaného Jakuba Aubryho na pokutu dvadsať parížskych sous a na náhradu škody. Okrem toho musí sa starať o dieťa, ak je mužského pohlavia.

– A čo väzenie? – skríkol Aubry.

– Aké väzenie? – spýtal sa sudca.

– Väzenie! Vari ma neodsúdite do väzenia?

– Nie.

– Vari ma nedáte odviesť do Châtelet tak ako Ascania?

– Kto je to Ascanio?

– Ascanio je žiak majstra Benvenuta Celliniho.

– Čo urobil ten žiak?

– Zviedol dievčinu.

– Akú dievčinu?

– Slečnu Kolumbu d'Estourville, dcéru parížskeho sudcu.

– No a?

– No a hovorím, že je to nespravodlivé, ak sme obidvaja spáchali rovnaký čin, a vy robíte rozdiel v treste! Jeho ste poslali do väzenia, a mňa odsúdite len na pokutu a ešte k tomu na niekoľko sous! Vari už nejestvuje spravodlivosť na tomto svete?

– Naopak, – odpovedal sudca, – práve preto, že jestvuje spravodlivosť, a naozajstná spravodlivosť, rozhodli sme sa takto.

– Ako to?

– Nuž takto. Je predsa rozdiel medzi cťou a cťou, môj mladý dobrodruh. Česť urodzenej slečny sa oceňuje na väzenie, česť krajčírky sa odhaduje na dvadsať parížskych sous. Keby ste sa boli chceli dostať do Châtelet, boli by ste sa museli obrátiť na nejakú vojvodkyňu, a potom by to bolo šlo samo od seba.

– Ale to je strašné! Nemravné! Neuveriteľné! – skríkol Jakub.

– Milý priateľ, zaplaťte pokutu a snažte sa zmiznúť!

– Nezaplatím pokutu a nebudem sa snažiť zmiznúť.

– Tak potom dám zavolať dvoch strážcov a nechám vás zavrieť do väzenia, kým nezaplatíte.

– Práve to chcem.

Sudca zavolal dvoch strážcov.

– Odveďte toho chlapa k veľkým Karmelitánom.

– K veľkým Karmelitánom? – zhrozil sa Jakub. – Prečo nie do Châtelet?

– Pretože Châtelet nie je väzenie pre dlžníkov, rozumiete, milý priateľ? Lebo Châtelet je kráľovskou tvrdzou a treba spáchať naozaj poriadny zločin, aby ste sa ta dostali. On by chcel do Châtelet! Veď ja vám dám Châtelet, len počkajte!

– Moment, – zvolal Jakub Aubry. – Počkajte chvíľu!

– Čo je?

– Ak ma nemôžete dať do Châtelet, tak radšej zaplatím.

– Teda dobre, ak chcete platiť, nemám námietky. Môžete odísť, stráže, ten mladý pán zaplatí.

Obidvaja strážcovia odišli. Jakub Aubry vytiahol mešec, odpočítal z neho dvadsať parížskych sous a položil ich na sudcov stôl.

– Pozrite, či je to správne, – povedal vyšetrujúci sudca.

Zapisovateľ vstal, aby vykonal daný rozkaz, prehol sa ako obruč, objímajúc telom písací stôl i papiere na ňom, a oprel sa o stôl vyšetrujúceho sudcu, takže v takomto postoji vyzeral ako tmavá dúha.

– Je to správne, – oznámil.

– Teda choďte domov, vy mladý darebák, – povedal vyšetrujúci sudca Aubrymu, – a uvoľnite miesto iným. Spravodlivosť sa nemôže zapodievať len vami. Practe sa už!

Jakub Aubry videl, že sa naozaj nedá nič robiť, a celý nešťastný odišiel.



XIII

JAKUB AUBRY SA ODHODLÁ NA HRDINSKÝ ČIN

– Ach, to je strašné, – povedal si učiteľ, keď vyšiel z paláca spravodlivosti a kráčal po moste aux Moulins, ktorý viedol takmer rovno do Châtelet. – Teraz by som rád vedel, čo povie Gervaisa, keď sa dozvie, že jej cnosť a poctivosť boli ocenené na dvadsať parížskych sous! Povie mi, že som bol bezohľadný, a vyškriabe mi oči. Ale čo to tam vidím?

Kúsok pred ním stálo páža toho veľmoža, ktorému Jakub zvyčajne zveroval tajomstvá a v ktorom videl svojho najmilšieho priateľa. Chlapec sa opieral o zábradlie nad riekou a hral sa s kamienkami.

– Dočerta! – povedal si učiteľ. – To je výborné! Môj priateľ, ktorému ani meno neviem, no ktorého zrejme dobre

poznajú na dvore, mohol by ma azda svojím vplyvom dostať do väzenia. Určite mi sám osud poslal jeho páža do cesty, aby som sa dozvedel, kde by som ho našiel, lebo nepoznám ani jeho meno, ani jeho adresu.

Jakub Aubry teda na všetko pozeral ako na láskavosť osudu a hneď vykročil k pážaťu. Aj páža spoznalo Jakuba Aubryho, pustilo z jednej ruky do druhej tri kamienky, s ktorými sa hralo, oprelo sa o zábradlie, jednu nohu preložilo cez druhú a čakalo učiteľa s potmehúdskym úsmevom, ako v tom čase mali vo zvyku členovia pážacieho cechu.

– Dobrý deň, páža, – zdravil Aubry už zďaleka, len čo si myslel, že ho môže počuť.

– Dobrý deň, pán učiteľ, – odpovedal chlapec, – čo robíte v našej štvrti?

– Na moj dušu, ak vám mám povedať pravdu, teda hľadal som čosi a myslím, že som to práve našiel, keď som vás zbadal. Hľadal som adresu svojho milého priateľa grófa… baróna… vikomta… slovom, vášho pána.

– Chceli by ste sa s ním vari rozprávať? – spýtalo sa páža.

– Hneď, keby to bolo možné.

– Tak potom to bude možné, lebo práve šiel navštíviť kráľovského sudcu.

– Do Châtelet?

– Áno, o chvíľu príde.

– Ten má šťastie, že môže ísť do Châtelet, kedy sa mu zachce. Teda on je priateľom pána Róberta d’Estourville, ten môj milý priateľ vikomt… gróf… barón…

– Vikomt…

– Môj priateľ vikomt… de… povedzte mi predsa, – pokračoval Aubry, snažiac sa využiť túto príležitosť, aby sa konečne dozvedel meno svojho priateľa, – vikomt de…

– Vikomt de Mar…

– Ach, – prerušil ho Aubry, len čo zbadal v bránke toho, koho čakal; ani nenechal páža dohovoriť. – Ach, drahý vikomt, vy ste tu. Hľadal som vás a čakám tu na vás.

– Dobrý deň, – odpovedal de Marmagne, zrejme nepríjemne prekvapený týmto stretnutím. – Dobrý deň, môj milý. Rád by som sa s vami porozprával, ale na nešťastie sa veľmi ponáhľam. A preto zbohom.

– Chvíľočku, prosím vás, – povedal Jakub Aubry, chytajúc za ruku svojho známeho. – Prosím vás, chvíľočku počkajte, dočerta, teraz mi neutečiete. Rád by som vás poprosil o veľkú láskavosť.

– Vy?

– Áno, ja. Viete predsa, že priatelia si musia pomáhať navzájom.

– Priatelia?

– Áno. Vari nie ste mojím priateľom? Veď čo je základom priateľstva? Dôvera. Nuž ja vám naozaj dôverujem. Zdôveril som sa vám predsa so všetkými svojimi príhodami, dokonca aj s príhodami iných.

– A oľutovali ste to niekedy?

– Nikdy, aspoň pokiaľ ide o vás. Ale nemôžem tak povedať o všetkých ľuďoch. V Paríži je človek, ktorého hľadám a ktorého s pomocou božou jedného dňa nájdem.

– Môj drahý, – prerušil ho de Marmagne, ktorý nepochyboval, kto môže byť týmto hľadaným mužom, – povedal som vám, že sa veľmi ponáhľam.

– Ale počkajte predsa. Počuli ste, že by som vás rád požiadal o pomoc…

– Teda hovorte, ale rýchlo!

– Vy máte na kráľovskom dvore slovo, však?

– Aspoň tak hovoria moji priatelia.

– Teda dôverujú vám?

– Moji nepriatelia by to mohli vedieť.

– Teda drahý gróf… drahý barón… drahý…

– Vikomt.

– Rád by som sa dostal do Châtelet.

– V akej hodnosti?

– V hodnosti väzňa.

– V hodnosti väzňa? Na moj dušu, to je trochu podivná žiadosť.

– No je to pravda.

– Načo ta chcete ísť? – spýtal sa de Marmagne, ktorý si myslel, že učiteľova túžba skrýva v sebe zasa nejaké tajomstvo, ktoré by mohol využiť.

– Drahý priateľ, nepovedal by som to nikomu inému, ale vám hej, – odpovedal Jakub, – lebo som sa presvedčil na svoju vlastnú škodu, alebo skôr na škodu Ascania, že človek musí vedieť mlčať. Ale pri vás je to čosi iné. Dobre viete, že nemám pred vami nijaké tajomstvá.

– V tom prípade hovorte, ale rýchlo!

– Dáte ma zatvoriť do Châtelet, ak vám to poviem?

– Zaraz.

– Nuž, milý priateľ, predstavte si, že som bol taký nerozvážny, a okrem vás zveril som svoje tajomstvo o krásnej dievčine v Marsovej hlave ešte aj iným ľuďom.

– A potom?

– Tí hlupáci, tie sprosté kotrby nemali nič iné na starosti ako rozšíriť tú historku, až sa to dostalo do uší kráľovského sudcu. A keďže ten už niekoľko dní postrádal svoju dcéru, myslel si, že by to mohla byť ona, čo si vybrala túto skrýšu. Oznámil to grófovi d’Orbec a vojvodkyni d’Étampes. Vybrali sa hneď na domovú prehliadku do Veľkého Neslu v čase, keď Benvenuto Cellini bol ešte vo Fontainebleau. Vzali Kolumbu a Ascania zatvorili do väzenia.

– Naozaj?

– Tak ako hovorím, drahý priateľ. A kto si to všetko zmyslel? Akýsi vikomt de Marmagne.

– Ale, – prerušil ho vikomt, ktorý nerád počul svoje meno z učiteľových úst. – Ale ešte vždy ste mi nepovedali, načo sa chcete dostať do Châtelet.

– Vy neviete?

– Nie.

– Zatkli Ascania.

– No a?

– Odviedli ho do Châtelet.

– No a?

No nevedia to, čo viem len ja, Ascanio a Benvenuto, a najmä vojvodkyňa d’Étampes: že Ascanio má list, akési tajomstvo, ktoré by mohlo vojvodkyňu zničiť. Tak čo, teraz už rozumiete?

– Áno, aspoň začínam, ale ešte mi musíte pomôcť, drahý priateľ.

– Rozumiete teraz, vikomt, – pokračoval Aubry čoraz dôvernejšie, – chcem sa dostať do Châtelet, stretnúť sa s Ascaniom, dostať od neho list alebo tajomstvo, potom sa dostať von z väzenia a vyhľadať Benvenuta. S ním si už poradím, ako nájsť pomoc, aby zvíťazila Kolumbina cnosť a Ascaniova láska. Bude to mrzieť pána de Marmagne, pána d’Orbec, kráľovského sudcu, vojvodkyňu d’Étampes a celú tú bandu.

– To je ohromné, – povedal de Marmagne. – Ďakujem vám za vašu dôveru, drahý pán učiteľ. Neobanujete to.

– Teda pomôžete mi?

– Pri čom?

– No predsa aby som sa dostal do Châtelet, ako som vás o to prosil.

– Môžete sa spoľahnúť.

– Hneď?

– Počkajte tu na mňa.

– Tu?

– Áno.

– Kam idete?

– Po rozkaz, aby vás zatkli.

– Ach, drahý priateľ, drahý barón, drahý gróf. Ale počúvajte, vari by bolo dobre, keby ste mi povedali svoje meno a adresu pre prípad, že by som vás potreboval.

– To je zbytočné, o chvíľu sa vrátim.

– Áno, ponáhľajte sa, a keby ste náhodou stretli toho prekliateho pána de Marmagne, povedzte mu…

– Čo? – spýtal sa vikomt.

– Povedzte mu, že som prisahal…

– Čo?

– Že zomrie len mojou rukou.

– Zbohom, – zakričal vikomt. – Čakajte ma tu.

– Do videnia, – odpovedal Aubry, – počkám vás. Ste naozajstný priateľ, muž, na ktorého sa možno spoľahnúť, a rád by som vedel…

– Zbohom, pán učiteľ, – povedalo páža, ktoré stálo pri ich rozhovore obďaleč a už chcelo vykročiť za svojím pánom.

– Zbohom, milé páža, – odpovedal Aubry, – ale skôr ako ma opustíte, preukážte mi malú službu.

– Akú?

– Kto je ten vznešený a šľachetný muž, ku ktorému máte tú česť patriť?

– Ten, s ktorým ste sa zhovárali?

– Áno.

– A ktorého ste nazvali svojím priateľom?

– Áno.

– Vy neviete, ako sa volá?

– Nie.

– Ale veď je to…

– Veľmi známy šľachtic, však?

– Veru áno.

– Vplyvný?

– Po kráľovi a vojvodkyni d’Étampes najvplyvnejší.

– Ale ako sa volá?

– Volá sa vikomt… ale hľa, práve sa obrátil, už ma volá. Prepáčte.

– Vikomt de…

– Vikomt de Marmagne.

– De Marmagne? – skríkol Aubry. – Vikomt de Marmagne! Ten mladý veľmož je vikomt de Marmagne?





– Veru hej.

– De Marmagne! Priateľ kráľovského sudcu, grófa d'Orbec, vojvodkyne d'Étampes?

– On osobne.

– A nepriateľ Benvenuta Celliniho?

– Celkom správne.

– Ach, – zvolal Aubry, uvedomiac si v tej chvíli všetko, akoby ho osvietil blesk. – Teraz už tomu rozumiem. Ach, Marmagne, Marmagne!

Pretože nemal pri sebe zbraň, vytiahol Jakub kord, ktorý visel pážaťu po boku, a rozbehol sa za vikomtom de Marmagne, kričiac zo všetkých síl:

– Stoj!

Pri prvom výkriku sa Marmagne znepokojený obrátil, a keď uvidel Aubryho, ako sa za ním ženie s kordom v ruke, hneď si domyslel, že sa dozvedel jeho meno. Ostávali mu len dve možnosti: alebo ujsť, alebo naňho počkať. De Marmagne nebol však dosť statočný, aby na útočníka počkal, ale nebol ani dosť zbabelý, aby ušiel. Vybral si teda prostrednú cestu a vbehol do domu, ktorého brána bola otvorená. Dúfal, že ju stihne za sebou zavrieť. Na nešťastie brána bola prichytená o múr, takže de Marmagne ju nestačil zatvoriť včas a Aubry vbehol za ním do dvora skôr, ako sa mohol dostať na schody.

– Ach, de Marmagne, prekliaty vikomt! Odporný špehúň! Zradca tajomstiev, to si ty? Konečne ťa poznávam, konečne ťa mám! Bráň sa, mamľas, bráň!

– Pán učiteľ, – povedal de Marmagne, usilujúc sa hovoriť povznesene, – vy si myslíte, že vikomt de Marmagne by preukázal učiteľovi Jakubovi Aubrymu česť, aby s ním skrížil kord?

– Ak vikomt de Marmagne nepreukáže česť Jakubovi Aubrymu skrížiť s ním kord, potom bude mať učiteľ Jakub Aubry česť preraziť svojím kordom telo vikomta de Marmagne.

A aby o jeho hrozbe nikto nepochyboval, namieril kord na vikomtovu hruď a cez kabát sa dotkol hrotom jeho kože.

– Pomoc, vražda! – kričal de Marmagne. – Pomoc!

– Ach, len krič, koľko chceš, – odpovedal Jakub, – veď ty prestaneš kričať, kým prídu. Jediné, čo môžeš urobiť, je brániť sa. Nuž bráň sa, vikomt!

– Nuž ak chceš, počkaj chvíľu, však ty uvidíš!

De Marmagne nebol prchkej povahy, no ako všetci vtedajší šľachtici dostal vojenskú výchovu. Dokonca dosiahol určitú dokonalosť v šerme. Pravda, hovorilo sa, že táto povesť bola rozšírená skôr preto, aby vikomta de Marmagne ušetrila zbytočných súbojov, a nie z naozajstných súbojov. Pravda, teraz bol naozaj donútený brániť sa, ak nechcel, aby ho učiteľ prepichol. Preto zaujal postoj podľa pravidiel šermiarskeho umenia.

Ak sa de Marmagne tešil ako šermiar slávnej povesti pri dvore medzi šľachticmi, tešil sa Aubry nemenšej povesti ako šikovný šermiar medzi študentmi na univerzite a pisármi svojho cechu. No hneď pri prvom kole si obidvaja súperi uvedomili, že budú mať tuhú prácu. De Marmagne bol vo veľkej výhode, lebo Aubry použil kord pážaťa, ktorý bol o šesť palcov kratší ako vikomtov kord.

Nebola to veľká nevýhoda pri obrane, ale pri útoku hej.

Výsledkom toho bolo, že vikomt potreboval iba nastaviť svoj kord a dotýkať sa pri Jakubových výpadoch jeho tváre, pretože mal kord dlhší. A keď podnikol výpad, prenikol ľahko Jakubovi až na hruď. Dva alebo tri razy mu po nej prešiel, ale neublížil mu, zatiaľ však Jakub pri všetkých útokoch, či boli šikovné, či nie, nemal šťastie.

Aubry si to uvedomil a rýchlo si vymyslel prefíkaný plán. Začal sa brániť celkom obyčajným spôsobom, ale veľmi šikovne. Zrazu sa celý odkryl akoby mimovoľne, vikomt to hneď využil a zaútočil naňho. Jakub bol pripravený, šikovne sa uhol a zohol. Keď pocítil, že vikomtov kord sa švihá nad jeho hlavou, urobil rýchly

výpad, a to taký prudký, že vrazil svoj kord až po rukoväť do vikomtovho tela.

De Marmagne bolestne skríkol – teda úder bol vážny. Potom zohol ruku, zbledol, pustil z ruky kord a vystrel sa horeznačky na zem. Vtom pribehla stráž, privolaná krikom vikomta de Marmagne a vyplašeným pážaťom. Zbadali Jakuba, ako stojí so zakrvaveným kordom v ruke, a hneď ho zatkli.

Aubry sa chcel najprv postaviť na odpor, ale keď začul, že veliteľ hliadky kričí: – Odzbrojte toho chlapa a odveďte ho do väzenia Châtelet, – odovzdal svoj kord a vykročil za hliadkou do väzenia, po ktorom tak túžil, obdivujúc pritom cesty osudu, čo mu dopomohol súčasne k dvom veciam: pomstiť sa vikomtovi de Marmagne a dostať sa do Ascaniovej blízkosti.

Tentoraz sa dostal do kráľovskej tvrdze bez všetkých ťažkostí. Pretože však mali v Châtelet primnoho návštevníkov, väzenie bolo priam preplnené. Žalárnik a správca väzenia sa dlho rozprávali, kam by nového príchodzieho vopchali. Napokon to vyzeralo tak, že sa títo vážení muži dohodli, lebo žalárnik kývol na Aubryho, aby šiel za ním. Zišli tridsaťdva schodov, tam otvoril žalárnik dvere, vopchal učiteľa do tmavej cely a dvere zatvoril.



XIV

S AKÝMI ŤAŽKOSŤAMI SA STRETÁVA SLUŠNÝ MUŽ, AK SA CHCE DOSTAŤ Z VÄZENIA

Učiteľ bol chvíľu oslepený náhlym prechodom zo svetla do tmy. Kde bol? Nemal ani tušenia. Bol blízko alebo ďaleko od Ascania? Nevedel. V chodbe, ktorou kráčali, rozoznal ešte dvoje dvier okrem tých, ktoré viedli do jeho cely.

Ale svoj prvý cieľ dosiahol: bol pod jednou strechou so svojím priateľom.

Keďže však nemohol večne ostať na mieste, kam ho žalárnik postavil, a to tým menej, že sa mu zdalo, že na druhom konci chodby je čosi svetlejšie, čo by mohlo byť nejakou dierou alebo okienkom, z prirodzenej túžby

rozhodol sa priblížiť k tomu zdroju svetla, ktoré by aspoň trochu rozohnalo tmu. Ale po prvom vydarenom kroku urobil druhý, už menej vydarený, lebo náš milý učiteľ zacítil, že jeho zdvihnutá noha sa oprela do prázdna. V poslednej chvíli nemohol už pohyb zastaviť a celkom obyčajne spadol po niekoľkých schodoch, ale na šťastie nie tak, aby si na náprotivnej stene rozbil hlavu, čo sa mohlo ľahko stať. Takto si to odniesol len niekoľkými odreninami.

Hlavu si nerozbil len preto, že pri páde narazil na nejakú prekážku.

Táto prekážka hneď zastenala, hoci Jakubovi preukázala láskavú službu.

– Pardon, – ospravedlňoval sa Jakub, zdvorilo zložiac z hlavy čiapku. – Pardon, myslím, že som stúpil na niečo alebo na niekoho, čo by som nikdy nespravil, keby som lepšie videl.

– Stupili ste na toho, čo bol šesťdesiat rokov človekom, – ozval sa hlas, – a na to, čo sa čoskoro stane mŕtvolou.

– Veľmi ľutujem, – opakoval zdvorilo Jakub, – tým skôr, že som vás vyrušil práve vo chvíli, keď si pravdepodobne ako dobrý kresťan vybavujete posledné účty s bohom.

– Moje účty sú v poriadku, pán učiteľ, hrešil som síce ako človek, ale trpel ako mučeník. Dúfam, že boh odváži moje chyby a moje bolesti a zistí, že súčet bolestí prevyšuje súčet chýb.

– Dobre, – odpovedal Aubry. – Želal by som vám z celého srdca, aby to tak bolo. Ale teraz, ak vás to priveľmi neunavuje, drahý priateľ, hovorím drahý len preto, lebo dúfam, že mi nezazlievate nemilú príhodu, vďaka ktorej sme sa zoznámili. Ak vás to priveľmi neunavuje, ráčte mi láskavo povedať, ako ste sa dozvedeli, že som učiteľ?

– Pochopil som to podľa šiat a najmä podľa brka, ktoré vám visí po boku, kde šľachtic nosieva dýku.

– Spoznali ste ma podľa oblečenia a podľa brka? Ako je to možné, milý priateľ, veď ste mi pred chvíľou povedali, že sa už lúčite so svetom?

– Dúfam, že sa moje trápenie chýli ku koncu. Dúfam, že dnes si ľahnem na zem, aby som zajtra vstal už na večnosti.

– Nie som proti tomu, – povedal Jakub, – len si pokladám za svoju povinnosť poznamenať, že situácia, v ktorej sa nachádzate, nie je vôbec vhodná na to, aby ste si zo mňa uťahovali.

– Kto vám hovorí, že si uťahujem? – zamrmlal umierajúci, hlboko si vzdychnúc.

– Vraj nie? Veď ste hovorili, že ste ma spoznali podľa oblečenia a podľa brka, ktoré mám po boku, a ja zatiaľ pre tmu nevidím ani na svoje ruky.

– To je možné, ale keď budete v tejto diere pätnásť rokov ako ja, vaše oči si zvyknú na tmu natoľko, že budete vidieť ako za bieleho dňa.

– Doparoma, radšej nech ma čert vezme, než by som mal získať takúto skúsenosť! – zvolal učiteľ. – Pätnásť rokov! Vy ste tu už pätnásť rokov?

– Pätnásť alebo šestnásť rokov, možno ešte viacej alebo menej, už dávno som prestal počítať dni a merať čas.

– Určite ste spáchali niečo strašné, že ste dostali taký vysoký trest.

– Som nevinný, – odpovedal väzeň.

– Nevinný! – skríkol Jakub naľakaný. – Počúvajte, milý priateľ, už som vám raz povedal, že nie je vhodná chvíľa, aby ste si zo mňa uťahovali.

– A ja som vám už raz povedal, že hovorím veľmi vážne.

– Tým menej by ste však mali cigániť. Lebo žartovať, to je jednoduchá zábava, ktorou nemožno uraziť ani zem, ani nebesá, ale lož je ťažký hriech, ktorý ťaží dušu.

– Nikdy som neklamal.

– Ste nevinný, a predsa ste tu pätnásť rokov?

– Pätnásť rokov, viac alebo menej, povedal som vám.

– To je ohromné, i ja som nevinný, – odpovedal Jakub.

– Potom nech vás boh chráni, – povedal umierajúci.

– Prečo by ma mal boh chrániť?

– Lebo vinník ešte môže mať nádej, že mu odpustia, ale nevinný nikdy!

– To, čo mi hovoríte, je veľmi vážne, milý priateľ, ale nie je v tom nič potešujúce.

– Hovorím len pravdu.

– No ja si predsa len myslím, že máte na svedomí nejaký hriech. Mne to môžete pokojne povedať.

Jakub nahmatal malú stoličku, ktorú postavil bližšie k posteli zomierajúceho, a to tak, aby stolička stála práve v kúte, takže si upravil veľmi pohodlné kreslo.

– Mlčíte, milý priateľ. Teda nedôverujete mi? Pravda, chápem vás. Pätnásť rokov väzenia vás urobilo nedôverčivým. Teda dovoľte, aby som sa vám predstavil: volám sa Jakub Aubry, mám dvadsaťdva rokov, som učiteľ, ako ste videli alebo aspoň tvrdíte, že ste videli, a mal som aké-také dôvody, ale tie sú len čisto osobné, aby som sa nechal vopchať do väzenia. Som tu ešte len desať minút a mal som česť zoznámiť sa s vami. To je celý môj život. Teda teraz ma poznáte tak, ako poznám ja vás, a preto mi môžete začať rozprávať svoj príbeh. Počúvam.

– Som Štefan Raymond, – začal väzeň.

– Štefan Raymond, – opakoval učiteľ, – nepoznám to meno.

– Boli ste ešte dieťa, – pokračoval muž, – keď ma boh nechal zmiznúť z povrchu zemského. Napokon nezaberal som tam veľmi mnoho miesta a nenarobil som mnoho hluku, takže nikto nespozoroval moju neprítomnosť.

– Ale povedzte, čím ste boli a čo ste robili?

– Bol som dôverníkom hlavného veliteľa vojsk de Bourbon.

– Ach! A zradili ste štát tak ako on? Potom sa však nečudujem.

– Nie, odmietol som zradiť svojho pána, to bolo všetko.

– Pozrimeže! Ako sa to stalo?

Bol som v Paríži v paláci hlavného veliteľa vojsk, zatiaľ čo on býval vo svojom zámku Bourbon l’Archambault.

Jedného dňa prišiel gardový kapitán, ktorý mi priniesol list od môjho pána. V liste mi kázal, aby som poslovi zaraz vydal balíček, ktorý nájdem zapečatený vo vojvodovej spálni pri hlave lôžka v malej skrinke. Zaviedol som kapitána do spálne, šiel som k posteli, kde som balíček našiel na označenom mieste. Dal som ho poslovi, ktorý hneď odišiel. O hodinu neskôr prišli pod vedením dôstojníka vojaci z Louvru, rozkázali, aby som im otvoril vojvodovu spálňu a zaviedol ich ku skrinke vedia lôžka. Poslúchol som. Prehľadali skrinku, ale nadarmo. Balíček, ktorý hľadali, pred chvíľou odniesol vojvodov posol.

– Dočerta! – povedal si Aubry, ktorý už začínal chápať situáciu svojho druha v nešťastí.

– Dôstojník sa mi strašne vyhrážal, ja som však nič nepovedal, len toľko, že neviem, čo odo mňa chce. Lebo keby som bol povedal, že som balíček práve odovzdal poslovi, boli by sa za ním pobrali a dobehli ho.

– Dočerta! – prerušil ho Aubry. – To bolo šikovné a počínali ste si ako dobrý a oddaný sluha.

– Nato ma dôstojník zveril dvom strážcom a sám sa vrátil s rozkazom, aby ma odviedli do zámku Pierre en Scise pri Lyone. Na nohy mi dali železá, ruky mi zviazali, hodili ma na voz, napravo mi dali jedného, naľavo druhého vojaka. O päť dní nato ma hodili do väzenia, ktoré bolo omnoho svetlejšie a menej prísne než toto. Ale napokon, je to jedno: žalár ako žalár. Zvykol som si na tento práve tak ako na tie ostatné.

– Hm, – povedal Aubry. – To dokazuje len toľko, že ste filozof.

– Uplynuli tri dni a tri noci, – pokračoval Štefan Raymond. – Napokon v štvrtú noc ma prebudil hluk. Zdvihol som hlavu: dvere sa otvorili, vošla zahalená žena. Sprevádzal ju žalárnik. Postavil na stôl lampu a na pokyn nočnej návštevníčky pokorne odišiel. Neznáma sa priblížila k mojej posteli a zdvihla závoj. Skríkol som.

– Čože? Kto to bol? – Aubry si prisadol bližšie k rozprávačovi.

– Bola to Lujza Savojská, vojvodkyňa d'Angoulême. Bola to vladárka Francúzska, matka kráľova.

– Ach, ach, – nezdržal sa Aubry. – A čo robila pri takom chudákovi, ako ste boli vy?

– Prišla hľadať ten zapečatený balíček, ktorý som odovzdal vojvodovmu poslovi a ktorý obsahoval ľúbostné listy, čo nerozvážna princezná písala kedysi tomu, koho teraz prenasledovali.

– Pozrimeže, pozrimeže! – povedal si Jakub Aubry pomedzi zuby. – To je historka, ktorá sa čertovsky podobá historke vojvodkyne d'Étampes a Ascania.

– Žiaľ, historky všetkých bláznivých a zaľúbených princezien sú si podobné, – odpovedal väzeň, ktorý mal sluch zrejme práve taký bystrý ako oči. – Sú však nešťastím pre poddaných, ktorí sú do toho zamiešaní.

– Počkajte chvíľu, prorok nešťastia! – povedal Aubry. – Dočerta, čo mi to tu rozprávate? I ja som sa zaplietol do historky zaľúbenej a bláznivej princeznej.

– Nuž ak je tak, potom dajte zbohom slnku, svetlu aj životu!

– Dajte mi už svätý pokoj s tým predpovedaním z onoho sveta! Čo ma po tom? Veď nie ja som zaľúbený, ale Ascanio!

– Vari mňa niekto miloval? – pokračoval väzeň. – Nie. A predsa som sa ocitol medzi neplodnou láskou a plodnou pomstou. A bol som to ja, koho rozdrvil ich náraz!

– Dočerta! – skríkol Aubry. – Nie ste veru zábavný, môj milý. Ale vráťme sa zase k princeznej, lebo ma to veľmi zaujíma. Vaša historka sa totiž do určitej miery týka aj mňa.

– Teda šlo o listy, o ktorých sa chcela niečo odo mňa dozvedieť. Výmenou za tie listy mi sľubovala svoju priazeň, hodnosti, tituly. Aby získala tie listy, vydrankala okolo štyristotisíc dukátov od akéhosi Semblançaya, ktorý zaplatil za svoju ochotu šibenicou.

Povedal som jej, že tie listy naozaj nemám, že o nich nič neviem a že vôbec nechápem, čo teda odo mňa chce.

Po ponukách nasledovali nekonečné hrozby. Ale tak ako ma nemohla získať, nemohla ma ani zastrašiť, lebo som hovoril naozaj pravdu. Tie listy som odovzdal poslovi svojho vznešeného pána.

Odišla rozzúrená. Prešiel rok a ja som o nich nič nepočul.

Po roku prišla opäť a spomínaná scéna sa opakovala.

Tentoraz som to bol ja, čo som ju prosil a zaprisahal, aby ma pustila von. Zaprisahal som ju v mene svojej ženy a v mene svojich detí. Všetko nadarmo. Alebo jej dám listy, alebo zomriem vo väzení.

Jedného dňa som našiel v chlebe pilník.

Spomenul si na mňa môj vznešený pán. Bol ustavične preč, bol vyhnancom a utečencom, a preto ma nemohol vyslobodiť ani mocou, ani prosbami. Poslal do Francúzska jedného zo svojich sluhov, ktorý podplatil žalárnika, aby mi vložil do chleba onen pilník, lebo mu povedal, od koho prišiel.

Prepiľoval som mreže na okne cely. Z prikrývok som si uplietol povraz. Zliezol som. Ale keď som sa dostal na koniec povrazu, spozoroval som, že nadarmo hľadám pôdu pod nohami. Spustil som sa, prosiac boha o pomoc. Pri páde som si zlomil nohu. Jedna z nočných hliadok ma našla v mdlobách.

Potom ma preniesli do zámku Châlons sur Saône, tam som bol asi dva roky. Po dvoch rokoch sa moja prenasledovateľka znovu objavila vo väzení. Viedli ju za mnou ustavične tie listy. Tentoraz prišiel s ňou aj mučiteľ. Položila mi otázku. Ale bolo to zbytočné trýznenie, lebo zo mňa nedostala a ani nemohla dostať celkom nič. Nevedel som jej povedať viac ako to, že som listy odovzdal vojvodovmu poslovi.

Jedného dňa som našiel na dne džbána, v ktorom bola pre mňa voda, vrecúško plné zlata. Môj vznešený pán si takto spomenul na svojho verného sluhu.

Podplatil som žalárnika. Bol to však darebák, ktorý sa pretvaroval, že sa nechal podplatiť. O polnoci mi prišiel otvoriť dvere cely. Vyšiel som za ním po chodbách. Už som cítil svieže povetrie, už som si myslel, že som slobodný, ale vojaci sa na nás vrhli a obidvoch nás zviazali. Môj sprievodca sa tváril, že sa dal obmäkčiť mojimi prosbami, ale urobil to len pre zlato, ktoré u mňa videl. Potom ma však zradil, aby dostal odmenu, ktorú dávali zradcom a udavačom.

Nato ma previezli do väzenia Châtelet.

Sem prišla Lujza Savojská posledný raz. Za ňou šiel kat.

Ale pohľad na smrť nemohol u mňa vyvolať nijaký strach, rovnako ako ani sľuby, vyhrážky, týranie. Zviazali mi ruky. Jeden povraz prevliekli cez kruh a tento povraz mi uviazali na krk. Odpovedal som však ustavične rovnako. Povedal som im, že by splnili moje najvrúcnejšie želanie, keby ma odsúdili na smrť. Taký som bol zúfalý vo väzení.

Pravdepodobne aj ona si to uvedomila, lebo rozkázala katovi skončiť a odišla i s ním.

Odvtedy som ju nevidel. Čo sa stalo s mojím vznešeným vojvodom? Čo sa stalo s ukrutnou vojvodkyňou? Neviem, lebo už vari päť rokov som nevidel živého tvora.

– Obidvaja sú už mŕtvi, – povedal Aubry.

– Obidvaja mŕtvi! Môj vznešený vojvoda zomrel! Ale bol by ešte mladý, mal by asi päťdesiatdva rokov. Ako zomrel?

– Zabili ho pri obliehaní Ríma a myslím… – Jakub Aubry chcel doložiť: jeden z mojich priateľov, ale zarazil sa, lebo právom si mohol myslieť, že by toto priznanie mohlo vzniesť chlad medzi neho a starca. Ako vidieť, Jakub si začal dávať pozor na jazyk.

– Čo myslíte?

– Že ho zabil zlatotepec menom Benvenuto Cellini.

– Pred dvadsiatimi rokmi by som bol povedal „prekliaty vrah“, ale dnes hovorím z úprimného srdca „nech je požehnaný vrah!“ Vystrojili mu aspoň pohreb dôstojný môjho šľachetného vojvodu?

– Samozrejme. Pripravili mu hrobku v katedrále v Gaëte. Na hrobe je nápis, v ktorom sa hovorí, že proti tomu, kto v hrobe odpočíva, Alexander Veľký bol len úbožiakom a Cézar chudákom.

– A čo ona?

– Kto ona?

– Moja prenasledovateľka.

– Aj tá je mŕtva. Zomrela pred deviatimi rokmi.

– Teda naozaj zomrela! Jednej noci som videl vo svojom väzení tieň, ktorý kľačal a modlil sa. Skríkol som, a tieň zmizol. Bola to ona, prišla ma poprosiť o odpustenie.

– Myslíte, že v hodine smrti vám odpustila?

– Dúfam, aspoň pre blaho svojej duše.

– Mali vás teda prepustiť na slobodu.

– Možno to aj kázala, ale som taký bezvýznamný, že uprostred celého toho nešťastia sa možno na mňa zabudlo.

– Vy jej teda v hodine smrti tiež odpustíte?

– Trochu ma zdvihnite, pomodlím sa za obidvoch.

Aubry pomohol zomierajúcemu sadnúť si. Ten v poslednej modlitbe spojil svojho ochrancu i prenasledovateľku. Toho, čo si naňho spomínal svojím citom, i tú, čo naňho nezabúdala vo svojej nenávisti. Veliteľa vojsk a vladárku!

Väzeň mal pravdu. Jakubove oči si začínali zvykať na tmu. Vo tme začal rozoznávať tvár zomierajúceho. Bol to pekný starec vychudnutý utrpením. Mal biele fúzy a holú lebku.

Keď sa pomodlil, zhlboka si vzdychol a opäť klesol na lôžko. Zamdlel únavou.

Jakub Aubry si myslel, že je už po ňom. No predsa odbehol po džbán a pokropil mu tvár vodou. Starec sa znovu spamätal.

– Dobre si spravil, že si mi pomohol, chlapče môj, – povedal starec slabým hlasom. – Tu je tvoja odmena.

– Čo je to? – spýtal sa Aubry.

– Dýka.

– Dýka? Ako sa táto zbraň dostala do vašich rúk?

– Počúvaj! Raz ráno mi priniesol žalárnik chlieb a vodu a lampáš postavil na lavičku, ktorá bola náhodou pri tejto stene. V stene vyčnieval nejaký kameň a na ňom boli vyryté nožom písmená. Nemal som čas prečítať ich.

Ale vzal som trochu zeme, tou som natrel kameň a potom som prstami prečítal písmená. Bolo tam slovo „Ultor“.

Čo malo znamenať latinské slovo „pomstiteľ“? Vrátil som sa ku kameňu a snažil som sa vytiahnuť ho zo steny. Kyvotal sa ako skazený zub. Ozbrojil som sa trpezlivosťou a niekoľko ráz som skúšal svoju silu, až sa mi konečne podarilo kameň zo steny vytrhnúť. Hneď som vopchal ruku do otvoru a tam som našiel túto dýku.

Zmocnila sa ma túžba po slobode a rozhodol som sa, že pomocou dýky pokúsim sa dostať do niektorej susednej cely a s väzňom tej cely sa dohovorím, ako sa dostať von. Nepodarilo sa mi to však, lebo bolo treba prekopať zem a prebúrať múr – a to bola pre mňa ťažká práca. Ak budete aj vy dvadsať rokov tu vo väzení, uvidíte, akým strašným nepriateľom je čas.

Aubry sa zachvel od hlavy po päty.

– Pokúsili ste sa uskutočniť svoj plán? – spýtal sa starca.

– Áno, a šlo to ľahšie, ako som si myslel. Už dvanásť alebo pätnásť rokov pravdepodobne nikto ani netuší, že by som sa zaoberal úmyslom utiecť. Možno už ani nevedia, kto som. Strážia ma teda ako túto reťaz, čo visí z kruhu. Veliteľ vojsk a vladárka sú mŕtvi. Jedine tí si na mňa občas spomenuli. Kto by si dnes z tých ľudí, čo sú tu, vedel vysvetliť, aké meno vyslovujem, keď hovorím Štefan Raymond? Nikto.

Aubry cítil, ako mu studený pot steká po čele pri myšlienke, že takéto zabudnutie by mohlo byť aj jeho údelom.

– Tak čo? – spýtal sa.

– Nuž, – povedal starec, – je tomu možno rok, čo kopem zem, a podarilo sa mi dostať sa až pod múr a vyhĺbiť tam dieru, cez ktorú by mohol preliezť človek.

– Ale čo ste spravili so zemou, ktorú ste vykopali?

– Rozhádzal som ju po cele; potom som po nej chodil, a tým som ju zrovnal s podlahou.

– Kde je ten otvor?

– Pod mojou posteľou. Pätnásť rokov neprišlo nikomu na um, aby s tou posteľou pohol. Žalárnik prichádza do môjho väzenia len raz za deň. Teda len čo odišiel, dvere sa zatvorili, jeho kroky stíchli, ja som odtiahol posteľ a začal som pracovať. Keď sa blížila hodina návštevy, dal som posteľ na miesto a ľahol som si na ňu.

Predvčerom som si na lôžko ľahol naposledy, aby som z neho už nevstal. Bol som na konci so silami. Dnes som na konci života. Vitaj, chlapče. Pomôžeš mi v mojej poslednej hodine a ja ťa za to urobím svojím dedičom.

– Dedičom? – prekvapil sa Aubry.

– Veru tak. Dám ti dýku. Ty sa usmievaš. Ale čo cennejšie môže tu zanechať väzeň? Veď táto dýka možno znamená pre teba slobodu.

– Máte pravdu a ďakujem vám. Ale kam vedie otvor, ktorý ste vyhĺbili? – spýtal sa Aubry.

– Nedostal som sa ešte na druhú stranu, ale určite som už blízko. Včera som začul vo vedľajšej cele nejaký hluk.

– Dočerta. A myslíte…

– Myslím, že keby ste pracovali ešte niekoľko hodín, mohli by ste dokončiť moje dielo.

– Ďakujem, ďakujem.

– A teraz by som vás prosil, keby ste mi zavolali kňaza, – prosil zomierajúci.

– Počkajte, milý otec, nesmú odmietnuť zomierajúcemu poslednú prosbu!

A utekal k dverám bez potknutia, lebo oči si už zvykli na tmu, a búchal na ne rukami i nohami. Žalárnik prišiel dolu.

– Prečo tak búchate? – spýtal sa. – Čo chcete?

– Starec, ktorý tu leží so mnou, zomiera a prosí, aby ste mu poslali kňaza. Vyhoviete jeho prosbe?

– Hm, – hundral strážca. – Neviem, načo takí lotri potrebujú kňaza. Ale dobre, pošleme mu ho.

Asi o desať minút sa naozaj objavil kňaz. Prinášal posledné pomazanie. Pred ním šli dvaja miništranti, z ktorých jeden niesol kríž a druhý zvonček.

Bola to naozaj dojímavá chvíľa, keď zomierajúci starec vo svojej spovedi odhaľoval zločiny iných a namiesto toho, aby prosil odpustenie pre seba, modlil sa, aby boh odpustil im.

I Jakub Aubry, ktorý tak ľahko nepodliehal dojatiu, kľakol si na obidve kolená a rozpomenul sa na svoje modlitby z detstva, na ktoré už takmer zabudol.

Keď sa väzeň vyspovedal, kľakol si kňaz pred neho a poprosil ho, aby mu dal požehnanie.

Starec sa šťastne usmieval ako vyvolený, zdvihol ruku nad hlavu kňaza a druhú nad Aubryho a obidvoch ich žehnal. Potom hlboko zavzdychal a vystrel sa.

Vydýchol naposledy.

Kňaz odišiel sprevádzaný dvoma miništrantmi. Cela, na chvíľu osvetlená mihotavým svetlom sviec, ponorila sa zasa do tmy.

Jakub Aubry osamel s mŕtvym.

Bola to dosť smutná spoločnosť, najmä pre myšlienky a úvahy, ktoré mŕtvy v ňom vyvolával. Tento človek sa sem dostal nevinne, bol v žalári dvadsať rokov a dostal sa z neho až vďaka smrti-osloboditeľke.

A vtedy sa veselý učiteľ a pisár ani nepoznával. Po prvý raz v živote ocitol sa pred smutnou myšlienkou, po prvý raz jeho pohľad zamestnával sa tienistými stránkami života a porovnával ich s pokojnými hlbinami smrti.

A v týchto myšlienkach začalo sa na dne jeho srdca prebúdzať sebectvo. Rozpomenul sa, že vlastne i jeho nevinného zatiahli nečakane do prúdov neskrotných a bezohľadných kráľovských vášní, ktoré sa nivočia, požierajú

navzájom a veľmi ľahko zničia i život cudzieho človeka. Ascanio i on môžu zmiznúť tak jednoducho, ako zmizol Štefan Raymond. Kto si na nich spomenie?

Možno Gervaisa.

Benvenuto Cellini určite.

Ale Gervaisa by nedokázala podniknúť nič, tá by len plakala. A keby sa Cellini nahlas dožadoval listiny, ktorú skrýva Ascanio, priznával by sa len k svojej nemohúcnosti.

A tak jedinú nádej na záchranu videl v dedičstve starého väzňa, čo sa práve rozlúčil so svetom – v dýke. No tá sklamala už dvoch svojich pánov.

Jakub Aubry schoval dýku na hrudi a ešte sa presvedčil, či cíti jej držadlo.

No práve v tej chvíli otvorili sa dvere a vošli dozorcovia odniesť starcovu mŕtvolu.

– Kedy mi prinesiete nejaké jedlo? – spýtal sa Aubry. – Som hladný.

– O dve hodiny, – odpovedal dozorca.

Hneď nato Jakub v cele osamel načisto.



XV

STATOČNÁ KRÁDEŽ

Aubry presedel tieto dve hodiny nehybne na lavičke. Premýšľal tak horúčkovito, že na telesný pohyb mu už nezvýšila energia. O dve hodiny dozorca vošiel do cely, dal mu čerstvú vodu, vymenil chlieb. To bolo všetko, čo sa vo väzení Châtelet nazývalo večerou.

Učiteľ si zapamätal, čo mu povedal zomierajúci, že dvere cely sa otvárajú len raz za deň. No i tak ostal ešte dlho nehybne sedieť, lebo sa bál, či udalosti dňa nezmenili pravidelné väzenské zvyky.

Čoskoro uvidel cez okienko, že sa blíži noc. Dnes má za sebou veľmi rušný deň: predpoludním výsluch vyšetrujúceho sudcu, na poludnie súboj s vikomtom de Marmagne, o jednej žalár, o tretej väzňova smrť a teraz prvé kroky pokusu vyslobodiť sa.

Človek neprežije mnoho podobných dní.

Jakub Aubry pomaly vstal a šiel k dverám presvedčiť sa, či niekto neprichádza. Potom si vyzliekol kabát, aby na ňom nebolo vidieť stopy zeme a muriva, odtiahol lôžko a našiel otvor, o ktorom mu rozprával jeho spoluväzeň.

Vliezol ako had do diery, ktorá mohla byť asi osem stôp hlboká, prechádzala pod múr a za múrom znovu stúpala hore.

Hneď pri prvom náraze dýkou Aubry pochopil, že naozaj už nie je ďaleko od cieľa a že čoskoro sa musí dostať niekde von.

No i tak pokračoval vo svojej práci. Snažil sa zo všetkých síl pracovať čo najtichšie. Podchvíľou vyliezal zo svojej diery ako baník, aby rozhrnul po podlahe zeminu. Potom znovu vliezol do diery a pracoval ďalej.

Pokým Aubry pracoval, Ascanio smutne premýšľal o Kolumbe.

Ako sme už povedali, aj jeho odviedli do Châtelet a hodili do cely ako Aubryho. Ale či už náhodou, alebo na žiadosť vojvodkyne, jeho cela nebola taká neútulná a bola slušnejšie zariadená ako tá, kam hodili učiteľa.

Ale čo záležalo Ascaniovi, či tu má trochu viac či menej pohodlia. Väzenie bolo väzením a jeho uväznenie znamenalo odlúčenie. Chýbala mu Kolumba, chýbala mu viac než svetlo, viac než sloboda, ba viac ako život. Keby bola Kolumba s ním vo väzení, stal by sa mu žalár zdrojom najväčšieho blaha a palácom rozprávkového šťastia.

Veď práve posledné dni úbohého mladíka boli také pekné! Cez deň spomínal na svoju milú, noci trávil vedľa nej, a nikdy si ani len nepomyslel, že by sa toto šťastie malo jedného dňa skončiť. Pravda, niekoľko ráz v tých dňoch železná ruka pochybností zovrela jeho srdce. Ale on ako muž, ktorý vie, že mu hrozí nebezpečenstvo, preniesol sa ponad všetko, čo ho znepokojovalo v budúcnosti, a žil jedine krásnej prítomnosti.

Teraz sa ocitol vo väzení, sám, bez Kolumby, ktorú možno tiež niekde zatvorili alebo schovali niekam do kláštora, odkiaľ sa nedostane, iba ak do kaplnky, kde ju bude čakať manžel, ktorého jej nanútia.

Dve strašné vášne bdeli pri dverách väzenia obidvoch mladých: láska pani d'Étampes bdela na prahu Ascaniovho väzenia a ctižiadosť grófa d'Orbec na Kolumbinom prahu.

Je preto samozrejmé, že len čo Ascanio osamel vo svojej cele, zosmutnel a bol celý zničený. Bol mäkkej povahy a musel sa vždy opierať o povahu silnejšiu. Bol ako útly kvet, ktorý sa ohýba vo víchre za búrky a čaká, kým zasvieti slnko, aby sa spamätal.

Keď hodili do žalára Benvenuta, zaraz začal rozmýšľať, či nejestvuje nejaká možnosť, aby sa dostal von. Obzeral steny, povalu, dvere, dupotal na dlážku, aby preskúmal, či nenájde cestu k záchrane. Ale Ascanio si sadol na lôžko, hlava mu klesla na hruď a z jeho úst sa vydralo Kolumbino meno. Ani na um mu neprišlo, že by sa mohol pokúsiť dostať sa cez trojnásobné mreže, ťažké dvere a múry, hrubé zo šesť stôp.

Ako sme už povedali, Ascaniovo väzenie bolo slušnejšie zariadené než Jakubovo. Mal tam stôl, lôžko, dve stoličky a starú rohož. Okrem toho vyčnieval zo steny kameň, na ktorom stála lampa. Bolo to nepochybne väzenie pre lepších väzňov.

Ascania uprednostňovali aj v strave. Jedlo dostával dva razy za deň, a hoci nebolo nijako zvláštne, malo ešte tú výhodu, že Ascanio videl dozorcu dva razy denne, a nie raz ako Jakub.

Ale Ascaniovi na tom pramálo záležalo. Bol takej jemnej a mäkkej povahy, že by bol vyžil možno aj z vône a z rosy. Ustavične premýšľal, sotva sa dotkol chleba, vypil niekoľko kvapiek vína, potom znovu myslel na Kolumbu a na Benvenuta Celliniho. Na Kolumbu, lebo k nej smerovala všetka jeho láska, a na Celliniho, lebo k nemu sa obracali všetky jeho nádeje.

Pravda, až do tejto chvíle sa Ascanio vlastne o nič nestaral, a o živobytie už najmenej. Benvenuto myslel za dvoch, Ascanio sa uspokojil len vzdychaním a rojčením o niektorom krásnom umeleckom diele a o Kolumbinej láske. Bol ako ovocie, ktoré rastie na mohutnom strome a berie z neho potravu.

A čo ho najviac hnevalo, bola skutočnosť, že pri zatknutí bol sám. Nebol pritom Benvenuto, ktorý by mu bol podal ruku a posmelil ho: „Neboj sa, Ascanio, bdiem nad tebou a nad Kolumbou!“ Tak veľmi dôveroval svojmu učiteľovi, že by si pokojne sedel vo väzení, keby vedel, že Benvenuto využije najbližšiu príležitosť, aby ho odtiaľ dostal napriek všetkým bránam a bdelým strážcom.

Ale Benvenuto to nevidel, a preto nemohol vedieť, že jeho obľúbený žiak, syn Štefánie, sedí vo väzení. Celý deň cesty bolo treba, aby mu to mohli oznámiť vo Fontainebleau, ak vôbec niekomu prišlo na um, aby tak spravil. A ďalší deň bol potrebnýna návrat do Paríža. Za tie dva dni ich nepriatelia ľahko získali citeľný náskok.

V takých myšlienkach strávil Ascanio celý deň a celú noc na nohách, prechádzajúc sa po cele. Občas si sadol na stoličku alebo sa hodil na lôžko, ktoré neznáma súcitná ruka nechala preobliecť do čistých obliečok. Po celý deň, celú noc a ráno nasledujúceho dňa sa nestalo nič zvláštne okrem pravidelnej dozorcovej návštevy, keď mu priniesol jedlo.

Okolo druhej popoludní, nakoľko mohol väzeň usúdiť podľa svetla, zdalo sa mu, že počuje tlmený rozhovor o sebe. Boli to len zmätené zvuky, z ktorých najpevnejšie sa mu zachytilo v pamäti jeho meno. Ascanio začal načúvať a zdalo sa mu, že sú to naozaj ľudské hlasy, a to neďaleko od neho. Načúval, až si uvedomil, že tie hlasy akoby vychádzali spod zeme.

Určite má susedov, ktorí sú od neho oddelení len tenkým múrom alebo dokonca len doštenou stenou.

Asi o dve hodiny rozhovor stíchol a nastalo ticho.

Keď nadišla noc, ozval sa lomoz opäť, ale tentoraz celkom inakší. Nebol to hluk dvoch zhovárajúcich sa osôb, ale ozvena dutých úderov, ako keď kamenár tlčie do kameňa. Hluk prichádzal z jedného a toho istého miesta a nebolo pochybností, že sa približoval.

Ascanio, hoci bol zaujatý myšlienkami, uvedomil si, že by mal hluku venovať potrebnú pozornosť. Zahľadel sa na miesto, odkiaľ prichádzal. Zaiste už bola polnoc, ale hoci minulej noci nespal, ani teraz nepomýšľal na spánok.

A hluk pokračoval. O tomto čase zaiste nepracovali robotníci, preto bolo isté, že to ide od niektorého z väzňov, ktorý sa chce dostať von. Ascanio sa pritom smutne usmial, lebo si uvedomil, aký bude prekvapený ten nešťastník, ak sa po toľkej práci ocitne znovu v cele.

Keďže hluk neprestajne vzrastal, Ascanio sa rozbehol, vzal lampu ä pristúpil k miestu, odkiaľ sa ozývali údery. Naozaj, takmer v tej istej chvíli pôda v najvzdialenejšom kúte cely sa začala hýbať a o niekoľko sekúnd sa zo zeme vynorila ľudská hlava.

Ascanio skríkol najprv prekvapene, potom natešene a odpovedal mu nemenej radostný výkrik človeka, vynárajúceho sa z tmy. Bol to Jakub Aubry.

O chvíľu, len čo Ascanio pomohol Aubrymu, ktorý ho tak nečakane a podivne prepadol, obidvaja priatelia sa objali.

Pravda, otázky a odpovede obidvoch boli v prvej chvíli dosť zmätené a trochu to trvalo, kým si obidvaja priatelia v hlavách všetko ako-tak urovnali. Bolo to o to ľahšie, že Ascanio vlastne nemal čo hovoriť, len počúval, lebo všetko bolo preňho novinkou.

Aubry mu povedal, ako prišiel do Neslu súčasne s Benvenutom, ako sa takmer súčasne dozvedeli o Ascaniovom zatknutí a o únose Kolumby, ako Benvenuto utekal do ateliéru sťa šialený, ako kričal: „Do zlievárne, do zlievárne!“ a ako Aubry zamieril do Châtelet. Čo sa stalo odvtedy v paláci Nesle, nevie.

Ale po spoločnej Iliade nasledovala zvláštna Odysea. Rozprával, ako ho zlostilo, keď ho nechceli zatvoriť do väzenia, ako šiel navštíviť Gervaisu, ako ho zažalovala u vyšetrujúceho sudcu, ako ho vypočúvali, ako mu priznanie neprinieslo žalár, ale len pokutu dvadsať sous. Pokutu, ktorá bola urážkou Gervaisinej cti. Napokon povedal o potýčke s vikomtom de Marmagne vo chvíli, keď už bol zúfalý, že sa do žalára nedostane slušným spôsobom, a potom všetko ostatné, čo sa stalo od vstupu do väzenia až do chvíle, keď zrazu tak šťastne prestrčil hlavu cez vykopaný otvor a vo svite lampy spoznal svojho priateľa Ascania.

Potom sa priatelia znovu hodili jeden druhému do náručia a znovu sa objímali.

– A teraz, – povedal Jakub Aubry, – počúvaj, Ascanio, nesmieme strácať čas.

– Ešte mi povedz niečo o Kolumbe! Kde je? – spýtal sa Ascanio.

– Kolumba? Nemám ani tušenie. Možno u pani d’Étampes.

– U pani d’Étampes? U svojej sokyne? – skríkol Ascanio.

– Teda je to pravda, čo sa rozpráva, že vojvodkyňa sa do teba zaľúbila?

Ascanio sa začervenal a zahundral niekoľko nezrozumiteľných slov.

– Ach, zato sa nemusí človek červenať, – povedal mu Aubry. – Dočerta, vojvodkyňa! Vojvodkyňa, ktorá je kráľovou milenkou! Ale vráťme sa k našej veci!

– Áno, – súhlasil Ascanio. – Vráťme sa ku Kolumbe!

– Ale choď! Nejde predsa o Kolumbu, ide o nejaký list.

– Aký list?

– List, ktorý ti vraj napísala vojvodkyňa d’Étampes.

– Kto ti povedal, že mám od nej nejaký list?

– Benvenuto Cellini.

– Prečo?

– Lebo ten list potrebuje. Ten list nevyhnutne musí mať a ja som si sľúbil, že mu ho prinesiem, a všetko, čo som až

doteraz popáchal, urobil som len preto, aby som sa dostal k tomu listu.

– A čo chce robiť s tým listom?

– Ach, to veru neviem. Povedal: „Ten list potrebujem!“ Na inom mi nezáleží. Sľúbil som, že mu ho prinesiem. Preto som sa dal zatvoriť, preto som tu. Daj mi list a ja ti sľubujem, že ho pošlem Benvenutovi. Načo ti je?

Táto otázka patrila Ascaniovi. Čelo mal zachmúrené.

– Drahý Aubry, bojím sa, že si sa namáhal zbytočne.

– Akože? Vari už nemáš ten list?

– Nie, mám, – povedal Ascanio a položil ruku na vrecko kabáta.

– Výborne, teda mi ho daj. Odnesiem ho Benvenutovi.

– List nedám, Jakub.

– Prečo?

– Lebo neviem, čo s ním Benvenuto zamýšľa.

– Chce ho použiť pre tvoju záchranu.

– A aby zničil vojvodkyňu d’Étampes. Nechcem uškodiť nijakej žene.

– Ale tá žena ťa chce zničiť! Tá žena ťa nenávidí, alebo pardon, mýlim sa, tá žena ťa zbožňuje.

– A ty chceš, aby som ako výmenu za ten list…

– To je predsa práve tak, akoby ťa nenávidela, pretože ty ju nemiluješ. Napokon, všetko to zlo má na svedomí ona.

– Čože? Ona?

– Pravdaže. Ona ťa nechala zatvoriť, ona uniesla Kolumbu a skrýva ju.

– Kto ti to povedal?

– Nikto, ale kto iný by to mohol byť?

– No predsa kráľovský sudca, alebo gróf d’Orbec, alebo de Marmagne, ktorému si všetko vytáral, ako si sa priznal.

– Ascanio, Ascanio. Sám seba chceš zahubiť!

– Radšej zahubím seba, ako by som mal byť zbabelcom, Jakub.

– Ale veď to nie je nijaká zbabelosť. Benvenuto sľúbil, že urobí, čo treba.

– Počúvaj, Aubry. A nehnevaj sa na mňa za to, čo ti poviem. Keby tu bol na tvojom mieste Benvenuto, keby mi on povedal: „Pani d’Étampes, tvoja nepriateľka, ťa dala zatknúť, uniesla Kolumbu, drží ju vo svojej moci a chce znásilniť jej vôľu. Nemôžem zachrániť Kolumbu bez toho listu,“ musel by mi prisahať, že list neukáže kráľovi, a dal by som mu ho. Ale Benvenuto tu nie je a ja nemám nijaký dôkaz, že prenasledovanie začala vojvodkyňa. Aubry, ten list by bol u teba v zlých rukách. Odpusť mi, ale sám si sa priznal, že si priveľmi dôverčivý.

– Prisahám ti, že za posledný deň som zmúdrel o desať rokov.

– Mohol by si ten list stratiť, nejako nerozvážne ho použiť, hoci v najlepšom úmysle, a preto ten list, Aubry, ostane tam, kde je.

– Ale, milý priateľ, rozmysli si to dobre, veď práve ten list ťa môže zachrániť. Sám Benvenuto to povedal.

– Benvenuto ma zachráni aj bez neho. Má slovo kráľa, že splní každú jeho prosbu v deň, keď odleje Jupitera. Ak si pamätáš, že kričal: „Do zlievárne!“, tak už vtedy ma začal vyslobodzovať z väzenia.

– A keby sa mu odliatie nepodarilo?

– To sa nebojím, – povedal Ascanio s úsmevom.

– Ale občas sa to stane aj tým najšikovnejším francúzskym zlievačom, aspoň som tak počul.

– Najšikovnejší francúzski zlievači sú len školáci popri Benvenutovi.

– Ale ako dlho trvá také odlievanie?

– Tri dni.

– A ako dlho potrvá, kým sochu ukážu kráľovi?

– Tiež tri dni.

– Ide teda o šesť alebo sedem dní. A ak do šesť alebo sedem dní odo dnes donúti pani d’Étampes Kolumbu, aby sa vydala za grófa d’Orbec?

– Pani d’Étampes nemá nijaké právo Kolumbu do niečoho nútiť. Kolumba odmietne.

– Ale kráľovský sudca má právo rozkazovať jej, lebo Kolumba je jeho dcérou, a kráľ František I. má nad ňou právo, lebo je jeho poddanou. A čo ak jej to rozkáže otec i kráľ?

Ascanio zbledol.

– Ak si Benvenuto vyžiada tvoju slobodu, ale Kolumba sa medzitým vydá za niekoho iného, načo ti bude sloboda?

Ascanio si prešiel rukou po čele, aby si utrel pot, ktorý mu vystúpil na čelo pri Jakubových slovách. Druhú ruku vopchal do vrecka, kde mal list. Ale vo chvíli, keď si Jakub myslel, že mu list dá, Ascanio pokrútil hlavou, akoby chcel v poslednej chvíli zahnať svoje rozhodnutie, a povedal:

– Nie, nie. Dám ho len Benvenutovi osobne. Rozprávajme sa o niečom inom!

Povedal to takým tónom, že v tej chvíli bolo zbytočné naliehať na neho.

– Ak sa máme zhovárať o inom, – povedal Aubry, ktorý sa v duchu rozhodol inakšie, – môžeme sa zhovárať hoci zajtra ráno alebo zajtra cez deň. Bojím sa, že si tu ešte nejaký deň posedíme. Čo sa mňa týka, priznám sa ti, že ma včerajšok i nočná práca zmordovali, radšej si pôjdem ľahnúť. Vrátim sa do svojej cely. Zavolaj ma, ak sa ti bude chcieť rozprávať so mnou. Zatiaľ hoď túto rohožku na otvor, aby nám neprišli na naše stretania. A keďže ráno je múdrejšie ako večer, dúfam, že zajtra ráno budeš múdrejší.

Po tých slovách vopchal sa Jakub Aubry do svojej diery, ani sa neobzrel na Ascania, ktorý ho chcel ešte zadržať, a o chvíľu už bol vo svojej cele. Ascanio položil potom cez otvor rohožku, ako mu Jakub poradil. Spojenie medzi celami bolo prerušené.

Ascanio rozprestrel svoj plášť cez obidve stoličky a hodil sa na posteľ. Hoci sa mu hlavou rojili všelijaké myšlienky, unavené telo zvíťazilo nad neistotou duše a o krátku chvíľu tvrdo zaspal.

Ale Aubry nenasledoval jeho príklad. Len čo sa ocitol v cele, sadol si na lôžko a začal tuho premýšľať. Ako vieme,

nemal to vo zvyku, ale v tomto prípade to dokazovalo, že rozmýšľa o čomsi veľmi vážnom a že sa odhodláva na veľký čin.

Učiteľove úvahy trvali asi štvrť hodiny. Potom sa pomaly spamätal a krokom človeka, ktorý si je dobre vedomý, čo robí, priblížil sa k otvoru, tentoraz opatrne ako had. Veľmi tichučko a obozretne cezeň preliezol a veľmi opatrne prekĺzol na druhú stranu. Na svoju veľkú radosť zistil, že jeho priateľ už tvrdo spí a že ho nezobudil.

A to si učiteľ vrúcne želal. Teda ešte opatrnejšie vyliezol, vystrel sa a ako duch sa pobral k Ascaniovmu plášťu, položenému na stoličkách. Pritom ustavične pozeral na spáča a načúval, či sa neprebúdza. Nahmatal vrecko a v ňom list. Vytiahol ho z obálky. Do obálky vložil lístoček, ktorý mu dala Gervaisa. Poskladal ho tak isto, ako bol poskladaný lístok od vojvodkyne, aby sa Ascanio naďalej domnieval, kým obálku neotvorí, že má pri sebe ľúbostný list krásnej Anny d'Heilly, ktorý sa stal jeho majetkom.

Potom sa Jakub opatrne so svojím vzácnym ľahkým bremenom odplazil k otvoru, kde zmizol, ako strašidlá na javisku zmiznú v prepadlisku, iba s tým rozdielom, že za sebou opatrne pritiahol rohožku.

A bol najvyšší čas, lebo len čo sa Jakub ocitol vo svojej cele, počul, že dvere Ascaniovej cely sa otvárajú.

Vzápätí bolo počuť hlas jeho priateľa, zvučný a prekvapený, hlas človeka, ktorého vyrušili z tvrdého spánku.

– Kto je to?

– Ja, – odpovedal tenký hlas. – Nebojte sa, som vaša priateľka.

Ascanio vyskočil, keď začul tento hlas, a pri matnom svetle lampy uvidel ženu zahalenú závojom. Pomaly sa k nemu priblížila a zdvihla závoj. Ascanio sa nemýlil. Tou ženou bola vojvodkyňa d'Étampes.



XVI

DÔKAZ, ŽE LIST OD KRAJČÍRKY MOŽNO PRÁVE TAK DOBRE SPÁLIŤ A ZMENIŤ NA POPOL AKO LIST OD VOJVODKYNE

Na živej tvári krásnej Anny d’Heilly usadil sa výraz súcitu a smútku, na ktorý Ascanio naletel. Skôr ako otvorila ústa, výraz jej tváre ho ubezpečil, že vonkoncom nie je vinná za nešťastie, ktorého sa on a Kolumba stali obeťou.

– Vy ste tu, Ascanio? – prihovorila sa prívetivo. – Núkala som vám palác, a vy ste vo väzení?

– Ach, madame, – ozval sa mladík, – teda naozaj nemáte nič spoločné s prenasledovaním, ktorému sme vydaní napospas?

– Ascanio, vari ste ma podozrievali čo len chvíľu? – spýtala sa vojvodkyňa. – Potom by ste mali naozaj plné právo nenávidieť ma. Veľmi ľutujem, že ma tak zle poznal muž, ktorého ja poznám tak dobre.

– Nie, madame, nie, – bránil sa Ascanio. – Povedali mi, že vraj vy ste to boli, čo ste si všetko zmysleli, ale nechcel som tomu veriť.

– Dobre, Ascanio. Ako viem, vy ma nemilujete, ale nemáte právo ma nenávidieť. Ascanio, mali ste pravdu. Nielen že som si nič nezmyslela, ale ani som o ničom nevedela. Pán kráľovský sudca d'Estourville sa to všetko dozvedel, ani neviem ako, prišiel to všetko povedať kráľovi a dostal rozkaz, aby vás zatkli a Kolumbu odviedli.

– Kolumba je u svojho otca? – spýtal sa zvedavo Ascanio.

– Nie, Kolumba je u mňa.

– U vás, madame? A prečo?

– Je veľmi pekná. Pochopila som, prečo ju uprednostňujete pred ostatnými ženami i napriek tomu, že najzaľúbenejšia z týchto žien vám ponúkla najbohatšie vojvodstvo.

– Madame, milujem Kolumbu a viete, že uprednostňujem lásku, dar nebies, pred všetkými darmi sveta, – povedal Ascanio.

– Áno, Ascanio, áno, milujete ju nado všetko. Kedysi som si myslela, že vaša láska k nej je celkom obyčajnou láskou. Ale mýlila som sa. Teraz vidím, že by bolo zbytočné vzpierať sa naďalej proti vášmu výberu.

– Ach, madame, buďte veľká a šľachetná až do konca a ochráňte naše šťastie. Budeme vás mať radi a po celý život vám budeme blahorečiť.

– Nuž dobre, – súhlasila vojvodkyňa. – Ascanio, vyhrali ste nado mnou. Áno, som ochotná podporovať a chrániť vás. Ale žiaľ, možno v tejto chvíli je už neskoro!

– Neskoro? Čo tým chcete povedať?

– Možno v tejto chvíli som stratená už i ja.

– Stratená? A prečo, madame?

– Lebo som vás ľúbila.

– Lebo ste ma ľúbili? Kvôli mne ste stratená?

– Áno, bola som nerozvážna. Teraz je so mnou amen, lebo som vám písala.

– Ako to? Nerozumiem, madame.

– Nerozumiete, že kráľovský sudca, opierajúc sa o kráľov rozkaz, urobil prehliadku vo Veľkom paláci? Nerozumiete, že prehliadka mala za cieľ pátrať najmä po podrobnostiach Kolumbinej a vašej lásky? Iste sa sústredia na vašu izbu.

– No a? – spýtal sa netrpezlivo Ascanio.

– No a! – pokračovala vojvodkyňa. – Ak vo vašej izbe nájdu list, ktorý som vám napísala vo chvíli ošiaľu, ak zistia, že ten list som písala ja, ak ten list ukážu kráľovi, ktorého som klamala a bola by som ho kvôli vám aj podviedla, v tej chvíli stratím všetku svoju moc. Potom nebudem môcť pomáhať ani vám, ani Kolumbe. Rozumiete už, je so mnou amen.

– Ach, madame, nebojte sa. Nemusíte sa vôbec znepokojovať! Ten list mám tu pri sebe a ani na chvíľu som ho nikam neodložil.

Vojvodkyňa si zhlboka oddýchla a výraz strachu na jej tvári ustúpil výrazu radosti.

– Vôbec ste ho neodložili, Ascanio? – potešila sa. – Povedzte, čomu môžem ďakovať, že ste ten list mali ustavične pri sebe?

– Opatrnosti, madame, – odpovedal Ascanio.

– Teda som sa znovu mýlila. No mohla som predsa dobre vedieť, ba mohla som si tým byť istá. Teda len opatrnosti! – doložila a tvárila sa, akoby sa premáhala. – Ak ide len o opatrnosť, nemyslíte, Ascanio, že je trochu zbytočné držať ten list pri sebe tu vo väzení? Každú chvíľu sem môže niekto vojsť, každú chvíľu môžu u vás robiť prehliadku a list u vás nájdu. Chápte, ak by u vás list našli, ja, jediná osoba, ktorá vás môže zachrániť, mohla by som potom podniknúť niečo vo váš alebo Kolumbin prospech?

– Madame, – odpovedal Ascanio zdvorilo a s tou jemnou bolesťou, ktorú cíti každé čisté srdce, naplnené pochybnosťami, – neviem, či túžba zachrániť Kolumbu a mňa pramení naozaj z úprimného srdca, ako tvrdíte. Ani to neviem, či túžba uvidieť znovu list, o ktorom hovoríte, že by mohol byť vašou skazou, vás priviedla sem. Napokon neviem ani to, či sa nestanete mojou nepriateľkou, keď budete mať list v ruke, madame. Jedno však viem: ten list patrí vám, je váš a nemám právo ponechať si ho, ak ho chcete!

Ascanio vstal, šiel rovno k plášťu, siahol do vrecka a vytiahol list. Podľa obálky vojvodkyňa hneď vedela, že je to jej list.

– Hľa, tu je list, za ktorým tak strašne túžite, madame, – povedal. – List, ktorý mne nemôže osožiť, ale vám by mohol škodiť. Vezmite si ho, roztrhajte ho, zničte ho. Robím len to, čo je mojou povinnosťou. Vy urobte, čo chcete.

– Máte naozaj šľachetné srdce, Ascanio! – zvolala vojvodkyňa uchvátená úprimným dojatím, ktoré sa niekedy vynorí na dne aj tých najskazenejších duší.

– Pozor, niekto ide, – upozornil Ascanio.

– Máte pravdu.

Blížili sa kroky. Vojvodkyňa preto rýchle zdvihla ruku nad lampu a chvíľu ju podržala nad ohňom. List sa hneď chytil a za chvíľu zhorel. Vojvodkyňa list nepustila, hoci si takmer spálila prsty. Potom ho hodila na zem, kde dohorel celý a ostal z neho len čierny popol. Ale ešte aj ten popol vojvodkyňa postúpala.

V tej chvíli vošiel do cely kráľovský sudca.

– Povedali mi, že vraj ste tu, madame, – povedal nepokojne, pozerajúc raz na vojvodkyňu, raz na Ascania. – Ponáhľam sa, aby som vám ponúkol svoje služby. Potrebujete niečo odo mňa alebo od mojich ľudí?

– Nie, pane, – odpovedala vojvodkyňa, nevediac potlačiť výraz veľkej radosti. – Ďakujem vám srdečne za vašu veľkú láskavosť a ochotu, s akou mi chcete vyjsť v ústrety. Prišla

som sem len preto, aby som sa presvedčila, či tento mladík, ktorého ste dali zatknúť, je naozaj taký vinník, ako sa hovorí.

– A aký je výsledok vášho výsluchu? – spýtal sa kráľovský sudca s poriadnou dávkou irónie v hlase.

– Že Ascanio je omnoho menej vinný, ako sme si pôvodne mysleli, a preto ho odporúčam do vašej najväčšej starostlivosti. Zatiaľ sa mi zdá, že je chudáčik zle umiestený. Nemohli by ste mu dať lepšiu celu?

– Zajtra ráno o tom popremýšľame, madame, lebo viete, že vaše želanie je pre mňa rozkazom. Máte ešte nejaké rozkazy alebo chcete azda pokračovať vo výsluchu?

– Nie, pán sudca, viem všetko, čo som chcela vedieť, – doložila vojvodkyňa.

Po týchto slovách vyšla z cely, pozrúc na Ascania ešte raz pohľadom plným vďačnosti a vášne.

Kráľovský sudca sa pobral za ňou a dvere cely sa zatvorili.

– Dočerta! – zahučal Jakub Aubry, ktorému neušlo ani slovo z rozhovoru, ktorý mala vojvodkyňa s Ascaniom. – Dočerta! V poslednej chvíli!

Vikomt de Marmagne, keď sa spamätal, nemyslel na nič iné, než aby vojvodkyňu d'Étampes oboznámil s tým, že bol ťažko ranený a že rana je možno smrteľná. Ale pre ňu má veľmi dôležitú správu, ktorú jej chce povedať ešte pred smrťou. Pravdaže, vojvodkyňa sa k nemu hneď rozbehla. Vikomt jej porozprával celý príbeh s istým učiteľom Jakubom Aubrym, ako ho prepadol a zranil a potom sa snažil votrieť sa do väzenia, aby sa dostal k Ascaniovi a priniesol od neho akýsi list Cellinimu.

Len čo to počula, vojvodkyňa využila prvú voľnú chvíľu, aby zašla do Châtelet. V duchu ľutovala, že bola taká neobozretná a dala sa vtedy strhnúť vášňou. Ponáhľala sa teda do väzenia, kázala si otvoriť Ascaniovu celu a ostatné vieme, lebo sme boli toho svedkami. Jej návšteva sa skončila lepšie, ako očakávala. A že to nebolo tak naozaj, za to Ascanio nemohol. I to už vieme.

Ako povedal Jakub Aubry, stalo sa tak v poslednej chvíli.

Ale Aubry splnil len polovicu svojej úlohy a teraz ostávala druhá, ktorá bola určite ťažšia. Jakub mal list, ktorý div nezničili navždy. Aby mal tento list svoju naozajstnú hodnotu, nemohol ostať v Jakubových rukách, ale musel sa dostať do rúk Celliniho.

No Aubry bol väzeň, úplný väzeň a ako počul od svojho predchodcu, neľahko sa dostal zo Châtelet ten, kto sa tam raz ocitol. Cítil sa teda ako kohút, ktorý našiel perlu, ale bol v rozpakoch, lebo nevedel, čo si počať s toľkým bohatstvom.

Pokúsiť sa o útek bolo nemožné. Jakub síce mohol svojou dýkou zabiť dozorcu, ktorý mu nosil jedlo, vziať mu šaty a kľúče. Ale to mu ešte nezaručovalo bezpečný útek. Okrem toho, jeho dobré srdce sa vzpieralo myšlienke na násilie. A potom bola pravdepodobnosť desať proti jednej, že by ho spoznali, dôkladne poprezerali, vzali mu drahocenný list a potom zatvorili ešte dôkladnejšie.

Chcieť ujsť a spoliehať sa na šikovnosť, to bolo ešte neistejšie. Jeho cela bola osem alebo desať stôp pod zemou a svetlo, vlastne len jeden jediný lúč predieral sa do nej malým svetlíkom, ktorý bol husto zamrežovaný. Mnoho mesiacov by bolo treba na to, aby sa mu podarilo mreže prepíliť. A keby sa mu napokon podarilo túto veľkú prácu vykonať a svetlíkom vyjsť – kde by sa ocitol? Zase len na niektorom dvore, obklopenom vysokými múrmi, kde by ho zaiste na druhý deň ráno našli.

Teda ostalo mu len podplácanie. Ale aj to malo svoj háčik. Odsúdili ho kvôli Gervaise na pokutu dvadsať sous, ktoré zaplatil, takže mu ostalo len desať sous. To neboli peniaze, ktorými by podplatil čo len najúbohejšieho dozorcu v najúbohejšom väzení, a nie dozorcu v kráľovskej pevnosti.

Preto premýšľal tuho ďalej.

Chvíľami mu síce v mozgu skrsla odvážna myšlienka, ale jeho čelo sa hneď nato zamračilo, čo bolo dôkazom, že po starostlivej úvahe nadobudol presvedčenie, že ani tú, ani onú myšlienku nemôže uskutočniť. Veľmi ho to trápilo.

Jakubov vnútorný boj bol taký prudký, že už ani len nepomyslel na spánok. Dlhými krokmi sa prechádzal po svojom brlohu alebo si podchvíľou sadol na posteľ a hneď zase vstal. Bolo to po prvý raz v jeho živote, že bdel, aby premýšľal. Doteraz bdel Jakub vždy len pri pohári, pri kartách alebo pri milej.

Na svitaní sa mu však zdalo, že strašný duševný zápas už vybojoval, žiaľ, v prospech druhej strany. Žalostne zavzdychal a vrhol sa na lôžko ako človek, ktorý je úplne porazený.

No len čo si ľahol, začul na schodoch kroky. Tie kroky sa naozaj približovali k dverám jeho cely. Ktosi vložil do zámky kľúč, dvere zaškrípali a otvorili sa a na prahu sa objavili dvaja muži spravodlivosti. Jeden bol vyšetrujúci sudca, druhý bol zapisovateľ.

Nepríjemnosť návštevy trochu zmierňovalo to, že Jakub Aubry sa stretol so starými známymi.

– Ach, ach, milý mladík, – povedal vyšetrujúci sudca, poznávajúc Jakuba Aubryho, – teda znovu sa s vami stretávam a ako vidím, predsa sa vám podarilo dostať sa do Châtelet? Vy ste ale podarený chlapík! Zvádzate mladé dievčatá a prepichujete mladých veľmožov! Ale dajte si pozor, tentoraz je to horšie, dočerta! Lebo život šľachtica je omnoho drahší ako poctivosť krajčírky a dvadsiatimi parížskymi sous to nevyrovnáte…

Slová vyšetrujúceho sudcu zneli síce hrozivo, ale predsa ich vyslovil tónom, ktorý Jakuba upokojoval. Tento sudca, do rúk ktorého Jakub na šťastie padol, už výrazom tváre prezrádzal, že nevie nikomu ublížiť. Pravda, jeho zapisovateľ už nebol taký, lebo pri každej sudcovej hrozbe uznanlivo prikyvoval. Bolo to druhý raz, čo sa Jakub ocitol pred dvoma mužmi takého rozdielneho charakteru, a hoci sa nachádzal v ošemetnej situácii, neubránil sa úvahám a porovnávaniu. Pritom bol rád, že sa dostal pred nich, a nie pred niekoho iného.

Začal sa výsluch. Jakub Aubry nezapieral. Povedal, že spoznal šľachtica vikomta de Marmagne, ktorý ho už niekoľko ráz zradil, že mu to vyčítal, schytil pážaťov kord a chvíľu s vikomtom šermoval. Potom vikomt padol. Čo bolo ďalej, už nevie.

– Teda ďalej už neviete? Teda ďalej už neviete? – hundral si sudca, diktujúc zapisovateľovi výpoveď. – Dočerta, také veci sa často stávajú! No váš prípad je jasný ako slnko, a to tým skôr, že vikomt de Marmagne je veľkým chránencom pani d'Étampes, ktorá zaiste odporúčala, aby vás poriadne potrestali, môj statočný mladík.

– Dočerta! – nazlostil sa učiteľ, lebo sa začal znepokojovať. – Pán sudca, povedzte, je teda so mnou naozaj zle?

– Ešte horšie, môj priateľ, ešte horšie ako zle! Hoci nemám vo zvyku svojich zverencov znepokojovať. No predsa vás upozorňujem, že ak chcete niekomu niečo odkázať…

– Niečo odkázať? – potešil sa učiteľ. – Povedzte mi, pán vyšetrujúci sudca, môj život je ohrozený?

– Určite, – odpovedal sudca, – určite. Ako by aj nie. Prepadnete na verejnom mieste šľachtica, donútite ho, aby sa s vami bil, prepichnete jeho telo kordom a ešte sa pýtate, či vás to môže stáť život! Áno, môj milý priateľ, váš život je vo veľkom nebezpečenstve.

– Ale také čosi sa stáva každý deň a nezdá sa mi, že by vinníkov niekto prenasledoval.

– Áno, medzi šľachticmi, môj milý priateľ. Ach, ak si dvaja šľachtici zmyslia, že si podrežú hrdlo, majú na to právo svojho stavu a ani kráľ nemôže v tom vidieť nič zlého. Keby si však jedného dňa jednoduchí ľudia zmysleli biť sa so šľachticmi, bolo by to horšie. Pretože týchto prostých ľudí je dvadsať ráz toľko ako šľachticov, čoskoro by nebolo šľachticov.

– A čo myslíte; ako dlho bude trvať proces so mnou?

– Asi päť alebo šesť dní.

– Čože? Päť alebo šesť dní?

– Veru tak, lebo všetko je jasné. Ten šľachtic zomiera. Vy priznávate, že ste ho zabili, nuž treba zadosťučiniť spravodlivosti. Napokon, – doložil sudca a pozeral ešte prívetivejšie, – ak by ste dva alebo tri dni naviac uvítali…

– Veľmi rád.

– Dobre teda, predĺžime písanie, a tým získame čas. Ste v podstate dobrý chlapec a bol by som veľmi rád, keby som pre vás mohol niečo urobiť.

– Ďakujem, – povedal učiteľ.

– A teraz, – končil sudca vstávajúc, – želáte si ešte niečo?

– Chcel by som sa zhovárať s kňazom, ak je to možné.

– Áno, na to máte právo.

– Pán sudca, buďte taký láskavý a požiadajte, aby mi ho sem poslali.

– Veľmi rád splním vaše želanie. Nesmiete sa na mňa hnevať, môj mladý priateľ.

– Ako by som sa mohol hnevať, som vám vďačný.

– Pán učiteľ, – pošepkal mu zapisovateľ, nakláňajúc sa až k jeho uchu, – mohli by ste mi preukázať malú láskavosť?

– Veľmi rád. Akú?

– Možno máte priateľov, príbuzných, ktorým by ste chceli zanechať všetko, čo máte?

– Priateľov? Mám len jedného, a ten je vo väzení ako ja. Príbuzných? Mám len bratancov, a tí sú veľmi ďaleko. Teda hovorte, pán zapisovateľ!

– Pán môj, som úbohý otec rodiny, mám päť detí.

– No a?

– Vo svojej práci som nikdy nemal šťastie, hoci ju vykonávam starostlivo a presne. Všetci moji kolegovia sa majú lepšie.

– Prečo?

– Prečo? Ach, prečo? Hneď vám to poviem.

– Počúvam.

– Lebo majú šťastie.

– Ach.

– A prečo majú oni šťastie?

– To by som i ja rád vedel, pán zapisovateľ.

– Hneď vám to poviem, pán učiteľ.

– Budem sa tešiť.

– Majú šťastie… – zapisovateľ znížil hlas ešte trochu, – majú šťastie, lebo nosia vo vrecku povraz obesenca. Rozumiete?

– Nie.

– Nie ste veľmi chápavý. Zanecháte testament, však?

– Testament? Ja? A prečo?

– Dočerta! Aby sa nesúdili vaši dedičia. Prosím vás, napíšte do testamentu, že splnomocňujete Bonifáca Grimoineau, zapisovateľa u pána vyšetrujúceho sudcu, aby si vyžiadal od kata malý kúsok vášho povrazu.

– Aha! – skríkol Aubry trasľavým hlasom. – Áno, už rozumiem.

– A splníte moje želanie?

– Samozrejme!

– Ach, pane! Nezabudnite, čo ste mi sľúbili. Mnoho ľudí sa na to zaviazalo, ale jedni zomreli bez testamentu, druhí zle napísali moje meno, takže z toho nič nebolo. Napokon iných, ktorí boli vinní, pane, moje čestné slovo, veľmi vinní, oslobodili alebo ich dali obesiť inde, takže som už bol celý zúfalý, keď ste mi na šťastie prišli do cesty vy.

– Dobre, dobre, pán zapisovateľ, – odpovedal Jakub. – Tentoraz môžete byť pokojný, ak ma obesia, dostanete svoj povraz.

– Obesia vás, pane, obesia, o tom nepochybujte.

– Tak čo je, Grimoineau? – spýtal sa sudca.

– Už idem, pán vyšetrujúci sudca, už idem. Teda dohodli sme sa, pán učiteľ?

– Dohodli.

– Čestné slovo?

– Slovo prostého človeka.

– Ach, – vzdychol si zapisovateľ, – mne sa zdá, že tentoraz to naozaj vyhrám. Hneď tú radostnú správu oznámim žene a deťom.

A ponáhľal sa za vyšetrujúcim sudcom, ktorý sa hneval, že ho nechal tak dlho čakať.



XVII

OZAJSTNÝ PRIATEĽ VIE PREUKÁZAŤ ODDANOSŤ AJ UZAVRETÍM MANŽELSTVA

Keď Jakub Aubry osamel, upadol zase do vážnych úvah, vážnejších než predtým. Radi tomu veríme, lebo po rozhovore s vyšetrujúcim sudcom mal naozaj nad čím premýšľať! No predsa sa poponáhľajme povedať, že ten, kto by bol čítal na dne jeho myšlienok bol by pochopil, že predovšetkým mal na mysli situáciu Kolumby a Ascania, ktorých šťastie záviselo od lístka, ktorý mal teraz pri sebe. Teda myslel na nich viac ako na seba, hoci by mal na to právo.

Premýšľal takto asi pol hodiny, keď sa znovu otvorili dvere a na prahu jeho cely sa objavil kľúčiar.

– Vy ste si žiadali kňaza? – spýtal sa mrzuto.

– Áno, – odpovedal Jakub.

– Nech ma čert vezme, ak viem, načo si všetci tí chlapi volajú k sebe kňaza, – mrmlal si kľúčiar. – Určite len preto, aby človeku nedali ani mizerných päť minút pokoja. Poďte ďalej, otče, – obrátil sa na kňaza, ktorému urobil vo dverách miesto. – A snažte sa, aby to netrvalo dlho.

Potom dvere zatvoril – ustavične hundrúc – a väzeň sa ocitol s kňazom osamote.

– Milý syn, vy ste ma volali? – spýtal sa kňaz.

– Áno, otče, – odpovedal učiteľ.

– Chcete sa spovedať?

– Nie, aspoň nie celkom. Chcel som sa len s vami porozprávať o čomsi, čo trápi moje svedomie.

– Hovorte, milý syn, – odpovedal kňaz, sadajúc si na lavičku. – Ak by som vám mohol poskytnúť aspoň slabé svetlo, čo by vás viedlo…

– Práve preto som si vás žiadal, aby ste mi poradili…

– Počúvam.

– Milý otče, – odpovedal Aubry, – som veľký hriešnik.

– Bohužiaľ, – povedal kňaz. – Ale šťastný je ten, kto si to aspoň prizná.

– Ale to nie je všetko. Lebo nielen že som veľkým hriešnikom, ale ja som ešte iných strhol k veľkému hriechu.

– A chcete napraviť svoj hriech, však?

– Áno, otče, chcem. Dievčina, ktorú som strhol do priepasti, bola nevinná.

– Teda vy ste ju zviedli? – spýtal sa kňaz.

– Zviedol, áno, milý otče, to je pravý výraz.

– A chcete napraviť svoju chybu?

– Chcel by som aspoň to.

– To možno len jediným spôsobom.

– Viem, viem, práve preto som sa nevedel dlho rozhodnúť. Keby jestvovali dva spôsoby, zaiste by som si vybral ten druhý.

– Teda si ju chcete vziať?

– Ach, nie! To by bola lož. Nechcem si ju vziať, ale napriek tomu som sa na to odhodlal.

– Bolo by lepšie, keby ste to mysleli úprimne.

– Čo mám robiť. Sám predsa dobre viete, že jestvujú ľudia, ktorí sú ako stvorení, aby sa ženili, a zasa iní, ktorí sú určení, aby ostali mládencami. Mojím cieľom a túžbou bolo ostať mládencom a len okolnosti, do ktorých som sa dostal…

– Nuž, milý syn, keby ste sa chceli vrátiť k svojim dobrým úmyslom, potom by som vám radil, aby ste to spravili čím skôr, lebo čím skôr, tým lepšie.

– A kedy to môže byť? – spýtal sa Aubry.

– Keďže ide o sobáš in extremis, o sobáš, ktorý neznáša odklad, dúfam, že potrebný súhlas vybavím rýchlo a možno pozajtre…

– Teda pozajtre, – povedal učiteľ a hlboko si vzdychol.

– Ale čo tá dievčina?

– Čo ona?

– Bude s tým súhlasiť?

– S čím?

– So sobášom.

– Pravdaže bude súhlasiť! A ešte bude vďačná. Takéto ponuky predsa nedostáva každý deň.

– Nebude klásť prekážky?

– Vôbec.

– A vaši príbuzní?

– Nijakých nemám.

– A jej príbuzní?

– To neviem.

– Ako sa volá?

– Gervaisa Perretta Popinotová.

– Splnomocňujete ma, aby som jej oznámil túto novinu?

– Ak by ste boli ochotný, milý otče, bol by som vám naozaj veľmi vďačný.

– Ešte dnes jej to poviem.

– A mohli by ste jej odovzdať odo mňa list?

– Nie, syn môj, lebo všetci, čo sme k dispozícii väzňom, museli sme prisahať, že nesprostredkujeme v nijakej veci nijaký odkaz od väzňov, iba ak po ich smrti.

– Ďakujem, ale to by bolo trochu neskoro. Ostaňme teda pri sobáši, – zahundral Aubry.

– Už mi nemáte čo povedať?

– Nič, len toľko, že keby niekto pochyboval o tom, čo som vám tu hovoril, nech sa spýtajú pána vyšetrujúceho sudcu, ktorý moju nevestu Gervaisu Perrettu Popinotovú vypočúval a spísal jej žalobu. Tá žaloba je dôkaz, že všetko, čo hovorím, je čistá pravda.

– Spoľahnite sa, že odstránim všetky ťažkosti, – povedal kňaz, keď spoznal, že Jakub sa k svojmu činu nerozhodol rád, ale odhodlal sa naň z nevyhnutnosti a potreby, – teda odo dnes o dva dni…

– Odo dnes o dva dni.

– Dáte a vrátite česť tej, ktorú ste o ňu pripravili.

– Bohužiaľ, – zahundral učiteľ, hlboko si vzdychnúc.

– Dobre, milý syn, dobre, – povedal kňaz, – čím väčšiu obeť prinášame, tým viac sa páči bohu.

– Dočerta! V tomto prípade by mal boh byť veľmi vďačný! Choďte, milý otče, choďte!

Veru, Jakub Aubry musel prekonať veľký odpor, kým sa takto rozhodol, lebo mal priam vrodený odpor ženiť sa, ako to povedal i Gervaise. Naozaj bolo treba mnoho dobrej vôle, aby Aubry priniesol priateľovi Ascaniovi ako pokánie za svoje hlúposti túto obeť, ktorá bola takmer taká veľká ako obete veľkých hrdinov, o ktorých nám rozprávajú dejiny…

Ale čitatelia by sa nás mohli ľahko spýtať, čo mal vlastne spoločné Gervaisin sobáš s Ascaniom a Kolumbou a ako mohol Aubry svojím manželstvom zachrániť priateľa?

Ale takto by sa mohol pýtať len čitateľ, ktorý by nechcel namáhať svoj um. Pravda, môžete sa pokojne ohradiť, že to nie je vaša vec.

Ale ak trpezlivo dočítate túto kapitolu až do konca, čoskoro sa dozviete, aký zmysel to všetko malo.

Keď kňaz odišiel, Jakub sa upokojil, lebo teraz videl, že už nemôže cúvnuť. Rozhodnutia, aj tie najstrašnejšie, prinášajú so sebou vyrovnanie. Duch, ktorý zápasil, sa upokojí, srdce, ktoré prudko tĺklo, stíchne.

Jakub Aubry odpočíval až do chvíle, keď začul v susednej cele u Ascania nejaký hluk. Myslel si, že je to dozorca, ktorý priniesol Ascaniovi jedlo. Čakal teda ešte niekoľko minút, až zasa všetko utíchlo, a potom sa pobral na cestu ako krt. Znovu sa prevliekol cez otvor, dostal sa na druhú stranu a nadvihol hlavou rohožku. Ascaniova cela tonula v hlbokej tme.

Aubry ticho zavolal. Neodpovedal nikto. Cela bola úplne prázdna. Prvým pocitom, ktorý sa Aubryho zmocnil, bola radosť. Ascanio bol slobodný, a ak bol slobodný, potom nepotreboval, aby on… Ale hneď si zasa spomenul, ako vojvodkyňa kládla na srdce kráľovskému sudcovi, aby Ascania dali do lepšej cely. Pravdepodobne splnili želanie pani vojvodkyne d'Étampes a hluk, ktorý učiteľ pred chvíľou počul, bol len dôkazom, že Ascania sťahovali.

Nádej, ktorá sa v Jakubovi prebudila, bola len krátka ako blesk a iba na chvíľu ho vytrhla z ťažkého smútku.

Pritiahol si teda zasa rohožku a vrátil sa ako rak do svojej cely.

Nemal sa čím potešiť a prišiel aj o prítomnosť a blízkosť priateľa, pre ktorého sa obetoval.

Neostávala mu teda iná útecha ako jeho myšlienky. Ale on sa už dosť napremýšľal a výsledky boli také clivé, že radšej išiel spať.

Hodil sa na posteľ, a pretože už dlho nespal, zaspal hneď a hlboko, hoci bol veľmi rozrušený.

Snívalo sa mu, že ho odsúdili na smrť a obesili. Ale keďže vďaka nepozornosti bol povraz málo namastený, obesenie nebolo dokonalé, a preto ani jeho pohreb nezodpovedal všetkým pravidlám. Jakub si vo sne začal ohrýzať ruky, ako sa v takých prípadoch zle obeseným a položivým pochovaným stáva, keď vtom zapisovateľ,

ktorému v závete sľúbil kus svojho povrazu, prišiel k jeho hrobu, vlastne jame, odhrabal zem a vrátil tým Jakubovi život a slobodu.

Žiaľ, to bol tiež len sen, lebo keď sa Jakub prebudil, bol síce ešte živý, ale nebol slobodný.

Nasledujúci večer, noc a deň strávil Jakub osamote a okrem dozorcu neprišiel ho navštíviť nikto. Chcel sa ho spýtať na niekoľko vecí, ale nemohol z neho dostať ani slovo.

Uprostred noci, keď Jakub Aubry zaspával, zrazu počul, ako sa dvere jeho cely otvárajú. Rýchlo sa prebudil a vyskočil. Hoci väzni mávajú dobrý spánok, predsa len vrznutie dverí ich vždy spoľahlivo prebudí.

Učiteľ si sadol na lôžku.

– Vstaňte a oblečte sa, – povedal dozorca drsným hlasom. Za dozorcom v žiari pochodne bolo vidieť dvoch strážcov s halapartňami z čeľade pána kráľovského sudcu.

Nemuseli mu dva razy opakovať, aby sa obliekol, lebo Jakub Aubry nemal na lôžku nijakú prikrývku, preto spal oblečený.

– Kam ma chcete odviesť? – spýtal sa rozospatý.

– Ste veľmi zvedavý, – odpovedal dozorca.

– Ale predsa by som to chcel vedieť, – odpovedal učiteľ.

– Nemudrujte toľko a poďte!

Teda akýkoľvek odpor bol zbytočný a väzeň poslúchol.

Dozorca kráčal vpredu, za ním Jakub a dvaja strážnici, ktorí končili sprievod.

Jakub Aubry sa už ani nesnažil skrývať nepokoj, s akým pozeral okolo seba. Bál sa, že ho teraz v noci obesia. Ale jedno ho predsa upokojovalo: nevidel ani kňaza, ani kata.

O niekoľko minút sa Jakub Aubry ocitol blízko prijímacej kancelárie, kúsok od brány väzenia. Na chvíľu si s nádejou pomyslel, že ho vedú k bráne a že ho možno pustia. Všetci odsúdenci do poslednej chvíle dúfajú, samozrejme nadarmo, ako sa Jakub hneď v nasledujúcej chvíli presvedčil. Dozorca ho zaviedol okolo kancelárie a

brány do inej chodby a otvoril dvere, ktorými sa Jakub dostal na dvor.

Keď prišli na dvor, kde bolo svieže povetrie a kde bolo vidieť kus oblohy, jeho prvou myšlienkou bolo vydýchnuť si z plných pľúc. Bolo to všetko úžasné, veď ešte pred chvíľou ani netušil, že sa bude môcť kochať takýmto sviežim ránom.

Ale keď na druhej strane dvora rozoznal rebrovité okná kaplnky zo štrnásteho storočia, začal si domýšľať, čo sa stane.

Bezohľadnosť nás rozprávačov a túžba po podrobnostiach nás núti, aby sme povedali, že toto pomyslenie takmer pripravilo Jakuba o zvyšok síl.

Ale hneď nato si zasa predstavil tvár Ascania a Kolumby a pomyslel na ušľachtilosť svojho činu, a to mu zase vrátilo strácajúce sa sily.

Preto kráčal ku kaplnke vyrovnaným krokom. Len čo sa ocitol na prahu kaplnky, pochopil všetko.

Pri oltári už čakal kňaz a pred oltárom stála dievčina.

Bola to Gervaisa.

V polovici cesty medzi vchodom a oltárom zastavil ho veliteľ väzenia.

– Žiadali ste vraj, aby ste mohli pred smrťou vrátiť tejto dievčine česť, o ktorú ste ju pripravili, – povedal veliteľ. – Táto žiadosť bola oprávnená, preto sme vám vyhoveli.

Učiteľovi sa zahmlilo pred očami. Chcel si prejsť po nich rukou, ale v ruke schovával list pani d’Étampes. To mu dodalo odvahy.

– Ach, môj úbohý Jakub, – skríkla Gervaisa a hodila sa mu do náručia. – Kto by bol povedal, že táto chvíľa, po ktorej som toľko túžila, sa odohrá za takýchto okolností!

– Čo chceš, drahá Gervaisa, – odpovedal učiteľ, pritískajúc si ju na hruď. – Boh pozná tých, ktorých chce potrestať, i tých, ktorých chce odmeniť. Podriaďme sa jeho vôli!

Potom jej ticho zašepkal, vtisnúc jej do ruky list pani d’Étampes.

– To je pre Benvenuta, ale len do jeho rúk!

– Čo je? – skríkol veliteľ, rýchlo sa obrátiac k obidvom. – Čo je to?

– Nič. Len som hovoril Gervaise, ako ju milujem.

– Veď tá už nebude mať príležitosť presvedčiť sa o opaku, a preto lepšie urobíte, ak si kľaknete a poponáhľate sa.

Aubry a Gervaisa pristúpili bez jediného slova ku kňazovi, ktorý ich čakal. Obidvaja si pred ním kľakli a svätá omša sa začala.

Jakub by bol rád povedal Gervaise niekoľko slov a aj ona by mu bola rada vyjadrila svoju vďačnosť. Ale za nimi stáli dvaja strážcovia, ktorí starostlivo strážili každý ich pohyb a dávali pozor na každé slovo. Jakub bol veľmi šťastný, že veliteľ väzenia z pochopiteľného súcitu dovolil im aspoň objatie. Dobre, že ho tak rýchlo využil a vtisol Gervaise do rúk list. Keby bol tú chvíľu prepásol, všetka jeho námaha a obetavosť boli by bývali zbytočné.

Podľa všetkého kňaz dostal pokyny, lebo poriadne skrátil kázeň. Možno si právom myslel, že je celkom zbytočné priveľmi odporúčať manželskú vernosť a všetky iné povinnosti s tým spojené človeku, ktorého o dva-tri dni obesia.

Po kázni ich teda požehnal a omšu dokončil. Aubry a Gervaisa si mysleli, že aspoň teraz im dovolia, aby sa chvíľu venovali jeden druhému, ale nestalo sa tak. Hoci Gervaisa plakala, div sa nezadusila slzami, strážcovia ich od seba odtrhli.

Mali však aspoň toľko času, aby si vymenili pohľady. Jakubov pohľad hovoril: „Nezabudni, čím som ťa poveril.“

Gervaisin pohľad hovoril:

„Neboj sa, urobím to ešte dnes v noci alebo najneskôr zajtra ráno.“

Potom odvliekli každého inou stranou, Gervaisu vystrčili zdvorilo z brány na ulicu, Jakuba nezdvorilo hodili späť do jeho cely.

Keď sa učiteľ vrátil späť do cely, hlboko si vzdychol. Bol to najhlbší vzdych, aký sa kedy vydral z jeho hrude: je ženatý!

Veru tak, Jakub Aubry kvôli priateľovi sa vrhol do pažeráka manželstva.



XVIII

V ZLIEVÁRNI

Dúfame, že naši čitatelia nám teraz dovolia, aby sme na chvíľu opustili Châtelet a vrátili sa znovu do paláca Veľkého Neslu.

Všetci Benvenuta poznali, ako vie pracovať, ale nikdy nevideli na jeho tvári toľkú horlivosť a v očiach toľko nadšenia. Keby bol mohol niekto v tej chvíli odliať jeho tvár, bol by dal svetu určite najkrajšieho Jupitera!

V zlievárni bolo všetko pripravené: voskový model, pec, drevo. Benvenuto osobne drevo na štyroch stranách podpálil, a pretože vďaka jeho starostlivosti bolo poriadne vysušené, chytilo sa hneď. Nastala najdôležitejšia chvíľa jeho práce. Trvalo to pol druha dňa. Benvenuto rozkázal, aby sa robotníci každú štvrťhodinu striedali, ale on bdel, na všetko dozeral, všade bol. Sami robotníci ho prosili, aby si aspoň niekoľko hodín odpočinul, ale vždy prudko odmietol, lebo

vedel, že to by znamenalo oddialiť vyslobodenie Ascania a Kolumby. Vyzeralo to, akoby aj on bol z bronzu, od ktorého si toľko sľuboval.

Ale starosti, ktoré mal v predchádzajúcich dňoch, a obavy, aby sa mu podarilo dielo, od ktorého toľko záviselo, to všetko vyčerpávalo jeho sily, takže na tretí deň, keď bola jeho prítomnosť najdôležitejšia, cítil, že sily ho začínajú opúšťať. Nebola to už jeho pevná ruka, bola to už len jeho nezlomná vôľa, ktorá odmietala všetko a bola by považovala za hanbu, keby mala ustúpiť slabosti. Ale príroda bola predsa len silnejšia ako on. Jeho spolupracovníci videli, ako mu tvár horí horúčkou. Áno, chytala sa ho horúčka, lomcovala jeho údmi a Benvenuto jej odolával z posledných síl. Zoslabol ešte väčšmi, preskočila ho zimnica a Benvenuto cítil, že ďalej nevládze vzdorovať. No predsa chcel byť ešte aspoň pri vypúšťaní kovu, ostatnú mechanickú prácu by zveril Pagolovi.

Zavolal Pagola. Pagola však nebolo. Ale na pokrik ostatných o chvíľu pribehol. Ospravedlňoval sa, že sa odbehol pomodliť za zdarilý odliatok.

– Teraz nie je čas na modlitbu! – skríkol Benvenuto. – Lebo aj boh povedal: „Kto pracuje, ten sa modlí!“ Teraz je čas pracovať, Pagolo. Počúvaj, cítim, že strácam sily, možno i zomriem, ale keby som ja mal zomrieť, musí žiť môj Jupiter. Pagolo, milý priateľ, prenechávam ti ďalšiu prácu. Som presvedčený, že to spravíš práve tak dobre ako ja. Pagolo, nezabudni, kov bude čoskoro hotový. Nemôžeš sa pomýliť, vieš, kedy je bod vrenia. Len čo bude kov pripravený, zavoláš Hermanna a Šimona Ľaváka a kov vypustíte, počkaj, nie, zavoláš – bože môj, čo som to chcel vlastne povedať? Áno, keď kov vytečie do formy, pôjdeš, keby som medzitým zomrel, pôjdeš ku kráľovi a povieš, že mi sľúbil milosť, že prichádzaš v mojom mene prosiť ho o milosť… o milosť… Ach, bože môj, už sa neviem rozpamätať… Čo som to chcel žiadať od kráľa? Ach, áno… Ascanio… pán de Nesle… Kolumba, dcéra kráľovského

sudcu… d’Orbec… pani d’Étampes… Ach, strácam vedomie.

Benvenuto sa zatackal a klesol do Hermannovho náručia, zatiaľ čo Pagolo, ktorý mal dokončiť liatie, utekal k robotníkom, aby dal posledné rozkazy.

Benvenuto mal pravdu. Začal blúzniť. Scozzona, ktorá sa pravdepodobne taktiež modlila ako Pagolo, pribehla mu na pomoc. Ale Benvenuto ustavične kričal: – Ach, beda! Zomieram… Ascanio! Ascanio! Čo bude s Ascaniom?

Hlavou mu preletovali stovky prízrakov a predstáv: Ascanio, Kolumba, Štefánia, to všetko rástlo v jeho očiach ako príšery a mizlo ako tiene. Uprostred toho všetkého zjavovali sa mu ešte iné postavy, najmä zlatotepec Pompeo, ktorého prebodol dýkou, a posol zo Sienny, ktorého zastrelil. V hlave sa mu miešala minulosť s prítomnosťou. Hneď tu bol Klement VII., ktorý držal Ascania vo väzení, hneď zasa Kozmos I., ktorý chcel donútiť Kolumbu, aby sa vydala za grófa d’Orbec. Potom sa obracal na vojvodkyňu Eleonóru, myslel si, že je to pani d’Étampes. Prosil a hneď nato sa vyhrážal. Potom sa smial do očí plačúcej Scozzone. Odporúčal jej, aby si Pagolo nezlámal väzy, keď chodieva po rímsach ako mačka. A po týchto strašných vidinách nasledovali chvíle úplného bezvedomia, keď sa zdalo, že je s ním koniec.

Tento stav zdanlivej smrti trval tri hodiny. Benvenuto bol duchom neprítomný, keď Pagolo vbehol do izby bledý a vyľakaný a kričal:

– Nech nám pomáha boh a Panna Mária, majstre! Lebo teraz je všetko stratené a mohlo by nám pomôcť len nebo.

Tieto slová prenikli Benvenutovým srdcom ako ihla, hoci bol na okraji smrti, hoci bol bezvládny. Po tej strašnej správe akoby sa zrazu roztrhol závoj hmly, ktorý mu zastieral rozum. Vstal ako Lazár a povedal:

– Kto hovorí, že je všetko stratené, kým Benvenuto žije?

– Ja, majstre, – odpovedal Pagolo.

– To je dvojnásobná hanba! – skríkol Benvenuto. – V Písme bolo, že ty ma budeš vždy zrádzať. Ale neboj sa, boh i Panna Mária, ktorých si volal na pomoc, sú tu, aby pomohli ľuďom dobrej vôle a potrestali zradcov.

V tej chvíli bolo počuť robotníkov, ktorí opreteky kričali:

– Benvenuto, Benvenuto!

– Tu som, tu som! – odpovedal umelec a vybehol z izby, síce bledý, ale znovu obdarený silou a rozumom. – Tu som! A beda tým, ktorí neplnili svoju povinnosť!

Dvoma skokmi ocitol sa Benvenuto v zlievárni. Našiel všetkých svojich robotníkov, ktorých pred tromi hodinami opustil plných nadšenia a chuti, utrápených a skleslých. Aj obor Hermann akoby bol na konci so silami. Potácal sa a musel sa zachytiť stĺpa kôlne.

– Ach, počúvajte ma, – skríkol Benvenuto hrozivým hlasom, ktorý zaznel medzi nimi ako hrom. – Ešte neviem, čo sa stalo, ale na moj dušu ručím vám za to, že jestvuje proti tomu prostriedok. Teraz poslúchajte, budem pracovať s vami. Ale musíte počúvnuť každé moje slovo, nikto nesmie rozprávať, nikto sa nesmie pohnúť, lebo prvého, kto by neposlúchol, zabijem. To hovorím tým, čo chcú zlo. Tým, čo chcú dobro, hovorím, že na konci nášho úspešného diela je sloboda a šťastie Ascania, vášho kamaráta, ktorého máte radi. A teraz vpred!

Po tých slovách Cellini podišiel k peci, aby posúdil, čo sa stalo. Dreva nebolo dosť a kov začínal chladnúť, takže pomaly by sa boli utvorili koláče, ako sa hovorí odborne.

Benvenuto hneď pochopil, že to všetko sa dá ešte napraviť. Bolo jasné, že Pagolo zanedbal dozor nad pecou a zatiaľ oheň oslabol. Bolo treba spraviť väčší oheň a kov priviesť do varu.

– Prineste drevo, – rozkázal Benvenuto. – Drevo! Hľadajte všade, kde len môžete nájsť. Utekajte k pekárom a zaplaťte ho zlatom, ak bude treba. Prineste do poslednej triesočky všetko drevo, čo je v dome. Vyvaľte bránku Malého Neslu, keby pani Perrina nechcela otvoriť. Všetko je

dobrou korisťou, lebo sme v nepriateľskom území. Len noste drevo!

A potom, aby on sám dal príklad, čo treba robiť, schytil sekeru a vrhol sa na dva stĺpy z lešenia a hodil ich do ohňa. Aj robotníci prichádzali hneď zo všetkých strán s drevom.

– Tak teraz ste ochotní poslúchať ma? – spýtal sa ešte raz.

– Áno, áno, – kričali všetci. – Poslúchneme vás vo všetkom, pokým budeme dýchať.

– Tak rozdeľte polená a hádžte do ohňa najprv len dubové drevo. Dub horí rýchlejšie a prudšie, preto bude mať lepší účinok.

Hneď priniesli za náručia dubových brvien a napchali ich do pece, až musel kričať, že už dosť.

Sila jeho umeleckej duše vliala sa do všetkých ostatných. Jeho rozkazy, jeho pokyny, jeho pohyby každý hneď pochopil a poslúchol. Len Pagolo chvíľami syčal pomedzi zuby:

– Chcete dosiahnuť nemožné, majstre! Len čo pána boha pokúšate.

Cellini na to odpovedal len pohľadom, akoby chcel povedať: „Len počkaj, medzi nami sa ešte všetko neskončilo.“

Napriek Pagolovým predpovediam začal kov znovu vrieť. Benvenuto doňho prihadzoval olovo i meď a dlhými tyčami miešal horúci kov, a tak ho volal k novému životu. A pri pohľade na úspech spamätával sa aj Benvenuto a ako kov ožíval, začal ožívať aj on.

Napokon kov rozžeravili a konečne mohol Benvenuto rozkázať, aby otvorili otvory, ktorými drahocenný živel pustili do formy. Ale divné, netiekol dosť rýchlo a dosť výdatne. Až vtedy si Benvenuto uvedomil, že do pece nedali dosť kovu. Dlho nerozmýšľal, lebo jediným pohľadom zistil príčinu. Rozdelil svojich pomocníkov na dve skupiny, jedným rozkázal, aby ďalej neúnavne prikladali, druhým, aby šli rýchlo za ním. Utekal do svojej pracovne a vzal

všetok kov, čo tam ešte bol: meď, olovo, striebro, drahocenné umelecké predmety, na ktorých pracoval celé týždne, všetko pobral a dal odniesť k peci. V jej pažeráku topil šperky svojho ducha a svojich rúk, len aby bolo dosť kovu.

To všetko sa odohralo za niekoľko sekúnd. Boli to sekundy, ktoré rozhodovali nielen o osude Jupitera, ale aj o osudoch ľudí. Onedlho všetok kov roztavili a nový kov zlial sa so starým v jediný mohutný živel, ktorý mal prispieť k vytvoreniu večného diela.

Ale keď Benvenuto otvoril žeravú pec a nastala chvíľa, keď sa kov mal vteliť do určenej formy, Benvenuto spozoroval, že sa dosť nerozteká v kadlube, že nemá prístup ku všetkým častiam formy. Dlhou tenkou ihlou začal skúmať, hľadať a prepichovať, až napokon podľa dymiacich výparov spoznal, že kov vnikol aj do Jupiterovej hlavy.

Vtedy klesol na kolená a ďakoval bohu. Bolo hotové dielo, ktoré malo zachrániť Ascania a Kolumbu! A pomôže mu jeho umelecké dielo dosiahnuť, čo si vytýčil?

To sa ukáže až na druhý deň.

Noc, ktorá nasledovala, bola nocou plnou úzkosti, ako si vie každý ľahko predstaviť. Benvenuto, hoci bol strašne ustatý, zaspal len na chvíľu. Ale ani ten krátky spánok nebol preňho odpočinkom. Len čo zatvoril oči, už obrazy skutočnosti ustupovali preludom. Videl svojho Jupitera, pána nebies, kráľa olympskej krásy, skrúteného ako Vulkánovho syna. Nemohol to vo sne pochopiť. Bolo to azda vinou nie dosť rozpálenej hmoty?

Bolo to azda vinou vosku, alebo chybným chladením? Alebo sa pomýlil niekde pri práci? Alebo sa osud vysmieval umelcovi? Tento prelud tak rozrušil umelca, že jeho hruď sa zdvíhala, spánky boli napäté – a srdce, keďže nemohlo zdolať mučivé myšlienky, prinútilo ho vyskočiť. Utrel si z čela studený pot. Chvíľu nič nechápal, nevedel oddeliť sen od skutočnosti. Potom si uvedomil, že jeho Jupiter je schovaný v kadlube ako dieťa v matkinom lone. V mysli

popreberal všetky opatrenia, ktoré urobil. Dovolával sa boha, že nechce len vytvoriť krásne dielo, ale aj vykonať dobrý skutok. Upokojil sa, srdce mu prestalo tĺcť, tlak na spánkoch sa zmiernil a Benvenuto si zase ľahol spať, lebo oči sa mu nemilosrdne zatvárali. Ale zase len na chvíľu. Lebo vzápätí naňho znovu zaľahla mora, ešte horšia ako preludy predchádzajúce.

Konečne svitol deň a s dňom sa prebudil aj Benvenuto. Zahnal zvyšky zlých snov, rýchle vstal, obliekol sa a o chvíľu už bol v zlievárni.

Bolo jasné, že bronz doteraz nevychladol natoľko, aby ho mohol vybrať. Ale Benvenuto tak dychtil presvedčiť sa, či sa musí báť, alebo či môže dúfať, že sa nevedel zdržať a začal odokrývať hlavu sochy. Ale keď položil ruku na hmotu, zbledol, ani čo by ho obchádzala smrť.

– Ešte ste nemocný, majstre? – spýtal sa hlas, v ktorom Benvenuto spoznal Hermanna. – Lepšie py ste uropili, kepy ste ostali v posteli.

– Mýliš sa, Hermann, milý priateľ, – odpovedal Benvenuto prekvapený, že tu vidí Hermanna tak včasráno. – V posteli by som umrel. Ako to, že ty si už hore?

– Prechacal som sa, – odpovedal Hermann, červenajúc sa pritom až po beľmo očí. – Felmi rát sa prechacam. Majstre, chcete, apy som fam pomohol?

– Nie, nie! Nech sa nikto okrem mňa kadluba ani nedotkne! Počkaj, počkaj!

Jemne začal odokrývať vrchol hlavy. Šťastnou náhodou celá hlava bola odliata. Ale keby nebol Benvenuto nahádzal do pece ešte ďalšie zásoby kovu, nebolo by ho dosť na odliatie hlavy.

Na šťastie hlava sa vydarila a bola prekrásna.

Pohľad na skvelú a vydarenú hlavu dodal Benvenutovi odvahu, aby odokryl aj ostatné časti sochy. Pomaly padal obal ako škrupina, až napokon sa zjavil Jupiter od hlavy po päty v celej svojej kráse a sláve, aká je hodna kráľa Olympu. Nikde nebolo umeleckej chybičky. A keď spadol posledný

zvyšok obalu a celá socha sa zjavila krásna a neporušená, ozval sa jednohlasný výkrik obdivu, lebo všetci robotníci pomaly prišli do zlievárne a zišli sa okolo majstra, pozorujúc so zatajeným dychom jeho ruky, pomáhajúce jednému z jeho najkrajších výtvorov uzrieť svet.

Na tento výkrik Benvenuto zdvihol hlavu a povedal hrdo:

– Ach, teraz uvidíme, či sa francúzsky kráľ odváži odmietnuť prvú žiadosť, o ktorú ho poprosí človek, ktorý urobil takúto sochu.

Ale potom, akoby sa zahanbil za prejav pýchy, ktorý napokon zodpovedal jeho umeleckej povahe, padol na kolená a zopäl ruky.

Len čo sa pomodlil, pribehla Scozzona a povedala mu, že by sa s ním chcela dôverne porozprávať pani Aubryová a že má od svojho manžela list, ktorý by mu rada odovzdala.

Benvenuto si musel dva razy nechať zopakovať toto meno, lebo vôbec netušil, že učiteľ má aj zákonitú manželku.

No predsa sa zaraz pobral v ústrety pani Aubryovej, ponechajúc na svojich spolupracovníkov, aby obdivovali jeho dielo a boli pyšní na svojho majstra.

Ale keď Pagolo pozoroval sochu dlhšie, zbadal na nej malú chybu na päte, kam sa tekutý kov do formy nedostal.



XIX

JUPITER A OLYMP

V ten istý deň, keď Benvenuto dokončil sochu, poslal odkaz Františkovi I., že jeho Jupiter je hotový, preto prosí, aby mu určil deň, kedy by mohol ukázať sochu kráľovi.

František I. odpovedal, že on a jeho bratanec cisár budú vo štvrtok na love vo Fontainebleau a že by bolo najlepšie, keby sochu poslal do veľkej galérie na zámku.

Odpoveď bola veľmi odmeraná. Bolo očividné, že pani d'Étampes ostro zakročila u kráľa proti jeho obľúbenému majstrovi.

Ale Benvenuto prijal pokojne túto odpoveď a s úsmevom odpovedal:

– Dobre.

Bol pondelok. Benvenuto dal naložiť Jupitera na vozík, sadol si na koňa a sprevádzal sochu, lebo ju nechcel ani na

chvíľu spustiť z očí z obavy, aby sa nestalo nejaké nešťastie. Vo štvrtok o desiatej prišiel tvorca i jeho dielo do Fontainebleau.

Benvenuta prenikol pocit vznešenej hrdosti a hrejivej nádeje. Vyžarovalo to z jeho tváre. Jeho umelecké ja mu hovorilo, že sa mu podarilo vytvoriť veľdielo, a jeho dobré srdce šľachetného človeka mu hovorilo, že urobí aj dobrý skutok. Preto mal dva dôvody cítiť sa príjemne, držať hrdo hlavu a byť sebavedomým, lebo necítil ani nenávisť, ani strach. Kráľ príde pozrieť na Jupitera a zaiste uzná, že je krásny. Montmorency a Poyet mu pripomenú, čo sľúbil, cisár a celý dvor budú pri tom a František I. nebude môcť urobiť nič iné ako splniť dané slovo.

Madame d'Étampes síce menej nadšene, ale o to s vrúcnejšou a horúcejšou vášňou osnovala svoje plány. Zdolala prvý útok, ktorý Benvenuto podnikol proti nej, keď sa chcel dostať k nej a ku kráľovi. Tak prešla cez prvé nebezpečenstvo, ale cítila, že druhé nebezpečenstvo sa začína sľubom, ktorý dal kráľ Benvenutovi, a preto ho chcela za každú cenu odvrátiť. Vybrala sa o deň skôr do Fontainebleau a všetko pripravila s pravou ženskou geniálnosťou.

Nebude dlho trvať a Cellini sa o tom presvedčí na vlastnej koži.

Teda len čo prekročil prah galérie, kde mali vystavovať jeho Jupitera, hneď na prvý pohľad spoznal úder, ktorý bol namierený proti nemu, a spoznal aj ruku, ktorá ho viedla. A na chvíľu sa cítil zaskočený.

Galéria ozdobená Rossovými obrazmi stačila, aby odvrátila pozornosť od akéhokoľvek iného diela. Teraz ju okrem toho zdobili sochy, ktoré Primaticcio poslal z Ríma. Boli to pravé zázraky antického sochárstva. Boli to diela, nad ktorými stojí v obdive aj návštevník v devätnástom storočí a ktoré nemožno s ničím porovnávať, s ktorými nemôže súperiť nijaké umelecké dielo. Ariadne, Venuša, Herkules, Apolón, ba aj Jupiter, onen veľký Jupiter

Olympský – všetko ideálne postavy, géniovia bronzovej veľkosti, ktoré tu tvorili akoby božský snem, ku ktorému priblížiť sa je bezočivosťou, najvyšší súd, rozsudku ktorého sa každý umelec musí obávať.

V tomto posvätnom Olympe vedľa Jupitera prvého mal stáť nový Jupiter. Benvenuto hodil rukavicu Feidiovi. Bolo v tom súčasne rúhanie i bezbožnosť, a toho by sa mal vystríhať každý umelec, aj keby si dôveroval neviem ako.

Pritom netreba ani poznamenávať, že tieto nesmrteľné sochy zaujali najlepšie miesta. Jupiterovi od úbohého Celliniho zostali len zastrčené a tmavé kúty, ku ktorým sa človek dostal iba prechádzkou okolo sebavedomých a dôstojných zrakov starých bohov.

Smutný, so sklonenou hlavou zastal Benvenuto na prahu galérie, ktorú si obzrel celý skrúšený, ale súčasne očarený.

– Pán Anton Le Maçon, – povedal kráľovskému tajomníkovi, ktorý ho sprevádzal, – chcem a musím si hneď odniesť svojho Jupitera. Žiak sa nikdy neodváži merať sily s majstrom a učiteľom. Dieťa sa predsa nepustí bojovať so starcami a predkami. Bráni mi v tom moja hrdosť a skromnosť.

– Benvenuto, – povedal kráľovský tajomník, – verte, úprimný priateľ, ak tak spravíte, budete stratený. Medzi štyrmi očami vám poviem, že niekto ráta s vašou porážkou, s vaším ústupom. Ak cúvnete, budú to považovať za priznanie nemohúcnosti. Ja vás ochotne ospravedlním kráľovi, ale Jeho Veličenstvo netrpezlivo čaká na vaše dielo a nebude ochotné ospravedlnenie prijať. A keďže ho ešte nahuckala pani d'Étampes, odoprie vám svoju priazeň. Bojím sa, že práve na to čakajú. Benvenuto, nesmiete zabudnúť, že nebezpečný nie je zápas s mŕtvymi, ale so živými!

– Máte pravdu, – odpovedal zlatotepec, – poslúchnem vás. Ďakujem vám za cennú pripomienku. Teraz nemám právo byť samoľúby.

– Výborne, Benvenuto. Ale poslúchnite ešte moju poslednú radu. Pani d'Étampes je dnes veľmi pôvabná, určite zamýšľa zase nejaký fígeľ. S roztomilosťou a neodolateľným pôvabom zvábila cisára a kráľa na prechádzku do lesa. Bojím sa, aby si nenašla zámienku a nezdržala ich tam až do noci.

– Myslíte? – spýtal sa Benvenuto zblednúc. – Potom by som bol naozaj stratený, lebo moja socha v polosvetle by veľmi utrpela a ukázala by o polovicu menej.

– Dúfajme, že sa mýlim, – odpovedal kráľov tajomník, – a počkajme, čo bude.

Cellini teda čakal, pravda, celý nesvoj a vzrušený. Umiestnil svojho Jupitera čo možno najlepšie, ale uvedomoval si, že v pološere alebo v nedostatočnom osvetlení jeho socha nezapôsobí tak, ako treba, ba večer by azda neukázala vôbec. Nenávisť vojvodkyne počítala teda so všetkým tak dobre ako znalosť umelcova. Už v roku 1541 uhádla taktiku umeleckej kritiky devätnásteho storočia.

Benvenuto zúfalo pozoroval, ako sa slnko skláňa k obzoru, a dychtivo počúval zvuky zvonku. Ale okrem služobníctva nebolo v zámku nikoho.

Boli tri hodiny: úmysel pani d'Étampes bol jasný a o jej úspechu sa už nedalo pochybovať.

Benvenuto odkväcol do kresla. Všetko bolo ohrozené. Predovšetkým jeho sláva. Už zabudol na horúčkovitý boj, ktorému takmer podľahol, lebo tento boj ho mal priviesť k víťazstvu. Zatiaľ ho však privedie len k hanbe. Smutne pozrel na svoju sochu, okolo ktorej sa začínali predlžovať večerné tiene. Jej línie boli čoraz nejasnejšie.

Zrazu mu prišla na um skvelá myšlienka. Vstal, zavolal malého Jána, ktorého vzal so sebou, a rýchlo odišiel. Zdalo sa, že kráľ už nepríde. Benvenuto utekal k stolárovi do mesta a za pomoci stolára a jeho tovarišov za hodinu zhotovili dubový podstavec, ktorý sa otáčal na štyroch guliach.





Teraz sa zasa bál, aby sa kráľovský dvor medzitým nevrátil. O piatej bola práca hotová. Blížila sa noc, ale zámok ešte neuvítal svojich hostí. Pani d'Étampes, či už svojím pričinením, alebo náhodou, mohla jasať nad svojím víťazstvom.

Benvenutovi sa podarilo postaviť sochu na podstavec. Jupiter držal v ľavej ruke zem a v pravici, ktorú mal trochu zdvihnutú nad hlavou, blesk, akoby ho chcel práve hodiť. Uprostred lúčov blesku umiestil umelec sviečku.

Len čo túto prácu dokončil, zazneli fanfáry, oznamujúce návrat kráľa a cisára. Benvenuto zažal sviečku, malého Jána postavil za sochu, kde bol celkom schovaný, a s prudko tlčúcim srdcom čakal na kráľa.

O desať minút roztvorili sa obidve krídla dverí a František I. objavil sa na prahu. Vedľa neho kráčal Karol V.

Potom nasledoval následník francúzskeho trónu, jeho manželka, kráľ Navarrský, slovom, celý dvor. Kráľovský sudca, jeho dcéra a d'Orbec prišli poslední. Kolumba bola bledá a smutná. Ale vo chvíli, keď zbadala Benvenuta, zdvihla hlavu a úsmev, plný hlbokej dôvery, odzrkadlil sa na jej perách a osvietil jej celú tvár.

Cellini si s ňou vymenil pohľad, ktorým chcel povedať: „Nebojte sa! Nech sa stane čokoľvek, nezúfajte, bdiem nad vami!"

Len čo sa otvorili dvere, malý Ján na pokyn svojho majstra ľahko sa oprel o sochu, tá sa na pohyblivom podstavci pomaly pohla, a nechávajúc všetky antické sochy vzadu, akoby oživená kráčala kráľovi v ústrety. Všetky oči sa hneď upreli na ňu. Jemný svit sviečky, padajúci zhora na sochu, vyvolával dojem omnoho priaznivejší ako cez deň.

Madame d'Étampes si hrýzla pery.

– Sir, myslím, že toto pochlebovanie je trochu prisilné a že skôr pozemský kráľ by mal ísť v ústrety kráľovi nebeskému.

Kráľ sa usmial, ale bolo vidieť, že pochlebovanie nie je mu nepríjemné. Ako mal vo zvyku, pre dielo zabudol na

umelca a ušetril soche polovičku cesty, vykročiac rovno proti nej. Dlho ju mlčky pozoroval. Karol V., ktorý bol omnoho väčší politik ako umelec, a dvorania, ktorí nemali právo na vlastný názor, zvedavo čakali, čo povie František I.

Nastala chvíľa trápneho ticha. Benvenuto a vojvodkyňa si zatiaľ vymenili pohľad plný nenávisti. Zrazu kráľ zvolal:

– To je krásne! To je veľmi krásne! Priznávam sa, že som nečakal toľkú krásu.

Hneď nato začali všetci chrliť chvály, obdiv a pochvalu, prirodzene, najprv cisár.

– Keby bolo možné dobývať umelcov ako mestá, – povedal kráľovi, – milý bratanec, hneď by som vám vyhlásil vojnu, aby som ho získal.

– Ale okrem toho, – prerušila ich pani d'Étampes zúrivo, – nezabudnime pozrieť aj krásne antické sochy, ktoré sú tu. Myslím, že tie majú väčšiu hodnotu ako všetky novodobé drobnôstky.

Kráľ pristúpil k antickým sochám, osvetleným pochodňami, ktoré zanechávali polovicu sochy vo tme, takže nepôsobili takým dojmom ako Jupiter.

– Feidias je skvelý, – povedal kráľ, – ale storočie Františka I. a Karola V. môže mať svojho Feidia, tak ako ho malo storočie Periklovo.

– Bolo by dobré pozrieť si to cez deň, – ochabla vojvodkyňa. – Zdanie nie je skutočnosť. Ohňostroj ešte nie je umenie. Napokon, aký závoj je to tu? Azda nám skrýva nejaký nedostatok? Priznajte sa, majster Cellini?

Cez Jupitera bol prehodený veľmi ľahký závoj, aby mu dodával väčšiu dôstojnosť.

Benvenuto stál až do tej chvíle nehybne, mlčky a naoko chladný ako socha. Pri vojvodkyniných slovách sa však pohŕdavo usmial, z jeho zapálených očí vyšľahli dva blesky a s prostotou pohanského umelca prudko strhol závoj.

Benvenuto čakal, že vojvodkyňa sa nazlostí.

Ale zrazu, akoby podľahla neuveriteľnej moci vôle, vojvodkyňa sa začala usmievať a pôvabne podala Cellinimu ruku. Táto zmena ho veľmi prekvapila.

– Prepáčte, nekonala som správne, – povedala nahlas ako rozmaznané dieťa. – Cellini, ste naozaj veľký umelec. Prepáčte mi, že som o tom zapochybovala. Podajte mi ruku a odteraz buďme dobrými priateľmi. Chcete?

Potom ticho doložila nesmieme panovačne.

– Cellini, rozmyslite si, čo budete žiadať. Len nech to nie je sobáš Kolumby a Ascania, lebo vám prisahám, že Ascanio, Kolumba i vy budete stratení.

– A keby som žiadal niečo iné, – povedal Benvenuto rovnakým tónom, – budete ma podporovať, madame?

– Áno, – odpovedala rýchlo, – a prisahám vám, že kráľ vám vyhovie, nech je to čokoľvek.

– Nemusím žiadať sobáš Ascania a Kolumby, – odpovedal Benvenuto, – lebo o to požiadate kráľa vy sama, madame.

Vojvodkyňa sa pohŕdavo usmiala.

– Čo si to tam šepkáte? – bol zvedavý František I.

– Pani vojvodkyňa d'Étampes bola taká láskavá a pripomenula mi, že Vaše Veličenstvo mi sľúbilo splniť moju žiadosť, ak sa vám moje dielo zapáči, – odpovedal Benvenuto.

– Ten sľub ste dali v mojej prítomnosti, sir, – povedal veliteľ vojsk, predstúpiac pred kráľa. – Bol som tam ja a kancelár Poyet. Kázali ste nám, aby sme vám pripomenuli…

– Áno, pán de Montmorency, áno, – odpovedal kráľ veselo. – Ale len v tom prípade, ak by som na to zabudol. Ale ja sa veľmi dobre pamätám na svoje šľachtické slovo. Teda vaša pripomienka je zbytočná, aj keď ju rád počujem. Sľúbil som Benvenutovi, že splním každú jeho žiadosť, len čo odleje Jupitera. Však, pán Montmorency? Pán kancelár, mám dobrú pamäť? Teraz ste vy na rade, Cellini, aby ste hovorili, som vám k službám a prosím, aby ste pritom

nemysleli natoľko na svoje obrovské zásluhy ako na našu dosť obmedzenú moc.

– Sir, – povedal Cellini, – hoci je Vaše Veličenstvo veľmi láskavé k svojmu oddanému služobníkovi, mám len jednu prosbu: aby prepustili úbohého učiteľa, ktorého vzali stráže na nábreží pri väzení Châtelet, keď sa bil s vikomtom de Marmagne a v sebaobrane mu vrazil do tela kord.

Každého prekvapila táto skromná žiadosť, predovšetkým pani d'Étampes. Prekvapene pozrela na Benvenuta v domnení, že zle počula.

– Dočerta! – skríkol František I. – Žiadate ma, aby som použil svoje právo udeliť milosť, hoci práve včera som počul od kancelára, že to je prípad hoden šibenice.

– Ach, – skríkla vojvodkyňa, – i ja som vám chcela o tomto mužovi povedať. Dostala som správy o vikomtovi, že mu je už lepšie. Odkázal mi, že on sám vyvolal hádku a že učiteľ… Ako sa volá ten učiteľ, majster Benvenuto?

– Jakub Aubry, pani vojvodkyňa.

– A že učiteľ, – pokračovala živo pani d'Étampes, – konal oprávnene, a preto odporúčam, sir, aby ste vyhoveli Benvenutovej prosbe, a to hneď, kým neoľutuje, že žiadal tak málo.

– Nuž, majstre, – povedal František I., – nech sa teda stane, čo si žiadate, a keďže príslovie hovorí, že kto hneď dáva, dva razy dáva, nech rozkaz prepustiť toho mladíka splnia ešte dnes. Počuli ste, môj drahý kancelár?

– Áno, sir, áno, poslúchnem rozkaz Vášho Veličenstva.

– A čo sa týka vás, majster Benvenuto, – povedal František I., – príďte v pondelok ku mne do Louvru, budeme sa zaoberať niektorými podrobnosťami, ktoré v poslednom čase môj pokladník tuším zanedbáva.

– Ale, sir, Vaše Veličenstvo vari vie, že vstup do Louvru…

– Dobre, dobre, osoba, ktorá to rozkázala, rozkaz zasa odvolá. Bolo to bojové opatrenie, a keďže teraz vidíte okolo mňa len priateľov, všetko bude ako kedysi.

– Sir, keďže Vaše Veličenstvo ochotne rozdáva, dovolíte mi poprosiť vás, aby ste mi splnili malú prosbu, hoci som sa nepodieľala na Jupiterovi?

– To nie, – povedal Benvenuto polohlasne, – ale často ste robili Danaé.

– A čo si žiadate? – prerušil ju František I., ktorý nezačul Celliniho poznámku. – Povedzte, pani vojvodkyňa, uisťujem vás, že slávnostná chvíľa len zvýši moju snahu vyhovieť vám.

– Sir, Vaše Veličenstvo by malo preukázať milosť pánu d'Estourville a podpísať v pondelok svadobnú zmluvu mojej mladej priateľky slečny Kolumby d'Estourville a grófa d'Orbec.

– Ach, veď to vôbec nežiadate milosť, – odpovedal František I. – Pre mňa to bude potešením a rád vám vyhoviem, sľubujem vám.

– Teda dohodli sme sa, sir, v pondelok? – spýtala sa vojvodkyňa.

– V pondelok, – odpovedal kráľ.

– Pani vojvodkyňa, – povedal Benvenuto polohlasne, – nebudete ľutovať, že na takú krásnu príležitosť nebude hotová ľalia, ktorú ste si objednali u Ascania?

– Naozaj veľmi ľutujem, – odpovedala vojvodkyňa, – ale to nie je možné, lebo Ascanio je vo väzení.

– Áno, ale ja som na slobode, – odpovedal Benvenuto, – dokončím tú ľaliu a prinesiem vám ju, pani vojvodkyňa.

– Nuž keby ste to naozaj spravili, potom by som povedala…

– Čo by ste povedali, madame?

– Povedala by som, že ste skvelý človek.

Podala Benvenutovi ruku, ktorú on veľmi zdvorilo pobozkal, požiadajúc vopred o kráľov súhlas. Vtom sa ozval v galérii výkrik.

– Čo je? – spýtal sa kráľ.

– Sir, prosím, prepáčte, ale moja dcéra zamdlela! – ospravedlňoval sa kráľovský sudca.

– Úbohé dieťa, – zamrmlal Benvenuto. – Určite sa zľakla, že som ju zradil.



XX

SOBÁŠ Z ROZUMU

Benvenuto chcel ešte v ten istý deň odísť, ale kráľ naliehal, aby ostal v kráľovskom zámku do nasledujúceho rána.

Benvenuto využil ten čas a začal spriadať svoj úskok, na ktorý sa už dlho pripravoval. Bola to záležitosť, ktorej sa chcel každopádne zbaviť ešte skôr, ako sa venuje len Kolumbe a Ascaniovi.

Preto ostal na večeru a v nasledujúci deň na obed. Potom sa rozlúčil s kráľom a s pani d'Étampes a pobral sa na spiatočnú cestu s malým Jánom.

Obidvaja mali dobré kone, ale Cellini sa neponáhľal, ako to robieval inokedy. Bolo jasné, že sa chce vrátiť do Paríža až v určitú hodinu. Bolo sedem hodín večer, keď schádzal z koňa v ulici de la Harpe.

Ale ani teraz sa nepobral rovno domov. Najprv šiel zaklopať na dvere svojho priateľa Guida, lekára z Florencie. Keď zistil, že lekár je doma a že by uňho mohol ostať na večeru, rozkázal malému Jánovi, aby sa vrátil domov sám a povedal, že majster ostal ešte vo Fontainebleau a vráti sa až na druhý deň. Ale nech je pripravený otvoriť mu. Ján sa pobral domov a sľúbil, že všetko urobí, ako majster káže.

Pred večerou spýtal sa Benvenuto svojho hostiteľa, či nepozná nejakého dobrého a šikovného notára, po ktorého by mohol poslať, aby mu napísal zmluvu, proti ktorej by nemohlo byť námietok. Lekár poslal po svojho zaťa.

O pol hodiny neskôr, len čo sa navečerali, prišiel notár. Benvenuto vstal a zatvoril sa s ním v izbe, kde si dal napísať svadobnú zmluvu, ktorú bolo treba už len podpísať.

Benvenuto štedro zaplatil notárovi za námahu, vopchal zmluvu do vrecka, vypožičal si od priateľa druhý kord, ktorý bol dlhý ako jeho vlastný, schoval ho pod plášť, a pretože sa blížila noc, pobral sa k palácu Nesle.

Zabúchal na bránu. Hoci zabúchal ticho, brána sa hneď otvorila, lebo malý Ján naňho čakal.

Cellini sa ho spýtal, čo je nového. Dozvedel sa, že robotníci večerajú a čakajú majstra až na druhý deň. Cellini rozkázal chlapcovi, aby nikomu nehovoril, že sa vrátil. Potom sa pobral rovno ku Kataríninej izbe, od ktorej mal kľúč. Ticho vošiel, dvere zamkol a čakal.

O štvrť hodiny začul na schodoch kroky. Dvere sa otvorili a vošla Scozzona s lampou v ruke. Potom zamkla dvere znútra, vytiahla kľúč, postavila lampu na krb a sadla si do veľkého kresla, takže Benvenuto jej mohol vidieť do tváre.

Na veľké Benvenutovo prekvapenie tvár, ktorá bývala vždy otvorená, veselá a jasná, bola smutná a zamyslená.

Ani čo by Scozzonu trápili nejaké výčitky.

Vždy bývala šťastná a bezstarostná, ale to bolo v čase, keď ju ľúbil Benvenuto. Pokým cítila lásku alebo aspoň láskavosť svojho majstra, pokým verila ružovým snom, že sa

stane jeho ženou, neopúšťala ju veselosť a radosť zo života, z nového života, ktorému rada obetovala všetko, len aby zabudla na svoj niekdajší život. Ale keď pochopila, že majstrova láska bola len vrtochom, začala chradnúť, úsmev zmizol z jej tváre, a nielen to, i jej duch klesal a vracal sa pomaly a neodvratne zasa ta, odkiaľ prišla a odkiaľ ju umelec a nezvyčajná náhoda zachránili.

Tak odišla od nej radosť, sviežosť a čistota. Jej niekdajšia povaha sa prebudila. Možno i záhaľka tomu napomohla. Bola ako nedávno natretá stena. Keď svieti slnko, zachová si svoju farbu, ale v daždi ju stráca. Scozzona, keď ju opustil Cellini, možno pre nejakú novú a neznámu milenku, ostala uňho len z hrdosti. Pagolo jej už dávno dvoril. Povedala Cellinimu o tejto láske a dúfala, že prebudí jeho žiarlivosť a možno i lásku. Ale nádej ju sklamala. Cellini namiesto toho, aby sa hneval, sa smial. Namiesto toho, aby jej zakázal stretávať sa s Pagolom, rozkázal jej, aby opätovala jeho city. Od tých čias sa cítila už celkom stratená, prenechala svoj život zase náhode s niekdajšou ľahostajnosťou, ako spadnutý a zvädnutý list nechala sa unášať, kam ju udalosti zavejú.

Vďaka tejto ľahostajnosti darilo sa Pagolovi. Keď začala premýšľať, došla k záveru, že Pagolo je mladý, je síce potmehúd, ale je to pekný chlapec, je do nej zaľúbený a ustavične jej opakuje, že ju miluje, zatiaľ čo Benvenuto jej to už nehovorí. Slová milujem ťa sú rečou srdca a srdce sa musí neprestajne s niekým takto zhovárať, či už viac alebo menej úprimne.

Vo chvíli roztrpčenosti, nespokojnosti a možno i novej ilúzie povedala Scozzona Pagolovi, že ho má rada. Povedala mu to, hoci ho neľúbila. Hoci vyslovila jeho meno, v srdci mala obraz Celliniho.

Potom si však opäť pomyslela, že možno sa Cellini jedného dňa rozpomenie na svoje niekdajšie city k nej, že sa možno vráti do jej náručia, opäť ju bude ľúbiť, a hoci neukončia svoj vzťah sobášom, umelec si ju bude vážiť a

bude jej rozumieť a ona to bude považovať za vzkriesenie bývalej lásky.

Všetky tieto myšlienky vnášali smútok do jej duše, preto bola zamĺkla a nesvoja.

Uprostred úvah a tichého premýšľania sa zrazu zachvela, lebo na schodišti sa ozvali tiché kroky. Zdvihla hlavu, no vtom už v zámke zaštrkotal kľúč. Dvere sa otvorili.

– Pagolo, ako ste sa sem dostali a kto vám dal kľúč? – skríkla Scozzona a vstala. – Od tých dverí sú len dva kľúče, jeden mám ja a jeden Cellini.

– Ach, moja drahá Katarína, niekedy máte naozaj podivné vrtochy, – zasmial sa Pagolo. – Raz otvárate ľuďom dvere dokorán, raz ich zasa pred nimi zatvárate. A keď k vám príde človek, ktorému ste na to dali právo, zrazu sa rozčuľujete a div nekričíte o pomoc. Preto som musel použiť lesť.

– Priznajte sa, že ste ten kľúč vzali Cellinimu bez jeho vedomia. Povedzte, že ho nemáte od neho samotného, lebo by som zomrela od hanby a bolesti.

– Moja drahá Katarína, upokojte sa, – povedal Pagolo. Zatvoril dvere na dva západy, sadol si vedľa dievčiny a donútil ju, aby si sadla aj ona. – Pravda, Benvenuto vás už nemiluje, ale on je ako lakomci, ktorí skrývajú poklad, a hoci ho nepoužívajú, nedoprajú ani iným používať ho. Tento kľúč som si urobil ja sám, to nie je nijaký div, aby bol zlatotepec raz zámočníkom, Katarína, podľa toho môžete vidieť, ako vás milujem. Ruky, ktoré sú zvyknuté viazať brilianty a perly na zlaté tyčinky, odhodlali sa na hrubú prácu, ako je tento neforemný kus železa. No i tak je pravda, že tento hrubý kus železa je kľúč a ten kľúč vedie do raja.

Po týchto slovách chcel Pagolo chytiť Kataríne ruky, ale tá sa mu vytrhla. Benvenuta to veľmi prekvapilo.

– Čo je? Tento vrtoch bude dlho trvať? – spýtal sa Pagolo.

– Pozrite, Pagolo, – povedala Katarína hlasom tak strašne smutným, že zasiahol Cellinimu hlboko do srdca, – pozrite,

dobre viem, že žena, ktorá sa už raz mužovi oddala, nemá právo sa zdráhať. Ale ak sa prizná tomu mužovi, že sa mýlila, že sa sklamala, že to bola len chvíľka slabosti, ktorá ju k tomu priviedla, potom, verte mi, je povinnosťou toho muža, aby nezneužíval toto poblúdenie. Pagolo, preto vám hovorím úprimne, klamala som vás, keď som povedala, že vás mám rada, lebo som ľúbila iného, a to bol Cellini. Môžete mnou opovrhovať, na to máte právo, ale viac ma už netrýznite.

– Myslíte si, – povedal Pagolo, – že pokojne súhlasím s tým, čo ste si tak skvele vymysleli? Mýlite sa. Dobrovoľne ste sa pre mňa rozhodli a nemienim ustúpiť. Tým menej, keď vidím, že to všetko robíte len kvôli Cellinimu, kvôli človeku, ktorý je dva razy taký starý, ako ste vy, neľúbi vás, opovrhuje vami a zaobchádza s vami ako s pobehlicou.

– Prestaňte, Pagolo, prestaňte! – skríkla Scozzona, červenajúc sa od hanby, žiarlivosti a zlosti. – Áno, Benvenuto ma už neľúbi, ale donedávna ma miloval a ešte vždy si ma váži.

– Teda prečo si vás nevzal, keď vám to sľúbil?

– Sľúbil? Nikdy. Benvenuto mi nikdy nesľúbil, že budem jeho ženou. Lebo keby to bol sľúbil, bol by to aj splnil. Túžila som dostať sa vysoko. Spolu s túžbou zrodila sa aj moja nádej, a tá vo mne rástla, ja som sa z nej tešila a verila som jej natoľko, až sa mi zdala byť skutočnosťou. Nie, Pagolo, nie. Benvenuto nikdy nič také nesľúbil, – pokračovala Katarína a ruky jej smutne ovisli popri tele.

– Dobre. Aspoň vidíte, aký je voči vám nevďačný, Scozzona, – skríkol Pagolo, chytiac dievčinu za ruku, lebo si myslel, že jej smútok je možno prejavom náklonnosti k nemu. – Pozrite, sľubujem vám všetko to, čo vám podľa vášho priznania Benvenuto nikdy nesľúbil. Som vám oddaný, ľúbim vás – a predsa ma odháňate, zatiaľ čo jemu, ktorý vás zradil, keby tu bol, by ste znovu opakovali svoje vyznanie a ľutujete, že ste sa s tým priznali mne, hoci vás tak veľmi milujem.

– Ach, Pagolo, keby tu bol on, – zvolala Scozzona, – potom by ste sa museli rozpomenúť, že ste ho zradili z nenávisti, pokým ja som ho zradila z lásky. A museli by ste sa pred ním prepadnúť do zeme.

– Prečo? – spýtal sa Pagolo, ktorý bol taký odvážny len preto, že si myslel, že Benvenuto je ďaleko. – Prečo, prosím vás? Predsa každý muž má právo milovať ženu, ktorá nepatrí inému! Keby bol tu, povedal by som mu: „Opustili a zradili ste Katarínu, úbohú Katarínu, ktorá vás tak k strašne ľúbila. Najprv bola z toho zúfalá, ale potom sa stretla s dobrým a milým chlapcom, ktorý sa do nej zaľúbil a ochotne jej sľúbil to, čo ste jej vy nikdy nesľubovali: chce ju totiž urobiť svojou ženou. Tento chlapec teraz zdedil vaše práva a jemu táto žena patrí.“ Čo by na to mohol odpovedať ten tvoj Cellini?

– Nič! – ozval sa za roztúženým Pagolom drsný a mužný hlas. – Celkom nič.

Na plece mu dopadla mocná ruka, ktorá mu hneď zarazila všetku výrečnosť a zrazila ho na zem takého bledého a chvejúceho sa, ako bol ešte pred chvíľkou odvážny.

Bol to nezvyčajný obraz. Pagolo na kolenách, zdrvený, zahanbený, prekvapený. Scozzona napoly vstala a oprela sa o operadlo kresla. Stála nehybná, nemá, ako socha prekvapenia. Potom Benvenuto s rukami skríženými, v jednej ruke kord v pošve, v druhej ruke vytiahnutý kord, napoly výsmešne, napoly hrozivo.

Na chvíľu zavládlo strašné ticho. Pagolo i Scozzona sa zarazili pred majstrovým zamračeným čelom.

– To je zrada, – zahundral Pagolo. – To je zrada!

– Áno, ale z tvojej strany, ty darebák! – skríkol Cellini.

– Pagolo, želali ste si ho, tu ho máte! – povedala Scozzona.

– Áno, tu ho máme, – odpovedal žiak, zahanbený, že takto sa s ním zhovárajú pred ženou, ktorej sa chcel zapáčiť. – Ale on je ozbrojený, zatiaľ čo ja nemám zbraň.

– Priniesol som ti zbraň, – odpovedal Cellini, o krok cúvol a hodil mu kord k nohám.

Pagolo pozrel na kord, ale nezdvihol ho.

– Pozrimeže. Len si vezmi ten kord a poď. Čakám, – povedal Cellini.

– Súboj? – spýtal sa žiak a zuby mu začali drkotať od strachu. – Veď ja nie som taký silný, aby som bojoval s vami.

– Budem sa s tebou biť ľavou rukou, a tak budeme rovnocennými súpermi, – odpovedal Cellini a prehodil si kord do ľavej ruky.

– Mám sa biť s vami, so svojím dobrodincom, s vami, ktorému ďakujem za všetko? Nikdy! Nikdy! – skríkol Pagolo.

Úsmev na Benvenutovej tvári vyjadroval hlboké opovrhnutie. Aj Scozzona cúvla, neskrývajúc hlboký odpor, ktorý v nej vyvolal v tej chvíli Pagolo.

– Mal si si spomenúť na moje dobro skôr, ako si mi odvábil ženu, ktorú som zveril do ochrany tebe a Ascaniovi, – odpovedal Benvenuto. – Ale akosi prineskoro sa prebudila tvoja pamäť. Pagolo, priprav sa!

– Nie, nie! – modlikal zbabelec, cúvajúc na kolenách.

– Pretože odmietaš biť sa ako statočný človek, potrescem ťa ako vinníka, – odpovedal Benvenuto.

A zastrčil kord zase do pošvy a vytiahol dýku. S pokojnou tvárou, ktorú nezmenil ani hnev, ani útrpnosť, vykročil pomaly, ale rozhodne k svojmu žiakovi.

Scozzona sa vrhla medzi nich. Ale Benvenutova železná ruka ju odstrčila. Neodvratne kráčal k Pagolovi, ktorý čoraz viac ustupoval, až bol takmer pri stene.

Tu mu majster pritisol dýku na hrdlo:

– Poruč dušu bohu, – povedal, – ostáva ti len päť minút života!

– Milosť, milosť! – prosil Pagolo bojazlivo. – Nezabíjajte ma, zľutujte sa!

– Čože? – skríkol Benvenuto. – Poznal si ma dobre, a hoci si ma poznal, odvážil si sa zviesť ženu, ktorá patrila mne? Viem všetko, a ty si ešte myslíš, že by som sa nad tebou zľutoval? Žartuješ, Pagolo, žartuješ.

Pri týchto slovách sa Benvenuto rozosmial. Ale bol to strašný smiech, pri ktorom žiaka zamrazilo až v kostiach.

– Majstre, majstre, – skríkol Pagolo, cítiac, že ostrie dýky sa začína dotýkať jeho hrdla, – nie som vinný, ona ma zviedla.

– Zrada, zbabelosť a ohováranie! Z týchto troch oblúd spravím jednu skupinu, – ľadovým tónom povedal Benvenuto, – a bude to ošklivý pohľad. Teda ona ťa zviedla, ty darebák? Vari si i na to zabudol, že som bol tu a všetko som počul?

– Ach, Benvenuto, – obrátila sa k nemu Katarína so zopnutými rukami. – Veď vy veľmi dobre viete, že klame.

– Áno, – odpovedal Benvenuto, – áno. Viem, že klame, keď to hovorí, práve tak, ako klamal, keď ťa ubezpečoval, že si ťa chce vziať. Ale neboj sa, za túto dvojnásobnú lož ho kruto potrescem.

– Áno, len ma potrestajte, – povedal Pagolo, – ale mierne. Potrestajte ma, ale ma nezabíjajte!

– Klamal si, keď si povedal, že ťa ona zviedla.

– Áno, klamal som. Áno, priznávam sa, ja som vinníkom. Strašne som ju ľúbil a vy sám viete, majstre, k akým chybným krokom môže zaviesť človeka láska.

– Klamal si, keď si tvrdil, že si ochotný vziať si ju?

– Nie, majstre, neklamal som.

– Teda naozaj ľúbiš Scozzonu?

– Áno, milujem ju, – odpovedal Pagolo, keď pochopil, že jediným prostriedkom, ktorým by vari mohol zmierniť Celliniho hnev a prinútiť ho k rozvahe, je láska, ktorou by ospravedlnil svoju zradu, – áno, milujem ju.

– Hovoríš, že si neklamal, keď si jej ponúkal manželstvo?

– Naozaj som neklamal.

– A bol by si si ju vzal za ženu?

– Keby nepatrila vám, určite.

– Teda si ju vezmi, dávam ti ju.

– Čo to hovoríte? Žartujete?

– Nie, nikdy som nehovoril vážnejšie ako v tejto chvíli. Ak o tom pochybuješ, potom pozri na mňa!

Pagolo úkosom pozrel na Celliniho a z čŕt jeho tváre čítal, že majster by bol bez najmenších rozpakov schopný v nasledujúcej chvíli vziať na seba úlohu kata. Prikývol teda, trasúc sa na celom tele.

– Pagolo, stiahni prsteň zo svojho prsta a navleč ho na ruku Scozzone!

Pagolo mlčky poslúchol učiteľa a prsteň stiahol. Benvenuto kývol Scozzone, aby podišla bližšie. Scozzona poslúchla.

– Daj sem ruku, – pokračoval Benvenuto. Scozzona poslúchla.

– Daj jej prsteň, – rozkázal Cellini. Pagolo navliekol prsteň Scozzone.

– A teraz, keď sa zásnuby skončili, môže byť sobáš.

– Sobáš! – zachvel sa Pagolo. – To predsa nemôžeme len tak, na to potrebujeme notára a kňaza.

– Na to potrebujeme svadobnú zmluvu, – povedal Benvenuto a vytiahol z vrecka zmluvu, ktorú dal napísať. – Tu je pripravená zmluva, chýbajú na nej len podpisy.

Položil zmluvu na stôl, vzal pero a podal ho Pagolovi.

– Pagolo, podpíš!

– Ach, toto je pasca! – vzdychol si Pagolo.

– Čože? – skríkol Benvenuto hrozivo. – Pasca? Kto ti pripravil pascu? Vari som to bol ja, kto ťa donútil, aby si prišiel ku Scozzone do izby? Vari ja som ti radil, že by si si ju mohol vziať za ženu? Teraz urob z nej svoju ženu, Pagolo. A keď budeš jej manželom, naše úlohy sa vymenia. Ak prídem k nej ja, ty budeš mať právo vyhrážať sa a ja sa budem báť.

– Ach, – skríkla Katarína, prechádzajúc zo šialeného strachu na bláznivú radosť. Na celé ústa sa smiala myšlienke, ktorú vyjadril majster. – To by bolo ohromné!

Pagolo sa trochu spamätal z úľaku jednak po obrate v Celliniho hrozbe, jednak po výbuchu Scozzoninho smiechu a začal pozerať na všetko trochu triezvejšie. Pochopil, že ho chceli zastrašiť a strachom donútiť k niečomu, čo mu azda tak veľmi neležalo na srdci. Zdalo sa mu, že by bolo zbytočné, aby sa celá tá komédia skončila tak tragicky, a začal si myslieť, že pri troche odvahy by mohol vykĺznuť z tejto situácie lacnejšie.

– Áno, – zahundral, chytajúc sa veselých slov Scozzoniných, – áno, to je svätá pravda, že by to bolo dobré, žeby to bolo veselé, ale na nešťastie sa tak nestane.

– Čože? Vraj sa tak nestane? – spýtal sa Benvenuto práve tak prekvapený ako lev, ktorému by sa postavila na odpor líška.

– Nie, to sa nestane, to sa nestane, – odpovedal Pagolo, radšej zomriem, zabite ma.

Len čo povedal tieto slová, Benvenuto bol jediným skokom pri ňom. Pagolo zbadal ligotajúcu sa dýku, odskočil, a to tak šikovne a vrtko, že úder, ktorý mu patril, ho len zľahka škrabol na pleci a ostrie sa zarylo na dva palce do dreva.

– Súhlasím, – skríkol Pagolo, – súhlasím. Milosť! Cellini, súhlasím. Urobím všetko.

A zatiaľ čo majster namáhavo vyťahoval z dreva dýku, utekal k stolu, kde ležala svadobná zmluva, rýchlo schytil pero a zmluvu podpísal. Celý rozhovor sa odohral tak rýchlo, že Scozzona sa ani nestihla doň zamiešať.

– Ďakujem, Pagolo, – povedala, utierajúc si slzy, ktoré jej hrôza vyvolala v očiach, a jej zvyčajný úsmev sa znovu zjavil na perách. – Ďakujem, drahý Pagolo, že ste konečne boli ochotný priznať mi takú česť. Ale bude dobre, ak si navzájom všetko vysvetlíme. Dovoľte mi, aby som aj ja vám povedala svoj názor. Vy ste ma pred chvíľou nechceli, teraz

som to ja, čo nechce vás. Nehovorím to preto, aby som vás azda pripravila o život, ale neľúbim vás a chcem ostať taká, aká som.

– Scozzona, ak ho nechceš, tak zomrie, – povedal Benvenuto chladnokrvne.

– Ale prečo, veď teraz ho odmietam ja, – skríkla Scozzona.

– Zomrie, – pokračoval Benvenuto, – lebo nie je možné, aby niekto, kto ma potupil, ostal bez trestu. Pagolo, si pripravený?

– Katarína, – skríkol Pagolo, – Katarína, preboha, zmilujte sa! Katarína, milujem vás! Katarína, budem vás milovať večne! Katarína, len podpíšte, prosím vás na kolenách!

– Scozzona, rozhodni sa, ale rýchlo! – kázal Cellini.

– Ach, – odpovedala Katarína zamračene, – ach, majstre, – tak veľmi som vás ľúbila, nemali by ste byť ku mne taký prísny! Ale pozrite na tú jeho utrápenú tvár! Majstre, ak hneď nezmeníte svoj pohľad, a ty, Pagolo, ak nebudeš zaraz hľadieť inakšie, potom veru nebudem nikdy súhlasiť s tým sobášom. To je naozaj hlúpa situácia!

– Najprv ma zachráňte, Katarína, – povedal Pagolo, – a potom sa budeme smiať, koľko len budete chcieť.

– Teda… môj úbohý chlapec, ak si to tak strašne želáte…

– Áno, želám si to, – zvolal Pagolo.

– Viete, čo som bola a čo som?

– Áno, viem.

– Teda neklamem vás.

– Nie.

– Nikdy to neoľutujete?

– Nikdy.

– Teda dobre! Je to zvláštne a nečakané. Ale tým horšie, teraz som vašou ženou!

Chytila pero a ako poslušná žena podpísala sa pod meno svojho manžela.

– Ďakujem, moja drahá Katarína, ďakujem, – povedal Pagolo, – uvidíš, aká budeš so mnou šťastná.

– Keby niekedy nedodržal svoje slovo a sľub, len mi napíš, Scozzona, a keby som bol kdekoľvek, prídem a pripomeniem mu ho.

Po tých slovách Cellini pomaly zastrčil dýku do pošvy, prísne si premeriavajúc svojho žiaka. Potom vzal svadobnú zmluvu s obidvoma podpismi, starostlivo ju poskladal na štvoro a vopchal do vrecka. Potom sa obrátil zlomyseľne, ako to vedel len on, k Pagolovi:

– Teraz, priateľ Pagolo, hoci ste muž a žena pred ľuďmi, ešte nie ste muž a žena pred bohom. To sa stane až zajtra v kostole. Až dovtedy by bola vaša prítomnosť v tejto izbe proti všetkým zákonom božím i ľudským, a preto dobrú noc, Pagolo.

Pagolo zbledol na smrť. Ale pretože mu Benvenuto veliteľsky ukazoval na dvere, cúvajúc odišiel.

– Cellini, len vy si môžete čosi také vymyslieť, – povedala Katarína, smejúc sa na celé ústa. – Počúvajte, môj úbohý Pagolo, – kričala na svojho novopečeného manžela, keď už zatváral dvere, – nechám vás odísť, lebo je to správne, ale verte, Pagolo, a prisahám vám, že od chvíle, keď budete mojím naozajstným mužom, pre všetkých ostatných, aj pre Benvenuta, budem len vašou cnostnou manželkou.

A keď sa za ním zatvorili dvere, doložila veselo:

– Ach, Cellini, dávaš mi manžela, ale svojou prítomnosťou ma od neho oslobodzuješ. Teda predsa som niečo získala. A veru si mi dlžný toto odškodnenie.



XXI

ZNOVU ZNEPRIATELENÍ

Tri dni po príhode, o ktorej sme rozprávali, pripravoval sa v Louvri celkom inakší výjav.

Účastníci tejto udalosti sa schádzali, aby sa zúčastnili na podpísaní svadobnej zmluvy. Bolo jedenásť hodín. Benvenuto vyšiel z paláca a poberal sa rovno do Louvru. So stiesneným srdcom, ale ráznym krokom vystupoval po hlavnom schodišti.

V dvorane, kde čakali návštevy, stretol sa s kráľovským sudcom a grófom d'Orbec, ktorý rokoval v jednom kúte s notárom. Kolumba, biela ako stena a nehybná ako socha sedela na druhej strane dvorany, nič si nevšímajúc. Odišiel od nej pravdepodobne preto, aby nič nepočula, a úbohé dieťa s hlavou sklonenou a očami ako mŕtvymi ostalo tam, kde sedelo.

Cellini kráčal okolo nej a nad jej sklonenou hlavou iba zašepkal tieto slová:

– Len odvahu, som tu.

Kolumba spoznala jeho hlas, zdvihla hlavu a vykríkla od radosti. Ale skôr ako sa mohla svojho ochrancu niečo spýtať, zmizol v susednej komnate.

Sluhovia zdvihli pred ním záves a Benvenuto vošiel do kráľovej pracovne.

Tých niekoľko slov povzbudenia potrebovala dievčina ako soľ, lebo si myslela, že ju všetci opustili a už je stratená. Pán d'Estourville ju sem priviedol polomŕtvu, hoci pevne verila bohu i Benvenutovi. Bola už taká zúfalá, že zabudla na svoju hrdosť, kľakla si pred pani d'Étampes a prosila ju, aby jej dovolila ísť do kláštora, že sa radšej vzdá Ascania, len aby sa nemusela vydať za grófa d'Orbec. Ale vojvodkyňa nechcela zvíťaziť len napoly, chcela, aby bol Ascanio presvedčený, že ho Kolumba zradila a porušila svoj sľub, a preto odmietla prosby nešťastnej Kolumby. Tá odmietala, odvážila sa búriť, lebo dúfala, že Benvenuto jej predsa len pomôže. Opakovala si jeho slová, aby bola smelá, aj keby už musela ísť pred oltár. A preto s odvahou oslabenou smútkom nechala sa odviesť do Louvru, kde mal kráľ napoludnie podpísať svadobnú zmluvu.

Tam ju znovu na chvíľu opustila odvaha. Teraz jej ostávali už len tri možnosti: alebo sa ešte včas stretne s Benvenutom, alebo sa jej podarí uprosiť Františka I. a obmäkčiť jeho srdce, alebo zomrie od žiaľu.

A tu zatiaľ prišiel Benvenuto, povedal jej, aby dúfala, a Kolumba znovu pocítila odvahu.

Keď vošiel Cellini do kráľovej pracovne, našiel tam pani d'Étampes. Práve to chcel. Bol by ju sám vyhľadal, keby sa tu s ňou nebol stretol.

Vojvodkyňa pevne verila vo svoje víťazstvo, lebo osudný list spálila vlastnou rukou. Bola presvedčená, že sa už nemá čoho báť. Aspoň z jeho strany ničoho. Podľa nej horšie to bolo s láskou. Podľa toho, ako sa veci vyvíjali, právom sa

bála, že nedosiahne u Ascania to, čo dosiahnuť chcela. Možno svoju ctižiadostivosť uspokojí, ale srdce nie. Ascaniovi posluhovala všetky možné výhody, ale vyzeralo to tak, že on po nich netúži ani trochu. Hoci bol šľachtic, omnoho viac túžil za svojím umením ako za slávou.

Okrem úprimnej lásky, za ktorou túžila jeho duša, mal iné ideály než vojvodkyňa: krásna váza, ozdobená perlami a diamantmi, mala preňho väčšiu cenu a bola lákavejšia ako všetky vysoké úrady. Tie neznamenali preňho nič, ak nemohol slúžiť svojmu umeleckému cíteniu. Čo by robil tento rojko v takom hýrivom a rušnom živote? Pri prvej búrke by táto jemná rastlina zahynula so všetkými kvetmi, ktoré ju obsypali, a so všetkými plodmi, ktoré sľubovala. Možno by sa zo strachu alebo ľahostajnosti nechal vlákať do pasce kráľovej milenky. Ale ostal by pri nej len bledý a melancholický a žil by len zo svojich spomienok. Ascanio sa teraz javil vojvodkyni d'Étampes taký, aký naozaj bol. Bol jemný a nežný, ale práve preto musí ostať v čistom a pokojnom ovzduší. Milý a zlatý chlapec, ktorý sa nikdy nestane mužom. Nikdy by nemal dosť síl, aby vzdoroval búrkam a zápasom, a podľahol by pri prvom náraze. Bol to človek, ktorý by sa síce hodil citu pani d'Étampes, ale nehodil by sa jej ctižiadosti.

Takto premýšľala vojvodkyňa, keď vošiel Benvenuto. Na jeho čele odrážali sa pochmúrne myšlienky.

Obidvaja nepriatelia pozreli na seba a premerali sa. Obidvom sa zjavil na perách výsmešný úsmev. Pozreli na seba ešte raz a bez slov si povedali, že sú pripravení bojovať a že to bude strašný boj.

„Nepochybujem o tom, že bude bojovať zo všetkých síl," pomyslela si Anna, „a bolo by ohromné poraziť ho, lebo to je súper, ktorý ma je hoden. Ale dnes mám mnoho výhod proti nemu, preto moja sláva z jeho porážky nebude taká veľká."

„Ste po všetkých stránkach skvelá žena, pani d'Étampes," hovoril si Benvenuto v duchu, „a priznám sa, že neveľa bojov s mužmi dalo mi toľko práce a starostí ako boj,

ktorý som začal s vami. Verte, že použijem proti vám len zbrane hodný dvora, ale verte, že ich použijem všetky.“

Vo chvíli krátkeho ticha vymenili si obidvaja nepriatelia tieto myšlienky. Vojvodkyňa prerušila ticho prvá.

– Majster Cellini, prichádzate presne, – povedala. – Práve dnes Jeho Veličenstvo podpíše zmluvu s grófom d’Orbec. Teraz je ešte len štvrť na dvanásť. Dovoľte, aby som Jeho Veličenstvo ospravedlnila, kráľ sa však neoneskoril, ale vy ste prišli priskoro.

– Som šťastný, madame, že som prišiel skôr, lebo moja netrpezlivosť mi umožnila stretnúť sa s vami, a to je česť, za ktorou som veľmi túžil, a ďakujem naozaj z celého srdca tejto náhode, že tak rýchlo splnila moju túžbu.

– Ale, Benvenuto, – povedala vojvodkyňa, – stávate sa pochlebovačom, odkedy?

– Ja, madame? – povedal Benvenuto. – Vôbec nie. Správal som sa vždy tak, že som sa stal dvoranom nemilosti. A tu je dôkaz toho, madame.

Po týchto slovách vybral spod svojho plášťa Ascaniovu ľaliu, ktorú práve v ten deň ráno dokončil. Vojvodkyňa vykríkla od prekvapenia a od radosti. Nikdy nevidela taký krásny šperk a nijaký kvet, aké sa nachádzajú len v čarokrásnych záhradách z Tisíc a jednej noci, nevyvolal v očiach víly alebo rusalky také prekvapenie.

– Ach, – skríkla vojvodkyňa, vystierajúc ruku za kvetom, – Benvenuto, vy ste mi to sľúbili, ale priznám sa, že som s tým nepočítala.

– Prečo ste mi neverili? – spýtal sa Cellini so smiechom. – Krivdili ste mi, madame.

– Ach, keby ste mi boli sľúbili pomstu namiesto zdvorilosti, bola by som presvedčená, že slovo dodržíte.

– A kto vám hovorí, že to nie je tak? – odpovedal Benvenuto, odťahujúc ruku tak, aby ľalia ostala uňho.

– Nerozumiem vám, – povedala vojvodkyňa.

Myslíte si, – povedal Benvenuto, ukazujúc vojvodkyni diamant, ktorý sa chvel v kvetinovom kalichu a ktorý bol,

ako sa pamätáte, štedrým úplatkom Karola V., – že by záloha na istý obchod, ktorý má vojvodstvo Milánske pripojiť k Francúzsku, urobila dobrý dojem, keby ju vyplatili v podobe kvapky rosy?

– Hovoríte v hádankách, milý zlatotepec. Na nešťastie o chvíľu príde kráľ a ja nemám čas lúštiť vaše hádanky.

– Preto vám poviem hneď rozlúštenie. Je to staré príslovie: Verba volant, scripta manent, to znamená: Slová sa stratia, písmo ostáva.

– Ale vy sa trochu mýlite, milý umelec. Čo bolo napísané, je spálené. Nemyslite si, že ma zastrašíte ako dieťa. Dajte mi ľaliu, ktorá mi patrí.

– Len chvíľočku, madame. Dovoľte mi, aby som vám povedal, že talizman, ktorý mám v rukách, by vo vašich rukách stratil svoju cenu. Moja práca je totiž ešte cennejšia, ako si myslíte. V tom, v čom prostí ľudia vidia len šperk, my umelci neraz skrývame myšlienku. Chceli by ste, aby som vám túto myšlienku ukázal. Pozrite, nie je nič ľahšieho. Stačí len stlačiť toto skoro neviditeľné pero. Stopka, ako vidíte, sa otvorí a na dne kalicha sa objaví nie zavítaný červík, ako to býva neraz v prirodzených kvetoch alebo v mnohých falošných srdciach, ale čosi podobné, možno ešte horšie: hanba vojvodkyne d'Étampes, napísaná jej vlastnou rukou a aj vlastnoručne podpísaná.

Pri týchto slovách Benvenuto stlačil pero, otvoril stopku a zo žiarivej korunky vytiahol lístok. Pomaly ho rozbalil a rozbalený ukázal vojvodkyni, bledej od hnevu a strachu.

– Toto ste určite nečakali, však, madame? – pokračoval Benvenuto chladnokrvne, list znovu zložil a uložil späť do ľalie. – Keby ste poznali moje zvyky, madame, neboli by ste taká prekvapená. Je tomu asi rok, čo som schoval rebrík v jednej soche. Je tomu asi mesiac, čo som do sochy schoval dievčinu. Ale čo som dnes mohol schovať do tohto nežného kvetu? Iba ak maličký papierik, a preto som to aj spravil.

– Ale ten hanebný lístok som predsa vlastnoručne spálila. Na vlastné oči som videla, ako zhorel, ešte aj popol som zničila! – skríkla vojvodkyňa.

– A čítali ste lístok, ktorý ste spálili?

– Nie, bola to hlúposť, nečítala som ho.

– To je nepríjemné, lebo teraz by ste už vedeli, že list od krajčírky možno práve tak spáliť a premeniť na popol ako list od vojvodkyne.

– Teda Ascanio, ten zradca, ma oklamal?

– Ach, madame, tak nehovorte! Nepodozrievajte toho statočného a čistého mladíka, hoci ak by vás bol mimovoľne sklamal, používal by len tie isté zbrane, aké ste vy používali proti nemu. Ale nie, neklamal vás a nikdy nechcel podvodom zachrániť svoj a Kolumbin život.

– Teda kto to spravil?

– Spravil to niekto iný, akýsi učiteľ, ktorý zranil aj vášho verného panoša vikomta de Marmagne, akýsi Jakub Aubry, o ktorom vám asi vikomt de Marmagne rozprával.

– To hej, vikomt mi naozaj rozprával o učiteľovi, ktorý sa chcel za každú cenu dostať do väzenia k Ascaniovi, aby získal ten lístok, – zavzdychala vojvodkyňa.

– A keď ste to vy počuli, rozhodli ste sa navštíviť Ascania vo väzení. Ale učitelia sú bystrejší, ako viete, a náš učiteľ sa lepšie ponáhľal. Pokým ste vy opúšťali palác d'Étampes, priplazil sa do priateľovej cely a vo chvíli, keď vy ste vchádzali do väzenia, on práve vyliezol z cely.

– Ale ja som ho nevidela! Nevidela som v cele nikoho!

– Človek nemyslí na to, aby popozeral všade. Keby ste boli na to mysleli, boli by ste zdvihli rohožku a boli by ste našli otvor, ktorý viedol do susednej cely.

– Ale čo Ascanio?

– Keď ste vstúpili, Ascanio spal, však?

– Áno.

– Pretože mu Ascanio odmietol dať ten lístok, učiteľ vliezol k nemu podzemným otvorom, keď zaspal. Z vrecka kabáta vytiahol váš lístok a na jeho miesto vložil iný. Dali

ste sa oklamať obálkou a mysleli ste si, že máte v rukách list pani vojvodkyne d'Étampes. Ale zatiaľ ste spálili list slečny Gervaisy Perretty Popinotovej.

– Ale Aubry, ktorý zranil vikomta de Marmagne, ten darebák, čo len-len že nezabil šľachtica, ten chlap mi svoju bezočivosť draho zaplatí! Je v žalári a je odsúdený.

– Je na slobode a za svoju slobodu ďakuje hlavne vám, madame.

– Prečo?

– To je ten úbohý väzeň, za ktorého ste spolu so mnou prosili Jeho Veličenstvo o milosť.

– Ach, to som vyviedla poriadnu hlúposť! – zavzdychala vojvodkyňa d'Étampes a zahryzla si do pery. Potom ostro pozrela na Benvenuta a náhlivo povedala:

– Za akých podmienok ste ochotný vrátiť mi ten lístok?

– Myslím, že ste uhádli, madame.

– Ja zle hádam, radšej mi to povedzte.

– Požiadajte kráľa o Kolumbinu ruku pre Ascania.

– Ešteže čo, zle poznáte vojvodkyňu d'Étampes, pán zlatotepec, ak si myslíte, že moja láska by ustúpila hrozbe, – povedala vojvodkyňa s núteným smiechom.

– Odpovedáte neuvážene, madame.

– Ale odpoveď neodvolám.

Benvenuto odpovedal srdečne a dôverne, ako to vedia len veľkí ľudia:

– Dovoľte mi, aby som si na chvíľu sadol vedľa vás bez všetkej obradnosti a rozprával sa s vami chvíľku bez ostychu. Som len skromný sochár a vy ste veľká vojvodkyňa, ale dovoľte mi, aby som vám povedal celkom úprimne, že hoci k sebe cítime odpor, obidvaja sme stvorení rozumieť si. Je zbytočné, aby ste sa tvárili ako kráľovná. Nechcem vás urážať, chcem vám len všetko vysvetliť, a preto nemôžem uraziť vašu hrdosť, lebo nejde o vašu pýchu.

– Ste naozaj čudný človek. Ale hovorte, počúvam vás, – odpovedala Anna, mimovoľne sa usmievajúc.

– Už som vám predsa povedal, pani vojvodkyňa, – odpovedal chladne Benvenuto, – že máme rozdielne postavenie, no naša situácia je takmer rovnaká. Preto by sme si mohli rozumieť a možno si i navzájom byť osožní. Skríkli ste, keď som vám ponúkol, aby ste sa zriekli Ascania. Zdá sa vám to nemožné a nezmyselné, a predsa som vám dal ja sám príklad opaku, madame.

– Aký príklad?

– Tak ako vy milujete Ascania, tak som ja miloval Kolumbu.

– Vy?

– Áno. Miloval som ju tak, ako som miloval len raz vo svojom živote. Dal by som za ňu svoju krv, svoj život, svoju dušu – a predsa som ju dal Ascaniovi.

– To je naozaj nezištná ľúbosť, – povedala pohŕdavo vojvodkyňa.

– Ach, neposmievajte sa mi, nesmejte sa mojej bolesti a môjmu utrpeniu. Mnoho som trpel, ale ako vidíte, konečne som pochopil, že to dieťa by sa ku mne hodilo práve tak málo ako Ascanio k vám. Madame, dobre ma počúvajte. My dvaja, ak vás priveľmi neuráža toto prirovnanie, máme povahy výnimočné a zvláštne, ktoré majú svoj nezvyčajný život, nezvyčajné city a zriedkakedy nájdu spoločnú cestu s inými. Madame, obidvaja slúžime vznešenému a strašnému idolu, ktorého uctievanie povýšilo naše srdcia a povyšuje nás nad iných ľudí. Pre vás znamená všetko ctižiadosť, pre mňa umenie. A tieto naše božstvá sú žiarlivé a ovládajú nás vždy a všade. Vy ste túžili po Ascaniovi ako po korune. Ja som túžil po Kolumbe ako po Galatei. Vy ste milovali ako vojvodkyňa, ja som miloval ako umelec. Vy ste prenasledovali, ja som trpel. Ach, nemyslite si, že vás v myšlienkach preto odsudzujem. Obdivujem vašu silu a páči sa mi vaša odvaha. Nech si priemerný človek myslí o tom, čo chce, ale podľa vášho názoru je to veľká vec prevracať celý svet, aby sme mohli urobiť miesto tomu, koho milujeme. Chápem, že je to mohutná a prudká vášeň. Mne sa

páčia povahy, ktoré sú schopné hrdinských zločinov. Páčia sa mi aj povahy výnimočné, lebo ma láka všetko, čo sa vymyká obyčajnému, čo sa vyhýba všednému. Keď som sa zamiloval do Kolumby, myslel som si, že moja neskrotná a divá povaha sa veľmi málo hodí k tejto čistej a nevinnej duši. Kolumba milovala Ascania, môjho nenáročného a milého žiaka. Moja drsná a násilnícka povaha jej naháňala strach. Preto som rozkázal veliteľský a rázne svojmu srdcu, aby mlčalo, a keďže odmietlo, zavolal som si na pomoc umenie. A s pomocou umenia prekonal som lásku a zrazil ju na zem. A potom sochárstvo, moja naozajstná, moja jediná láska, vtlačilo mi na čelo bozk horúcimi perami a ja som sa upokojil. Spravte tak, ako som spravil ja, pani vojvodkyňa. Nechajte Ascania a Kolumbu ich čistej láske a nerušte ich. Naším údelom je zem a jej bolesti a zápasy a rozmary. Proti utrpeniu hľadajte útechu v ctižiadostivosti, rúcajte zo zábavy mocnárstva, hrajte sa s kráľmi a pánmi sveta, aby ste sa pobavili. To bude dobre, ja vám zatlieskam a poviem, že konáte správne. Ale nerušte mier a pokoj úbohých nevinných detí, ktoré sa milujú najčistejšou láskou.

– Aký ste človek, majster Benvenuto Cellini? Kto ste? Nepoznala som vás, – povedala prekvapená vojvodkyňa.

– Kto som? Človek-umelec, tak ako vy ste žena-umelkyňa. Madame, ak ste ma nepoznali, potom som bol vo výhode, lebo ja som vás poznal, – odpovedal zlatotepec so smiechom a so svojou zvyčajnou úprimnosťou.

– Možno, – odpovedala vojvodkyňa. – Ale myslím si, že výnimočné ženy milujú lepšie a tuhšie než výnimoční muži, lebo ony pohŕdajú nadľudským odriekaním a bránia svojich milencov zubami-nechtami až do poslednej chvíle.

– Vy naozaj nechcete vzdať sa Ascania?

– Nechcem. Chcem, aby ľúbil mňa.

– Dobre. Ak nechcete ustúpiť dobrovoľne, dajte si pozor! Mám tvrdú ruku a mohlo by sa stať, že pri stretnutí by ste trochu kričali. Premýšľali ste už o všetkom? Rozhodne odmietate dať súhlas k sobášu Ascania a Kolumby?

– Áno, jednoznačne, – odpovedala vojvodkyňa.

– Teda dobre a teraz každý na svoje miesto! – skríkol Benvenuto, – lebo boj sa začne.

Vtom sa otvorili dvere a sluha ohlásil príchod kráľa.



XXII

SOBÁŠ Z LÁSKY

Prichádzal František I., vedúc za ruku Dianu de Poitiers, s ktorou bol navštíviť chorého syna. Akási divná predtucha našepkávala Diane v jej nenávisti, že jej sokyňu niekto poníži, a preto si nechcela nechať ujsť toto divadlo.

Kráľ nemal o ničom ani tušenie, nič nevidel, nikoho nepodozrieval. Myslel si, že pani d'Étampes a Benvenuto sa spriatelili, a keď ich videl prichádzať spolu, pozdravil sa im obidvom úsmevom a kývnutím hlavy.

– Dobrý deň, moja kráľovná krásy. Dobrý deň, môj kráľ umenia, – povedal, – o čom ste rozprávali? Vyzeráte obidvaja veľmi vzrušení.

– Ach, hovorili sme o politike, – odpovedal Benvenuto.

– A čo bolo predmetom vášho ostrovtipu? Povedzte, prosím.

– Sir, hovorili sme o tom, o čom hovorí dnes každý, – pokračoval zlatotepec.

– Aha, o vojvodstve Milánskom?

– Áno, sir.

– A čo ste hovorili?

– Mali sme rozdielne názory, sir, jeden z nás hovoril, že cisár by vám mohol ľahko odoprieť vojvodstvo Milánske a nedodržať sľub, ak by ho dal vášmu synovi Karolovi.

– A kto má takýto názor?

– Myslím, že pani vojvodkyňa d'Étampes.

Vojvodkyňa zbledla ako stena.

– Keby cisár urobil čosi také, bola by to hanba a zrada. Ale on to nespraví, – odpovedal František I.

– Ak to neurobí, nebude to určite vinou toho, kto mu to poradil, – povedala Diana, ktorá sa chcela tiež zúčastniť na rozhovore.

– Kto to bol? Dočerta, to by som rád vedel! – skríkol kráľ.

– Nerozčuľujte sa tak, sir, – povedal Benvenuto. – My sme sa o tom rozprávali len tak ako o iných všedných veciach a boli to všetko len dohady. Pani vojvodkyňa a ja sme len úbohí politici. Pani vojvodkyňa ani nepotrebuje byť politikom, je priveľmi ženou, aby sa zamestnávala ešte inými vecami okrem toaliet. Ja zase som priveľmi umelcom, aby som sa zaoberal niečím iným okrem umenia, však, pani vojvodkyňa?

– Môj drahý Cellini, to je pravda, obidvaja máte príliš pekný podiel na živote, než aby ste museli závidieť iným, aj keby šlo o vojvodstvo Milánske, – povedal František I.

– Pani vojvodkyňa d'Étampes je kráľovnou svojou krásou, vy zasa ste kráľom vďaka svojmu géniu.

– Kráľom, sir?

– Áno, kráľom. Ak nemáte vo svojom znaku tri ľalie ako ja, máte aspoň jednu v ruke, a tá sa mi zdá krajšia než všetky, ktoré vyčaril najkrajší slnečný lúč.

– Táto ľalia nepatrí mne, sir, ale pani d'Étampes, ona si ju objednala u môjho žiaka Ascania. Ale pretože ju Ascanio nemohol dokončiť, chcel som splniť túžbu pani vojvodkyne, aby mala prekrásny šperk čím skôr, preto som sa ja sám pustil do práce a dokončil som ju. Snažil som sa z celej duše, aby som z nej urobil symbol mieru, ktorý sme si prisahali vo Fontainebleau pred tvárou Vášho Veličenstva.

– To je naozaj zázrak, – povedal kráľ, vystierajúc ruku za šperkom.

– Však, sir? – povedal Benvenuto, šikovne uhýbajúc ľaliou pred kráľovou rukou. – A ten mladý umelec si zaslúži, aby ho pani vojvodkyňa bohato odmenila za toto veľdielo.

– To aj chcem spraviť, – povedala vojvodkyňa. – A mám preňho pripravenú odmenu, akú by mu mohol závidieť každý kráľ.

– Madame, vy viete, že odmena, aj keby bola aká cenná, nie je odmenou, za ktorou túži Ascanio. Pani vojvodkyňa, my umelci sme rozmarní a neraz to, čo by inému mohol závidieť každý kráľ, vzbudzuje v nás len opovrhnutie.

– Ale predsa sa bude musieť uspokojiť s tým, čo preňho pripravujem, – odpovedala vojvodkyňa, červenajúc sa od zlosti na celej tvári. – Už som vám povedala, inú odmenu by som mu dala len v tom prípade, keby ma k tomu donútili.

– Povedz, Benvenuto, za čím túži Ascanio, – povedal František I., znovu vystierajúc ruku za krásnou ľaliou, – a vynasnažíme sa splniť jeho túžbu, ak nie je neuskutočniteľná.

– Sir, pozrite starostlivo na tento kvet, – povedal Benvenuto, podávajúc stopku kvetu kráľovi. – Pozrite si všetky podrobnosti a uvidíte, že každá odmena Vášho Veličenstva je primalá za také dielo.

Pri týchto slovách uprel Benvenuto prenikavý pohľad na vojvodkyňu, ale tá sa vedela natoľko ovládnuť, že ani okom nemihla, keď videla, ako ľalia putuje z umelcovej ruky do rúk kráľa.

– To je naozaj krásne, – povedal kráľ. – Ale kde ste našli tento prekrásny diamant, ktorý tak nádherne ožaruje vnútro kalicha tohto krásneho kvetu?

– Tento kameň som nenašiel ja, sir, – odpovedal prostoreko Benvenuto. – Pani vojvodkyňa d'Étampes ho dala môjmu žiakovi.

– Nevedel som, že máte taký prekrásny kameň, vojvodkyňa, – obrátil sa kráľ k vojvodkyni. – Odkiaľ ho máte?

– Pravdepodobne odtiaľ, odkiaľ prichádzajú všetky krásne diamanty, sir, z baní pri Gudžaráte alebo Golconde.

– Ach, tento kameň má veľmi zaujímavú históriu, Vaše Veličenstvo, a ak dovolíte, poviem vám ju. Tento diamant a ja sme starí známi, lebo už tretí raz prechádza mojimi rukami. Najprv som ho vložil na tiaru pápeža, kde vyzeral ozaj nádherne. Potom som ho na rozkaz pápeža Klementa VII. vložil na misál, ktorý dal cisárovi Karolovi V. Ale keďže cisár si želal, aby mohol kameň nosiť neprestajne pri sebe, možno ako zdroj peňazí v krajnej núdzi, zasadil som mu ho do prsteňa, sir. Azda si Vaše Veličenstvo nevšimlo prsteň na cisárovom palci?

– Ach, pravdaže, už si spomínam, – povedal kráľ. – Bolo to v prvý deň nášho stretnutia vo Fontainebleau, tam ho mal ešte na ruke. Vojvodkyňa, ako sa dostal ten prsteň do vašich rúk?

– Áno, povedzte, – pridala sa Diana a oči jej zasvietili radosťou. – Ako sa mohol taký cenný diamant dostať z cisárovho palca do vašich rúk?

– Keby táto otázka patrila vám, – odpovedala vojvodkyňa d'Étampes, – odpoveď by bola ľahká, madame, ak predpokladáme, že jestvujú niektoré veci, ktoré zverujete iným, nielen svojmu spovedníkovi.

– Madame, neodpovedali ste na kráľovu otázku, – povedala Diana de Poitiers.

– Áno, – pridal sa k nej kráľ, – ako sa dostal tento diamant do vašich rúk?

– Spýtajte sa Benvenuta, – odpovedala madame d'Étampes, vrhnúc na svojho nepriateľa poslednú výzvu na súboj. – Benvenuto vám to povie.

– Teda hovor! – rozhodol kráľ. – Ale hneď, chcem to počuť!

– Sir, – začal Benvenuto. – Priznám sa, že pri pohľade na tento diamant prišlo mi na um zvláštne podozrenie práve tak ako vám. Bolo to však v čase, keď sme boli s pani vojvodkyňou nepriateľmi. Vtedy by som sa vôbec nebol hneval, keby som sa bol dozvedel nejaké malé tajomstvo, ktoré by ju bolo zničilo v očiach Vášho Veličenstva. Začal som teda pátrať a vysliedil som to.

– Naozaj?

Benvenuto vrhol krátky pohľad na vojvodkyňu a videl, že sa usmieva. Sila jej odporu sa mu páčila, a preto namiesto toho, aby razom zápas skončil, rozhodol sa, že ho predĺži, ako to robieva silák istý si svojím víťazstvom, keď sa stretne s rovnocenným súperom a chce v najlepšom svetle ukázať svoju silu a šikovnosť.

– Ty si na to prišiel? – opakoval kráľ.

– Dozvedel som sa, že pani vojvodkyňa ho kúpila celkom statočne od žida Manasesa. Áno, sir, bude dobre, ak si to zapamätáte ako vladár: myslím, že po svojom príchode do Francúzska váš cisársky bratanec pomíňal cestou toľko peňazí, že musel dať do záložne svoje diamanty a pani d'Étampes s kráľovskou veľkosťou prijala to, čo si nemohol udržať chudobný cisár.

– Na moj veru, to je veľmi zábavné, – zvolal František I., ktorému sa to dvojnásobne zapáčilo: lichotilo to jeho márnomyseľnosti mileneckej i jeho žiarlivosti kráľovskej. – Ale, moja krásna pani, určite vás priviedli na mizinu tieto výdavky a myslím, že je naozaj našou povinnosťou, aby sme napravili neporiadok, ktorý tým pravdepodobne vznikol vo vašich financiách. Pripomeňte nám, že sme vašimi dlžníkmi v cene tohto diamantu. Je naozaj veľmi krásny a ja si želám,

aby ho do vašich nádherných rúk vložil ak nie cisár, tak aspoň kráľ.

– Ďakujem, Benvenuto, – povedala pošepky vojvodkyňa, – začínam veriť, ako ste ubezpečovali, že sme naozaj stvorení jeden pre druhého.

– Čo to hovoríte? – spýtal sa rýchlo kráľ.

– Ach, nič, sir, len sa ospravedlňujem pani vojvodkyni, že som si dovolil podozrievať ju. Jej odpustenie je tým veľkodušnejšie, lebo okrem podozrenia jedného mohla vyvolať táto ľalia aj podozrenie druhé.

– Aké? – spýtal sa nedočkavo kráľ, zatiaľ čo Diana, ktorú nenávisť zaslepovala natoľko, že nepochopila celú komédiu, pohľadom priam prepichovala svoju víťazoslávnu sokyňu.

Vojvodkyňa d'Étampes spozorovala, že so svojím neúnavným nepriateľom ešte neskončila, a preto cez jej čelo preletel obláčik strachu. Ale na jej česť musíme hneď povedať, že ten obláčik rýchlo odletel. Využívajúc rozhovor kráľa s Benvenutom, pokúsila sa dostať sa k ľalii, ktorú kráľ neprestajne držal v ruke. Ale Benvenuto sa pokojne postavil medzi ňu a kráľa.

– Aké? Ach, priznám sa, – povedal s úsmevom, – to by bolo také hanebné, že sa hanbím za túto myšlienku a nechcem k zločinnému dohadu pripájať ešte ďalší tým, že by som ho vyslovil nahlas. Preto by bol nevyhnutne potrebný výslovný rozkaz Jeho Veličenstva, aby som sa odvážil…

– Len smelo, Cellini, rozkazujem vám to! – povedal kráľ.

– Priznám sa, že vo svojej prostorekej umeleckej pýche, – začal Cellini, – bol som prekvapený, keď som videl, že pani d'Étampes poverila môjho žiaka prácou, ktorú by bol pre ňu urobil osobne jeho majster, a to s radosťou, šťastím a pýchou. Sir, pamätáte sa na môjho žiaka Ascania? Je to mladý a pekný šľachtic, ktorý by sa celkom dobre mohol stať modelom pre Endymiona, prisahám.

– A ďalej? – prerušil ho kráľ a jeho obočie sa začalo zdvíhať podozrením, ktoré mu zrazu siahlo na dno srdca.





Tentoraz bolo zrejmé, že nech bola pani d'Étampes akokoľvek silná, pritisol ju k stene. Zaraz vyčítala v očiach Diany de Poitiers bezočivú zvedavosť. Okrem toho nevedela, či by František I. odpustil zradu spáchanú na kráľovi, či by odpustil neveru milenke. Veľmi o tom pochybovala. Ale Benvenuto, akoby si nevšimol jej strach, pokračoval:

– Myslel som na Ascaniovu krásu a myslel som – prepáčte, milé dámy, možno v tejto domnienke je pre Francúza čosi príliš smelé, ale ja som v tomto smere vychovaný podľa talianskych princezien, ktoré sú v láske veľmi slabé smrteľníčky – myslel som si, že možno cit, ktorému umenie bolo cudzím…

– Majstre, premyslite si, čo chcete povedať, – upozornil ho František I. a jeho obočie sa čoraz väčšmi sťahovalo.

– Veď preto som sa vopred ospravedlnil za svoju smelosť a prosil som, aby som o tom nemusel hovoriť.

– I ja to môžem dosvedčiť. Vy sám, sir, ste mu kázali hovoriť, – zamiešala sa zlomyseľné do rozhovoru Diana de Poitiers, – a teraz, keď už začal…

– Ešte vždy má dosť času, aby prestal, – povedala pani d'Étampes, – lebo už vieme, že to, čo chce povedať, je klamstvo.

– Prestanem, ak si to prajete, madame, – odpovedal Benvenuto. – Vy sama dobre viete, že na to stačí jediné slovo.

– Áno, ale ja chcem, aby pokračoval. Diana, máte pravdu, sú veci, ktoré je dobré dopovedať do konca. Len pokračujte, Benvenuto, len pokračujte, – kázal kráľ, premeriavajúc si ostrým pohľadom vojvodkyňu aj umelca.

– Teda moje dohady sa uberali svojou cestou, keď zrazu nová, neuveriteľná udalosť poskytla im novú potravu.

– Akú? – spýtali sa razom kráľ i Diana de Poitiers.

– Možno to hovorím príliš obšírne, – povedal Cellini, obracajúc sa k vojvodkyni.

– Sir, – náhlivo začala ona, – nemusíte držať ľaliu pri počúvaní celej historky. Vaše Veličenstvo je zvyknuté držať

v ruke žezlo, a to tak tuho, že sa bojím, aby vaše ruky nezlomili tento krehký kvet.

Pritom vojvodkyňa d'Étampes s najprívetivejším úsmevom, aký dokázala vyčariť len ona, vystrela sa za šperkom.

– Prepáčte, pani vojvodkyňa, – povedal Cellini. – Ale ľalia hrá v celej tej historke dôležitú úlohu, preto dovoľte, aby som ako dôkaz svojho rozprávania…

– Ľalia hrá dôležitú úlohu v historke, ktorú budete rozprávať? – zvolala Diana de Poitiers a jediným pohybom ruky vytrhla kvet z kráľových rúk. – A pani d'Étampes má pravdu, hoci neviem, či tá historka bude o tom, na čo myslím ja, no predsa bude lepšie, ak bude ľalia v mojich rukách, a nie vo vašich. Mohlo by sa totiž stať, že Jeho Veličenstvo z dôvodov viac-menej oprávnených mohlo by ľaliu zničiť.

Pani d'Étampes strašne zbledla. Cítila, že je stratená. Prudko chytila umelcovu ruku, jej pery sa pootvorili, akoby chcela niečo povedať, ale spamätala sa, ruka jej klesla a pery sa stiahli.

– Len povedzte, čo chcete povedať, – utrúsila napokon cez zuby, – povedzte…

A potom doložila tak ticho, že to mohol počuť len Benvenuto:

– Ak sa opovážite!

– Áno, povedzte, ale dajte si pozor na slová, milý majstre, – upozornil kráľ.

– A vy, madame, si dajte pozor na mlčanie! – povedal Benvenuto.

– Čakáme! – povedala Diana, nevediac už potlačiť svoju netrpezlivosť.

– Predstavte si, sir, predstavte si, madame, že Ascanio a pani d'Étampes si písali.

Vojvodkyňa hľadala okolo seba, či nie je nablízku nejaká dýka, ktorou by mohla Benvenuta zabiť.

– Oni si písali? – spýtal sa kráľ.

– Áno, písali. A čo je na tom najčudnejšie, v listoch medzi pani vojvodkyňou a cizelérskym žiakom šlo o lásku.

– Dôkazy, majstre! Dúfam, že máte dôkazy! – skríkol kráľ celý rozzúrený.

– Ach, áno, sir, – odpovedal Benvenuto. – Vaše Veličenstvo iste chápe, že by som sa neodvážil, keby som nemal dôkazy.

– Ak ich máte, zaraz ich predložte! – skríkol kráľ.

– Ak hovorím, že ich mám, tak sa mýlim, lebo práve pred chvíľou ich malo Vaše Veličenstvo.

– Ja? – prekvapil sa kráľ.

– A teraz ich má pani de Poitiers.

– Ja?! – spýtala sa natešene Diana.

– Áno, – odpovedal Benvenuto, ktorý i pri zúrivosti kráľa, nenávisti Diany a strachu vojvodkyne ostal chladnokrvný a mal dobrú náladu. – Áno, lebo tie dôkazy sú v ľalii.

– V tejto ľalii?!

– V tejto ľalii?! – skríkol kráľ a znovu vzal ľaliu z rúk Diany de Poitiers, obracal šperk a prezeral si ho s toľkou pozornosťou, že to nemalo nič spoločné s umením. – V tejto ľalii?

– Áno, sir, v tejto ľalii, – odpovedal Benvenuto. – Madame, viete, že sú v nej, – pokračoval Benvenuto, obracajúc sa významne k vojvodkyni, ktorá sa triasla od hnevu a zlosti.

– Dohovorme sa, Kolumba si nevezme grófa d’Orbec,. – zašepkala.

– To nestačí, Kolumba si musí vziať Ascania, – zašepkal Benvenuto.

– Nikdy! – zasyčala vojvodkyňa.

Kráľ medzitým obracal v ruke osudnú ľaliu a cítil pritom strach a hnev omnoho bolestnejšie, ako sa odvážil si priznať.

– Dôkazy sú v tejto ľalii! – opakoval si. – Ale na ľalii nič nevidím.

– Pretože Vaše Veličenstvo nepozná tajomstvo, pomocou ktorého sa ľalia otvára.

– Aké tajomstvo? Ukážte mi to, majstre, a to hneď, lebo…

František I. sa strašne rozhneval. Bolo vidieť, že by bol schopný kvet zničiť. Ale obidve ženy skríkli. František I. sa zarazil.

– Ach, sir, to by bola škoda, – povedala Diana, – taký krásny šperk. Dajte mi ho, sir, a ja vám sľubujem, že ak tam nejaké tajomstvo je, ja ho nájdem.

Jej jemné a vrtké prsty, prsty ženy, ešte zjemnenejšie nenávisťou, ktorá ich viedla, prešli po každom jemnom záhybe kvetu, po všetkých ozdobách. Pani d'Étampes pritom div nezamdlela a vyjavené sledovala všetky daromné pokusy. Napokon či už náhodou, alebo vďaka dôvtipu, podarilo sa Diane prísť záhade na koreň.

Kvet sa otvoril.

Obidve ženy pritom razom skríkli: jedna od radosti, druhá od strachu. Vojvodkyňa sa vrhla na Dianu, aby jej vytrhla kvet z rúk. Ale Benvenuto jednou rukou vojvodkyňu rýchlo zadržal a druhou jej ukazoval list, ktorý predtým šikovne vybral z ľalie a schoval vo vrecku. Jediný pohľad do vnútra kalicha presvedčil vojvodkyňu, že kalich je prázdny.

– Súhlasím so všetkým, – zašepkala vojvodkyňa celá bez seba, lebo už nemala silu viesť takýto boj.

– Prisaháte?

– Prisahám.

– Majstre, kde máte dôkazy? – spytoval sa kráľ netrpezlivo. – Vidím, že uprostred kalicha je veľmi šikovne upravené miesto, ale je prázdne.

– Áno, sir, nič v ňom nie je, – povedal Benvenuto.

– Ale mohlo tam niečo byť, – povedala Diana.

– Madame má pravdu, – súhlasil Benvenuto.

– Majstre! – skríkol kráľ so zaťatými zubmi. – Viete, že by mohlo byť nebezpečné pokračovať v týchto žartoch a že

už omnoho mocnejší ľudia obanovali, že sa zahrávali s mojou trpezlivosťou!

– Sir, to by som si nikdy nedovolil, – povedal Cellini naďalej pokojný. – Ale nejestvuje nič, čo by mohlo vzbudiť hnev Vášho Veličenstva. Dúfam, že ste nebrali moje slová vážne. Vari by som sa odvážil tak ľahko predniesť vážnu obžalobu? Pani d'Étampes vám môže ukázať listy, ktoré sa skrývali v tejto ľalii, ak ste zvedavý a chcete ich vidieť. Tie listy hovoria naozaj o láske môjho úbohého Ascania k šľachetnej dievčine, o láske, ktorá sa na prvý pohľad zdá pochabá a neuskutočniteľná. Ale môj Ascanio si pravdepodobne myslel, ako pravý umelec, že krásny šperk sa nelíši veľmi od krásneho dievčaťa, a preto sa obrátil s týmto šperkom na pani vojvodkyňu ako na svoju záchranu, a pritom ľalia mala byť jeho poslom. Sir, vy sám dobre viete, že všetko je možné. Na ňu určite nebudete žiarliť, sir, lebo aj ja som sa odvážil spoliehať sa na ňu a prosiť vás, aby ste k svojim doterajším skutkom pripojili ešte jeden a aby ste splnili tajné želanie, ktoré obsahovala táto ľalia. Toto je celá hádanka a ja vás ešte raz prosím, aby ste sa nehnevali, že som ju lúštil okľukami, ktoré sa možno trochu dotkli Vášho Veličenstva. Veľmi vás prosím, odpustite mi, ak som zašiel trochu priďaleko, ale všetka doterajšia nekonečná láskavosť Vášho Veličenstva ma na to tak trochu oprávňovala.

Tieto Benvenutove slová, povedané trochu pyšne a akademicky, ktorým kráľ ani poriadne nerozumel, zmenili rýchlo situáciu. Čelo pani Diany sa zamračilo, čelo pani d'Étampes sa vyjasnilo, kráľ si uľahčené vydýchol a na jeho perách sa zjavil znovu úsmev a veselosť. Keď Benvenuto skončil svoje nezrozumiteľné slová, ktoré neboli dôkazom viny pani vojvodkyne, obrátil sa kráľ k vojvodkyni a povedal:

– Prepáčte, moja krásna vojvodkyňa, sto ráz mi prepáčte, že som sa odvážil čo i len na chvíľku podozrievať vás. Cellini, čo by som mohol spraviť, aby som napravil chybu a aby mi odpustila?

– Požiadať pani vojvodkyňu d'Étampes, aby vám vyslovila svoju žiadosť, tak ako to Vaše Veličenstvo ráčilo dovoliť mne.

– Hovorte namiesto mňa, Cellini, lebo vy sám najlepšie viete, čo chcem, – odpovedala vojvodkyňa, vykĺznuc sa pôvabne z tejto neľahkej úlohy.

– Dovoľte, sir, ak ma pani vojvodkyňa splnomocňuje, aby som bol jej tlmočníkom, ráčte láskavo vziať na vedomie, že jej túžbou je, aby vaše všemocné slovo zakročilo v prospech lásky úbohého Ascania.

– Ale, ale! – povedal kráľ so smiechom. – S tým rád súhlasím a milému umelcovi rád pomôžem dosiahnuť šťastie. Ako sa volá jeho vyvolená?

– Kolumba d'Estourville, sir.

– Kolumba d'Estourville! – opakoval František I.

– Vaše Veličenstvo, ráčte sa láskavo rozpomenúť, že je to pani vojvodkyňa d'Étampes, kto vás žiada o túto láskavosť. – Prosím, pani vojvodkyňa, pripojte sa ku mne, – doložil Benvenuto, obracajúc sa k vojvodkyni, a pritom vytiahol kúsok jej listu z vrecka. – Lebo keby ste mlčali naďalej, Jeho Veličenstvo by si myslelo, že to žiadate len z láskavosti voči mne.

– Madame, je naozaj pravda, že si žiadate ten sobáš? – spýtal sa kráľ.

– Áno, sir, – zašepkala vojvodkyňa, – želám si ho… z celého srdca…

Tieto posledné slová vynútil si Benvenuto tým, že povytiahol lístok o kúsok z vrecka.

– Ale neviem, či kráľovský sudca uzná za svojho zaťa muža bez mena a bez majetku?

– Sir, dúfam, že kráľovský sudca ako váš verný poddaný nebude si želať nič iné ako splniť vôľu svojho kráľa. Napokon, Ascanio nie je chlapec bez mena. Volá sa Gaddo Gaddi a jeden z jeho predkov bol starostom vo Florencii. Pravda, je len zlatotepcom, ale v Taliansku byť umelcom neznamená vzdať sa šľachtictva. Napokon, ak jeho rod

nevyniká azda predkami a minulosťou, môže vyniknúť v súčasnosti a v budúcnosti. Všetko, čo Vaše Veličenstvo urobí preňho, urobí aj pre mňa, lebo mňa tým odmení dvojnásobne. Ráčte naňho preniesť to, čo ste ráčili dať mne, ráčte jemu dať titul pána de Nesle a ja sa už postarám o to, aby mal dosť peňazí. Napokon, môže zanechať zlatotepectvo a kúpiť si čatu kopijníkov alebo prevziať nejaký úrad na kráľovskom dvore: ja ho zásobím peniazmi.

– Veď my sa už postaráme o to, aby vaša veľkodušnosť nestenčila priveľmi váš mešec, to je prirodzené, – odpovedal kráľ.

– Teda môžem, sir… – spýtal sa Benvenuto.

– Choď po Ascania Gadda Gaddiho, pána de Nesle! – rozkázal kráľ, smejúc sa z plného hrdla, rozveselený presvedčením o vernosti pani d'Étampes.

– Madame, – povedal polohlasne Cellini, – určite vám svedomie nedovolí nechať naďalej pána de Nesle vo väzení Châtelet, to by stačilo len Ascaniovi.

Pani d'Étampes zavolala dôstojníka telesnej stráže a niekoľkými slovami mu dala rozkaz, ktorý sa končil slovami:

– V mene kráľa!

– Čo hovoríte, madame? – spýtal sa František I.

– Nič, sir, – odpovedal namiesto nej Cellini. – Pani vojvodkyňa je taká láskavá, že posiela po Ascania.

– A kam?

– Tam, kde mu pani d'Étampes, poznajúc dobrotu Vášho Veličenstva, kázala čakať na kráľovskú milosť.

O štvrť hodiny neskôr otvorili sa dvere dvorany, kde čakala Kolumba, kráľovský sudca, gróf d'Orbec, španielsky vyslanec a takmer všetci šľachtici od dvora okrem pána de Marmagne, ktorý doteraz ležal. Sluha ohlásil:

– Kráľ prichádza!

Vošiel František I. Za ruku viedol Dianu de Poitiers, za nimi kráčal Benvenuto, vedúc pani d'Étampes. To si aj

najvrúcnejšie želal. Obidvaja boli bledí, jeden viac ako druhý.

Keď sluha ohlásil kráľov príchod, všetci dvorania vstali, obrátili sa a stíchli, keď videli blížiť sa túto čudnú skupinku. Kolumba znovu div nezamdlela.

Prekvapenie ešte vzrástlo, keď František 1. rozkázal Benvenutovi, aby predstúpil pred neho, a nahlas povedal:

– Majstre Benvenuto, prevezmite na chvíľu naše miesto a našu moc. Hovorte, akoby ste boli kráľom, a nech vás všetci poslúchajú.

– Dajte pozor, sir, lebo ak chcem obstáť v tejto úlohe, musím byť veľkodušný ako vy.

– Dobre, Benvenuto, to mi len zalichotí, – zasmial sa kráľ.

– Výborne, sir, to práve chcem a budem vás pritom chváliť. Všetci, čo ma počúvate, nezabudnite, že hovorím v mene samého kráľa. Pán notár, pripravili ste zmluvu, ktorú Jeho Veličenstvo ráči podpísať? Napíšte mená snúbencov.

Obidvaja notári podišli bližšie, chytili perá a chystali sa napísať mená do pripravených dvoch zmlúv, z ktorých jedna ostane v kráľovskom archíve, druhá v ich úrade.

– Na jednej strane, – pokračoval Benvenuto, – vznešená a urodzená slečna Kolumba d’Estourville.

– Kolumba d’Estourville, – opakovali ako stroj obidvaja notári. Ostatní poslucháči stáli celí začudovaní.

– Na druhej strane, – pokračoval Cellini, – veľmi urodzený a veľmi mocný Ascanio Gaddi, pán de Nesle.

– Ascanio Gaddi! – skríkli razom kráľovský sudca i gróf d’Orbec.

– Robotník! – doložil bolestne kráľovský sudca, obrátiac sa ku kráľovi.

– Ascanio Gaddi, pán de Nesle, – opakoval pokojne Benvenuto, – ktorému ráčilo Jeho Veličenstvo darovať veľkú naturalizačnú listinu a miesto správcu kráľovských zámkov.

– Ak si to želá Jeho Veličenstvo, potom súhlasím, – poznamenal kráľovský sudca. – No predsa…

– Ascanio Gaddi, – pokračoval Benvenuto, – a preto Jeho Veličenstvo udeľuje pánu Róbertovi d’Estourville, parížskemu kráľovskému sudcovi, hodnosť kastelána…

– Sir, ochotne podpíšem, – zvolal d’Estourville.

– Bože môj, bože môj, – zavzdychala Kolumba a klesla do kresla, – nie je to všetko len sen?

– A ja? Čo ja? – ozval sa d’Orbec.

– Vy, – odpovedal Cellini, pokračujúc vo svojom kráľovskom úrade, – vám udelím milosť a zastavím vyšetrovanie, ktoré som chcel začať pre vaše správanie. Milosť je cnosťou kráľov práve tak ako veľkodušnosť, však, sir? Ale zmluvy sú už pripravené a čakajú len na vaše podpisy, páni!

– Ten vie dokonale vystupovať ako kráľ! – povedal František I., chvíľu šťastný ako kráľ na odpočinku.

Potom podal pero Ascaniovi, ktorý listiny trasúcou sa rukou podpísal, a Kolumbe, po ktorú pani Diana de Poitiers sama zašla a priviedla ju. Ruky dvoch zaľúbencov sa po dlhom čase znovu našli a obidvaja div od radosti nezamdleli.

Potom prišla na rad Diana, ktorá podala pero pani vojvodkyni d’Étampes, ďalej kráľovský sudca, ktorý podal pero grófovi d’Orbec a d’Orbec španielskemu vyslancovi.

Potom sa pod všetky tieto slávne mená podpísal jasne a zreteľne Cellini, i keď tým prinášal nemalú obeť.

Po podpise priblížil sa španielsky vyslanec k vojvodkyni:

– Naše plány sa nezmenili, madame?

– Dajte mi pokoj, – odpovedala vojvodkyňa nevľúdne. – Robte, čo chcete, čo mi záleží na Francúzsku! Čo mi záleží na všetkom!

Vojvoda sa poklonil.

Keď sa vyslanec vrátil na svoje miesto, povedal mu jeho synovec, mladý diplomat bez akýchkoľvek skúseností:

– Teda podľa plánov cisára nebude vojvodom milánskym František I., ale jeho syn?

– Nebude to ani jeden, ani druhý, – odpovedal vyslanec.

Zatiaľ podpisovali listinu ostatní.

Keď sa napokon podpísali všetci pod pečať šťastia Kolumby a Ascania, podišiel Benvenuto k Františkovi I. a kľakol si pred ním na jedno koleno.

– Sir, rozkazoval som ako kráľ, ale teraz prichádzam k Vášmu Veličenstvu ako ponížený a vďačný sluha. Ráči mi Vaše Veličenstvo dopriať ešte poslednú milosť?

– Len hovor, Benvenuto, len hovor, – súhlasil František I., ktorý mal práve rozdávaciu náladu. Uvedomoval si, že udeľovať láskavosti je pri kraľovaní kráľovo najväčšie šťastie. – Len hovor, čo by si chcel!

– Aby som sa mohol vrátiť do Talianska.

– Čo to má znamenať? – skríkol kráľ. – Vy ma chcete opustiť, hoci máte ešte tak veľa pre mňa spraviť?! To nie!

– Sir, – prosil Benvenuto. – Ja sa zase vrátim, prisahám. Ale dovoľte mi odísť, doprajte mi, aby som mohol znovu uvidieť svoj kraj, hoci len nakrátko. Nepoviem, ako trpím, – pokračoval smutne, skloniac hlavu. – Trpím tak veľmi, že to nemôžem ani vyjadriť. Len povetrie rodnej vlasti môže zahojiť moje ranené srdce. Ste veľký, ste veľkodušný kráľ, ktorého mám úprimne rád. Vrátim sa, sir, ale dovoľte mi, aby som sa šiel najprv vyliečiť pod rodné slnko. Nechávam tu Ascania, svoju dušu, a Pagola, svoje ruky. Tí stačia pre vaše umelecké sny, kým sa vrátim, a keď ma vylieči vánok Florencie, mojej matky, opäť sa vrátim k vám, môj kráľ, a potom nás už len smrť rozdelí.

– Teda choďte, – súhlasil smutne kráľ. – Patrí sa, aby umenie bolo slobodné ako lastovičky. Choďte!

Kráľ podal ruku Benvenutovi, a ten ju vrúcne pobozkal. Pri odchode zastavil sa Benvenuto ešte pri vojvodkyni.

– Madame, veľmi sa na mňa hneváte? – spýtal sa, vložiac jej do rúk osudný lístok, ktorý ako zázračný talizman zariadil priam neuskutočniteľné túžby.

– Nie, – odpovedala vojvodkyňa veselá a šťastná, že má konečne lístok vo svojich rukách. – Nie, ale porazili ste ma prostriedkami…

– Ale kdeže, – zasmial sa Benvenuto. – Ja som sa vám len vyhrážal. Myslíte, že by som ich bol naozaj použil?

– Bože môj! – skríkla vojvodkyňa, ktorej až teraz svitlo v hlave. – Vidíte, a ja som uverila vašim hrozbám!

Nasledujúceho dňa zosobášili sa Ascanio a Kolumba v kráľovskej kaplnke v Louvri, a hoci to bolo proti pravidlám na kráľovskom dvore, na slávnosti sa zúčastnili aj Jakub Aubry a jeho manželka.

Bola to pre nich veľká česť, no úbohý učiteľ si to naozaj zaslúžil.



XXIII

SOBÁŠ ZO SLUŠNOSTI

O osem dní neskôr sa slávnostne oženil Hermann s pani Perrinou, ktorá mu priniesla ako veno dvadsaťtisíc libier a vedomie, že bude otcom.

Prirodzene, najmä toto vedomie donútilo statočného Nemca k sobášu, nie tých dvadsaťtisíc libier.

Večer v deň sobáša Kolumby a Ascania pobral sa Benvenuto do Florencie, hoci mu to novomanželia nechceli dovoliť.

Za svojho pobytu vo vlasti vytvoril sochu Perzea, ktorá je ešte dnes ozdobou námestia Palazzo Vecchio a patrí medzi jeho najkrajšie diela, lebo ju vytvoril vo chvíľach najväčšej bolesti.

Vysvetlivky

Apelles – slávny staroveký grécky maliar, dvorný maliar Alexandra Veľkého. Žil okolo r. 325 pr. n. l. Maľoval najmä portréty. Z jeho slávnych diel sa nič nezachovalo.

Apolón – starogrécky boh slnka a umenia

Augustus, Gaius Oktavianus (63 pr. n. l.–14 n. l.) – rímsky cisár. Na čele senátneho vojska porazil r. 43 pr. n. l. rímskeho vojvodcu Antónia, potom obrátil vojsko proti senátu. V tom istom roku dobyl Rím. V boji o vládu v ríši r. 31 pr. n. l. zvíťazil pri myse Aktion v Jenskom mori nad Antoniom a Kleopatrou.

balustráda – (archit.) kamenné alebo drevené zábradlie z ozdobných stĺpikov, balustrov; stĺpikové zábradlie

Barbarossa (1125–1190) – Fridrich I. Barbarossa, vojvoda švábsky od r. 1147, od r. 1152 kráľ a od r. 1155 cisár rímsko-nemecký. Bojoval proti pápežovi a proti talianskym územným samosprávnym jednotkám, komúnam. Zahynul na 3. križiackej výprave.

Bucefal – kôň macedónskeho kráľa Alexandra Veľkého

Cellini, Benvenuto (1500–1571) – slávny florentský zlatotepec, medailér a sochár neskorej renesancie. Žil najmä v Ríme, vo Florencii a v Paríži. Jeho slávne dielo Perzeus je vo Florencii a soľnička Františka I. v múzeu vo Viedni. Celliniho vlastný životopis Pamätihodnosti je veľmi cenným prameňom pre štúdium renesancie. Do nemčiny ho preložil J. W. Goethe. Francúzsky skladateľ a hudobný spisovateľ Hector Berlioz (1803–1869) zložil v r. 1838 operu Benvenuto Cellini.

Ceres – v rímskej mytológii bohyňa obilia, úrody a roľníctva. V Ríme mala chrám na úpätí Aventina. Slávnosti na jej počesť, tzv. Cerealie, mali roľnícky a ľudový ráz, konali sa v polovici marca, ľudia sa pri nich obliekali do bieleho a chudobní dostávali pohostenie na štátne útraty.

Cézar, Gaius Július (100–44 pr. n. l.) – jeden z najvýznamnejších štátnikov, vojvodcov, spisovateľov a rečníkov starovekého Ríma. Dňa 15. marca 44 pr. n. l. zavraždili Cézara sprisahanci. Slovami „Proste boha, aby som sa nestal vaším Cézarom," myslí autor Cézarovo víťazstvo nad Gaiom Pompeom Magnom v r. 48 pr. n. l. pri Farsale.

Danaé – dcéra argejského kráľa Akrisia a jeho manželky Euridiky, matka hrdinu Perzea. Bola taká krásna, že sa do nej zaľúbil najvyšší boh Zeus.

danajský dar – podľa gréckeho básnika Homéra (asi v 8. stor. pr. n. l.) drevený kôň, ktorého nechali v Trói ustupujúci grécki vojaci, Danaovia. Niekoľkí sa v ňom ukryli, v noci otvorili brány mesta a tak vďaka ľsti zvíťazili Gréci nad Trójou. Prenesene: dar, ktorý prinesie zlo.

Diana – rímska bohyňa lovu; rozsievala šípmi rýchlu smrť, ale bola aj ochrankyňou života.

Domenichino (1581–1641) – vlastným menom Domenico Zampieri, taliansky maliar ovplyvnený flámskym zmyslom pre krajinu

Endymion – podľa gréckych bájí krásny mladík, do ktorého sa zaľúbila bohyňa mesiaca Seléné. Endymion pre svoju lásku k Diovej manželke Hére bol odsúdený na večný spánok a prenesený do Karie, kde ho Seléné každú noc navštevovala. Keď sa na svojej púti po nebeskej klenbe dostala nad vrch Latmos, spustila sa Seléné do hlbokej jaskyne, kde Endymion spal, a chcela ho bozkom prebudiť. To sa jej nikdy nepodarilo, preto bola vždy smutná a smutné bolo a ostalo aj jej svetlo, ktorým zalieva zem. Podľa niektorých bájí však Endymion jej lásku opätoval a mal s ňou päťdesiat dcér.

Erigona – dcéra aténskeho roľníka Ikaria, prvého pestovateľa vína. Jej otca zabili opití pastieri, ktorí si mysleli, že ich chcel ponúknutým vínom otráviť. Keď sa to Erigona dozvedela, zo žiaľu spáchala samovraždu.

Boh vína Dionýzos ju vzal na nebo a najvyšší boh Zeus ju premenil na súhvezdie, ktoré dnes nazývame Panna.

Escorial – španielske kráľovské sídlo, palác, kláštor a kopulový chrám neďaleko Madridu

Farnese, Alessandro (1468 – 1549) – od r. 1534 pápež pod menom Pavol III. Zaslúžil sa o výstavbu chrámu sv. Petra v Ríme. Predstavoval vrchol rodovej moci.

Feidias (asi 500–420 pr. n. l.) – grécky sochár. Za Perikla viedol umelecké práce na Akropole. Feidiovo dielo dovŕšilo vývoj gréckeho umenia ku klasickej podobe. Jeho umelecké majstrovstvo ovplyvnilo mnohých jeho žiakov a ďalší vývoj gréckeho umenia.

Flámsko – flámsky Vlaanderen, nížinatý kraj v západnom Belgicku a priľahlých oblastiach Holandska a Francúzska, obývaný Flámami. V stredoveku popri Taliansku najvýznamnejšia remeselnícka oblasť Európy (Ypres, Bruggy, Gent)

Fontainebleau – francúzske mesto 60 km juhovýchodne od Paríža, dnes výletné miesto uprostred lesa. Veľký zámok vo Fontainebleau je významným príkladom francúzskej renesancie. Kedysi bol sídlom francúzskych kráľov. V polovici 16. storočia pracovala na výzdobe zámku, ktorý patril vtedy Františkovi I., skupina talianskych umelcov. Najznámejší z nich, najmä maliari Rosso a Primaticcio a sochár Benvenuto Cellini, silne ovplyvnili francúzske umenie zásadami talianskej renesancie.

František I. (1494–1547) – z rodu Valois, francúzsky kráľ. od r. 1515. Upevnil kráľovskú moc, zvýhodnil colnými zákonmi domácu remeselnú výrobu, usiloval sa upevniť postavenie Francúzska v Európe, najmä v Taliansku. Cieľavedome podporoval rozvoj kultúry.

Ghiberti, Lorenzo (asi 1381 až 1455) – taliansky sochár a zlatník. Z jeho diela sú známe reliéfne bronzové dvere pre krstiteľnicu vo Florencii.

Ghirlandajo (1449–1494) – vlastným menom Domenico di Tommaso Bigordi, taliansky maliar

Giovanni z Bologne (1524–1608) – taliansky maliar

Grand Châtelet – pôvodne zámok na pravom brehu Seiny v Paríži, neskôr súd a väznica

Gudžarát – členský štát Indie, hraničiaci s Pakistanom

Hamilkar, Barkas (290–229 pr. n. l.) – kartáginský vojvodca a politik, Hannibalov otec. Patril k predstaviteľom útočnej moci v starovekom Kartágu v severnej Afrike, ktoré zničili Rimania.

Hannibal (247–183 pr. n. l.) – veľký kartáginský vojvodca. Podľa literárneho podania poznáme poplašné zvolanie: Hannibal ante portas (Hannibal pred bránami), keď sa kartáginské vojsko na čele s Hannibalom nečakane zjavilo pri Ríme. Prenesene: V bezprostrednej blízkosti je nepriateľ.

Hébé – bohyňa večnej mladosti. Podľa Homéra bola dcérou najvyššieho boha Dia a jeho manželky Héry. Na Olympe pri hostinách nalievala bohom víno a nektár. Vydala sa pomerne neskoro, a to za hrdinu gréckych bájí Hérakla.

Henrich II. (1519–1559) – francúzsky kráľ od r. 1547, manžel Kataríny Medicejskej. Ovplyvňovala ho jeho obľúbenkyňa Diana de Poitiers.

Henrich VIII. (1491–1547) – anglický kráľ v r. 1509–1547. Predstaviteľ začiatkov absolutizmu. Po spore s pápežom (príčinou bolo Henrichovo úsilie o rozvod) vzal cirkvi pozemky, založil anglikánsku cirkev a vyhlásil sa za jej hlavu. Kancelára Thomasa Moora, ktorý proti nemu bojoval, dal popraviť.

Iliada – starogrécka Homérova hrdinská báseň, epos o trójskej vojne (Ilion = Trója)

investitúra – (cirk.) uvedenie do úradu, najmä biskupského, spolu s odovzdaním majetku do správy; (hist.) boj o investitúru znamená boj feudálnej svetskej moci proti pápežom za právo vymenúvať biskupov.

Jeanne d'Arc (1412–1431) – Panna orleánska, francúzska národná hrdinka. Dedinská dievčina, ktorá sa v období rozhodujúceho náporu Angličanov za storočnej vojny postavila na čelo bojujúcich Francúzov.

Jupiter – v rímskych bájach najvyšší boh (v gréckych Zeus). Jeho otcom bol boh Saturn a matkou bohyňa Ops. Ochraňoval Rím a podporoval ho v úsilí o svetovládu. Ako bohu jarného neba boli mu zasvätené končiare hôr, na ktorých neskôr postavili chrámy. Bol bohom prírodných síl, ochrancom prísahy, vernosti a práva, v boji ochrancom vojska.

Karol V. (1500–1558) – španielsky kráľ v r. 1516–1556, rímsko-nemecký cisár od r. 1519. Proti úsiliu Karola V. upevniť jednotu ríše vystupoval francúzsky kráľ František I. (štyri vojny o severné Taliansko a Burgundsko). R. 1556 sa Karol V. vzdal vlády a vstúpil do kláštora.

Katarína Medicejská (1519–1589) – manželka francúzskeho kráľa Henricha II., od r. 1547 francúzska kráľovná; v r. 1560–1563 vládla namiesto maloletého Karola IX. Zúčastnila sa i na vláde Henricha III.

komtúr – (z lat.) vyšší hodnostár cirkevného rytierskeho rádu

Konstantinopol – grécky Konstantinupolis, prístavné mesto v Turecku. Jeho najstaršie dejiny sú späté s gréckym mesto Byzantion. Na jeho mieste založil Konštantín Veľký hlavné mesto východnej časti rímskej ríše, Nový Rím, pre ktorý sa vžil názov Konstantinopol (u Slovanov Carihrad). R. 1453 dobyli Konstantinopol Turci, ktorí ho premenovali na Istanbul.

kortesy – od 12. storočia stavovské zhromaždenia v Španielsku. V 19. a v 20. storočí názov španielskeho a do r. 1910 i portugalského parlamentu.

Leonardo da Vinci (1452–1519) – taliansky maliar, sochár a architekt vrcholnej renesancie, technik a vševedec. Od r. 1516 činný vo Francúzsku na dvore Františka I. Všestranný renesančný umelec, zakladateľ vedeckej

ilustrácie a teoretik umenia, autor vrcholných diel renesančného realizmu.

Louvre – zámok Filipa II. Augusta prestavaný za vlády Františka I. vr. 1528–1546 na kráľovské sídlo. V 16. až 19. storočí ho niekoľko ráz prestavovali a rozširovali. Sú v ňom umelecké zbierky francúzskych kráľov, vyhlásené r. 1793 za národný majetok, na ktorých možno sledovať súvislý vývoj starovekého a európskeho umenia.

madrigal – stredoveká viachlasová náladová svetská pieseň; krátka lyrická báseň

Margita Navarrská (1492–1549) – Marguerite d'Angoulême de Navarre, kráľovná, sestra francúzskeho kráľa Františka I., poetka a prozaička, ochrankyňa renesančných autorov pred protireformačným fanatizmom. Autorka noviel Heptameron

Marot, Clément (1496–1544) – francúzsky básnik známy svojou lyrikou i ostrými satirami proti duchovenstvu a sudcom. Zomrel vo vyhnanstve.

Mars – boh vojny a poľných prác. V Ríme uctievaný najmä za hranicami mesta na Martovom poli. Hlavné sviatky, spojené s obidvoma Marsovými funkciami, boli na jar (začiatok poľných prác a vojnových výprav) a na jeseň (ich ukončenie).

Masaccio (1401–1428) – vlastným menom Tommaso di Giovanni di Simone Guidi, taliansky maliar, zakladateľ florentského renesančného maliarstva

Michelangelo Buonarroti (1475–1564) – taliansky sochár, maliar, architekt a básnik, Ghirlandajov žiak. V raných dielach ovplyvnený antickým sochárstvom a Leonardom da Vinci (Pieta v chráme sv. Petra), vo Florencii vytvoril sochu Dávida. Michelangelo predstavuje zhrnutie európskej tradície od antiky po renesanciu a jej vyvrcholenie.

Montmorency, Anne, vojvoda de (1493–1567) – francúzsky maršal, vojvodca a politik Františka I. V r. 1547 bol zbavený funkcií pre úklady proti kráľovi.

Narcis – podľa gréckych bájí krásny mladík, ktorý odmietol lásku nymfy Echó. Bohovia ho za to potrestali tým, že sa zaľúbil do svojej vlastnej podoby na vodnej hladine.

nešpory – (cirk.) popoludňajšia nedeľná pobožnosť

Nutrisco et extinguo (lat.) – živím a ničím

Odysea – starogrécky Homérov epos o dobrodružnej plavbe hrdinu Odysea. Prenesene: dlhotrvajúce dobrodružné putovanie, cestovanie s prekážkami

Oktavianus – pozri Augustus, Gaius Oktavianus

Olymp – grécky Olimpos, vápencové a bridličnaté pohorie v severnom Grécku. Jeden z končiarov toho istého mena preslávil sa v gréckych bájach ako sídlo bohov.

Perikles (asi 500–429 pred n. l.) – aténsky demokratický politik, predstaviteľ Atén v dobe ich mocenského rozvoja. Podporoval kultúrny život a umelecký rozvoj maliarstva, posilnil význam demokratických ustanovizní.

Perzeus – v gréckych bájach syn Dia a Danaé, kráľ na ostrove Seríf. Polydektés, ktorý sa ho chcel zbaviť, aby sa mohol oženiť s Danaé, poslal Perzea po hlavu Gorgony Medúzy. Perzeovi sa podarilo Gorgonu premôcť za pomoci boha Herma a bohyne Atény a hlavu získať. Medúzinu hlavu venoval Aténe, ktorá ju má od tých čias na svojom štíte. Podľa bájí je Perzeus zakladateľom mesta Mykény.

Phoebus – latinská forma jedného z prímení boha Apolóna; doslovne: žiarivý

Pindaros (522/518 – asi 440 pr. n. l.) – najväčší grécky zborový lyrik. Pestoval všetky druhy zborovej piesne. Úplne sa zachovali len štyri knihy určené víťazom v hrách (Olympské spevy).

Pré aux Clercs – v stredoveku pustý pozemok v Paríži, ktorý sa začínal pri kostole Saint Germain des Prés a končil sa pri brehu Seiny.

Primaticcio, Francesco (1504–1570) – taliansky maliar. Vyšiel z Raffaelovej školy. Známe sú jeho fresky v zámku Františka I. vo Fontainebleau. Primaticcio bol predstaviteľom školy, šíriacej vo Francúzsku manierizmus – zmeravený, šablónovitý postup v umeleckej tvorbe.

Prometeus – podľa gréckych bájí jeden z Titanov, stvoriteľ ľudského pokolenia. Keď Zeus za trest vzal ľuďom oheň, Prometeus ho ukradol z Olympu. Bol za to pripútaný k stĺpu a orol mu denne vytrhal pečeň, ktorá mu cez noc opäť narástla. Po mnohých rokoch ho vyslobodil Hérakles.

Psyché – podľa starovekej báje sa kráľovská dcéra Psyché zapáčila bohu lásky Amorovi a stala sa jeho ženou. Keďže porušila sľub, že sa nebude nikdy usilovať manžela uvidieť, bohovia ju zavrhli a až po dlhom sužovaní ju vzali na milosť a prijali medzi seba.

Rabelais, François (1494–1553) – francúzsky spisovateľ, pôvodne mních, potom lekár, nadšený ctiteľ života, prírody a slobody. Jeho humoristickosatirický román o obroch Gargantua a Pantagruel je encyklopédiou vedomostí tých čias.

Raffaelo Santi (1483–1520) – zvaný Sanzio, vynikajúci taliansky maliar a architekt, syn maliara Giovanniho Santiho. Vo svojom diele najdokonalejšie zobrazil umelecký ideál renesancie. Od r. 1515 prvý architekt chrámu sv. Petra a konzervátor antických pamiatok v Ríme.

refektár – kláštorná jedáleň

relikviár – (z lat.) schránka na pozostatky svätých

renesancia – obdobie vo vývoji mnohých európskych krajín, podmienené rozkladom stredovekých feudálnych vzťahov. Už v 14. storočí sa rozvi jala v Taliansku,

ktoré sa stalo vlasťou renesančného výtvarného umenia, výrazne ovplyvneného starovekým umením, úsilím o realizmus a vedecký prístup ku skutočnosti.

Ribera, Jusepe de (1590–1652) – zvaný Lo Spagnoletto, španielsky maliar a rytec, činný najmä v Neapoli. Maľoval zväčša náboženské a bájne výjavy.

Romano, Giulio (asi 1499-1546) – taliansky maliar a architekt, žiak Raffaela, s ktorým spolupracoval v Sixtínskej kaplnke, autor oltárnych obrazov, návrhov na divadelné scény a kostýmy. Predstaviteľ prvej generácie talianskych manieristov.

Rosa, Salvatore di (1615–1673) – taliansky maliar a rytec, činný v Neapoli, vo Florencii a v Ríme. Maliar krajín a bitiek, predstaviteľ barokového romantizmu

Rosso, Fiorentino (1495–1540) – významný taliansky maliar, jeden z tých, ktorí rozhodujúco zmenili ráz umenia na francúzskom dvore, kam prišiel v r. 1530 z Bologne.

Sanzio – pozri Raffaelo Santi

Sarto, Andrea del (1486–1531) – taliansky maliar, predstaviteľ florentského manierizmu

Sforza, Francesco (1401-–1466) – najmocnejší kondotiér (veliteľ žoldnierskych vojsk) svojej doby. Od r. 1450 vojvoda milánsky. V r. 1464 dočasne získal Janov.

sou – drobná medená minca vo Francúzsku v hodnote päť centimov; sto centimov je jeden frank.

Škola žien – hra francúzskeho dramatika Moliéra (1622–1673), ktorý v odvážnych veselohrách zosmiešňoval pokrytectvo, šľachtickú povýšeneckú morálku a literárne módy.

tiara – trojitá pápežská koruna

Tiberius, Claudius Nero (42 pr. n. l.–37 n. l.) – rímsky cisár od r. 14 n. l. V mladosti významný vojvodca, ako cisár známy svojou rozvážnosťou.

Tizian (1477–1576) – vlastným menom Tizziano Vecellio, taliansky maliar vrcholnej benátskej renesancie. Usiloval sa vytvoriť obecný ideál krásy postáv i krajiny.

Venuša – podľa rímskych bájí bohyňa krásy a pôvabu

Vulkán – rímsky boh ohňa. Podľa novších predstáv bol Vulkán kováčom a zbrojárom. V práci mu pomáhali jednookí obri Kyklópovia. Jeho sídlo umiestňovali väčšinou pod Etnu na Sicílii, alebo na Liparské ostrovy. Na Vulkánovu počesť sa spaľovali po víťazných bitkách ukoristené nepriateľské zbrane.

VÝSLOVNOSŤ CUDZÍCH MIEN

Ascanio	–	askánio
Aubry	–	óbri
Beatrice	–	beatriče
Bourbon l'Archambaut	–	burbon l'aršambo
Bourbonnais	–	burboné
Brissac	–	brisa
Cellini	–	čelliny
d'Angouléme	–	d'angulém
d'Estourville	–	desturvil
d'Étampes	–	détamp
d'Heilly	–	deji
d'Orbec	–	dorbe
Enguerrand	–	angeran
Estienne, Henri	–	étien, anri
Fontainebleau	–	fontenbló
Fracasso	–	frakaso
Froid Manteau	–	frua mantó
Gaddi, Gismondo	–	gaddy, džismondo
Gervaisa	–	žervéza
Ghiberti	–	giberty
Ghirlandajo	–	girlandájo
Giacomo	–	džakomo
Giovanni	–	džovanny
Grimoineau	–	grimuano
Guise	–	gíz
Châlons sur Saône	–	šalon sür sáon
Chateaubriand	–	šatóbrian
Châtelet	–	šatle
Châtelleraut	–	šatlró
Isabeau	–	izabo
Jeanne d'Arc	–	žan dark
Jérôme	–	žérom
Le Maçon	–	1 maso
Louvre	–	lúvr

Maledent – maldan
Marmagne – marmaň
Marot, Clément – maro, kléman
Masaccio – mazačču
Michelangelo – mikelandželo
Montluc – monlü
Montmorency, Anne – monmoransi, an
Neufville – nöfvil
Pisseleu – piselö
Poitiers – poatjér
Poyet – poaje
Primaticcio, Francesco – primatyčču, frančesko
Rabelais, François – rablé, fransua
Raimbault – rembol
Saint Gelais – sen želé
Saint Germain – san žermen
Scozzona – skoccona
Sforza, Francesco – sforca, frančesko
sou – sú
Strozzi – strocci
Tizian – tycján
Tournon – turnon
Triboulet – tribule
Ugolini, Georgio – ugolyny, džordžo
Valois – valua
Vieilleville – vjejvil

OBSAH

I. DIEL

I
Ulica a ateliér
II
Zlatotepec v šestnástom storočí
III
Daidalos
IV
Scozzona
V
Kráľ a umelec
VI
Na čo sú dobré vychovávateľky
VII
Snúbenec a priateľ
VIII
Prípravy na útok a obranu
IX
Útok
X
Výhoda opevnených miest
XI
Sovy, straky a sláviky
XII
Kráľova kráľovná
XIII
Náladová žena
XIV
Základom ľudského života je bolesť
XV
Radosť je len bolesťou, ktorá sa obrátila na druhý bok
XVI

Kráľovský dvor
XVII
Láska a vášeň
XVIII
Láska a sen
XIX
Láska a myšlienka

II. DIEL

I
Ako sa predáva česť
II
Štyri druhy zbojníkov
III
Sen jesennej noci
IV
Štefánia
V
Domové prehliadky
VI
Karol V. vo Fontainebleau
VII
Zakliaty mních
VIII
Čo možno v noci vidieť z koruny topoľa
IX
Mars a Venuša
X
Dve sokyne
XI
Benvenuto má starosti
XII
S akými ťažkosťami sa stretáva slušný muž, ak sa chce dostať do väzenia

XIII
Jakub Aubry sa odhodlá na hrdinský čin
XIV
S akými ťažkosťami sa stretáva slušný muž, ak sa chce dostať z väzenia
XV
Statočná krádež
XVI
Dôkaz, že list od krajčírky možno práve tak dobre spáliť a zmeniť na popol ako list od vojvodkyne
XVII
Ozajstný priateľ vie preukázať oddanosť aj uzavretím manželstva
XVIII
V zlievámi
XIX
Jupiter a Olymp
XX
Sobáš z rozumu
XXI
Znovu znepriatelení
XXII
Sobáš z lásky
XXIII
Sobáš zo slušnosti

Vysvetlivky
Výslovnosť cudzích mien

STOPY

EDÍCIU VEDIE
DR. ELENA RAČKOVÁ

ALEXANDRE DUMAS

ZAĽÚBENÝ ASCANIO

Z francúzskeho originálu (Ascanio, Paris, Nelson Éditeurs 1930) preložila a vysvetlivky spracovala Gusta Baricová. Verše prebásnila Jana Šimulčíková. Ilustroval Ján Trojan.
Vydali Mladé letá, slovenské vydávatelstvo kníh pre mládež, n. p., Bratislava, ako svoju 6156. publikáciu, v roku 1985. Vydanie tretie. Zodpovedná redaktorka dr. Elena Račková. Výtvarný redaktor Martin Kellenberger. Technická redaktorka Mária Cebecauerová. AH 30,28 (text 27,41, ilustr. 2,87). VH 30,74. Náklad 42 000 výtlačkov. Vytlačili Západoslovenské tlačiarne, n. p., závod Svornosť, Bratislava

66-078-85 14/6.4 305-85.6
Cena viaz. Kčs 39, –